

J. B. Scotin Sculp.

DIONYSII PETAVII

Aurelianensis è Societ. Jesu

RATIONARIUM TEMPORUM.

EDITIO NOVISSIMA,

CUI ACCESSERUNT, PRÆTER *Dissertationes & Tabulas Chronologicas* antea editas, APPENDIX HISTORICUS usque ad annum 1718; Et NOTÆ IN ANTIQUAM HISTORIAM, præcipua illius capita illustrantes.

TOMUS PRIMUS.

COLONIÆ.

Sumptibus SOCIETATIS.

MDCCXX.

[illegible]

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI

D. LUDOVICO

BORBONIO

ENGUIENNENSIUM

DUCI.

SI ipsa per se loqui artes, disciplinaque possent, (Illustr. Princeps) *magnas profectò tibi, ac tuo Parenti, summo viro, gratias agerent: nec minus sibi de hoc honore gratularentur, quem sunt ad hanc diem maximum vestro de se judicio consecutæ.*

Est enim hoc, quanti vos illas feceritis, illustre testimonium, quòd amplitudinis uterque tanta, ille te in earum sinu, ac gremio educari voluerit, tu earumdem convictu, & contubernio posteriores aulæ delicias, & amœnitates duxeris. Hoc est, inquam, prorsus amplum literis nostris, & magnificum; regia te stirpe puerum, & indole sic illis tractandis assuescere, non ut earum magistros ad te domum evoces; aut oblectamenti, & acroamatis adhibeas loco: sed ut ad illorum ædes ultrò accedas ipse quotidie; neque in Scholarum officiis obeundis proprium tibi quicquam præter cæteros assumas. Quare cum sempiternum vobis nomen, ac famam utrique comparatis; tum exemplum huic, & sequenti ætati statuitis, quanto illas in pretio haberi deinceps oporteat, ut id ex opinione evellatur hominum, quod plerisque ordinis illius vel palam, vel usu tacito ac judicio persuasum videtur: ut quisque summo loco natus est, ita minimum cum otiosis illis & inertibus studiis habere commercii. Quod si quis jactare audebit in posterum; non Alexandri M. non Caroli nostratis; non reliquorum, quos ex antiquitatis memoria proferre solemus: sed recentiore isto tuo, & Illustrissimi parentis tui facto refelletur. Hoc igitur, ut dixi, nomine quàm maximas se ambobus ve-

bis gratias debere literæ profiterentur, si uti sermone possent, tum qui hoc possunt, fautores illarum, & amantes, prolixè ac cumulatè facient: & hujus commendationem laudis adjungent ad cæteras, quarum segetem, ac materiam olim in Illustrissimo parente tuo confectam habent: in te vero nihilo minorem, & his, quæ præ te fers, generis naturæque bonis consentaneam fore confidunt. Quam de te conceptam omnium opinione spem ratam exploratamque reddunt tot illa præstantium, quæ vel id ætatis habes, indicia virtutum. Est omninò divinum nescio quid in vobis Principibus; & communi captu altior indoles, quæ vos secernit à vulgo; & ad hominum imperia, magnasque res, & arduas capessendas natos esse demonstrat. Atque ut in apum genere signa quædam regibus indita sunt, quibus facilè dignoscuntur ab reliquis: aut ut Spartorum posteri lancea; eburneo humero Pelopidæ; Seleucidæ ancora; naturalibus aliis alii notis insignes erant: Sic esse solet eximium aliquid in magnis viris; quos supra sortem aliorum non tam conditio generis, quàm omnia gubernantis, ac suum cuique describentis ordinem Dei voluntas extollit.

Ejusmodi in te esse illa, didicimus: primum acre & excellens ingenium; cujus est ad omnes capiendas artes tanta celeritas, ut undecimo jam ætatis anno, primas in Eloquentiæ schola eruditionis industriæque teneas: animus item honestæ laudis, ac gloriæ incitatus stimulus: crebra cum adversario de doctrinarum genere omni certamina; neque certaminibus rariores palmæ ac victoriæ, dum tu quidem æquales inter, omnium rerum, quibus ornari ætas ista solet, principatum obtines; &, sive Parentis hortatu, sive tuapte sponte id assequeris, quod cuidam in militiam profecturo Principi suus apud Homerum pater præcepisse legitur,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

ut umbratili hac & ludicra dimicatione præludas iis triumphis puer, quos matura pòst ætate justis ex hostibus, præliisque reportabis. His, quæ splendidiora videntur vulgò, multo accedunt illa potiora; flos quidam integritatis, ac nitor, nullis vitiorum maculis oblitus: docilis natura, & ad fingentis arbitrium tenera, & flexibilis: tum candidi mores, & amabiles; atque adversus omnes, etiam infimos, summa lenitas, affabilitasque sermonis: Christianæ denique, sine fuco, pietatis diligens amor, & cultus. Hæc, & ejusdemmodi cætera magna per sese, tamen inde nonnisi semina sunt, & initia, quibus ad dignum Principe decus tuus sensim adolescit & perficitur animus.

Sed ego laudum hic tuarum præconium non decrevi facere. Id opus

opus cùm erit, primum universos, quod dicere cœperam, eò conspirare, nitique simul oportebit, qui doctrinarum persequuntur studia; tum Societatem nostram necesse erit ex omnibus: cujus institutioni tuus te nunquam sine laude nominandus pater addixit. Quod cum ageret, unà preclarum obsidem, ac pignus dabat singularis de ea existimationis, ac voluntatis suæ; & illius in te vicissim obligabat fidem, ut quibus posset rationibus cùm amplificandæ gloriæ tuæ, tùm juvandis ac provocandis studiis tuis incumberet. Ego itaque, qui, quòd & ex illa Societate sum, & ingenuis delector artibus, utriusque lege officii teneri me sentio, eo ipso defungendum mihi hoc tibi inscribendo Operæ statui: in quod historiam omnem ab Orbis initio ad ætatis nostræ tempora, quanta potui brevitate, diligentiaque contuli. Sic enim commodare primum me putavi posse studiis tuis: quorum præcipua pars in historiæ, & antiquitatis sita est scientia. Hanc vero non decoram solùm principibus, sed etiam perutilem esse, jure perhibent sapientes viri. Sive quod civilis ex illa prudentiæ disciplina petitur; dum ex alienis exemplis, & casibus quid in suis, vel communibus gerendis rebus tenendum, vitandumque sit, addiscunt homines, nullo suo labore, ac periculo, sive ex tam assidua rerum humanarum, fortunæque, quam illic legunt, vicissitudine, & imperiorum ac civitatum occasu, parvi ista facere consuescunt, & in iis tuendis, aut appetendis modum adhibere cupiditatibus suis; atque ad solida, constantisque gloriæ fructum, qui ex una virtute, & pietate capitur, consilia sua transferre. Hunc usum historiæ legendæ vel esse præstantissimum, non semel admonet gravis imprimis auctor Otho Frisingensis, præsertim his verbis, quæ in secundi libri fine posuit: Hęc omnia, *inquit,* nutantium rerum mala (ut ita dixerim) quotidianæ mortalium mortes, ad veram ac permanentem æternitatis vitam nos mittere deberent. *Ejusmodi tu morum, vitæque fructum, non solùm utilius; sed etiam, quæ tua est ingenii bonitas, jucundius, quàm illum scientiæ, cognitionisque, cujus est vehemens imprimis amor in pueris, ex hoc nostro libro colliges. Atque hinc postremò, de duobus illis erga te officiis, quæ mihi cum universa Societate proposita debere esse dixi, consequens fiet alterum; ut, si privatis adhuc nullis tuis, Illustrissimi certè tui Parentis in me meritis, tùm in nostram Societatem utriusque communibus, debitum à me vicissim honorem, & cultum hac qualicumque nominis tui commendatione persolvam.*

ILL. C. T. *Addictissimus,*

DION. PETAVIUS
è Societate Iesu.

AD CANDIDUM,
ERUDITUMQUE
LECTOREM.

NEQUE meram tibi (*erudite Lector*) historiam hoc in libro, neque porro Chronologiam institui scribere. Quæ duo quantum distent invicem, cùm est facilis existimatio, tùm in posterioris partis initio docebitur. Medii est ergo generis, quod aggredimur, & ex ambobus ita temperatum, ut id ex unoquoque, quo potissimum commendatur, exprimat: quod minus inest commodum, eo careat. Habet hoc historia proprium, uti pleniùs rei gestæ modum, ordinemque perscribat; nullis ferè neque probationibus, & argumentis; neque testibus, unde singulorum annorum ratio constet. Chronologia verò unum illud inquirens, quibus signis & vestigiis ad annos suos ac tempora res quæque dirigatur, earum summa ferè appellatione contenta est: ac neque singulas diffundit latiùs: nec earum progressiones, & exitus cum initiis contexit. Ita non obscura solum præteritorum cognitio, sed exilis etiam, & jejuna sumi ex illa creditur. Nos hîc præcipua, rerum ab exordio, totius historiæ capita sic exponimus; ut & paullò uberiùs ac nitidiùs, quam Chronologia solet, atque historico penè more, tractemus: & uniuscujusque, quantum licet, notemus annos, ac tempora, quæ partim Chronologicis argumentis, partim idoneis auctoribus affirmare studuimus. Huic lucubrationi *Rationarii* nomen fecimus: quo nomine summam Imperii Romani, hoc est, vectigalium ejus, virium, & copiarum Indiculum, ab * Augusto confectum, Suetonius appellat.

Cum sit igitur *duplex*, ut cum Phædro loquar, hujus *libelli dos*; ac tùm perpetuam ab mundi primordio rerum historiam; tùm rationem temporis, id est, χρονικὴν ἀπόδειξιν exhibeat: utrumque hîc paullo aliter, atque in priori editione, institui tradere. Nam in ista conjunctim ambo illa iisdem & libris, & plerumque capitibus exponebantur; ac suæ cuique historiæ subjecta erat Chronologica probatio: tùm qui Operis in principio positus erat liber, & primus in Lectoris incurrebat oculos, meram Chronologiam afferebat; hoc est, elementa doctrinæ illius, & annorum structuras, computandorumque temporum præcepta. Quæ omnia etsi facilitate

* *Suet. in Aug. c. 28.*

summæ

ſummâ,quantam capere res ipſa poterat,explicata illic erant; tamen non defuerunt, qui eorum ſe difficultate abſterreri ab illius lectione dicerent, ac malle ſe plena hiſtorię ſpatia continenti peragrare curſu, quàm toties ad eas tricas, & ſalebras offendere. Addebant iidem, ne id quidem conſilii fuiſſe, quod in ipſo Operis aditu, qui quadam ſuavitatis, & facilitatis illecebra blandiri, ac Lectorem allicere debeat, Chronologica iſta collocarim; quæ aſperâ fronte, ac tetricâ hiſtoriæ ab ſeſe ſtudioſos arceant: neque Pindari pręcepto paruerim admonentis, *cujuſlibet operis in capite ſplendentem ac renidentem faciem eſſe oportere*. Hæc cùm plerique jactarent; etſi me nondum ſuperioris conſilii pœnitebat, tamen illorum obſequi voluntati, quàm in propoſito perſeverare malui. Quare quidquid ad ſubtilem, & enucleatam rationem temporum attinebat, quod per libros ſingulos diffuſum erat, & cum hiſtoria permiſtum, ſecrevi unum in locum, ac ſepoſui: totumque hoc Opus in partes duas diſtribui. Quarum prior nudam feré ac ſimplicem hiſtoriam complectitur: eaque rurſus in Tomos eſt diviſa duos: è quibus alter ab mundi primordio ad Chriſtiana initia proficiſcitur: poſterior inde cœptam hiſtoriam ad noſtra uſque tempora perducit. Secunda pars Chronologicas probationes quatuor libris explicat præcipuorum hiſtorię capitum, quę in priori Parte narrantur. Qua etiam in Parte priori, poſterioris locos ad marginem notamus; ex quibus probationes illæ repetendæ erunt, ſi quem ad iſta diligentiùs inquirenda voluntas induxerit. Ac præter hos Chronologicos locos, nomina inſuper adſcripſimus Auctorum ſingulorum,eorumque libros, & capita, unde quælibet hiſtoria deſcribitur. Id autem ea cautione fecimus, ut quoad licuit, quàm vetuſtiſſimos, & illorum vel æquales, vel ſuppares temporum, hoc eſt, maximè omnium fide dignos adhiberemus. In quo & iſtud commodum eſt non ſanè permittendum, quod hoc ipſum παρεργον vice methodi eſſe poſſit, quam in legenda plenius ſibi quiſque præſcribat. Habebit enim Scriptorum notulis, quibus paginarum prętexuntur oræ, hiſtoricorum omnium ſeriem, & ordinem, qui temporibus ſingulis accommodantur. Cætera, quæ ex hujus libelli uſu adjumenta capies, tuę (*Candide Lector*) experientię permitto: ne ambitioſe jactare noſtra, pluraque, quam re ipſa peti ex illius tractatione poterunt, polliceri tibi videar.

PRÆFATIO
In hanc novam Editionem.

HAbes hîc, Lector Erudite, novam *Rationarii Temporum* editionem, ad quam perfectiorem & utiliorem reddendam sequentia præstita sunt.

1. Textus ipse accuraté hîc exhibetur, mendis illis innumeris repurgatus, quibus scatebat *Editio Parisiensis* anni 1702. cœterum aliis, multis nominibus præferenda.

2. Variæ *Dissertationes*, Temporum doctrinam illustrantes, & Petavij errores quosdam corrigentes, *Tabulæ* præterea *Chronologicæ* ex supra dicta editione *Parisiensi* in hanc translatæ sunt.

3. Notæ quædam non contemnendæ, quæ in Præfatione Editionis *Lugduno-Batavæ* anni 1710. occurrebant, ad loca, ad quæ pertinebant, adductæ & adscriptæ sunt, designato semper loco illo, ex quo desumptæ fuerunt.

4. Ex eâdem Editione Lugd. Bat. *Appendix*, historiam ad annum 1710. deducens, huic editioni additus est.

5. Quæ maximi momenti ex eo tempore ad annum usque 1718. contigerunt, breviter uno capite ad calcem libri congesta sunt.

Denique, quum à tempore, quo editum est ab ipso Petavio Rationarium, imprimis verò ab *Usserio* ita illustratæ fuerint res Chronologicæ, ut illius calculi Petavianis hodie ab omnibus ferè præferantur; Quum præterea res *Assyriorum* & Babyloniorum ab eodem Chronologo in multò majori luce positæ sint, quàm à Petavio fuerunt; *Breves Notæ* in Historiam Vet. Test. hæc capita & alia quædam numero pauca illustrantes additæ sunt.

Sic perfectior & accuratior erit præstantissimi illius libri hæc Editio, quàm omnes aliæ, quæ variis in locis exhibitæ sunt, & quæcunque in præcedentibus utilia occurrunt, in hâc summa attentione collecta & emendata reperientur.

INDICULUS AUTHORUM,

qui in libris Rationarii Temporum citantur.

A.

B.

Baro-

Dexip

M.

N.

O.

P.

Pane.

Simpli-

INDICULUS AUTHORUM.

Witichin.

FINIS.

Summa

Summa Temporum ab Orbis initio ad ætatem nostram.

Annos ab rerum primordio, ad eum, qui Christi putatur 1633, numeramus 5616; proindèque ab initio mundi ad æram Christianam, sive ad eum annum, quo natus vulgò ponitur Christus, computantur anni 3983, ita ut horum extremo communis Natalis inciderit. Hunc annorum numerum per intervalla certa ita partimur.

1 Ab exordio mundi ad Diluvium absolutum anni sunt 1656.

2 Ab eo anno, qui Diluvium proximè secutus est, ad Abraami quintum & septuagesimum, quo stirpem illi pollicitus est Deus, anni numerantur 366.

3 Ab anno Abraami 76, ad eum, quo Israëlis posteri ex Ægypto profecti sunt, anni 430.

4 Ab eo, qui proximè ab exitu cœpit Israëlitarum, ad tertium Salomonis, ante Templi conditum, anni 519.

5 Ab quarto Salomonis anno, quo Templi fundamenta jacta sunt, ad annum Cyri 21, sive postremum Babylonicæ captivitatis, anni sunt 474.

6 Ab soluta captivitate ad Communem Christi natalem, anni sunt 538.

Fiunt ab Orbe condito ad natalem Christi anni 3983. ad quos additi 1632. summam explent annorum à Mundi conditu 5615.

Atque his additi iterum anni 77, qui in Appendice continentur ab anno 1633. ad 1709, efficiunt summam annorum ab Orbe condito 5692.

RATIONARII
TEMPORUM
PARTIS PRIMÆ,

quæ est ἱϛορικὴ,

LIBER PRIMUS.

Annos continens ab orbis initio, sive (1) anno Periodi *Julianæ* 730. ad 3. *Salomonis*, qui est ejusdem Periodi 3702.

CAPUT I.

Quænam (2) primo hoc intervallo à mundi conditu ad diluvium digna memoriâ contigerunt: ubi de operibus sex dierum, deque anno diluvii.

MUNDUM à Deo esse factum, si non divina persuaderet auctoritas, satis nos ejus per sese contemplatio doceret. Hunc etsi summus ille Artifex con- A. 730. Per. Jul. ad 2386.

 stan-

(1) *Anno Periodi Julianæ* 730.] De Periodo Julianâ Vid. *part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 4. Cæterum Anno Per. Jul. 730. conditum fuisse Mundum asserit Autor, quia à condito Mundo ad initium Æræ Christianæ annos tantum 3983. effluxisse putat, Vid. *part.* 2. *lib.* 2. *c.* 1. Cum autem ex accuratioribus calculis infra in Not. *ad c.* 2. *lib.* 2. *part.* 2. *&* *ad c.* 6. ejusdem libri deductis appareat annum primum Æræ vulgaris seu Per. Jul. 4714. fuisse Mundi 4004 (non 3984) sequitur Mundum Per. Jul. Anno 710 (non 730) conditum supponi debere.

(2) *Primo hoc intervallo*] Quæ fuerit illius intervalli duratio scil. annor. 1656. & de discrimine Codicum Hebraic. & Græc. Vid. *part.* 2. *lib.* 2. *c.* 1.

A. 730. Per. Jul. ad 2386. stantem partibus suis & absolutum momento creare potuit, paulatim tamen sex intervallo dierum elaborare maluit.

Quocirca principio rerum omnium nihil præter terram, terræque circumfusam aquarum immensitatem exstitit. Aquæ porrò non crassæ erant & concretæ, quales modò cernimus: sed tenues, ac vaporis instar, & nebulæ totum hoc inane repleverant, quod supra terram elementorum cæterorum, ac cælestium corporum vastitas occupavit. Eas partim aquarum Gen. 1. vocabulo, partim abyssi declarat *Moyses*; quas & initio, nondum exortâ luce, tenebris obsitas fuisse dicit; & iis Dei incubuisse Spiritum. Ex aqua, terraque, velut materiâ, reliqua deinde formata sunt corpora, quæ in sex dierum opere percensentur. Quòd autem Deum in principio cœlum & terram creasse *Moyses* ait, ea generalis est sententia, quæ id omne complectitur, quod sex illis diebus effectum est, quodque per partes deinceps exponitur.

Primâ die lucem procreavit Deus; quam aqua, sive tenuis, & immensus ille vaporum tractus excepit; nondum Sole producto. Et ut diei noctisque spatia definiret, eandem lucem nebulosi illius corporis agitatione circumtulit.

Secundâ die firmamentum à Deo fabricatum est. Quo nomine tam cœlestia corpora significari credimus, quàm aërem & ætherem: hoc est, totum id, quod à terra ad extremum usque mundi patet, & inane vulgò creditur. Quibus fingendis omnibus abyssus, hoc est aquæ in vaporem attenuatæ moles infinita materiam præbuit. Firmamento demùm vis illa est indita, ut superiores aquas ab infimis separaret: non ut totum ipsum inter ambas medium intercederet; sed aliquâ tantummodo sui parte, quæ citima terris regio aëris infima dicitur. Hæc enim ut firmamenti pars est, hoc est inanis illius exporrecti; sic firmamentum

vel

vel expansum appellari potest. Superiores aquæ, nubes sunt medio in aëre suspensæ, è quibus pluviæ gignuntur: inferiores, maria, fluminàque; quæ sequenti die ortum habuerunt.

A. 730. Per. Jul. ad 2386.

Tertio die primùm aquas in unum collegit locum; imò verò totidem in loca, quot maria, & lacus exstiterunt. Nam exaggeratis in immensum montibus, & excavatis alveis, aquarum conceptacula fecit. Exinde retectam humum herbarum ac stirpium viriditate vestiri, arboresque jussit educere.

Quarto die Solem, ac Lunam, Stellasque collocavit in cœlo.

Quinto pisces & aves ex aqua procreavit.

Sexto demùm hominem finxit è terra, & divini afflatu Spiritus animavit: cui ab terra *Adami* nomen imposuit. Post in hortos amœnissimos à Deo consitos novus homo transfertur; quos (3) in *Babylonia*, vel in hujus & *Mesopotamiæ* confinio sitos fuisse, justa suspicio est. Non enim alibi *Tygris* & *Euphrates*, (4) quos nominatim *Moyses* recenset, alveos committunt. Iis in hortis cùm alias arbores ad usum hominis ac voluptatem; tùm insignes collocavit duas, alteram vitæ, alteram scientiæ boni & mali. Prior ab effectu nomen invenit; quòd ei vis inesset perpetuæ cum vita fovendæ salubritatis, (*a*) ut *Augustinus*, & *Prosper*, aliique sentiunt. Posterior ab eventu sic appellata est; quòd ejus degustato fructu statim intellexerunt, quanto amisso bono, quantum in malum incidissent, ut eidem (*b*) *Augustino* videtur, nec non (*c*) *Mosi bar Cepha* in Commentario de Paradiso.

Paradisus terrestris. Gen. 2. 14.

a Aug. 3. Civ. cap. 20. Prosp. 2. de Vita Cont. cap. 18. *b* Aug. 14. Civ. cap. 17. *c* Par. 1. cap. 19.

(3) *In Babyloniâ*] de Situ paradisi terrestris consulendi *Bochart. Geogr. part.* 1. seu *Phaleg. lib.* 1. *cap.* 4. *&* *Huëtius Tract. de Situ Parad. Terr.* qui uterque post *Petavium* scripsere.

(4) *quos nominatim recenset Moses*] In cod. Heb. non Tigris sed Chiddekel nominatur: eo autem nomine eundem intelligi fluvium qui, Græcis *Τίγρις* dicitur, probant jam laudati Scriptores.

A. 730. Per. Jul. ad 2386. radiso. Sive quòd boni malique scientiam illa ex arbore serpens promitteret: ut acutè (*a*) *Rupertus*. Ibi dormientis ex *Adami* latere
a Rup. 2. de Trin. cap. 27. detractam costam Deus formavit in fœminam, quam illi comparem & adjutricem dedit. Sed ea quovis hoste graviorem ipsi perniciem attulit. Ejus quippe blanditiis infractus, oblatum ab illa interdictæ fructum arboris comedit. Cujus sceleris noxam cùm ipse præsenti mox pœnâ luit; tùm deinceps derivavit in posteros. Igitur beatâ illâ mansione dejectus, cum culpæ socia conjuge in vitæ hujus ærum-
Gen. 4. nas extruditur. Primi deinde mortalium ab illis orti sunt *Cainus* & *Abelus*: quorum ille agriculturâ, hic pastione pecorum vitam exercuit; qui & Deo propter integritatem fuit acceptior. Ob id furore ardens & invidiâ *Caïnus* innocentem fratrem peremit: & in ultionem parricidii hùc illùcque vagus oberrans, similem sui, hoc est invisam Deo ac rebellem
Gen. 4. 17. procreavit sobolem. Idem de *Henochi* nomine urbem primus instituit. Stirpi huic adversam, hoc est piam & religiosam alteram pro-
Gen. 4. 26. pagavit *Sethus*, aliquanto post *Abeli* necem *Adamo* genitus: cujus filius *Enos* Dei nomen invocare cœpisse dicitur: quòd, ut opinio est, Dei cultum ab *Caini* pòsteris obliteratum publicè constituit. Inter alios memorandus ve-
Gen. 5. 22. nit *Henoch Jaredi* filius. Quem cùm ob innocentiam adamasset Deus, vivum adhuc ex hominum oculis eripuit, (5) nondum legitimâ ætate confectâ. Hujus posteri, quos *filios Dei* Scriptura nominat, moribus in deteriora lapsis, cum *Caini* gente matrimonia junxerunt: quo ex commercio (6) gigantes procreati sunt. Tùm in omne flagitiorum effusi genus morta-

(5) *Nondum legitimâ ætate confectâ*] erat nim. annos natus 365. *Gen.* V. 23. 24.

(6) *Gigantes*] Heb. *Nephilim*. Illi fortè non tam fuerunt procerioris staturæ homines ut innuit vox Latina, quam *Tyranni* populos sive subditos sive vicinos infestantes.

mortales, iram in se Numinis verterunt; cùm virtute ex hominibus exstinctâ, nihil ei jam moræ posset objici. Ergo infensus *Adami* posteris Deus universos aquarum eluvione decrevit perdere. Unus è *Sethi* sanguine *Noëmus* supererat qui in fide ac Dei obsequio perstabat. Hunc de consilio suo centum & viginti annis antè certiorem facit: ac paucis ex hominum pecudumque numero servandis (7) moliri arcam imperat. Centum totos annos in ea fabricanda Patriarcha posuit. Quæ trecentos longa cubitos, lata quinquagenos, in altum tricenos assurgebat, triplici tabulatorum ordine, in quibus suas quibusque generibus animantium mansiones attribuit. Octo in totum hominum capita; purorum animantium septena; impurorum paria singula eo navigio inclusa sunt, ac diluvii aquis erepta: reliqua terrarum omnium eluvione consumpta sunt: quam quadraginta dierum continens imber, & effusi latè gurgites effecerant: sic ut altissimorum juga montium quindecim cubitis unda supergressa sit. Annus ab rerum exordio 1656. tunc agebatur, ante *Christi* æram 2329.

A. 730. Per. Jul. ad 2386.

Gen. 6.

Arca Noëmi.

Gen. 7. 2.

Vide Part. 2. l. 2. c. 1.

(7) *Moliri Arcam imperat*] De figura & dimensionibus Arcæ consulenda *Dissertatio Gallica Ioan. Le Pelletier Rhotomagi edita* A. 1700. in quâ fusè probat author sufficere potuisse hoc ædificium ad excipiendo (præter Noachi familiam) omnia animalia in eo includenda cum pabulo, aliisque ad eorum omnium vitam per annum conservandam necessariis.

CAPUT II.

A. 2387. Per. Jul. ad 2752.

Quæ ex sacra profanaque historia intervallo isto gesta memorantur, quod (1) ab anno Periodi Julianæ 2387. *ad* 2752. *pertinet: ubi de* Babelis *ædificatione, ortu* Abraami, *& migratione:* Assyriorum, Ægyptiorum, Sicyoniorum *regnis.*

Gen. 8. Josephus I. Ant. c. 4.

EXACTO diluvio, *Noëmus* ex arca digressus sacra ritè Deo fecit (2) in montibus *Armeniæ*; ubi & Arcæ reliquias in longa tempora servatas esse, prodidere Veteres aliqui.

Post hæc, versis ad agriculturam studiis, vitem *Noë* conserit: ac vino, cujus vim adhuc nesciebat, paulò largiùs epoto, in ebrietatem, ex eâque in somnum solutus est; quem nudatis verendis indecorè stratum in tentorio ludibrio *Chamus* habuit, fratribusque monstravit: hi aversi, retròque gradientes pallium injiciunt. Re pater posteà compertâ, *Chami* stirpem execratus, *Japheto*, ac *Semo* benè precatus est. (3) Ab his tribus propagatum humanum genus brevi maximum incrementum habuit: ut non unâ regione capi ampliùs posset. Et videlicet frequentandæ erant orbis terrarum partes reliquæ. In has antequam immigrarent, à seque mutuò divellerentur, ingentem turrim in campo *Sennaar* ædificare placuit, quod commune sui monimentum posteris relinquerent. Erat hactenus mortalium omnium

(1) *Ab anno Per. Jul. &c.*] De istius periodi duratione & autoris in hoc errore. Vid. *Part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 2. & Not.

(2) *In Montibus Armeniæ*] Illi in Heb. Cod. dicuntur montes Ararat in Vulg. montes Armeniæ fuisse autem *Gordyæos* in Armeniâ montes vero simillimum reddit *Bochart. Phal. lib.* 1. *c.* 3. Vid. *Chardini Itiner. Tom.* 2.

(3) *Ab his tribus*] Ordo nativitatis filiorum Noëmi duci debet ex *Gen.* c. x. ubi illorum posteri recensentur. Ibi autem sic disponuntur Japhet, Cam, Sem. Semus itaque non quòd fuerit primogenitus: sed ob continuatum in ejus familia Dei Fœdus, primus vulgò nominatur.

omnium eadem lingua. Hanc fruſtrandis illorum conatibus Deus in plures diſtraxit. Ita commercio vocis ablato, ædificandi conſilium abjecerunt. Quod ex illa molitione reliquum fuit (4) *Babylonis* initium feciſſe creditur. Nam *Babel* à linguarum permiſtione turris illa nominari cœpit. Hæc ut in ortu ipſo *Phaleci*, hoc eſt uno ab Diluvio vertente ſæculo, minimè facta putamus: ſic in plura proferre nihil attinet. Alterius ergo ſæculi elapſo jam dimidio, quod oſtendam in ſecunda Parte, perturbatio linguarum cum populorum, ac regnorum propagatione contigit.

A. 2387. Per. Jul. ad 2752.

Part. 2. l. 2. c. 3.

Ab *Heberis* ſtirpe, penes quam uſus cognominis linguæ & vera religio conſtitit, ortum duxit *Abraamus*, in ingens pietatis & obſequii futurus ſpecimen. Pater huic *Thare*, patria *Chaldæa*; è qua Dei monitu cum patre profectus (5) in *Meſopotamiam* eſt (6) ætatis anno 70. ac circiter annis quinque *Charris* habitavit. Ibi patre relicto, mox, ut juſſus eſt, cum uxore *Sarai*, & *Loto* fratris filio migravit in *Chananæam*, annum agens 75. *Tharæi* patris anno 145. Vixit deinde, patre ſuperſtite, annis in *Chananæa* ferè ſexaginta: quibus exactis, anno ipſo vitæ 135. in *Meſopotamiam*, ac paternam domum abiit; unde mox, jubente Deo, in *Chananæam* regreſſus eſt. Sic illa conciliantur, quæ ex *Moſis* & *Actorum* hiſtoria ſolent objici.

Abraami ortus.

Partis 2. l. 2. c. 2.

(4) *Babylonis initium feciſſe creditur*] fuiſſe reverà terram Scinhar vel Sennaar eandem cum Babyloniâ vel ſaltem Babyloniæ partem ibique conditam tunc fuiſſe Babylonem aperte colligitur ex *Gen.* X. v. 10: XI. v. 2. & *Dan.* I. v. 2. Vid. *Perizon. Orig. Babylon.*

(5) *In Meſopotamiam*] Vel potius in Cananæam: Ur enim unde proficiſcebatur Abram. in Meſopotamiâ erat. Vid. *Act.* VII, v. 2. & *cap.* ſeq. §. 1. ubi idem ſupponit autor noſter. Vid. & *Perizon. Orig. Babylon. cap.* VI. p. 85. & addita in fine libri.

(6) *ætatis anno* 70.] parum accuratam hic eſſe Autoris noſtri Chronologiam probatur in *annot. ad cap.* 2. *lib.* 3. *part.* 2.

A. 2387. Per. Jul. ad 2752. Postquam *Noëmi* posteri per orbem terrarum dissipati sunt nationum exinde ac regnorum discrimina cœperunt. Quorum quidem literis prodita sunt initia, vetustissimum fuit *Assyriorum*, sive *Chaldæorum*, quod in *Babylonia* primùm exortum, ab ea in *Niniven*, *Assyriamque* translatum, annis circiter mille ac trecentis obtinuit. Nam quæ de *Arabum* & *Chaldæorum* antiquioribus regnis ex *Africano* commemorantur ab *Eusebio*, ea fabulæ, quàm vero, propiora sunt.

Part. 2. l. 2. c. 3. *Assyriorum regnum.*

Belus sive Nembroth. (7) Primus in Regum *Assyriorum* serie *Belus* ponitur: qui *Babylone* regnavit, ejusque conditor habetur à profanis Auctoribus; ex quo idem videtur esse, qui in sacris Litteris *Nembroth* dicitur. Huic, cùm quinque & sexaginta imperasset annos, successit *Ninus*: à quo condita *Ninive*; eòque sedes translata regni, quod deinceps ab *Assyriis* nomen accepit. Supra hunc profana historia non assurgit. Ac primus proferendi imperii cupiditate bella cum exteris fecisse fertur. *Asiâ* subactâ, postremò, *Bactrianos* cum eorum rege *Zoroastre* domuit. Inde *Semiramide* in conjugium adscitâ, ex eâque suscepto filio *Ninyâ* moritur post annos: quàm regnare cœperat, duos & quinquaginta.

Ninus. Diod. 2. Just. 2.

Semiramis. *Semiramis* impubere filio circumscripto, regnum artibus intervertit, quod duobus & quadraginta annis obtinuit. (*a*) *Græcorum* annales exstructam ab ea *Babylonem* asserunt. Veriùs amplificatam dixeris, & mirabili mœnium ambitu cinctam; quorum circuitus (*b*) quadringenta & octoginta stadia colligebat. *Asiam* præterea, *Mediam*, *Persidem*, *Ægyptum*, *Libyam*, *Æthiopiam*; demùm *Indiam* cum exercitu aditam ab illa, vastatamque, memorant. Ad ultimum libidinosa mulier filium ad incestum provocans, ab eo necatur anno regni 42.

a Diod. 2. Just. 1. Euseb. Chron. *b* Herod. 2.

Semi-

(7) *Primus in Regum Assyriorum serie*] Hos etiam Autoris calculos emendatos habes in *annot. ad c. 3. lib. 2. part. 2.*

(8) *Semiramidis* anno 23. *Abraamus* oritur; non, ut falsò persuasit *Eusebius*, *Nini* 43. A. 2387. Per. Jul. ad 2752.

Ninyas, interemptâ matre, regnum, quod à parentibus amplissimum acceperat, per summam socordiam tenuit; ac per præfectos omnia gerens, raròque conspectus, inter pellicum greges consenuit. Quod institutum sequentes deinde Reges amplexi sunt, qui nulla re insignes ac vix nomine ipso posteris noti, tres supra triginta recensentur in *Eusebii Chronico*: quaternos amplius numerat *Africanus*; & imperii totius intervallum justo longius facit. Quod, ut suprà demonstravi, (9) annis 1300. circumscribitur. *Ninyas.*

Per idem tempus, quo *Assyriorum* regnum primordium habuit, alibi quoque regna constituta sunt: (10) præsertim *Ægyptiorum*, & *Sicyoniorum*. Sed illorum origines fabularum licentia corrupit. *Sicyone* duodecim ferè post *Assyriorum* initium annis fundatum est imperium, anno ante *Christum* 2164. ac mille propemodum perseveravit annis. Lib. 9. de Doct. Temp. 15. *Ægyptiorum Dynast. fabulosa.*

(8) *Semiramis anno* 23.] ad alia planè tempora pertinet *Semiramis* Vid. *loc. cit. in Not. præced.* & *Usser.* ad A. Per. Jul. 3499. Cæterum de *Semiramidis* nomine & Etymol. Vid. *Boch. Can. lib.* 2. *cap.* 11. Et *Iaquelot Dissertat. de Dei Exist. cap.* 17. conjicit hic ultimus scriptor fabulosa esse ea omnia quæ de *Semiramide* narrantur & nata ex vocibus quibusdam æquivocis linguæ Hebr.

(9) *annis* 1300] sic quidem *Diodor. Iustin.* aliique ex *Ctesiâ* asserunt sed ex *Herodoto* 520. annos tantum huic Monarchiæ hibuendos esse patet Vid. *loc. cit. Not.* 7.

(10) *præsertim Ægyptiorum & Sicyoniorum*] de horum imperiorum antiquitate & authoribus. Vid. *Perizon. Ægyptiac. Orig. & tempor. Investigat. c.* 2. ubi multis probat ad Mosis non vero Abraami tempora referenda esse *Sicyoniorum* initia.

CAPUT III.

A. 2753. Per. Jul. ad 3183. *Summa historiæ sacræ spatio illo comprehensæ, quod* (1) *ab anno Periodi* Julianæ 2753. ad 3183. *intercessit: ubi de* Abraami, Isaaci, Jacobi *gestis, & hujus posteris: tum de* Jobo.

Abraami gesta. ABRAAMI, & ejus posterorum variæ peregrinationes, resque ab iis gestæ continentur hoc annorum spatio. *Abraamus* fame urgente, anno ferè, quàm in *Chananæam* primò transierat, (*a*) *Ægyptum* petiit, ubi ab (2) Regis libidine *Saram* ejus conjugem tutatus est Deus. (*b*) Inde reversus in *Chananæam* ab *Loto* fratris filio divellitur; quem è *Mesopotamia* profectionis comitem, & hactenus contubernalem habuerat. Is *Sodomis* domicilium optavit: *Abraamus Hebrone*, ad convallem *Mambre*.

a Gen. 12. 10.
b Gen. 13.

c Gen. 14. (*c*) Secutum est bellum, quo à *Codorlahomore*, tribusque sociis Regibus, victis aliis quinque Toparchis, è quibus *Sodomæ*, *Gomorrhæque* Reges erant, ac direptis oppidis, pars prædæ fuit *Lotus*, cum familia, fortunisque omnibus. Sed re auditâ, victoribus ex improviso supervenit *Abraamus*; iisque per intempestam noctem fusis ac fugatis, salva omnia cum *Loto* suo recuperavit. Redeuntem xeniis ac panis & vini (3) mysticâ oblatione *Melchisedecus* excepit Rex *Salem*: hæc est *Hierosolyma*; vicissimque manubiarum primitiis ab *Abraamo* donatus est.

d Gen. 15. 3. Post (*d*) annos decem, quàm habitare *Chananæam* cœperat *Abraamus*, *Sara* sterilem se videns,

(1) *ab anno Per. Iul. 2753 ad* 3183.] de hujus 3. periodi duratione Vid. *Part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. & annot.

(2) *ab Regis libidine*] Rex ille Ægypti, Mosi tantum Pharao dictus, *Usserio* is videtur fuisse qui *Manethoni*, Apophis dicitur Vid. *Usser.* ad A. P. I. 2730. & 2795.

(3) *Mysticâ oblatione*] Imò hospitali, & civili oblatione.

videns, *Hagarem* ancillam *Ægyptiam* viro suo permisit. Ea gravida cum dominam sperneret, ab ea malè habita fugit in desertum; (*a*) sed Angeli monitu reversa, *Ismaëlem Abraamo* peperit annum agenti 86.

A. 2753. Per. Jul. ad 3183.
a Gen. 16. 16.

(*b*) Undecentesimo ætatis anno Patriarcha, ex fœdere, quod cum Deo percussit, cum omni familia, & *Ismaële* 13, vel 14. annos circiter nato (4) circumcisus est.

b Gen. 17. 1.

(*c*) Idem annus *Sodomæ*, *Gomorrhæ*, *Adamæ*, ac *Seboim* exitialis fuit. Quæ oppida propter execranda flagitia, ac præposteram libidinem, (5) pice ac sulphure animata cœlestis flamma consumpsit. Quo ex incendio ereptus ab Angelis *Lotus*, amissâ conjuge, quæ contra vetitum post se respectans in statuam salis est mutata, primùm (6) in urbem *Segor*, quam imminenti cladi precibus exemit; inde vicinum in collem subiit; ubi pêr noctem, & ebrietatem filias incesto polluit. Hinc orti sunt *Moab* & *Ammon*; à quibus totidem propagati sunt populi.

c Gen. 18. & 19.
Sodomorum conflagratio.

(*d*) Centesimum annum agens *Abraamus* *Isaacum* de *Sara* conjuge nonagenaria sustulit anno ante *Christum* 1936. ac tam illius, quàm Dei monitu, post annos aliquot, *Hagarem* cum *Ismaële* filio domo expulit *Isaacus* virili jam ætate, hoc est anno, ut putat (*e*) *Josephus*, quinto & vicesimo, à patre immolandus sistitur in monte *Moria*. Mox ejusdem, à quo mactari jussus erat, Dei imperio liberatus, post *Saræ* matris obitum, quæ (*f*) anno 127. excessit è vita, (*g*) *Rebeccam* duxit, *Bathuele*

d Gen. 17. 17. & cap. 21. 5.
e Joseph. 1. Orig. c. 14.
f. Gen. 23. 1.
g Gen. 24.

(4) *Circumcisus est.*] Tunc etiam mutata fuere nomina Abrami & Saraï, Isque exinde dictus *Abraham* & Saraï *Sara*, *Gen.* XVII.

(5) *pice ac sulphure*] Inde ortus lacus *Asphaltites* Vulgò dictus Mosi ים הולח *Mare salsum* aliis *Mare mortuum*.

(6) *in urbem Segor*] Ea in textu Hebræo & plurimis versionibus tabulisque Geographicis *Tsohar* dicitur Vulg. *Segor*.

A. 2753. Per. Jul. ad 3183. *thuele* natam, *Nachoris* filio, fratris *Abraami*. Erat tùm *Isaacus* (*a*) annos natus 40.

a Gen. 25. 20. b Gen. 25. 1. c Gen. 25. 26. d Gen. 25. 7. (*b*) Interim *Abraamus Cethurâ* in matrimonium sumptâ sex filiis auctus est. (*c*) *Isaacus* sexagenarius, conjugis sterilitate precibus discussâ, geminos ex ea suscepit, *Esaü*, & *Jacobum*, anno ante *Christum*, 1876. (*d*) *Abraamus* postea moritur vitæ anno 175. ante *Christum*, 1862.

e Gen. 26. & seq. Pòst *Isaacus* (*e*) variis peregrinationibus & incommodis exercitus, grandioribus jam filiis, hoc est, septimum & septuagesimum annum agentibus, centesimum trigesimum & septimum numerans ipse, (ut ex *Josephi* & *Jacobi*, cùm in *Ægyptum* venit, ætate, & hujus apud *Labanum* mansione deducitur) *Esaü* filio benè precaturus, venatu prius ab illo parari sibi epulas jubet. Sed hortante matre, furtim obrepens *Jacob* paternam benedictionem intervertit. Mox fratris insidias veritus f Gen. 29. (*f*) in *Mesopotamiam* ad *Labanum* avunculum fugit. Quo in itinere oblatâ sibi per quietem Dei summis scalis incumbentis specie, ac promissis animatus est. Cùm autem *Labano* septennem operam in pascendis pecoribus locasset, non antè pactam ab eo *Rachelem* abstulit, quàm majoris sororis *Liæ* nuptiis per fraudem implicatus est anno ætatis ferè 84. Per. Jul. 2921. Ex his, & earum ancillis duabus, (7) *Bala*, & *Zelpha*, nati sunt *Jacobo* liberi duodecim. Ex *Lia*, 7. *Ruben*, *Simeon*, *Levi*, *Juda*, *Issachar*, *Zabulon*, cum *Dina* filia. Ex g Gen. 30. *Rachele*, 2. *Josephus*, & *Benjamin*. (*g*) E *Bala*, 2. *Dan*, *Nephthali*. E *Zelpha*, 2. *Gad*, *Aser*: fiunt mares 12. cum filia unica. Viginti apud *Labanem* annis expletis, *Jacob* in *Chananæam* h A. C. 1780. rediit (*h*) anno vitæ circiter nonagesimo septimo ac variis in locis tentoria posuit. Præsertim (8) apud *Sochotha*; & ad *Salem Sichi-*

mo-

(7) *Balâ & Zelphâ*] Heb. Bilha & Zilpha.
(8) *apud Sochotha*] Heb. Succoth.

morum oppidum, ubi (*a*) poſt annos decem, quam è *Meſopotamia* redierat, *Dina* ejus filia ab *Sichemo Hemoris* reguli filio vim eſt paſſa: quam injuriam uterini illius fratres, *Simeon* & *Levi*, *Sichimitarum* internecione & urbis direptione ſunt ulti. Profectus inde *Jacob Bethelem* abiit, novum jam adeptus *Iſraëlis* nomen: (*b*) quod ei ad partem è *Meſopotamia* redeunti Angelus, quo cum luctatus erat, monimentum fortitudinis impoſuit. (*c*) *Rachel Benjaminum* pariens obiit, cùm annos expleſſet *Joſephus* (*d*) ſedecim, & decimum ſeptimum iniiſſet. Qui pòſt paulò per invidiam à fratribus diſtractus, & in *Ægyptum* deductus, ab *Putiphare* præpoſito cubiculariorum *Pharaonis* Regis emptus eſt. Apud hunc cùm adoleviſſet, ab ejus conjuge fruſtra ſollicitatus ad ſtuprum, ejuſdem falsâ delatione fidei & innocentiæ pœnas luit triennali carcere. (9) Unde ad interpretandum Regis ſomnium eductus, cum imminentem fertilitatem annorum ſeptem, ac totidem ſterilitatem præſagiiſſet, (10) toti *Ægypto* præficitur. Eò demum (*e*) *Jacobus*, hortatu filii, cum familia & fortunis omnibus, graſſante jam tertium annum fame, proficiſcitur anno ante *Chriſtum* 1747. annum agens (*f*) 130. qui erat *Joſephi* quadrageſimus. Vixit in *Ægypto Jacob* annis omnino 17. Eo mortuo, corpus in *Palæſtinam*

A. 2753. Per. Jul. ad 3183.

a Alexand. Polyh apud Euſeb. 9. p. 247.

b Gen. 32. 28.

c Gen. 35. 19.

d Gen. 37. 2. & deinceps.

e Gen. 47.

f Gen. 47. 9.

(9) *Unde ad interpretandum Regis ſomnium eductus*] Hic Ægypti Rex *Uſſerio* is fuiſſe creditur qui *Manethoni Mephramuctoſis* vel *Myſphragmutoſis* dicitur *Uſſer.* ad A. Per. Jul. 2983. Minimè tamen negligenda quæ adverſus ſummi illius viri Chronologiam habet *Perizon. Ægypt. Orig. Inveſtigat. cap.* 12. Ex quibus hoc ſaltem colligitur eſſe conjecturas quæ de his temporibus traduntur. Tabulæ ſcil. *Manethonis* ex quibus ea ducuntur & in pluribus confictæ ad Ægyptiorum antiquitatem augendam & in reliquis corruptiſſimæ ſunt ut fusè à variis Chronologis probatum eſt.

(10) *Toti Ægypto præficitur*] ſub variis regibus & per annos 80. præfecturam hanc egit Joſephus. *Euſeb. Chron.* de eo Vid. etiam *Iuſtin. lib.* 36. *cap.* 2.

A. 2753. Per. Jul. ad 3183. *nam*, ut optaverat, delatum, & in parentum suorum sepulcro conditum est.

a Gen. 50. 25. (*a*) *Josephus* anno vitæ expleto 110, mundi 2308 moritur, qui 71. circiter fuit ex quo *Jacob* in *Ægyptum* immigrarat. Secundum hæc *Jacobi* sobole majora in dies incrementa capiente (11), (*b*) *Ægyptiorum* Rex quà invidiâ, quà metu, ne deficerent, paulatim occidere illorum genus instituit. Itaque necari, præter fœminas, quidquid deinde stirpis nasceretur jubet, aut in profluentem abjici. Ita (*c*) (12) *Moyses* ad flumen expositus, (13) à *Pharaonis* filia tollitur, & in aula ad spem regni capessendi alitur. Hic *Amrami* filius, *Caathi* nepos, *Levi* pronepos, *Maria* sorore & *Aarone* fratre junior fuit. (*d*) Annos natus quadraginta, gentiles suos invisens, *Ægyptium* quemdam, à quo *Hebræus* pulsabatur, occidit. Neque hoc Rege clam fuit. Itaque pœnam metuens in *Madianitidem* fugit *Moyses*; ubi *Jethro* Sacerdotis filiam *Sephoram*, duxit.

b Exod. 1.

c Exod. 2.

d Act. 7. 30.

e Exod. 3. & 4. (*e*) Anno ætatis octogesimo *Moyses*, dum ad montem, *Oreb*, qui & *Sinai* dictus est, greges pasceret, ex flagrante rubo divinis animatus oraculis, (14) in *Ægyptum* ad suos revertitur.

Eodem

(11) *Ægyptiorum Rex quâ invidiâ*] Rex ille *Usserio* itidis judicatur fuisse qui *Manethoni Ramesses Miamum* dicitur Vid. & *Marsham* ad hæc tempora.

(12) *Moyses ad flumen expositus*,] de Mose Vid. etiam *Iustin. lib.* 36. c. 2. ubi imperitè illum *Iosephi filium* dicit.

(13) *à Pharaonis filiâ*] quæ *Thermutis* dicta *Iosephi Antiquit. lib.* 2. c. 5.

(14) *In Ægyptum ad suos revertitur*] Regnante jam *Amenophi Ramessis Miamum* filio. Qui *Amenophis Belus Ægyptius* fuisse existimatur pater Ægypti & Danai Græcis dictus. Tres autem *Beli* circa hæc tempora *Usserio* observantur primus *Babylonius* pro Deo Chaldæis habitus & *Iupiter Belus* dictus qui Evechous fuisse videtur circa annum Per Jul. 2952. 2. Ægyptius *Amenophis* scil. de quo hic sermo circa annum Per. Jul. 3203: 3. Assyrius Nini pater. A. Per. Jul. 3392. scilicet Beli nomen non *proprium* fuit nomen ut crediderunt Græci sed *appellati-*

Eodem intervallo *Jobum* admirabile patientiæ ac fortitudinis exemplum exstitisse probabile est. (*a*) Quem ex *Esaü* stirpe descendisse cum plerisque Veterum arbitramur. Hujus ex verisimili conjectura sic annos ordinamus. Natus est *Zara* nepote *Esaü* sub annum ante migrationem *Israëlitarum* ducentesimum tricesimum secundum, ante *Christum* 1763. Idem anno vitæ quinquagesimo permissus *Satanæ*, variis calamitatibus anno uno conflictatus est. Quibus perfunctus vixit deinde annos 139. ac mortuus est ætatis anno 189. (*b*) ante migrationem ex *Ægypto* 45.

A. 2753. Per. Jul. ad 3183. *Iob.* *a* Euseb. 1. de Dem. cap. 4. Epiph. Chrysost. Hom. 2. de Job. August. 18. Civ. c. 47. *b* A. C. 1575.

CAPUT IV.

De Argivorum *regno*, Inachi *posteris*, *&* Ogygis *diluvio*, Prometheo, *&* Atheniensium *regno*.

SEXTO anno post *Abraami* obitum, ante *Christi* æram 1857. *Argis* in *Peloponneso* novum regnum auctore cœpit (1) *Inacho*: quem Veteres plerique *Mosis* æqualem fecerunt: sed aliquot sæculis illo fuisse superiorem, fidem fecit *Eusebius*. Nos annum, antequam ex *Ægypto*

Argivorum regni initium. Patr. 2. lib. 2. cap. 5.

lativum Hebrçum nempe *Baba!* , quod Dominum significat. Cæterum in eo ut in designatione aliorum Ægypti Regum de quibus in scripturâ sacrâ fit mentio ab *Usserio* dissentit recentior scriptor *Perizonius* cujus consuli possunt *Ægypt. Orig. Invest.* Et *Orig. Babylon. cap.* VI.

(1) *Inacho*] circa *Inachi* nominis originem an Grçca fuerit an Phœnicia vix quicquam certi habetur forte ab appellativo Ἄναξ, Rex antiquissimi regis nomen proprium deduxerunt Grçci. Fortè à Phçnicibus qui se *Anaki* filios dicebant & magna de parente suo narrabant, diu post tempora de quibus hic agitur nomen istud desumptum est. Ex iis quæ ab Autore nostro è Grçcis scriptoribus hausta referuntur, id tantum conjici potest, circa tempora Abrahami coli cæptam Grçciam, Japeti nimirum posteris è vicina Asiâ eò transfretantibus. Sed *Inachum* & *Argivorum* imperium ad antiqua illa tempora pertinere minimè fit verosimile, Mosis ævo vixisse *Inachum* tradunt accuratiores Chronologi Vid. *loc. ad marg. citat.* & *Perizon. Ægypt. Orig. Invest.* c. 18.

A. 2753. Per. Jul. ad 3183. *gypto* migrarent *Israëlitæ*, 327. illius regni finimus exordio. Pòst *Inachum* sedes *Argis* perseveravit imperii annis 546. sub Regibus tredecim: è quibus novem priores, ad *Gelanorem* usque, *Inachidæ* vocantur, quòd ab *Inacho* rectâ serie descendant. *Gelanore* ab *Argivis* expulso, horum consensu regnum *Danaus* occupavit, ex *Ægypto* advena, & ab *Inacho* ipse stirpis originem trahens; quippe *Beli* filius, *Epaphi*, quem *Jo*. *Inachi* filia *Jovi* peperit, pronepos fuisse dicitur. Ab *Danao* quatuor itidem *Argis* sedem habuêre regni, ad *Acrisium* usque: quo per imprudentiam ab nepote occiso *Perseo*, *Mycenas* hic transtulit regnum; cujus è sanguine postremus fuit *Eurystheus*. Eo ab *Heraclidis* interfecto, *Pelopidæ* rerum potiti sunt numero sex: quorum ultimi Reges fuere *Tisamenus* & *Penthylus Oreste* geniti. *Mycenis* porrò regnatum est annis 210. In totum ab *Inacho*, 756. usque ad annum 80. post excidium *Trojanum*. Quæ omnia sub conspectum simul hic data, suis intervallis postea reddentur. Hoc quidem, quod *Israëlitarum* ex *Ægypto* profectione terminatur, hæc ferè contigerunt.

Phoronæus (*a*) *Inachi*, & *Melissæ Oceaninæ* filius (*b*) rudes adhuc homines & sparsos oppidis legibusque muniit, ac totam, si (*c*) *Apollodoro* credimus, sub ditione sua *Peloponnesum* habuit.

(*d*) Hujus filius *Apis*, à quo *Apia* dicta, quæ postea *Peloponnesus*, ob mutatum in tyrannidem regnum invisus suis; ab *Thelxione* & *Thelchine* ex insidiis opprimitur, nullâ relictâ prole; (*e*) ac post mortem in *Ægypto* divinis consecratus est honoribus. Quin & (*f*) *Inachi* filiam *Jo* in *Ægyptum* pervectam memorant (*g*) ibidem pro Dea habitam esse, ac nominatam *Isidem*. Verùm *Pausanias* recentiori id alteri tribuit, *Jaso Triopæ* filio geni-

a Apollod. 2. Euseb. b Pausan. Cor. p. 58. Phoroneus. c Init. l. 2. d Apollod. 2. e Euseb. & August. 18. Civ. c. 6. f Herod. 1. g Euseb.

genitæ, quod & mihi vero similius videtur.

A. 1755. Per. Jul. ad 3183.

Sub eodem *Phoroneo Ogyges* in *Attica* regnabat: cujus tempore magnum ibi diluvium accidit, quod *Ogygium* vocant. (*a*) Id Olimpiadem primam mille ac viginti annis antecessisse proditum est ab *Acusilao*: qua ratione *Christianam* æram præcesserit annis 1796. quintoque ab *Isaaci* morte anno contigerit. (*b*) Quanquam alii duobus circiter ac viginti annis tardiùs referant.

a Excerpta Scal. Græca p. 363.

b Vide c. 5. l. 2. par. 2.

Apide regnante *Spartam* conditam affirmat *Eusebius*.

(*c*) Septimi *Argivorum* Regis ætate *Triopa*, ac *Cecrope* in *Attica* regnante, *Prometheus Japeti* filius, ejusque frater *Atlas*, ambo Astrologiæ scientiâ nobiles, sed fictis Poëtarum fabulis nobiliores exstiterunt: quod tempus sub discessum ex *Ægypto Hebræorum* incidit. (*d*) Siquidem *Triopas* anno cœpit ante *Christum* 1557. tertiò & vicesimo priusquam Dei populus emigraret: cùm jam ante annos aliquot *Athenis Cecrops* regnum inchoasset: quod initium æra *Christiana* prius esse annis 1558. ponit *Eusebius*; *Arundelliana* marmora tribus & viginti circiter antevertunt. *Ægyptium* hunc fuisse docent (*e*) Veteres: & quod *Ægyptiacam* linguam *Græcamque* calleret, διφυῆ nominatum. Ab hoc Reges in *Eusebii Chronico* recensentur numero 17. quorum postremus fuit *Codrus*. Secuti sunt Prætores perpetui numero 13. deinde decennales septem; domum annui constituti sunt. Quæ quibus temporibus gesta sint, suis locis explicabimus.

c Tatianus.

d Vide loc. cit. par. 2.

Atheniensium regnum.

e African. in Excerpt. Scal. p. 365, & Euseb.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

CAPUT V.

De his, quæ post migrationem ex Ægypto *ex primis* 46. *annis memoriâ digna contigerunt* Israëlitico *populo.*

a ante Chr. 1531. — *b* Exod. 5. 6. & seq. — *c* Exod. 12. — *d* Lib. 9. de Doct. Temp. c. 24. — *e* Exod. 12. 37. — *f* Exod. 14. — *g* Exod. 19. 1. — *h* Exod. ult. 15.

(*a*) MOYSES (1) octogesimo ætatis anno, quod de *Israëlitis* ab *Ægyptiaca* tyrannide liberandis mandatum sibi erat, aggressus est exsequi. (*b*) Commeatu ab *Pharaone* Rege frustrà petito, multiplicibus prodigiis & calamitatibus adeò perterruit *Ægyptios*, ut cùm (*c*) postremò qui primi in quaque illorum familia geniti erant, ab Angelo nocte occisi forent, eâdem ipsâ egredi permitterentur *Hebræi*. Quod antequam facerent, solemni agni epulo Pascha dedicarunt. Is dies festus ad æternam partæ illo die libertatis memoriam deinceps institutus est. (*d*) Prima illa nox ea fuisse videtur, quæ inter *Aprilis* diem secundum ac tertium intercessit. (*e*) Censa sunt *Israëlitici* nominis peditum duntaxat virorum millia sexcenta. (*f*) Fugientem populum mox (2) insecutus est *Pharao*. Sed *Moyses* interrupto mari rubro viam suis aperuit: quam dum terga premens illorum *Ægyptius* ingreditur, eâdem, quâ diductum erat, virgâ percussum mare coiit, ac trepidantes involvit hostes. Ita trans sinum *Arabicum* evadentes *Israëlitæ* (*g*), mense tertio, qui est *Sivuan*, legem à Deo conditam accipiunt, qua sacra profanaque populi jura constituta sunt.

Multis deinde stationibus confectis (*h*), anno

(1) *Moyses*] Exteris Scriptoribus minime ignotus fuit hic Judæorum Legislator, V. quæ de eo congessit *Hugo Grot. de Verit. Relig. Christ. lib.* 1. §. 16. & *in notis.*

(2) *Insecutus est Pharao*] scilicet *Amenophis.* 1. *Ramessis Miamum* filius pater *Sethosis*, juxta *Usser. Ann. V. T. ad A. P. I.* 3203. *Perizonius Amosim* fuisse putat primum *Dynastia* 18. *Manethonis*, vid. *Ægypt. Orig. invest.* c. 18.

anno altero, quàm egressi erant, ineunte, *Aprilis* circiter 8. die, *Moyses* tabernaculum erexit; A. 3184.
Per. Jul.
Aaronem Pontificem, filios ejus Sacerdotes in- ad 3701.
stituit. At ingratus adversus tot beneficia Dei
populus, cùm & de cœlo ad eos alendos con-
tinuè Manna plueret (*a*), & interdum coturni- *a* Num.
cibus immissis, etiam delicias indulsisset, jurgari 11.
ac Deum *Moysem*que provocare non destitit.
(*b*) Missi demùm à *Moyse* in *Chananaam* ex- *b* Num.
ploratores decem: qui post dies 40. reversi, cùm 13.
terrore ac diffidentiâ populi animos implessent,
frustrà obnitentibus *Josue* & *Calebo*, qui &
ipsi exploratum iverant, rem ad seditionem
vocarunt.

(*c*) Ob id *Chananaa* terræ aditu prohibiti, *c* Num.
ac retrò per *Arabia* deserta circumducti sunt: 14.
donec rebelles omnes suo quisque fato consum-
pti sunt duobus solis è tanta multitudine, qui
in fide manserant, relictis, *Josue* & *Calebo*. Er-
go undequadraginta circiter annis in illa soli-
tudine *Nomadum* more vagati sunt. Qua in
peregrinatione perpetuæ in Deum *Mosemque*
contumaciæ graves pœnas dederunt. (*d*) Im- *d* Num.
primis *Core*, *Datan*, & *Abiron* nefariæ defe- 16.
ctionis auctores, subitò dehiscente terrâ, cum
suis familiis absorpti, ac 250. ex ea factione
thus adolentes, cœlesti flammâ deusti sunt:
eodemque mox incendio correpta millia qua-
tuordecim ac septingenti cæteris exemplo fue-
runt. Complures quoque diuturni erroris tæ-
dio *Mosi* obtrectantes, igneorum morsibus an-
guium exstincti sunt. (*e*) Cæteris, ne eam- *e* Num.
dem necem incurrerent, *Moyses* æneâ serpen- 21.
tis effigie sublatâ consuluit. Hæc anno ab exi-
tu quadragesimo gesta sunt. Quo (*f*) *Aaroni* *f* Num.
summo Sacerdoti mortuo suffectus est ejus fi- 20.
lius *Eleazarus*. *Seone* post hæc *Amorrhaorum*
& *Ogo Basanis* Rege devictis, *Balac Moabitarum* Rex, adjunctis sibi *Madianitis*, non tam
aperto Marte, quàm artibus *Hebraos* oppugna-

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. vit, conducto ad exsecrandum ariolo *Balaamo*. Sed in faustam precationem divinitùs versis ejus carminibus, eleganti specie puellas, eodem hortantè *Balaamo*, Rex *Israëlitis* obtulit, ut hâc eos illecebrâ caperet. (*a*) Quo tempore *Phinees Eleazari* filius pietate in Deum ardens principem virum unà cum scorto sub omnium confodit oculis, eoque facto perpetuum sibi sacerdotii decus, populo delicti illius gratiam impetravit.

a Num. 25.

(*b*) Anno ab exitu quadragesimo, mense undecimo exeunte, *Moyses* in monte *Nebo*, qui è *Moabitis* campestribus assurgit, diem obiit, (*c*) anno ætatis 120. Huic suffectus est *Josue* filius *Nun*, è tribu *Ephraim* qui populum, siccato *Jordanis* alveo, in *Chananæam* traduxit (*d*) decima die mensis primi, qui est *Nisan*, quæ in *Aprilis* 6. incidit. Exinde arma circumferens, oppida quamplurima cum eorum incolis ferro flammisque consumpsit, (*e*) ab *Hierichunte* orsus; cujus urbis mœnia, circumlatâ septem diebus Arcâ, ad extremum clangore buccinarum ac vociferatione militum in plana subduxit. (*f*) Quinque regulos *Gabaonem*, quæ *Hebræis* deditionem fecerat, oppugnantes repente irruens in fugam egit: ad quos persequendos, penitùsque delendos, quò plus haberet spatii, Solem Lunamque diei unius intervallo jussit consistere. Denique (*g*) uno & triginta debellatis Regibus, ac sex totis annis majori subactâ *Palæstina* parte, eam *Hebræorum* divisit in tribus circa annum ante *Christum* 1486.

b Deut. 34.

c Ante Ch. 1491.

d Josue 4, 19.

e Jos. 6.

f Jos. 10.

g Jos. 12.

CAPUT

CAPUT VI. A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

Reliqua sacræ historiæ ad Templi conditum; quibus tam Judicum *gesta, quàm* Saülis *ac* Davidis, *&* Salomonis *continentur.*

JOSUE post annos à *Moysis* obitu quatuordecim vitâ functo, ætatis (*a*) 110, Seniores Rempublicam administrarunt annis circiter decem: quibus deinceps reliqui successerunt (1) eo ordine ac tempore, quæ in Parte hujus operis altera proposuimus. Res autem à singulis, vel sub eorum præfectura gestas uberiùs exsequi instituta hoc in opere brevitas vetat. Quare paucis istis contenti erimus. (*b*) Subinde post obitum *Josue*, *Judæ* tribus *Adonibezecum* Regem *Chananæum* vicit prælio, & in fuga comprehenso, manuum ac pedum extrema præcidit: pari in eum divinitùs constituto supplicio, ac septuaginta ante Reges affecerat. Aliæ postea tribus civitates alias partim ceperunt, partim stipendiarias fecerunt; non sine offensione Numinis; à quo omnis cum illa gente conditio prorsus erat interdicta.

Iosue. Vid. Par. 2. l. 2. c. 6.
a Jos. ult.
b Jud. 1.

Michæ, ac *Danitarum* historia quæ *Jud.* 18. perscribitur, sub illis Senioribus, qui *Josue* successerunt, accidisse videtur; cùm *Jonathan Moysis* nepos, ejusque filii Sacerdotes à *Danitis* electi eodem loco dicantur. *Michas.*

Per idem tempus bellum quoque civile conflatum est ob stupro violatam à *Gabaonitis*, qui de tribu *Benjamin* erant, *Levitæ* conjugem. Quod flagitium reliquæ tribus acerrimè vindicarunt; *Benjaminitis* qui pro tribulibus suis in *Gabaonitæ.*

B 3 armis

(1) *Eo ordine ac tempore*] Circa durationem istius periodi ab exitu Israëlitarum ex Ægypto usque ad jacta fundamenta Templi Salomonici, Vid. *loc. ad margin. citat.* præcipuè verò annotata ad *cap.* illud 6. *lib.* 2. *part.* 2. ubi emendatur Authoris nostri Chronologia & eventus hic narrati accuratius disponuntur.

A. 3184. Per. Jul. ad 3791. armis ſtabant, propè occidione cæſis tertio prælio, cum duobus ante victores in acie fuiſſent. Id eo, quo dixi, tempore contigiſſe fidem facit, (*a*) quod *Phinees Eleazari*, filius *Aaronis* nepos, ſacris tum præfuiſſe legitur.

a Joſue 20. 21.

Exſtinctis Senioribus illis, qui utcumque Dei populum auctoritate ſuâ continebant, patriâ deſtitutâ Religione, (*b*) & ipſe à Deo deſtitutus, ab *Chuſano Meſopotamiæ* Rege octo annorum ſervitute premitur: ut cujus ſecundis ſuis rebus obliti erant, per adverſa meminiſſent Dei. Reſipiſcentibus vindex aſſertorque datus eſt *Othoniel* anno ante *Christum* 1459. qui oppreſſo *Chuſano* partam populo ſuo libertatem (2) annis 40. moderatus eſt. Eo vitâ functo pari ad nefariam ſuperſtitionem & ſervitutem gradu rediêre. Hanc enim ſub *Eglone Moabitarum* Rege annis duodevigenti pertulerunt: donec anno Periodi *Julianæ* 3313. *Eglone* ſublato lucem rebus attulit *Aodis* Judicis virtus, qui longiſſimo tempore, annis ſcilicet 80. præfuit.

b Jud. 3. — *Othoniel.*

Anno ante *Christum* 1301. (*c*) *Iſraëlitæ* poſtquam ab *Jabino Chananæorum* Rege viginti annis oppreſſi ſunt, reconciliato ſibi Numine, jugum excutiunt. Victoriæ partæque libertatis artifices fuêre mulieres duæ; *Debora* Propheriſſa, quæ *Baracum Nephthalitam* ad bellum capeſſendum acuit: & *Jabel*, quæ *Siſaram* ex acie profugum tabernaculo excepit, ac ſopitum impacto per tempora clavo trucidavit.

c Jud. 4. & 5. — *Jabin.* — *Debora.*

(*d*) Mortuâ *Deborâ* rurſus in priſtina ſcelera cultuſque dæmonum *Hebræi* relapſi ſunt. Ob id *Madianitis* in ſervitutem traditi: quibus cùm annos ſeptem ſerviiſſent, anno mundi 2720. (*e*) per *Gedeonem* in libertatem aſſeruntur. Qui juſſu Dei trecentis omnino delectis, eos tubis ac fictilibus lagunculis inſtruxit. Producti in aciem,

d Jud. 6. & 7. — *e* Ante Chr. 1254. — *Gedeon.*

(2) *annis 40. moderatus eſt*] imò 40. anni effluxerunt ab eo anno quo quies regioni à Joſue data fuerat *Joſ.* 14. v. 10. ad eum quo ab *Othoniele* reſtituto fuit. Vid. *loc. cit. not. præc.*

aciem, cùm lagenas, quibus faces erant inclusæ, complosissent, & eodem omnes tempore tubis cecinissent, territi hostes mutuam in cædem ruerunt. A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

(*a*) *Gedeone* post annos 40. mortuo tyrannidem occupat *Abimelech* ejus filius, *Sichimitarum* opibus adjutus; qui regnum per nefas partum firmare parricidiis aggressus, 70. fratres suos crudelissimè mactavit; ipseque triennio per summam impotentiam ac sævitiam exacto, postremò dum *Thebes* oppido capto, turrim illius obsidet atque incautiùs subit, saxo ab muliere capiti ejus illiso, armigero se jugulandum præbuit. *a* Jud. 9.

(*b*) Interdictis aliquot Judicibus, qui nihil dignum memoriâ gesserunt, illustris habitus est *Jepthe*, vir ut obscuro genere (nam scorto natus est) ita strenuus ac manu promptus. Quem cum latronum turba vagantem *Israëlitæ*, qui *Galaaditidem* incolebant, *Ammonitarum* oppressi jugo, ducem sibi sumpserunt. Hic cum hoste pugnaturus vovit, se, quidquid domum sibi post victoriam redeunti ex ea primùm occurrisset, Deo immolaturum. Damnatus voti, quam primam in occursum habuit, (3) unicam filiam mactavit. Id evenit anno ante *Christum* 1166. duodeviginti circiter post *Trojanum* excidium, decem amplius post interfectam similiter ab *Agamemnone* filiam; nisi hæc fabula potiùs est ad veræ illius historiæ conficta speciem. *b* Jud. 11. *Iephte.*

(*c*) Anno ante *Christum* 1135. judiciariam functionem iniit *Samson*, heroïcâ vir fortitudine, ad (4) *Palæstinorum* comprimendam tyrannidem à Deo submissus. (*d*) Natus hic matre sterili, *c* Jud. 14. & seq. *Samson.* *d* Jud. 14.

(3) *Unicam filiam mactavit*) Non mactavisse sed Deo consecrasse sicque jure suo in eam & spe prolis ex eâ spoliatum fuisse existimant plerique Interpretes. Vid. *Grot. in Iud. c.* 11. *v.* 30. & Le *Blanc Dissertat. Gallic. de Voto Iephte.*

(4) *Palæstinorum*] aliter Philistinorum Heb. Phelischtæorum, Heb. פְּלִשְׁתִּים Phelischtim.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. Deoque consecratus ex utero, comam ex (*a*) *Nazaraeorum* lege promissam habuit; indeque tantum ei divinitùs roboris datum est, ut obvium in itinere leonem quasi hœdum manu discerperet. Uxorem è *Palæstinorum* gente duxit, quæ cùm, eo absente, collocata esset alteri, hâc offensus injuriâ, grassari in illos hostili more statuit. (*b*) Trecentis primùm captis vulpibus, & ad earum caudas invicem junctas illigatis facibus succensisque, cùm eas dimisisset, latè per maturas ad messem segetes incendium sparsit. Hinc à *Palæstinis* postulatus ad supplicium, & ab *Hebræis*, qui tum illorum imperio tenebantur, deditus, ruptis repente vinculis, arreptâ, quæ fortè jacebat, asini maxillâ, mille hostium mactavit. (*c*) Quin & *Gazæ* occlusis portis interceptus, earum unam cum claustris ac postibus revulsam humeris comportavit in propinqui montis verticem. Post hæc & similia inauditi roboris exempla, mulierculæ captus illecebris, & ab ea *Palæstinis* proditus, inde excæcatus & ad ludibrium productus, concussis utraque manu columnis, quibus ea domus sustinebatur, in quam frequentes proceres ad epulas ac spectaculum confluxerant, eâdem se & illos ruinâ sepeliit anno vicesimo quàm Judex esse cœperat.

a Jud. 14.
b Jud. 5.
c Jud. 16.

Mortuo *Samsone* circa annum ante *Christum* 1115. (*d*) *Heli* Pontifex Judicis titulo populum gubernavit (5) annis viginti. Nam priores totidem cum *Samsone* communes habuit, ut alio loco ex instituto docui. Utroque Rempublicam administrante, hoc est anno *Samsonis* secundo, ante *Christum* 1134. natus videtur *Samuel*, parte *Elcana*, ex posteris *Caath*, *Leviticæ* tribus: uti (*e*) Scriptura demonstrat. Quem votis ac precibus impetratum à Deo mater *Anna* pia fœmina templi ministeriis addixit. Per hunc

d 1. Reg. c. 1. & seq.
Heli. Lib. 2. c. 6 part. 1.
Samuelis ortus.
e 1. Paral. c. 6.

(5) *annis viginti*] hi autoris calculi omnes fere erroris suspecti emendantur *loc. sup. cit. Not.* 1.

hunc frustrà monitum *Heli*, uti grassantem ad A. 3184.
sacrorum injuriam filiorum suorum libidinem Per. Jul.
coërceret, tandem severè ultus est Deus. (*a*) ad 3701.
Victi ingenti acie à *Palæstinis Hebræi*: Arca, a 1. Reg.
quam ad ultimum subsidium in Castra porta- 4.
verant, ab hoste capta: ambo Pontificis filii cæsi: pater ipse, nuncio tantæ cladis accepto, è corruens sella subitò est exstinctus.

(*b*) Exinde *Samuel* ætatis agens quadragesi- b Ante
mum circiter annum, populi curam capessit; cui Chr.
quidem & *Sauli* annos quadraginta liber (*c*) *A-* 1095.
ctorum imputat: è quibus *Sauli* duodecim, re- c Act. 13.
liquos soli Prophetæ ex conjectura tribuimus. 20.
Ut Rempublicam attigit *Samuel*, statim conversâ rerum facie, in melius omnia cesserunt.
(*d*) Arca septem apud *Palæstinos* morata men- d 1. Reg.
sibus, cùm quocumque portaretur, luem ac 6.
perniciem spargeret; ad *Israëlitas* remissa, annis viginti *Cariathiarimis* consedit. (*e*) Post id tem- e 1. Reg.
pus sub annum mundi 2909. solenni apud 7.
MasphAm populi conventu habito, *Samuel* fœdus cum Deo redintegravit. Conciliati Numinis index insignis subinde contra *Palæstinos* victoria fuit: quos superiorum bellorum præmiis exutos suis se continere finibus Propheta compulit.

(*f*) Post id tempus populus libertatis nimiæ f Ante
pertæsus, (*g*) sub Rege deinceps esse voluit; Ch.1067.
quem & impetravit, (*h*) *Saüle Cis* filio ex tribu g 1. Reg.
Benjaminitica divino priùs quàm humano suf- 8.
fragio ad hoc fastigium evecto. (*i*) Ab eo *Ja-* *Saül.* h 1. Reg.
benses Galaaditæ præsenti erepti discrimine, *Naa-* 9.
so Ammonitarum superato Rege, qui deditionem i 1. Reg.
eâ conditione cogebat facere, dextros ut om- 11.
nibus oculos erueret. Ab *Ammonitis* in *Palæstinos* arma convertit: (*k*) qui tum *Hebræis* do- k 1. Reg.
minabantur, quos audaci *Jonathæ* filii facinore 14.
consternatos toto campo cecîdit; tanto id quidem ardore, ut ne gustandi quidem cibi potestatem cuiquam sub mortis interminatione faceret.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. ceret. Cujus edicti *Jonathas* ignarus, cum summâ virgâ paululum silvestris mellis ori admovisset, ab irato patre damnatus insons, deprecante populo vix est ereptus. Idem verò paulatim mutatis moribus, dum divinis mandatis privatam libidinem posteriorem ducit à Deo rejectus est: (*a*) eique successor ex tribu *Judæ* destinatus est *David Isaï* filius, Quem anno ferè ætatis 22. clanculum inunxit *Samuel*, anno ante *Christum* 1063. ut proinde circiter anno ante *Christum* 1085. videatur in lucem editus.

a 1. Reg. 16. 13.

b Anno ant. Chr. 1057. Post annos inde sex (*b*), obiit Propheta *Samuel* biennio ante *Saülem*, uti *Clemens Alexand. Strom.* 1. refert.

c 1. Reg. 31. (*c*) *Saül* anno regni duodecimo, cum *Palæstinis* dimicans, (*d*) cum *Jonathane* filio cecidit. *d* Ante Ch. 1055. Cujus in *Dagonis* templo suffixo capite, corpus pro mœnibus suspenditur.

e 2. Reg. 1. (*e*) *David* utriusque necem lacrymis ac luctu prosecutus regnum capessit; quod in tribules *David.* suos primùm tenuit (*f*) annis 7. mensibusque *f* 2. Reg. 5. 4. & 5. sex, cùm apud *Hebronem* solemni ritu ac frequentibus comitiis inunctus esset, anno ætatis tricesimo.

g 2. Reg. 2. 8. (*g*) Interim *Isboseth Saülis* filius reliquas in tribus imperium cepit. Nec finis ambos inter affines bellorum plus quàm civilium fuit; illo paternum jus regni, isto divinum beneficium armis vindicante: sed divinis tandem humana *h* 2. Reg. 4. & 5. præsidia cesserunt. (*h*) Octavo, quàm patri successerat, anno domi suæ per summum scelus à sicariis oppressus *Isboseth*, solidam *Davidi* regni possessionem reliquit.

i 2. Reg. 5. (*i*) Anno ante *Christum* 1047. conventu totius *Israëlitici* nominis, habito, *Hebrone* denuò Rex inauguratus est *David*, bellicâ virtute vir ac gestis rebus illustris, sed pietate præstantior. Pri- *k* 1. Reg. 17. ma illi rudimenta sub *Saüle* Rege fuerunt; (*k*) cui egregiis moribus ac memorabili facinore conci-

conciliatus, quo occiso *Goliatho*, egregiam de A. 3184.
Palæstinis victoriam adeptus est, regiam affinita- Per. Jul.
tem meruit, (*a*) ductâ *Michole Saülis* filiâ. Sed ad 3701.
vehemens hic amor momento in odium invi- a 1. Reg.
diamque vertit. Quæsitus ad necem sæpiùs, ac 19.
per deserta loca & per abrupta montium ac spe- *Davidis*
luncas feræ in modum latebras captans, ægrè *calamitates.*
hostiliter insequentis ac curiosè omnia perscrutantis soceri sedulitatem elusit. Nec semel eumdem cùm in potestate haberet, interficere noluit. Per hæc tolerantiæ ac mansuetudinis exempla annis 7. (ut conjicimus) exactis, mortuo *Rex fit*
(ut supra dictum est) *Saüle*, in tribules primùm *Iudææ.*
suos, inde in reliquos post necem *Isbosethi*, sine competitore principatum obtinuit.

Quem ut adeptus est, (*b*) *Sionis* arcem, pulsis b 2. Reg.
inde *Jebusæis*, expugnavit, ibique regiam con- 5. 7.
stituit.

(*c*) Anno verò ante *Christum* 1045. ex ædibus c 2. Reg.
Aminadab & oppido (6) *Gabaa* Arcam tran- 6.
stulit; quæ dum in *Sionem* portatur, *Oziâ*, quod eam temerè tetigisset, repente mortuo, territus *David* in domum *Obededom Gethæi* illam avertit; indèque post menses tres in *Sionem* magnâ pompâ detulit.

(*d*) Sub annum ante *Christum* 1039. qui deci- d 2. Reg.
mus septimus à *Saülis* obitu numeratur, *Davi-* 11.
dis adulterium ac cædes innocentis *Uriæ* contigisse videtur, *Ammonitico* bello. Anno verò sequenti natus est ex *Bethsabee* legitimâ jam uxore (*e*) *Salomon*, (*f*) eodemque *Amnonis* in- e 2. Reg.
cestus cum sorore *Thamar* accidit. 12. 24.

(*g*) Post biennium verò, *Amnon Absalomi* f 2. Reg.
13.
fratris uterini *Thamaris* insidiis inter epulas oc- g 2. Reg.
ciditur. 13. 23.

Anno porrò (*h*) quadragesimo quàm Rex *Saül* h Cap.
factus est, ab ejus morte septimo & vicesimo, im- 15. 7.
pius *Absalom Davidem* patrem *Hierosolymis* ac re- *Absalom.*
gno expulit; occupatâque regiâ, fœdissimo stu-

pro

(6) *Gabaa*] al. Guibha.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. pro paternas concubinas polluit. Sed paulò pòst prælio victus, dum per avium saltum præcipiti in fugam mulo vehitur, patulæ quercus & condensæ ramis implicato capite suspensus hæsit. Comâ, quam ad decorem prolixam gerebat, pependisse auctor est (*a*) *Josephus*, haud probabili commento. Hærentem, uti credibilius est, collo juvenem *Joabus Davidici* dux exercitus triplici jaculo confodit.

a Lib. 7. c. 9.

b Lib. 3. Reg. c. 2. (*b*) *David*, quod regni ac vitæ reliquum fuit in secundis rebus & otio transacto, demùm senio ac laboribus confectus, anno regni sui quadragesimo, ætatis septuagesimo, cùm *Salomonem* in solio suo collocasset, moritur. Erat tùm *Salomon* natus annos circiter 23. cujus initium competit in annum ante *Christum* 1015. (*c*) Hic *Adoniæ* fratri novarum rerum suspecto vitam eripuit. (*d*) *Pharaonis Ægypti* Regis filiam in matrimonium accepit. Deo per visum apparente sibi, & cujus vellet rei optionem dante, cùm sapientiam opibus ac cæteris omnibus anteposuisset, non illam solùm quam petierat, sed reliqua insuper, quæ neglexerat, votis majora ab eodem obtinuit.

Salomon.

c 3. Reg. 2.

d 3. Reg. 3.

CAPUT VII.

De vetustis Græcorum *originibus, quas spatium illud amplectitur, quod ab exitu* Israëlitarum *ad* Salomonis *quartum annum pertinet: ac de triplici* Græcorum *genere*, Æolico, Dorico, *&* Ionico, *qui ab* Hellene Deucalionis *filio procreati.*

HOc intervallum vetustissimæ *Græciæ* origines illas amplectitur, quarum qualemcumque veritatem sic Poëtæ mendaciis suis obruerunt, ut ea dijudicari modò nequeat. (1) Adhibenda

(1) *Adhibenda tamen à nobis opera est*] Fabulas planè redolent ea etiam quæ hic ab Autore nostro ut ex *idoneis testibus* afferuntur.

benda tamen à nobis opera eſt, ut quæ ex idoneis antiquitatis teſtibus afferri utcumque repurgata poterunt, in ſui temporis ordinem vocentur. Et quoniam in *Græcis* ferè rebus ac populis illuſtrandis labor iſte vertitur, de *Græcis* ipſis ac primis nominis illius generisque divortiis par eſt dicere.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

Græcum omne nomen ac genus ab *Hellene Deucalionis* filio propagatum in tria faſtigia dividitur: in *Æolicum* genus, *Doricum* & *Ionicum*. Stirpis auctor, ut dixi, *Deucalion* fuit, qui in *Theſſalia* ſedem ac regnum habuiſſe fertur. Hujus ætate diluvium in *Græcia* contigit: cujus tempus in nonnulla ſententiarum varietate poſitum, in annum ante *Chriſtum* 1529. conjicimus, tertium ab *Ægyptiaca* profectione: uti ſuo loco demonſtrabimus.

Ex Apollod. lib. I. Diod. 4. Strab. 8. Pauſan. Conon. apud. Phot. Cod. 186.

Part. 2. l. 2. c. 9.

Deucalionis ac *Pyrrhæ* filii duo fuere, *Hellen* & *Amphictyon*. *Amphictyon* pulſo *Cranao Athenis* regnavit. Ab *Hellene* (2) *Græci* Ἕλληνες vocati. Hic ex *Orſeide* filios tres genuit, *Æolum*, *Dorum*, & *Xuthum*. (a) *Æolus* natu maximus patri ſucceſſit, obtinuitque quidquid inter *Enipeum* & *Aſopum* fluvios interjacet. Ita præter *Theſſaliam*, *Locros* ac *Bœotiam* eſt adeptus. *Doro* ceſſit

a Conon apud Phot. Lib. 27.

feruntur, & in iis luculenter apparet Græcorum ingenium heroës ſemper fingentium ad reddendam rationem nominum populorum & urbium quam à ſe ignorari fateri nolebant; ea igitur ut vera à cordato viro admitti nullomodo debent; Hæc tantum duo circa Græcorum origines certa habemus.

1. Paulò poſt diſperſionem hominum apud Turrim Babel ex Oriente in Græciam quoſdam homines, præſertim *Iavanis* poſteros tranſiiſſe, Vid. *ſup. c.* 2. *&* c. 4.

2. A Phænicibus ſeu Cananæis patriâ pulſis ab Iſraëlitis duce Joſuâ præcipue repletam & cultam fuiſſe Græciam ab iisque in regionem hanc invectas artes & diſciplinas. Ipſi Græcorum annales ad hæc tempora tantum aſcendunt, & in veteribus nominibus populorum, urbium, heroumque Græciæ præterea in Religione & diſciplinarum principiis aperta occurrunt Phœnicum veſtigia ut jam pluribus oſtenderunt viri docti inter alios *Bochart. Can. de Phœnicum colon. lib* 1. *&* 2.

(2) *Græci* Ἕλληνες *vocati*] De variis & antiquiſſimis Græciæ nominibus, Vid. *Palmer. Græc. Ant. lib.* 1.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. cessit ea regio, quæ *Parnaßo* subest, ubi *Boëum*, *Cytinium*, *Pindum* & *Erineum* condidit; ab eoque *Doris* regio nomen accepit. *Xuthus* natu minimus, quòd paternas pecunias depeculatus esset, pulsus à fratribus, in *Atticam* profugit, ubi *Tetrapolim* condidit & *Erechthei* filiam *Creüsam* conjugem duxit.

Æolidarum soboles. *Æolus* ex *Enarete Deimachi* filia septem mares sustulit, fœminas quinque. Mares fuere *Critheus*, *Sisyphus*, *Athamas*, *Salmoneus*, *Deion*, *Magnes*, *Perieres*. Filiæ verò, *Canache*, *Alcyone*, *Pisidice*, *Calyce*, *Perimede*. *Critheus* ex *Tyrone Salmonei* fratris filia *Æsonem*, *Amythaonem*, & *Pheretem*. *Æsonis* filius *Jason* fuit. *Amythaon Pylum* in *Peloponneso* tenuit, ac *Melampodem* & *Biantem* genuit. *Melampus* ob *Prœti* filias à furore liberatas regnum *Argis* cum *Biante* fratre à *Megapenthis* filio *Anaxagora* suscepit. Et ex hujus filia *Iphianira Antiphaten*, *Manto*, *Biantem*, & *Pronoen* genuit. *Antiphate* nati sunt *Oïcles*, sive, ut *Pausanias* vocat, *Jocles*, & *Amphalces*. *Oïcle* verò *Amphiaraus Amphilochi* pater & *Alcmæonis*.

Bias ex *Perone Talaum* suscepit, *Adrasti*, *Parthenopæi*, & *Eriphyles Amphiarai* conjugis patrem.

Pheres Admetum & *Lycurgum* procreavit: ex hoc *Opheltes* natus est, qui & *Archemorus*. Hi *Crithei* filii.

Sisyphus Corinthum condidit, & ex *Merope Atlantis* filia *Glaucum* genuit *Bellerophontis* patrem.

Athamas Bœotiæ regulus ex *Nephele Phryxum*, & *Hellen*; pòst ex *Ino Cadmi* filia *Learchum*, & *Melicerten* filios habuit.

Salmoneus in *Thessalia* primùm habitavit, pòst in *Elide*; cujus filia *Tyro*, antequam *Critheo* patruo nuberet, *Peliam* & *Neleum* ex *Neptuno* peperit. Qui cùm adolevissent, discordes inter se fuerunt. *Neleus* itaque *Messanam* fugit,

fugit, atque ex *Chloride Amphionis* filia undecim A. 3184.
mares sustulit. Qui omnes, præter *Nestorem*, ab Per. Jul.
Hercule interfecti sunt. Filiam verò præterea ad 3701.
Pero.

Pelias in *Thessalia* regnavit, ex eòque nati sunt *Acastus* & *Alcestis* filia.

Deion, *Phocidem* tenuit; cujus filii cùm alii, tùm *Cephalus* fuit *Procridis* conjux.

Magnetis filii *Polydectes*, & *Dictys* *Seriphi* incolæ. *Perieres* ex *Gorgophone Persei* filia *Aphareum*, *Leucippum*, *Tyndareum*, & *Icarum* suscepit.

Hactenus *Æolidarum* progenies ex *Apollodoro*. At (*a*) *Diodorus Siculus* præter istos *Æoli* filium refert alium *Mimantem*, qui fratribus in diversa loca profectis, in *Æolide*, regnavit. Hujus filius *Hippotes*, qui ex *Melanippe* *Æolum* genuit. Cujus filia fuit *Arne*, quæ ab *Neptuno* compressa, ob idque *Metapontino* cuidam à patre tradita, apud eum geminos peperit, *Æolum* avo cognominem & *Bœotum*. E quibus *Æolus* insulas occupavit, quæ ab eo dictæ sunt *Æoliæ*. *Bœotus* ad avum *Æolum* rediit, & in *Æolide* regnavit, *Arnen*que condidit, ac *Bœotiis* de suo nomen indidit.

a Lib. 4. p. 187. Græcæ edit.

Xuthus verò, (nam de *Dori* stirpe nihil est memorabile scriptis proditum) *Hellenis* liberorum natu minimus, pulsus à fratribus in *Atticam* concessit: ubi ductâ uxore *Erechthei* Regis *Athenienſium* filiâ, *Achæum* & *Jonem* filios habuit. *Achæus* cæde præter voluntatem factâ, in *Peloponnesum* abiit, (ut auctor est *Conon* apud *Photium*) & in ea regione, quæ ab eo dicta est *Achaïa*, (*Ægialea* ante vocabatur) *Tetrapolim* condidit. Inde *Athenienſium* & *Ægialensium* auxilio, in *Thessaliam* profectus, paternam possessionem recepit.

Ionum stirps.

Ion *Athenis* constitit, & si *Cononi* creditur, *Erechtheo* mortuo, ibidem regnum obtinuit, ab eoque *Attici* populi *Iones* appellati sunt. Sed

Iones Attici dicti.

hoc

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. hoc solus iste Scriptor asseverat, neque in *Atticorum* Regum catalogo ponitur *Ion.* Quin *Pausanias* in *Achaicis*, *Erechtheo* mortuo scribit inter hujus filios de successione exortâ lite, *Xuthum Ionis* patrem & *Achai* arbitrum ab illis esse captum. Qui cùm *Cecropi*, tanquam seniori, regnum adjudicasset, ab hujus fratribus solum vetere coactus, (3) in *Ægialum*, quæ tum erat *Achaia*, sese recipiens, ibi idem obiit. De *Ione* quoque refert idem *Pausanias*, eum in *Achaia* (quò ex *Attica* fugisse debuit) adversus *Selinuntem* Regem bellum molientem, pactione nuptiarum conciliatum fuisse, acceptâ in matrimonium *Helice Selinuntis* unicâ filiâ; atque & socero successisse, & *Jonas* ab eodem appellatos esse, qui prius *Ægialenses* vocati. Posteà cum *Athenienses* inter & *Eleusinios* bellum esset ortum, *Jonem* ab illis electum esset ortum, *Jonem* ab illis electum ducem ex *Achaia* venisse, & in *Attica* vitam finiisse. Hæc in *Achaïcis Atticisque Pausanias*.

De Græcorum variis linguis. Strabo lib. 8. init. Operæ pretium nunc est animadvertere, quæ ab illis auctoribus stirpis populorum per *Græciam* linguarumque facta sint divortia. Nam populi fuere potissimùm tres, *Æoles*, *Dores*, & *Jones*, quibus adjungi possent *Attici*, qui se indigenas & αὐτόχθονας esse gloriari solebant, nisi cum *Jonibus* in unum coaluissent. *Strabo* quidem ex quatuor *Græciæ* linguis, *Æolicâ*, *Doricâ*, *Jonicâ*, & *Atticâ*, duas esse primigenias & sinceras ait: reliquas ex corruptela & aliarum permistione factas. Priores sunt *Doricâ* & *Attica*. Quæ autem *Æolica* & *Jonica* deinceps appellatæ sunt, ex diversorum generum commercio ab sui cujusque proprietate desciverunt. Nam priores ob id incorruptæ man-

(3) *In Ægialum quæ tum erat Achaïa*] dicendum erat *in Achaiam quæ tum erat Ægialus*, ut ex § *præd.* & *Pausania* initio Achaicorum observavit *Aut. præf.* hujusce operis Edit. Lugd. Batav. A. 1710.

manserunt, quòd ambæ illarum regiones, *Doris*, & *Attica*, propter asperitatem & sterilitatem, minus exterorum migrationibus & coloniis opportunæ, eosdem perpetuò incolas habuerunt. A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

Addit scriptor idem, populos omnes, qui extra Isthmum erant in *Græcia*, exceptis *Atheniensibus*, *Megarensibus*, & *Doriensibus Parnassi* accolis, *Æolenses* ad ætatem suam usque nominatos esse. Sed & olim intra Isthmum *Æolenses* habitasse. Quibus cum *Iones* ex *Attica* profecti & *Dorienses* è *Doride*, postmodum immisti sunt. Hos enim *Heraclidæ* secum in *Peloponnesum* reduxerunt. Sed cur reductos ab *Heraclidis* in *Peloponnesum Dorienses* afferat *Strabo*, non satis video. Neque enim, perinde ut *Iones*, aut *Æoles*, priùs ibi sedem habuerant, quod equidem legerim. At idem Auctor *lib.* 9. scribit *Doriensium* Regem *Æpalium* ab *Hercule* restitutum in regnum, in ejus rei gratiam *Hyllum Herculis* filium adoptasse ac successorem reliquisse: indidemque profectos *Heraclidas* postea *Peloponnesum* occupasse. Cæterùm *Iones* (ait (*a*) *Strabo*) ab *Achæis Æolensis* generis ex *Ægialo* sive *Achaia* facilè pulsi sunt. Unde sola in *Peloponneso* remanserunt genera duo, *Doricum*, & *Æolicum*.

a Strabo lib. 8.

Arcades porrò & *Elei*, qui in pristinis sedibus hæsere, illi quòd propter montana regionis ac prærupta loca haud facilè adiri possent, hi propter religionem, quòd *Olympio Jovi* erant sacri, *Æolicè* locuti sunt. Alii mistam usurparunt ex *Attica* & *Dorica*. Hæc *Strabo* initio octavi libri. Qui locus nonnihil apud Auctorem impeditus & corruptus legitur.

Horum omnium exactè computare tempora nullius est humani ingenii. Sic autem rudi *Minervâ* delineare licet. *Xuthus* è *Thessalia* pulsus in *Atticam* ad *Erechtheum* Regem se contulit. *Erechtheus* autem regnare cœpit an-

A. 5184. Per. Jul. ad 3701. no ante *Christianam* æram 1400. ferè *Deucalionis* diluvium circa annum ante *Christum* 1529. ponitur. Ergo *Hellenes Græci* nominati, & in varios illos populos distributi sunt decimo quinto ac decimo quarto sæculo ante *Christum*: sub id tempus, quo *Israëlitæ Palæstinæ* possessione aditâ, sub Judicibus esse cœperunt. Hoc velut cardine posito, singulorum *Hellenis* posterorum tempora, partim ex aliis certioribus historiis, quibus alligata sunt partim ex conjectura prudenter æstimabimus; quod non est hoc loco necesse facere.

CAPUT VIII.

Mycenæorum *Regum*, *qui* Argivis *successerunt*, *tempora*, *ac de* Inachidarum *deque* Persei *stirpe quædam ad vetustatis notitiam scitu digna.*

2. Par. 1. 2. c. 8. ANTIQUISSIMAM Regum familiam, quæ *Argis* imperavit, in *Acrisio* terminat *Eusebius*; indeque translatum ait à *Perseo Mycenas* regnum; quam ille urbem condiderat. Sed *Argis* interea non minùs regnatum est. Nam post *Acrisium Megapenthes Prœti* filius, *Talaus*, & *Adrastus* in ea urbe principatum tenuerunt. Ac *Megapenthi Talaus* successit; quo mortuo, *Adrastus* ejus filius, *Argis* relictis, *Sycionem* migravit, ibique cùm annos aliquot regnasset, *Argos* repetiit: ubi & *Tydeum* ac *Polynicen* profugos excepit. Sanè quo tempore *Mycenis* regnabat *Agamemnon*, *Diomedes Tydei* filius *Argis* dominabatur, ut *Eustathius* observat *ad Iliad.* 1. & ad hunc versum: (Vide 9. de Doct. Temp. c. 16. & 18.)

Ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ, ἐν Ἄργεϊ τηλόθι πάτρης.

Ut ad *Mycenæos* transitum faciamus, explicandum hîc erit *Persei* stemma, quo cum pleræque res *Græcorum* illius ætatis implicantur. Sed altiùs origine repetitâ, etiam *Agenoridarum*

sive

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. Apollodorus l. 2.

ſive *Cadmidarum* ſtirpem recenſebimus, *Apollodorum* maximè ſecuti. *Inachus* filiam *Ionem* habuit. Ea in *Ægyptum* profecta ex *Jove Epaphum* genuit *Ægypti* Regem: cujus ex filia *Lybia* & *Neptuno* gemini nati ſunt, *Belus* & *Agenor*. Ita quidem *Apollodorus*; ſed nos (1) (*a*) *Pauſaniæ* libentiùs aſſentimur, qui *Ionem* hanc non *Inachi* filiam, ſed *Jaſi* multis poſteriorem annis facit: quod & *Danai* ætas exigit. Præter hos duos, *Neptunus* ex *Libya* (*b*) *Buſirim* quoque genuiſſe proditur. Qui haud procul *Nilo* degens, latrociniis hoſpitumque cædibus infamis eſt habitus, ſub id tempus, ut apparet, quo ex *Ægypto* receſſere *Judæi*. Redeo ad *Epaphi* filios, è quibus *Agenor* in *Phœnicem* abiit. (2) *Belus* in *Ægypto* regnavit, ac liberos ſuſcepit duos, *Ægyptum* & *Danaum*. Priorem *Belus* ad *Arabiam* obtinendam, poſteriorem in *Libyam* miſit. Poſtea cùm *Ægyptus* mares 50. totidem *Danaus* filias procreaſſet, hic oraculo monitus ſibi ab uno è fratris filiis impendere necem, 50. remorum actuariâ navi fugit in *Græciam*: ubi mortuo *Sthenelo*, ejuſque ſucceſſore *Gelanore* pulſo conſenſu populi delatum eſt *Danao* regnum. Id anno ante *Chriſtum* 1475. accidit, triennio poſt obitum *Joſue*. Ab eo ferunt *Argivos* appellari *Danaos*. Pòſt *Ægypti* filii, cùm *Argos* veniſſent, à *Danaidibus* ſponſis ſuis interfecti ſunt, uno excepto *Lynceo*, qui *Danao* ſucceſſit. *Lyncei* exordium capit annus ante *Chriſtum* 1425. Quare paulo ante hunc cæ-

Belidarum ſtirps.

a Pauſ. Corin. p. 58.

b Euſeb. Apoll. 2.

Danaus & quo Danai.

(1) *Pauſaniæ libentiùs aſſentimur*] reverà inter Inachum & Danaum multò majus temporis ſpatium interceſſiſſe quàm ſupponit *Apollodorus*, liquet ex *dictis ſup. cap.* 4.

(2) *Belus in Ægypto regnavit*] Vid. *ſup. cap.* 3. *Not. ult.* Cæterum non tam ex Ægypto quàm ex Phæniciâ veniſſe antiquos illos Græciȩ heroës fusè probavit *Bochart. Can. lib.* 1. Ad Ægyptios verò potius quàm Phænices originem ſuam referre maluérunt Græci plurimi quod nobilior iis videretur hȩc origo & Ægyptus majoris eſſet nominis quam Palæſtina.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

des illa facta sit oportet. *Lynceum Abas* filius excepit. Huic gemina soboles contigit, *Prætus*, & *Acrisius*: quorum ille prior *Argis* regnasse perhibetur ab *Eusebio*. Sed (*a*) *Pausanias Corinthiacis* ambos ait paternum regnum ita partitos esse, ut *Acrisius Argos*, *Prœtus Tyrinthem*, *Midiam* & *Hæreum* obtineret. (*b*) *Apollodorus* ambos illos fratres, post patris *Abantis* obitum, de regno contendisse memorat; ac victorem *Acrisium Argis* hæsisse; *Prœtum* in *Lyciam* ad *Jobaten* fugisse; cujus filiam *Sthenobœam*, aut, ut *Homero* placet, *Antiam* duxit. Inde soceri auxilio fretum, in *Peloponnesum* rediisse, ac *Tyrinthem* occupasse. Huic vero adversatur *Eusebius*, qui *Prœtum* in *Argivorum* Regum serie collocat ante *Acrisium*. Quare interjecti illius anni 17. in *Abantem* aut *Acrisium* refundendi sunt. Hic ille *Prœtus* est, ad quem *Bellerophon Glauci* filius sextus à *Deucalione* confugit ob patratam cædem: & ab *Sthenobœa* sollicitatus ad stuprum, cùm ei morem gerere noluisset, in crimen adductus, (*c*) ad *Jobaten* missus est in *Ciliciam*, ubi cum *Chimæra* conflixisse fingitur. Quæ res commodè cadit in annum ante *Christum* 1360. *Aode* judiciarium munus apud *Hebræos* exercente.

a P. 58. & vide 9. de Doct. Temp. c. 18.

b Apollod. 2.

c Apollod. 2.

Perseus.

Acrisio, ut opinor, regnante, nascitur ex ejus filia *Danaë Perseus*: quod anno ejus secundo, ante *Christum* 1343. consentaneè ponitur. Idem periculis perfunctus istis, quæ ex fabulis sunt notissima, circa annum ætatis, ut est conjectura, quintum & vicesimum, cum copiis profectus in Orientem, ea gessit apud *Cepheum*, quæ Poëtarum celebrata sunt versibus: atque *Andromedam* conjugem habuit. Ea est στρατεια *Persei*, quam ex antiquis Chronologis *Clemens Alexandrinus* annis ante *Trojanam* cladem quatuor & triginta posuit, (3) errore mani-

Clementis error Strom. 1.

(3) *Errore manifesto*] incidit quippe clades Trojana in annum

manifesto; quem paucis antè paginis altera ab eodem instituta temporum putatio refellit. Enimverò cùm *Acrisius* à *Perseo* nepote per imprudentiam occisus esse dicatur, obierit autem (*a*) *Acrisius* exactis in regno annis 31. circa annum ante *Christum* 1312. vel 1311. eodem quoque *Perseus* in *Græcia* fuerit oportet unà cum *Andromeda* conjuge; atque adeo quinque circiter aut sex annis anteà illam ipsam liberarit. Etenim *Acrisio* regnante probabilius est, quàm privato, natum esse *Perseum*, neque tricesimum ætatis annum excessisse, cùm *Acrisium* occidit. (*b*) Quo interfecto, *Argis* habitare non sustinens, cum *Megapenthe Prœti* filio patruele suo permutavit imperium; ac *Tyrinthe*, quam obtigisse *Prœto* suprà docuimus, regnum constituit; quod in urbem à se conditam *Mycenas* posteà transtulit. *Megapenthes* verò cùm *Argis* aliquot regnasset annis, locum *Talao* dedit, ut superiùs attigimus.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

a Euseb. Chron.

b Pausi. Corinth. p. 58.

Perseus itaque circiter anno ante *Christum* 1312. regnare est orsus, primùm apud *Tyrinthem*, deinde *Mycenis*. Qui præter *Persen* apud *Cepheum* socerum relictum, à quo *Persæ* nominati, filios ex *Andromeda Mycenis* genuit, sex, *Alcæum*, *Sthenelum*, *Helam*, *Mestorem*, *Electryonem*, & filiam *Gorgophonem*, quam *Perieri*, *Æoli* filio, *Hellenis* nepoti, nupsisse paulò ante significavi.

Persei filii.

Alcæo & *Hipponome Menœcei* filiâ natus est *Amphitruo* & *Anaxo* filia. Ex *Mestore* & *Lysidice* filia *Pelopis Hipothoë* genita est. Cuius ex *Neptuno* filius exstitit *Taphius*, qui *Taphum* coluit urbem *Cephalleniæ*, populumque *Teleboas* vocavit. *Taphii* filius *Pterelas* fuit, quem *Neptunus* immortalitate donavit.

Electryo ex *Alcæi* filia *Anaxone Alcmenam*

C 3 susce-

num Per. Jul. 3530. ante Ær. Christ. 1184. *inf.* c. 11. quod tempus isto longè est posterius.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

suscepit, unà cum maribus 9. & spurium ex *Midea Licymnium*. *Sthenelus* ex *Nicippe Pelopus* filia *Eurystheum* genuit; cui in servitutem est addictus *Hercules*.

Inter initium regni *Persei* & *Stheneli*, anni sunt 58. Nam *Sthenelus* circa annum mundi 2730. iniit. Quo toto intervallo non videtur superstes fuisse *Perseus*, si *Apollodoro* credimus. Hic enim *Mycenis* cum *Taphio* regnasse *Electryonem* ait. *Pausanias* autem in *Corinthiacis*, *Mideæ*. Potuit idem & *Mycenis* & *Mideæ* regnare. Nam *Midea* & *Tiryns Mycenis* contributæ sunt. Proinde in *Mycenæorum* Regum serie numerandi videntur (4) *Electryo* & *Taphius Persei* filii, atque ante *Sthenelum* locandi: nisi eodem tempore plures simul regnasse velimus, quod tunc erat usitatum, cùm & oppidorum domini Reges appellarentur. Sanè *Taphius* cum *Electryone* pariter sceptrum tenuit. Cujus filii paterni regni portionem ab *Electryone* reposcentes, orto jurgio, hujus liberos interficiunt: quos ut ulcisceretur *Electryo*, *Alcmenam* filiam *Amphitruoni* paciscitur, eâ lege, ut non eam antè contingeret, quàm ab expeditione rediisset, quam contra *Teleboas* parabat. Sed cùm *Electryonem* imprudens occidisset *Amphytruo*, pulsus à *Sthenelo* cum *Alcmena Thebas* ad *Creontem* profugit: à quo expiatus, contra *Teleboas* rem ex sententia gessit. Per idem tempus genitum *Herculem* ferunt; quod circa annum ante *Christum* 1289. incidit. Quæ cùm ita sint, apparet *Mycenæorum* Regum catalogum haud satis ex fide ab *Eusebio* esse redditum. Nam *Perseo* mortuo *Electryo* ante *Sthenelum* regnavit. Neque *Perseus* annos 58. *Mycenis* præfuit, ut ex illius & *Pausaniæ* descriptione olim statuimus.

Herculis ortus.

Eusebius notatur.

Persei

(4) *Electryo & Taphius Persei filii*] fuit quidem Electryo Persei filius sed Taphius illius pronepos ut paulo ante referebat ipse autor noster. Observatus fuit hic error in *Præfat.* hujusce operis Edit. Lugd. Batav.

Persei posteritate in *Euristheo* deficiente, *Mycenis* regnarunt *Pelopidæ* à *Pelope* filio *Tantali Phrygiæ* Regis oriundi, à quo *Peloponnesus* nomen est sortita. Ex quo conjectari possit aliquis, toti illum *Peloponneso* dominatum fuisse. Sed non est ita: nam in *Pisæa* regnavit; & fortitudine ac solertiâ plerosque peninsulæ illius incolas adjunxit sibi, ut testatur (*a*) *Diodorus.* Hic è *Phrygia* trajecit in *Græciam*; & *Hippodamiam Oenomai* filiam fraudis potiùs, quàm celeritatis in cursus certamine præmium abstulit; quod sub annum ante *Christum* 1324. incidit, extremo Judicis *Aodis* tempore. (*b*) Hujus filii *Atreus* & *Thyestes* parricidalibus inter se odiis & incestis stupris clarum sibi nomen apud posteros fecere. *Thyestes* uxorem fratris *Aëropem* polluit. *Atreus* vicissim epulandos illi filios suos dedit. Pòst *Thyestes* (5) *Pelopis* filiæ imprudens vitium obtulit, unde natus est *Ægisthus*, qui *Atrei* filium *Agamemnonem* occidit. Hunc tamen *Apollodorus Plisthene Atrei* filio satum, ut & *Menelaum* asserit; idque auctore, *Hesiodo* confirmat *Eustathius* ad primum *Iliados*, in hæc verba:

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. *Pelopidæ.*

a Diod. l. 4. p. 192.

b Hyg. F. 81. & seq.

Agamemnon.

Ἀτρείδης τε ἄναξ ἀνδρῶν.

Igitur *Micæneorum* regnum à *Perseidis* ad *Pelopidas* translatum, eo tempore desitum est, quo *Heraclidæ Peloponneso* potiti sunt. De quo pòst agetur. Nam *Pelopidæ* cum *Persei* stirpe affinitate juncti sunt: siquidem ex *Nicippe Pelopis* filiâ *Sthenelus Euristheum* suscepit, ut antea dictum est.

(5) *Pelopis filiæ*] lege *Pelopeiæ filiæ* imprudens &c. ex Thyeste enim & Pelopeia Thyestis filiâ natus est Ægysthus. Observatus etiam fuerat hic error, in *Præfat.* hujusce operis Edit. Lugd. Batav.

A. 3184.
Per. Jul.
ad 3701.

CAPUT IX.

De alia duplici Inachidarum *stirpe*, Agenoridarum, *&* Pelasgorum, *deque* Cadmi *progenie.*

HACTENUS *Belidarum*, sive *Danaïdarum*, è quibus *Perseidæ* fuerunt, genus descripsimus. Nunc *Inachidarum* stirps altera, quæ ab *Agenore* propagata est, perstringenda paucis videtur. Est enim ad res antiquioris *Græciæ* cognoscendas non inutilis hic labor.

Agenor. *Agenor* ex *Telephassa* filiam *Europam*, mares autem tres, *Phœnicem*, *Cadmum*, & *Cilicem* genuit, ut *Apollodorus libro* 3. prodidit. Sed idem in *Phœnicia*, quæ est *Asiæ* regio, liberos istos ab *Agenore* susceptos indicat in 2. *libro*, in 3. verò, cùm in *Europam* venisset: cui & consentaneè subjecit, *Phœnicem* ad quærendam sororem cum *Cadmo* fratre missum, eâ non inventâ, in *Phœniciam* abiisse: quasi inde eum pater non miserit. Igitur cùm *Europam* rapuisset *Jupiter*, *Agenor* tres ad illam inquirendam filios destinat, quibus cum profecta est *Telephassa* mater. Exindè *Phœnix* *Phœniciam* occupat; *Cilix Ciliciam*. *Cadmus*, *Telephassâ* matre vitâ functâ, venit in *Græciam*, ac *Thebas* condidit, urbem patriæ, ut apparet, cognominem. Nam (1) *Ægyptiis Thebis* oriundus *Agenor* videtur. Scribit apud *Photium* (*a*) *Conon*, *Europam Phœnicis* fuisse filiam, (quod & *Apollodorus* refert) *Cadmum* verò, qui apud *Phœnicas* auctoritatis erat maximæ, ab eorum Rege missum in *Europam*, novas ut ibi sedes constitueret, simulasse quærendæ sororis se gratiâ profectum, ac demum *Thebas*

Vide Par. 2. lib. 2. c. 9.

Cadmus.

a Conon lib. 32. & 37.

(1) *Ægyptiis Thebis oriundus Agenor videtur*] Non Ægyptius sed Phœnix statuendus est Agenor ut ex *Apollodoro sup. cit.* liquet Thebarum autem nomen à voce Phœnicia quæ *lutum* significat, quod urbs esset κάθυδρος & πηλὸν ἔχοι πολὺν deducit *Bochart. Can. lib.* 1. *c.* 16.

Thebas in *Bœotia* condidiſſe, de *Ægyptiarum* nomine ſumpto vocabulo; quòd *Phœnices*, qui tùm *Aſiæ* partem maximam obtinebant, ſedem imperii *Thebis* in *Ægypto* collocarant. Ex eo manaſſe fabulam, *Cadmum* ad *Europam* ſororem quærendam navigaſſe, qui ad occupandum in *Europa* domicilium veniſſet. Hæc *Conon*. (*a*) Scholiaſtes *Pindari* ſcribit, *Agenorem* in *Phœnicia* regnaſſe. Utcumque res habet, poteſt adventus in *Græciam Cadmi*, conditusque *Thebarum* imputari primis Judicum *Hebræorum* temporibus. A. 3114. Per. Jul. ad 3701. *a* Nemeac. 10.

Cadmi ex *Harmonia* filiæ recenſentur, *Autonoë*, *Ino*, *Semele*, *Agave*: filius *Polydorus*. *Autonoë Ariſtæo* nupſit, *Ino Athamanti*, *Agave Echioni*. *Semele Bacchum* peperit. Cujus ortus competit in annum circiter ante *Chriſtum* 1354. *Aode Hebræorum* Judice. *Euſebius* verò confert in annum *Abraami* 628. qui eſt ante *Chriſtum* 1389. Sed nondum erat nata *Semele*. Ita *Phryxi* cum *Helle* ſorore fuga per idem tempus accidere potuit: (*b*) quos ambos *Nephele Athamanti* peperit. Hic verò cùm *Inonem* deinde ſibi connubio junxiſſet, hujus artibus *Phryxus* & *Helle* neci à patre deſtinati in *Colchos* fugere coguntur: quo in itinere *Helle* in mare decidens huic de ſuo nomen reliquit: *Phryxus* quò intenderat pervenit, ac theſauros, quos ſecum exportarat, *Æetæ* Regi *Colchorum* reliquit. Aurei velleris arietem hunc fuiſſe, eòque pervectum in *Colchidem Phryxum*, ac prædivitem hanc pellem ibi aſſervatam eſſe carminum licentiâ Poëtæ finxerunt. *Polydorus Thebis* regnavit; & ex *Nicteide Nyctei* filia *Labdacum* genuit. Qui poſt *Pentheum* moriens *Laium* filium anniculum reliquit. Ideò *Lycus Nyctei* frater (ambo iſti ex *Eubœa* venerant) regnum occupat. *Nycteo* filia erat *Antiopa*, quæ de *Jove* gravida, patris iram metuens, *Sicyonem* fugit ad *Epo-* *Cadmi Poſteritas.* *Bacchi ætas.* *b* Apoll. 1. Hyg. fab. 3.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

peum, eique nubit. *Nycteus* moriens *Lyco* fratri mandat, ut *Epopeum* ulciſcatur. Quem cùm, captâ *Sicyone*, occidiſſet, & *Antiopam* abduceret; ea in itinere geminos enixa eſt, *Zethum* & *Amphionem*, apud *Eleutheras Bœotiæ*: ubi à bubulco ſublati educatique ſunt. Interim *Antiopa* malè ab *Lyco* ejuſque conjuge *Dirce* habita, clam evadens, à filiis jam adultis agnita eſt: qui occiſo *Lyco*, ac *Dirce* ad tauri indomiti caudam alligatâ necatâque, *Thebis* potiuntur. *Laius* ab iis pulſus in *Peloponneſum* abiit, & *Zethus Theben*; *Amphion Nioben* duxit *Tantali* filiam. Quibus omnibus exſtinctis, *Laius* in regnum reſtitutus eſt, & *Jocaſtam* conjugem adſciſcit *Menœcei* filiam, è qua natus eſt *Oedipus*, cujus inceſtas cum matre nuptias, ac filiorum cædes mutuas Poëtæ omnes ac theatra omnia perſonant. De *Thebarum* expugnatione paulo pòſt. Reliquorum tempora, conſtituto anno adventus in *Græciam*, prudenter æſtimanda ſunt. Hæc *Apollodorus lib.* 3.

a Euſeb. Chron. — b Diod. 4. p. 183.

Poſtremò ex *Europa* & *Aſterio Cretenſium* Rege, ut ſcribit (*a*) *Euſebius*; ut *Apollodorus*, ex *Jove*; *Minos*, *Radamanthus*, & *Sarpedon* orti ſunt. *Minoës* porrò duos fuiſſe auctor eſt (*b*) *Diodorus*, alterum *Europæ* filium; (2) alterum nepotem.

Inachidarum ſtirps tertia. — c Dion. Halic. l. 1. Apollod. 2. & 3. — d Hæc Apollod. lib. 3.

Tertium ab *Inacho*, Poëtarum & Hiſtoricorum prædicant literæ, *Pelaſgicum* genus. Nam *Pelaſgus Jove* & *Niobe*, *Phoronei* filiâ, *Inachi* nepte, natus dicitur. (*c*) *Pelasgi Lycaon* filius 50. liberos habuit, qui omnes *Nyctimo* excepto, interfecti feruntur. (*d*) Habuit & *Calliſtonem* filiam *Lycaon*, è qua natus eſt *Arcas*. Hujus filii *Elatus* & *Aphidas*. Hic *Aleum* & *Sthenobœam* genuit *Prœti* conjugem.

Aleo

(2) *alterum nepotem*] imo pronepotem; fuit enim Minos poſterior nepos prioris, qui filius fuerat Europæ ut obſervatum fuit in *Præfat.* hujus oper. Edit. Lugd. Batav.

Aleo nati sunt *Cepheus*, & *Lycurgus*, & *Auge* ambororum soror; quæ ex *Theuthrante Telephum Mysiæ* Regem peperit. *Lycurgi* filii memorantur, *Ancæus*, *Epochus*, *Amphidamas*, & *Idæus*. *Amphidamantis Melanion*, qui *Atalantam Jasi* seu *Schœnei* filiam duxit, *Parthenopæi*, unius è 7. qui ad *Thebas* occubuerunt, ducibus, matrem.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

Ergo *Pelasgi Arcades* fuisse videntur: qui *Peloponneso* pulsi, in *Hæmoniam*, quæ *Thessalia* est dicta postea, migrarunt, ducibus *Achæo*, *Phthio*, & *Pelasgo*. Unde sextâ ætate à *Curetibus* & *Lelegibus*, qui deinde *Ætoli* ac *Locri* nominati sunt, ejecti, pars in *Cretam* abierunt; pars *Cycladas* insulas; alii *Hestiotidem* ad *Olympi* & *Ossæ* radices; alii *Bœotiam*, *Phocidem*, & *Eubœam*; *Asiam* & *Hellesponti* oram ac *Lesbum* tenuerunt alii. Complures in *Saturniam*, quæ est *Italia*, transmiserunt, seque *Aboriginibus* adjunxerunt. Hæc *Dionysius*; quibus & *Strabo* consentit.

Strabo lib. 5. p. 153. Dion. Halic. l. 1. p. 14.

CAPUT X.

De Hercule, Jasone, Argonautarum *expeditione*, Minoë, Theseo Oedipo, *ejusque filiis ac* Thebano *bello*.

HOc temporis spatio, quod *Hebræorum* exitum ab *Ægypto* deinceps est secutum, insignia illa carminibus Poëtarum nomina & fabulosi *Græciæ* Heroës exstiterunt: quorum alii majorum in Deorum gentem adscripti sunt: alii inter minores ac semideos habiti. Horum plerosque sparsim, ut se occasio dabat, attigimus. Nunc illustriores quosdam referemus, (1) ac primum omnium *Herculem*, quod nomen

Vide Par. 2. l. 2. c. 9.

(1) *ac primum omnium Herculem*] Plerorumque illorum Heroum nomina è lingua Phœnicià ducenda esse abunde ab erudi-

tis

A. 1184. Per. Jul. ad 3701. nomen non uni tributum esse constat. (*a*) Tres à *Diodoro* commemorantur, quorum unus omnium antiquissimus fuit *Ægyptius*; qui cum armis terrarum orbem peragravit. Secundus *Cretensis*, qui ex *Idæis Dactylis* fuit, ac ludos *Olympicos* instituit. Postremus paulò ante *Trojanum* bellum natus ex *Alcmena*, qui *Euristhei* imperio paruit. Hos tamen in unum conflagari vulgo idem *Diodorus* asserit. (*b*) *Cicero* sex enumerat; quorum ultimus idem ille est *Alcmenæ*, genitus, de quo nos hîc agimus *Alcmenæ* pater fuit *Electryo*, *Persei* & *Andromedæ* filius: mater, ut *Apollodorus* censet, *Anaxo Alcæi* filia. Ut autem (*c*) *Diodorus* ait, *Eurymeda* vel *Eurydice Pelopis*. Illa cùm *Amphitruoni* nupsisset patrueli suo, (hic enim *Alcæo* natus est *Electryonis* fratre, *Persei* filio) *Herculem* de *Jove* peperit: cujus ætas circa *Gedeonis* præfecturam convenit. Nam *Euristheus* anno Periodi *Julianæ* 3468. *Gedeonis* nono regnare cœpit, ante *Christum* 1246. Natus apud *Tirynthem Hercules*, *Thebas* cum *Amphitruone* translatus est. (*d*) Quam urbem, ut primùm adolevit, ab *Ergini Minyarum* Regis dominatu in libertatem asseruit, & *Orchomenum Bœotiæ* oppidum, quæ regni illius sedes erat, evertit. Ob id *Creon Thebarum* Rex filiam ei *Megaram* conjugem dedit. Inde *Eurystheo* in servitutem deditus varia obiit certamina. (*e*) Cum *Jasone* quoque inter *Argonautas* navigavit in *Colchos*, & (*f*) cum *Amazonibus*, earumque Regina *Hippolyta* ad *Themisciram* urbem acie congressus, eas devicit. (*g*) *Trojam* inde rediens expugnasse, ac cæso *Laomedonte*, *Priamo* regnum dedisse, fertur. Idem in *Hispaniam Italiam*que penetravit annis ante ultimam *Trojæ* vastitatem circiter 55. ut mox expli-

a Diod. fine l. 3.

Hercules plures.

b Cic. 3. de Nat. Deor.

c Lib. 4. p. 151.

Herculis postremi gesta.

d Diod. 4. p. 151.

e Diod. 4. p. 183. Hyg. Fab. 14. & 89. Apoll. 1.

f Diod. 4. p. 156. Apoll. 2.

g Diod. 4. p. 165. Hyg. 89.

tis probatum est. *Herculis* porrò nomen non *mercatorem* ut vulgò creditur, sed *virum fortem præstantem* Heroëm significare, ex Arabicâ linguâ verosimillime probari potest.

explicabitur. (*a*) *Olympicis* verò celebratis in *Græcia* ludis, in desperatum morbum incidens, vivus se ardentem injecit in rogum. Quorum omnium certum tempus ex *Argonautarum* expeditione potest conjici. De qua ideo paucis hîc dici convenit.

A. 3134. Per. Jul. ad 3701. *a* Diod. 4. p. 170. Euseb. Chron.

(*b*) *Critheus Æoli* filius, *Hellenis* nepos, *Deucalionis* pronepos, ex *Tyrone Salmonei* filia *Æsonem* genuit *Jasonis* patrem, & ex eadem à *Neptuno* vitiata *Pelias* est ortus. Hic, mortuo *Critheo Thessaliæ* regnum invasit, fratre pulso *Æsone*: cujus filium viribus & ætate florentem *Jasonem* veritus, eum in *Colchos* ad aureum vellus reportandum navigare jussit; hoc est ad repetendos thesauros, quos *Phryxus* fugiens apud illos deposuerat. Ejus expeditionis fama vulgata per *Græciam*, quæ tum viris fortibus abundabat, complures ex iis in societatem gloriosi laboris excivit: quorum variè prodita sunt nomina. (*c*) Primarii fuisse perhibentur, *Hercules Alcmenæ* filius, *Orpheus Oeagro* & *Calliopa* genitus, musicæ ac poëticæ artibus illustris, *Castor*, & *Pollux*, *Peleus Achillis* pater, *Telamon*, *Theseus*, *Pirithoüs*, & cæteri. Hi duce *Jasone*, majore, quàm visa erat hactenus, fabricatâ nave, quæ (2) *Argo* ab celeritate dicta est, ad *Troadem* appulerunt: ubi *Hesionem Laomedontis* filiam, ceto interfecto, cui erat exposita, liberavit *Hercules*, eamque sibi ex pacto concessam cum equis pernicibus apud patrem reliquit, dum ab expeditione rediens cuncta reciperet. *Jason* ut in *Colchidem* venit, conciliatâ sibi *Medeâ* Regis *Æetæ* filiâ, voti compos est factus, eamque connubio sibi junctam cum aureo vellere pervexit in *Thessaliam*. *Hercules* ab *Laomedonte* præmium ex pacto repetens, ac perjurio ejus illu-

b Apol. 1. *Argonautarum expeditio.*

c Vide Hyg. Fab. 14. Apoll. 1. Apollon. Rhod. Val. Flac. Orph. &c.

Diod. 4. Hyg. &c.

(2) *Argo ab celeritate dictâ*] potius à *longitudine* voce ductâ è linguâ Phœniciâ; cum Græci rotundis scalphis antea uterentur.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. illusus, *Trojam* expugnat, *Laomedontem* interficit, filium ejus *Priamum* Regem constituit. Quadragesimo id anno gestum esse priusquam *Græci Trojam* funditùs everterent, *Iliados* parvæ testis est scriptor. Quare *Argonautarum* navigatio, si vera ista sunt, in annum cadet, qui ante *Christianam* epocham numeratur 1226. (Vide: Par. 2. l. 2. c. 9.) Paulò hæc aliter à *Darete Phrygio* narrantur: *Argonautas* à *Laomedonte Trojanis* litoribus exclusos, mox ut reversi sunt in *Græciam*, comparatâ classe, duce *Hercule* in *Troadem* profectos, oppidum *Ilion* cepisse, ac *Laomedontem* cum filiis omnibus occidisse, uno excepto, qui tum fortè aberat, *Priamo*; *Telamoni Hesionem* in virtutis cessisse præmium. Quam cùm *Priamus* per legatos incassum reposceret, *Alexandrum* filium suum cum classe misit in *Græciam*: à quo abducta *Menelai* uxor *Helena* belli ingentis occasionem attulit. Hæc *Dares Phrygius*.

(a) *Argonautæ*, postquam in patriam rediere, solemne ludicrum magno apparatu in honorem *Jovis* instituerunt facere, ejusque curationem *Herculi* permiserunt; qui in *Elide Peloponnesi* provincia ad *Alpheum* amnem ludos instauravit *Olympicos*: tametsi auctorem illorum *Atreum* facit (b) *Velleius*, per eosque generis omnis certaminum victorem fuisse dicit *Herculem*. Sed fieri potest, ut non semel, & ab ambobus, brevi interjecto spatio, celebrati sint. Mors *Herculis* haud longè ante tentatam ab illius posteris *Peloponnesum*, & *Euristhei* necem accidit, quæ sub annum cadit ante cladem *Trojanam* vicesimum, ut postea demonstrabitur.

a Diod. 4. p. 178.

b Vellei. 1.

Interim *Jason Corinthi* degens apud *Creontem* Regem, *Glaucen* ejus filiam, *Medeâ* repudiatâ, conjugem duxit: (c) cùm jam annos cum illa vixisset decem. (3) Quam injuriam barba-

Diod. p. 179. Apoll. 1. c Diod. ibid.

ra

(3) *Quam injuriam barbara mulier*] prçter poëtas & inter

ter

tâ mulier in *Creontis* familiam & genitos ex *Jasone* filios suos ultâ, *Thebas* ad *Herculem* confugit, ac post longos errores in patriam longo intervallo rediit. *Jason* magnâ ob perfidiam invidiâ collectâ, rerum omnium inops sibi vitam eripuit. Unus ex *Jasonis* ac *Medeæ* liberis necem evasit (*a*) *Thessalus*: qui *Iolcum* postea *Jasonis* patriam petens, paterno sibi jure debitum adiit regnum, ab eoque *Thessalia* nomen accepit: quamvis id alteri cuidam nominis ejusdem (*b*) *Vellejus* assignat.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

a Diod. p. 180.

b Vellei. 1.

(*c*) Sub idem tempus *Minos* in *Creta* regnabat, *Minoïs* alterius nepos, quem *Jovis* filium ex *Europa* fuisse memorant. Hujus filium *Androgeon* *Ægeus* *Thesei* pater in *Attica* per sicarios occiderat. Ob eam causam *Athenienſibus* *Minos* intulit bellum. Tùm eodem tempore fame ac siccitate per *Atticam* *Græciam*que reliquam divinitùs immissâ, principes civitatum *Delphos* deliberatum miserunt, quodnam iis malis remedium caperent. (*d*) His consulentibus oraculum editum est, ut *Æacum* *Jovis* & *Æginæ* filium pro communi *Græcia* deprecatorem adhiberent. *Æacus*, votis ritè susceptis, omnium præterquam *Atheniensium*, agris fertilitatem reddidit. His verò rursus adeuntibus *Pythia* respondit, non priùs mali finem eos habituros, quam de nece *Androgei* ex *Minois* arbitrio satisfacerent. Hujus itaque decreto, septimo quoque anno septenos mares ac totidem puellas in *Cretam* mittere jubentur. (*e*) Eò cùm *Theseus* sive sponte suâ, sive ex sorte venisset *Ægei* filius, *Ariadnæ*, quæ ejus amore capta erat operâ *Minotauro* superato, quem *Minois* ducem fuisse referunt vocabulo *Taurum*, periculo se, *Athenas* servitute in perpetuum liberas fecit. Id paulò ante mortem

c Diod. 4. p. 183. Plut. Thes. Apoll. 3. Hyg. 41. *Minos.*

d Diod.

e Hyg. Fab. 41. & 42.

ter alios *Euripid.* in Medea V. *Ælian. var. hist. lib.* 5. *c.* 21. & *Bochart. Geogr.* seu *phal. lib.* 4. *c.* 31, ubi à crimine τεκνοκτονίας excusatur Medea.

A. 3184. tem *Ægei* & initium regni *Thesei* incidit. Nam
Per. Jul. cùm navem è *Creta Thesei* nigris velis *Atticum*
ad 3701. in portum tendere, non albis, ut inter eos convenerat, *Ægeus* è littore prospiceret, sese in
a Clem. mare præcipitasse dicitur. (*a*) *Theseus* porrò,
Alex. I. Strom. sive annis ante *Trojanum* excidium septem & quadraginta, sive paulò pluribus regnare cœpit.
b Diod. 4. (*b*) Postea *Minos Dædalum* ingeniosissimum ar-
p. 194. tificem, qui è *Creta* in *Siciliam* ad *Cocalum* Re-
Hyg. 43. gem aufugerat, armis repetens, ab eodem *Cocalo*
Theseus. in balneo suffocatus est. *Theseus* æmulatione
Vid. Par. *Herculis* rebus maximis confectis, totâ *Græcia*
2. l. 2. celebre nomen est adeptus.

c. 9. (*c*) Inter alia porrò, *Amazonum* copias, quæ
c Plut. Thes. ex *Ponto* classe in *Atticam* pervenerant, colla-
Diod. 4. tis signis cecidit *Bœdromione* mense, qui ob il-
p. 163. lius victoriæ memoriam id deinceps nomen accepit. *Herculis* deinde posteros ab *Euristheo* Rege armis appetitos, egregiâ fidei commen-
d Diod. datione, *Atheniensium* suorum præsidio tuta-
4. p. 185. tus est. (*d*) Postremò cùm decennem *Helenam*
e Vetus (*e*) quinque & viginti ante *Trojanam* cladem
Chron. annis rapuisset, (*f*) magnumque ab *Tyndari-*
apud *dis* bellum in se provocasset, *Menesthei* fa-
Clem. Alex. l. I. ctione pulsus *Athenis* in *Scyrum* insulam con-
f Plut. cessit, ibique ex mœrore obiit, non sine in-
g Arund. gratæ patriæ detestatione: (*g*) quam per pa-
Marm. gos divisam sub regni sui primordium, unum
Plut. in corpus civitatis contraxerat.

h Diod. (*h*) Triste ante hoc tempus *Thebis* editum
4. p. 185. est spectaculum. *Oedipus Lajo* patre per im-
Hyg. 67. & seq. A- prudentiam occiso; *Jocastæ* matris nuptias in
poll. 3. præmium interfectæ à se *Sphingis* adierat. Quo ex conjugio nati sunt *Etheocles*, & *Polynices*. Re compertâ, *Oedipus* effossis sibi oculis voluntarias pœnas luit. Ejus filii inter se ita pacti sunt ut alternis annis regnarent, *Ethcocles*
i Apoll. 3. anno suo perfunctus *Polynici* fratri cedere noluit.
Diod. 4. Qui *Argos* ad *Adrastum* se recipiens gener illius
p. 185. Hyg. 68. est factus. Hinc, (*i*) *Theseo* adhuc supersti-
& seq. te, motum est adversus *Thebanos* vehemens bellum,

bellum, *Polynice* contra fratrem *Etheoclem* A. 3184.
Adrasti & aliorum Principum arma concitan- Per. Jul.
te. Qui omnes septem numero fuisse narran- ad 3701.
tur; *Adrastus*, qui *Argis* regnabat, *Tydeus Oe-* *Septem ad*
nei Calydonii filius, *Capaneus*, *Hippomedon*, *Thebas*
Parthenopæus Atalantâ Schenœi filiâ genitus, *ducum no-*
Amphiaraus, qui *Adrasti* sororem *Eriphylen* *mina.*
habebat in matrimonio, & *Polynices*. Hi,
præter *Adrastum*, eo bello universi perierunt,
cum ingenti militum strage, quorum omnium
cadavera sepeliri *Creon* vetuit, *Jocastæ* matris
ejusdem & conjugis *Oedipi* frater. (*a*) Sed *a* Apol-
Athenienses duce *Theseo* pro communi humani- lod. 3.
tate *Thebanis* indixêre bellum, eorumque ca-
ptâ urbe, parentandi propinquis copiam fe-
cêre.

Accidit *Thebanum* hoc bellum, si veteri apud
(*b*) *Clementem* Chronologo creditur, annis *b* Clem.
ante *Trojam* dirutam septem & triginta. (*c*) Alex. 1.
Post annos decem, Principum illorum, qui ad Strom.
Thebas occubuerant, liberi, quos *epigonos* vo- *c* Diod. 4.
cant, duce electo *Amphiarai* filio *Alcmeone*, p. 187.
bellum contra *Thebanos* capessunt, iisque acie Hyg.
victis, urbem diripiunt; (*d*) *Tiresiam* abdu- *d* Pausf.
cunt, qui in itinere mortuus est: filiam ejus Achai. p.
Manto Delphos ablegant, quæ inde in *Asiam* 208.
est profecta. (*e*) *Diodorus* eam *Daphnen* no- *e* Diod. 4.
minat, quam apud *Delphos* hæsisse, &, ut p. 187.
præclarâ erat indole, singulari elegantiâ ora-
cula scriptitasse refert, ex quibus *Homerum*
ait haud pauca sumpsisse. (*f*) *Thebani* urbe *f* Diod.
suâ pulsi, *Dorienses* vicissim oppidis suis eji- 4. p. 187.
ciunt, ac plerique *Thebas* postea reversi sunt,

A. 3184.
Per. Jul.
ad 3701.

CAPUT XI.

De Trojanorum *regno*, *ac* Trojæ *excidio*, Æneæ *in* Italiam *profectione*, Jovis *&* Saturni *ætate*.

Par. 2. l. 2. c. 10. ANNO, postquam ex *Ægypto* profecti sunt *Israëlitæ*, ferè quinquagesimo, paulò ante mortem *Josuæ*, (*a*) *Trojanum* regnum in *Asia* fundatum est, auctore *Dardano*, quanquam primus in *Troade* regnasse *Teucer* dicitur, *Scamandri* & *Idææ* Nymphæ filius, à quo *Teucrorum* populis illis inditum est nomen. *Jovis* porrò & *Electræ Atlantidis* filii exstitêre duo, *Dardanus* & *Jasion*, sive *Jasius*, qui ambo primùm in *Italia* regnarunt, (*b*) ac *Tusciæ* urbe *Corito*, Etsi (*c*) aliis placet non ex *Italia*, sed *Arcadia* duci illorum originem. Igitur patriis ambo relictis sedibus, in *Samothraciam* venerunt.

Unde postea *Dardanus* in *Troadem* transmittens, ab Rege *Teucro* humaniter exceptus est, ejusque filiam *Batieam* in matrimonium accepit. (*d*) Sunt qui ab *Dardano* fratrem interfectum esse velint *Jasium*. (*e*) *Apollodorus* ob tentatam *Cererem* fulmine ictum esse prodidit. Nec (*f*) desunt qui *Dardanum* priùs in *Troade* regnasse, quàm *Teucrum* existiment, atque hunc è *Creta* venisse. (*g*) *Teucro* mortuo, *Dardanus* cognominem sibi urbem condidit ad montem *Idam*, prope mare, populosque de se *Dardanos* nominavit. Hujus filius *Erichthonius* ex *Astyoche Simoëntis* filia *Troëm* suscepit, (*h*) à quo regioni *Troja* nomen impositum. (*i*) *Troi* è *Callirhoe Scamandri* filia nati sunt *Ilus*, *Assaracus*, *Ganymedes*, & filia *Cleopatra*. *Ganymedem Tantalus* rapuit (*k*) *Paphlagoniæ* Rex, annis ante *Trojanum* excidium circiter 192. ut ex

a Apoll. 3. Diod. 4. p. 191.
b Virg. 3. Æn. & Serv.
c Varroni, & Græcis apud Serv. ibid.
d Serv. ad 3. Æn. Auct. Troic.
e Apollod. 3.
f Serv. ad 3. Æn. Auct. l. de prog. Aug.
g Apoll. Diod.
h Apoll.
i Ibid.
k Diod. 4. p. 191.

ex antiquo Chronologo (*a*) *Clemens Alexandrinus* asserit. Paulò infra hoc tempus historiam istam summovet *Eusebii Chronicon*; quod & *Phrygiæ*, quæ tum *Mæonia* dicebatur, Regem appellat *Tantalum*. (*b*) Hanc injuriam *Ilus* armis persecutus *Tantalum* exuit regno. *Assaraco* natus est *Capys*, cujus *Anchises* filius, *Æneæ* pater. *Ilus* in campestri *Troadis* regione *Ilium* condidit, ac *Laomedontem genuit*; cujus filii *Tithonus* & (1) *Podarces*, filia *Hesione*. *Tithonus* in Orientem & *Æthiopas* usque profectus, *Memnonem* ibi filium suscepit. *Podarces*, occiso, ut supra meminimus, *Laomedonte*, regnum accepit ab *Hercule*, quod (*c*) annis quadraginta tenuisse scribitur. Complures hic liberos habuit; è quibus *Alexander*, qui & *Paris* est dictus, navibus in *Peloponnesum* ac *Spartam* delatus, *Menelai* hospitis uxorem *Helenam* rapuit. (2) Ob quam grave bellum adversus *Trojanos Græci* (*d*) toto decennio gesserunt, magno gentis utriusque damno, & occisis amborum fortissimis ducibus. Sed *Græcis*, quorum erat caussa justior, ad extremum cessit victoria, (3) proditione *Antenoris* & *Æneæ* urbe captâ atque direptâ. Clades ista certissimè incidit in eum annum, qui est Periodi *Julianæ* 3530. ante *Christum* 1184. sub *Jaire Hebræorum* Judice. Victores domum redeuntes nihilo commodior fortuna, quàm victos excepit. Plerique tempestate jactati, aut oppressi. *Agamemnon* in ipso conjugis ac Deorum Penatium complexu, ab *Ægystho* adultero *Thyestæ* filio confossus est. (*e*) Sed hujus necem ultus est postea filius ejus *Orestes* qui

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

a Clem. Alex. 1. Strom.

b Diod.

c Auct. Troic.

Trojanum bellum.

d Dictys Cretens. Dares Phryg. Hyg.

e Vellei. 1. Hyg. Fab. 119.

(1) *Podarces*] Qui *Priamus* sæpius vocatur.

(2) *Ob quam grave bellum*] Belli illius Trojani veritatem pluribus probat *Thucydides* in initio Historiæ suæ.

(3) *Proditione Antenoris & Æneæ*] Illi non proditores sed Principes pacifici & Patriæ simulque justitiæ verè amantes aliis Historicis dicuntur. Vid. *Dict. Cretens.*

A. 3184. cum *Electra* sorore consiliorum omnium par-
Per. Jul. ticipe, *Ægysthum* & *Clytæmnestram* matrem su-
ad 3701. stulit; Diis, ut ferunt, parricidium approbantibus diuturnitate imperii pariter, & felicitate. Nam regnavit annos 70. vixit 90. & *Hermionem* habuit uxorem, *Menelai* & *Helenæ* filiam, occiso apud *Delphos Pyrrho Achillis* fi-
a Euseb. lio, qui ejus pactæ sibi nuptias invaserat, (*a*) annis viginti post eversum *Ilium*.

Melioribus auspiciis ex illo incendio patriæ longinquas in oras evolarunt *Trojani*
Æneas in duo, *Antenor* & *Æneas*. Quorum (*b*) ille
Italiam per *Adriaticum* mare ad *Venetorum* appulsus
proficiscitur. litora, urbem ibi Patavium posuit: (*c*) al-
b Dictys ter classe navium duarum & viginti pervenit
l. 5. Virg. in *Latium*, cui *Latinus* tum præerat *Fauni* fi-
1. Æn. lius, sive, ut quibusdam videtur, *Herculis*. (*d*)
c Dares. Ante quem quatuor omnino fuisse Reges acce-
Halic. 1. pimus, (*e*) *Janum*, *Saturnum*, *Picum*, & *Fau-*
Liv. 1. *num*. *Jano* regnante *Saturnus* à *Jove* filio pul-
d Euseb. Chron. l. sus ad *Italiam* appulit; ibique exceptus ho-
de Orig. spitio, haud procul *Janiculo* arcem condidit,
Rom. quam de suo nomine *Saturniam* vocavit. Qua-
e Halic. tuor iis Regibus annos 150. tribuit *Eusebii*
Vide Par. *Chronicon*. Ex quo videtur initium *Jani* in
2. l. 2. c. 10. annum convenire, qui ante *Christum* fuit 1330.
f Vide (*f*) indidemque constat quanta sit vetustas
Lact. fine gentilium Deorum. Nam cùm *Jano*, ut dixi,
lib. 1. regnante *Saturnus* vixerit, post annum ante
Iovis ætas, & Saturni. *Christum* 1330. non multò ante nasci *Jupiter* potuit; adeòque sub *Aod Israëlitarum* Judice, ante tria circiter ab hac ætate nostra annorum millia: circa quod tempus ætas aurea fuit, Poëtarum commendata fabulis. *Picum*
g Æn. 7. *Saturno* genitum fuisse (*g*) *Virgilius* & (*h*)
h 14. Met. *Ovidius* affirmant. *Fauno* verò regnante (*i*) annis ante *Trojæ* excidium sexaginta, *Evan-*
i Dion. Halic. 1. *der* ex *Arcadia* navigavit in *Italiam* & *Pal-*
Victor. *lantium* exstruxit, ubi *Roma* est postea condi-
de Orig. ta. Ante hunc *Pelasgi* è *Thessalia* in *Epirum*

&c

& *Dodonam* primò, tum inde in eamdem *Italiam* profecti, cum *Aboriginibus*, qui ex *Arcadia* eò pridem appulerant, sese conjunxerunt: à quibus ejecti *Siculi* sub annum vel 60. ut *Philisto* placuit, vel 90. hoc est γενεὰς tres, ut *Hellanicus* scripserat, in *Trinacriam*, sive *Sicaniam* trajecerunt, quæ ab illis *Sicilia* vocabulum traxit. Quinque post *Evandrum* annis, ante *Trojanam* cladem quinque & quinquaginta, *Hercules* cum *Græcorum* manu ad eamdem appulsus oram ab *Evandro* comiter exceptus est.

A. 3134. Per. Jul. ad 3701.

Herculis adventus in Italiam.

(*a*) Demùm *Latino* Rege, & anno ejus 35. *Æneas* anno à calamitate *Trojæ* tertio, in *Laurentem* adductus agrum, pacem cum *Latino* affinitatemque junxit, filiâ ejus in matrimonium acceptâ *Laviniâ*, à qua conditum à se oppidum appellavit *Lavinium*. *Turnus* deinde *Rutulorum* Rex *Latinum* simul & *Æneam* bello petiit, iratus utrique, quòd priùs pactam sibi *Laviniam* ille advenæ, quàm indigenæ, dare maluisset. Victi acie *Rutuli*; *Turnus* & *Latinus* occisi quarto anno post *Trojam* erutam. Ita solus *Æneas* rerum triennio, potitus est: cui in prælio, quod *Rutuli* ac *Mezentius* *Tyrrhenorum* Rex cum eo gesserunt, interempto successit *Ascanius*. Is hostibus fusis, paceque cum *Mezentio* factâ, tricesimo post conditum *Lavinium* anno, *Albam* longam exstruxit. Qua in urbe 14. post *Ascanium* Reges imperarunt ad *Romulum* usque, *Romæ*que primordium.

a Dion. Halic. 1. Liv. 1. Aliter Conon apud Phot. cod. 186. l. 46.

Turnus.

Æneæ mors.

CAPUT XII.

De Herculis *posterorum expeditionibus in* Peloponnesum: Melantho *&* Codro Athenarum *Regibus: tum de* Archontibus: *de* Æolica *&* Ionica *migratione, aliisque nonnullis.*

HERCULI (*b*) *Alcmenæ* & *Amphitruonis* filio utrumque genus è *Peloponneso* ac *Myce-*

b Ex A. poll. 2.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. *Mycenarum* Regibus fuit. Ambo enim illius parentes *Persei* nepotes & patrueles invicem erant. *Alcæi* quippe *Perseo* nati filius *Amphitruo*. *Electryonis* eodem geniti *Perseo* filia fuit *Alcmena*. *Amphytruo*, (1) fratre eodemque socero per imprudentiam occiso, ab *Sthenelo* patruo *Mycenis* exturbatus *Thebas* petiit. *Hercule* mortuo, *Mycenarum* Rex *Euristheus Stheneli* filius stirpem illius omnem conatus est exstinguere; veritus ne, si adolevisset, *Mycenarum* ad se transferret imperium. Igitur *Ceyci* Regi, apud quem *Trachine* morabantur, denuntiat, ut suspectum sibi genus, nisi mallet dedere, suis finibus expelleret: hoc ni faciat, bellum exspectare jubet. Hoc mandato territi *Heraclidæ*, cùm nemo eos *Euristhei* metu recipere auderet, ad *Athenienses* eorumque Regem *Theseum*, non, ut (*a*) *Euripides* ait, *Demophoontem*, se conferunt. *Euristheus* magnum in illos exercitum ducit. Fit deinde prælium, in quo ducibus *Iolao Iphicli* fratris *Herculis* filio, & *Hyllo*, quem ex *Dejanira* idem *Hercules* genuerat, ac *Theseo*, victus *Eurystheus* ab *Hyllo* perimitur, unaque proles ejus omnis occubuit. (*b*) Victores *Heraclidæ Peloponnesum* occupant, ac brevi amissa omnia recuperant. Sed ingruente peste, quod ante constitutum tempus reditum accelerassent, ab Oraculo moniti sponte discedunt. Post hæc *Hyllus*, consulto iterum *Apolline*, responsum accipit, uti fructum tertium exspectet. Id eò valebat, ut in tertiam hominum ætatem differre juberetur: at ille tertium annum significari putans, post id tempus novam expeditionem comparat, perque Isthmum copias immittit, ancipiti altero falsus oraculo, (*c*) quod *per humentes augustias* ducentibus victoriam pollicebatur: quâ ambage mare ipsum intel-

Diod. l. 4. p. 181. & seq. Paus. Corinth. p. 60. & alibi passim. Euseb. 5. de Præp. p. 124.

a In Heracl.

b Apollod. 2.

c Euseb. 5. de Præp.

(1) *fratre eodemque socero*] Lege *patruo eodemque socero*, ut ex ipsâ loci serie apparet & observatum fuerat *in Præfat.* hujus operis Edit. Lugd. Batav.

intelligebat *Pythia*, quo ad easdem illas *Peloponnesi* fauces contenditur. Ingruentibus *Heraclidis Atreus Eurysthei* avunculus (*a*) ejusque successor se cum armis opposuit. Commissâ pugnâ, cadit *Aristomachus* unus *Heraclidarum*: ac demùm *Hyllus* hostium quemlibet ad ineundum secum singulare certamen provocat, cum ea lege, ut utrius partis victor esset, ea *Peloponnesum* obtineret; *Heraclidæ* porrò, si vicisset hostis, non ante certam diem, (quinquagesimum annum *Diodorus*, (*b*) alii centesimum finiunt) illius aditum repeterent. Conditione acceptâ, pugnat *Echemus Tegeatarum* Rex, & *Hyllum* interficit. *Heraclidæ* in *Atticam* revertuntur. (*c*) Prima hæc irruptio annis viginti *Trojanum* excidium antecessit. A. 3184. Per. Jul. ad 3701. *a* Thucyd. 1. *b* Thucyd. Schol. l. 1. *c* Schol. Thucyd. ad lib. 1.

Exinde post annos à priore centum, ab *Trojana* clade (*d*) octoginta, rursus *Heraclidæ Peloponnesum* aggrediuntur. Horum principes erant *Aristomachi* filii tres, *Temenus*, sive *Temenes*, *Cresphontes*, & *Aristodemus*. Qui dum classem moliuntur ad *Naupactum Aristodemus*, sive (*e*) ictu fulminis, sive *Pyladæ* (*f*) & *Electræ* filiorum *Tisameni* propinquorum, dolo periit: in cujus locum ambo ejus filii, *Procles* & *Eurysthenes*, suffecti. Illi ducem expeditionis trioculum adhibere jussi ab Oraculo, in luscum (*g*) quemdam incidunt mulo insidentem; cui nomen *Oxylus*, genus ex *Ætolia*. Huic pacti *Elidem* se daturos, ejus ductu hortatuque classem instruunt, ac *Peloponnesum* invadunt. Eam regionem per id tempus incolebant ferè populi duo, *Achæi* & *Iones*, ab ambobus *Xuthi* filiis ita dicti. *Achæi Argos* & *Lacedæmonem* habitabant sub *Pelopidarum*, hoc est posterorum *Agamemnonis*, regno, *Tisameni* & *Penthili*, quorum pater *Orestes* fuerat. *Iones Achaiam* tenebant, (*h*) *Heraclidæ* pulsis *Achæis* trifariam sortes distribuunt. Ex quibus *Temeni Argos* obtigit, *Cresphonti Messenia Aristodemi* filiis *Laconia*. (*i*) Nec verò regiones istas *d* Thuc. 1. Vellei. 1. Tatian. Eratost. apud Clem. Alex. 1. Strom. *e* Apollod. 2. *f* Pausan. init. Laconic. *g* Apollod. 2. Pausan. Eliac. 1. *h* Pausan. Messen. 113. Apoll. *i* Pausan. Cor. p. 60.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

priùs armis, quàm jure ad se pertinere dicebant. Quippe *Argos* antè *Persei*, quàm *Pelopis*, tenuisse posteros: *Laconicam* verò, interfecto, qui eam occuparat, *Hippocoonte*, *Tyndareo* commisisse *Herculem*; similiter & *Messeniam Nestori*, quam, occiso ejus patre *Neleo* ac fratribus omnibus, armis acquisierat.

a Pauſ. Eliac. 1. p. 130. Strabo lib, 8.

(*a*) *Oxylus Elidem*, ut convenerat, accepit: cujus è progenie *Iphitus* fuit, qui agones instauravit *Olympicos*. Soli *Arcades* pristinis in sedibus hæsere, quòd in asperis ac præruptis locis degerent. *Elidenses Ætolos* advenas in partem agri receperunt. (*b*) *Phliasios* invasit *Rhegnidas Phalei* filius, *Temeni* nepos, *Hippaso* depulso: qui inde *Samum* contendit, & filium habuit *Euphronem*, qui *Mnesarchum* procreavit, è quo natus est *Pythagoras*.

b Pauſ. Cor. p. 56.

Heraclidarum hæc incursio magnis per omnem *Græciam* populorum motibus ac migrationibus originem præbuit: cùm, ut quisque à valentiore sedibus suis ejectus fuerat, in alterum imbecilliorem incumberet: non secùs ac ventis turbato mari fit, ut è longinquo concitati fluctus proximum quemque propellant. (*c*) *Achæi* iis, quas dixi, provinciis coacti cedere, contra *Ionas* in *Achaiam* erumpunt: iisque debellatis & in fugam actis, in illorum immigravere locum, Rege amisso *Tisameno*, qui in conflictu cecidit. (*d*) *Iones* in *Atticam* fugêre, ubi eos *Melanthus* excepit, qui cum aliis *Neleidis* ac *Nestoris* posteris, eodem non multò ante pervenerat.

c Pauſ. Eliac. 1. & in Achai. p. 206.

d Pauſ. in Achai.

Hunc *Andropompi* filium (*e*) *Pausanias* fuisse dicit, *Bori* nepotem; cujus pater *Penthilus*, avus *Periclymenus* fuit *Nestoris* filius, & ab *Heraclidis* expulsum *Athenas* migrasse; cui & (*f*) *Conon* assentitur. Fortè tum *Athenienses* cum *Bœotis* super *Oenoë* bellum gerebant, idque singulari Regum prælio dirimi placebat. Ab eo cùm *Thymœtes Atheniensium* Rex abhorreret, *Melanthus*, oblatâ spe regni, periculum

e Cor. p. 60.

f Conon. l. 39. ap. Phot. cod. 186. Suid. in voce Μέλανθος.

culum adiit, & *Xantho Bœotorum* interempto Rege, *Athenarum* imperio mutavit exsilium. Mox idem pulsos ab *Achæis Ionas* peregrinus ipse suscepit. Hinc apparet, post *Heraclidarum* reditum in *Peloponnesum*, *Melanthum* in *Attica* regnare cœpisse, contrà quàm *Eusebius* in *Chronico* existimasse videtur. (*a*) Paternam æmulatus gloriam *Melanthi* filius *Codrus*, majorem etiam virtutem promeruit. Bello quippe, quod inter *Dorienses* novos *Peloponnesi* incolas & *Athenienses* erat, cùm respondisset *Pythia*, quorum dux in acie cecidisset, eos fore superiores, pastorali sumpto habitu, hostium agmen ingreditur. Ibi temerè jurgium ciens, ab gregario quodam milite, quem sauciarat, interficitur. Agnito Regis cadavere *Dorienses* sine pugna recedunt. Quo in facto utrum magis mirêre nescias, vitæ, an regni contemptum; quod utrumque mortales carissimis omnibus anteferre solent. Ea pugna congruit in annum ante *Christianam* æram 1071. qui est Periodi Iulianæ 3643.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701.

Melanthus.

a Vellei. 1. Just. 2. Pauf. Achai. p. 232.

Codrus.

Codri morte Regum *Athenis* exstincta successio est, administratioque Reipublicæ Magistratibus permissa, quos Ἄρχοντας vocabant: iique initio fuere perpetui. Et primus horum *Medon* fuit, (*b*) *Codri* filius, pede altero debilis. Quem cum ideò frater ejus *Neleus* principem se negaret *Athenis* passurum fieri, re ad arbitrium *Apollinis* delatâ, secundum *Medontem* ille pronunciavit.

Archontes.

b Pauf. Achai. p. 206.

Ut de *Græcorum* migrationibus & coloniis quod institueram absolvam, post *Heraclidarum* reditum insignes ab Auctoribus commemoratæ sunt duæ: altera *Æolica*, duce (*c*) *Penthilo Orestis* filio, qui statim atque *Laconica* cessit, in *Thraciam* primò cum suis penetravit. Tum, eo vitâ functo, in *Asiam* trajecêre, ejusque partem illam, quæ *Æolis* deinceps appellata fuit. Nam *Achæi*, qui *Laconicam* incolebant, *Æolenses* erant. Altera longè celeberrima migratio, quam *Ionicam* nominant, annis post *Troja*-

Æolica migratio.

c Strab. lib 13.

Ionica migratio.

 cla-

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. cladem centum & triginta, vel, ut aliis visum est, decem amplius evenit. (*a*) *Iones Athenas* profecti, uti supra demonstravimus, post *Codri* obitum, *Neleo* & *Androclo* filiis ejusdem ducibus, transmearunt in *Asiam*, & oram ejus, quæ ab illis vocata est *Ionia*, oppidis frequentarunt.

a Pauf. Achai. p. 206. Strabo 13. Vellei. 1. Ælian. 8. Var. c. 5. *b* Herod. lib. 4.

(*b*) Medio inter ambas tempore, novam è *Laconica Minyarum* coloniam *Theras* duxit *Autesionis* filius, *Polynicis Oedipi* filii abnepos, cujus soror *Argia Aristodemo* nupta *Proclem* & *Euristhenem* peperit. Erant *Minyæ Argonautarum* è *Lemniadibus* posteri, qui à *Pelasgis Lemno* pulsi *Lacedæmonem* supplices accesserant; ubi comiter accepti, ac civitate donati, cùm insolescere cœpissent ac jus etiam vendicare sibi regni, in vincula conjiciuntur. Inde cum uxoribus permutato habitu in *Taygetum* evadunt. Sed cùm ad supplicium *Lacedæmonii* eos expeterent, *Theras* condonari sibi illos postulat, ut ad novas capiendas sedes secum educeret. His impetratis itineris sociis, in *Callisten* insulam, quæ inter *Cretam* & *Libyam* sita est, colonos intulit, ac de suo nomine *Theram* appellari constituit. Id unâ ante *Ionicam* profectionem ætate incidisse (*c*) *Pausanias* refert, quod 30. annis æstimari solet.

c Pauf. Achai. p. 206. Strab. 13.

Post *Ionum* ex *Attica* demigrationem, *Cumam Phricotidem*, vel *Phriconidem*, sive *Æolicam*, in *Asia* colere cœperunt *Æoles*, qui eodem, quo *Penthili* socii, tempore profecti è *Laconia*, circa *Locridem* ejusque montem *Phricium* hæserunt. Unde in *Asiam* transportati, *Cumam* illic ab eo, quem incoluerant, monte nominarunt, (*d*) annis post frequentatam civibus *Lesbon* viginti. (*e*) Hanc verò sub *Ionum* adventum in *Asiam* novis auctam esse coloniis constat.

d Herod. in vita Hom. *e* Ælian. l. 8. Var. c. 5.

(*f*) *Æoles* duodevicesimo, postquam ad *Cumam* appulerant, anno *Smyrnam* condiderunt. Hoc est post *Trojanum* bellum 168, quo tempo-

f Herod. in vita Hom.

re

re clarissimum ingenii lumen *Homerus* in lucem exiit annis ante *Christum* circiter mille, *Judæis Salomone* regnante: etsi de ejus ætate non planè inter Auctores convenit. Huic tempore & ingenio famaque suppar *Hesiodus* vixit: quem nonnulli vetustiorem, quidam verò recentiorem faciunt. (*a*) Sed æqualem fuisse, ex Arcturi ortu, quem Poëta iste describit, eruditi artis illius colligunt.

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. Vellejus Cyril. 7. con. Jul. Vide Euf. 12. de Præp. Homerus.

Cuma fuit altera, (*b*) oppidum *Eubœæ* insulæ; (*c*) ex qua, & *Chalcide*, *Hippocle Cumæo* ac *Megasthene Chalcidensi* ducibus, coloni profecti, *Cumas* in *Italia* condiderunt. Quorum cursum ante eas volitans columba rexisse fertur, sive etiam strepitus æris, qualis per nocturna *Cereris* sacra fieri consueverat. Ajunt sic illos inter se pactos esse, ut amborum populorum alterius esset colonia: alter suum illi nomen imponeret. Itaque ab *Cumæis* dicta, propria *Chalcidensium* fuit. Quam *Euboïcam* idcirco *Virgilius* appellat. Hanc demigrationem omnium, quæ in *Siciliam Italiam*que factæ sunt, vetustissimam esse confirmat *Strabo*, proindèque *Troicis* rebus antiquiorem. At multò citeriorem *Vellejus* & *Eusebius* existimant.

a Longom. 2. Sphær. p. 83.

b Steph.

c Strabo 5. Vellei. 1. Euseb. Chron.

CAPUT XIII.

De Lacedæmoniorum *&* Corinthiorum *regnis, ac de* Cypselo, *&* Periandro.

DORIENSES cum *Heraclidis*, occupatâ *Peloponneso*, regna ibi præcipua fundarunt duo; *Lacedæmonium*, & *Corinthiacum*, *Lacedæmonem*, pulsis *Achæis* & *Orestidis*, obtinuerunt. *Aristodemi* filii *Procles* & *Euristhenes*; quos geminos fuisse, anno autem *Procli* vitam breviorem, eumque fratri rerum gestarum gloriâ præstitisse, (*d*) *Cicero* prodidit. A quibus Regum in illa urbe familiæ duæ propagatæ sunt, *Eurysthenidarum*, quæ præstantior est habita, & *Proclidarum*, cui secundæ principatus tributæ.

Par. 2. l. 2. c. 20.

d Lib. 2. de Div.

Hæc

A. 3184. Per. Jul. ad 3701. Hæc eadem *Eurypontidarum* est dicta, ab *Euryponte Proclis* nepote. Regum ex priori stirpe series notata diligentiùs est: obscurior altera remansit, sine annorum, quot regnavit quisque, numero. Initium regni illius proximè ab *Heraclidarum* in *Peloponnesum* reditu contigit, sub annum ante *Christum* 1102. desiit in *Agesipolide* & *Lycurgo*, (*a*) qui post *Cleomenis* obitum, circa annum primum Olympiadis 140. utcumque regnarunt.

a Polyb. 4. p. 271. & 304.

(*b*) Sub idem tempus, quo *Heraclidæ Lacedæmone* regnare cœperunt, *Corinthi* quoque regnum constituerunt, quod hactenus *Æolidæ*, vel *Sisyphidæ* tenuerant, ut refert (*c*) *Pausanias*. Qua ex progenie postremi *Doridas* & *Hyantidas*, ab *Alete Hippotæ* filio, *Phylantis* nepote, pronepote *Antiochi*, *Herculis* abnepote, exuti regno, in eadem urbe privati constiterunt, ac deinceps *Aletæ* posteri rerum potiti sunt. Quorum ultimus *Telestes* à *Pausania* recensetur. Post quem annui *Prytanes* substituti, initio ab *Automene* facto, quem Regem facit *Eusebius*. Solet tamen *Corinthiorum* Regum nova familia à *Bacchide* duci, quam *Bacchiadarum* vocant. Ultimus *Heraclidarum* Rex *Telestes* apud *Eusebium* desiit triennio ante primam Olympiadem: ad quem computantur anni 324. ab *Aleta* primordio, qui est annus proximus ab *Heraclidarum* adventu.

b Vide l. 9. de Doct. Temp. c. 31.

c Cor. p. 47.

Post *Automenem* optimates ex eodem *Bacchiadarum* sanguine civitatem gubernarunt uno ex suo grege Magistratu annuo creato, quem Πρύτανιν vocabant, usque ad *Cypselum*, qui à *Melane Antasi* filio originem trahebat. Erat *Melas Gonëusâ* oppido supra *Sicyonem* oriundus. Qui cum *Aleta* & *Heraclidis Corinthum* expugnavit, ab iisque postea in civitatem adscitus est. (*d*) *Cypselus* annis 30. tyrannidem tenuit. *Periander* verò *Cypseli* filius annis 44. Itaque ab initio regni *Heraclidarum* ad *Periandri* obitum anni sunt elapsi 518.

d Herod. l. 5. c. 92. Aristot. 5. Pol. c. 12.

RATIO-

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ, LIBER SECUNDUS.

Annos continens 484. à quarto *Salomonis*, qui est Periodi *Iulianæ* 3702. ad mortem *Cyri*, Periodi *Iulianæ* 4185.

CAPUT I.

Regum Judæ à Salomone *ad* Josaphatum, *&* Israëlitarum *Regum à* Jeroboamo *ad* Baasam, *gestæ res, ac tempora.*

ANNO ab rerum conditu 2972. ante *Christum* 1012. *Salomon* partâ divinitùs sapientiâ, & incredibili copiarum apparatu, quas ad hoc olim pater illius congesserat, instructus, templum *Hierosolymis* aggreditur, opus longè magnificentissimum: quod *Judaïcæ* Religionis deinceps sacrarium foret. Id anno absolutum est octavo. A. 3702. Per. Jul. ad 4185. 3. Reg. 6. Salomon.

(*a*) Post templum, regias sibi & uxori suæ *Pharaonis* filiæ, tùm alias ædes *Salomon* annis tredecim molitus est. Tametsi potest fieri, ut eodem tempore Templum Domini, & palatia ista construxerit, adeòque non anno regni ipsius 24. sed 16. ad exitum ædificatio omnis adducta sit. *a* 3. Reg. 7. 1.

(*b*) Interim opibus ac sapientiâ mortalibus longè omnibus antecellens, cùm & Regum populorumque donis & obsequiis honestaretur, & longiùs dilatatis regni finibus, pace otioque frueretur, ad extremum secundarum rerum *b* 3. Reg. 11.

A. 3702. rerum magnitudinem non tulit. Quippe vergente jam ætate, uxorum & concubinarum, quas utrasque ad mille contraxerat, illecebris captus, ad vetitas nefariasque superstitiones abducitur: nec utrum ante mortem resipuerit, hactenus constat. Ex quo (1) anceps de illius salute conjectura posteris est relicta.

Per. Jul. ad 4185.

Roboam. a 3. Reg. 12.

Regnum paterno vitio pessundatum (2) evertit *Roboam*. (a) Hic enim rogatus à populo, ut in se paulò mitius, quàm à patre factum erat, exerceret imperium, seniorum rejecto consilio, qui justis illius querelis dandum aliquid putabant, de æqualium suorum sententiâ superbè asperèque respondit. Quæ res sic illorum efferavit animos, ut decem omninò tribus à *Davidis* familia divulsæ, novum sibi Regem statuerent (3) *Jeroboamum Nabati* filium, *Ephraïmitam*, solis duabus, *Judæ*, ac *Benjamini Roboamo* reliquis factis. Ex eo (4) scissum est in regna duo *Judaïcum* nomen: quorum alterum *Judæ*, alterum *Israëlis* appellatum est: hoc verò posterius etiam *Ephraïmiticum* ab ejus conditore *Jeroboamo*, & *Samariæ* vocari solitum, postquam in id oppidum

(1) *anceps de illius salute conjectura*] Resipuisse Salomonem & salutem obtinuisse tum ex Ecclesiastis libro tum ex elogiis illi passim in scripturâ concessis plusquàm verosimiliter colligitur. Regnavir annos 40.

(2) *Evertit Roboam.*] *Fuit ingenium Roboami apud Hebræos quale apud Romanos Appii Claudii quem vehementi trucique ingenio fuisse ait Livius ideoque perpelli nunquam quisse ut apud populum ex consuetâ asperitate orationis aliquid leniret atque submitteret. Hujus sunt illa Licentiâ tantùm concitum turbarum & lascivire magis plebem quàm sævire; Ejus & illud carcerem esse plebis Romanæ domicilium* &c. vid. *Grot. ad lib.* 1. *Reg. Lat.* 3. *c.* 12. v. 11. Regnavit porrò *Roboam* A. 17.

(3) *Ieroboamum*] Impositus is fuerat à Salomone tributis exigendis & dirigendis operibus duarum tribuum Ephraïm & Manasse. *Lib.* 1. *Reg. Lat.* 3. *cap.* 11. v. 28. Regnavit *Ieroboam* A. 17.

(4) *Scissum est in regna duo Iudaicum nomen*] *Bipartito regno videbis Israëlis reges omnes malos Iudæ reges malos aliquot, mediocres satis multos bonos tot quot facilè in annulo inscribi possent Grot. præf. in Lib.* 1. *Reg. Lat.* 3.

dum translportata regni sedes est, quæ hactenus in urbe *Sichem*, (*a*) quam in monte *Ephraïm Jeroboamus* exstruxit, collocata fuerat; nam alterius regni *Hierosolymis* arx fuit. *Davidis* posteri in *Judæ* tribu regnum tenuerunt unus & viginti: *Israëlitæ* decem & octo. Priores post obitum *Salomonis* annos imperarunt circiter 387. posteriores ferè 254.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

a 3. Reg. 12. 25.

Ieroboam.

Ut ad ambos illos Reges revertar, neutri vera in Deum pietas constitit. Citiùs tamen *Israëlita* defecit. (*b*) Qui ut Rex factus est, veritus ne, si *Hierosolymam* ad stata solemnia commearent sui, paulatim eos divortii illius tædium caperet, ultrà sacrorum caussâ proficisci illò vetuit; & ut haberent apud se quod venerari possent, aureas vitulorum effigies erexit, præsertim in *Bethele*, ac *Dane*: quibus & sacrificulos & profanas religiones veterum æmulas instituit. Quem aureo vituli simulacro thus adolentem Propheta vehementiùs increpavit. Eum verò Rex, indignè id ferens, comprehendi mox jubet: sed cùm ejus manus, quâ ut caperetur innuerat, exaruisset, hoc prodigio territus, & ad preces conversus pœnæ illius gratiam obtinuit. Propheta eò, unde venerat, rediens, ab altero Propheta domum invitatus est; ibique, contrà quàm à Deo mandatum sibi fuerat, curato corpore, mox ut digressus est, à leone interficitur, asino, quo is vehebatur, incolumi relicto.

b 3. Reg. 22. & seq.

(*c*) Eâdem Deorum superstitione contactus *Roboamus*, suos & ipse traxit in perniciem. Ergo aras & fana posuêre passim, ac lucos in collibus profanis dicavêre numinibus. Hinc iratus Deus *Sesacum* quem (5) (*d*) *Sesostrim* *Jose-*

c 3. Reg. c. 14. & 2. Paral. 12.

d Lib. 8. c. 4.

(5) *Sesostrim Josephus existimat*] Sesonchim *Usserius ad A. P. J.* 3736. Vid. etiam *Perizon. Ægyptiac. Orig. Investigat. c.* 8. 9. ubi non id sensisse Josephum quod hic illi tribuitur multis probat. Simulque ab *Usserio* dissentiens existimat *Sesacum* de quo hic fit mentio esse *Smedem* regem primum *Dyn.* 21. *Mane-*

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

a 3. Reg. c. 14. 25.

Josephus existimat, *Ægypti* Regem in eos immisit, qui (*a*) anno 5. *Roboami Hierosolymam* veniens, thesauris ac donariis omnibus direptis inde discessit.

Abiam.

b 2. Par. 13.

(*b*) Sub *Abiamo* Rege *Roboami* filio ingentem cladem *Jeroboamus* accepit. Octingenta millia hic in aciem eduxerat. Contra quem cum quadringentis millibus progressus *Abiam* ac prope circumventus, implorata patrii Numinis ope insignem victoriam adeptus est, cæsis hostium quingentis millibus; quod pro angustiis utriusque regni vix fidem habeat, si alio quàm Deo teste referatur. Nec is tamen tanto beneficio ab imitanda patris impietate absterreri potuit.

Asa.

c 3. Reg. 15. & 2. Par. 14.

d 2. Par. 16.

e 3. Reg. 15. & 2. Par. 16.

f 2. Par. 16. 1.

(*c*) *Asæ* initia laudatissima fuerunt. Nam aras, & idola, ac paternæ superstitionis vestigia sustulit, excelsis tantummodo relictis. Erant hæc altaria veri quidem Dei cultui, sed passim, & alibi quàm in urbe primariâ, contra interdictum *Moysis* erecta. (*d*) Eo regnante, *Zara* Rex *Æthiopum* cum decies centenis millibus militum ac trecentis curribus irrumpens, piis Regis precibus obsecundante Deo internecione deletus est. (*e*) Postea (6) *Baasâ* adversus *Asam Ramam* muniente, *Benadab Syriæ* Rex donis ingentibus contra *Israëlitas* evocatus cœptum coëgit omittere, quod (*f*) anno 36. factum Scriptura memorat; nempe ab eo tempore quo ambo regna divulsa sunt. Sed cùm ab *Hanani* Propheta objurgatus esset ideo, quòd spem suam à Deo ad humana præsidia transtu-

Manethonis. Sesostrim porrò tempore Judicum & servitutis Israëlitarum sub Jabino vixisse credit *Perizonius*, qui eumque esse *Ramesses* vel *Rhamses Manethoni* dicitur inter ultimos reges *Dynastiæ* 18. vel primos 19. *Ægypt. Orig. Invest.* c. 12. 14. & 16. Fatendum est non facilè hæc determinari posse & recentiores Chronologos facilius præcedentium systemata evertere quam proprium stabiliunt.

(6) *Baasâ*] Inter Jeroboamum & Baasam in serie regum Israël occurrit Nadab Jeroboami filius qui regnasse videtur A. I.

transtulisset, ægrè id ferens monitorem abduci jussit in nervum: neque deinceps in officio stetit. Itaque pedum doloribus triennio conflictatus, divinâ ope contemptâ, in unam Medicorum intentus artem periit anno regni 41. (*a*) Ejus funus ambitiosâ pompâ & odorum unguentorumque barbarico luxu celebratum est. A. 3702. Per. Jul. ad 4185. *a* 2. Par. 16. 14.

Sextus à *Davide Josaphatus* pietate pariter & opibus illustris fuit. Primam in exordio regni constituendæ religionis curam habuit. (*b*) Sublatis enim superstitionis impiæ monimentis, anno regni tertio, principes suos cum *Levitis* ad erudiendum populum circum oppida dimisit, anno Periodi *Julianæ* 3802. qui erat Sabbaticus, eoque ad illud institutum aptior. Eâ re tantum nominis sui terrorem finitimis gentibus objecit, ut ei certatim tributa penderent. (*c*) Habuit autem ad regni præsidium, quod incredibile sit, virorum fortium undecies centena sexagena millia. *Iosaphatus.* *b* 2. Par. 17. *c* 2. Par. 17.

CAPUT II.

De aliis Judæ *&* Israëlis *Regibus ad* Ezechiam *usque.*

AT in *Israëlitide*, (*d*) mortuo *Baasâ*, ejusque filio *Elâ*, qui ambo quatuor & viginti annos, nec eos integros, regnarunt, *Zamri*, à quo occisus *Ela*, diebus tantummodo septem rerum potitus est. (*e*) Exinde populus *Israëliticus* in duas factiones abiit. Nam altera pars *Thebni* filio *Gineth* paruit, altera (1) *Amri* secuta est, (*f*) à quo *Zamri Thersæ* cùm esset obsessus, desperatâ salute se cum regia succenderat. Ac videtur civilis ista dissensio ad annos quatuor perducta, hoc est ad *Asæ* 31. quo *Amri* regnum (*g*) auspicatus est; Par. 2. & 2. c. 11. *d* 3. Reg. 16. 15. *e* 3. Reg. 16. 21. *f* Ibid. vers. 18. *g* 3. Reg. 16. 23.

(1) *Amri*] Heb. Homri.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. a Ibid. vers. 74. Samaria condita. est: quod sic interpretamur, ut ab eo tempore solus imperarit, competitore sublato. (a) Hic ille est *Amri*, qui cum sex annis *Thersæ* regni sedem habuisset, montem *Someron* emit à *Semere*, ibique *Samariam* condidit: quo & domicilium regni transtulit, sub annum ante *Christum* 923.

Achab. b 3. Reg. 16. 29. c 3. Reg. 16. 31. d 2. Par. 21. 6. Huic anno regni duodecimo perfuncto successit (b) *Achab* ejus filius, patre deterior: (c) qui *Jezabelem Ithobali Tyriorum* Regis filiam infaustis auspiciis duxit, perditam ac turbulentam fœminam. Hujus Regis implicatus est affinitate *Josaphatus*. (d) Quippe *Joramo* filio suo *Achabi* & *Jezabelis* filiam conjugem dedit. Per id tempus, & anno circiter *Achabi* 13. ut in *Sederbolam* asserunt *Hebræi*, hoc est sub annum Periodi *Julianæ* 3809. Elias. ante *Christum* 905. prodire cœpit *Elias Thisbites*; cujus parentes & ætatis initia Scriptura e 3. Reg. 17. & 18. tacuit. (e) Hic trium annorum sexque mensium siccitatem indixit. Inde ad torrentem *Carith* aliquandiu moratus, annonam suppeditante corvo, ad *Sarephtanam* viduam perrexit; cujus filium postea mortuum vitæ restituit. Idem, velut arbiter mundi, ad condictum diem pluviam ac terræ fœcunditatem reddidit; cum, provocatis, ad fidem veri Numinis miraculo sanciendam, Sacerdotibus *Baalis*, frustràque satagentibus, ipse cœlitùs evocatâ flammâ perlitasset, ac Sacerdotes istos numero 850. jugulasset. Ob id quæsitus ad necem, & impiæ *Jezabelis* minas fugiens, f 3. Reg. 19. 19. Dei fruitur alloquio, (f) ejusque monitu Prophetam ac successorem sibi *Eliseum* designat.

g 3. Reg. 20. h Ibid. vers. 29. (g) *Benadad* Rex *Syriæ* contra *Achabum* valido exercitu bellum iteratò commovens, frustrante conatus illius omnes *Eliâ*, post fœdissimam cladem, in qua (h) *Syrorum* centum & viginti-septem millia occisa sunt, pacem supplex petiit.

(a) Sed

(*a*) Sed *Israëlitarum* Rex contra tot Dei beneficia obfirmatus ad perfidiam, pœnas ad extremum dedit cùm aliorum scelerum, tùm per calumniam (*b*) interfecti *Nabothis*; & in prælio, quod contra *Syros* commiserat, tertio quàm pacem cum iis fecerat anno, sagittâ confossus mortem oppetiit. *Josaphat* vero, qui conjunctis copiis in periculi societatem venerat, Dei auxilio admirabiliter est ereptus. (*c*) Post hæc, *Moabitarum* & *Ammonitarum* innumerabiles copiæ, contra *Josaphatum* positis castris, solis ipsius precibus occidione deletæ sunt. Ex quo tantum prædæ fuit, ut exportari triduo non posset.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.
a 3. Reg. 22. & 2. Par. 18.
b 3. Reg. 21.
c 2. Par. 20.

Achabo mortuo regnum *Israëlitarum* (2) *Ochozias* tenuit ejus filius, anno ante *Christum* 897. Quo insuper anno *Elias* igneo curru raptus in cœlum, pallium ex alto projecit *Eliseo*, eumque Prophetici muneris sibi hæredem substituit. Id anno *Josaphati* 17. accidisse confirmat *Hebræorum Chronicon*, quod *Seder holam* nuncupant. Sed & (*d*) liber *Regum* quartus indicat, non diu post *Ochoziæ Israëlitæ* mortem superstitem in terris *Eliam* fuisse. Quippe eodem anno moritur quo *Ochozias*, qui æger ad consulendum de sospitate sua *Beelzebubum* certos homines ablegarat, quibus occurrens *Elias*, graviter incusato Principi nuntiari jussit; ipsum ex eo morbo decessurum. (*e*) Mox satellites ad se comprehendendum à Rege missos devocato cœlitùs igne consumpsit.

Ochozias.
Eliseus.
d 4. Reg. 1. & 2.
e 4. Reg. 1.

(3) Post *Ochoziam* frater ejus *Israëlitis* præfuit *Joram* (*f*) anno 18. *Josaphati*, paternæ impietatis hæres; etsi commodior aliquantò fuit.

Joram.
f 4. Reg. 3. 1.

(2) *Ochozias*] Heb. Achazia ut & alter Rex Judæ, de quo infra. Regnaverat porrò Achab. A. 22. 1. vel 3. *Reg.* c. 16. v. 29.

(3) *Post Ochoziam*] duos annos regnasse dicitur Ochozias (Achazia) 1. vel 3. *Reg.* c. 22. v. 52. qui anni non perfecti sed cœpti intelligi debent vel partem alterius cum patre regnasse dicendus est. Conf. loc. jam citat. cum 2. vel 4. *Reg.* c. 3. v. 1.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. fuit. Huic cum *Josaphato* & *Idumæo* Rege contra *Moabitas* exercitum ducenti, & in siticulosa regione potus inopiâ periclitanti, subvenit *Eliseus* in *Josaphati* gratiam, ac præter aquam, de hoste quoque victoriam dedit. Quo in bello *Moabitarum* Rex in eam desperationem venit, ut obsidione vallatus, ac frustrà a Ibid. conatus erumpere, (*a*) hæredem regni filium vers. 27. suum parricidali religione mactaverit. Secundum hæc, miraculis ac futurarum rerum prædictionibus majorem in modum *Eliseus* b 4. Reg. inclaruit, quæ (*b*) in 4. *Regum* capitibus ali- 4. & seq. quot explicantur.

Jorami duo. Per idem tempus *Jorami* duo utrique regno dominati sunt, alter *Josaphati*, alter *Achabi* filius. *Josaphat* enim annos quinque & viginti exegit in regno. Post cujus obitum *Joramus* fratres suos interfecit, ac, pari infelicitate & perfidiâ transactis reliquis quatuor c 4. Reg. annis, (*c*) locum dedit *Ochoziæ* filio ex (4) 10. & 2. *Athalia Achabi* filia, *Amri* nepte. Qui vix Par. 22. anno integro perfunctus, cum *Joramo Israëli-* *Ochozias.* *ta* ab *Jehu* necatus est. Hunc enim ad *Acha-* *Iehu res gesta.* *bi* stirpem funditùs abolendam Dominus evexit ad *Israëliticum* regnum, quod ut est adeptus, strenuè quidem Deo istam navavit operam; nam *Jezabelem* è fenestra præcipitari jussit; cujus cadaver cùm ad sepulturam quæreretur, nihil ejus præter calvariam ac pedes manusque summas est repertum, cætera canes devoraverant, sed & *Achabi* septuaginta filios eodem momento trucidandos curavit: *Baalis* quoque sacrificulos omnes per speciem solemnis sacri in unum coactos jugulari præcepit, simulacrum succendit, ædem demolitus est: sed, quod reliquum erat, patrii numinis cultum haud restituit; atque in vitulorum quos

(4) *Athalia Achabi filia*] ac proinde nepte Homri cujus filia dicitur 2. *Paralip.* c. 22. v. 2. ratione loquendi Hebræis familiari.

quos *Jeroboamus* posuerat, veneratione perstitit. A. 3702.
At *Hierosolymis* (*a*) *Athalia Jorami Judæ* Per. Jul.
Regis uxor, mortuo (5) *Ochoziâ*, quidquid ad 4185.
supererat stirpis regiæ sustulit, ac tyrannidem *Athalia.*
invasit. Unus *Ochoziæ* filius *Joas* ab amita *a* 4. Reg.
Josaba Jojadæ summi Pontificis uxore neci est 11.
ereptus. Quem post annos sex, *Athalia* necatâ, *Jojadas* paternum in solium restituit.

(*b*) *Joas* Rex *Juda*, quoad vixit *Jojadas*, *Ioas.*
inter optimos Reges censeri potuit. Eo mor- *b* 4. Reg.
tuo anno ætatis 130. aulicorum adulationibus 12. & 2.
corruptus *Joas*, patriâ religione spretâ, ad lu- Par. 24.
cos & idola respexit. Addidit & nefariæ superstitioni indignissimam (*c*) necem *Zachariæ* *c* 2. Par.
Prophetæ filii *Jojadæ* illius, cui vitam regnum- 24. 15.
que debebat; quòd is divino impellente Spi- Ibid. 20.
ritu eorum impietatem argueret. Nec diù tanti sceleris ultionem distulit Deus. Anno vertente, *Syriæ* Rex *Hazaël* cum exiguis copiis *Judæ* regnum populatus, principes occidit omnes, & ab *Hierosolymis*, quibus jam imminebat, vix ingentibus donis, in quæ thesauri omnes effusi sunt, averti potuit. *Joas* ipse paulò post miserrimâ confectus ægritudine, à suis in lectulo confossus interiit anno regni 40. nec in sepulchra Regum illatus est.

Apud *Israëlitas* mortuo *Jehu*, filius ejus 4. Reg.
Joachaz, tùm *Joachazi* filius *Joas*, annis am- 13. & seq.
bo sedecim regnant. Inde *Jeroboam Joasi* fi- *Ioachaz*
lius annis 41. illaudati omnes, & idolis dedi- *Rex*
ti. Porrò *Joas Judæ* Rex successorem habuit *Israilis.*
Amasiam filium, annis undetriginta. *Amasiam* (6) *Azarias*, qui & *Ozias*, excepit, ac præfuit annis 52.

Undecimus à *Davide* regnavit *Amasias Joasi* *Amasias.*
filius, (*d*) cujus, perinde ut patris, initia lau- *d* 4. Reg.
de digna, dissimiles exitus fuerunt. Bellum 14. & 2.
Par. 25.

 adver-

(5) *mortuo Ochoziâ*] Is per A. 1. tantum regnavit.

(6) *Azarias qui & Ozias*] Conf. 2. vel 4. *Reg.* c. 15. v. 1. 2. & 2. *Paralip.* c. 26. v. 1.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. adversus *Idumæos* totis regni viribus adortus, trecenta suorum armavit millia; præter quos ex *Israëlitico* regno centum millia conduxit. Quæ subinde unius ad Prophetæ vocem talium auxilio prohibentis uti, neglectis quos in illos fecerat sumptibus, domum dimisit. Eâ regis obedientiâ delectatus Deus vincere hostem dedit. Sed ea victoria, uti secundæ ferè res solent, victoris in perniciem vertit. Deorum enim simulacra plurima ex manubiis parta cultu ac sacris prosecutus est: neque absterrentem ab eo scelere Prophetam auscultare voluit. Ideò destitutus à Deo, primùm ab *Joaso Israëlitarum* Rege, quem stolidè provocarat, victus atque captus est: *Hierosolymorum* mœnia diruta: gaza omnis tam sacra, quàm regia, direpta. *Amasias* demùm post annos à *Joasi* morte quindecim conspiratione suorum oppressus est.

a 4. Reg. 13. *Eliseus moritur.* (*a*) Regnante *Joaso*, ejusque, si quid *Hebræis* creditur, anno decimo, qui est Periodi *Julianæ* 3884. moritur *Eliseus*. Quem hac ratione perdiu Propheticum id munus obiisse necesse est, sub *Israëlitarum* Regibus sex. Moriens *Joaso* Regi triplicem de *Syro* victoriam promisit; quam & paulò pòst est adeptus. In ejus verò sepulchrum abjectum cadaver hominis, mox ut ossa sancti viri contigit, ad vitam excitatur.

Duodecimus ab *Davide* regnavit *Azarias*, *Ozias.* sive *Ozias*, Princeps satis bonus; ideoque divino tectus præsidio regnum feliciter administravit. b 2. Par. 26. 16. (*b*) Verùm oblitus postremò sui, dum quæ Sacerdotum erant partes per superbiam usurpat, elephantiacus repente factus, ab omni, etiam civili, functione depellitur, translatâ in *Joatham* filium procuratione regni.

Apud *Israëlitas Jeroboamus* eodem tempore c 4. Reg. 15. 1. sceptrum gerebat, quo *Azarias* cœpit. Hic enim anno (*c*) illius 27. iniisse fertur.

Sub

Sub hoc & *Ozia* Regibus complures Prophetæ floruerunt, præsertim in *Israëlitico* regno, quod ut altero depravatius erat, ita frequentioribus remediis opus habuit. (*a*) Regnante ergo *Jeroboamo Jonas* exstitit, qui de *Syris* victoriam ei prædixit. Sub *Ozia* porrò celebres fuerunt *Osee*, *Joël*, *Amos*, *Abdias*, *Isaias* quoque eodem Rege vaticinatus est.

A. 3702. Per. Jul. ad 4285. *Prophetæ, Jonas.* *a* 4. Reg. 14. 25.

(*b*) Tertius decimus à *Davide* in regno *Judæ Joathamus* exstitit, pietate patris *Oziæ* non dissimilis. (*c*) Sed ejus filius *Achaz* Regum pessimus fuit, & ab religione patria sic abhorruit, ut *Baalem* coleret, eique statuas & aras poneret, filios ritu nefario igne lustraret. Ob id maximis eum vicini Reges affecêre cladibus, *Israëlita*, *Syrus*, &c, quem adversus hunc magnis incitarat præmiis, *Assyrius*; nec non *Idumæi*, ac *Palæstini*. Eas ut calamitates expiaret, stolido consilio *Damascenos* sibi Deos placare sacris instituit, & occluso templo, passim aras profanis numinibus excitavit.

Joatham. & Achaz. *b* 4. Reg. 15. *c* 4. Reg. 16 & 2. Par. 28.

Achazo Judæ tribum regente, *Israëlitis* præerat *Osee*, prioribus *Israëlitarum* regibus paulò tolerabilior: neque tamen inanium Deorum cultum abjecit, aut ad veri religionem animum transtulit.

Osee

At, qui *Achazo* patri successit, *Judæ* Rex (*d*) *Ezechias* post *Davidem* Principibus longè omnibus antecelluit. Hic enim Deorum statuas omnes ac fana disjecit, lucos excidit, excelsa sustulit, ac denique *Mosaicæ* legi obtemperavit penitus. Hujus (*e*) anno sexto, *Osee* nono, Periodi *Julianæ* 3993. *Salmanasar* Rex *Assyriorum*, captâ *Samariâ*, *Israëlitas* omnes transportavit (7) in *Assyriam*, atque ita regnum *Israëliticum* desiit, quod annos ferè tenuit 254.

Ezechias. *d* 4. Reg. 18. & 2. Par. 29. *e* Ibid. vers. 10.

 (*a*) An-

(7) *In Assyriam*] Et in Mediæ civitates 2. *Reg.* 17. v. 6 & 18. 10. scil. per ἀναρχίαν, quæ ante Dejocem apud Medos obtinuit Assyrii quasdam illorum civitates occupaverant *Tob.* 1. Cæterum ut hæc intelligantur legendum est hujus libri c. 4. cum notis.

A. 3702. (a) Anno quartodecimo *Ezechiæ*, Periodi
Per. Jul. *Julianæ* 4000. *Sennacheribus Salmanasaris* filius,
ad 4185. Rex *Assyriorum*, in *Judæam* irrumpens oppida
a 4. Reg. plurima cepit, aut evertit. *Rapsacem* deinde
18. 13. ad obsidendam *Hierosolymam* cum copiis mit-
&c. 19. tit. Quo reverso, dum ad invadendam urbem *Sennacheribus* accingitur, unâ nocte centum octoginta quinque *Assyriorum* millia ab Angelo interfecta sunt.

Eodem anno, post cladem *Assyriorum*, *Ezechias* in lethalem morbum incidit, à quo per *Isaiam* Prophetam divinitùs est sanatus, & in
b Vide 9. annos quindecim illius vita producta. (b)
de Doct. Præposterè faciunt, qui morbum *Ezechiæ* an-
Temp. cap. 56. te stragem *Assyriorum* collocant.

Inter *Israëlitas*, qui à *Salmanasare* deporta-
Tobias. ti sunt, (c) fuit *Tobias* vir sanctissimus, cujus
c Vide 10. de historia peculiari Scripturæ libro traditur.
Doct. Sextus decimus à *Davide* regnat *Manasses*
Temp. annum agens duodecimum, (d) qui à pater-
cap. 4. nis moribus ita degeneravit, ut nescias uter
Manasses. utram in partem illustrior exstiterit; ille pie-
d 4. Reg. 21. & 2. tate in Deum, ac virtutum cæterarum offi-
Paral. 33. ciis; iste contemptu patriæ religionis, crudelitate, libidine, quibus in sacra pariter & humana grassatus est. Ideò octavo circiter, ut conjectamur, anno regni sui à principibus exercitus *Assyriorum* Regis captus, & compedibus vinctus in *Babylonem* perducitur: ubi malis edoctus, ac toto pectore conversus ad Dominum, ab eo restitutus est in integrum. Moxque idolis & omnibus superstitionis impiæ monimentis abrasis, numinis patrii cul-
e Vide tum repræsentare studuit. (e) Nobis, ut &
12. de aliis plerisque, probabile esse videtur, (8)
Doct. à *Merodacho Babyloniæ* tum regulo, & *As-*
Temp. c. 26. *syriorum* Regi subjecto, captum esse *Manassem*.

(8) *A Merodacho Babyloniæ tùm regulo*] Imò post illius mortem Babyloniis tunc iterum ab Assyriis sub jugum missis 2. *Paral.* 33. 12 V. *Usser.* ad A. P. J. 4037. ab Esarhaddonis ergo ducibus abductus fuit Manasses.

sem. Nam utriusque tempora congruunt, ut postea videbimus. Ac per idem tempus (*a*) (9) *Juditha* & *Holophernis* historiam evenisse: siquidem *Assyriæ* Rex *Nabuchodonosor*, unus ex *Assarhaddonis* posteris, *Medos* & *Babylonios* aliosque populos ac dynastas obnoxios habebat: ita tamen ut per sese res illi suas interim agerent, ac privatim & ipsi regnum exercerent. (*b*) Quare sub annum ante *Christum* 688. *Juditha* facinus accidisse credimus. A. 3704. Per. Jul. ad 4155. *Judith.* *a* Judith. *b* Vid. 12. de Doct. Temp. c. 26.

(*c*) Post *Amonem Manassis* filium, qui priorem parentis sui vitam imitatus, sceleratissimè regnavit ad biennium usque, (*d*) *Josias* octennis puer ad imperium est evectus. Qui sanctitate & religione jam tum à teneris excelluit: &, abolitâ omni penitùs simulacrorum ac gentilium sacrorum memoriâ, Deum sincerè & ex animo veneratus est. Anno 18. regni sui ex collatitia pecunia templum instauravit. Ibi reperto legis volumine, ac coram Rege lecto, præ terrore denuntiatæ desertoribus pœnæ, vestimenta ille sua discidit. Eodem anno Pascha celeberrimo apparatu *Hierosolymis* indixit. Tandem verò dum *Neco*, sive *Nechao*, *Ægypti* Regi adversus *Assyrios* tendenti inconsultè sese cum copiis objicit, in prælio cæsus est anno regni sui 31. *c* 4. Reg. 21. & 2. Paral. 33. *d* 4. Reg. 22. & seq. & 2. Par. 34. & seq.

CAPUT III.

De Josiæ *posteris, maximè* Sedecia, *&* clade Hierosolymitana, *ac de 70. annorum servitute.*

Vide Animadvers. ad Epiph. pag. 18. & lib. 9. de Doct. Temp. c. 61.

JOSIÆ liberi (*e*) recensentur quatuor, *Johanam*, *Joakim*, *Sedecias*, & *Sellum*. Ex quibus post patrem regnasse *Sellum* scribit (*f*) *Hieremias*. Idem igitur est cum *Joachazo*, qui *Josiæ* successit (*g*), mensibusque sex regnavit, & à *Nechao Ægypti* Rege de solio dejectus & in *e* 1. Par. 3. 15. *f* Cap. 22. 11. *g* 4. Reg. 23. 30.

(9) *Juditha & Holophernis historiam*] Regnante scil. in Juda Manasse & Assyriis Babyloniisque simul imperante Saosduchino Esarhaddonis successore A. P. J. 4058. A. C. 656.

A. 3701. Per. Jul. ad 4185. in *Ægyptum* abreptus est; qui Regem illius loco constituit *Eliacim*, sive *Joakim*, illius fratrem. *Johanam* porrò superstite adhuc *Josiâ* decessisse videtur. Itaque sublato *Joachazo*, qui populari factione, uti suspicio est, majoribus natu fratribus antepositus erat, regnavit *Joakim* anno Periodi *Julianæ* 4104. cujus (*a*) anno tertio ineunte *Nabuchodonosorus* à patre *Nabopollasaro* missus venit in *Syriam*, & (*b*) victo *Nechao Ægypti* Rege, (1) *Joakimum* (*c*) anno ejus ineunte quarto sibi subjecit. (*d*) Qui cùm post annos tres rebellasset, ab ejusdem *Nabuchodonosori* exercitu captus est; proque eo regnare jussus *Joachin*, qui & *Jechonias*, ejus filius. Sed post menses tres, *Nabuchodonosoro* rursùs ad obsidendam *Hierosolymam* veniente, (*e*) *Jechonias* sponte se illi dedidit, atque in *Babyloniam* cum matre ac proceribus aliisque compluribus est abductus. Hic octodecim annos natus Rex esse factus dicitur in libro 4. *Reg.* in secundò verò *Paralipomenon*, octennis; quod sic interpretari licet, ut à patre in regni consortium sit assumptus anno circiter regni sui secundo, ac decem cum illo imperarit annos.

Ioakim.
a Dan. 1.
b 4. Reg. 24. 7.
c Hier. 25. 1.
d 4. Reg. 24. 1.
e 4. Reg. 24. 36. & 2. Par. 6.
Iechonias.

(*f*) Postremus in locum *Jechoniæ* à *Nabuchodonosoro* creatus est *Judæ* Rex *Mathanias*, qui & *Sedecias*, *Josiæ* filius, desertor & ipse religionis ac fidei, tam Deo debitæ, quàm ei, à quo Rex erat factus, *Babylonio* præstitæ. Nam ab eo, anno regni sui nono, descivit, eumdemque provocavit in sese. Cœpta est igitur obsideri *Hierusalem* (*g*) anno Sabbatico ineunte, mundi porrò 3393. ut (*h*) ex *Hieremia* colligitur, ac tertio anno capta, templumque incendio concrematum. *Sedecias* è fu-

f 4. Reg. 25. Hier. 52.
g Per. Jul. 4124. ante Christum 591.
h cap. 34.
Hierosolyma capta.

(1) *Ioakimum annò ejus ineunte 4. sibi subjecit*] Inde numerandos esse annos 70. captivitatis Babylonicæ scil. ab A. P. J. 4108. à 4178. seu ab A. A. C. 606. ad 536. consentiunt accurati Chronologi.

è fuga retractus, & oculis, quibus jugulari ante se priùs liberos suos viderat, orbatus, in vinculis *Babylonem* perducitur. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Expugnata urbs est (2) anno ante *Christum* 589. mense quarto, ac die quinta, (*a*) ut scribit *Hieremias*: (*b*) at idem alibi nonam diem præfinit. Nimirum quintâ die pars aliqua urbis occupata est; nonâ verò penitùs est perrupta. Quæ dies congruit *Junii* 16. (*c*) Sequenti mense, qui fuit *Ab*, die 10, quæ incurrit in *Julii* 20. cum templo urbs inceditur.

a Hier. 39. 2. Sedecias.
b Cap. 52. 6.
c Cap. 52. 13.

Sedeciâ Rege insignes exstitêre Prophetæ, *Hieremias*, & *Ezechiel*. *Daniel* verò tum adolescebat in *Babylonia*, quo cum reliquis anno quarto *Joakimi* transportatus est: *Ezechiel* verò cum *Jechonia*, post annos octo. (*d*) *Hieremias*, qui annis pluribus, ac præsertim obsidionis tempore, crudeliter à suis vexatus fuerat, captâ urbe, *Nabuchodonosoris* mandato, à *Nabuzardane* honorificè est habitus, factâ ubi vellet habitandi copiâ. Cùm à patriæ ruinis digredi noluisset, *Godolia*, quem populi reliquiis *Chaldæus* præfecerat, commendatus: illo paulò post ab *Ismaële* occiso, in *Ægyptum* ab suis popularibus cum *Barucho* invitus abripitur. Ibi dum *Judæorum* sceleribus obsistit, multa perpessus, (*e*) demùm ab illis interficitur.

d 4. Reg. 25. Hier. 42.
e Epiph. de Vitis Prophet.

CAPUT IV.

De Tyriis *Regibus*, Carthaginis *conditu*, Lycurgo *Legislatore*, *ac* Medorum *&* Macedonum *initiis*.

PER idem tempus, quo ambobus *Hebræorum* regnis suæ gentis principes præerant, ac

Part. 2. l. 2. c. 13.

(2) *anno ante Christum* 589] 588. habet *Usserius*, cujus accuratiores sunt calculi.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

ac longo post exstinctum utrumque spatio, regnatum est apud *Tyrum Sidoniorum* coloniam; quam annis ducentis & quadraginta ante fundatum ab *Salomone* templum fuisse conditam, ex *Tyriorum* annalibus (*a*) *Josephus* affirmat. Cadit id tempus in *Gedeonis* præfecturam, & annum ante *Christum* 1247. ante *Trojanum* excidium ferè septuagesimum. Sed priorum *Tyri* Regum memoriam vetustas obliteravit: nec ullius antiquior est, quàm *Abibali*, & filii ejus *Hirami*, qui *Davidis* & *Salomonis* ætate vixit; & cum ambobus fœdere amicitiâque junctus, huic etiam ad templum ædificandum materiam atque artifices prolixè suppeditavit.

a Jos. 8. Ant. c. 8. ann. Per. Julianæ 3457. ante Christum 1247.

Hiramus Rex Tyri.

Ithobaal.

b 3. Reg. 16. 31.

Pygmalion.

Dido, & Carthaginis conditus.

c Solin. c. 30.

Octavus ab *Hiramo* regnasse proditur *Ithobalus Astartæ* Sacerdos (*b*) cujus filiam *Jezabelem* in matrimonium accepit impius *Achab Israëlitarum* Rex. Undecimus porrò ab eodem *Hiramo* censetur *Pygmalion*; qui sororis *Elisæ* sive *Didonis* conjugem *Sichæum*, opibus ejus inhians, vitâ privavit. At *Dido*, gazâ omni clam in naves impositâ, nec paucis fugæ comparatis sociis, navigavit in *Africam*; (*c*) ubi ab *Hiarba Maurusiorum* regulo agrum mercata oppidum condidit: quod *Byrsam* primùm, (arcis id nomen fuit) exinde (1) *Carthaginem* vocarunt. Ea profectio *Pygmalionis* anno septimo (*d*) ab *Josepho* tribuitur ex archivis *Phœnicum*. *Carthago* verò fundata dicitur anno post Templum inchoatum 144. qui est annus post *Trojanam* calamitatem 316. ante *Christum* 868. Minimè itaque consentanea est *Virgilii* ratio, qui æqualem *Æneæ Didonem* statuit, quam trecentis ferè annis posteà vixisse constat inter Annales. Quamvis enim *Carthaginis* conditum ante expugnatum

d Jos. 1. cont. Appion. pag. 1043. edit. Græco-Latin.

Virgilius notatur.

(1) *Carthaginem vocarunt*] de Carthaginis conditu & nominibus Vid. *Bochart. Can. lib. 1. c. 24.* & *lib. 2. c. 5.* & Nostrum *Part. 2. lib. 2. c. 13.*

tum *Ilium* quidam ex Antiquis adſcripſerint, non ii tamen auctorem illius fuiſſe *Didonem* arbitrati ſunt *Pygmalionis* ſororem. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Eâdem tempeſtate, quâ in *Africâ* novum à *Tyriis* poſitum eſt oppidum, (*a*) *Lacedæmoniorum* in *Græcia* Rempublicam ſaluberrimis fundavit legibus *Lycurgus Eunomi* filius, ex *Proclidarum*, ſive *Eurypondi̇tarum* ſtirpe. Cujus fratre mortuo *Polydecto* Rege, cùm ejus uxor filii nece, quem in utero gerebat, paciſci cum illo nuptias vellet, prudenter eluſâ fœminæ cupiditate, recentem à partu adhuc infantem in throno collocatum regio deſtinavit Principem; ac regno ſe abdicans, pro tutore deinceps procuravit Rempublicam. *Chatilao* (nomen id fuit pueri) jam adulto, ut affectati principatus purgaret invidiam, peregrè profectus, variorum ex uſu populorum confectam legum ac civilis diſciplinæ formam reportavit in patriam. Imprimis agrum *Spartanum* inter omnes ex æquo partitus eſt: auri & argenti uſum, tanquam litium ac ſcelerum omnium cauſam, funditùs ſuſtulit, nummis è ferro gravibus inductis. Ac ne cuiquam parandarum opum luxus occaſionem daret, cùm epulari publicè juſſit omnes, tum frugali ac duro victu conſueſcere. Hæc aliaque civibus ſuis inſtituta mandanti gravis orta ſeditio penè interitum attulit. Quam dum fugâ declinare ſtudet, *Alcander* converſo capite fortè reſpectanti ſuffodit oculum. Hoc ſpectaculo repentè flexis ad miſericordiam animis, auctor illi facinoris ad ſupplicium deditur: quem ille in domum acceptum lenitate & obſequio ita ſibi devinxit: nemo ut deinceps amicior fuerit. Ad eum modum publicè receptis legibus, ut iis æternitatem daret, *Delphos* ſe ad oraculum proficiſci velle denunciat: ac ſacramento cives omnes adigit, nihil eos de legibus ſuis mutaturos antequam rever-

a Plut. Lyc. Juſt. lib. 3.

Lycurgus. Vid. Par. 2. lib. 2. c. 14.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

revertisset. Sic in *Cretam* abiens, ibi ad obitum usque permansit. Vitam sponte inediâ finiisse (*a*) *Tertullianus* refert, ægrè ferentem leges à se latas *Lacedæmonios* mutasse. Quin & ossa sua moriens in mare projici jussit, ne iis *Spartam* relatis, solutos se sacramenti religione *Lacedæmonii* crederent. Harum rerum tempus, ob Scriptorum dissensionem, certò constitui non potest. Nam (2) *Licurgum* (*b*) alii sub primam Olympiadem floruisse volunt: alii annis centum, eoque amplius, antecessisse.

a Apolog.

b Pausf. El. 1. p. 150.

(3) (*c*) Integro ante primam Olympiadem sæculo vetus *Assyriorum* desiit regnum: *Sardanapalo* postremo Rege ob luxum & socordiam à præfecto *Medorum Arbace* contempto, & post fusum illius exercitum mori compulso. Mos erat *Assyriorum* Principum ex antiquo traditus, ut se videndos nemini præberent, quod inter scortorum greges pudendam viris, nedum dignam Regibus, vitam duce-

c Ctesias apud Diod. 1. p. 83. & Athen. l. 12. Just. 1. 1. Eus. Chron.

Medorum initium.

(2) *Lycurgum alii sub primam Olympiadem floruisse &c.*] Rectè observatum fuerat in præfat. hujus oper. Edit. Lugd. Batav. nullam inter illos authores esse dissensionem scil. vixit Lycurgus sub primam Olympiadem Iphiteam h. e. ipsius Iphiti tempore, simulque annis centum antecessit jam Olympiadem h. e eam quæ 1. numeratur in Olympiadum epochâ, sic enim numerari cæptum est non Iphiti tempore qui ludos Olympicos instauravit sed centum annis post à ludis illis quibus stadio victor fuit *Corœbus* Eleus, ut ex *Polybio* & *Africano* liquet.

(3) *Integro ante primam Olympiadèm seculo*] In rebus Assyriacis enarrandis à Ctesiâ & Diodoro deceptus fuit autor noster, ad *Usserium* & *Marshamum* recurrendum ut restituatur hæc historiæ pars, sicque fermè res intelligenda. Regnante in Judâ Jothamo A. P J. 3967. A. C. 747. ab Arbace post triennalem Ninives obsidionem, combustâ regiâ in quâ se Sardanapalus incluserat, eversa est ingens illa Assyriorum Monarchia quæ per annos 520. universam ferè Asiam sub se habuerat. Ex illius ruinis tria nova surrexerunt imperia 1. fuit Medorum qui sine Rege per annos 37. vixerunt de quâ ἀναρχία dictum est sup c 2. Not 7. 2 Assyriorum quod veteris nomen non potentiam tenuit hujus instaurator fuit scripturæ Tiglothpileser dictus etiam Ninus junior hoc ipso anno P. J. 3967 3. denique Babylonicum à Nabonasaro conditum qui in Scripturâ vocatus creditur Baladan. Vid. sup. laud. *User.* ad hæc tempora.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

ducerent. Contra hunc morem admiſſus *Arbaces*, cùm *Sardanapalum* muliebri habitu inter pellices penſa trahentem adſpexiſſet, rei indignitate commotus ab eo defecit. Poſtque aliquot eventu vario geſta prælia, poſtremò victum ad regni vitæque deſperationem impulit. Igitur in regiæ ſe penetrale recipiens, coacervatis in lignorum ſtruem theſauris omnibus, ſeſe ſuperinjecit, vivumque concremavit, ut hoc ſolo facinore utcumque virum imitaretur. Sic *Medorum* in *Aſia* conditum eſt imperium, octavum circiter annum *Iſraëlitis* regnante *Jehu*, *Joaſi* verò *Ochoziæ Judæ* Regis filii tertio, Per. *Jul.* 3838. ante *Chriſtum* 876. Primus in *Medorum* ſerie imperavit *Arbaces*: (4) poſtremus *Aſtyages*, avus *Cyri*. Novem in totum Reges exſtitêre, qui annis 317. rerum potiti ſunt.

Par. 2. l. 2. c. 14.

(5) At *Herodotus* de *Medis* paulò diverſa prodidit. Nam *Aſſyrios* narrat annis 520. *Aſiam* obtinuiſſe: ab iis defeciſſe poſteà *Medos*: qui cùm perdiu ſine legibus & imperio vixiſſent, ad ultimum Regem ſibi præfeciſſe *Dejocen*; cujus in jure dicundo prudentiam experti fuerant: ab hoc conditum eſſe *Ecbatanorum* oppidum.

Par. 2. l. 2. c. 14.

Macedonum regnum.

Annis poſt *Medorum* initium duobus & ſexaginta, regnante *Amaſia* in *Judæ* ſorte, (6) *Iſraëlitis* verò *Jeroboamo*, (*a*) *Macedonum* imperium fundatum eſt à *Carano Argivo Phidonis* fratre, ejus (*b*) qui menſuras & pondera primus inveniſſe dicitur. Horum genus ab *Hercule* deductum; à quo *Caranus* undecimus à *Dexippo*, à *Vellejo* ſextus decimus putatur: qui contractâ ex omni *Peloponneſo* validâ manu in *Macedoniam* venit, ibique regnum auſpicatus

a Dexippus in Excerpt. Euſeb. Gr. p. 49.

b Euſeb. Chron. Sch. Pind. Olymp. 13.

(4) *Poſtremus Aſtyages avus Cyri.*] V. inf. Cap. 9. & Not.

(5) *At Herodotus de Medis paulò diverſa prodidit*] Vid. ſup. lib. 1. c. 2. & Not. 7. 8. 9.

(6) *Iſraëlitis verò Jeroboamo*] ſcil. Jeroboamo II.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. spicatus est. Hinc se *Macedoniæ* Reges, nec non (*a*) *Alexandrini* ab *Lagida Ptolemæo Macedone* oriundi, *Heraclidas* ferebant. Initium *Carani* ex *Eusebii Chronico* competit in annum *Abraami* 1204. Periodi *Julianæ* 3901. qui est octavus & tricesimus ante primam *Olympiadem*. Postremus *Macedonum* Rex *Perseus*, *Philippi* filius, captus est à *Romanis* anno urbis conditæ 586. cùm jam Reges imperassent numero 40. annis 647. Ac principio, angustis clausi finibus, assidua, sed obscura, cum *Illyriis* & *Thracibus* bella gesserunt. (*b*) Per quæ id, *Europo* vel *Aëropâ* Rege, sanè memoriâ dignum accidit. *Philippus*, *Argæi* filius, ordine Regum sextus, circa annum Periodi *Julianæ* 4116. tertium *Olympiadis* 45. moriens, *Europùm* penè adhuc infantem reliquit hæredem. Cujus ætate contemptâ, *Illyrii* bellum *Macedonibus* inferunt. Ii primo prælio victi, mox certamine repetito, Regem suum in cunis productum ante aciem collocant: atque ex ejus adspectu tantum ardorem animo conceperunt, ut magnâ strage fusis hostibus, nobilem de iis victoriam referrent. Cæteri ad *Philippum* & *Alexandrum* usque Magnum nullâ re ferè celebres exstiterunt.

a Theoc. Idyl. 17.

b Just. 7.

CAPUT V.

De Olympicis *agonibus*.

Par. 2. l. 3. c. 8. CELEBERRIMUM in *Græcia* certamen institutum est *Olympicum* anno post *Trojam* deletam 408. ante *Romam* conditam tertio & vicesimo, cùm *Judæis* regnaret *Ozias* annum jam quartum & tricesimum. (1) Hujus instaurandi princeps fuit *Iphitus Praxonidæ* filius,

(1) *Hujus instaurandi princeps fuit Iphitus*] id quidem verum est, sed non ab Iphiti tempore, ut in toto hoc capite supponere videtur Autor incipit. Olympiadum Epocha. Agon in quo stadio vicit Corœbus Eleus centum annis Agone Iphiteo posterior fuit V. c. *præced. Not.* 2.

filius, *Eleus*, qui genus suum ad *Herculem* referebat. *Hercules* porrò complures extitêre. Ex his qui inter *Idæos Dactilos* censetur, ludos primus istos edidit: quos ab aliis subinde repetitos *Pelops Tantali* filius, nec non *Atreus*, ac deinde *Alcmenæ* filius celebravit *Hercules*. Ab *Iphito* demùm, & eo, quo dixi, tempore stati esse cœperunt, ut quinto quoque ineunte anno redirent: ex quo πενταετηρικοὶ, id est *quinquennales* agones appellati sunt. Quippe quatuor confectis annis in orbem recurrebant. Hoc verò quadriennium eo genere constabat anni, quo *Græcia* vetus utebatur: quod lunare fuisse, sed minùs exactum, (*a*) alio loco demonstravimus. *Africanus* apud *Georgium* Monachum referebat, *Lunam* ab *Ægyptiis Olympiadem* esse dictam, quòd singulis mensibus *Zodiaci* dodecatemorion peragrat; qui circulus à veteribus ὄλυμπος nominatur; unde *Olympiadas* putabat esse dictas. Sed id minimè est verum: nam *Olympiadum* nomen antiquius videtur apud *Græcos* fuisse, quàm *Zodiaci* partitio in duodecim segmenta, (*b*) ut alibi disserimus. Itaque ab loco illis inditum est vocabulum. *Pisatis* in *Peloponneso* regio à primaria urbe, *Pisa*, quæ *Olympia*, auctore *Stephano*, dicta est, nomen invenit. (*c*) Urbem hanc vicini *Elidenses* evertêre, cùm se ex eorum potestate, cui subjuncti erant, *Pisatæ* conati essent eripere. (*d*) Ad eamdem vetustissimum *Jovis* fanum erat, trecentis ab *Elide* stadiis distans, prope *Alpheum* fluvium. Nec longè inde oleastris consitum nemus, è quibus victorum coronæ texebantur; tum curriculum, sive stadium, in quo ludicra spectacula præbebantur.

Templum scribit *Pausanias* operè *Dorico* factum ab ima area ad summum fastigium octo & sexaginta pedes habuisse, latum nonagin-

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

a Lib. 1. de Doct. Temp. & 4. Var. Diss. ad Uran.

b Lib. 2. Var. Diss. ad Uran. cap. 1.

c Pausan. Eliac. 1. p. 200.

d Strabo 8.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. ginta quinque, longum verò 330. cujus architectus *Libo* fuit. Hujus tectum pro tegulis, *Pentelico* stratum marmore. (*a*) Ara in eo *Jovis* erat *Olympii* (cujus crepido pedum in circuitu 125. altitudo 22. fuit. Crepidinem appellabant πρόθυσιν, in qua victimæ mactabantur: earum verò femora in ara summa cremabantur. Itaque *Pausanias* è cineribus factam hanc aram fuisse narrat. Sed & gradus cùm ad πρόθυσιν usque lapidei essent, inde ad aram cinerei fuerunt. (*b*) Memorabile ibidem exstitit *Jovis Olympii* simulacrum: quod à *Phidia* elaboratum, *Pananus* Pictor coloribus pinxit.

a Pausan.

b Strabo 8.

(*c*) Jam ludis ipsis *Elei* præfuêre, ac *Pisatas*, qui jus illud usurpare conabantur, funditùs deleverunt. (*d*) Iidem *Jovis* & ludorum religione tuti vacationem ab armis habebant, ac ruri fermè degebant. Sed eâ contemptâ quiete, cùm se postea bellis immiscuissent, in magnas calamitates inciderunt.

c Pausf. Eliac. A. p. 200.

d Polyb. l. 4. p. 537.

(*e*) Igitur ex ea gente certaminum arbitri, (quos *agonothetas*, sive *Hellanodicas* vocabant) primùm exstitêre duo; tùm novem; postea decem ac duodecim; inde octo; ac decem denique sunt facti. (*f*) Coram his athletæ producti, ad *Jovis Fidii* statuam, quem ὅρκιον nominabant, ad jusjurandum adigebantur, omnes se disciplinæ numeros decem ante diem certaminis mensibus explesse. (*g*) Præcipuum & antiquissimum genus certaminis cursus fuit, quod *stadium* appellabant, reliqua deinceps addidêre. (*h*) Quinque omninò ludis instaurandis attributi sunt dies ab Luna undecima ad quintam decimam. Plenilunio quippe agonem obibant, ut ait *Pindarus*. (*i*) Ac paulò ante ludicrum, denunciatis per civitates induciis, si quæ bellum invicem gererent, ab armis abstinere jubebantur.

e Pauf. Eliac. A. p. 156.

f Pauf. Eliac. A. p. 173.

g Pauf. Eliac. A. p. 200.

h Pindar. & ejus Schol. ad Olymp. 5. Tzet. ad Lycoph.

i Thuc. l. 5. p. 380. edit. Vech.

(*k*) Jam

(*a*) Jam cùm nudi prorsùs athletæ certarent, ab iis spectaculis muliebrem sexum lex, & pudor arcebat. In quo muscas iis (*b*) *Ælianus* anteponit, quæ sponte avolantes nusquam per id tempus apparebant. Victorum oleaginea corona præmium fuit. Tùm ad aras sex, quas singulas par Deorum obtinebat, sacra faciebant. Prima omnium *Olympias* stadionicam habuit *Corœbum Elidensem*: quem arte coquum fuisse prodit (*c*) *Athenæus*. Ea porrò *Olympias* iniit anno Periodi *Julianæ* 3938. mundi 3208. qui est ante natalem *Christi* 776. actique sunt ludi à *Julii* 19. die, ad 23. Quippe legitimum tempus illorum fuit æstivum, sub ipsum solstitium.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.
a Dion. Halic. l. 7 sub fin.
b Lib. 5. de Anim. c. 17.
c Lib. 9.

CAPUT VI.

De posteriore ac redivivo Assyriorum *imperio, ejusque Principibus, deque* Juditha, *&* Holopherne, *ac de* Sargon, *&* Thartan; *tum de* Babylonici *regni primordio.*

FIt in sacris Libris *Assyriorum* Regum non infrequens mentio, etiam post illud tempus, quo *Sardanapalo* mortuo, prius illud imperium à *Belo* vel *Nino* cœptum, occidisse constat. Id enim anno illo contigisse inter omnes convenit, quo *Medorum* imperii jacta sunt fundamenta. Quod quidem centum annis ante primam *Olympiadem*, hoc est trecentis ac septemdecim ante *Cyri* primordium evenisse, (1) suprà *cap.* 4. demonstravimus. Atqui longè post illud tempus alii recensentur *Assyriorum* Principes, qui & *Ninive* sedem re-

vide l. 9 de Doct. Temp. c. 25.

 gni

(1) *Suprà cap. 4. demonstravimus*] Vid. ibi notas. Et in genere de rebus istis adi *Usserium & Marshamum locis citat.* longiores enim requirerentur ad omnia hic emendanda observationes, quam ut in notis reponi possunt.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. gni sui collocarunt. Sic (2) *Azariâ* regnante, sub ejus nonum & tricesimum annum, *Phul* Rex *Assyriorum Israëlitas* vexasse (*a*) dicitur. Qui annus ante *Christum* numeratur 771. & est centesimus sextus ab nece *Sardanapali*, excidioque *Ninives*.

a Lib. 4. Reg. c. 15. 19.

Per. Jul. 3943. Ne te longiùs morer: existimo post antiquum illud *Assyriorum* exstinctum vel in *Medos* translatum imperium, (3) paulatim exolescentibus *Medis*, & propter ignaviam ac mollitiem eorum labefactatis viribus, nonnullos defecisse; primùm *Assyrios*, deinde *Babylonios*. Nam quòd *Medi* ab *Arbace* ad *Dejocem* non eumdem fortunæ cursum tenuerint, ex eo verisimile fit, quòd Herodotus interjecto illo spatio *Medos* ait liberos ac sine Rege vixisse. Quocirca *Ninive* subversâ, & prioribus sublatis *Assyriis*, novi postea Reges exstiterunt, qui urbem illam instaurarunt, latèque dominati sunt, donec à *Babyloniis* Regibus bello superati fuerunt. Horum nomina, & quibus in *Judæa* regnantibus exstiterint, qui quidem in Scriptura, memorantur, adscribam:

(2) *Azariâ regnante & Phul*] Phulem ante Sardanapalum reponendum plusquam verosimile reddit. *Usser.* ad A. P. J. 3943.

(3) *Paulatim exolescentibus Medis*] vel potius statim post eversam Assyriorum Monarchiam, antequam constitutum fuisset Regnum Medorum. Vid. *sup. cap.* 4. *not.* 3.

Later-

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Laterculum Regum *Assyriorum.*

	Reges *Assyrii.*	Regnantibus in *Iudaea.*		Anni Jul. Per. in quos incidit eorum mentio.
1	*Phul*	*Ozia*	4. *Reg.* 15. 19.	3943
2	*Teglath Phalasar.*	*Ioathan* & *Phacee*	Ibid. vers. 29.	3955
3	*Salmanasar*	*Ezechiâ*	4. *Reg.* 17. 3.	3993
4	*Sennacherib* ejus F.	*Ezechiâ*	Ibid. 18. 13. & *Tob.* 1. 18.	4000
5	*Assarhaddon Sennacheribi* F.	*Ezechiâ*	4. *Reg.* 19. 37.	4001
6	*Nabuchodonosor* diversus à *Babylonio.*	*Manasse.*	*Iudith.* 1. 5.	4025

Hi sunt *Assyriorum* Reges, quorum Scriptura meminit: (4) quos initiò *Babyloniâ* potitos esse liquet (*a*) ex sacra Regum historia: ubi *Salmanasar* è *Babylone* aliisque regionibus colonos in *Samariam* misisse dicitur. Sed & *Medis* imperasse ex eodem (*b*) libro colligitur.

a Reg. 4. c. 17. 24.
b c. 18. 2. Vid. Isai. 23. 13. ex Hebræorum interpretatione.

(*c*) *Salmanasar Israëliticum* regnum invasit, & *Israëlitas*, quo nomine decem ferè tribus continebantur, in *Mediam*, & *Babyloniam*, ac reliquas Orientis provincias relegavit; pro iis

c 4. Reg. 17. & seq.

F 3

(4) *Quos initio Babyloniâ potitos esse liquet*] Scilicet perpetuis inter novos illos Reges bellis modò huic modò illi cedebat Babylonia, sicque, licet Reges Babylonii Nabonasari posteri vigerent, potentior Salmanasar Babylone aliquamdiu potiri & inde colonos Samariam mittere potuit. *Usserius* porrò hanc novam fuisse coloniam non Salmanasaris sed Esarhaddonis tempore missam judicat, ex loco Ezræ c. 4. v. 2. 10. ad A. P. J. 4037.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. iis colonos in illorum vacuas sedes variis ex gentibus infudit: quibus cùm infesti leones essent, *Assyriorum* Rex unum è captivis *Judaeorum* Sacerdotibus ad eos mittit: à quo *Hebraeorum* numinis religiones edocti; has ipsas cum profanis superstitionibus suae quisque patriae complexi sunt. Hinc *Samaritanorum* foeda colluvio, & in longum propagata tempus, ortum accepit.

Samaritani ex variis gentibus collecti.

a 4. Reg. 18. & seq. (*a*) Post *Israëliticam* vastitatem, quae sub annum *Ezechiae* sextum incidit, non ultra regnare *Salmanasar* annum *Ezechiae* 14. potuit, Siquidem *Sennacheribus* circa annum istum illi successit. Quo anno in *Judaeam* duxit exercitum; ac pluribus expugnatis oppidis, dum *Hierosolymam* aggreditur, & per legatos *Ezechiae* Regi & *Israëlitarum* Deo contumeliosis vocibus insultat, unâ nocte deletis ab Angelo 185000. trepidus domum rediit: ubi filiorum parricidio inter sacra, & in ipso Dei sui conspectu miserrimè periit, (*b*) cùm priùs *Judaeorum* exsulum nece, quos in regnum suum deportatos habebat, acceptam in illorum patria cladem esset ultus.

b Tobiae 1.

Vide l. 12. de Doct. Temp. c. 26. (5) *Nabuchodonosor* verò, quem postremum in serie numeramus, is ille est, qui in historia (*c*) *Judith*, contra *Arphaxadum Medorum* Regem, à quo *Ecbatana* condita erant, inito praelio vicisse dicitur, anno regni sui duodecimo. Non alius est *Arphaxad*, quàm *Dejoces Herodoti* atque *Ctesiae*, qui *Medorum* primus ab *Herodoto* Rex ponitur. Nam tempora mirificè congruunt. Hinc *Juditham* ad *Manassis* tempora pertinere cum plerisque credimus. Regnare porrò coepit *Manasses* anno Periodi *Julianae* 4016. *Dejoces* autem 4018.

c Judith. 1.

Juditha tempus.

(6) *Ba-*

(5) *Nabuchodonosor verò*] Is est qui in *Canon. Ptolem.* Saoiduchinus nuncupatur Esarhaddonis successor; imperavit & Assyriis & Babyloniis. Vid. *inf. Not.* 8.

(6) *Babylone* interim reguli quidam ab *Nabonaſſaro* deinceps regnum ſtatuerant: quod initio modicum, & *Aſſyriorum* dominatui ſubjectum fuit: unde (*a*) *Merodach*, qui per illud tempus *Babylonem* tenebat, unus è *Nabuchodonoſori* Principibus appellatur, à quo captus eſt, & in *Babyloniam* perductus *Manaſſes*. Quo abſente *Nabuchodonoſorus Holophernem* miſit in *Judæam*, qui ab *Juditha* laudatiſſima fœmina prudenter illuſus & occiſus eſt.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. *a* 2. Paral. 33. 11.

Præter hos *Aſſyriorum* Reges meminit (*b*) *Iſaias Sargon* Regis *Aſſyriorum*, qui *Thartan* miſit; quem cum *Sennacheribo* plerique confundunt, (*c*) quod hic *Thartan* miſiſſe fertur. Non deſunt tamen, qui diverſum utrumque faciunt. Quibus ſi auſcultemus, inter *Salmanaſarum* & *Sennacheribum* inculcandus erit; & hujus aut pater, aut certè frater fuiſſe putandus. Etſi probabilius eſt eumdem eſſe cum *Sennacheribo*. Siquidem (*d*) mortuo *Salmanaſare* regnaſſe pro illo dicitur *Sennacherib* filius ejus. Itaque nullus ambos inter collocandus videtur.

b c. 20. 1. *c* 4. Reg. 18. 17. *d* Tob. 1. 8.

Cæterùm quæ de regni *Babylonici* primordio paulò antè obiter injecimus, *Ptolemai* ac veterum Aſtronomorum teſtimonio nituntur, qui ab initio *Nabonaſſari Babyloniæ* Regis tempora ſua computant. Quod initium annis (*e*) 747. *Chriſti* æram antecedit. Hinc vetus *Chaldæorum* regnum cœpiſſe videtur. Eſt in ſacris libris prima Regum *Babyloniorum* mentio, ſub *Ezechiæ* regno, circa annum ejus 14. (*f*) quo *Merodach* filius *Baladan* Rex *Babyloniorum* legatos miſiſſe fertur ad *Ezechiam*, *ut interrogarent de portento, quod acciderat ſuper*

e Per. Jul. 3967. *f* 4 Reg. 20. & 2. Par. 32. 31.

F 4

(6) *Babylone interim*] Vid. *ſup. c.* 4. *Not.* 3. & de Nabonaſaro Merodaco aliisque Babyloniæ Regibus conſule *Canon. Ptolem.* in loco porrò 2. *Paral.* 33. 11. qui hic ad marginem citatur nulla ſit *Merodaci* mentio, reſpexit autor ad 2. *Paral. c.* 32. v. 31, qui locus infrà citatur.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. *per terram*; tum quod illum ægrotaſſe didicerat. Annus 14. *Ezechiæ* ex his, quæ ſuperiùs expoſita ſunt, incurrit in (*a*) annum ante *Chriſtum* 714. qui eſt à *Nabonaſſari* primordio triceſimus quartus.

a Per. Jul. 4000.

(*b*) Vetus eſt Canon *Babyloniorum Regum*, quo *Ptolemæus* aliique Mathematici ſunt uſi, qui à *Nabonaſſaro* ad *Alexandri* M. obitum perducitur. In eo porrò *Mardokempadus*, qui *Merodach* in ſacris libris nominatur regnare cœpit anno ab *Nabonaſſaro* 27. & fortaſſis *Baladam* illius pater is eſt, quem *Conon Ilulæum* vocat.

b In fine partis hujus.

Quocirca probabilis eſt conjectura, (7) poſt *Aſſyrios*, aliquanto ſpatio defeciſſe ab *Medis Babylonios*, ac privatum ſibi ſtatuiſſe regnum duce *Nabonaſſaro*. Quod regnum initio tenue, & *Aſſyriis* obnoxium (8) ab *Nabopolaſſaro* ejuſque filio *Nabuchodonoſoro* amplificatum eſt, ut & *Medos* ipſos *Aſſyriaſque* ſibi ſubjiceret. De qua re poſtea. Sed obſcuriſſima ſunt illius imperii primordia; de quibus nihil præter conjecturam ferè reliquum habet hiſtoria.

CAPUT VII.

De Romulo *ac* Romæ *conditu*, *deque geſtis illius*, *& ſex inſequentium Regum.*

Part. 2. lib. 3.

DUODECIMUS ab *Ænea Latinis* regnavit *Amulius*, (*c*) *Numitore* fratre cir-

c Dionyſ. Hal. l. 1. & 2. Liv. 1. Plut. Romul. Victor de Orig. Romæ.

(7) *Poſt Aſſyrios &c.*] Vid. *ſup. cap.* 4. *Not.* 3.

(8) *Ab Nabopolaſſaro &c.*] Res ſic intelligi poteſt Eſarhaddon Sennacheribi filius & Succeſſor Babylonios ſub Aſſyriorum jugum iterum miſit. Indeque illius Succeſſores indifferenter Aſſyriorum, & Babyloniæ Reges dicuntur uſque ad Nabopolaſſarum, qui cum Babylonius eſſet Aſſyrii Regis legatus, & ab eo exercitus præfectus ab eo defecit, junctiſque cum Medo (Aſtyage) viribus, Aſſyrium Saracum ſeu Chinaladanum de Solio deturbavit & Ninivem expugnavit A. P. J 4088. ex quo Aſſyriis viciſſim imperarunt Babylonii. Hæc fere *Uſſerius* ad A. P. J. 4088.

ircumvento, ad quem propter ætatem jus egni pertinebat. *Numitoris* unica erat filia *Silvia*, quam *Amulius*, ne qua posteritatis spes esset, Vestalem fecit. At illa, incertum à quo compressa, geminos est enixa, *Romulum*, ac *Remum*: qui jussu Regis expositi, & à *Faustulo* pastore clam educati, postquam adoleverunt, occiso *Amulio*, avum restituerunt in regnum, & anno ipsius secundo *Romam* condiderunt: (1) qui (*a*) ex *Varronis* calculo incidit in annum tertium Olympiadis sextæ. A. 3701. Per. Jul. ad 4185. *a* Plutar.

(*b*) *Dionysius* auctor est natum esse *Romulum* anno 2. exeunte Olympiadis secundæ, (*c*) qui est ante *Christum* 770. & octavò decimo pòst, id est ante (*d*) *Christum* 753. Urbem auspicatò condidisse. Hic igitur, anno ætatis 18. primus ab convenarum manu Rex salutatus est, cùm jam fratrem novi æmulum regni sustulisset. Mox ordinato rerum statu, ac diviso in partes populo, (*e*) *Sabinorum* puellas per ludorum occasionem rapuit anno regni quarto; ex quo vehemens ac diuturnum cum *Sabinis* bellum gesserunt. Victi *Cæninenses*, *Antemnates*, *Crustumini*; ac demum *Sabinis Tatio* duce prementibus, interventu raptarum, inter ambos convenit, uti *Romæ* communiter habitarent, ac duo simul imperarent, *Romulus*, & *Tatius*. Hoc verò post sex annos interfecto, solus regnavit utrisque *Romulus*, & 38. annos explevit, finitimis interim civitatibus bello superatis; *Fidenatibus* imprimis, ac *Vejentibus*. (*f*) Demùm ad *Capreæ* paludem dum concionem haberet, repente caliginosâ tempestate subortâ, nusquam comparuit, à Patribus, ut est multorum opinio, discerptus, quibus propter impotentiam invisus esse cœperat. Mors illius contigit anno 1. exeunte

b Lib. 2. p. 119. ed. Vech. *c* Per. Jul. 3944. *d* Per. Jul. 3961. *Romulus*. *e* Halic. 2. p. 100. Liv. Flor. Plut. *f* Dionys. Livius, Plut. Flor. Vide 10. de Doct. Temp. c. 21.

 te

(1) *Qui ex Varronis calculo*] de Tempore quo condita est Roma de variis calculis Varronis & Fastorum Capitolinorum, Vid. *loc. ad marg. paulò suprà cit. Part. 2. lib. 3. c. 2.*

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. te Olymp. 16. (*a*) ante *Christum* 715. *Ezechiæ* circiter 13. quo anno *Maji* 26. sub occasum Sol defecit.

a Per. Jul. 3959. Primus ille civitatem in curias triginta distribuit, populum in tribus tres. Tenues clientelæ potentiorum addixit; quos & Patricios nominavit. Tres de hoste victo triumphos in urbem invexit; 1. de *Cæninensibus* & *Antemnatibus*: quando & , *Acrone* Rege eorum suâ manu cæso, prima *Jovi Feretrio* spolia reportavit: 2. de *Camerinis*, 3. de *Fidenatibus* & *Vejentibus*.

Numa. *b* Dion. l. 2. p. 120. Liv. 1. Plut. Num. Post interregnum unius anni Rex à *Romanis* optatus est *Numa Pompilius* genere *Sabinus*, & *Curibus* oriundus, (*b*) anno tertio Olympiad. decimæ sextæ, ante *Christianam* æram 714. qui ad pacis studia conversus, *Romana* sacra constituit. Annum decem hactenus mensibus constantem duobus auxit. *Jani* templo clauso perpetuum suis otium fecit. Regnavit annos 43.

c Dion. 3. init. & cæteri. Tertius *Romæ* regnavit *Tullus Hostilius*, (*c*) qui anno 2. Olymp. 27. cœpit, ante *Christum* 671. vir pacis insolens, & ad bella factus. Hic, *Albanis* victis, urbem eorum excîdit, cùm opes ejus omnes ipsumque populum *Romam* transtulisset; ac *Metium Fuffetium Albanorum* Dictatorem perfidiæ convictum inter duos currus religatum actis equis in diversa distraxisset. Ter ille triumphavit, de *Albanis*, *Fidenatibus*, *Sabinis*. Regnavit annos 32. ac de cœlo tactus, cum uxore familiaque periit.

Ancus. Quartus regnavit *Ancus Martius*, (2) *Numæ Pompilii* nepos, anno ante *Christum* 639. secundo Olymp. 35. à quo *Latini* superati, ac plerique in Urbem recepti, qui in *Aventino*

(2) *Numæ Pompilii nepos*] Senec. Ep. 108. Anci originem non certò notam fuisse asserit. *Anci pater nullus Numæ nepos dicitur.*

tino collocati sunt. *Janiculum* ab eodem munitum, & sublicio ponte junctus *Tiberis*, *Ostia* condita. Regnavit annos quatuor & viginti. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Quintus *Romæ* Rex *Tarquinius Priscus* cœpit anno secundo Olymp. 41. ante *Christum* 615. Hic *Demarati Corinthii*, ex *Bacchiadarum* stirpe, profugi filius, & *Lucumo* priùs dictus, *Romam* migravit, & à *Tarquiniis Etrusco* oppido, ubi cum patre hactenus habitârat, *Lucius Tarquinius* appellatus est. Adeptus imperium Senatum ampliavit: *Tusciæ* populos 12. subegit: ab iisque insignia summæ potestatis accepit fasces, trabeam, curules prætextam, & id genus alia. Opera præterea in Urbe magnifica condidit: velut cloaças, quibus in *Tiberim* aqua derivabatur. (*a*) *Capitolini Jovis* ædem inchoavit. Occisus est ab *Anci* filiis, cùm regnasset annos 38. *Tarquinius Priscus.* *a* Dion. 4. &c.

Hujus gener sextus ordine regnavit *Servius Tullius* anno 4. Olympiadis 50. ante *Christum* 577. Hic (3) *Ocrisiâ Corniculanâ* captivâ matre natus, ac *Tarquinio* Regi virtute commendatus, regii stemmatis proceribus antepositus est. Multa in Republica præclarè ab eo sunt ordinata. Primus (*b*) censum instituit, ac quinto quoque vertente annó fieri decrevit. Ex censu populum in classes & centurias distribuit. Urbem ipsam amplificavit. Regno demum summa cum laude per annos 44. administrato, generi sui *Tarquinii* ac filiæ exsecrando parricidio vita illi est erepta. *Servius Tullius.* *b* Vide 2. de Doct. Temp. c. 76.

Anno, (*c*) ut refert *Dionysius*, quarto Olympiadis 61. ante *Christum* 533. septimus ac postremus regnavit *Tarquinius* cognomento *Superbus*, quem *Prisci* filium plerique *Romanorum* veterum, & eos secutus *Livius*, asseverarunt; nepo- *c* Dion. 4. p. 211. Liv. 1. &c. *Tarquinius Superbus.*

(3) *Ocrisiâ Corniculanâ captivâ matre natus,*] Senec. loc. cit. *de Servii matre dubitatur*; additque, *Duos Romanos Reges esse quorum alter patrem non habet, alter matrem.*

A. 3702. Per. Jul ad 4185. nepotem fuiſſe perſuadet *Dionyſius*. Hic regnum ſcelere partum non meliùs, quàm quæſierat, adminiſtravit. Cædibus ac direptionibus in Senatores ac Nobiles graſſatus eſt. *Latinorum* ſociorum commune fanum in *Albano* conſtituit, *Latinaſque* ferias condidit. Templum *Capitolini Jovis*, ab avo cœptum, de manubiis exædificavit. Tandem ob ſtuprum *Lucretiæ* nobiliſſimæ fœminæ ab (4) *Arunte* filio ejus illatum, abſens, dum *Ardeam* obſideret, conſenſu populi ſumma illi abrogata dignitas eſt, cumque eo regium nomen è civitate ſublatum anno Urbis exeunte 244.

CAPUT VIII.

De bello Meſſeniaco, *ac Rege eorum* Ariſtomene, *deque* Tyrtæo *Poëta*.

a Pauſan. Meſſen. Juſt. 3. Excerpta Diod. à Valeſ. edita, p. 226.

MESSENIA (*a*) *Laconicæ* finitima regio eſt, quam (1) poſteri *Herculis* occuparunt. Hujus incolæ, gravi ac diuturno cum *Lacedæmoniis* bello fortiter geſto, tandem victi ac ſolum vertere coacti ſunt. Cauſa belli fuiſſe videtur *Lacedæmoniorum* cupiditas & ambitio, ex quibus invidia in vicinos ac ſimultas oritur. Occaſionem dedit ſive *Lacanis* oblatum à *Meſſeniis* ſtuprum per ſacrorum ſpeciem, ac *Teleclo Lacedæmoniorum* Regi ab iiſdem illata nex; ſive mutuæ privatorum injuriæ; quas dum civitates animoſiùs perſequuntur, bellum utrinque vehemens exarſit. Initium oppugnandi fecere *Lacedæmonii*, qui nequicquam provocantibus ad æquas conditiones *Meſſeniis*, graviſſimo jurejurando priùs obſtricti,

Bellum Meſſeniacum.

(4) *Ab Arunte filio*] Sic quidem *Florus lib.* 1. *c.* 10. ſed *Livius, Dionyſius*, aliique non ab *Arunte*, ſed à *Sexto Tarquinio* vim Lucretiæ illatam fuiſſe aſſerunt. Obſervatum id fuerat in Præfat. huj. oper. edit. Lugd. Batav.

(1) *Poſteri Herculis occuparunt.*] Vid. *ſup. lib.* 3. *c.* 12.

obstricti, non ante se ab armis cessaturos, quàm *Messeniam* obtinerent, eorum oppidum in clivo positum occuparunt *Amphiam*. (*a*) Id accidit anno secundo nonæ Olympiadis, hoc est Periodi *Julianæ* 3971. *Euphaë Messeniis* regnante. Quarto pòst anno, qui fuit Periodi *Julianæ* 3975. atrox prælium est factum; tùm nova *Lacedæmoniorum* irruptio: ac denique *Messenii*, cæteris oppidis relictis, *Ithomen* muniunt. Mortuo *Euphaë*, *Aristodemus* Rex à *Messeniis* eligitur, is qui filiam ex oraculo jugularat. Id evenit anno circiter *Julianæ* Periodi 3984. tertio Olymp. 12. Ab hoc Rege magnam cladem acceperunt *Lacedæmonii*. (*b*) Quibus adeò placuit, ad prolem sufficiendam, uxores suas prostituere, unde nati quos *Parthenios* vocarunt, de quibus postea. Ea res circa tertium annum Olympiadis 13. accidit, *Aristodemi* quintum. Demùm *Aristodemus* desperatâ patriæ salute, quod *Ithomen* arctissimâ obsidione premerent *Spartani*, semetipsum ad filiæ sepulcrum jugulat, postquam annos sex & majorem septimi partem imperavit. Anno verò primo Olymp. 14. exeunte, Periodi *Julianæ* 3991. vicesimo quàm initum erat *Messeniacum* bellum, *Ithome* à *Messeniis* deserta, & à *Lacedæmoniis* eversa est. Ita bello priori finis imponitur. Ex hoc *Messeniorum* naufragio quidam, *Alcidamidâ* duce, *Rhegium* commigrarunt, quod est *Italiæ* oppidum.

A. 3702. Per. Jul. ad 4155.

a Pausan. Messen. p. 116.

b Just. 3. Parthenii.

Post annos inde 38. hoc est Olympiadis 23. anno 4. Periodi *Julianæ* 4029. Archonte *Athenis Tlesiâ*, ut ait *Pausanias Aristomenis* hortatu viri heroicâ fortitudine præditi, *Messenii* bellum contra *Lacedæmonios* instaurant; quo bello *Lacedæmonii*, ex oraculo, ducem ab *Atheniensibus* petunt. Hi *Tyrtæum* Poëtam ludimagistrum ad illos destinant. Quo imperatore victi primùm; postea dolo potiùs quàm virtute superiores facti sunt. *Messenii* in

Tyrtæus

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. in *Iram* montem se recipiunt anno belli tertio: ubi undecim annos hostibus restiterunt. (*a*) Multa per id tempus incredibilia & stupenda *Aristomenes* edidit. Tandem anno *Olymp.* 27. primo, expugnata est *Ira*, ante *Christum* 671. ac bellum desiit, quod ex *Pausaniæ* narratione colligitur annos tenuisse 14 (*b*) *Justinus* tamen bellum secundum post annos à priore octoginta ab *Messeniis* instauratum refert, cùm toto hoc spatio servilem in modum à *Lacedæmoniis* essent habiti. *Messenii*, excisâ patriâ, vere appetente, in *Siciliam* navigant, ibique *Zanclen*, occupant, quam *Messanam* nominant.

a Pausan. Messen. 128. & seq.

b Vide Vales. ad Exc. Diod. p. 38.

CAPUT IX.

De Cyaxare Medorum *Rege*, *&* Scytharum *irruptione*, *ac* Babyloniorum *Regibus*, *præsertim* Nabuchodonosoro, *ejusque posteris*.

HERODOTUS (*c*) in primo libro, *Medorum* imperium regnante *Phraorte Cyaxaris* patre auctum & amplificatum esse scribit, ab eoque *Persas* & *Asiaticos* bello domitos ac subactos. Qui cùm *Assyrios* oppugnaret, ac (1) *Ninum* obsideret, ibi cum maxima exercitus parte periit. *Cyaxares Phraortis* filius, ut patrem ulcisceretur, contra *Assyrios* bellum & ipse suscepit. Quibus victis, in ipsa *Nini* obsidione, subitâ irruptione *Scytharum* opprimitur. Qui *Cymmerios* insequentes, *Madye* duce, *Asiam* ac *Mediam* inundaverant. Iidem *Asiæ* octo & viginti annis dominati sunt, continuas ex ea prædas agentes, ac prohibente nullo impunè grassantes; donec post annos 28. *Cyaxares* convivio illos excepit, ac poculis largioribus invitatos & temulentos ad unum occidit omnes, pristinumque recuperavit imperium.

c Herod. 1. c. 102. Par. 2. l. 3. c. 4.

Scytharum irruptio.

(1) *Ninum obsideret*] quæ sæpius Ninive dicitur.

Ad eumdem posteà *Cyaxarem Scithici* nominis alii cùm supplices venissent, eos ille benignè habuit: quibus & *Medorum* pueros *Scythico* sermone, ac sagittandi peritiâ, quâ illi præ cæteris pollebant, instituendos tradidit. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Interim *Scythæ* quotidie venatum euntes, ferinæ semper aliquid offerebant Regi. Quod cùm aliquando prædæ inopiâ desiissent facere malè ab illo sunt accepti. Quam injuriam barbaricâ crudelitate sunt ulti. Unum enim de discipulis suis mactatum, ac ferinæ in modum paratum, ad Regem deferunt; & subinde supplices ad *Alyattem Lydiæ* Regem sese recipiunt. *Cyaxares*, comperto flagitio, profugos ad supplicium dedi sibi postulat, ac bellum, nisi impetraret, *Lydis* minatur. Quinquennali igitur bello per eventus varios & ancipites tracto, sexto demùm anno fit inter ipsos prælium, à quo repentinâ Solis obscuratione territi destiterunt. Tandem *Syennesis Cilicis* & *Labyniti Babylonii* operâ conciliati sunt invicem, paxque nuptiali fœdere sancita. Nam *Arienne Alyattis* filia *Astyagi Cyaxaris* filio nupsit. (2) *Labynitus* iste idem esse videtur, qui in sacris Libris *Nabuchodonosorus* dicitur, *Nabopolossari* filius, qui tum *Babylone* regnabat, ac jam *Medorum* excusso dominatu, *Babyloniorum* res in majus extulerat, de quibus deinceps facienda mentio est.

Post *Nabonassarum*, quem, *Babylonici* fundatorem imperii jure suspicamur, plures, sed obscuri, ad *Nabopolassarum* usque numerantur in Mathematico Canone, cujus suprà meminimus.

(2) *Labynithus iste idem esse videtur, qui in - - Nabopolassari filius*] ad hæc tempora non pertinet Labynithus, sed idem est cum Nabonido, ultimo Babyloniorum Rege, cui successit, vel potius quem de Solio dejecit, Saxares Danieli Darius Medus dictus, *Usser.* ad A. P. J. 4159. & 4176. Id expresè docet *Berosus* apud Jos. quem tamen in erroribus secutus est autor noster.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. nimus. *Nabopolassarus Babylonicum* regnum, quod modicum acceperat, armis propagavit. Quippe (*a*) *Berosus Chaldaicorum* Scriptor Annalium & *Alexandri* M. temporum æqualis prodidit, *Nabopolassarum Nabuchodonosori* patrem *Ægypto*, *Cœlesyriæ*, ac *Phœniciæ* dominantem, illis præfecisse Satrapam: qui cùm defecisset, *Nabopolassarus* ingravescente jam ætate filium suum *Nabuchodonosorum* adversus illum cum exercitu misit; qui perduellibus victis, recuperatoque imperio, cùm inter hæc fato functus esset *Nabopolassarus*, raptim *Babylonem* advolavit, copiis omnibus unà cum præda cuidam amicorum relictis, ut ea deportaret in *Babyloniam*. Regnavit *Nabopolassarus* annos unum & viginti, ac cœpit anno Periodi *Julianæ* 4089. *Josiæ* Regis 17. Porrò expeditio illa prior *Nabuchodonosori*, *Joakimi Josiæ* Regis filii anno tertio quartove ineunte, contigit Periodi *Julianæ* 4107. à quo *Nabuchodonosori* Regis initium auspicati sunt *Judæi* quamvis biennio post hunc annum superstes fuit *Nabopolassarus*. *Nabuchodonosorus* porrò patre multò clarior longè bella maxima gessit, ac gentes plurimas vincendo peragravit; quod non solùm Literæ sacræ testantur, sed etiam *Megasthenes*, in quarto rerum *Indicarum* (*b*) apud *Josephum* de hoc Rege scripsit, fortitudine multum ab eo esse superatum *Herculem*. Nam & præcipuam illum *Africæ* civitatem, & majorem, *Hispaniæ* partem armis subjugasse. Addit *Philostratus* in *Phœnicum* & *Indorum* historiis, *Tyrum* ab eodem annis tredecim oppugnatam: quam anno circiter regni sui aggressus videtur decimo sexto, Periodi *Julianæ* 4122. anno antequam obsideret *Hierosolymam*, *Sedeciâ* regnante. Tantis elatus successibus *Nabuchodonosorus* primùm coli se pro Deo voluit; (*c*) ingentique sibi, ut (*d*) quibusdam placet, ex auro erectâ statuâ, numinis

a Apud Joseph. l. 9. Ant. c. 11. & 1. con. App. p. 925. edit. Frob. Euf. 9. de Præp. p. 267.

Nabopolassarus.

Nabuchodonosorus.

b 10. Ant. c. 11.

c Dan. 3.

d Hiero.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Tres pueri in fornacem injecti.

nis ritu adorari eam jussit: quam impietatem liberè detrectantes *Hebræos* tres, *Ananiam*, *Azariam*, *Misaëlem*, vivos in ardentem fornacem mandavit abjici. Sed cùm exstinctis, qui circùm erant, satellitibus, tribus illis flamma pepercisset, & inter eos quartus quidam ignotâ, sed augustiori, quàm est humana, specie conspectus esset, irâ in stuporem religionemque versâ, Rex juvenibus istis & eorum socio *Danieli* omnem deinceps honorem tribuit; tum quem sibi usurparat impiè cultum ac venerationem, *Hebræorum* in Deum pio edicto transtulit. (*a*) Verùm relapsis in superbiam moribus, postquam neque divinis ostentis, neque *Danielis* hortatu revocari se ad officium passus est, in amentiam incurrit: ex qua pecudis ritu ac pabulo victitans, septem totos annos sub dio transegit; donec receptâ mente, ac sceleris exoratâ veniâ, in pristinum est restitutus. Moritur deinde anno, post parentis obitum regni, tertio & quadragesimo, (*b*) ante *Christum* 563. quo secundus iniit *Olympiadis* 45.

a Dan. 4.

b Per. Jul. 4151.

(*c*) *Evilmerodachus* hunc filius excepit; qui statim ut regnum adiit, *Joachinum*, sive *Jechoniam*, *Joakimi* filium, qui se *Nabuchodonosoro* dediderat, è carcere liberatum habuit in pretio, & in contubernium accepit. (*d*) Hujus sororem habebat in matrimonio *Neriglossoorus*, ex eaque *Laborossarchodum* susceperat. Itaque occiso *Evilmerodacho*, post expletum regni biennium, quasi tutorio nomine, pro filio *Laborossarchodo*, (3) quem nos *Baltassarum* esse credimus, imperium gessit annis quatuor; qui quidem *Laborossarchodo* nonnumquam im-

c 4. Reg. 25. 17. Jerem. 51, 31.

Evilmerodachus.

d Beros. apud Joseph. 1. con. App. p. 226. edit. Frob. & Euseb. 10. de Præp. p. 267.

Baltasar.

(3) *Quem nos Baltassarum esse credimus*] Non Laborossarchodus sed Nabonidus Danieli Baltasarus vel Belçatsar nominatur, rationes ab Autore nostro *Part. 2. lib 3. cap. 6.* allatæ tales non sunt ut *Usserii* argumentis ex *Beroso* & *Can. Ptolem.* serie Chronologicâ deductis præponderent. Vid. *Usser. loc. cit. in Not. præced.*

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. putari ſolent. (*a*) Hic verò, patre mortuo, cùm ad luxum & perpotationem ſacrilegium adderet, ac ſacra vaſa, quæ ex *Hieroſolymitano* templo avus ipſius tranſportarat, profanos ad uſus conviviorum inferri juſſiſſet, vidit ad parietem moventes ſeſe manus humanæ digitos, ac tria verba pingentes; quæ cùm interpretari nemo, præter *Danielem*, potuiſſet, is ſummum inde honorem eſt adeptus. Rex verò eâdem nocte conſpiratione ſuorum, quos ob pravam indolem alienos à ſe fecerat, interfectus eſt, novem poſt parentis obitum menſibus exactis.

a Dan. 5.

Nabonidus. Tum de conſenſu procerum (4) *Nabonido* cuidam origine *Medo*, & conjurationis ſocio, defertur imperium. Quod cùm ille ſeptemdecim adminiſtraſſet annis, bello appetitus à *Cyro Perſarum* Rege, & intra *Borſippenam* incluſus arcem, deditione factâ in *Carmaniam* tranſlatus eſt.

(4) *Nabonido cuidam origine Medo*] Beroſo dicitur Nabonidus τὶς τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, quod cum ex Babylonicâ ſtirpe (Regiâ ſcil.) potius quàm Medicâ fuiſſe probat. Is reverà Nebucadneſaris ex filio Evilmerodaco *nepos* fuit. Vid. *loc. cit. Not.* 2. præterea Beroſi locum apud *Ioſeph. Antiq. lib.* 10. & adv. *Appian. lib.* 1. hæc ultima loca malè intelligit *Petavius* huj. op. *Part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6. curâ ex illis colligit Nabonidum non fuiſſe de ſtirpe Nebucadnetſaris cum contrarium potiùs ex iis colligatur. Hinc porrò patet non in Carmaniam translatum, ut malè hic habet author noſter ex Beroſo, ſed in palatio occiſum fuiſſe Nabonidum. vid. *Dan.* 5. v. 30. Cæterum inter Medorum Reges omittitur à *Petavio* ultimus, Cyaxares ſcil. Aſtyagis filius, qui Babyloniæ imperium Cyri ſororis filii virtute partum obtinuit, idque per duos circiter annos occupavit, eſtque Darius Medus, de quo *Dan.* 5. 6. & 9. in eos errores incidit autor noſter, quod nimium *Iuſtini* narrationibus crediderit, quæ ex *Xenophonte* emendari debent.

CAPUT

CAPUT X.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

De postremis Ægypti *Regibus ex* Heredoto, Sethone, *duodecim Principibus*, Psammeticho, Necao, Amaside, *& cæteris.*

ÆGYPTIORUM origines ac Dynastiæ, quas ex *Africano* & *Eusebio Georgius* Monachus collegit, multis fabulis adspersæ sunt. Quare, iis omissis, paucos ex *Herodoto* Reges adducemus in medium, qui ad hanc nostram & sacram illustrandam historiam necessarii videntur. (*a*) Ergo ille, commemoratis aliquot Regibus, regnasse scribit *Vulcani* Sacerdotem *Sethon*; qui cùm militari genere contemptim uteretur, in ejus offensionem incidit. Itaque cùm *Sennacheribus Arabum Assyriorum*que Rex magnis viribus oppugnasset *Ægyptum*, ab suo exercitu destitutus *Sethon* numinis imploravit fidem; à quo murium agrestium vis immissa noctu hostium pharetras, & arcuum nervos, ac scutorum habenas arrosit. Ita postero die hostes armis exsuti fugam fecêre. Non dubium est, quin *Sennacheribus* ille Rex *Assyriorum* idem fuerit, qui *Ezechiâ* regnante *Judæam* populatus est. Nam utrobique tempora congruunt.

Part. 2. l. 3. c. 7.

a Herod. 2. c. 141. & seq.

Sethon.

Post *Sethonem* duodecim sibi Reges *Ægyptii* præfecerunt, totidem in partes regione divisâ. Horum unus *Psammetichus* fuit; qui à collegis pulsus, & in palustria loca relegatus, *Ionum* & *Carum* auxilio superatis undecim reliquis, universam occupavit *Ægyptum*, & cum *Græcis* amicitiam fecit; primusque agrum illis in *Ægypto* ad incolendum dedit. Initium illius cadit in annum ante *Christum* 670. Olympiadis 26. tertium: ab eoque annos 54. regnavit, ex quibus unde triginta in *Azoti Palæstinæ* oppidi obsidione consumpsit.

Duodecim reguli.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185 *Necos.* Post hunc *Necos* ejus filius præfuit. Quem *Syros* ad *Magdolum* acie vicisse auctor est *Herodotus.* (*a*) Hic est *Necaos Ægypti* Rex, à quo *Josias* interfectus est in *Mageddo*, circa annum ante *Christum* 611. quo sextum jam annum regnabat *Necos*: qui annis exactis in regno sedecim, *Psammim* successorem habuit: hic *Apriem*, qui (*b*) *Hieremiæ* est *Ephree*.

a 4. Reg. 23 29. & 2. Par. 35. 20.

b Jerem. 44. 30.

Apries. Ab eo propter *Cyrenaicam* expeditionem haudquaquam è sententia gestam defecerunt *Ægyptii.* Ad quos placandos missum ait *Herodotus Amasim* præfectum; qui conciliatis sibi rebellibus, regnum invasit ipse; & *Apriem* in custodia detentum, postulantibus deinde *Ægyptiis*, neci dedidit. Cœpit *Apries*, ex *Herodoti* ratiociniis, anno Periodi *Julianæ* 4120. & annis 25. regnavit. Ita *Amasis* anno Periodi *Julianæ* 4145. iniit. Quem primùm, superstite adhuc *Necao*, præpositum *Ægypto* fuisse à *Nabuchodonosoro* crediderim; &, post occisum *Apriem*, *Babyloniorum* excusso dominatu, suis auspiciis regnare cœpisse. Quippe *Nabopolassarus*, ut suprà demonstravi, jamdudum *Ægyptum* subegerat. (1) Quâ, ut apparet, propriis permissâ Regibus, iisque vectigalibus factis, curatorem addidit, qui illam in officio contineret, quod & filius deinceps ejus *Nabuchodonosorus* instituit.

c Herod. l. 2. c. 172.

Amasis. *Amasim* refert (*c*) *Herodotus*, quòd plebeio esset genere, ab suis initiò esse contemptum: hos verò consilio & solertia potiùs, quàm vi ac minis, ad cultum sui in hunc modum adduxisse. Pelvim auream, in qua pedes cum con-

(1) *Quâ - - propriis permissâ Regibus*] Imò à Babyloniis statim post exstinctam Monarchiam Assyriacam defecisse Ægyptios & perpetua cum illis bella gessisse, apparet inter alia ex *Ierem. cap.* 34. 37. &c. Amasis autem non à Babylonio Ægypto præfectus, sed Saites quidam fuit Apriæ subditus *Herodot. lib.* 2. *c.* 172. & ab eo missus ad pacandam seditionem, quæ in Ægypto orta fuerat ob infaustum successum expeditionis in Cyrenæos susceptæ. *Herod. lib.* 2. *cap.* 161. 162. & *Diod. Sic. lib.* 1.

convivis lavare solitus erat, comminuit, ac simulacrum ex ea numinis fecit, idque in propatulo dedicavit. Quod cùm ab *Ægyptiis* magno haberi in honore didicisset, vocatâ concione dixit, statuam illam, quam adeo venerabantur, ex ea pelvi fabricatam esse, quam ad sordidos usus adhibere consuesset. Sibi verò perinde ut illi contigisse; qui cum plebejus antea fuisset, nunc se illorum esse principem. Æquum itaque videri, sibi ut deinceps ab omnibus honos haberetur. Quâ Oratione statim quod volebat effecit. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

(*a*) Ferunt & ab eodem latam hanc esse legem, ut quotannis apud provinciarum præsides profiterentur singuli, undenam victum sibi compararent: qui aut hoc non faceret, aut vivendi rationem non probaret, morte plecteretur. Quam legem imitatus postea *Solon Atheniensibus* tulisse dicitur. *Amasis* sex circiter mensibus decessit antè quàm *Cambyses* in *Ægyptum* irrueret; de quo paulò pòst dicetur. a Herod. l. 2. c. 177.

CAPUT XI.

De Astyage Medorum *Rege ultimo, & occasu* Medici *regni, atque initio* Persici, Crœso, *ac* Cyro, *& hujus gestis rebus, monarchia, & obitu, ac* Judæorum *reditu à* Babylonica *servitute.*

MEDIS (1) ultimus regnavit *Astyages*, ut (*b*) *Herodotus*, & *Ctesias*, ex iisque cæteri deinceps Historici prodiderunt. Hic, cùm virili careret sobole, quam habebat unicam filiam *Mandanem*, *Cambysi* cuidam *Persæ* collocavit, homini quieto, neque novarum rerum cupido; quòd ex somnio didicerat, se ab b Herod. l. Ctes. Just. l. Vid. par. 2. l. 3. c. 8.

 nepote

(1) *Ultimus regnavit Astyages*] Vid. *sup. cap.* 9. *Not. ult* & *Xenoph. Cyrop.* unde tota hæc de Cambyse viro ignobili & Astyagis somnio fabula solidè refutari potest.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. nepote imperio esse privandum. Eâdem de causa prægnantem ad se filiam evocat, & ex ea natum infantem occidendum *Harpago* tradit; quem unum familiarissimum habebat, & arcanorum omnium participem. At ille clam exponendum pastori regio dedit, à quo educatus, ubi ad ætatem pervenit, somniorum implevit fidem. Nam cùm ab *Astyage* agnitus esset, & in gratiam receptus, demum hortante *Harpago* (cujus filium *Astyages*, ob servatum nepotem suum, interfecerat, epulandumque patri præbuerat) ab avo defecit. *Astyages* quid in *Harpagum* admisisset oblitus, summam ei belli permisit; qui exercitum omnem statim *Cyro* prodidit. Post hæc *Astyages*, novis undique contractis copiis, cum *Cyro* confligit. Quo in prælio victus libertatem cum imperio perdidit, in quo (*a*) quinque & triginta annos expleverat. Sic à *Medis* ad *Persas* post annos 317. dominatus transiit ineunte Olympiade 55. ut Antiquorum omnium consensus habet, (*b*) qui est annus ante *Christum* 559.

Cyri incunabula.

a Herod. 1. c. 150.

b Per. Jul. 4155.

Astyage superato primùm, cum *Crœso Lydis*que certamen fuit. *Crœsus* enim affinitate junctus *Astyagi*, ut (*c*) suprà retuli, simul incrementa *Cyri* ac *Persarum* haud æquo ferens animo, bellum iis intulit. In quo victus ipse cum omni regno maritimisque *Græciæ* coloniis in *Cyri* potestatem venit. Scribit (*d*) *Diodorus Eurybatum Ephesium*, cum magna vi pecuniæ missum ab *Crœso* ut in *Peloponneso* reliquaque *Græcia* militem conscriberet, ad *Cyrum* transfugisse. Inde nomen *Eurybati* probro apud *Græcos* habitum, ut cujus insignem perfidiam & improbitatem notare vellent, eum vocarent *Eurybatum*. *Lydorum* illa clades Olympiade circiter 59. ineunte, (*e*) ante *Christum* 544. evenisse videtur.

Crœsus.

c Cap. 9.

d In Excerpt. à Vales. editis p. 241.

e Anno Per. Jul. 4170.

Crœsus ab victore *Cyro* damnatus incendio,

cùm

Solonis identidem nomen appellaret, sci- A. 3702.
anti *Cyro* quid is tandem hominis esset, Per. Jul.
Athenienfem fuisse sapientem respondit, qui se ad 4185.
olim admonuisset: *Mortalem ante obitum neminem dici beatum oportere:* quæ vox quàm esset vera nunc se demùm intelligere. Hoc audito, *Cyrus* non solùm homini pepercit, sed etiam in pretio deinceps habuit. Inde subactâ *Lydiâ*, *Asiam* expugnavit, cui *Mazarem* præfecit; à quo *Lydi*, cùm iterum rebellassent, consilio *Crœsi*, armis atque equis ademptis, cauponias, & ludicras artes, ac lenocinia exercere sunt jussi; de quibus *ludorum* & *ludiorum* vocabula ipsa fluxisse creduntur. Post hunc, *Harpagus* eamdem curavit provinciam; (*a*) a Herod. 1.
& *Joniam* aliasque propinquas regiones ditionis *Persicæ* fecit, orsus à *Phocæa* civitate; cujus incolæ barbaricæ metu servitutis, rebus omnibus suis in naves impositis, ac dira sibi, si umquam redirent, imprecati, ad *Corsicam*, & *Italiam*, oramque *Gallicam* appulere, (*b*) & in hac nobile condiderunt oppidum, b Isocr. in Archid.
quod *Massiliam* dixerunt. Quod circa Olymp. 60. evenit. Quanquam alii haud paulò ante Just. 43.
id tempus iisdem ab *Phocæis* constructam ferunt *Massiliam*; in eaque fuisse sententia summum virum *Aristotelem* testis est (*c*) *Harpocratio*; & *Eusebius* ad 45. Olympiadem conditum c Harpoc. in Μασσαλία.
illius adnotat. Interim *Cyrus* in *Babyloniam* transportato exercitu, in qua tum *Nabonidus* Vide
regnabat, (2) quem *Darium Medum* appel- Scal. ad
latum esse superiùs ostendimus, patre *Medo* Euseb.
Babylonis inquilino genitum,) caput gentis 1417.
Babylonem post longam obsidionem cepit, circiter anno 22. quàm *Medorum* opes everterat, (*d*) ante *Christum* 538. quo tertius iniit d Per.
annus Olympiadis 60. *Darium* verò *Medum* Jul. 4176.
in *Carmaniam* transtulit. Ab hoc anno captæ *Babylonis* novum imperii primordium *Cyrus* accepit;

G 4

(2) *Quem Darium Medum* &c.] Vid. *sup.* c. 9. Not. 2. 3. 4.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

cepit; indidemque illius anni in ſacris Literis putari ſolent.

Cyri mors.

Tot elatus victoriis *Cyrus Maßagetis* intulit bellum; quod initio proſperum, in fine *Cyro* ipſi *Perſiſ*que calamitoſum accidit. Quippe *Tomyris* Regina, cujus filium *Cyrus*, cùm fugam ſimulaſſet, vino atque epulis illectum magna cum *Scytharum* ſtrage ceciderat, eumdem inſidiis exceptum cum toto exercitu profligavit.

Tomyris.

Cujus caput præfectum *Tomyris* in utrem humano plenum cruore injeciſſe dicitur, exclamaſſeque, *Satia te ſanguine, cujus inſatiabilis ſemper fuiſti.* Hæc ferè *Herodotus*, ac *Juſtinus*. Paulò aliter *Cteſias*, qui imprimis *Aſtyagem* negat ullo jure propinquitatis cum *Cyro* fuiſſe junctum: affinem verò poſtea factum, cùm ejus filiam *Amyntam Cyrus* uxorem duxiſſet. Exinde *Bactrios* refert ſponte ſe *Cyro* ſubjeciſſe. Tùm *Sacas* ab eo victos, eorumque captum Regem *Amorgem*; poſtea *Lydos*, & *Crœſum*, ad ultimum contra *Derbicas* præliantem, accepto vulnere, triduo poſteà deceſſiſſe, diviſo in duos filios imperio, quorum major natu *Cambyſes* patri ſucceſſit, junior verò *Tanaxarces Bactrianorum*, *Choramniorum*, *Parthorum*, & *Carmanorum* principatum adeptus eſt. Obiit *Cyrus* anno regni tricesimo, quarto Olympiadis 62. (*a*) ante *Chriſtum* 529

a Per. Jul. 4185. Par. 2. l. 3. c. 10.

b 2 Par. c. ult. & 1. Eſd. c. 1.

(*b*) Hic anno primo *Babylonici* imperii, qui ab exordio *Perſici* ſecundus ac viceſimus fuit, edicto *Judæis* redeundi in patriam, & urbis ac templi pariter inſtaurandi poteſtatem fecit. Nam de urbe nominatim (*c*) *Joſephus* docet. Itaque *Zorobabele Salathielis* filio duce, nec non *Joſüe* filio *Joſedec* ſummo Sacerdote, *Judæi* numero (*d*) 42360. profecti ſunt. Qui primùm omnium altari ſtructo, ſeptimo ineunte menſe, juge ſacrificium offerunt. (*e*) Anno verò ſecundo quàm advenerant, ſecundo menſe,

c Lib. 11. Antiq. c. 1. Vide Eſd. 1. c. 4. 12. & 12. de Doct. Temp, c. 31.

d 1. Eſd. 2. 64. 1 Eſd. 4.

e 1, Eſd. 3.

ſe, qui in *Aprilem* cecidit, templi fundamenta jacta ſunt. Sed adverſariorum calumniis diſturbatum opus eſt, & impeditum ſuperſtite *Cyro*, deincepſque, donec *Darii Hyſtaſpis* filii anno ſecundo repetitum eſt. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

CAPUT XII.

De his, quæ toto hoc intervallo, quod eſt à Templi conditu ad Cyri *mortem, ſparſim hiſtoriis prodita leguntur, ac de viris eruditione præſtantibus ætatis illius.*

(*a*) SUB primum *Meſſeniacum* bellum, inclytis quibuſdam civitatibus datum eſt initium; imprimis *Syracuſis*, quarum conditor *Archias Corinthius*, (1) è ſtirpe *Bacchiadarum*. Qui (*b*) quatuor expugnatis oppidis, *Achradine*, *Neapoli*, *Epipolis*, *Tyche*, unam ex omnibus urbem inſtituit. Ad quam & *Ortygia*, quæ hactenus inſula fuerat, acceſſit. Utrumque & *Ortygiæ* & *Syracuſarum* nomen vel locis illis dederunt, vel ab iis acceperunt filiæ totidem *Archiæ*, quas illîc genitas *Ortygiam* & *Syracuſam* vocavit. Poſtea ab *Telepho* quodam, qui illi in amoribus fuerat, per dolum occiſus, pœnas veteris in patria commiſſi ſceleris dedit, propter quod *Græciâ* coactus eſt excedere. Id autem hoc modo ſe habuit.

a Diodor. in Excerpt. Valeſ. p. 229.

b Schol. Pind. in 2. Pyth.

(*c*) *Meliſſus* erat *Corinthi*, *Abrone* natus eo, qui *Phidonis Argivorum* Regis *Corinthiorum* imminentis libertati conſilia clam illis aperuerat: ob idque civitate ab iis donatus, eò cum univerſa domo commigrarat. Hujus filium *Actæonem*, eleganti corporis ſpecie, ſed majore pudicitiâ præditum, cùm donis ac variis illecebris fruſtrà ſollicitaſſet *Archias*, vi palam

c Plut. in Amat. Narrat. Diod. in Excerpt. Valeſ. p. 229. Maxim. Tyr. Diſſert. 8. Apoll. Schol. ad lib. 4.

(1) *E ſtirpe Bacchiadarum*] Vid. *ſup. Part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 13.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. palam tentavit abripere. Nam magnâ servorum & amicorum manu factâ, in *Melissi* ædes irrupit; indeque prehensum *Actæonem* cœpit abducere. Sed patre ac domesticis resistentibus, utrimque distractus puer, inter illorum manus exstinctus est, (*a*) & cognominis ac fabulosi illius necem haud absimili repræsentavit exitu, perinde ab suis, ut ille, discerptus. *Melissus* frustrà legum ac Magistratuum implorata fide, cùm indignationem magis ac dolorem omnium, quàm quod jus erat, exprimeret, per *Isthmiorum* ludicrum ac frequentem illic *Græciæ* mercatum, in *Neptuni* templum adscendit, quòd erat in arduo loco positum. Ibi postquam multa contra *Bacchiadas*, deque *Abronis* patris sui meritis in *Corinthios* perorasset, ad ultimum ultores sibi precatus Deos, ex alto se præcipitem jecit. Paulò post ortâ siccitate ac peste, *Corinthii* interrogandi *Apollinis* caussâ *Delphos Archiam* miserunt. Huic consulenti oraculum respondit, ita desiturum hoc malum, si de *Actæonis* morte *Corinthii* pœnas sumpsissent. Quo audito *Archias Corinthum* non ausus regredi, in *Siciliam* navigavit. *Bacchiadæ* omnes *Corintho* ejecti solum vertêre. *Syracusarum* conditum *Eusebius* à *Pontaco* editus assignat anno quarto nonæ Olympiadis, qui est ante *Christum* 741. Editio *Scaligeri* in quartum annum refert undecimæ.

a Diod. & Schol. Apoll.

Naxum quoque (*b*) anno ante *Syracusas* conditam scribit *Thucydides*, (*c*) auctore *Thucle Chalcidensi* ex *Eubœa* insula: qui & (*d*) quinto post *Syracusas Catanam*, pulsis inde *Siculis*, frequentavit.

b Thuc. lib. 6.
c Thuc. lib. 5. Steph.
d Thuc. 5.

Ex eadem *Bacchiadarum* progenie *Chersicrates*, *Corintho* & ipse profugus, in *Corcyram* insulam colonos duxit, ut (*e*) *Timæus* prodidit. Sed annis post excidium *Trojæ* sexcentis id factum addidit: quod minimè convenit.

e Apud Schol. I. Apoll. lib. 4.

nit. Fuisset enim annus primus Olympiadis nonæ & quadragesimæ, qui longè abest ab *Syracusarum* conditu, pulsisque *Corintho Bacchiadis Eusebius* ad Olympiadem octavam decimam *Corcyræ* conditum adscribit. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Bello (*a*) *Messenio Lacedæmonii* ingenti prælio ab *Aristodemo* superati, ad prolem sufficiendam, florenti ætate milites domum allegant, iisque relictarum ibi fœminarum copiam faciunt. Unde orti, quos *Parthenios* nominarunt. Qui tricesimo pòst anno, ut ait *Justinus*, ad sedes novas quærendas ablegati, duce *Phalanto* in *Italiam* navigantes *Tarentum* condiderunt. Clades *Lacedæmoniorum* incidisse videtur anno ante *Christum* 726. Olympiadis 13. anno tertio. Ideò *Partheniorum* migratio confertur ex *Justino* in annum ante *Christum* 696. qui est primus Olymp. 21. Quare sub hoc tempus *Tarentum* à *Lacedæmoniis* est conditum. (*b*) Haud multò posteà *Calchedon* à *Megarensibus* exstructa est, nempe anno quarto Olympiad. 22. Triennio pòst, *Cyzicus* in *Asia*, & *Locri* in *Italia* positi sunt.

a Pausan. Phoc. p. 326. Just. 3. Lact. l. 1. c. 20. *Parthenii.*

b Euseb. Pont.

Olympiade 39. anno ante *Christum* 624. (*c*) *Epidamnus* à *Corcyræis* est condita. Nec multò pòst *Cyrenen Battus* statuit in *Libya*. Quod Olymp. 45. anno post *Trojam* captam 586. accidisse *Solinus* asserit. Hic erit secundus circiter annus Olympiadis illius (*d*) *Plinius* verò annum urbis assignat 143. qui est secundus Olympiadis 43. ante *Christum* 611. quod & (*e*) *Theophrasto* consentaneum est, qui trecentis circiter annis ante *Simonidem* Archontem constructam esse *Cyrenen* adstruit: qui est annus secundus Olymp. 117. ante *Christum* 311. Idem porrò *Theophrastus Silphium* septem annis ante *Cyrenen* conditam exortum esse scribit, imbre piceo subitò madefactâ tellure, circa *Hesperidum* hortos, *Syrtimque* majorem.

c Thuc. l. Strab. 7. Eus. Pont.

Cyrene condita.

d Lib. 19. c. 3.

e Theophr. l. 6. de caus. c. 3.

Athenis (*f*) sub Olympiadem 39. *Draco* leges

f Clem. Alex. 1. Strabo. Eus.

A. 3707. Per. Jul. ad 4155. ges edidit quas (*a*) θεσμὲς vocarunt, (*b*) sanguine potiùs, ut ajebat *Demades*, quàm atramento scriptas. Tanta quippe earum asperitas fuit, ut parvis juxta magnisque delictis capitalis irrogata pœna sit, ac qui otii damnatus esset, non minùs, quàm qui parricidium fecisset, morte lueret. Eas leges, præterquàm quæ de sicariis erant, postea *Solon* abrogavit.

a Ælian. 8. Var. 10. *b* Plut. Solon. Par. 2. l. 3. c. 9

(*c*) In eâdem urbe, circa Olymp. 45. memorabile fuit *Cylonis* facinus unius ex Principibus. Qui ab oraculo monitus arcem ac dominatum occupare, celeberrimo *Jovis* festo die, per *Olympicum* id ludicrum aggreditur, ignarus aliud in patria *Jovis* esse festum, quod *Diasia* vocabant. Itaque conatui non respondit exitus. Obsidione vallatus à popularibus suis evasit ipse cum fratre suo. Reliqui fame ac siti coacti, ad aram, quæ erat in arce, supplices assederunt. Qui fide datâ hinc abducti, nihilominus interfecti sunt. Hujus cædis auctores & eorum posteri pro sacrilegis & piacularibus habiti fuerunt, ac postea ex urbe proscripti.

c Thuc. 1. Plut. Sol. *Cylonis facinus.*

Ut istorum de occupando patriæ dominatu consilia fortuna destituit, ita complures illâ ipsâ ætate, quasi ex compacto idem agressi, quod volebant adepti sunt. Memorabiles ex eo Tyrannorum numero fuere, (*d*) *Periander Corinthius*, *Cypseli*, filius, (*e*) qui annos quatuor & quadraginta dominatum exercuit, cœpitque Olympiade octava & tricesima, ante *Christum* 628. ac decessit anno quarto Olympiadis 48. hoc est uno ante *Olympiadem* 49. ut *Sosicrates* apud *Diogenem* refert, ante *Christum* 585. (*f*) Hic *Lysidem*, quam *Melissam* ipse nominavit, uxorem suam, *Proclis Epidauriorum* Tyranni filiam interfecit; quod ægrè ferens *Lycophron* ejus filius, ab illo primùm abdicatus, deinde relegatus in *Corcyram*,

d Herod. l. 1. & 3. Diod. *Periander.* *e* Aristot. 5 Polit. c. 12. *f* Herod. 3. Diod.

cyram, cùm poſtea ad capeſſendam tyrannidem revocaretur à patre, ab *Corcyrenſibus* occiſus eſt. Ob id Principum illius inſulæ liberos trecentos ad *Alyattem Lydiæ* Regem caſtrandos miſit *Periander*; quos in *Samum* delatos eripuere *Samii*, & in patriam remiſere. (*a*) Coluit hunc *Arion Methymnæus* fidicen, quem etiam ex *Italia* redeuntem, & à nautis in mare coactum ſe projicere, ac delphino revectum excepit. (*b*) Fuit & *Thraſybulus Mileti* Tyrannus *Periandro* junctus amicitiâ. A. 3702. Per. Jul. ad 4185. *a* Herod. lib. 1. *b* Herod. ibid. *Thraſybulus.*

Non multò poſt *Periandri* obitum, (*c*) hoc eſt *Olympiade* circiter tertiâ & quinquageſimâ, *Phalaris Agrigenti* in *Sicilia* tyrannidem arripuit. (*d*) Nam cùm publicanus eſſet, ac templo *Apollinis* in arce ſumma ædificando præeſſet, publicis acceptis pecuniis mercenarios magno numero conduxit, & complures captivos emit: tum queſtus furto ſibi materiam ex arce ſurripi, muniendæ arcis poteſtatem accepit: itaque ex improviſo tyrannidem cepit, (*e*) quam per ſummam deinceps immanitatem annis ſedecim exercuit. *c* Euſeb. *Phalaris.* *d* Polyænus l. 5. c. 1. *e* Euſeb.

Æqualis hujus fuit *Piſiſtratus* (*f*) qui *Athenas* bis occupavit; primùm circa *Olympiadem* 55. & initium *Cyri*. (*g*) Sed brevi poſt *Megaclis* præpotentis civis factione pulſus, cùm eum ſibi nuptiarum pactione reconciliaſſet, ab eodem per ſubornatam *Minervæ* ſpecie fœminam in arcem introductus eſt. Unde *Megaclis* conſpiratione rurſus ejectus, undecimo demùm anno reſtitutus eſt, ſub id tempus, quo *Crœſus* contra *Cyrum* bellum agitans, *Græcorum* circumſpectabat auxilia. Obiit ſucceſſore *Hippiâ* relicto filio, circa annum primùm Olympiadis 62. cùm ſeptemdecim haud ampliùs annis tyrannidis potitus eſſet. *Piſiſtratus.* *f* Ariſt. 5. Pol. c. 12. *g* Herod. 1. c. 59. & ſeq.

Porrò *Megacles* iſte *Alcmæonem* filium habuit, (*h*) qui ab *Crœſo* locupletatus eſt, & cognomi- *h* Herod. 6. *Cliſthenes.*

A. 3702. Per. Jul. ad 4185

Necos.

a 4. Reg. 23 29. & 2. Par. 35. 20.

b Jerem. 44. 30.

Post hunc *Necos* ejus filius præfuit. Quem *Syros* ad *Magdolum* acie vicisse auctor est *Herodotus*. (*a*) Hic est *Necaos Ægypti* Rex, à quo *Josias* interfectus est in *Mageddo*, circa annum ante *Christum* 611. quo sextum jam annum regnabat *Necos*: qui annis exactis in regno sedecim, *Psammim* successorem habuit: hic *Apriem*, qui (*b*) *Hieremiæ* est *Ephree*.

Apries.

Ab eo propter *Cyrenaicam* expeditionem haudquaquam è sententia gestam defecerunt *Ægyptii*. Ad quos placandos missum ait *Herodotus Amasim* præfectum; qui conciliatis sibi rebellibus, regnum invasit ipse; & *Apriem* in custodia detentum, postulantibus deinde *Ægyptiis*, neci dedidit. Cœpit *Apries*, ex *Herodoti* ratiociniis, anno Periodi *Julianæ* 4120. & annis 25. regnavit. Ita *Amasis* anno Periodi *Julianæ* 4145. iniit. Quem primùm, superstite adhuc *Necao*, præpositum *Ægypto* fuisse à *Nabuchodonosoro* crediderim; &, post occisum *Apriem*, *Babyloniorum* excusso dominatu, suis auspiciis regnare cœpisse. Quippe *Nabopolaßarus*, ut suprà demonstravi, jamdudum *Ægyptum* subegerat. (1) Quâ, ut apparet, propriis permissâ Regibus, iisque vectigalibus factis, curatorem addidit, qui illam in officio contineret, quod & filius deinceps ejus *Nabuchodonosorus* instituit.

c Herod. l. 2. c. 172.

Amasis.

Amasim refert (*c*) *Herodotus*, quòd plebeio esset genere, ab suis initiò esse contemptum: hos verò consilio & solertia potiùs, quàm vi ac minis, ad cultum sui in hunc modum adduxisse. Pelvim auream, in qua pedes cum con-

(1) *Quâ - - propriis permissâ Regibus*] Imò à Babyloniis statim post exstinctam Monarchiam Assyriacam defecisse Ægyptios & perpetua cum illis bella gessisse, apparet inter alia ex *Ierem. cap.* 34. 37. &c. Amasis autem non à Babylonio Ægypto præfectus, sed Saites quidam fuit Apriæ subditus *Herodot. lib.* 2. *c.* 172. & ab eo missus ad pacandam seditionem, quæ in Ægypto orta fuerat ob infaustum successum expeditionis in Cyrenæos susceptæ. *Herod. lib.* 2. *cap.* 161. 162. & *Diod. Sic. lib.* 1.

convivis lavare solitus erat, comminuit, ac A. 3702.
simulacrum ex ea numinis fecit, idque in pro- Per. Jul.
patulo dedicavit. Quod cùm ab *Ægyptiis* ad 4185.
magno haberi in honore didicisset, vocatâ concione dixit, statuam illam, quam adeo venerabantur, ex ea pelvi fabricatam esse, quam ad sordidos usus adhibere consuesset. Sibi verò perinde ut illi contigisse; qui cum plebejus antea fuisset, nunc se illorum esse principem. Æquum itaque videri, sibi ut deinceps ab omnibus honos haberetur. Quâ Oratione statim quod volebat effecit.

(*a*) Ferunt & ab eodem latam hanc esse legem, ut quotannis apud provinciarum præsides profiterentur singuli, undenam victum sibi compararent: qui aut hoc non faceret, aut vivendi rationem non probaret, morte plecteretur. Quam legem imitatus postea *Solon Athieniensibus* tulisse dicitur. *Amasis* sex circiter mensibus decessit antè quàm *Cambyses* in *Ægyptum* irrueret; de quo paulò pòst dicetur.

a Herod. l. 2. c. 177.

CAPUT XI.

De Astyage Medorum *Rege ultimo, & occasu* Medici *regni, atque initio* Persici, Crœso, *ac* Cyro, *& hujus gestis rebus, monarchia, & obitu, ac* Judæorum *reditu à* Babylonica *servitute.*

MEDIS (1) ultimus regnavit *Astyages*, ut (*b*) *Herodotus*, & *Ctesias*, ex iisque cæteri deinceps Historici prodiderunt. Hic, cùm virili careret sobole, quam habebat unicam filiam *Mandanem*, *Cambysi* cuidam *Persæ* collocavit, homini quieto, neque novarum rerum cupido; quòd ex somnio didicerat, se ab

b Herod. 1. Ctes. Just. 1. Vid. par. 2. l. 3. c. 8.

 nepore

(1) *Ultimus regnavit Astyages*] Vid. *sup. cap.* 9. *Not. ult* & *Xenoph. Cyroped.* unde tota hæc de Cambyse viro ignobili & Astyagis somnio fabula solidè refutari potest.

A. 3701. Per. Jul. ad 4185. nepote imperio esse privandum. Eâdem de causa prægnantem ad se filiam evocat, & ex ea natum infantem occidendum *Harpago* tradit; quem unum familiarissimum habebat, & arcanorum omnium participem. At ille clam exponendum pastori regio dedit, à quo educatus, ubi ad ætatem pervenit, somniorum implevit fidem. Nam cùm ab *Astyage* agnitus esset, & in gratiam receptus, demum hortante *Harpago* (cujus filium *Astyages*, ob servatum nepotem suum, interfecerat, epulandumque patri præbuerat) ab avo defecit. *Astyages* quid in *Harpagum* admisisset oblitus, summam ei belli permisit; qui exercitum omnem statim *Cyro* prodidit. Post hæc *Astyages*, novis undique contractis copiis, cum *Cyro* confligit. Quo in prælio victus libertatem cum imperio perdidit, in quo (*a*) quinque & triginta annos expleverat. Sic à *Medis* ad *Persas* post annos 317. dominatus transiit ineunte Olympiade 55. ut Antiquorum omnium consensus habet, (*b*) qui est annus ante *Christum* 559.

Cyri incunabula.

a Herod. l. c. 150.

b Per. Jul. 4155.

Astyage superato primùm, cum *Crœso Lydis*que certamen fuit. *Crœsus* enim affinitate junctus *Astyagi*, ut (*c*) suprà retuli, simul incrementa *Cyri* ac *Persarum* haud æquo ferens animo, bellum iis intulit. In quo victus ipse cum omni regno maritimisque *Græciæ* coloniis in *Cyri* potestatem venit. Scribit (*d*) *Diodorus Eurybatum Ephesium*, cum magna vi pecuniæ missum ab *Crœso* ut in *Peloponneso* reliquaque *Græcia* militem conscriberet, ad *Cyrum* transfugisse. Inde nomen *Eurybati* probro apud *Græcos* habitum, ut cujus insignem perfidiam & improbitatem notare vellent, eum vocarent *Eurybatum*. *Lydorum* illa clades Olympiade circiter 59. ineunte, (*e*) ante *Christum* 544. evenisse videtur.

Crœsus.

c Cap. 9.

d In Excerpt. à Vales. editis p. 241.

e Anno Per. Jul. 4170.

Crœsus ab victore *Cyro* damnatus incendio, cùm

cùm *Solonis* identidem nomen appellaret, sciscitanti *Cyro* quid is tandem hominis esset, *Atheniensem* fuisse sapientem respondit, qui se olim admonuisset: *Mortalem ante obitum neminem dici beatum oportere:* quæ vox quàm esset vera nunc se demùm intelligere. Hoc audito, *Cyrus* non solùm homini pepercit, sed etiam in pretio deinceps habuit. Inde subactâ *Lydiâ*, *Asiam* expugnavit, cui *Mazarem* præfecit; à quo *Lydi*, cùm iterum rebellassent, consilio *Crœsi*, armis atque equis ademptis, cauponias, & ludicras artes, ac lenocinia exercere sunt jussi; de quibus *ludorum* & *ludiorum* vocabula ipsa fluxisse creduntur. Post hunc, *Harpagus* eamdem curavit provinciam; (*a*) & *Joniam* aliasque propinquas regiones ditionis *Persicæ* fecit, orsus à *Phocæa* civitate; cujus incolæ barbaricæ metu servitutis, rebus omnibus suis in naves impositis, ac dira sibi, si umquam redirent, imprecati, ad *Corsicam*, & *Italiam*, oramque *Gallicam* appulere, (*b*) & in hac nobile condiderunt oppidum, quod *Massiliam* dixerunt. Quod circa Olymp. 60. evenit. Quanquam alii haud paulò ante id tempus iisdem ab *Phocæis* constructam ferunt *Massiliam*; in eaque fuisse sententia summum virum *Aristotelem* testis est (*c*) *Harpocratio*; & *Eusebius* ad 45. Olympiadem conditum illius adnotat. Interim *Cyrus* in *Babyloniam* transportato exercitu, in qua tum *Nabonidus* regnabat, (2) quem *Darium Medum* appellatum esse superiùs ostendimus, patre *Medo* *Babylonis* inquilino genitum,) caput gentis *Babylonem* post longam obsidionem cepit, circiter anno 22. quàm *Medorum* opes everterat, (*d*) ante *Christum* 538. quo tertius iniit annus Olympiadis 60. *Darium* verò *Medum* in *Carmaniam* transtulit. Ab hoc anno captæ *Babylonis* novum imperii primordium *Cyrus* accepit;

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

a Herod. 1.

b Isocr. in Archid. Just. 43.

c Harpoc. in Μασσαλία. Vide Scal. ad Euseb. 1417.

d Per. Jul. 4176.

(2) *Quem Darium Medum* &c.] Vid. *sup.* c. 9. Not. 2. 3. 4.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. cepit; indidemque illius anni in sacris Literis putari solent.

Cyri mors. Tot elatus victoriis *Cyrus Maßagetis* intulit bellum; quod initio prosperum, in fine *Cyro* ipsi *Persis*que calamitosum accidit. Quippe *Tomyris* Regina, cujus filium *Cyrus*, cùm fugam simulasset, vino atque epulis illectum magna cum *Scytharum* strage ceciderat, eumdem insidiis exceptum cum toto exercitu profligavit. Tomyris. Cujus caput præfectum *Tomyris* in utrem humano plenum cruore injecisse dicitur, exclamasseque, *Satia te sanguine, cujus insatiabilis semper fuisti.* Hæc ferè *Herodotus*, ac *Justinus*. Paulò aliter *Ctesias*, qui imprimis *Astyagem* negat ullo jure propinquitatis cum *Cyro* fuisse junctum: affinem verò postea factum, cùm ejus filiam *Amyntam Cyrus* uxorem duxisset. Exinde *Bactrios* refert sponte se *Cyro* subjecisse. Tùm *Sacas* ab eo victos, eorumque captum Regem *Amorgem*; postea *Lydos*, & *Crœsum*, ad ultimum contra *Derbicas* prælantem, accepto vulnere, triduo posteà decessisse, diviso in duos filios imperio, quorum major natu *Cambyses* patri successit, junior verò *Tanaxarces Bactrianorum*, *Choramniorum*, *Parthorum*, & *Carmanorum* principatum adeptus est. Obiit *Cyrus* anno regni tricesimo, quarto Olympiadis 62. (*a*) ante *Christum* 529

(*b*) Hic anno primo *Babylonici* imperii, qui ab exordio *Persici* secundus ac vicesimus fuit, edicto *Judæis* redeundi in patriam, & urbis ac templi pariter instaurandi potestatem fecit. Nam de urbe nominatim (*c*) *Josephus* docet. Itaque *Zorobabele Salathielis* filio duce, nec non *Josue* filio *Josedec* summo Sacerdote, *Judæi* numero (*d*) 42360. profecti sunt. Qui primùm omnium altari structo, septimo ineunte mense, juge sacrificium offerunt. (*e*) Anno verò secundo quàm advenerant, secundo mense,

a Per. Jul. 4185.
b 2 Par. 1. 3. c. 10. *b* 2 Par. c. ult. & 1. Esd. c. 1.
c Lib. 11. Antiq. c. 1. Vide Esd. 1. c. 4. 12. & 12. de Doct. Temp. c. 31.
d 1. Esd. 2. 64. 1 Esd. 4.
e 1. Esd. 3.

se, qui in *Aprilem* cecidit, templi fundamenta jacta sunt. Sed adversariorum calumniis disturbatum opus est, & impeditum superstite *Cyro*, deincepsque, donec *Darii Hystaspis* filii anno secundo repetitum est.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

CAPUT XII.

De his, quæ toto hoc intervallo, quod est à Templi conditu ad Cyri *mortem, sparsim historiis prodita leguntur, ac de viris eruditione præstantibus ætatis illius.*

(*a*) SUB primum *Messeniacum* bellum, inclytis quibusdam civitatibus datum est initium; imprimis *Syracusis*, quarum conditor *Archias Corinthius*, (1) è stirpe *Bacchiadarum*. Qui (*b*) quatuor expugnatis oppidis, *Achradine*, *Neapoli*, *Epipolis*, *Tyche*, unam ex omnibus urbem instituit. Ad quam & *Ortygia*, quæ hactenus insula fuerat, accessit. Utrumque & *Ortygiæ* & *Syracusarum* nomen vel locis illis dederunt, vel ab iis acceperunt filiæ totidem *Archiæ*, quas illîc genitas *Ortygiam* & *Syracusam* vocavit. Postea ab *Telepho* quodam, qui illi in amoribus fuerat, per dolum occisus, pœnas veteris in patria commissi sceleris dedit, propter quod *Græciâ* coactus est excedere. Id autem hoc modo se habuit.

a Diodor. in Excerpt. Vales. p. 229. *b* Schol. Pind. in 2. Pyth.

(*c*) *Melissus* erat *Corinthi*, *Abrone* natus eo, qui *Phidonis Argivorum* Regis *Corinthiorum* imminentis libertati consilia clam illis aperuerat: ob idque civitate ab iis donatus, eò cum universa domo commigrarat. Hujus filium *Actæonem*, eleganti corporis specie, sed majore pudicitiâ præditum, cùm donis ac variis illecebris frustrà sollicitasset *Archias*, vi palam

c Plut. in Amat. Narrat. Diod. in Excerpt. Valef. p. 229. Maxim. Tyr. Differt. 8. Apoll. Schol. ad lib. 4.

(1) *E stirpe Bacchiadarum*] Vid. *sup. Part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 13.

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. palam tentavit abripere. Nam magnâ servorum & amicorum manu factâ, in *Melissi* ædes irrupit; indeque prehensum *Actæonem* cœpit abducere. Sed patre ac domesticis resistentibus, utrimque distractus puer, inter illorum manus exstinctus est, (*a*) & cognominis ac fabulosi illius necem haud absimili repræsentavit exitu, perinde ab suis, ut ille, discerptus. *Melissus* frustrà legum ac Magistratuum imploratâ fide, cùm indignationem magis ac dolorem omnium, quàm quod jus erat, exprimeret, per *Isthmiorum* ludicrum ac frequentem illîc *Græciæ* mercatum, in *Neptuni* templum adscendit, quòd erat in arduo loco positum. Ibi postquam multa contra *Bacchiadas*, deque *Abronis* patris sui meritis in *Corinthios* perorasset, ad ultimum ultores sibi precatus Deos, ex alto se præcipitem jecit. Paulò post ortâ siccitate ac peste, *Corinthii* interrogandi *Apollinis* caussâ *Delphos Archiam* miserunt. Huic consulenti oraculum respondit, ita desiturum hoc malum, si de *Actæonis* morte *Corinthii* pœnas sumpsissent. Quo audito *Archias Corinthum* non ausus regredi, in *Siciliam* navigavit. *Bacchiadæ* omnes *Corintho* ejecti solum vertêre. *Syracusarum* conditum *Eusebius* à *Pontaco* editus assignat anno quarto nonæ Olympiadis, qui est ante *Christum* 741. Editio *Scaligeri* in quartum annum refert undecimæ.

a Diod. & Schol. Apoll.

Naxum quoque (*b*) anno ante *Syracusas* conditam scribit *Thucydides*, (*c*) auctore *Thucle Chalcidensi* ex *Eubœa* insula: qui & (*d*) quinto post *Syracusas Catanam*, pulsis inde *Siculis*, frequentavit.

b Thuc. lib. 6.
c Thuc. lib. 5. Steph.
d Thuc. 5.

Ex eadem *Bacchiadarum* progenie *Chersicrates*, *Corintho* & ipse profugus, in *Corcyram* insulam colonos duxit, ut (*e*) *Timæus* prodidit. Sed annis post excidium *Trojæ* sexcentis id factum addidit: quod minimè convenit.

e Apud Schol. 1. Apoll. lib. 4.

nit. Fuisset enim annus primus Olympiadis nonæ & quadragesimæ, qui longè abest ab *Syracusarum* conditu, pulsisque *Corintho Bacchiadis Eusebius* ad Olympiadem octavam decimam *Corcyræ* conditum adscribit. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Bello (*a*) *Messenio Lacedæmonii* ingenti prælio ab *Aristodemo* superati, ad prolem sufficiendam, florenti ætate milites domum allegant, iisque relictarum ibi fœminarum copiam faciunt. Unde orti, quos *Parthenios* nominarunt. Qui tricesimo pòst anno, ut ait *Justinus*, ad sedes novas quærendas ablegati, duce *Phalanto* in *Italiam* navigantes *Tarentum* condiderunt. Clades *Lacedæmoniorum* incidisse videtur anno ante *Christum* 726. Olympiadis 13. anno tertio. Ideò *Partheniorum* migratio confertur ex *Justino* in annum ante *Christum* 696. qui est primus Olymp. 21. Quare sub hoc tempus *Tarentum* à *Lacedæmoniis* est conditum. (*b*) Haud multò posteà *Calchedon* à *Megarensibus* exstructa est, nempe anno quarto Olympiad. 22. Triennio pòst, *Cyzicus* in *Asia*, & *Locri* in *Italia* positi sunt.

a Pausan. Phoc. p. 326. Just. 3. Lact. l. 1. c. 20.

Parthenii.

b Euseb. Pont.

Olympiade 39. anno ante *Christum* 624. (*c*) *Epidamnus* à *Corcyræis* est condita. Nec multò pòst *Cyrenen Battus* statuit in *Libya*. Quod Olymp. 45. anno post *Trojam* captam 586. accidisse *Solinus* asserit. Hic erit secundus circiter annus Olympiadis illius (*d*) *Plinius* verò annum urbis assignat 143. qui est secundus Olympiadis 43. ante *Christum* 611. quod & (*e*) *Theophrasto* consentaneum est, qui trecentis circiter annis ante *Simonidem* Archontem constructam esse *Cyrenen* adstruit: qui est annus secundus Olymp. 117. ante *Christum* 311. Idem porrò *Theophrastus Silphium* septem annis ante *Cyrenen* conditam exortum esse scribit, imbre piceo subitò madefactâ tellure, circa *Hesperidum* hortos, *Syrtimque* majorem.

c Thuc. 1. Strab. 7. Eus. Pont.

Cyrene condita.

d Lib. 19. c. 3.

e Theophr. l. 6. de caus. c. 3.

Athenis (*f*) sub Olympiadem 39. *Draco* leges

f Clem. Alex. 1. Strabo. Eus.

A. 3701. Per. Jul. ad 4185. ges edidit quas (*a*) θεσμὺς vocarunt, (*b*) sanguine potiùs, ut ajebat *Demades*, quàm atramento scriptas. Tanta quippe earum asperitas fuit, ut parvis juxta magnisque delictis capitalis irrogata pœna sit, ac qui otii damnatus esset, non minùs, quàm qui parricidium fecisset, morte lueret. Eas leges, præterquàm quæ de sicariis erant, postea *Solon* abrogavit.

a Ælian. 8. Var. 10.
b Plut. Solon. Par. 2. l. 3. c. 9

(*c*) In eâdem urbe, circa Olymp. 45. memorabile fuit *Cylonis* facinus unius ex Principibus. Qui ab oraculo monitus arcem ac dominatum occupare, celeberrimo *Jovis* festo die, per *Olympicum* id ludicrum aggreditur, ignarus aliud in patria *Jovis* esse festum, quod *Diasia* vocabant. Itaque conatui non respondit exitus. Obsidione vallatus à popularibus suis evasit ipse cum fratre suo. Reliqui fame ac siti coacti, ad aram, quæ erat in arce, supplices assederunt. Qui fide datâ hinc abducti, nihilominus interfecti sunt. Hujus cædis auctores & eorum posteri pro sacrilegis & piacularibus habiti fuerunt, ac postea ex urbe proscripti.

c Thuc. 1. Plut. Sol.
Cylon's facinus.

Ut istorum de occupando patriæ dominatu consilia fortuna destituit, ita complures illâ ipsâ ætate, quasi ex compacto idem agressi, quod volebant adepti sunt. Memorabiles ex eo Tyrannorum numero fuere, (*d*) *Periander Corinthius*, *Cypseli*, filius, (*e*) qui annos quatuor & quadraginta dominatum exercuit, cœpitque Olympiade octava & tricesima, ante *Christum* 628. ac decessit anno quarto Olympiadis 48. hoc est uno ante *Olympiadem* 49. ut *Sosicrates* apud *Diogenem* refert, ante *Christum* 585. (*f*) Hic *Lysidem*, quam *Melissam* ipse nominavit, uxorem suam, *Proclis Epidauriorum* Tyranni filiam interfecit; quod ægrè ferens *Lycophron* ejus filius, ab illo primùm abdicatus, deinde relegatus in *Corcyram*,

d Herod. l. 1. & 3. Diod.
Periander.
e Aristot. 5 Polit. c. 12.
f Herod. 3. Diod.

cyram, cùm postea ad capessendam tyrannidem revocaretur à patre, ab *Corcyrensibus* occisus est. Ob id Principum illius insulæ liberos trecentos ad *Alyattem Lydiæ* Regem castrandos misit *Periander*; quos in *Samum* delatos eripuere *Samii*, & in patriam remisere. (*a*) Coluit hunc *Arion Methymnæus* fidicen, quem etiam ex *Italia* redeuntem, & à nautis in mare coactum se projicere, ac delphino revectum excepit. (*b*) Fuit & *Thrasybulus Mileti* Tyrannus *Periandro* junctus amicitiâ. A. 3702. Per. Jul. ad 4135. a Herod. lib. 1. b Herod. ibid. *Thrasybulus.*

Non multò post *Periandri* obitum, (*c*) hoc est *Olympiade* circiter tertiâ & quinquagesimâ, *Phalaris Agrigenti* in *Sicilia* tyrannidem arripuit. (*d*) Nam cùm publicanus esset, ac templo *Apollinis* in arce summa ædificando præesset, publicis acceptis pecuniis mercenarios magno numero conduxit, & complures captivos emit: tum questus furto sibi materiam ex arce surripi, muniendæ arcis potestatem accepit: itaque ex improviso tyrannidem cepit, (*e*) quam per summam deinceps immanitatem annis sedecim exercuit. c Euseb. *Phalaris.* d Polyænus l. 5. c. 1. e Euseb.

Æqualis hujus fuit *Pisistratus* (*f*) qui *Athenas* bis occupavit; primùm circa *Olympiadem* 55. & initium *Cyri*. (*g*) Sed brevi post *Megaclis* præpotentis civis factione pulsus, cùm eum sibi nuptiarum pactione reconciliasset, ab eodem per subornatam *Minervæ* specie fœminam in arcem introductus est. Unde *Megaclis* conspiratione rursus ejectus, undecimo demùm anno restitutus est, sub id tempus, quo *Crœsus* contra *Cyrum* bellum agitans, *Græcorum* circumspectabat auxilia. Obiit successore *Hippiâ* relicto filio, circa annum primùm Olympiadis 62. cùm septemdecim haud ampliùs annis tyrannidis potitus esset. *Pisistratus.* f Arist. 5. Pol. c. 12. g Herod. 1. c. 59. & seq.

Porrò *Megacles* iste *Alcmæonem* filium habuit, (*h*) qui ab *Crœso* locupletatus est, & cognomi- h Herod. 6. *Clisthenes.*

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. cognominem patri filium genuit *Megaclem*, *Clisteni Sicyoniorum* Principis generum. (*a*) Hic enim *Agaristam* filiam volens *Græciæ* totius præstantissimo in matrimonium dare, certam diem edixit, ad quam proci omnes *Sicyonem* venirent, quorum è numero *Megaclem* *Alcmæonis* filium elegit. (*b*) Affuisse tum inter alios *Smindyrides Sybarita* dicitur, opibus & luxu per id tempus celebris. Atque hoc secunda post *Solonem* & *Crœsum* ætate incidisse testis est *Herodotus*.

a Herod. ibid.

b Herod. ib. Diod. in excerpt. Vales. p. 230.

Archilochus. *Stesichorus.* Exstiterunt illâ tempestate ingenii ac sapientiæ laude inclyti; ex Poëtis quidem, *Archilochus* (*c*) Olymp. 23. *Stesichorus*, qui nascitur Olymp. 37. & moritur Olymp. 57. ait *Suidas*.

c Tatian. Cyr. 1. con. Jul.

Alcman. *Alcman* Lyricus Poëta floruit (*d*) circa Olympiadem 42.

d Eufeb.

Alcæus. *Sappho.* Eodem tempore vixit & *Alcæus*, qui cum *Pittaco* aliisque potentioribus graves inimicitias exercuit. *Eusebius* in *Chron.* *Alcæum* & *Sapphonem* adscribit Olympiadi 44. vel 45.

Theognis. *Theognis* Olympiade floruit 58. *Eusebio* teste. Quem *Megarensem* è *Sicilia* fuisse perhibent (*e*) nonnulli. Alii *Megaris*, Isthmo *Corinthiaco* vicinâ urbe, oriundum asserunt.

e Plato I. de Leg. Theod. 5. con. Gen.

Hipponax. *Hipponax* mordacium scriptor Iamborum exstitit Olympiad. 60. ut ait (*f*) *Plinius*.

f Lib. 36. c. 5.

Septem sapientes. In Philosophia porrò claruerunt imprimis illi septem, qui id vocabulum proprium sibi fecerunt. Hos in *Protagora Plato*, ex eoque (*g*) *Pausanias* in *Phocicis* ita recensent.

g Pausan. Phoc. p. 340.

Primus fuit *Thales Milesius*, natus (*h*) Olympiadis 35. anno 1. Archonte *Damasiâ*: obiit Olympiade 58. postquam in expeditione contra *Cyrum Crœso* adfuit. Quare non 70. vel 90. ut *Diogenes* dicit, sed 96. vixit annos, siquidem 24. solidas Olympiadas confecit.

h Diog. Laërt. Cyr. 1. cont. Jul.

Secundus *Pittacus Mitylenæus*, qui (*i*) floruit

i Diog. Laërt.

ruit Olympiade 42. & mortuus est anno tertio Olymp, 52. Archonte *Aristomene*. A. 3702. Per. Jul. ad 4185.

Tertius *Bias Priennensis*: (*a*) qui eâdem ætate vixit, sub *Alyatte Crœso*que *Lydiæ* Regibus. *a* Diog.

Cujus æternâ celebrandum laude facinus (*b*) à *Diodoro* proditur in *Excerptis* nuper editis. Cùm enim *Messeniæ* nobiles virgines à prædonibus captæ essent, eas ille suapte pecuniâ redemptas domi aluit, & filiarum habuit loco. Quas cùm deinde propinqui aliquantò post repeterent, nullo neque redemptionis, neque alimentorum accepto pretio illis reddidit. Hujus singularis beneficii memores puellæ, ubi domum reverterunt, cùm sub id tempus *Messenii* piscatores æneum tripodem extraxissent, cui inscriptum hoc erat, *Sapientissimo*, apud suos effecerunt, ut ille *Bianti*, tanquam omnium dignissimo mitteretur. *b* In Excerpt. Valef. 237.

Quartus *Solon*, qui (*c*) anno tertio Olympiadis 45. Prætor *Athenis* fuit, *Tarquinio Prisco Romæ* regnante: quo & leges *Atheniensibus* dedit, & eorum Rempublicam ordinavit. Mortuus est annos natus (*d*) 80. eodem, ut apparet, anno, quo *Cyrus* in *Perside* imperare cœpit, (*e*) paulò post occupatum *Athenis* à *Pisistrato* dominatum. *c* Diog. Plut. *d* Diog. *e* Ælian. 8. Var. c. 16.

Quintus *Cleobulus Lindius*, æqualis *Solonis*.

Sextus *Myson Chenensis* ex *Laconicæ* oppido, vel *Oetæo* potiùs, quas *Chenas* vocat.

Septimus *Chilo Lacedæmonius*, quem Olympiade 52. senem ait fuisse *Diogenes*.

Pro *Mysone* plerique *Periandrum Corinthiorum* Tyrannum numerant, ait *Pausanias*: alii *Anacharsin Scytham*, qui eâdem tempestate vivebat.

Æsopus quoque fabularum scriptor sæculo illo floruit. Quem Olympiade 54. necatum à *Delphis* refert *Eusebius*.

Epime-

A. 3702. Per. Jul. ad 4185. *Epimenides Cretensis* inter illorum temporum sapientes adscribitur. Qui (*a*) Olympiade 46. *Athenas* veniens, urbem *Cylonii* piaculi contagione purgavit. (*b*) Creditus est anno 57. in spelunca dormiisse, vixisse 154. vel 157. vel 298. *Diogenes* præterea scribit ipsum ad expiationem *Athenarum* aras complures excitasse nulli certo Deo dicatas, ad quod *Actorum* 13. *Paulus* respexisse videtur.

a Diog. *b* Id.

(2) (*c*) *Anaximander Milesius* anno secundo Olymp. 58. annum agebat 64. pauloque post obiit.

c Diog.

Anaximenes & ipse *Milesius* natus Olympiade 63. & mortuus circa *Sardium* ἅλωσιν, ut ait, *Diogenes*: sed falsò. (*d*) *Sardes* enim captæ sunt à Cyro anno 1. Olympiade 59.

d Vide l. 13. de Doct. Temp.

(*e*) *Xenophanes* claruit Olympiad. 60. quâ eâdem *Pherecydes Syrus* Philosophus exstitit.

e Diod. Par. 2. l. 5. c. 9.

Sunt qui *Periandrum*, ut dixi, *Corinthi*, & *Pisistratum Athenarum* Tyrannos inter ævi illius sapientes annumerent.

(2) *Anaximander Milesius*] Hic primus Zodiaci obliquitatem observasse dicitur. Illi etiam vel saltem illius discipulo & successori Anaximeni gnomonis & horologii inventionem plurimi tribuunt. Vid. *Usser*. ad A. P. J. 4001. & 4167.

RATIO-

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ, LIBER TERTIUS.

Tempora continens ab anno Periodi *Iulianæ* 4186. ad 4430. sive ab initio *Cambysis* ad *Ptolemæi Philadelphi* primordia.

CAPUT I.

De iis quæ sub Cambyse *ac* Dario *memoriâ digna contigerunt, præsertim de* Marathonico *conflictu.*

CAMBYSES anno 4. Olymp. 62. ante *Christum* 529. ut ostensum est, regnare orsus in *Perside*, quinto anno, ut in *Chronico* scribit *Eusebius*, invadit *Ægyptum*. Causam belli hujus ridiculam refert (*a*) *Herodotus*; *Cambysen Amasidis* filiam ad conjugem expetiisse: pro ea verò *Apriæ* filiam *Nitetim* ab *Amaside* missam, quod sciret non uxoris legitimæ loco habendam esse, sed pellicis. Id ubi *Cambyses* rescivit, in *Ægyptum* arma vertisse. Sed cùm *Apries* ante annos 44. obierit, quàm *Cambyses Ægyptum* peteret, non est verisimile, *Aprie* genitam pro puella *Cambysæ* nuptiis destinari potuisse. Quare probabilius est, quod & nonnullos asserere scribit *Herodotus*, affinitatem illam non à *Cambyse*, sed à *Cyro* exambitam fuisse.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. Par. 2. l. 3. c. 10.

(a) Lib. 3. init.

Cambysis gesta.

Quod & Polyænus secutus est. Scribit enim *Cyro Amasidis* filiam ad conjugium postulanti, missam ejus loco ab *Amaside Nitetim A-*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *priæ* filiam; quæ, dissimulatâ re, ubi plures è *Cyro* liberos suscepit, inque his *Cambysem*, *Cyro* fraudem confessa, eum perpulit, ut, quoniam *Amasis* obierat, (1) in filium ejus *Psammetichum* vindicaret. Sed in apparatu mortuo *Cyro*, *Cambyses* hortatu matris *Ægypti* regnum in *Apriæ* posteros transtulit.

a Herod. ibid. (*a*) Antequam in *Ægyptum Cambyses* proficisceretur, *Amasis* obierat, eique *Psammenitus* filius successerat; qui à *Cambyse* captus, aliquamdiu vixit in *Perside*. *Cambyses* in ea expeditione *Polycratis Samiorum* Tyranni classe est adjutus. *Ægypto* subactâ, multa ibi crudeliter & impiè fecit. Contra *Æthiopas* exercitum ducens, ob commeatus inopiam incepto destitit. Cùm autem ad *Ammonii Jovis* oraculum incendendum 50. millia circiter misisset, ea tempestate & arenarum ingestis molibus obruta sunt.

Crœsus à nece liberatus. *Crœsum* porrò amicè quæ officii erant admonentem duci ad necem imperavit. Sed *Persæ* clam eum subduxerunt. Quo cognito, *Cambyses* de illius salute gavisus, conservatores ejus capitali affecit supplicio.

b Herod. ibid. (*b*) Demùm anno octavo ineunte regni sui, ante *Christum* 522. *Cambyses* in amentiam incidit, ac fratrem suum *Smerdin* mandavit interfici; quòd eum per somnium in solio suo considentem vidisset. *Prexaspes* id mandatum exsecutus est. Ita quidem *Herodotus*. *Ctesias* verò nomen illius *Tanyoxarem* fuisse scribit, paulòque rem aliter exponit. Haud multò pòst *Cambyses* lignum incîdens, femoris musculum oblæsit, atque undecimo pòst die mortuus est.

c Herod. ibid. (*c*) Ægrotante *Cambyse*, *Polycrates* in *Samo* anno 11. tyrannidis suæ ab *Orœte Sardium* præfecto

(1) *In filium ejus Psammetichum*] Lego Psammenitum, ut ex §. seq. apparet, & *Herod. lib.* 3. *c.* 14. is porrò ille est, qui *Ctesiæ Amyrtæus* dicitur.

fecto per fraudem evocatus interficitur, ejusque cadaver in cruce suspenditur. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Per idem tempus, ante *Cambysis* obitum, *Magus* quidam *Smerdi* simillimus, ejus sibi personam imposuit; ac, defuncto *Cambyse*, regnum mensibus septem tenuit. *Magus invadit imperium.*

(*a*) Quo à septem principibus occiso, unus ex horum numero *Darius*, *Oebaris* stratoris sui opera, & equi hinnitu, regnum est adeptus, annum agens 28. Siquidem *Herodotus* in calce *libri* 1. ait anno ultimo *Cyri Darium* annorum fuisse circiter 20. Is *Orœtem* paulò post interfecit. *Intaphernem* unum de sex adjutoribus suis, quòd ab admissionali & janitore ad Regem adire prohibitus, utrique nares auresque præcidisset, morte damnavit. Tributa certum ad modum redegit. Horum summa ex *Asia* & *Ægypto* talentûm *Euboicorum* fuit 14560. quæ ad æs nostrum redacta scutatorum nostrorum efficiunt 10374000. (Editio Francof. 9487626.) *a Herod. 3. Valer. Max. 7. cap. 6. Just. 1. Darius. De Dario. Par. 2. l. 3. cap. 10.*

Sylosonti Polycratis fratri, à quo privatus adhuc veste donatus in *Ægypto* fuerat, patriæ suæ *Sami* insulæ principatum dedit. Quo ferè tempore *Babylon* defecit, quam 20. mensibus obsessam, per *Zopyrum* egregiæ fidei principem obtinuit. Quod sub annum tertium Olympiadis 67. incidit.

(*b*) Duplex ab eo insignis expeditio facta. Prior contra *Scythas*; contra *Græcos* altera. In priori, ponte *Bosphorum* injunxit, tum alterum in *Danubio* fecit; cui servando *Jonicarum* urbium principes adhibuit: à quibus deliberatum est, ecquid ponte rescisso, ad quod *Scythæ* eos adhortabantur, *Darium* & *Persarum* robur iisdem internecione delendum traderent. Sed vicit *Histiæi Milesii* sententia, qui ne id fieret eâ ratione persuasit, quòd *Darii* regno ipsorum salus niteretur ac dominatio. Itaque *Darius* magnâ exercitus amissâ parte, ægrè *b Herod. 4. Just. 1. Corn. Nep. in Milt. Darii Scythica expeditio.*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. in *Asiam* rediit, *Megabazo* cum 70. M. in *Europa* relicto ut eam armis subigeret. Contigit hæc in *Scythas* expeditio ineunte 68. Olympiade, ante *Christianam* æram 508.

a Herod. 5. (*a*) *Megabazus Thraciam* & *Macedoniam* *Darii* subjecit imperio. Quo tempore *Alexander*, *Amyntæ Macedonum* Regis filius, *Persarum* principes quosdam petulantiùs in convivio domi suæ lascivientes occidit. *Darius* in *Persidem* rediens *Histiæum Mileti* Tyrannum secum per honoris speciem abducit invitum. Qui *Aristagoram* generum & consobrinum suum civitati suo loco præposuit. Quem postea, ut ab Rege deficeret, & in belli societatem *Jonas* secum traheret, clam est hortatus. Quippe patriæ desiderio & aulæ *Persicæ* tædio id consilii ceperat, ut, prætextu domestici illius incendii restinguendi, commeatum impetraret à *Dario*. Interim *Aristagoras*, *Milesiis* restitutâ libertate, ac Tyrannis, quoad potuit, ubique sublatis, ad *Græcorum* auxilia respexit. Itaque *Lacedæmoniis* frustrà tentatis, *Athenas* venit; à quibus classe viginti navium adjutus, palam defecit à *Persis*. Mox eorumdem auxilio captæ sunt *Sardes*, & incensæ. Id evenit Olympiade 69. *Persæ Jonas* persecuti fundunt fugantque. Qui ab *Atheniensibus* destituti, nihilo secius contra *Persas* utcumque bellum sustinent. *Byzantium* & alias urbes capiunt. *Darius*, audito ab *Atheniensibus* inflammatas esse *Sardes*, ulciscendi cupidus, quotidie se de bello *Atheniensibus* inferendo jubet admoneri.

Histiæus Milesius.

b Herod. 6. (*b*) *Aristagorâ* deinde in acie cæso, missus ab *Dario Histiæus* frustrà contra Regem cum *Jonibus* nititur: qui navali prælio superati; *Miletus* sexto ab *Aristagoræ* defectione anno expugnata; & incendio consumpta; *Histiæus* ab *Harpago Persarum* duce captus in pugna, & ad *Artaphernem Darii* fratrem perductus, in crucem agitur.

Da-

Darios Mardonium generum adversus *Gra-* A. 4186.
cos cum exercitu mittit; qui Tyrannis ex ur- Per. Jul.
bibus *Joniæ* sublatis, pro iis popularia impe- ad 4430.
ria constituit. *Thraciam* inde, *Macedoniam*, ac finitimas regiones sibi subjicit. Ad montem *Athon* gravi tempestate jactatus viginti amisit hominum millia. Post hæc, legatos *Darius* misit in *Græciam*, qui (1) aquam & ignem exigerent; quibus *Æginetæ* paruerunt.

Demùm anno tertio Olymp. 72. Periodi *Ju-* Par. 2.
lianæ 4224. ad *Marathona* pugnatum est. l. 3. c. 11.

(*a*) Causam hujus belli *Dario* præbuit par- a Herod.
tim propagandi in *Europam* & *Græciam* impe- 6. Corn.
rii, partim ulciscendorum *Athæniensium* cupi- Nepot. Milt.
ditas, qui auxilium contra se tulerant *Joni-* Pausan.
bus, & *Sardes* incenderant. Non hoc solum Att. p.
posterius expeditioni prætexuit suæ, sed il- 31. Just.
lud insuper, ut *Hippiam Pisistrati* filium *Athe-* 2. c. 9.
nis ejectum, ac supplicem sibi factum, in tyrannidem restitueret.

His commotus *Darius* classem mittit in *Græ-*
ciam sexcentarum triremium, ut ait (*b*) *He-* b Lib. 6.
rodotus; ut autem *Cornelius Nepos* in *Miltia-* p. 331.
de refert, quingentarum; quibus ducenta pe- edit.
ditum millia, decem equitum imposuit, si ei- Græc.
dem creditur. At *Lysias* in *Epitaphio* quingenta millia numerat. Ea classis, ducibus *Dati* & *Artapherne Artaphernis* fratris *Darii* filio, primùm ad *Eubœam* appulsa, *Eretriam* cepit. Inde in *Atticam* venit, & suas copias in campum *Marathonem* exposuit. *Athenienses* decem contra illos Prætores creant, qui exercitui præessent: inter quos erat *Miltiades*; cujus auspiciis perexiguâ manu (non enim plures decem millibus habebant, è quibus *Atheniensium* novem millia, *Plataensium*

 mille

(1) *Aquam & ignem*] Lege terram & aquam, ut ex *Herod. lib.* 6. c. 48. & 49. observatum fuit in *Præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.* erat autem traditio terræ & aquæ formula acceptæ dominationis. Aquâ autem & igni interdicere; Romanis erat in exilium mittere.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. mille fuerunt) fusi sunt barbari. Centum millia peditum cum equitum millibus decem in aciem produxisse *Datim* asserit *Cornelius Nepos*. Cæsa in eo prælio *Persarum* 6400. *Athenienses* 192. die *Boëdromionis* 16. ut ait a Plut. in Cam. (*a*) *Plutarchus*, hoc est *Septembris* 29. Celebrantur inter alios *Callimachus Atheniensium* Polemarchus, & *Cynægirus*, (2) qui hostilis navis aplustria manu prehendens ea abscissa cecidit.

Post hanc cladem *Darius* majorem contra b Herod. 7. init. *Græcos* apparatum instruit (*b*) triennio toto. Quarto verò anno defecit *Ægyptus*. Dum igitur ad ulciscendos utrosque se comparat, ortâ liberos inter dissensione, qui à patre Regem eligi de more postulabant, tandem ab eo *Xerxes* designatus est, ac majori natu *Artabazani* antepositùs, quòd & *Cyri* filiâ *Atoßâ* genitus, & in principatu susceptus esset. Sequenti demùm anno ab *Ægypti* defectione (3) moritur *Darius*. Hæc *Herodotus*. Ex quibus id efficitur, *Marathoniam* pugnam anno *Darii* secundo & tricesimo contigisse, hoc est quinto ante illius obitum.

CAPUT II.

De Pisistratidarum *historia*, *&* Hipparchi *nece*, *tum de* Miltiadis *dominatu*, *&* Cornelii Nepotis *errore gravissimo.*

ANNO ante *Marathonium* prælium vicesimo, ut auctor est (*c*) *Thucydides*, *Pisistratidarum* dominatus *Athenis* exstinctus est *Alcmæonidarum* operâ, & auxilio *Lacedæmoniorum*. Pulsus est enim *Hippias Pisistrati* filius,

c Lib. 6. Herod. 5. & 6. Vide Par. 2. l. 3. c 9.

(2) *Qui hostilis navis aplustria manu prehendens*] scilicet cum terrâ victi Persæ in naves confugerent. *Herod. lib.* 6. *c.* 114.

(3) *Moritur Darius*] Hic Darius Hystaspis filius vulgò creditur *Asuerus* libri *Esthera Usser*. ad A P. J. 4294 *cap.* 11.

hius, cùm annos 18. post patris obitum præfuisset. Cujus frater *Hipparchus* fuit, vir moderatus & eruditus, ut testis est (*a*) *Plato.* Tametsi *Diodorus Hipparchum* & *Hippiam* violentos & impotentes fuisse dicit, tertium verò *Pisistrati* filium *Thessalum* civilem ac benè moratum, qui ejuratâ tyrannide civibus percharus fuit: cui rursus contradicit (*b*) *Heraclides*, qui *Thessalum* juniorem & audaciâ præcipitem ait fuisse; quem conjurati volentes occidere, pro eo *Hipparchum* interemerunt, longè commodiorem fratribus duobus. Hic *Harmodii* & *Aristogitonis* conspiratione cæsus est *Panathenæorum* tempore. (1) Qui ambo à satellitibus occisi; plerique alii torti, & supplicio affecti. Inter quos *Leana* meretricis constantia celebratur. (*c*) Pòst *Hippias Athenis* dominatus est annos tres; & quarto pulsus, ad *Darium* confugit, anno vicesimo ante *Marathoniam* pugnam ut ait *Thucydides.* Quocirca *Hipparchi* nex contigit anno 4. Olymp. 66. quo anno *Panathenæa* pentaëterica sacra *Athenis* indici solita indidem colligitur. Fuit autem hic annus ante *Christum* 513. *Hippias* verò anno tertio Olymp. 67. est ejectus. Periodi *Julianæ* 4204. Statuæ deinde publicè *Harmodio* & *Aristogitoni* positæ sunt, ut scribit (*d*) *Plinius*; qui eodem anno id actum esse dicit, quo pulsi sunt Reges. Pulsi sunt autem tertio anno exeunte Olympiadis ejusdem, hoc est Periodi *Julianæ* 4205.

(*e*) Per idem tempus, quo *Darius* per legatos (2) aquam & ignem à *Græcis* civitatibus petebat, cùm *Æginetæ* mandata fecissent, & ad eorum causam cognoscendam *Lacedæmone*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

a Dial. de lucri cupid. In Excerpt. Val. p. 250.

b Lib. de Polit.

c Pauf. Att.

d Lib. 34. c. 4.

e Herod. lib. 6.

(1) *Qui ambo à Satellitibus occisi &c.*] alter tantum illorum occisus est à Satellitibus, alter dein captus tortus & supplicio affectus est; ut ex *Thucyd. lib. 5. c. 57.* & *seqq.* observatum fuerat in *Præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.*

(2) *Aquam & ignem*] terram & aquam. Vid. *cap. præced. Not.* 1.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *mone Cleomenes* Rex eò venisset, à collega suo *Demarato* in crimen adductus, huic ipsi regnum abrogari fecit, subornatâ *Pythiâ*, quæ legitimum *Aristonis* filium negaret esse *Demaratum*. Huic substitutus est *Leotychides*, à quo ille ludibrio perstrictus ad *Persas* profugit.

a Herod. 6. c. 34. (*a*) Memorabilis eâdem tempestate fuit *Athenis Miltiades Cimonis* filius, qui in *Cherroneso Thraciæ* dominatum obtinuit. Hujus *Miltiadis historia.* enim patruus *Miltiades Cypseli* filius, eâdem quâ *Cimon* matre genitus, à *Doloneis Thracibus*, qui *Cherronesum* incolebant, ad principatum, ex oraculo, *Athenis* expetitus, *Crœso* regnante, quo cum & amicitiam coluit, regionem illam tenuit. Is moriens *Cimonis* fratris filium *Stesagoram* successorem relinquit. Quo ab sicario interfecto, *Pisistratidæ*, ait *Herodotus*, *Miltiadem Cimonis*, quem ipsimet è medio sustulerant, filium eò submittunt, qui rerum ibi potitus est. Tertiò verò, postquam venerat, anno *Scythæ*, quos *Darius* expeditione in eos factâ provocarat, in *Thraciam* irrumpunt. Quos *Miltiades* fugiens *Cherronesum* reliquit, eodemque postmodum à *Thracibus* est restitutus. Hæc *Herodotus*. Quæ ut vera sint, necesse est post *Hipparchi* necem ab *Hippia* solo missum esse *Miltiadem*, siquidem tertio anno post *Scythæ* impressionem fecerunt.

Cornelii Nepotis gravis error de Miltiade. In quo *Cornelii Nepotis* animadversione dignus est error, qui priorem *Miltiadem* cum posteriore confudit, & utriusque gesta adscripsit uni. Rectè autem (*b*) *Ælianus* in *Variis*, *Miltiades* tres distinguit, itidem ut nos fecimus.

b Lib. 12. Var. c. 35.

c Herod. Corn. Nepot. Just. 2. *Cimonis gesta.* (*c*) *Cimonis* filius *Miltiades*, cùm totum illud mare *Persica* classis obtineret, *Athenas* elapsus est. Ac posteà contra *Darii* exercitum imperator, in campo *Marathonio* secundissimo & gloriosissimo exitu certavit. Quam victoriam adeptus, ad ejus persequendas reliquias

quias cum classe mittitur: ac dum per insulas bella circumfert, *Paron* aggressus; indeque quâ terrore falso ingruentis *Persarum* exercitus, quâ oblæsi corporis ægritudine depulsus, iniquis civium suorum sententiis grandi ære mulctatus est; & quia solvendo non erat, in vincula conjectus, ubi diem obiit supremum. Hæc proximo anno ab *Marathonia* victoria videntur accidisse. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

CAPUT III.

De quibusdam viris doctis, qui circa illud tempus exstiterunt.

HOc temporis spatio, quod ab anno tertio Olympiadis 60. ac *Cyri* primordio *Babylonico*, ad obitum *Darii* & *Xerxis* initium fluxit, memorantur insignes in omni doctrinæ genere viri. Poëtæ quidem, (1) *Simonides Ceus* Lyricus, quem *Eusebius* adscribit Olympiadi 61. unà cum *Phocylide*. *Simonides. Phocylides.*

Tum *Anacreon*, qui *Polycrati Sami* Tyranno percharus fuit, ut refert (*a*) *Herodotus*. At *Polycrates* Olympiade 64. ab *Orœte* necatus est. *Anacreon.* *a* Lib. 3. c. 111.

Floruit & (*b*) *Æschylus Athenis Cynegyri* illius frater, qui in pugna *Marathonia* fortissimè pugnavit, quo cum & *Æschylus* in acie stetit, ut scribit Vitæ illius Auctor. At in *Sophoclis* Vita refert alius, hunc Archonte *Philippo* natum esse, anno secundo Olympiadis 71. & 17. annis *Æschylo* fuisse juniorem, Ita natus fuerit *Æschylus* anno primo Olympiadis 67. Periodi *Julianæ* 4202. & *Marathonii* conflictus tempore annum agebat circiter 22. aut 23. ac mortuus erit anno Periodi *Julianæ* 4267. Olympiadis 83. anno secundo. Nam vixit *b* Schol. Æsch. *Æschylus.*

H 5

(1) *Simonides Ceus*] Chius in plurimis Ciceronis operum editionibus dicitur. *Simonides Chius* poëta, quem primum ferunt artem memoriæ protulisse de Orat. §. 141.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. vixit annos 65. Verùm cùm *Hieronis Siciliæ* Regis tempore & apud illum mortuus esse perhibeatur, & *Hiero* anno Periodi *Julianæ* 4247. obierit, non consonat ratio. Itaque longè ante Olympiadem 67. natus fuerit.

Xenophanes. Inter Philosophos recensetur *Xenophanes* Physicus idemque Poëticâ laude celebratus, quem *Diogenes* & *Eusebius* circa Olympiadem ponunt 60.

Pythagoras. Jambl. in vita Pyth. Diog. Diod. in Excerpt. Valesf. p. 241. Sed nihil *Pythagorâ* nobilius ætas illa peperit, qui ortus insulâ *Samo*, post diuturnam peregrinationem, reversus in patriam, *Polycrate* adhuc in ea dominante, *Crotonam* in *Italia* petiit, ibique discipulos complures habuit, ut refert *Diogenes*. Alii *Sylosontem Polycratis* fratrem & successorem ajunt non potuisse ferre. Floruit is Olympiade 60. si *Diogeni* credimus: *Jamblichus* circa Olympiadem 62. in *Italiam* abiisse scribit, quâ sanè *Polycrates* dominari cœpit. Mortuum verò Olympiade 70. ejusque quarto anno refert *Eusebius*, cùm vixisset annos vel 80. vel 90. ut auctor est *Diogenes*. Cum *Phalaride* Tyranno & *Abaride* versatum esse prodit *Jamblichus* idem, qui de ejus vita & dogmatibus scripsit. Fuit autem *Abaris Hyperboreus Apollinis* Sacerdos; qui *Pythagoram* pro *Apolline* veneratus, mirificam illi sagittam obtulit, quâ fretus flumina transmittebat, urbes pestilentiâ liberabat, & alia pleraque stupenda faciebat. Hæc *Jamblichus*. (*a*) *Tertullianus* verò *Pythagoram* apud *Thurios* tyrannidem affectasse scribit.

a In Apol. c. 46.

Pythagoræ præceptis *Crotoniatæ* Rempublicam suam instituerunt: ac non moribus solùm, sed etiam virtute bellicâ adeo profecerunt, ut centum eorum millia duce *Milone* cum trecentis *Sybaritarum* millibus (2) ad *Sagram*

Diod. 12.

(2) *Ad Sagram fluvium*] Delendæ sunt hæ voces errore huc illapsæ, ut ex *Diodoro* ad marginem citato observatum fuit in *Præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.*

Sagram fluvium conflixerint, & cæsis hostibus, urbem ipsam funditùs everterint. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Heraclitus Ephesius circa Olympiadem 69. floruit, auctore *Diogene*. Nec non *Zeno Eleates*. (*a*) Hunc bubulo se stercore oblitum exuffisse refert *Tertullianus*. *Heraclitus.* a Tert. ad Mart. c. 4.

CAPUT IV.

De ejectis Româ *Regibus*, *ac bellis deinceps à* Romanis *susceptis*.

REGNATUM est *Romæ*, ait (*b*) *Livius*, ab condita urbe ad liberatam, annos 244. Itaque (*c*) anno ineunte 245. pulsis Regibus, Consules primi creati sunt. Quare cùm urbs condita sit, ex *Varronis* opinione, anno tertio Olympiadis 6. qui incurrit in annum (*d*) ante *Christum* 753. Regifugium ac primus Consulatus convenit in annum quartum Olympiadis 67. ante *Christum* 509. Quod sic intelligi volumus, quasi idem in anno veteri *Romano* situs mensium fuerit, qui hodieque in *Juliano* cernitur. *Palilia* 6. Cal. *Maji* celebrata sunt: unde Urbis anni computari solent. *Olympiadici* verò ab solstitio numerantur. Itaque initium annorum urbis in finem *Olympiadicorum* congruit. At *Romani* menses per illa tempora non eodem loco consistebant: quem tum verò tenerent, nulla potest divinatio consequi. Ideo communi nos & hodierno situ sæpiùs utemur. b Lib. 1. in fine. c Dion. l. 4. Plut. in Popl. d Per. Jul. 3961.

Tarquinio propter oblatum ab ejus filio *Lucretiæ* stuprum abrogatum est regnum 6. Cal. *Mart.* quo die Regifugium notatur in Calendario *Romano*. Vide to. de Doct. Temp. c. 21.

Pro Regibus Consules duo comitiis centuriatis à Præfecto urbis ex commentariis *Servii Tullii* creati sunt, *L. Junius Brutus*, & *L. Tarquinius Collatinus*: quorum hic *Tarquiniorum*, *Consules creati.*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. niorum propinquus erat, à *Demarato* oriundus, ejusque pronepos. Qui, post detectam conspirationem, in qua filii *Bruti* & ipsius *Tarquinii* sororum filii deprehensi fuerant, cùm se mollius gereret, annitente *Bruto*, redactus in ordinem exsulare coactus est, eisque *P. Valerius Poplicola* suffectus. Post *Tarquinio* Rege bellum inferente, in ipso conflictu *Brutus* occubuit, ejusque loco primùm *Lucretius* Consul est factus; deinde *M. Horatius*: ac deinceps quotannis institutum, nova ut Consulum paria Reipublicæ præessent.

a Liv. 2. Dion. 5. Plut. in Popl. *Horatius Cocles.* *Scævola.* (*a*) Anno tertio à parta *Romæ* libertate *Porsenna Clusinorum* Regulus, ad reducendos *Tarquinios*, bellum *Romanis* intulit. Quo bello *M. Horatii Coclitis* virtus enituit; qui ingruentes per pontem hostes sustinuit unus, ac reciso ponte transnatavit. Tum *Mucii Scævolæ*, qui Regem aggressus, & conatu suo frustratus, ardentem in focum injectâ manu illum adeo terruit, ultrò ut pacem à *Romanis* expeteret. Nec minùs puellarum fortitudo *Clælia.* conspecta est, imprimisque *Clæliæ*, quæ obses data Regi, elusâ custodiâ, trans flumen ad suos equitavit.

b Liv. 2. Dion. 6. (*b*) Submotis *Etruscis*, vehemens ab *Latinis* bellum increbuit, quos *Octavius Mamilius Tarquinii* gener, *Latinus* ipse, concitabat, contra quos Dictator anno urbis 258. factus *Postumius*, ad *Regillum* lacum insigni prælio *Primus Dictator.* victis societatem reddidit. Nec primus hic Dictator fuit. Ante hunc urbis anno 250. creatus erat *T. Lartius* Consul, cùm plebs æc Liv. 2. Plut. Cor. re alieno pressa nomen adversus *Latinos* dare detractaret.

Bellum Volscicum. (*c*) Contra *Volscos* bellum postea susceptum. Qui *Latinis* superiore bello, quæ mitterent, auxilia paraverant. Quod bellum ex interd Dion. l. 8. Liv. Plut. vallo sæpè repetitum ad annos plures propagatum est. Cœpit autem anno urbis 259. (*d*) Memo-

Memorabilis eo bello *C. Marcii Coriolani* fortuna fuit, qui anno urbis 263. damnatus absens, in *Volscos* abiit; iisque auctor fuit instaurandi belli, cui gerendo dux cum *Tullio Accio* delectus, cùm fusis sæpè *Romanis*, jam mœnibus ipsis immineret, maternis precibus infractus, cœpto destitit; quod anno urbis conditæ 266. evenit. Exstincto *Coriolano*, *Volsci* nihilominus bellum perseverarunt facere, qui cum *Æquis* & *Hernicis* insigniter à *Spurio Cassio* ter Consule victi. Sed ea gloria in auctoris sui perniciem cessit. Hic enim primus *Romæ*, post ejectos *Tarquinios*, regnum ausus affectare, in ipso conatu est oppressus, ac de rupe *Tarpeia* præcipitatus anno U. C. 269. (*a*) Hic princeps agrariam *Romæ* legem tulit anno eo, qui illum, quo necatus est, antecessit.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Coriolanus.*

a Dion. 8. Liv. 2.

Agraria lex prima.

At anno conditæ *Romæ* 261. cum ob creditorum impotentiam ac fœnebre malum plebs trans *Anienem* in montem sacrum secessisset à Patriciis, *Menenii Agrippæ* consilio & Oratione reconciliata est, impetrato priùs Magistratu, quem ad sui tutelam violentiæ Patrum objiceret. Ii Tribuni appellati sunt.

Tribuni creati.

CAPUT V.

De expeditione Xerxis *in* Græciam, Græcorum *navali ad* Salaminam *victoriâ*, *& clade* Persarum.

ANNO post *Marathoniam* pugnam decimo *Salaminia* contigit, ut auctor est *Thucydides*. (*b*) *Xerxes* enim, qui anno 4. Olympiadis 73. & ante *Christum* 485. post parentis obitum imperare cœpit, *Pisistratidarum* & *Alevadarum* hortatu, tum horribilibus spectris incitatus ad hoc bellum, anno imperii sui quinto, Periodi *Julianæ* 4233. sive Olympiadis

V. Par. 2. l. 3. c. 13.

b Herod. 7. & 8. Plut. in Them. & Arist. Just. 2. Corn. Nep. in Them. Diod. 11.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. piadis 74. anno quarto, in *Asiam* profectus est, & hyeme *Sardibus* exactâ, sequente vere trajecit in *Græciam*. *Herodotus* scribit in illius exercitu capitum fuisse ampliùs quinquagies & bis centena octoginta tria millia, (*a*) *Plutarchus* quinquagies: (*b*) *Theodoretus* tricies centena millia, *Cornelius Nepos* peditum septingenta millia, equitum quadringenta. Classis porrò navium fuit, ut idem refert, 1200. *Lacedæmonii*, duce *Leonidâ*, cum trecentis *Spartanis* & *Græcorum* cæterorum millibus quatuor, in *Thessaliæ* faucibus, quas *Thermopylas* vocant, ingruentem illius exercitum aliquandiu represserunt. Dilapsis deinde *Græcis* aliis, soli *Lacedæmonii* à *Persis* circumventi perierunt. *Athenienses* ab oraculo moniti, ut se muris ligneis tutarentur, auctore *Themistocle*, relictâ patriâ se suaque omnia in naves imposuerunt, quas ducentas numero paratas habebant, ut ait *Cornelius Nepos*. Quibus additæ *Græcorum* reliquorum centenæ trecentarum navium classem implebant. (*c*) At *Herodotus Atticas* naves 127. haud plures, memorat: in totum verò 271. *Xerxes Atticam* ingressus, *Athenas* incendit. Tum navalis ad *Salaminam* pugna fit; in qua victi sunt *Persæ*, *Boëdromionis* die 20. qui in *Septembris* 23. incidit. Fugit *Xerxes*, & ad *Hellespontum* pervenit die post pugnam 45. relicto in *Græcia Mardonio* cum 300000 peditum. Hoc navale prælium contigit ineunte anno primo Olympiadis 75. ante *Christum* 480. Anno insequente, *Mardonius* à *Græcis*, duce *Pausaniâ Lacedæmonio* & *Aristide*, vincitur ad *Plateas*, & occiditur, *Boëdromionis* tertio, *Septembris* 25. (*d*) Quâ eâdem die *Græci* ad *Mycalem* navali prælio *Persas* superarunt.

a In Paral.
b Orat. 10. con. Græc.
c Herod. 8. init.
d Herod. lib. 9. Diod. 11. Plut. Arist.

Per idem tempus, quo cum *Persis* maritimo prælio certavere *Græci*, *Carthaginenses*, quos ad invadendam *Siciliam Xerxes* incitarat,

rat, terra victi sunt ad *Himeram* à *Gelone*, ut scribit (*a*) *Diodorus*. A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *a* Lib. 11.

CAPUT VI.

De rebus memoriâ dignis, quæ post Persicum *bellum in* Græcia *contigerunt, ac civilibus* Græcorum *bellis.*

PERSICI turbinis metu perfuncta *Græcia* ab externis bellis ad domestica paulatim arma sua convertit, nobilissimis civitatibus de principatu certantibus, *Athenis* & *Lacedæmone*, ad eas cæteræ partitis sese studiis applicarunt.

(*b*) Prima, constitutis rebus, *Athenienses* cura tenuit instaurandorum mœnium, quæ *Persæ* diruerant, quod *Themistoclis* industriâ perfectum est, nequicquam *Lacedæmoniis* obstantibus, ne extra *Peloponnesum* paulò aliqua munitior urbs esset, quâ barbari occupatâ velut arce uterentur ad opprimendam *Græciam*: etsi non tam boni publici amore, quam invidiâ & metu, ne se altiùs æmula civitas efferret, id illos prohibere constabat. Quin ejusdem consilio (*c*) *Themistoclis*, *Athenienses* in *Piræeo* portum fecêre, cùm *Phalerico* hactenus uterentur. (*d*) Posteà *Græci* ad depellenda barbarorum præsidia *Pausaniam* cum classe miserunt in *Cyprum* & *Hellespontum*. (*e*) Qui, capto *Byzantio*, moras ibi faciens, occulta cum *Persis* consilia de prodendis *Græcis* iniit, quibus patefactis, domum revocatus, ac denique damnatus periit. *Athenienses* interim *Græcos* populos, *Pausaniæ* superbiâ ab *Lacedæmoniis* alienatos, per *Aristidem* adjunxere sibi; quibus commune quoddam ærarium in insula *Delo* constituere placuit, in quod singuli quotannis conferrent aliquid, quod sibi postea *Athenienses* usurparunt.

b Diod. 11. Corn. Nepot. Themist. Plut. Them.

c Thuc. l. 1. p. 62. Corn. Nep.

d Diod. 11. Corn. Nep. in Pausan.

e Thuc. 1. Diod. 11. Corn. Nepot. Plut. Parall.

Inde

ſo *Gylippo* duce, *Athenienſes*, quibus hactenus res ex voto fluxerant, terrâ marique victi omnes in poteſtatem venerunt hoſtium; à quibus occiſi ſunt *Demoſthenes* dux fortiſſimus, & *Nicias*. Id anno belli 19. contigit, ante *Chriſtum* 413.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Sicula clades Athenienſium.*

Ex eo tempore *Athenienſium* inclinare fortuna cœpit, quam tamen labantem utcumque revocavit (*a*) *Alcibiades*, cum in patriam reſtitutus eſſet, populari imperio ſublato, ac penes quadringentos conſtitutâ Republicâ, quæ deinde quinque millibus permiſſa.

a Thuc. l. 2. Diod. 13.

(*b*) *Poſtremo* ab *Araco* & *Lyſandro* ducibus victis ad *Ægos* potamon *Athenienſibus*, urbeque ipſa in deditionem acceptâ, finis bello eſt impoſitus, anno viceſimo octavo ineunte, *Aprilis* circiter 18. hoc eſt *Munychionis* 16. Tenuit, itaque bellum annos ſolidos 27. ad uſque *Athenarum* ἅλωσιν (*c*) At *Xenophon* bellum extendit ad autumnum uſque ſequentem, quo Solem defeciſſe refert; quod anno ante *Chriſtum* 404. Olympiadis 94. anno primo, *Septembris* 3. accidit. Siquidem Olympiade nonâ ineunte id eveniſſe narrat, adeòque proximâ ab illa, quam diſertè 93. numeraverat initio *libri* 1.

b Corn. Nep. & Plut. in Lyſan. Diod. 13.

Athenæ captæ.

c Xeno. 2. Hellen. p. 270. Græc.

Cæterùm *Artaxerxis Longimani* anno 34. bellum inchoatum eſt. Nam ejus belli anno 7. mortuus eſt, ut ait (*d*) *Thucycides*, cùm regnaſſet annos 40. Deſiit autem anno *Artaxerxis Memorioſi* primo deſinente, vel ineunte ſecundo, ut (*e*) ex *Diodoro* conſtat.

d Thuc. l. 3. p. 285.

e Diod. 13.

Per idem belli tempus, ejus, ut auctor eſt *Diodorus*, anno 22. profligatis in *Sicilia Athenienſium* opibus, *Ægeſtani*, qui illos ad auxilium exciverant, ad *Carthaginenſes* confugiunt; qui *Hannibalem Amilcaris* filium eo cum copiis mittunt. Is *Selinuntem* diripit, *Himeram* evertit. Contra quem *Hermocrates*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Syracusanus* exsul strenuè dimicat; sed idem anno primo Olympiadis 93. clam *Syracusas* irrepens, in foro cum suis occiditur: quos inter *Dionysius* erat is, qui postea tyrannidem occupavit anno belli *Peloponnesiaci* ultimo. Siquidem (*a*) *Dionysius Halicarnass.* scribit, Archonte *Calliâ*, anno tertio Olympiadis 93. (cœpit is anno Periodi *Julianæ* 4309.) (*b*) *Dionysium Syracusis* tyrannidem obtinuisse, (2) quod eodem astu, ac *Pisistratus Athenis* olim, perfecit.

a Lib. 7. init. *b* Diod. 13. Xeno. 2. Ἑλλην.

CAPUT X.

De iis, quæ post Peloponnesiacum *bellum memoratu digna gesta sunt, usque ad* Philippi Macedonis *tempora.*

POST (*c*) *Athenas* à *Lysandro* captas cùm 30. viris rerum illic summa permissa foret, ii crudeliter in cives grassantes, à *Thrasybulo* sunt ejecti, ac libertas *Athenis* restituta anno 4. Olympiadis 94. quarto ab eâdem urbe capta. (1) Quo ipso *Cyrus* junior, *Darii* filius, *Artaxerxis Mnemonis* frater, & à patre *Asiæ* præfectus, cum *Græcorum* & imprimis *Lacedæmoniorum* fretus auxilio contra fratrem arma sumpsisset, in prælio cæsus est. *Græci* auxiliares ad quinque millia ex decem redacti, duce inter alios (*d*) *Xenophonte* per *Armeniam*, & *Paphlagoniam*, & infestos Regis exercitus in *Græciam* admirabiliter evasêre anno primo Olympiadis 95. Inte-

c Xenop. lib. 2. Ἑλλην. Diod. 13. & 14.

d Xeno. in libris Ἀναβασ. Chion. ad Matridem.

(2) *Quod eodem astu, ac Pisistratus*] V. sup. lib. 2. c. 12.

(1) *Quo ipso Cyrus junior*] obscuriora hæc videntur, quia Autor noster Seriem Regum Persarum non accuratè retulit scil. inter Artaxerxem Longimanum & Mnemonem occurrunt Xerxes II. Secundianus vel Sogdianus & Darius Nothus, qui tres reges 20. annos occupant, per hos 10. annos, gestum est bellum Peloponnesiacum & Artaxerxis Mnemonis anno 1. desiit. Annò regis illius 3. in illum exercitum duxit Cyrus frater, de quo hic Autor noster.

dit in annum Periodi *Julianæ* 4260. fuit tunc annos natus 15. Sed fieri poteſt ut *ἅλωσιν Trojanam* annis aliquot anteverterit. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Hunc ſe oculis privaſſe propterea, (*a*) teſtis eſt *Tertullianus*, quòd mulieres ſine cupiditate intueri non poſſet. *a* Apol. 46.

(*b*) *Empedocles* & *Protagoras* circa Olympiadem 84. floruerunt. Quando & *Meliſſus*, (1) nec longè pòſt *Parmenides*; qui 90. Olympiade inſignis eſt habitus. Item *Gorgias*, *Hippias*, *Prodicus*, *Hippocrates* Medicus; quos ad Olympiadem 86. adſcribit *Euſebius*. Claruit & Aſtronomus (2) *Meto*, qui anno ante bellum *Peloponneſiacum* ſolſtitium obſervavit. *Empedocles.* *b* Diog. Laërt. Euſeb. *Hippocrates.* *Meto.*

Poëtæ vero celebres habiti ſunt, *Pindarus*; (*c*) qui anno, quo *Xerxes* tranſitum fecit in *Græciam*, annos natus erat 40. Olympiade 65. in lucem editus. Item *Bacchylides*, quem *Euſebius* ponit Olympiade 82. Vigebant tum & Tragici inſignes, *Æſchylus*, de quo ante dictum eſt; *Sophocles*, qui 17. annis junior *Æſchylo*, natus eſt anno 2. Olympiadis 71. ante *Chriſtum* 495. & obiit annos natus 90. anno tertio Olympiadis 93. Periodi *Julianæ* 4308. ut ſcribit (*d*) *Diodorus*, qui & *Apollodorum* in *Chronicis* referre, ſcribit, *Euripidem* eodem anno eſſe defunctum. Qui quidem natus eſt, ut ait *Thomas Magiſter* in illius Vita, anno ipſo primo Olympiadis 75. quo *Xerxes* irrupit in *Græciam*, vixitque annos 75. *Pindarus.* *c* Pind. Vita. *Æſchylus.* *Sophocles.* *d* Diod. 13. *Euripides.*

Comici quoque *Cratinus*, *Plato*, *Ariſtarchus*, Olympiade 81. conſignanter ab *Euſebio*.

(1) *Nec longè poſt Parmenides*] Imò contra & Meliſſus & Empedocles inter Parmenidis diſcipulos memorantur, ipſeque Olymp. 69. floruiſſe *Laërtio* dicitur, obſervatum id fuit in *Præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.*

(2) *Meto*] Is etiam Ennea de caëteridem ſeu Cyclum Lunarem novemdecim annorum inſtituit, de quo conſuli poteſt *autor noſter part. 2. lib. 1. c.*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

CAPUT IX.

De bello Peloponnesiaco, *ac cæteris quæ per illud in* Græcia *contigerunt.*

a Thuc. 2. Diod. 12. Plut. Peric. Vide Par. 2. l. 3. c. 11. *Periclis mors.*

BELLUM (*a*) in *Græcia* longè atrocissimum maximèque diuturnum *Athenienses* inter & *Peloponnesios* erupit anno primo exeunte Olympiadis 87. *Pythodoro* Archonte, verno tempore, ante *Christum* 431. Occasionem dedit *Pericles*, qui septem millibus talentûm expensis, ne rationes cogeretur reddere, permiscere maluit omnia.

b Thuc. 3. Diod. 12.

Hujus belli multiplex fortuna fuit, ac summa rerum varietas. *Pericles* pòst biennium & sex menses, quàm bellum cœperat, (1) pestilentiâ moritur, quæ sævissima grassari cœpit anno secundo. (*b*) *Lesbii*, & præcipuè *Mitylenæi*, ab *Atheniensibus* defecerunt anno quarto belli; sed insequente, à *Pachete* duce recepti, ægrèque ab internecione servati sunt. Anno ejus belli decimo, cùm ad *Toronam* *Cleo* dux *Atheniensium*, & *Brasidas Lacedæmoniorum* in acie cecidissent, utrinque quinquaginta annorum induciæ factæ sunt; at eæ post annos octo dissolutæ.

c Thuc. 8. Diod. 12.

(*c*) Anno verò belli 16. Olympiade 91. induciarum tempore, *Siciliam* aggressi sunt *Athenienses*, ut *Ægestanis* & *Leontinis* contra *Syracusanos* opem ferrent. Duces ad eam expeditionem missi sunt *Alcibiades*, *Nicias*, *Lamachus*. Sed *Alcibiades* absens sacrilegii postulatus, & domum revocatus, aufugit *Lacedæmonem* & ad auxilia *Syracusanis* importanda *Lacedæmonios* hortatus est. Itaque misso

(1) *Pestilentiâ moritur &c.*] Genus morbi *historicè* descripsit (qui & eo morbo laboravit, & alios laborantes vidit) *Thucydides Lib* 1. *Medicè* (qui ei curando tum præsens operam præstitit) *Hippocrates Lib.* 3. *Epidem. Sect.* 3. *Poëticè* verò (qui longo post tempore vixit) depinxit *Lucretius lib.* 6.

verſus *Æquos* Dictator factus, & (1) ab aratro vocatus, *Minucium* Coſ. & ab illis circumfeſſum eripuit, hoſteſque ſub jugum miſit. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

(*a*) Anno poſt U. C. trecenteſimo tertio, ante *Chriſtum* 451. ut auctor eſt *Dionyſius*, mutata *Roma* eſt Reipublicæ forma. Nam pro Coſſ. duobus creati ſunt Decemviri cum ſumma poteſtate; qui ex legibus, quas hinc inde legati è *Græcia* ſuperiore anno *Romam* attulerant, populo *Romano* jura conſcriberent. Sed cùm iidem poteſtate ſuâ ad tyrannidem abuterentur, & eorum unus *Appius Claudius Virginiam* per vim ſibi ad ſtuprum vindicare vellet, eamque ſuapte manu pater occidiſſet, fit altera plebis ſeceſſio: ad quam ſedandam, redacti ſunt in ordinem Decemviri, ac Tribuni plebis, & Conſules reſtituti. Quod anno Urbis trecenteſimo quinto, (*b*) ſexageſimo poſt partam libertatem incidit, ante *Chriſtum* 449. Ita tertium annum attigere Decemviri.

a Dion. 10. & 11. Liv. 3. *Decemviri.* *b* Cic. 2. de fin.

(*c*) Anno U. C. trecenteſimo decimo quinto *Sp. Melius* per occaſionem prævalidæ famis in plebem frumento diviſo aditum ſibi parans ad regnum, juſſu *Quinctii* Dictatoris à *C. Servilio Ahala* Magiſtro Equitum occiſus eſt. Sequenti verò, *Fidenates* ad *Lartem Tolumnium Vejentium* Regem deficiunt, & legatos populi *Romani* trucidant. His in foro ſtatuæ poſitæ. *Vejentes* anno, qui proximè ſecutus eſt, U. C. 317. à *Mamerco Æmilio* Dictatore victi: *Tolumnius* à *Corn. Coſſo* eſt occiſus; qui & optima ſpolia ſecundus à

c Liv. 4. Val. l. 5.

 Romu-

(1) *ab aratro vocatus &c.*] Duos diverſos Quinctios in unum malè confundit auctor; primus T. Quinctius Capitolinus dictus, Volſcos devicit, & Antium expugnavit; alter ab illo diverſus fuit L. Quinctius Cincinnatus Dictator factus adverſus Æquos & ab aratro vocatus, qui Minucium Coſ. liberavit, obſervatum hoc fuerat in *Præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Romulo Feretrio Jovi* consecravit. Etsi *Sigonius* id in illius Consulatu factum putet anno 326.

a Liv. 4. *Censores creati.* (*a*) Censores *Romæ* constituti anno 311. iidemque quinquennales facti. Sed anno 320. à *Mamerco Æmilio* Dictatore ad sesquiannum contracti.

Anno verò 323. contra *Æquos* & *Volscos* Dictator *A. Postumius* prosperè rem gessit; sed eam victoriam filii sui sanguine cruentavit, quem, quòd contra jussum suum pugnasset, securi percussit.

Caput VIII.

De viris excellenti doctrinâ præditis, qui inter tempus expeditionis Persarum *in* Græciam & Peloponnesiacum *bellum floruerunt.*

Anaxagoras. Eminentes ingenio fuere hoc intervallo Philosophi, *Anaxagoras*, qui eo anno, quo *Xerxes* trajecit in *Græciam*, annum agebat vicesimum, quo & philosophari cœpit, ut refert *Diogenes*. Natus itaque est Olympiade 70. ut scripsit *Apollodorus*; mortuus Olympiade 88. Malè apud *Diogenem* ἑβδομηκοςῆ pro ὀγδοηκοςῆ. Hujus discipulus *Pericles* fuit.

Socrates. b Diog. Laërt. (*b*) Natus est & Philosophiæ parens *Socrates* anno quarto Olympiadis 77. *Thargelionis* 6. die. Hic est annus Periodi *Julianæ* 4246. ante *Christum* 468: vixit annos 70. mortuus est anno primo Olympiadis 95.

Democritus. *Democritus* nascitur anno tertio Olympiadis 77. anno ante *Socratem*, ut ait *Thrasyllus* apud *Diogenem*: & vixit annos 109. Itaque moritur anno 4. Olympiadis 105. Quod autem librum, qui inscribebatur μικρὸς διάκοσμος, se scripsisse testatus est anno 730. ab excidio *Trojæ*, qui annus ex calculo nostro cadit

non *Darius* illius filius ab *Artaxerxe* fratre, apud quem parricidii, quod ipse commiserat, illum accusarat *Artabanus*, qui *Artaxerxi* meritas pœnas dedit. Sic *Artaxerxes* ὁ μακρόχειρ (*a*) eodem anno regnare est orsus. Hic anno imperii tertio, Olympiadis 79. secundo, *Ægyptum*, quæ cum *Inaro Libyæ* Rege defecerat, per *Achæmenem* patruum oppugnat. At *Inarus Atheniensium* copiis adjutus *Persis* restitit. Qui & navali prælio victi ab *Atheniensibus* anno tertio Olympiadis ejusdem, sequente verò *Memphim* confugientes ab iisdem illîc obsidentur. Demùm Olympiade 81. (*b*) *Athenienses* ab *Ægyptiis* destituti, à *Megabazo* æquis dimissi conditionibus discesserunt. *Inarus* in crucem actus est: *Ægyptus* recuperata.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Artaxerxes.*

a part. 2. lib. 3. c. 10.

b Thuc. 1.

Interim *Lacedæmonios* inter & *Athenienses* velitationes aliquot & atrocissimorum, quæ deinceps consecuta sunt, bellorum orta sunt initia. Nam *Athenienses*, quos opinione comitatis ac justitiæ sibi conciliarant socios, conversis in superbiam moribus offenderunt. Illi ad *Lacedæmonios* sese receperunt, velut (*c*) *Thasii*, *Æginetæ* Olympiade 79. Quinetiam mutuæ hinc inde in agros impressiones factæ. *Athenienses* duce *Leocrate*, *Corinthiis* & *Epidauriis* victis, in *Peloponnesum* grassati sunt anno 2. Olympiadis 80. Item Olympiade 81. duce *Tolmide Laconicam* populati sunt, & *Æginetas* sibi subjecerunt. (*d*) Pòst *Cimonis* operâ quinquennales induciæ factæ, bellique contra *Persas* conversus est impetus. *Cimon* cum classe profectus in *Cyprum*, terrâ marique barbaros vicit, & ad pacem faciendam adegit *Artaxerxem*, quâ nulla *Græcis* ad hanc diem gloriæ, *Persis* ignominiæ plus attulerat. Iis enim conditionibus est accepta, ne ad mare propiùs intervallo quantum equi cursus est accederent: intra *Cyaneas* autem & *Chelidonias* lon-

c Diod. 11.

d Thuc. 1. p. 72.

CAPUT XII.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Romanorum *res ab initio* Peloponnesiaci *belli ad obitum* Philippi, *id est ab A. U.* 373. *ad* 418.

ROMÆ, ab initio *Peloponnesiaci* belli ad mortem *Philippi*, varia bella confecta sunt. (*a*) Nam præter *Æquos* & *Volscos*, etiam cum *Vejentibus* negotium fuit. Quorum urbs obsessa est, eaque obsidio annos decem tenuit. Ac tùm primùm sub pellibus hyems agi cœpta. Initium obsidendi factum est anno U.C. 349. Capta urbs est anno 358. à *Camillo* Dictatore. Idem *Faliscos*, non tam armis, quàm justitiæ opinione, ad imperium adjecit anno urbis 360.

a Liv. 4. & 5. Flor. l. 1. c. 12. Eutrop. 1.

(1) (*b*) Sed à *Gallis* victrix ipsa *Roma* propemodum est deleta. Qui cùm anno 363. *Clusium* obsedissent, ac *Romani* legatos ad ipsos misissent *Fabios* tres, iique contra jus gentium prima in acie pugnare conspecti essent, omisso *Clusio*, ad urbem advolarunt.

b Liv. 5. Flor. 1. c. 13. Plut. Cam. Eutrop. 1. Vide Part. 2. lib. 3. c. 11.

Primo impetu fusi fugatique ad *Alliam Romani*, qui obviam iverant. Urbs deinde capta & incensa; Capitolium, quò se flos civitatis receperat, obsessum; &, absque *Manlio* fuisset, clam invadentibus barbaris captum foret. Sed clangore anseris excitatus *Manlius*, ac deinde reliqui, subeuntes per acclive *Gallos* egêre præcipites. Interim *Camillus*, qui *Ardeæ* exsulabat, revocatus, absensque Dictator est factus. Is collectis copiis *Romam* adveniens, inde *Gallos* ejecit, & ad octavum lapidem delevit penitùs.

Capta Urbs à Gallis.

Post hæc *Romanos*, relictis *Romæ* ruinis, *Vejos*,

(1) *Sed à Gallis &c.*] 200. annis anteà regnante scil. Tarquinio Prisco jam Galli in Italiam duce Belloveso penetraverant, sed brevi recedere coacti fuerant. *Liv. lib.* 5.

A. 4186. Per. Jul. ad 443c. *Vejos* migrare cupientes, ægrè *Camillus* Dictator compescuit, & ad instaurandam patriam adduxit. *M.* verò *Manlius*, ob servati Capitolii decus, à quo & *Capitolini* cognomen acceperat, elatus arrogantiâ, dum per ambitionem ac popularem gratiam viam sibi affectat ad regnum, (*a*) ex illo ipso, quod erat tutatus, *Tarpeio* saxo dejicitur anno U. C. 370.

M. Manlius.

a Liv. l. 6. Plut. Cam.

(*b*) Magna deinde patricios inter & plebejos altercatio fuit. Nam *C. Licinius Stolo*, & *L. Sextius*, Tribuni plebis legem anno U. C. 377. promulgarunt de plebejo altero creando Consule. Huic patribus acerrimè resistentibus, nullum curulem Magistratum passi sunt fieri Tribuni. (*c*) Ita *Romæ* quinque annorum ἀναρχίας fuit. Ac demùm pervicit plebs anno 387. & anno sequenti primus è plebe Consul factus est *L. Sextius*.

b Liv. 6. Flor. 1. c. 26.

c Liv. 7.

Primus è plebe Consul.

(*d*) Anno U. C. 392. cùm ingens medio in foro terræ hiatus exstitisset, ac responsum foret, id illi dicandum esse, quo plurimùm Pop. Rom. posset; quid illud esset dubitantibus omnibus, *M. Curtius*, juvenis bello egregius, armatus, & equo insidens in voraginem sese demisit, ratus nullum magis *Romanum* bonum quàm arma virtutemque esse.

d Liv. 7. Orof. 3. c. 5.

M. Curtius.

Cum *Tiburtibus*, *Tarquiniensibus*, & *Faliscis* bellum deinde fuit; præsertim anno U. C. 398. quo, ad terrorem Sacerdotibus cum facibus & anguibus præmissis, *Falisci*, & *Tarquinienses* acerrimè certantes, à *Fabio* Cos. victi sunt. Utrisque induciæ in annos 40. concessæ anno 403.

Cum *Gallis* quoque non semel res fuit. His in acie stantibus, *M. Valerius* Trib. militum annos natus tres & viginti *Gallum* quemdam *Romanos* ad certamen provocantem corvi auxilio superavit anno U. C. 405. unde *Corvini* cognomen & anno sequente Consulatum meruit.

(*a*) Sed

dio perirent, duces tres *Phocensium* sacrilegii participes tribus his pœnarum formis esse consumptos. Primus *Philomelus* à *Thebanis* victus sese præcipitavit, anno, ut scribit *Diodorus*, tertio Olympiadis 106. Post illum, *Onomarchus* à militibus suis in mare demersus ibidem præfocatus est anno 4. ejusdem Olympiadis. Tertius *Phayllus* anno sequente in templo, quod apud *Abas* fuit, vivus concrematus est; quanquam *Diodorus* aliique tabe periisse referunt. Confectum est hoc bellum à *Philippo Macedoniæ* Rege, cujus ad auxilium *Thebani* confugerant. Quippe *Phocenses* à *Lacedæmoniis* & *Atheniensibus* adjuvabantur. Ergo *Phocensium* urbes omnes solo æquatæ, præter *Abas*, quæ sacrilegii participes non fuerant. Cœptum est hoc bellum, ut ait *Diodorus*, anno 2. Olympiadis 106. à conditu *Romæ* 399. finitum est anno decimo quàm initum erat, exeunte secundo Olympiadis 108. Periodi *Julianæ* 4368. quamvis (*a*) *Pausanias* Prætore *Athenis Agathocle*, & anno 4. Olympiadis 105. inchoatum esse velit, & ineunte 108. Olympiade desiisse, Archonte *Theophilo*, biennio ante *Diodorum*. Sed *Diodori* verior est sententia. Siquidem (*b*) *Demosthenes Orat. de ementita legat.* testatur eodem anno, quo *Phocensium* urbes eversæ sunt à *Philippo*, *Pythicos* ludos esse celebratos, ad quos propter luctum *Athenienses* θεωροὺς & θεσμοθέτας *sacros* videlicet *legatos*, non miserunt. Atqui (*c*) *Pythia* exeunte anno secundo tetraëteridos Olympicæ peragebantur.

Hæc victoria *Philippo* gratiam & auctoritatem apud *Græcos*, ac postremò dominatum peperit. Hic *Amyntâ* genitus, *Thebis* obses apud *Epaminondam* aliquandiu vixit, ejusque disciplina tantum profecit, quantum res ab eo gestæ postea declararunt. (*d*) Mortuis fratribus tribus, eorumque novissimo *Perdiccâ*,

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

a Pausf. Phoc. p. 318.

b Demost. περὶ παραπρ.

c Vide l. 1. de Doct. Temp. c. 33.

d Diod. 16. Just. 8.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Philippus Macedo.* *câ*, anno secundo Olympiadis 105. regnum tenuit. Eo anno victis ad *Methonem Atheniensibus*, pacem deinde cum *Amphipoli* reddidit, ut eo liberiùs finitimos subjugare sibi posset. Ergo *Pæones* & *Illyricos* vincit. Inde *Amphipolim* capit. Superatis Regibus tribus, *Thraciæ*, *Pæonum* & *Illyriorum*, *Olynthios* deinde præpotentem in *Thracia* civitatem suis artibus, hoc est dolo ac muneribus, in potestatem redigit, ineunte 108. Olympiade. Quo eodem, *Phocensibus* deletis, sacro bello, cui adjutor & dux à *Thebanis* adscitus erat, finem imposuit.

a Plut. Pyr. (*a*) Anno tertio Olympiadis 109. mortuo *Arymbâ* Rege *Molossorum*, *Alexandrum* uxoris suæ *Olympiadis* fratrem, excluso *Æacida Arymbæ* filio, *Pyrrhi* patre, regem facit.

Byzantium oppugnans, *Atheniensium* aliorumque *Græcorum* consensu territus, ab incœpto destitit, pacemque cum *Atheniensibus* facit Olympiade 110. quâ anno tertio dissolutâ, cum iisdem *Atheniensibus* & *Bœotis* ad *Chæroneam* conflixit, ac victoriâ moderatè usus, hortatu *Demadis* pacem cum *Atheniensibus* societatemque renovavit. b Ælian. lib. 8. Var. c. 15. (*b*) Post *Chæronensem* victoriam insigne hoc moderati animi specimen dedit, quòd se quotidie conditionis admoneri suæ jussit, adhibito puero, qui ei antequam prodiret ter illud acclamaret, *Philippe, homo es.* Denique dux contra *Persas Græci* nominis electus, cùm se ad bellum compararet, in ipsa celebritate ludorum, quos *Ægis* in *Macedonia* peragebat, à *Pausania* stipatore corporis sui, incertum an *Olympiadis* conjugis & *Alexandri* filii consilio, ex improviso (*c*) confoditur, ineunte Olympiade 91. ante *Christum* 336. Regnavit annos 24.

c Diod. 16. Just. 8. & 9.

CAP.

(*a*) Is ad *Mantineam* cum *Lacedæmoniis* & *Arcadibus* postremo prælio conflixit; in quo victor ex vulnere paulò pòst occubuit anno 2. Olympiadis 105.

Anno sequente mortuus est (*b*) *Agesilaus* annum agens 84. regni 41. in *Cyrenaïca*, cùm ex *Ægypto*, in quam *Tachoni* Regi, qui à *Persis* defecerat, opem allaturus venerat, rediret in patriam.

(*c*) At in *Sicilia Dionysius* interim assiduè bellabat. Nec minùs cum suis quàm cum externis, hoc est *Carthaginensibus*, illi negotium fuit. *Syracusanos* rebellantes compressit sæpius, *Lacedæmoniorum* etiam opibus adjutus. Contra *Carthaginenses* verò perpetuò certavit. Qui & *Imilcone* duce *Syracusas* obsidentes, cùm ex sacris profanisque prædas agerent, pestilentiâ pariter & hostili classe à *Syracusanis* & *Dionysio* terrâ marique sunt oppressi, anno, ut ait *Diodorus*, primo Olympiadis 96. Sed iidem rursus ex integro *Siciliam* adorti sunt. Tum pace cum *Dionysio* junctâ, cùm idem bellum postea facere vellet, in ipso apparatu (*d*) obiit ex crapula, postquam *Lenæis* ludis victorem se renunciatum *Athenis* audisset. (*e*) Regnavit annis 38, cum 25. natus tyrannidem occupasset: mortuus est ineunte Olympiade 103, anno ante *Christum* 368. ac successorem habuit cognominem filium. (*f*) Contra quem *Dio Hipparini* filius, cujus sororem *Aristomachen* superior *Dionysius* habuit in matrimonio, duabus onerariis instructus è *Græcia* proficiscitur, & per absentiam Tyranni *Syracusas* occupat. Qui cùm arcem præsidio teneret, nec ullas ab *Syracusanis* conditiones impetrare posset, in *Italiam* navigavit. Interim *Dio* à *Zacynthiis* mercenariis jugulatur (*g*) anno 3. Olympiadis 106. *Dionysius Syracusas* decimo, postquam ejectus erat, anno recuperavit, secundo Olympiadis

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

a Diod. 15. Xen. 7. Corn. Nep. in Epam.

Epaminondæ mors.

b Diod. 15. Plut. Agesil. Corn. Nep. in Agesil. Xenoph. in Encom. Agesil.

Dionysius pater tyrannus.

c Diod. 15.

d Diod. 15.

e Cic. Tusc. 5.

f Diod. ib. Cor. Nep. & Plut. in Dione.

Dionysius junior Dio.

g Diod. 16. Plut. Corn. Nep. in Dione.

piadis

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. piadis 108. Postremò *Timoleon Corinthius* à *Syracusanis* expetitus *Dionysium* exsuit regno, & *Corinthum* mittit, ubi privatus in ludo puerili consenuit. Factum illud est anno 2. Olympiade 109. ante *Christum* 343.

Timoleon. a Plut. Corn. Nepot. in Timol. Diod. 16. (*a*) Secundùm hæc *Timoleon*, tyrannidis sublatis reliquiis, *Carthaginenses* memorabili pugnâ superavit, *Thargelionis* 7. quæ in *Maji* diem 26. incidit, exeunte quarto Olympiadis 110. atque ita pacatâ *Siciliâ*, quod reliquum vitæ habuit, ibidem placidissimè transegit.

Caput XI.

De bello sociali Græcorum, *& sacro*, *ac* Philippi Macedonis *rebus gestis.*

b Diod. 16. SOCIALE (*b*) porrò bellum in *Græcia* concitatur anno tertio Olympiadis 105. in quo adversus *Athenienses Byzantii*, *Rhodii*, *Coi*, *Chii*, cum *Mausolo Cariæ* Principe conspirarunt. *Chabrias* eodem anno cæsus in acie dux *Atheniensium*. Sed idem bellum anno quarto terminatum est.

c Diod. 16. Pausan. Phoc. p. 318. Just. 3. Oros. 3. c. 12. *Bellum Phocense.* (*c*) Eodem tempore bellum alterum in *Græcia* conflatum est, quod *sacrum* nominarunt. *Amphictyones* (Judices hi sunt è communi *Græcia* delecti) *Lacedæmoniis* & *Phocensibus* multam dixerant: illis, quòd *Cadmæam Thebarum* arcem occupassent; his, quòd agri sacri non nihil tenerent. *Philomelus Phocensibus* suis auctor est, ut *Delphicum* templum diripant. Eo sacrilegio contacta civitas aliquanto tempore contra *Locros* ac *Thebanos* secundo *Marte* pugnavit, ad extremum ultimâ gentis, clade tantum scelus expiatum est.

d Philo de Provid. apud Euseb. 8. de Præpa. Evang pag. 231. Qua in re memoriâ dignum est, quod apud *Eusebium* (*d*) *Philo* scriptis prodidit. Cùm lex esset, ut sacræ pecuniæ expilatores præcipitio, vel suffocatione in aquis, vel incendio

Interim ab *Artaxerxe Pharnabazus* & *Tissaphernes Asiæ* præpositi. *Lacedæmonii* (1) ad *Pharnabazum* contra *Tissaphernem* adjungunt sese, & ab eodem *Conon Atheniensis* classi præficitur. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Agesilaus quoque in *Asiam* profectus ibi multa fortiter gerit. (*a*) Sed pace cum *Persis*, occiso ab Rege *Tissapherne*, factâ, cùm *Bœoti*, *Athenienses*, *Corinthii*, & *Argivi* contra *Lacedæmonios* conspirassent, revocatus in patriam adversus *Bœotos* ancipiti exitu pugnavit. Hoc anno 2. Olympiadis 96. refert *Diodorus*.

a Diod. 14. Xenop 4. Ελλην. Plut. in Agesil. Corn. in Agesil.

Exinde *Lacedæmoniorum* vires in deterius versæ. Quin & ad *Gnidum* navali certamine vincuntur à *Persis Conone* duce. Quo tempore Sol defecit, ut *Xenophon* & *Plutarchus* in *Agesilao* meminerunt. Id autem contigit anno Periodi *Julianæ* 4320. *Augusti* 14.

Clarissimi per id tempus imperatores fuere: *Athenis* quidem *Iphicrates*, *Chabrias*, *Thrasybulus*, *Timotheus*; apud *Thebanos Pelopidas*, & *Epaminondas*, vir non solùm Philosophiæ doctrinæque laude, sed etiam militaris rei gloriâ, & integritate vitæ per illustris, qui *Thebanos* suos ad capessendum *Græciæ* principatum erexit. Nam *Lacedæmonios*, pristinum recuperare decus perfidiâ magis quàm virtute nixos, secundis aliquot præliis fregit. *Phœbidas* dux ab illis contra *Corinthios* missus *Cadmæam Thebarum* arcem fraudulenter (*b*) occupavit, in eaque urbe Tyrannos constituit anno tertio Olympiadis 99. ut putat *Diodorus*. Sed *Pelopidæ* consilio & arte libertatem cum arce recuperarunt post annos quatuor. Hinc adversus *Lacedæmonios* junctis in unum viribus civitates *Græciæ* conspirant, du-

Athenienses illustres duces.

b Xenop. Hell. 5. Diod. 15. Plut. Pelop. Just. 6. Cor. Nep. in Pelop.

I 5 cibus

(1) *Ad Pharnabazum contra Tissaphernem adjungunt sese*] De variis Peloponnesiorum cum Regiis Legatis fœderibus & quomodo Tissaphernes illis suspectus in apertum tandem cum illis odium venerit Vid *Thucyd. lib.* 8.

(*a*) Sed nullum gravius ac diuturnius, quàm *Samniticum* bellum, accidit, quod anno Urbis 411. *Campanorum* rogatu suscepere *Romani.* Illi enim à *Samnitibus* victi, *Romanis* deditionem fecerunt. Quare pro dedititiis sumpsere bellum, quod (*b*) ad annos 70. vel uno ampliùs, extensum est; etsi domiti sæpiùs identidem in fœdus restituti sint. Velut anno 413. quo (*c*) *Latini* novi hostes successere. Sed ii sequente anno à duobus victi Coss. *Torquato*, & *Decio*. Quorum alter filium, quod injussu suo pugnârat, securi percussit; alter se pro exercitu devovit: deditionem & ipsi faciunt. Mox rebellantes iterum, anno 416. penitùs subacti sunt.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *Samniticum bellum.* *a* Liv. l. 7. Flor. l. 1. c. 16. Eutrop. 2. *b* Liv. 31. *c* Liv. 8. Flor. l. 1. cap. 14. Orof. 3. cap. 9.

CAPUT XIII.

Qui ingenii gloriâ præstiterunt circa idem tempus.

IN (*d*) *Græcia* claruerunt ingenii commendatione, ex Philosophis primùm *Plato*, qui natus Olympiade 88. ejusque anno primo, *Thargelionis* septimâ, Archonte *Aminiâ*, qui *Epaminon* aliàs dicitur, quod anno mundi 3556. incidit. (Hoc enim anno *Aminia* magistratus desiit, paulò ante initium Olympiadis) Mortuus est anno primo Olympiadis 108. Archonte *Theophilo*, Urbis conditæ 406. ante *Christum* 348. annum agens 81. Hic anno ætatis vicesimo *Socratem* audire cœpit. Quare non ampliùs quàm octo annos auditor illius esse potuit. Mortuus est enim *Socrates* anno primo Olympiadis 95. cum *Plato* octavum & vicesimum annum ætatis ageret.

Plato. *d* Diog. in Plato. ex Apol.

(*e*) *Platonis* scholam excepit sororis ejus filius *Speusippus*; qui anno secundo Olympiadis 110. moritur, Archonte *Lysimacho*. Ita octo cir-

e Diog.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. a In Apol. c. 46. *Aristoteles.* b Diog. Laërt.

circiter annos scholæ præfuit. Hunc in adulterio deprehensum obiisse auctor est (*a*) *Tertullianus*. *Speusippo Xenocrates* successit annos 25.

(*b*) *Aristoteles* sectæ *Peripateticæ* conditor natus est anno, ut putat *Apollodorus* apud *Diogenem*, primò Olympiadis 99. ante *Christum* 384. *Platone* junior annis circiter tribus & quadraginta. Cui anno ætatis 17. operam dare cœpit, audiitque annos viginti: ac mortuus est anno ætatis 63. Olympiadis 114. anno tertio, quo & obiit *Demosthenes*.

Eudoxus. c Vide l. 2. de Doct. Temp. cap. 6. *Xenophon.* d Diog.

(*c*) *Eudoxus Cnidius* floruit Olympiade 103. ut ait *Diogenes*: qui & Astronomiæ princeps ætate est habitus illâ.

(*d*) *Xenophon*, *Platonicorum* columen, eodem tempore non solùm Philosophiæ, sed etiam militaris scientiæ gloria celebris exstitit. Hic anno 4. Olympiadis 94. *Xenæneto* Archonte, anno ante obitum *Socratis*, contra *Artaxerxem* cum *Cyro* ejus fratre profectus, finito bello, *Græcos* auxiliares incolumes reduxit in *Græciam*. Moritur *Corinthi* anno primo Olympiadis 105. *Callidemide* Archonte, quo & *Philippus Macedoniæ* regnare cœpit: qui est mundi 3625.

e Gellius lib. 15. c. 23.

(*e*) Historici quoque præstantes hoc sæculum illustrarunt: quorum princeps *Thucydides*. De quo memorabilis est *Gellii* locus ex *Pamphylæ libro* 11. Hellanicus *in initio belli* Peloponnesiaci *fuiße quinque & sexaginta annos natus videtur*: Herodotus *tres & quinquaginta*: Thucydides *quadraginta*.

Philistus Syracusanus, *Dionysii* utriusque Tyranni familiaris, obiit Olympiade 106. cùm pro minore *Dionysio* contra *Syracusanos* navali prælio certaret, ut ex *Diodoro* suprà retulimus.

Vixit & *Theopompus Isocratis* discipulus, & *Ephorus Cumæus* ex *Æolide*. *Ctesias* quoque

Cnidius

Cnidius Medicus, qui *Artaxerxis Mnemonis* & *Cyri* junioris tempore floruit. *Isocrates* verò, eloquentiæ magister, natus Olympiade 86. Archonte *Lysimacho*, quinque annis ante bellum *Peloponnesiacum*, mundi 3548. uti *Dionysius* & *Plutarchus* in ejus Vita referunt. Obiit eo anno, quo ad *Charoneam* victi sunt *Athenienses*, Archonte *Charondâ*, sive *Charondâ*, mundi 3646. undecentesimo ætatis anno. Inter Poëtas nobiles fuerunt *Aristophanes* Comicus circa tempus belli *Peloponnesiaci*; *Eupolis*, *Cratinus*, itidem Comici; *Philoxenus Cythereius*, *Timotheus*, *Telestes* Dithyrambici, ut refert *Diodorus lib.* 14. Sed & *Dionysius* Tyrannus major Tragœdias scripsit. (1)

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

(1) Magnus hic in Auctoris nostri Rationario occurrit hiatus. Seriem, nimirum, *Historiæ Iudaicæ* à Cyri primo edicto, de quo *sup. lib.* 2. c. xi. sub fin. ad Alexandrum Magnum omninò omisit; Ea igitur ex libris Sacris *Esdræ*, *Esthera*, *Nehemiæ*, *Zachariæ*, *Aggæi & Malachiæ*, præterea ex Historiâ gentis illius à *Iosepho* conscriptâ peti debet. Nobis præcipuos eventus populum hunc spectantes breviter hic supplevisse sat erit.

Post edictum Cyri clam primum Rege illo superstite deinde verò apertiùs sub Cambyse illius filio, qui Esdræ Assuerus dicitur, Judæis nocere conati sunt Samaritani. Cum eorum litteræ Cambysis successori (Mago scil. qui *Esdræ* 4, 7 - 16. Artacshasta dicitur) traditæ fuissent, hic Hierosolymam ædificari vetuit A. A. C. 521. & Samaritanis illius authoritate fultis in Judæos identidem irruentibus, Templi & urbis restaurationis opus turbatum tandemque planè intermissum est usque ad annum 2. regni Darii filii Hystaspis, hoc est circiter per 3. annos *Esdræ* 4.

Post triste illud intervallum, Judæi hortantibus prophetis Zachariâ & Aggæo, intermissum opus repetierunt edicto Cyri nitentes quod perpetuum & immutabile esse debebat. Cumque à Tatnaio Præfecta regionis eis flumen ejusque sociis turbarentur novum Darii Rescriptum obtinuerunt, quo non tantum in opere pergendi libertas illis concessa est; sed præterea Tatnaius & socii jussi sunt, Judæos omni ope juvare etiam collatis ex tributo regio expensis *Esdr.* vi. A. A. C. 519.

Circa idem tempus & sub hoc Rege reponi debet historia *Esthera* ejus nominis libro contenta.

Anno 6. Darii hujus perfectum à Judæis & dedicatum fuit Templum A. C. 515.

Ex eo tempore usque ad Darii mortem, per totum Xerxis illius filii regnum, & primos Artaxerxis Longimani annos,

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. nulla in Judæorum forte occurrit mutatio alicujus momenti, de bello Græcis inferendo tantum cogitabant Persæ. Sed Artaxerxis Longimani anno 7. Esdras sacerdos ad Rempublicam Judaicam constituendam & Ecclesiam reformandam Hierosolymam missus est, novo instructus edicto, quo plenissima huic populo concedebatur libertas, *Esdr.* c. 7. & 8. Cum advenisset varia circa Religionem constitui, imprimis verò alienigenarum uxorum missionem severissimè jussit *Esdr.* c. 10. A. A. C. 467.

Cùm verò iterum à Sanballato Horonità Moabitidis & Tobiâ, Ammonitidis Toparchis urgerentur Judæi; Nehemias, Artaxerxi à poculis, anno ejus regni 20. præfecturam Judææ & ædificandæ Hierosolymæ ampliorem, quàm hucusque data fuerat, potestatem accepit, quâ quomodo usus fuerit in illius libro habetur. Inde porrò 70. Danielis septimanarum initium duci debere existimant recentiores ferè omnes Chronologi fuit is annus ante Ær. Vulg. 454. Vid. *Usser.* ad hunc annum & *Dissertat. Gallic. D. Le Blanc* de 70. Danielis Hebdomadibus.

Nehemiæ curâ fremente licet Sanballato aliisque vicinis hostibus, urbis mœnia perfecta & dedicata sunt, variaque officia tum sacra tum politica accuratiùs ordinata.

Præfuit deinde Nehemias populo per 12. annos usque ad Artaxerxis annum 32. quo iter ad Regem suscepit, eo absente, cum variæ corruptelæ in Rempubl. & Ecclesiam Judaicam irrepsissent, ipse post annum reversus, omnia severissimè correxit.

Illius tempore vixisse creditur & prophetasse Malachias. Posteà deficientibus prophetis illis successisse *Viros Synagogæ magnæ* tradunt Judæi his tamen temporibus sub Præside seu Satrapâ Persâ Rempublicam administrabat Senatus. Vid. *Ioseph. Antiquit. lib.* 11. *c.* 7.

Ad Expeditionem Ægyptiacum proficiscens Mnemonis successor Ochus secum plurimos Judæos in Ægyptum adduxit. A. A. C. 349. ex Ægypto rediens multos etiam è Judæis captivos Babylonem abduxit plures etiam in Hyrcaniam ad mare Caspium deportavit, hæc ex Georgio Symello habet *Usser.* ad A. A. C. 350.

Anno denique ante Christ. 336. Darius Codomannus Sanballetem genere Cutheum, unde Samaritis origo est in Samariam Satrapam misit, qui ad Judæorum gentem sibi devinciendam Nicaso filiam suam Manassæ Judæo fratri Jaddi summi sacerdotis nuptam dedit. Verum cùm ob hanc alienigenam ductam sacerdotio pulsus fuisset Manasses, ad socerum confugit, qui illi pollicitus est se Novum Templum Hierosolymitano simile in monte *Garizim* ædificaturum, cujus Pontifex esset Manasses; Templum illud Alexandri Magni autoritate reverà à Sanballete vel Sanaballate ædificatum est A. A. C. 332. & Manasses ejus Pontifex constitutus, qui Judæos quàm plurimos præcipuè alienigenarum conjugiis implicitos ad se traxit, inde odium illud ortum duxit, quod Christi tempore Judæos inter & Samaritas adeò vigebat, Vid. *Ioseph. Antiquit. lib.* 11. *c. ult.*

CAP.

CAPUT XIV.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

De Alexandro Magno *ejusque tempore, ac rebus ab eo gestis, morte* Darii, *& occasu* Persici *Imperii*, Alexandri *obitu*.

(*a*) ALEXANDER *Philippi* filius, ob rerum gestarum excellentiam *Magni* cognomen assecutus, nascitur Olympiade 106. anno Urbis 398. mundi 3628. ante *Christianam* æram 356. quod *Diodorus*, *Plutarchus*, aliique confirmant. *Plutarchus* verò sextum etiam diem *Hecatombæonis* adscribit. Quo tempore *Philippo* refert, captâ *Potidæâ*, (1) tres optatissimos nuntios advenisse; victoriæ de *Illyriis* à *Parmenione* partæ; & alterius *Olympicæ*; tum nati filii. Quæ omnia potuerunt eodem mense *Loo*, vel *Hecatombæone*, contingere; non tamen eodem die nuntiata sunt. Siquidem agones *Olympici* celebrabantur plenilunio mensis illius, qui *Hecatombæoni* respondebat. Nisi fortè mensis primus *Elidensium* anno illo *Hecatombæonem Atticum*, vel *Loum* antevenerit. *Rupertus libro 9. de Victoria Verbi Dei capite* 11. nescio quo ex auctore prodidit, *Nectanebum* quemdam maleficum, præstigiis suis in *Ammonis* ac cornuti *Jovis* speciem conversum cum *Olympiade* rem habuisse, ex eaque *Alexandrum* genuisse.

a Diod. Plut. in Alexand. Arrian. Curt. Vide l. 10. de Doct. Temp. c. 31. & Paral. pag. 856. *Alexander Magnus.*

Constat eâdem nocte, quâ in lucem editus est *Alexander*, *Dianæ* templum *Ephesi* deflagrasse: de quo *Timæi* dictum exstat; *minimè id esse mirandum, quòd* Diana, *cùm in partu* Olympiadis *adesse voluisset, abfuisset domo.* Quod ut acutè concinnèque repertum laudat (*b*) *Cicero*. *Plutarchus* ut ineptum ac frigidum jure contemnit.

b II. de Nat. Deor.

(1) *Tres optatissimos nuntios advenisse*] de hac Plutarchi narratione Vid. *Usser.* Ann. V. T. ad A. P. J. 4358.

A. 4186. *Alexander* (*a*) anno ætatis 15. in diſcipli-
Per Jul. ad 4430. nam traditus eſt *Ariſtoteli*. Anno porrò vi-
ceſimo, Urbis 418. ante *Chriſtum* 348. occi-
a Diog. Laert. in Ariſt. ſo patre *Philippo*, regnare cœpit, (*b*) *Pytho-*
doro Athenis Archonte, qui & *Pythodemus* ap-
b Arianus initio l. 1. pellatus eſt.

Eodem, quo *Alexander*, anno (2) *Darius Codomanus* poſtremus *Perſarum* regnum auſpicatus eſt. Contra quem communibus *Græciæ* ſuffragiis, præter *Lacedæmonios*, imperator *Alexander* eligitur. Sed, ut erant mobilia *Græcorum* ingenia, dum in *Thracia* bellum gerit (*c*) *Alexander*, ab eo deficiunt.

c Diod. 17. Aria. 1. Plutarch. Juſt. 11. Eò cum opinione celeriùs ille cum exercitu veniſſet, ab *Athenienſibus* cæteriſque placatus, contra *Thebanos*, qui pertinaciùs in ſententia manebant, arma tranſtulit, & urbem illorum vi expugnatam funditùs diruit *Boëdromionis* die 15. qui in *Octobris* quartum diem incurriſſe videtur, ſecundo anno Olympiadis 111.

d Ælian. 13. Var. c. 7. (*d*) Cæſa *Thebanorum* ad 90000. in ſervitutem abducta 30000. liberi omnes ſub corona vænie-

(2) *Darius Codomanus*] omiſit iterum Autor noſter in ſerie Regum Perſidis duos Reges, quorum nomina ſaltem & regni tempus & duratio notari debuiſſent. Ii ſunt Artaxerxes Ochus dictus & Artes. Artaxerxes Ochus, Mnemonis filius, patris morte per decem menſes celata apertè illi ſucceſſit, Rexque agnitus eſt A. A. C. 360. regnavit annos 23 juxtà accuratiores Chronologos, pacem cum Græcis fovit, & totus incubuit expeditioni adverſus Ægyptum, cujus rege Nectanebo devicto, univerſam Ægyptum occupavit, & crudeliſſimè tractavit, Deum Apim irriſit, cumque eum Ægyptii ob inertem animum Aſinum appellaſſent, ille Apim vi abſtractum immolavit aſino carneſque ejus à coquis diſſecari & ad cœnam præparari voluit. *Ælian. Var. hiſtor. lib. 4. cap. 8. Suid. in Ωχ... Uſſer. ad A. A. C.* 350. Tandem ægrotantem Ochum, Bagoas, Eunchus, medici Ægyptii ope veneno ſuſtulit. Artemque Ochi filium natu minimum aliis omnibus filiis interfectis in ſolio conſtituit. A. A. C. 338.

Poſt biennium Arſem Regem idem Bagoas ab eo ſibi metuens, liberoſque ejus omnes è vitâ ſuſtulit, & Darium, qui Codomannus dictus eſt, ex amicis unum Arſanis, qui Ochi frater fuerat, filium in regno collocavit, V. *Curt. lib. 6. c. 4, & Arian. lib. 2.*

vænierunt, *Philippi* exceptis hospitibus, qui puer in ea urbe obses fuerat, nec non *Pindari* posteris, cujus domum solam intactam reliquit *Alexander*. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Hinc, *Hellesponto* trajecto, in *Asiam* venit anno mundi 3650. regni sui, ut ait (*a*) *Zosimus*, tertio. Habuit autem in exercitu peditum 30000. equitum 4500. Tam exiguis copiis, sed fortissimorum ac veteranorum militum, *Persarum* evertit imperium. Primus ad *Granicum* amnem *Phrygiæ* conflictus factus est, quo *Persæ* superati: Victoriæ præmium fuit *Asia* penè omnis, *Græcorum* frequentata coloniis; *Memnone* interim *Græco Darii* duce præstantissimo insulas populante. *a* Zos. 1.

(*b*) Secunda ad *Issum Ciliciæ* pugna fuit, ante quam *Alexander* periculosum in morbum incidit. Sed *Philippi* Medici ope citò convaluit. Victi denuò *Persæ*, quorum in acie peditum quadringenta, equitum centena millia fuerunt. Castra *Darii*, cum ejus matre, uxore, ac liberis, in potestatem *Alexandri* venerunt, qui summâ humanitate & abstinentiâ in captivos usus est. Id evenit anno ante *Christum* 333. mundi 3151. Sequente verò, qui Olympiadi 112. initium dedit, *Alexander* in *Phœniciam* venit. (*c*) Quâ universâ, præter *Tyrum*, potitus, cùm ad hanc urbem caduceatores misisset, qui ad pacem hortarentur, eos *Tyrii* contra jus gentium interfectos in mare projecerunt. Hâc ille exacerbatus injuriâ urbem obsedit; & jactis in altum molibus, omnique machinarum genere aggressus, cùm illi, quâ veniæ desperatione, quâ spe ab *Carthaginensium* legatis, qui tum fortè aderant, auxilii factâ, pertinaciùs resisterent, vi tandem expugnavit mense septimo. Tum exceptis, qui ad templa confugerant, trucidari omnes ac domos incendi jubet. Quindecim tamen millia ab *Sidoniis*, qui *Alexandro* mili- *b* Curtius l. 3. *c* Diod. Curt. 4. Arrianus, Plut. Just. *Tyrus capta.*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. militabant, occultata, & *Sidona* perveƈta ſunt. Armatorum in urbe cæſa millia ſex: duo, quæ cædi ſuperfuerant, crucibus affixa per totum littus pependerunt. Capta eſt urbs, ait (*a*) *Arrianus*, *Aniceto Athenis* magiſtratum obtinente, (qui *Niceratus* à *Diodoro* dicitur) anno ante *Chriſtum* 332. menſe *Hecatombæone*, qui circa ſolſtitium incidit. Huic urbi datum ab *Hephæſtione* Regem *Balonymum* ſcribit *Diodorus*, regiâ oriundum ſtirpe, ſed propter inopiam ſuburbanum hortum colentem. Verùm ante captam *Tyrum*, non hujus urbis, ſed *Sidonis*, *Abdolominum* Regem eſſe faƈtum (*b*) *Curtius* refert, *Gazam* exinde vi *Alexander* expugnat.

a Lib. 2.

b Curt. l. 4.

Per idem tempus (*c*) *Hieroſolymam* veniens à *Jaddua* Pontifice eſt exceptus; & in templo ſacrificavit, ac *Judæis* quàm plurima largitus eſt, profeſſus ſe *Dii* in *Macedonia* eâdem, quâ ſummus Pontifex ſibi in occurſum venerat, ſpecie Deum vidiſſe, qui ad *Perſicam* expeditionem hortans viƈtoriam polliceretur.

c Joſeph. lib. 11. c. 8.

(*d*) Pòſt *Ægyptum* ingreſſus, *Ammonis Jovis* oraculum adiit, & inde revertens *Alexandriam* condidit. (*e*) Demùm ultimo prælio ad *Arbella* cum *Dario* debellavit anno ſecundo Olympiadis 112. ante *Chriſtum* 331. Urbis conditæ 423. *Darium* porrò in exercitu decies centena militum habuiſſe millia idem refert *Plutarchus*, qui cum *Arriano* conditum *Alexandriæ* ante profeƈtionem ad *Hammonis* ſacrarium collocat. *Curtius* verò, *Diodorus*, & *Juſtinus* poſteriorem faciunt.

d Diod. l. 17. Curt. 4. Plutarc. Alex. Juſt. 11.

e Par. 2. l. 3. c. 12. & 10. de Doƈt. Temp. c. 31. Plin. 2. c. 70.

Clades ultima Darii, Perſici imperii.

Quocirca annus idem ab orbe condito 3653. ante *Chriſtianam* æram 331. *Alexandrinæ* urbis initium, cladem *Perſarum* ad *Arbella* ſive *Gaugamela*, tum *Perſici* finem imperii, & *Macedonici* ſive *Græci* in Oriente primordium attulit, qui & ſextus putatur *Alexandri* ab *Philippi* patris obitu.

Darius

Darius ægrè dilapsus è pugna, persequentem *Alexandrum* equorum celeritate frustratus est; ac dum novis coactis copiis bellum rursus aggreditur, à *Besso Bactrianorum* præfecto indignè perimitur anno altero post *Arbellicam* cladem. Interim *Alexander Susianâ* potitus, & *Perside*, caput gentis *Persepolim* diripit: regiâ quoque *Persarum* inibi succensâ. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Nec minùs in *Græcia* secundo *Marte* contra *Lacedæmonios* pugnavit *Antipater* præfectus *Alexandri*, quo in certamine Rex *Agis* occubuit.

At in Oriente victoriis magis quàm passibus omnia peragrans *Alexander*, *Hyrcaniam*, *Paropamisadas Caucasi* incolas, *Indos*, victo priùs & capto illorum Rege *Poro*, subjugavit, tum varias latè nationes & provincias. *Bessum* anno primo Olympiadis 113. deditum sibi justo supplicio punivit. Tot igitur prosperarum rerum successibus elatus, ad postremum fortunæ magnitudinem non cepit. Ac primùm humanæ sortis oblitus Deo se genitum haberi voluit; tum adulatione, luxu, & crapulâ in crudelitatem conversis moribus, complures amicos optimèque de patre ac de se meritos occîdit. In his *Parmenionem* ducem fortissimum, ac *Philotam* ejus filium in suspicionem temerè vocatos: *Clitum* in convivio per vinolentiam suaptè manu confodit. Biennio ferè antequàm vitâ excederet, *Hephæstionem* amisit amicorum summum, cujus obitum fracto ac muliebri animo tulit; cujus corpus *Babylonem* deportari, ibique magnificentissimè sepeliri jussit; quin etiam pro Deo haberi voluit. Auctor *Lucianus* in libro *de calumnia*.

(*a*) Tandem anno regni sui decimo tertio, hoc est duodecim integris annis ac mensibus septem exactis, *Babylone* ex morbo, quem ebrietate contraxerat, seu veneno, ut creditum est obiit, (*b*) ætatis annum iniens tricesimum tertium.

a Diod. l. 18. Arrian. 7. Plut. in Alex. Just. 12. Curt. 10.
b Part. 2. l. 3. c. 12.

CAP.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

CAPUT XV.

Quæ in Oriente ac Græcia *memoriâ digna gesta sunt post mortem* Alexandri *ad* Pyrrhum *usque.*

a Diod. l. 18. Dexippus apud Phot. Cod. 82. Curt. l. 10. Arrian. de rebus post Alex. obitum gestis apud Phot. Cod. 82.

ALEXANDRO mortuo, quod is successorem designare noluisset, totidem pene Reges emersere, quot erant præfecti ac duces. (*a*) Summa tamen initiò penes *Perdiccam* potentiæ fuit, cui moriens *Alexander* annulum tradiderat. Alternantibus deinde sententiis, *Aridæus* ex *Philinna Thessala Philippi* scorto genitus, Rex nomine ac specie tenus factus est, eique *Philippi* nomen attributum, ac *Perdiccas* curator appositus; (1) tùm Satrapiæ præfecturæque omnes in principes distributæ.

Successores Alexandri.

(1) *Tùm Satrapiæ præfecturæque omnes in principes distributæ.*] Observare debuisset Autor, Alexandro duos superstites fuisse filios, Herculem ex Barsine concubinâ, & Alexandrum è Roxane conjuge natum, aliquot mensibus post Alexandri M. obitum, *Curt. lib.* 10. *c.* 10. Prioris quidem, ut è concubinâ nati in patris successione, non magna habita est ratio, sed eum ne nimiam autoritatem aliquando ad se traheret, Cassander obsedit in urbe Pydnâ, ubi ab aviâ Olympiade & matre Barsine educabatur A. A. C. 316; postque urbem deditione acceptam primum eodem anno Olympiadem, cui tamen salutem promiserat, è medio sustulit, deinde A. A. C. 309. Herculem cum matre Barsine per Polysperchontem, quocum fœdus inierat, Cassander occidi curavit. *Diodor. Olymp.* 117. *A.* 4. *& Iustin. lib.* 15. *c.* 2.

Alexandrum verò Roxanes filium, quod attinet illius statim ac notus est, maxima ratio est habita, isque Rex cum Aridæo dictus in Perdiccæ tutelâ aliquandiu vixit. Illum cum Aridæo *Philippo* dicto in exercitu habuit Perdiccas, in Ægyptum adversus Ptolemæum proficiscens anno à morte Alexandri Secundo A. C. 321. *Pausan. in Att. p.* 5. *Iustin. lib.* 13. *cap.* 6. Anno A. C. 319. Polysperchon *Regum tutor* dictus, Epistolam *Regum* (*Aridæi* scil. *& Alexandri*) nomine ad Eumenem scribit, *Plutarch. & Æmil. Prob. in Eumene.* Posteà anno A. C. 316. idem Polysperchon occisô Olympiade Alexandrum cum matre Roxane in arcem Amphipolitanam custodiendos misit, *Diod. Olymp.* 116. *à* 1. *& Iustin. lib.* 14.

Anno A. C. 311. Pax inter præcipuos duces Alexandri M. compo-

butæ. *Ptolemæo Lagi* filio *Ægyptus*; *Laomedonti Mitylenæo Syria*; *Philotæ Cilicia*; *Pithoni Media*; *Eumeni Paphlagonia*, & *Cappadocia*, cum finitimis provinciis; *Antigono Pamphylia*, *Lycia*, & *Phrygia* major; *Caßandro Caria*; *Meleagro Lydia*; *Leonnato Phrygia* minor; *Lysimacho Thracia*; *Antipatro Macedonia*; *Asiæ* superioris provinciæ iis, qui tùm præerant, permissæ; *Seleucus* sociorum equitibus præfectus. *Craterus* ab *Alexandro* missus jam erat in *Ciliciam* cum 10000. emeritorum. Cui quidem unà cum *Antipatro Græcia* concessa. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Interim *Græci*, nuntiato *Alexandri* obitu, ubique tumultuati sunt; imprimis *Athenienses*, qui *Leosthene* duce *Græcos* ad libertatem vocarunt; *Antipatrum* victum *Lamiæ*, quod *Theßaliæ* oppidum est, obsederunt. Unde *Lamiaco* bello nomen impositum est, quod anno proximo ab *Alexandri* obitu cœptum. (*a*) Sed insequente, cùm se ad *Antipatrum Craterus* adjunxisset, victi sunt ad *Cranonem Athenienses*, *Metagitnione* mense, qui in *Augustum* incidit; ac *Boëdromione*, hoc est *Septembri*, *Macedonum* præsidium in *Munychiam* acceperunt. *Lamiacum bellum.* *a* Auct. cit. & Plut. in Demosth.

(*b*) At in Oriente *Perdiccas* in sese transferre omnia cupiens, opprimendorum ducum initium à *Ptolemæo* instituit facere. Contra quem validum ducens exercitum, in ipso *Nili* transitu conspiratione suorum, quibus ob super- *b* Diod. Dexip. Corn. Nep. ac Plut. in Eumen.

composita est in hanc sententiam, ut certis regionibus quisque imperaret, donec Alexander Roxanes filius ad maturam ætatem pervenisset. Verùm paulò post sub finem anni scil. Cassander eum cum matre Roxane per Glauciam custodiæ illorum præfectum occidi curavit, eorumque occultari cadavera, *Diodor. ad Olymp.* 11⁻. a. 3. vixit igitur hic Alexander Magni filius duodecim circiter annos à fine anni A C. 323. ad finem 311 Illo autem superstite nullum, è ducibus Alexandri M. regium nomen sumsisse asserit, *Iustin. lib.* 15. c. 2. *Tanta in illis verecundia fuit, ut cùm opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro justus hæres fuit.*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. superbiam invisus erat, occiditur anno ante *Christum* 322. *Eumenes* verò, qui *Perdiccæ* favebat, paulò ante cum *Cratero* & *Neoptolemo* facto prælio, utrumque vicit, ambobus cæsis, hoc etiam manu suâ perempto. Itaque tam iste, quàm *Alcetas Perdiccæ* frater hostes judicati; reliqua ex *Ptolemai* & *Antipatri* voluntate composita, penes quos & *Antigonum* principatus tunc erat. *Antigonus*
Eumenes. contra *Eumenem* & *Alcetam* profectus, utrumque in *Pisidia* superavit. *Antipater*, *Polysperchonte* Regis *Aridai* & *Eurydices* ejus conjugis tutore facto, *Cassandro* verò filio chiliarcho, moritur. Quâ forte non contentus iste ad *Ptolemai* societatem transiit. *Polysperchon Olympiadem Alexandri* matrem, quæ *Antipatri* metu in *Epirum* fugerat, in *Macedoniam* revocat. Ea postquam restituta est, *Philippum Aridæum*, ejusque conjugem *Euridicem*, ac plerosque principes *Cassandri* amicos interficit. Id anno ante *Christum* 318. accidisse (*a*) *Didorus* indicat: qui sex annis ac mensibus quatuor *Aridæum* regnasse perhibet.

a Diod. 19.

Cassander cum *Polysperchonte* in *Græcia*, *Eumenes Polysperchontis* & *Olympiadis* fautor in *Asia* cum *Antigono* eodem tempore bella gesserunt. *Athenæ* in *Cassandri* potestatem veniunt: quibus, populari sublato dominatu, curator adhibitus est *Demetrius Phalereus Theophrasti* discipulus, vir facundiâ & Philosophiæ studio ætate illâ longè præstantissimus. Ea mutatio Reipublicæ incidit (*b*) *Archippo* Prætore, anno tertio Olympiadis 115. cùm paulò antè *Phocionem* capitis damnatum, & à *Polysperchonte* comprehensum, *Athenas*que missum, (*c*) cives sui cicutæ haustu necassent. *Cassander* anno 1. Olympiadis 116. *Macedoniâ* potitus Olympiadem occîdit, *Thessalonicem Alexandri Magni* sororem conjugem ducit.

Demetrius Phalereus. b Diod. 19. *Phocion.* c Plut. in Phoc. Corn. Nep.

(*a*) In

(*a*) In *Asia* verò *Eumenes*, fatigato perdiu *Antigono*, tandem veteranorum militum *Argyraspidum* perfidiâ proditus, ab eoque sublatus est, anno decimo ab *Alexandri M.* obitu. Ex eo tempore opibus ac potentiâ auctus *Antigonus*, contra *Caßandrum* & *Ptolemæum* bellum instauravit unà cum *Demetrio* filio, qui *Poliorcetæ* cognomen adeptus est, utroque profitente se *Græciæ* civitates, quarum libertatem *Caßander* oppresserat, recuperare velle. (*b*) Harum plerasque per *Demetrium* filium legibus suis restituit. Imprimis *Athenas* quintodecimo anno postquam *Lamiaco* bello in servitutem venerant, detracto præsidio, pristinæ libertati reddidit anno ante *Christum* 307. quo eodem anno tam illi duo, quàm cæteri successores *Alexandri*, regium sibi nomen & insignia sumpsere. Sub hæc, anno post *Alexandri* mortem quarto & vicesimo, ante *Christum* 301. ultimo Olympiadis 119. cùm *Antigonus* & *Demetrius* nimiam ob potentiam formidolosi reliquis essent, *Lysimachus*, *Caßander*, & *Seleucus* conjunctis copiis, in quibus peditum erant 74000. equitum dena & quingenti, currus 120. adversus ambos illos, quibus peditum erant 70000. equitum decem, cum elephantis 75. pugnam fecerunt ad *Ipsum Phrygiæ* oppidum. Victus *Antigonus* in acie cecidit. *Demetrius* in *Græciam* fugiens ab *Atheniensibus* exclusus est. (*c*) Verùm paulò pòst viribus & copiis refectus *Athenienses* oppugnat, urbemque annuâ obsidione vallatam obtinet, pulso *Lachare*, qui pro Tyranno se in illa gesserat, anno 1. Olympiadis 121. Summa tùm in victos, & extrema omnia uti meritos, sic pati formidantes, Regis humanitas exstitit. Leni verborum castigatione contentus, pristina illis, præter libertatem, restituit omnia; &, imposito præsidio, contra *Lacedæmonios*

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

a Corn. Nep. & Plut. in Eumen. Diod 19.

b Diod. Plut.

Alexandri successores Reges salutati.

c Plut. in Demetr.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. *monios* tetendit; quibus cum Rege *Archidamo* superatis, dum se ad *Spartam* obsidendam accingeret, nova eum spes in *Macedoniam* avertit. (*a*) Mortuus ibi paulò antè *Cassander*, (tertio videlicet Olympiadis 120.) filios è *Thessalonica* tres reliquerat. Quorum maximus *Philippus* uno anno regnavit. Reliqui duo, *Antipater*, & *Alexander*, de imperio certabant. *Antipater*, *Lysimachi* Regis *Thraciæ* gener, matrem, quòd in *Alexandrum* videretur propensior, vitam etiam per ubera materna deprecantem, occidit. *Alexander* itaque *Pyrrhum* in auxilium vocat; qui partem *Macedoniæ* in auctoramentum accepit. Eò verò *Demetrius* adveniens, quem eodem quoque tempore *Alexander* acciverat, *Pyrrho* & *Antipatro* pulsis, *Alexandro* interfecto, *Macedoniâ* potitus est anno tertio Olympiadis 121.

a Just. 16.

Cassandri mors.

(*b*) Sed cùm ad *Asiam* recuperandam ingentem appararet exercitum duodecentenorum millium peditum, equitum 12000. cum classe quingentarum navium, *Seleucus*, *Lysimachus*, *Ptolemæus*, & *Pyrrhus* communibus eum consiliis oppugnant. Ejectus *Macedoniâ*, ac civitatum reliquarum defectione territus, *Seleuco* se tradere cogitur. Qui *Stratonicen* ejus filiam in matrimonio habitam, *Antiocho* filio, quòd eam ad usque vitæ periculum perditè adamasset, sponte cesserat. Apud hunc inter luxum ac delicias vitam inglorius anno pòst tertio finiit, anno itidem tertio 123. Olympiadis.

b Plut. in Pyr. & Dem.

Demetrii exitus.

(*c*) Nec multò postea victores primi tres exstincti sunt. *Ptolemæus Lagi* filius, translato in *Philadelphum* filium regno, moritur anno primo Olympiadis 124. *Lysimachus* anno tertio *Olympiadis* ejusdem, ante *Christum* 282. in *Asiam* contra *Seleucum* trajecit, ibique pugnans occubuit annos natus 74. *Seleucus*

c Just. 17. Pauf. Phoc. 335. Dexip. apud Euf. in Collec. Gr. p. 49.

leucus verò annum agens 77. & *Alexandri* commilitonum ultimus, post menses admodum septem, *Ptolemæi Cerauni Philadelphi* fratris insidiis oppressus, regnum *Macedoniæ*, quod *Lysimacho* eripuerat, cum vita pariter amittit. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

Mortuo *Demetrio*, ejus posteri in *Macedonia* regnarunt usque ad *Persen Philippi* filium, de quo postea dicetur.

Atque hæc sunt præcipua regna, quæ post *Alexandri* obitum ex ejus cineribus enata sunt; quæ numero quatuor à *Daniele* (*a*) Propheta obscuris significationibus adumbrata sunt. Horum principes fuere *Ptolemæus Lagi* filius in *Ægypto*; *Seleucus Babylone*, & in *Syria*; *Caßander* in *Macedonia*, & *Græcia*; *Antigonus* in *Asia*. Qui omnes, ut & *Lysimachus* in *Thracia*, regium sibi nomen & insignia sumpserunt anno, ut scribit (*b*) *Diodorus*, Olympiadis 118. secundo, ante *Christum* 307. quorum æmulatione Tyrannus *Agathocles*, qui tum fortè in *Africa* cum *Pœnis* bellum gerebat, regium & ipse decus assumpsit. Porrò *Antigono* victo ad regna tria rerum summa pervenit, *Ægyptiacum*, *Syriacum*, *Macedonicum*; quibus & *Pergamenum* succrevit; cujus *Lysimacho* Rege jacta sunt primordia.

Regna Græcorum quatuor.

a Dan. 7. 6.

b Diod. 20.

Ptolemæorum Alexandriæ & in *Ægypto* regnum, nomenque, pervasit ad posteros ab ejus conditore *Lagi* filio *Ptolemæo*, sive, ut *Pausanias* in *Atticis* refert, *Philippi* patris *Alexandri Magni*. Qui tametsi anno demùm post obitum *Alexandri* octavo decimo titulum Regis usurpaverit, ejus tamen initium regni ab illo ipso sumitur, quo mortuus est Alexander. Hinc ergo *Ptolemæi* regnare orsi sunt in *Ægypto*. Nam quadraginta illi tribuuntur anni ab *Eusebio*, & cæteris; qui ab anno mundi 3660. quo *Alexander* excessit,

Ptolemæi Reges Ægypti.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. cessit, ad 3699. usque perveniunt. Hoc enim anno *Ptolemæum* filium cognomento *Philadelphum*, ex *Berenice* genitum, vivus adhuc sibi Regem substituit.

CAPUT XVI.

De Agathocle, Pyrrho, *&* Gallorum *in* Græciam *expeditionibus variis.*

Agathocles. PER idem tempus (*a*) *Agathocles* in *Sicilia* regnavit, obscuro loco natus, *Carcini Rheginensis* adscriptitii civis filius, à quo figlinam edoctus, tyrannidem *Syracusis* occupat anno quarto Olympiadis 115. mundi 3667. quam ad annos circiter octo & viginti admirabili fortunæ varietate pertulit. (*b*) Domitis non semel *Siculis*, cum *Carthaginensibus* conflixit; à quibus ingenti ad *Himeram* fluvium victus prælio, tertio anno Olympiadis 117. nec opinato transvectis in *Africam* copiis, acceptam ibi victoribus cladem reposuit. *Curtius* hanc *Syracusanorum* expeditionem in *Africam* & obsidionem *Carthaginis* in idem tempus conjicit, quo ab *Alexandro Tyrus* obsidebatur; in quo duobus & viginti annis aberrat. Annus, quo in *Africam* trajecit *Agathocles*, insigni Solis defectione notatus est ab *Diodoro* & *Justino*, quæ *Augusti* 15. horâ octavâ matutinâ *Syracusis* accidit anno Periodi *Julianæ* 4404. ante *Christum* 310. *Carthaginenses* propè ad desperationem adducti *Saturno* liberos suos immolant, & *Amilcarem* ducem è *Sicilia* revocant. At is *Syracusas* obsidens ab obsessis ipsis captus interficitur. (*c*) Demum *Agathocles* anno 4. Olympiadis 122. ante *Christum* 289. cùm in *Bruttios* transfretasset, veneno sublatus est ab *Archagatho* nepote. (*d*) *Diodorus* in *Excerptis* nuper è editis *Agatharchum* nominat.

a Diod. l. 19.

b Diod. l. 20. Just. 20. & seq.

c Diod. 20. & in Ecl. l. 21. Just. 23.

d Excerp. Vales. p. 250.

(*a*) Non

(*a*) Non minùs stupenda fortunæ varietas in *Pyrrho*, sed major, ut in legitimo principe, virtus enituit. Qui *Æacidâ* patre (*Arybæ* filio, Rege *Molossorum*) natus, ac regno pulsus, sub *Demetrio Poliorceta*, cui soror ejus *Deidamia* nupserat, prima tyrocinia rei militaris habuit. Nam in illa celebri pugna, quâ ad *Ipsum* victus est cum *Antigono* patre *Demetrius*, in hujus castris militabat adhuc adolescens. Postea, *Ptolemæi Lagidæ* & uxoris ejus *Berenices* affinitate & opibus adjutus, regnum recuperavit. Cujus initium *Vellejus* (*b*) attribuit anno illi, quo Consules erant *Q. Fabius* quintùm, & P. *Decius Mus*; qui est Urbis 459. mundi 3689. Quo eodem anno ab *Alexandro Cassandri* filio vocatus in *Macedoniam*, partem ejus sibi vendicavit. Unde pulsus à *Demetrio Poliorceta*, aliquot annis, partim per sese, partim junctis cum *Lysimacho*, *Ptolemæo*, & *Seleuco* viribus, bellum gessit, cujus præmium occupata septem haud ampliùs mensibus *Macedonia* fuit. Mox à *Tarentinis* excitus in *Italiam*, contra *Romanos* iteratò bellavit. Nec minùs *Siciliam* interim aggressus, ac deinde tàm hâc, quàm *Italiâ*, coactus excedere, in regnum revertit. Hinc *Macedoniâ* rursum potitus est, ejecto *Antigono Demetrii* filio. Postremò à *Cleonymo Spartano Arei* filio evocatus in *Peloponnesum* adversus *Antigonum*, apud *Argos* oppetiit primo Olympiadis 127. ante *Christum* 272. regni, ut apparet, tertio & vicesimo; siquidem anno Urbis 459. ante *Christum* 295. regnare cœpit. Triste illâ nocte, quâ *Argos* est ingressus, auspicium ei noctua fecit, summæ ipsius hastæ insidens, ut scribit (*c*) *Ælianus*.

(*d*) *Gallorum* quoque in *Thraciam* & *Græciam* expeditio in idem intervallum incidit. Ea triplex à *Pausania* describitur. Primò

A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

a Plut. in Pyrrho. Diodori Eclogæ. Just. l. 16. & seq.

Pyrrhus.

b Vellejus l. 1.

c Lib. 10. Hist. An. cap. 37.

Gallorum irruptio in Thraciam & Græciam.

d Pausf. Phoc. p. 335. Just. lib. 34. Dexippus in Coll. Scal.

A. 4186. Fer. Jul. ad 4430. *Cambaule* duce in *Thraciam* uſque penetrarunt; cujus populatione contenti domum redierunt. Secundò diviſis trifariam copiis, alii *Thraciam* duce *Cerethrio*, *Pannoniam* alii, *Brenno* & *Acichorio* ducentibus, adierunt. Reliquos in *Macedoniam* & *Illyricum* egit *Bollius*. Huic reſiſtere auſi *Macedones* ingentem cladem accipiunt, occiſo *Ptolemæo Ceruno*. Deſperatas *Macedoniæ* res unius principis virtus *Soſthenis* erexit, qui barbaros exſultantes victoriâ repreſſit, ac *Macedoniæ* finibus expulit; eoque meritò regnum eſt conſecutus. (*a*) Scribit *Polybius* Reges quatuor, *Ptolemæum Lagidam*, *Lyſimachum*, *Seleucum*, & *Ptolemæum Ceraunum*, intra 124. Olympiadem exſtinctos eſſe. Quare *Ceruni* cædes rectè anno quarto exeunte Olympiadis iſtius imputabitur, mundi 3704.

a Polyb. 2. p. 128. & 155.

Sequens annus tertiam *Gallorum* irruptionem attulit in *Græciam*, imperatoribus *Brenno* & *Acichorio*. Quorum exercitus conſtabat peditum millibus 152. equitum viginti millibus & quadringentis, quorum ſingulis equites erant adjuncti famuli duo, qui mortuis heris ſuccederent. Quod σύνταγμα vocabant τριμαρκισίαν. Nam μάρκαν *Galli* nominabant equum, ait (*b*) *Pauſanias*. Sic equitum millia unum & ſexaginta, & ducenti ampliùs, fuerunt. Victi primùm ad *Thermopylas*; tùm ad *Parnaßum*, quò potiundi *Delphici* templi ac ſpoliandi gratiâ perruperant. *Brennus* ipſe multis acceptis vulneribus largiùs hauſto mero vitam ſponte finiit. Ea *Gallorum* calamitas notatur à *Pauſania* Archonte *Anaxicrate*, hyemis tempore, hoc eſt anno ſecundo Olympiadis 125. ante *Chriſtum* 279.

b Pauſ. Phoc. p. 335.

Inſequente rurſus anno, *Democle Athenis* Prætore, in *Aſiam* infudère ſe *Galli*, ut idem *Pauſanias* refert. (*c*) *Polybius* verò ſcribit eodem

c Polyp. 4. p. 313.

dem anno *Gallorum* reliquias *Comontorio* duce in *Thraciam* invasisse, ac tributum à *Byzantiis* exegisse. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

CAPUT XVII.

Res ab Romanis, *ab anno U. C.* 419. *ad* 472. *gesta.*

DUM in Oriente atque *Græcia* ab *Alexandro M.* ejusque successoribus bellis ac tumultibus omnia miscentur, non minores *Italia* procellas armorum tulit; quibus se *Romana* virtus ad orbis terrarum dominatum exercuit.

(*a*) Diuturnum præ cæteris maximèque formidolosum *Samniticum* bellum fuit, de quo (*b*) suprà memini, quod hoc intervallo acerrimè gestum est; nonnullâ interim clade *Romanorum* & ignominiâ: sed majore, &, quod caput est, ultimâ *Samnitium*: qui postremò domiti anno Urbis conditæ 482. finem belli fecerunt, anno, ut jam diximus, uno & septuagesimo; nempe ab anno Urbis 411. ad 481. (*c*) Quo spatio *Caudinæ* furcæ *Romanorum* dedecore nobiles factæ sunt anno Urbis conditæ 433. quarto post *Alexandri M.* obitum, quando deditionem hostibus fecit *Romanus* exercitus, & sub jugum missus est cum utroque Consule. Sed eam infamiam sequente anno majori *Samnitium* clade, ac pari ignominiâ, rependit *Papyrius*, imperator illâ ætate fortissimus. Præter quem & complures alii percensentur ab *Livio*, (*d*) qui *Alexandro*, si in *Italiam*, ut erat fama, venisset, pares esse potuerunt.

a Liv. 9. Eutrop. *Samniticum bellum.* *b* cap. 12. *c* Liv. 2. Flor. 1. c. 16. *Caudinæ furcæ.* *d* Liv. 9.

(*e*) *Alexander* alius *Epiri* Rex, avunculus *Magni*, ab *Tarentinis* accitus in *Italiam*, cùm adversus *Samnites*, *Bruttios*, ac *Lucanos* sæpè fortiter pugnasset, pace cum *Romanis* fa-

e Liv. 9. Just. 12. Oros. 3. c. 11.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. ctâ anno U.C. 422. ab *Lucanis* tandem occisus est ad *Acheruntem* fluvium, anno U.C. 428. tertio Olympiadis 113. superstite *Alexandro M.*

a Polyb. 2. p. 100. Lib. 7 *Bella cum Gallis inita.* (*a*) Cum *Gallis* quoque repetitum identidem in *Italia* certamen. Quorum varias irruptiones ex *Polybio* ac *Romanis* Annalibus hîc breviter attingam. Tricesimo anno, postquam *Româ* potiti sunt, haud procul *Collina* porta, magnâ utrinque editâ cæde, vix aversi sunt, Dictatore tumultus istius caussâ creato *Servilio Ahala*, anno Urbis conditæ 394. Duodecimo pòst anno, qui fuit Urbis 405. rursus à *Camillo* cæsi. Quo tempore *Valerius* *Corvinus.* *Corvinus Gallum* provocantem auxilio corvi superavit. Post annos tredecim pacem cum *Romanis* ac fœdus faciunt, in quo annos triginta perseverarunt. Itaque sub annum Urbis conditæ 450. *Cisalpini Galli* cum *Transalpinis* & *Etruscis Romanorum* agros populati sunt. Indè cum ingenti præda reversi domum *Cisalpini*, de hac ipsa inter se digladiati sunt. Anno postea quarto cum *Samnitibus* *Etruscis*que conjuncti, commisso prælio legionem *Romanam* cecìderunt, cui præerat *L. Scipio* Proprætor. Quo tempore flagrante alterâ pugnâ, & sinistro jam inclinante cornu, *Decius.* *P. Decius* Cos. caput devovit, ac victoriam morte suâ peperit, anno U.C. 459.

b Polyb. p. 107. & 108. Eutrop. Epit. Liv. 13. (*b*) Decem post hæc elapsis annis, iterum *Galli Senones* à *Lucanis*, *Bruttiis*, *Samnitibus*, & *Etruscis* exciti *Aretium* obsederunt; ac *L. Cæcilio* Prætore victo, *Romanorum* millia tredecim occìderunt. Quam cladem Consul *Dolabella* mox ultus est; *Galli*sque profligatis, *Senâ* eorum urbe captâ, coloniam eò deduxit. *Boii Senonum* calamitate commoti, & cum *Etruscis* conspirantes, ad *Vadimonis* lacum pugnam faciunt: in qua cæsi plerique omnes *Etrusci*, *Bojorum* pauci admodum evaserunt,

ferunt. Id accidit anno Urbis 471. Sequente verò, *Boii* rursus à *Romanis* funditùs deleti pacem ac fœdus impetrarunt, tertio anno antequam *Pyrrhus* in *Italiam* veniret. A. 4186. Per. Jul. ad 4430.

(*a*) *Palæpolitani* præterea, ubi nunc *Neapolis* est, ausi *Romanis* inferre bellum, tertio anno, qui fuit U. C. 428. à *Publilio* Procos. domiti sunt. *a* Liv. 8.

Sic *Etruscorum* duodecim populi in excidium *Romani* nominis incitati anno U. C. 442. (*b*) à Consule *Fabio* anno 444. ingenti prælio devicti sunt, in quo cæsa aut capta hostium millia ad sexaginta. *b* Liv. 9. Flor. 1. c. 17. Oros. 3. c. 21.

CAPUT XVIII.

De viris doctrinâ præstantibus.

ATHENIS post (*c*) *Aristotelis* obitum, qui tertio Olympiadis 114. anno mortuus est, *Peripateticam* Scholam rexit *Theophrastus Eresius*, cùm biennio antè *Diogenes Cynicus* excessisset è vita (*d*) eodem scilicet quo & *Alexander M.* natus annos ferè nonaginta. *c* Diog. in Arist. *Theophrastus.* *d* Idem in Diog. Cyn.

(*e*) *Xenocrates Platonicæ* sectæ magister, cùm ei quinque & viginti præfuisset annis, nimirum ab secundo 110. Olympiadis, & Archonte *Lysimacho*, moritur anno tertio Olympiadis 116. (*f*) Floruerunt & *Polemo Xenocratis* auditor; *Crates Polemonis*; & illius *Crantor Solensis*; *Crantoris* item *Arcesilaus*, mediæ auctor Academiæ, ex *Pitana Æolidis* oppido: qui Olympiade 120. celebris est habitus. *e* Diog. in Xenocrat. *Xenocrates.* *f* Idem. *Epicurus.* Diog. in Epic.

Epicurus anno tertio Olympiadis 109. editus in lucem, obiit anno secundo Olympiadis 127. (1) natus annos 92. *Zeno Stoicæ* conditor *Zeno Stoicus.*

(1) *Natus annos* 92.] Imò 71. tantum tot enim ab anno 3. Olymp. 109. ad 2. Olymp. 127. numerantur.

A. 4186. Per. Jul. ad 4430. ditor ſectæ, *Cratetis* antè diſcipulus; idem ſæculum ornavit; quem Olympiade 129. obiiſſe perbibet *Euſebius*. *Demetrius* item *Phalereus Theophraſti* diſcipulus, non minùs adminiſtrandæ Reipublicæ, quàm Philoſophiæ & Eloquentiæ facultate nobilis, *Athenis* præfuit annos decem, ut ait *Diogenes Laërtius*. (*a*) Cœpit autem anno tertio Olympiadis 115. quo *Caſſander Athenis* potitus eſt. At anno ſecundo Olympiadis 118. *Demetrio Poliorcetâ Athenas* obtinente, fugit in *Ægyptum* ad *Ptolemæum Lagi* filium. (*b*) Quo mortuo, ab ejus filio *Ptolemæo Philadelpho* relegatus, ac dolore contabeſcens, aſpidis morſu periit anno circiter primo Olympiadis 124. (*c*) Aſtronomiæ ſcientiâ clarus *Timocharis* fuit circa Olympiadem 121.

Demoſthenes. Sed nominis celebritate vicit cæteros *Demoſthenes*; (*d*) qui anno tertio ab *Alexandri* obitu, eodem quo *Ariſtoteles*, fato conceſſit in *Galauriâ* inſula, quò ſe metu *Macedonum* receperat.

Menander. *Menander* Comicus Poëta Archonte *Philippo* mortuus perhibetur, ut eſt in veteri inſcriptione, cùm natus eſſet tertio Olympiadis 109. Archonte *Soſigene*. Ita ut quinquagenarius obierit.

(*e*) Hiſtoriam ſcripſit *Timæus Siculus Tauromenita Agathoclis* tempore, à quo *Siciliâ* pulſus, ſtilo ſeſe vindicavit, quo in illum intemperantiore uſus dicitur. (*f*) At è contrario *Callias Syracuſanus*, quòd magnis ab eodem Tyranno beneficiis affectus eſſet, in hiſtoria ſua turpiter ei aſſentatus eſt.

At *Alexandro M.* regnante (*g*) *Beroſus Ægyptius*; ſub ejus verò ſucceſſoribus *Ptolemæis Lagida* & *Philadelpho*, (*h*) *Manethon Dioſpolitanus* Hiſtorici memorantur.

a Diog. 18. Plut. in Phoc.

b Diog. in Demetr.

c Ptolem. 7. c. 3.

d Plutar. Demoſt.

e Diod. in Excerpt. Valeſ. p. 258.

f Idem.

g Tatian. apud Euſ. de Præp. 289.

h Joſeph. 1. Ant. cap. 3. Theoph. ad Antol. 3.

RATIO-

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ LIBER QUARTUS.

Rerum historiam continens ab A. Per. Jul. 4431. ad 4713.

Caput I.

Romanorum *res ab anno U. C.* 472. *ad* 536. *ac potissimùm de bello* Epirotico, Punico *primo, &* Gallico.

Fatiscentibus, oppressâ jam libertate, *Græcorum* animis ac viribus, efferre se *Romana* res cœpit. Itaque major deinceps in *Italia* & *Africa*, quàm in Oriente, seges historiæ nascitur. Ideò *Romana* bella primo loco memorabimus. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

(*a*) *Tarentini Græcâ* levitate majus, quàm pro viribus suis, bellum contra se pro vocarant, *Romanorum* classe direptâ, & eorum legatis, qui de injuria questum venerant, temerè pulsatis anno Urbis conditæ 472. Ob id *Tarentinis* indicto bello, *L. Æmilius Barbula Tarentinos, Samnites,* & *Salentinos* acie devicit. Eâ clade permoti *Pyrrhum* ad auxilium evocant. Qui anno Urbis 474. in *Italiam* trajecto exercitu, cum *Romanis* bellum gerit, quod sex annos tenuit. Primo congressu *Romani*, *Lævino* duce non tam viribus quàm elephantorum insuetatâ victi specie, cesserunt. Captivos reposcente *C. Fabricio*,

a Epit. Liv. 13. Plut. in Pyr. Eutrop. 2. Flor. l. 1. c. 18. Oros. l. 4. c. 4. Just. 24. Diod. in Eclog.

Bellum cum Pyrrho.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

bricio, sine pretio *Pyrrhus* remisit omnes. Mox per *Cineam* legatum frustrà pace tentatâ, (hanc enim *Appius Cæcus* fieri prohibuit) bis ancipiti *Marte* cum *Romanis* congressus est. Tum à *Syracusanis* contra *Pœnos* accitus in *Siciliam*, ibi rebus ex voto minimè fluentibus in *Italiam* revertit anno Urbis 479. ac victus, & castris exsutus, *Tarento*que pulsus in *Epirum* rediit, cùm sex annos in *Italico* ac *Siculo* bello posuisset.

a Epit. Liv. 14. Oros. 4. c. 3.

(*a*) *Pyrrho* fugato, *Tarentini* cum *Samnitibus Bruttiis*, & *Carthaginensibus*, qui isti bello contra fœdus intervenerant, acie victi (1) in *Romanam* venêre ditionem ac pacem & libertatem acceperunt anno U. C. 482. cùm eo, qui antecessit, (*b*) à *Ptolemæo Philadelpho* societas cum *Romanis* esset inita.

b Eutr. 2.

c Flor. 1. c. 19. Eutr. 2. d Polyb. 1. Epit. Liv.

(*c*) Secutum est *Picens* bellum, ac *Salentinum*, & omnium denique gravissimum ac longissimum (*d*) *Punicum*: quod primùm anno U. C. 490. cœptum est, undecimo postquam *Pyrrhus* in *Epirum* rediit.

e Polyb. 1. p. 12, & seq. Epit. Liv. Flor. 2. cap. 2. Eutr. 2. Appian. Oros. l. 4. c. 7. f Polyb. 1. p. 8. Pausan. Eliac. 2. p. 189.

Bellum Punicum.

(*e*) Primi ergo *Punici* belli caussa fuit utriusque civitatis ambitio, ac mutuò suspecta & formidolosa potentia. Occasionem dedere *Mamertini*, & *Hiero Syracusarum* Rex, ac *Carthaginensium* socius. (*f*) Hic, anno Olympiadis 126. secundo, à *Syracusanis* primùm factus imperator; Rex deinde salutatus quarto Olympiadis 127. *Mamertinos*, qui *Messanam* occuparant, armis aggreditur. Hi *Romanorum* implorant opem: qui in insulam trajectis copiis cum *Hierone Pœnis*que bellandi fecerunt initium. Ejus belli anceps diu fortuna fuit, *Pœnis* mari, *Romanis* terrâ vincentibus. Qui anno demum belli quarto, U. C. 493. rem nauticam attigerunt. Sed eâ iden-

(1) *In Romanam venêre ditionem*] Tarentini scilicet cum Samnitibus & Bruttiis non verò Carthaginenses ut innuere videtur phrasis Autoris.

identidem omissâ, repetitâque, ad extremum superiores fuerunt. Memorandus eo bello cum primis venit *Attilius Regulus*, qui maritimo ac terrestri prælio fractis *Carthaginensium* viribus, cum pacem petentibus nisi iniquis conditionibus dare nollet, à *Xanthippo Lacedæmonio* duce victus, & in acie captus est cum millibus 15. occisis 30. mille, anno Urbis duodequingentesimo. Post à *Carthaginensibus Romam* missus, ut de permutandis captivis cum Senatu ageret, id ne fieret intercessit; & *Carthaginem* ad certissimam carnificinam sponte rediit. Primus navalem victoriam *Romanorum* adeptus est *C. Duilius*, belli anno quinto: posteriorem *C. Lutatius* anno 23. & ultimo, quâ ad *Ægatem* insulam cum *Pœnis* debellavit; quibus pax his legibus concessa est, ut insulis omnibus cederent, quæ *Italiam* inter & *Africam* interjacent, ac bis mille & ducenta in annos 20. talenta penderent. Id actum est anno U. C. 513. ante *Christum* 241.

A. 443r. Per. Jul. ad 4713. *Attilius Regulus.*

(*a*) Perfuncto externo bello *Carthaginenses* majus domi periculum excepit. Nam mercenarii milites, quo genere plurimùm usi sunt *Pœni*, stipendia sua & militiæ præmia postulabant: quod exhausto ærario præstari non poterat. Ideo grassantibus per *Africam*, & latè omnia vastantibus, ægrè obsisti potuit. (*b*) Tandem post annos tres & menses quatuor bello isti finem imposuerunt.

a Polyb. I. p. 65. Appian. in Pun. Diod. in Excerp. p. 275. *b* Polyb. I. p. 88.

(*c*) Anno Urbis 519. quod *Romæ* perrarò accidit, templum *Jani* clausum est, bellis ubique pacatis. Sed subinde novis coortis motibus apertum est. *Ligures*, *Sardi*, *Corsi* subacti. Cum *Illyriis* deinde ac *Teuta* Regina anno Urbis 524. initum bellum, tertio pòst anno confectum est. Ac tum primùm legati victoriæ nuntii per *Græciam* missi. (*d*) *Corinthii Romanos* in societatem *Isthmiorum* acceperunt.

c Eutr. 3. Plut. in Numa. Oros. 4. c. 11. *d* Polyb. 2. p. 101.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

(*a*) *Gallorum* præterea formidolosa fuit irruptio. *Insubres* & *Boii* ob ereptum *Senonibus Gallis* & agrariâ lege divisum (*b*) à *Flaminio* Trib. Pl. agrum *Picenum*, (quæ lex anno urbis conditæ 522. lata est) accitis *Transalpinis Gallis Gæsatis*, ita mercenarios vocabant, *Romanos* oppugnarunt. Contra quos peditum, quod vix credibile sit, (*c*) millia septingenta, equitum septuaginta conscripsere *Romani*. Victi sæpius *Galli*, ac trans *Padum* anno primùm Urbis conditæ 530. copiæ ductæ: *Insubres*que domiti: (*d*) ac *Cæsatarum* Rex *Virdumarus* à *C. Marcello* Consule trucidatus opima de se spolia dedit. (*e*) Ad hoc bellum *Siciliæ* Rex *Hiero*, qui sub initium *Punici* belli victorum in partes amicitiamque transierat, frumenti vim maximam misit, cujus pretium confecto bello recepit.

a Polyb. 2. p. 109. Flor. 2. c. 2. Oros. 4. c. 13.
b Cic. 2. Acad. Quæst.
c Polyb. 2. p. 113. Eutr. 2.
d Eutr. 2.
e Diod. Ecl. 25.

CAPUT II.

Bellum Punicum *secundum.*

PUNICUM inde bellum alterum secutum est (*f*) anno à prioris fine quarto & vicesimo; quod spatio quidem minus temporis fuit, sed adeo cladium atrocitate terribilius, ait *Florus*, ut si quis conferat damna utriusque populi, similior victo sit populus, qui vicit. Belli causa eadem, quæ superioris, dominandi cupiditas; & in *Pœnis* impatientia servitutis; quòd annum jam, ut dixi, quartum & vicesimum *Romanorum* victi armis cesserant. Præcipuam huic incendio facem subjecit *Hannibal Hamilcaris* filius, ejus qui bello priore *Carthaginensium* imperator pacis leges mœrens acceperat; quique compositis in *Africa* rebus, anno Urbis, ut ex *Polybio* (*g*) colligitur, 517. missus in *Hispaniam*, *Hannibalem* novem annos natum secum duxerat,

f Polyb. 2. Liv. 1. Dec. 5. Flor. 2. cap. 6. Plut. in Fab. & Marc. Appian. Oros. 4. c. 14.
g Polyb. init. l. 1. Liv. l. 21. Corn. Nep. in Hannib. Plin. de Vir. Ill.

xerat, cùm eum priùs ad aram adductum jurare jussisset, nunquam se in amicitia cum *Romanis* fore. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Hamilcare* post annos circiter novem occiso, suffectus est *Hasdrubal* illius gener, qui *Hannibalem* accivit, eumque post octo annos interfectus successorem habuit, Urbis 534. cùm ætatis circiter septimum ac vicesimum inchoasset: quâ ratione natus videtur anno urbis conditæ 507. ante *Christum* 247. Igitur statim atque Imperator est factus, totam intra flumen *Iberum Hispaniam* sibi subjicit. (*a*) Hinc *Saguntum Romanorum* sociam magnis adortus viribus, post septem menses capit. *a* Liv. 21. Polyb. 3. *Saguntini* omnes, frustra exspectato *Romanorum* auxilio, partim hostili gladio, partim suapte manu ceciderunt. Ita bellum conflatum *Punicum* secundum: quod initium anno Urbis conditæ 536. (*b*) *P. Cornelio Scipione*, *T. Sempronio Longo* Coss. decimo septimo exitum habuit, Coss. *M. Servilio Gemino*, *T. Claudio Nerone*, U. C. anno 552. *b* Liv. 30.

(*c*) Habebat *Hannibal* in exercitu peditum, ut scribit *Polybius*, millia 90. equitum duodecim; variè de numero prodit *Livius*. *c* Polyb. 3. p. 189. Liv. 21. (1) Primo impetu uterque Consulum victus, *P. Cornelius* ad *Tricinum*, *Sempronius* ad *Trebiam*. Sequente anno U. C. 537. major ad *Thrasumenum* lacum clades accepta; cùm interim *Q. Fabius Maximus* Prodictator à populo factus cunctando rem utcumque sustentavit. (*d*) Sed omnium atrocissima plaga *Cannensis* anno U. C. 538. alterius temeritate Consulis *Terentii Varronis* accidit. *d* Polyb. 3. p. 264. Liv. 2. Appian. Flor. & alii cit. In ea pugna cæsa *Romanorum* 40. millia. Neque tamen (infractis ob eam calamitatem animis), *Cannensi* prælio captos redimere noluerunt. Tum

Syra-

(1) *Primo impetu uterque Consulum victus*] Clariùs indicare debuisset Autor clades illas in Italiâ acceptas fuisse, postquàm Hispaniâ profectus Annibal Gallias peragrasset, Apesque summo labore transiisset. Vid. *loca Polyb. & Liv. ad margin. cit.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Syracusas*, quæ urbs post *Hieronis* obitum, qui anno U.C. 539. contigit, ab societate defecerat, *Marcellus* (*a*) Consul obsedit anno Urbis 540. Quam ab vehementi illius oppugnatione unius hominis industriâ tuta est. *Archimedes* is fuit, qui cœli siderumque contemplator eâ ætate præstans, sed machinarum operumque bellicorum inventis multò clarior, *Romanorum* apparatus omnes perlevi negotio ludificatus est. Itaque vix anno demùm tertio, Urbis 542. capi *Syracusæ* potuerunt. (*b*) Quo tempore proditum est *Archimedem*, intento in ea studia, quibus deditus erat, animo, ac nihil eorum sentiente, quæ per hunc tumultum gerebantur, ab ignoto milite, frustràque sciscitato quis esset, interfectum: ejus ex morte magnum dolorem cepisse *Marcellum*, qui ut vitam illi conservarent, irrumpentibus in urbem militibus edixerat: ac sepulturæ curam habuisse.

a Polyb. 8. p. 515. & seq. Liv. 3. Dec. 4. Plut. in Marc.

b Liv. Dec. 3. lib. 5.

Archimedes.

Hæc *Syracusarum* calamitas finem (*c*) attulit regii in *Sicilia* dominatus, quem is, cujus paulò antè meminimus, instaurârat *Hiero*, ac legitimum ex tyrannico & acceptum etiam vulgo fecerat comitate ac clementiâ, cùm nihil ex tanta dignitate præcipuum sibi præter curam ac liberalitatem assumeret. Regnavit autem annos quatuor & quinquaginta exorsus ab anno Urbis conditæ 485. sexto ante bellum primum *Punicum*: quo ineunte victus ab *Appio* Consule, ab *Carthaginensium* societate ad *Romanos* descivit, & in eorum amicitia (*d*) propè quinquaginta perseveravit annos. (*e*) Iisdem moribus filium habuit *Gelonem*, qui ante patrem obiit quinquagesimo ætatis anno; & *Hieronymum* ex *Nereide Pyrrhi Epirotarum* Regis filia susceptum reliquit aviti hæredem regni; quod anno Urbis 539. adiit, *Hierone* mortuo, annum agens quintum decimum. Sed ut pessimâ erat indo-

c Polyb. in Excerpt. Valesf. p. 10. & l. 1. Hist. p. 16.

d Liv. l. 4. Dec. 3.

e Polyb. in Excerpt. Val. p. 13. Liv. l. 4. Dec. 3. Pausan. El. 2. Justin. 28.

indole, effusus in omne flagitii ac crudelitatis genus, conjuratione suorum eodem anno perimitur. A. 4431. Per. Jul. ad 4715.

(*a*) Interim *Philippum Macedoniæ* Regem, pactâ cum *Hannibale* societate, imminentem *Italiæ Lævinus* Prætor compressit, & in *Macedoniam* se suam incensâ ultrò classe coëgit recipere anno Urbis conditæ 542. At in *Hispania P.* & *Cn. Scipiones* fratres, qui *Hasdrubali* transitum in *Italiam* ad *Hannibalem* fratrem hactenus intercluserant, multaque ibi fortiter gesserant, deleto exercitu ambo ceciderunt. (*b*) *L. Marcius* eques *Romanus*, in trepidatione dux militari suffragio creatus, labantem rem sustinuit: cujus ductu unâ nocte ac die bina hostium expugnata sunt castra, & ad triginta septem millia hostium interfecta: quod anno illo Urbis 542. contigit. Eodemque *Tarentum*, præter arcem, captum ab *Hannibale*: & *Capua* ab *Romanis* obsessa: (*c*) à qua ut eos averteret, *Romam* contendit *Hannibal*. Sed coorta subitò tempestas hunc ab ejus mœnibus conspectuque repulit. *Capua* deinde *Romanis* tradita; cujus principes veneno sibi vitam eriperunt: Senatores securi percussi; urbs in Præfecturam redacta.

(*d*) *P. Scipionis* ejus, quem in *Hispania* cæsum esse meminimus, filius erat *P. Scipio*: qui post *Hispaniensem* illam cladem territis omnibus, quatuor & viginti natus annos imperium in *Hispaniam* petere se professus est; eoque pro Consule est missus anno Urbis 543. (*e*) Ibi rebus gestis maximis, & *Hasdrubale Gisconis* filio ac *Magone* superatis, anno quinto quàm venerat, *Carthaginenses* totâ ejecit *Hispaniâ*. Inde in *Africam* profectus amicitiam junxit cum *Syphace Masylorum*, deinde cum *Masanissa Massæsulorum* Regibus. Gesta hæc sunt anno Urbis 548. tertio ab *Marcelli* clade Consulis, (*f*) qui anno

a Liv. 3. Dec. 4.

b Liv. 3. Dec. 5.

c Liv. 3. Dec. 6.

d Liv. ibid. Val. 3. c. 7. Plin. de Vir. Illust.

e Liv. 3. Dec. 1. 6. Polyb. 11. p. 638.

f Liv. 3. Dec. 7. Plut. in Marcell.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. no 546. secundis cum *Hannibale* præliis aliquot factis, ejusdem circumventus insidiis opprimitur. (*a*) Sequente verò, à duobus Consulibus *Claudio Nerone* & *Livio Salinatore* *Hasdrubal Hannibalis* frater, qui cum novo exercitu in *Italiam* pervenerat, antequàm se cum fratre conjungeret, cum suis copiis deletus est. Erat tum in *Apulia Hannibal*, cui se *Nero* Consul opposuerat. *Livius* in *Cisalpina Gallia* castra contra *Hasdrubalem* habebat. Interceptis *Hasdrubalis* literis, *Nero* clam, inscio *Hannibale*, sex dierum spatio totam emensus *Italiam*, ad collegæ castra cum copiarum parte venit, ac victis, uti memoratum est, hostibus, antè ad stativa sua rediit, quàm eum discessisse *Hannibal* sentiret. Cæsa feruntur eo prælio quinquaginta sex hostium millia, capta quinque millia & quadringenti. Caput *Hasdrubalis* ante stationes *Pœnorum* ab *Nerone* projectum triste acceptæ cladis indicium *Hannibali* fuit.

a Liv. ibid. Polyb. init. l. 11.

(*b*) At *P. Scipio*, ut ab *Italia* revocaret *Hannibalem*, transportare bellum in *Africam* statuit, quod anno demum Urbis 549. quo Consulatum ipse gessit, aggressus est. Sed initiò, cum id temerarium consilium haberetur, nihil neque pecuniæ, neque militum publicè suppeditatum est. Ita nemine nisi voluntario milite conscripto, & acceptâ mutuò corrogatâque pecuniâ, primum ad *Siciliam* Consul, inde in *Africam* anno Urbis 550. belli quinto decimo, cum classe Proconsul appulit.

b Liv. 29. Appian.

(*c*) Quo anno *Pessinunte* in *Phrygia* simulachrum *Idææ* matris *Romam* ex oraculo devectum, à *P. Scipione Nasica Cn.* filio, quem adolescentem Senatus virum optimum indicarat, exceptum est.

c Liv. Plin. de Vir. Ill. Herodian. lib. 1.

Scipioni dux ab *Carthaginensibus* objectus est *Hasdrubal Gisconis* filius, qui *Masanissæ* filiam *Sophonisbam* desponderat. Sed eam, absente

Liv. App. Flor. &c.

ſente patre ac ſponſo, *Carthaginenſium* populus *Syphaci*, qui amore puellæ captus agros eorum vaſtabat, publicè collocavit, ut eum ab *Romanorum* amicitia ad ſuam tranſerret. Quâ commotus injuriâ *Maſaniſſa* totum ſe *Romanis* addixit, magnumque deinceps ad *Pœnos* debellandos momentum attulit. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

Scipioni Uticam oppugnanti anno eodem Urbis 550. *Syphax* & *Haſdrubal* cum centum armatorum ſupervenêre millibus. Quorum caſtra eâdem die deleta ſunt, millibus occiſis quadraginta, captis ſex, amboque rurſus redintegratis copiis altero prælio ſuperati. *Syphax* à *Lælio* & *Maſaniſſa* Rege vivus eſt captus.

Ejus uxorem *Sophonisbam* cum *Maſaniſſa* duxiſſet, increpitus ab *Scipione* venenum ad eam miſit, quo ſibi mortem illa conſcivit. (*a*) *Hannibal* à *Carthaginenſibus* revocatus, *Italiâ* relictâ, decimo ſexto belli anno, Urbis 551. rediit in *Africam*; (*b*) ſociis, qui ſequi nollent, quà occiſis, quà in ſervitutem redactis; ac tentatâ fruſtra per colloquium pace, congreſſus acie ab *Scipione* vincitur. Poſt eum *Vermina Syphacis* filius, qui auxilio *Pœnis* venerat. *Scipio* pacis leges *Carthaginenſibus* dixit, auctore Senatu populoque *Romano*. (2) *Hannibal* ad *Antiochum* perfugit.

(*c*) Finitum eſt bellum anno ſeptimo decimo, Urbis 552. Coſſ. *M. Servilio Gemino*, *T. Claudio Nerone*: ac ſequente pax *Carthaginenſibus* ab Senatu data, & triumphans in urbem invectus eſt *Scipio*. (*d*) in eoque triumpho ductus *Syphax* paulò pòſt *Tibure* in cuſtodia mortuus eſt. (*e*) At *Livius* ante triumphum obiiſſe narrat, (*f*) ac publico elatum

a Liv. 3. Dec. 10. App. &c. Polyb. 15.
b Diod. in Excerpt. Valeſ. p. 290.
c Liv. 3. Polyb. 15.
d Polyb. 16. p. 733.
e fine l. 10. Dec. 3.
f Valer. Max. l. 5. c. 1.

(2) *Hannibal ad Antiochum perfugit.*] Non ſtatim poſt pacem ut innuere videtur Autor, ſed aliquot poſt illam annis, ut ex *Corn. Nep. & Liv. lib.* 30. & 33. obſervatum fuit in *præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. tum funere. Ubi & *Polybium* id quod dixi, sentire asserit. *Hunc regem* (ait) *in triumpho ductum* Polybius *haudquaquam spernendus auctor tradit*. Quæ Historici præstantissimi commemoratio nimis angusta ac jejuna mihi videtur.

CAPUT III.

De Achæorum *initiis*, Pyrrhi *rebus gestis & obitu*, *ac* Pergami *Regum &* Parthorum *origine*.

IN *Græcia* porrò & Oriente ad historiam hæc præcipua contigerunt. *Achæorum* Respublica paulatim in *Peloponneso* coaluit; (*a*) cujus fundamenta jacta sunt Olympiade 124. sub *Pyrrhi* transitum in *Italiam*; quando *Dymæi*, *Patrenses*, *Tritaenses*, & *Pharaenses* concordiam inierunt; ad quos se reliqui deinceps applicarunt. Hi principio Scribam unum, & Prætores duos in orbem constituerunt. Post annos quinque & viginti unicum Prætorem placuit eligere. Is circa *Plejadis* exortum creari solitus, (*b*) ut auctor est *Polybius*; ac primus singularium Prætorum *Marcus Carynensis* ab eodem proditur, cujus anno quarto *Aratus Sicyonius* vicesimum agens annum, rebus gestis cœpit inclarescere. Quocirca anno ultimo *Olympiadis* istius orta est illa Respublica, anno ante *Christum* 281. Urbis 473. Siquidem anno sequente *Pyrrhus* in *Italiam* transfretavit. *Lacedæmonii* domesticâ vexati seditione propè sub *Pyrrhi* venêre dominatum. *Cleomenes*, annis in regno sexaginta & decem exactis mensibus, obiit, *Diodoro* teste, Prætore *Athenis Demetrio Phalereo*. Is est quartus Olympiadis 117. (*c*) Hic filios genuit duos, *Acrotatum*, qui superstite patre mortuus filium reliquit *Areum*, & juniorem *Cleonymum*

a Polyb. 2. p. 129.

b Polyb. init. 5. p. 350.

c Diod. 20. Pausan. in Lacon. p. 87. Plut. in Ag. & Cleom. Vide l. 10. de Doct. Temp. c. 5.

nymum. Natâ de successione controversiâ, Senatus *Areum* antepofuit *Cleonymo*. Hunc verò, ne quid contra Rempublicam consilii caperet, honoribus ac præfecturis delinire conati sunt. Nam inter alia *Tarentinis* contra *Lucanos* & *Romanos* missus auxilio, *Lucanos* vicit. *Tarentum*, quod defecerat, expugnavit, anno Urbis conditæ 451. Olympiadis 119. secundo, ut auctor est (*a*) *Diodorus*. Pòst urbe *Salentinorum* captâ, ab *Romanis*, duce *Aimilio* Consule, anno 452. fugatus cum classe sua, ad *Patavina* litora prædabundus pervenit. Ubi pessimè accepta classis, vix quintâ parte incolumis domum rediit, ut scribit *Livius* (*b*), qui hunc Regem *Lacedæmoniorum* haud rectè nominat. Verùm ille post annos plures cùm repulsæ memor, tum novâ provocatus injuriâ, quod *Acrotatus Arei* filius *Chelidonidem* conjugem suam corrupisset, *Pyrrhum* excivit in *Laconicam*, (*c*) anno eodem, quo ex *Italia* reversus *Macedoniam* occupavit, *Antigono* pulso: qui est Urbis conditæ 481. Sequente igitur anno *Pyrrhus* in *Laconicam* impressione factâ, pænè urbem defensoribus vacuam cepit. Sed oppidanorum virtute pulsus contendit *Argos*: quam urbem ingressus, contràque *Antigonum* pugnans, illisâ capiti tegulâ ab muliere peremptus est, ineunte Olympiade 127. Is est annus ante *Christum* 272. ad quem ab eo anno, quo *Cleonymus* à regno est rejectus, qui fuit ante *Christum* 309. intercedunt anni circiter septem & triginta.

A. 4431. Per. Jul. ad 4718.

a Diod. 26.

b Liv. 10.

c Plut. in Pyrrho. Just. 25.

Pyrrhi mors.

(*d*) Per idem tempus, quo *Achaorum* civitates unum corpus redigi sunt cœptæ, *Pergami Phrygiæ* majoris oppido ad *Caycum* amnem novi regni fundamenta jacta sunt. Circa Olympiadem 124. ultimo anno *Ptolemæi Lagidæ*, *Philæterus* spado ærario præfectus ab *Lysimacho*, *Agathoclis* ejus filii necem ægrè fe-

d Strabo. l. 13. Pausan. Att. p. 7.

Pergami regnum.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. rens, quem pater ab *Arsinoë* conjuge falsis criminibus accusatum veneno sustulerat, ab illo defecit, ac novi apud *Pergamum* imperii princeps exstitit. (1) Hic fratres habuit duos, *Eumenem* & *Attalum*; qui & in regnum successerunt. Primus autem regium nomen usurpavit *Attalus*, ut ait *Strabo*. Postremus fuit *Attalus* prioris *Attali* nepos, qui moriens populum *Romanum* hæredem instituit anno U. C. 621. Ita annis circiter 152. *Pergami* regnarunt.

Parthorum initium. *Parthorum* in Oriente regnum, *Romani* quondam æmulum futurum, *Arsace* conditore, cœpit eodem tempore, quo *Punicum* bellum primum in Occidente flagrabat. Sed in incerto est propter Antiquorum de illius origine dissidium.

a Just. 41. (*a*) *Justinus* quidem primam defectionem *Parthorum* primo *Punico* bello accidisse memorat, *L. Manlio Vulsone*, *Attilio Regulo* Coss. regnante *Seleuco*; cujus cum *Antiocho* fratre discordia impunitatem illis defectionis dedit. Consules isti annum occupant Urbis conditæ 504. ante *Christum* 250. quo regnabat in *Syria* *Antiochus* ὁ θεὸς *Seleucidarum* tertius, *Seleuci Callinici* pater. *Seleuco* geniti sunt *Seleucus Ceraunus*, qui post patrem *Callinicum* anno regni vicesimo mortuum, tribus annis imperavit; & *Antiochus Magnus*, qui *Cerauno* fratri successit. *Justinus*, qui ab *Seleuco Antiochi Soteris* pronepote defecisse *Parthos* ait, non *Callinicum*, sed ejus filium *Ceraunum* intellexit, cujus frater *Antiochus* fuit.

(1) *Hic fratres habuit duos &c.*] Malè hic confundit Autor Philæteri fratres cum ejus Successoribus: fratres, & vixere & mortui sunt in privatâ fortunâ. At successit Philætero *Eumenes* Eumenis Philæteri fratris filius. Dein *Attalus* ejus Patruelis, ex alio Philæteri fratre Attalo itidem dicto, natus. Vid. *Strab. lib.* 13. *p.* 624. *&* *Pausan. in Attic. c.* 8. *desumpta est hac nota ex Præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Error Iustini.*

fuit. (2) In quo mirificè fallitur. *Seleucus Ceraunus* regnum iniit anno secundo Olympiadis 138. primo sequentis obiit. Triennio quippe regnavit. Initium itaque illius convenit in annum Urbis 527. qui est quintus decimus à pace *Pœnis* data, & à Consulatu *Vulsonis* & *Attilii* quartus & vicesimus. *Eusebius* porrò sub *Antiocho* Θεῷ ad Olympiadem 133. adscribit, biennio post memoratus à *Justino* Consules.

a Strabo 11. Appian. in fine Syr.

(*a*) At *Strabo* regnante *Callinico* fugisse scribit *Arsacem*, quod satis cum *Eusebio* congruit. *Appianus* eo tempore defecisse *Persas* ait, quo *Antiocho Deo* mortuo *Laodice Berenicen* alteram illius conjugem occîdit: cujus necem frater ejus *Ptolemæus Evergetes* ulcisci cupiens, in *Syriam* ac *Babylonem* usque profectus est. Hæc gesta sunt anno ipso primo *Seleuci Callinici*, paulò post *Antiochi Dei* mortem. Quamobrem sub *Callinico Parthorum* exordia posita credimus, eoque primitùs imperante circa annum ante *Christum* 246.

b Arrian. in Parthic. Phot. cod. 58.

Siquidem (*b*) *Arrianus* apud *Photium* auctor est *Arsacem* cum *Teridate* fratre *Phereclem* ab *Antiocho Deo* regioni suæ præfectum ob tentatam ab eo pudicitiam alterutrius occîdisse. Unde vel superstite adhuc *Antiocho* Θεῷ, vel paulò post ejus obitum verisimile est id evenisse.

Vide par. 2. lib. 4. cap. 7.

Ab *Arsace* deinceps *Parthorum* principes nomen acceperunt, velut ab *Cæsare Augusto*que *Romani* Imperatores *Augusti* ac *Cæsares* appellati sunt. Horum imperium ad annos

M 2 circi-

(2) *In quo mirificè fallitur.*] De hac epocha regni Parthorum & Justini computo. Vid. *Usser.* ad A. A. C. 250. scil. sub Antiocho Θεῷ cæpit defectio, sed cùm regnante illius successore Callinico, Arsaces ingentem victoriam reportaverit, ipsumque Seleucum ceperit; Parthi victoriæ illius diem solennem velut initium libertatis observaverunt; sicque non miram, si exinde imperii illius initium ducant. *Iust. in lib.* 41. *c.* 4. & *Appianus in Syriacis p.* 130.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. circiter 472. perstitit; ab anno ante *Christum* 246. ad 220. post *Christum*, & quintum usque *Alexandri Mammeæ* filii; (*a*) quo *Artaxerxes* genere *Persa Artabano Parthorum* Rege occiso rerum summam in *Persas* transtulit.

a Herodian. 6.

(*b*) *Theodotus* quoque *Bactrianorum* præfectus eodem, quo *Arsaces*, tempore novi factus est regni conditor. Quod ipsum minimè diuturnum fuit, atque in *Parthorum* ditionem concessit.

b Just. 41.

CAPUT IV.

Quænam in Græcia *perque Orientem gesta sunt ab anno ante* Christum 252. *ad* 219. *& initium belli secundi* Punici.

ACHÆORUM (*c*) in *Peloponneso* Respublica *Arati Sicyonii* virtute magnis auctibus excrevit. Hic ætatis anno vicesimo (qui & *Punici* belli prioris undecimus, & ab *Achæorum* fundata Republica undetricesimus putatur, (*d*) hoc est quartus Præfecturæ *Marci Carynensis*) *Græcas* urbes, quæ ab Tyrannis pleræque per id tempus obtinebantur, ab eorum, nec non *Macedonum* jugo extricare est aggressus. Cujus rei à patria fecit initium, quam, expulso *Nicocle* Tyranno, libertate donatam ad *Achæorum* concilium adjunxit anno ante *Christum* 253. Urbis conditæ 501. Cùm autem exsules ampliùs quingenti *Sicyonem* reversi bona sua repeterent, *Aratus* in *Ægyptum* profectus, à *Ptolemæo Philadelpho* 150. talenta, quibus illis satisfaceret, expressit. Octavo post anno Prætor primùm factus est, & (*e*) anno interjecto iterum eumdem magistratum cepit per quem (*f*) dejecto ex arce *Macedonum* præsidio, cui *Perseus Stoicus* præerat, *Corinthum* liberavit. Quod exemplum in oppidis plerisque valuit, quæ eamdem

c Polyb. 2. p. 130. Plut. in Arato. Pausan. Cor. 51. Aratus.

d Polyb. 2. p. 130.

e Plut. Arato.

f Polyb. Plut. Pausan.

dem

dem societatem secutæ sunt. Id verò anno ante *Romanorum* ultimam de *Pœnis* victoriam contigit, ut refert *Polybius*, *Punici* belli prioris secundo & vicesimo, Urbis 511. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

(*a*) Sub idem tempus *Lacedæmone* tumultus exstitit, *Agide* ac *Leonidâ* regnantibus: quorum ille ex *Eurytionidarum*, sive *Eurypontidarum* erat familia, sextus à magno illo *Agesilao*, quin in *Asia* contra barbaros præclaras res olim gesserat. *Leonidas* ex *Agidarum* sive *Eurysthenidarum* stirpe oriundus fuit, quæ dignatione anteibat alteri, patre natus *Cleonymo*; quem *Cleomenis* superioris filium, *Acrotati* fratris *Areo* filio posthabitum, *Pyrrhum* in *Laconicam* adduxisse suprà (*b*) significavi. *Agis* nondum vicesimo ætatis anno collapsam *Lycurgi* disciplinam instaurare cupiens, ab novis tabulis & agrorum divisione id aggressus est facere. Cui cum civitatis principes, & inter eos *Leonidas* Rex alter, intercederent, nihilominus in incœpto perstitit, adjutorem nactus consiliorum *Lysandrum* Ephorum; à quo *Leonidas* judicio postulatus, abrogato regno & in *Cleombrotum* ejus generum, translato, supplex in *Chalciœca* templo consedit. Postea, novis succedentibus Ephoris, ac *Lysandrum* aliosque fautores *Agidis* ad caussam dicendam citantibus, Reges ambo magno cum amicorum stipatu in forum veniunt; Ephoros in ordinem redigunt: pro his cùm alios suarum partium substituunt, tum *Agesilaum*, latissimè arantem hominem, sed ære obrutum alieno. Qui propterea auctor *Agidi* fuit, ut ante legem agrariam novas ad deliniendam plebem tabulas proponeret. Ejus cùm *Agis* consilio paruisset, ubi ventum est ad agrorum partitionem, miris artibus ludificari ac tergiversari *Agesilaus* institit. Quæ res ab *Agide* civium alienavit animos. Igitur conspiratione inimicorum illius

a Plut. Ag. & Cleom.

b cap. 3.

Agidis historia.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. lius revocatur ab exsilio *Leonidas*, ac regno restituitur. *Agis* & *Cleombrotus* supplices ad delubrum *Minervæ Chalciœcæ* confugiunt. *Cleombrotus* per *Chelonidem* uxorem, *Leonidæ* filiam, vitâ impetratâ solum vertit; eoque virum, nequicquam patre retinente, *Chelonis* est secuta. *Agis* ab Ephoris comprehensus, capitisque damnatus, laqueo vitam finiit: eodemque supplicio mater ejus *Agesistrata* & *Archidamia* avia sunt exstinctæ. (*a*) *Archidamus* frater fugâ necem evasit. Quem ab *Leonida* paulò post revocatum, & in regni collegium assumptum, eo mortuo, *Cleomenis* metu fugisse denuò, ab eoque demùm occisum (*b*) *Polybius* demonstrat. *Agiatis* uxor *Leonidæ* filio *Cleomeni* adhuc puero coacta nubere; quem prioris exemplo viri ad eadem persequenda cœpta suapte concitatum sponte vehementiùs accendit. *Agidis* ista calamitas sub *Punici* prioris belli exitum incidit, & occupatam ab *Aratho Corinthi* arcem.

a Plut.

b Lib. 5. p. 383.

Cleomenis gesta. *Leonidâ* aliquantò post vitâ perfuncto *Cleomenes* regnavit, sub annum, uti suspicamur, ante *Christum* 235. Urbis conditæ 519. ingentis animi, sed fervidi ac ferocis, adolescens, & imprimis bello strenuus; qui *Achæos* viribus & imperio florentes, ac totâ *Peloponneso Arato* duce volitantes, haud semel acie profligavit; cùm ab eorum fœdere, quod publicè hactenus coluerant, ad *Ætolorum*, quibus cum bellum iis erat, societatem *Lacedæmonii* transissent.

(*c*) Etenim *Achæi*, quod perpetuò concupiverant, multò id magis per hoc tempus auctore perseverabant *Arato*, uti ex omnibus *Peloponnesi* civitatibus Rempublicam unam facerent. Quod metuentes *Macedonum* Reges, in illarum plerisque Tyrannos aut ipsi collocaverant, aut jam per sese constitutos suo præsidio firmabant. In his quà vi dejiciendis,

c Polyb. 2. & Plut. in Arato.

Arati res gesta.

ciendis, quà sponte in commune fœdus adducendis sedulam operam præstitit *Aratus*; A. 4431. Per. Jul. ad 4713.
ad idque perficiendum multùm industriâ consilioque valuit. Itaque superstite adhuc *Antigono Gonata Demetrii Poliorcetæ* filio, præter alia oppida, *Sicyonem* & *Corinthum*, ejecto illinc Tyranno, hinc *Macedonum* præsidio, ad suorum fœdus adjunxit. Tum verò *Gonatâ* mortuo anno tertio Olympiadis 134. Urbis conditæ 512. ac *Demetrio* filio, qui decem exactis annis obiit anno Urbis 522. ante *Christum* 232. in liberandam *Græciam* studium omne suum contulit. Quo tempore *Atticam* primùm jugo *Macedonum* exsolvit; *Diogene*, qui illi præerat, ad eam prodendam magnis præmiis illecto; dehinc *Argivos*, *Hermionenses*, *Phliasios*, aliosque, sponte se dedentibus proditionis metu Tyrannis, & ad commune *Achivorum* applicantibus. Quorum tam secundis rebus *Ætoli*, & Rex *Lacedæmoniorum Cleomenes*, moras objecêre; illi invidiâ & calliditate, apertâ iste vi & armis; quibus *Aratum* & alios *Achæorum* imperatores haud semel, ut jam diximus, vicit ac fugavit. Quod bellum suis ut auspiciis, non ad aliorum nutum, administraret, fecit quod jamdudum cogitabat, ut, sublatis Ephoris, jus & imperium sibi omne vindicaret; veteremque disciplinam domi repræsentavit, anno regni decimo, Urbis *Romæ* 528. aut sequenti. Exinde domestico metu solutus ac liber in *Achaïcum* bellum totus incubuit. Huic sustentando cùm *Achæi* impares se viderent, fatiscente ac languente jam *Arato*, magnisque à *Cleomene* cladibus acceptis, auctore eodem illo, ad *Macedonum* auxilia respexerunt. *Macedoniæ* tum regnabat *Antigonus* cognomento Δώσων, hoc est *profuturus*, quod nomen ex eo sortitus est, quia se daturum quod petebatur identidem ajebat. Hic

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. pro *Philippo Demetrii* filio regnum curabat ex anno ante *Christum* 232. Urbis 522. ineunte Olympiade 137. nempe paulò antequam *Romani* in *Illyricum* trajicerent, (*a*) ut ait *Polybius*. Igitur *Antigoni* societatem *Aratus* cum *Achais* suis expetit, cùm hactenus *Ptolemai* amicitiâ usi essent, quod novum fœdus magno auctoramento pacti sunt arcis *Corinthia*, quà *Macedoni* cesserunt, & eumdem mox *Graci* ducem nominis terrâ marique renuntiarunt. (*b*) Venêre in communionem illius fœderis *Macedones*, *Achai*, *Epirota*, *Phocenses*, *Bœoti*, *Arcades*, *Thessali*. *Cleomenes* irrumpenti cum ingentibus copiis *Antigono* cùm ad *Isthmum* occurrisset, *Argivorum* defectione territus ad defendendam patriam retrò pedem retulit. Ita *Macedones* prohibente nemine *Peloponnesum* adiêre anno mundi 3761. Urbis 531. quo secundus iniit Olympiadis 139. ac sequente multis oppidis potiti sunt, haud interim cessante *Cleomene*, qui *Megalopolim* ex improviso cepit evertitque funditùs; quòd societatem inire secum cives patriâ licèt profugi renuissent, ita suadente *Philopœmene*, (*c*) qui tum triginta erat annorum. Postremò anno Urbis 533. ante *Christum* 221. quo quartus incepit Olympiadis ejusdem, (*d*) commisso prælio ad *Selasiam Laconica* oppidum, ab *Antigono* victus est *Cleomenes*, cùm hic viginti, ille triginta millia in aciem eduxisset. Elapsus è pugna *Cleomenes* ad *Ptolemaum Evergetem* transfretavit in *Ægyptum*, vacuam propugnatoribus *Antigono* relinquens *Lacedamonem*; quam ille adiens, libertatem ei ac pristina omnia jura restituit. Postridie certior factus incursari ab finitimis barbaris *Macedonia* fines, eò quàm celerrimè contendit. In transitu *Nemeis* ludis interfuit, per quos magnis *Græcorum* acclamationibus atque omni genere honoris est acceptus. Ut autem *Macedoniam*

a Lib. 2. p. 131.

b Polyb. p. 279.

c Plut. in in Philop.

d Polyb. 5. Plut. in Ag. & Cleom.

cedoniam attigit, profligatis *Illyriis*, aliisque barbaris, confecto jampridem tabe corpusculo decessit, & *Philippo* reliquit imperium, qui adversus *Romanos* postea bellavit. Anno id Urbis evenisse 533. mundi 3763. quod quartus numeratus est annus Olympiadis 139. suadet *Nemei* ludicri mentio, quod sub finem anni tertii *Olympici*, ac prope solstitium committi solebat, (*a*) ut alias ostendimus. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Not. ad Jul. p. 323. & seq. Polyb. 2. p. 155.

Cleomenes à *Ptolemæo Evergete* perhonorificè & amanter exceptus, eo post paulò mortuo, in suspicionem venit apud *Evergetis* successorem *Philopatorem*, qui illum redire properantem in *Græciam*, de *Sosibii* consilio, cujus auctoritate regnum administrabatur, custodiâ sepsit; è qua tandem erumpens cum paucis, ac districtis gladiis totâ urbe discursans, *Alexandrinos*que nequicquam ad libertatem vocans, sibi ipsi manus attulit (*b*) tertio quàm *Ægyptum* adierat anno, (*c*) regni confecto decimo sexto. Quippe statim post *Cleomenis* necem *Cœlen Syriam* ab *Theodoto* proditam esse *Antiocho*, testis est (*d*) *Polybius*. Quod anno conditæ Urbis 535. secundo Olympiadis 140. contigit. Ad hunc modum affirmatur *Cleomenis* initium, quod secundo anno Olympiadis 136. Urbis 519. adscripsimus. Nam ab eo ad Urbis 535. pleni sedecim intercurrunt.

b Polyb. 4. p. 304.
c Plut. in Agide & Cleom.
d Lib. 9. p. 315.

CAPUT V.

De bellis Antiochi M. *&* Ptolemæi Philopatoris *pugna ad* Raphiam, Achæi *rebus gestis.*

IN *Syria* principum luxus & crudelitas calamitosos habuit exitus. *Antiochus Seleuci Nicanoris* nepos, ab eoque tertius, uxorem habebat *Laodicen Ptolemæi Philadelphi* filiam, ut narrat (*e*) *Appianus*; ex eaque liberos

e App. in fine Syr. Hieron. ad c. 11. Dan.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. beros duos *Seleucum Callinicum*, & *Antiochum Hieracem*. Cùmque Reges ambo maxima inter se bella gessissent, in eas tandem convenêre pacis conditiones, uti *Berenice* altera *Philadelphi* filia *Antiocho* nuberet, *Laodice* aut repudiatâ, aut concubinæ loco habitâ. Mortuo deinde *Philadelpho*, anno Urbis 507. ante *Christum* 247. *Antiochus* amore victus *Laodicen* revocavit, quæ viri levitatem verita, veneno ei vitam eripuit. Tum, *Berenice* ejusque filio adhuc infante cæsis, *Seleucum* filium ad regnum evehit. Hæc *Berenice* amita fuit illius, quam à *Ptolemæo Philopatore* cæsam indicat (*a*) *Polybius*.

a Lib. 5. p. 382. (*b*) *Ptolemæus Evergetes*, qui *Philadelpho* successerat, in *Syriam* invectus, sororis necem cæde alterius est ultus. Nec eo victoriæ fructu contentus magnam incursavit *Asiæ* partem; ac domestico tumultu revocatus, *Syriam*, quam fuisse *Cœlen* arbitror, per suos obtinuit. (*c*) *Ciliciam* verò *Antiocho Hieraci* permisit. Moritur anno regni 26. mundi 3763. quo tertius desiit Olympiadis 39. Eâ verò Olympiade decessisse auctor est (*d*) *Polybius*, qui & morbo ait exstinctum; (*e*) *Justinus* verò filii parricidio sublatum asserit, cui propterea per ludibrium *Philopatoris* cognomen impositum esse scribit.

b Hieron. Polyb. 5. p. 403.

c Hier.

d Lib. 2. p. 50.

e Lib. 30.

Igitur anno illo, quem posui, *Ptolemæus Philopator* in *Ægypto* sceptrum tenere cœpit, (*f*) qui statim *Magam* fratrem interfecit, & *Berenicem*, ut narrat *Polybius*; (*g*) ac se totum ludis, comessationibus, luxuriæque tradidit. Quod eò licentiùs faciebat, quòd sibi domi forisque in longum tempus securitatem partam arbitrabatur. Nam & occiso fratre aliisque propinquis terrorem suis objecerat; & *Antigono Macedoniæ*, ac *Seleuco Syriæ* Regibus exstinctis, in eorum locum pænè adhuc pueri venerant *Antiochus* & *Philippus*,

f Polyb. 5. p. 380. Just. 30.

g Polyb. 5. p. 380. Plut. in Agide & Cleomene. Just. 30.

lippus, ab quibus nihil tum sibi metuebat. A. 4431.
(*a*) Commodum enim mortuo *Seleuco Cal-* Per. Jul.
linico, qui viginti regnavit annis, ejusque suc- ad 4713.
cessore filio *Seleuco*, pòst infelicem cum *Pto-* *a* App.
lemæo Evergete pugnam, amicorum insidiis Syr.
exstincto, *Antiochus Seleuci* frater, *Callinici* *Antiochii*
filius, *Babylone* accitus est ad regnum capes- *M. exor-*
sendum propemodum puer, ineunte Olympia- *dium.*
de 139. conditæ Urbis 530. qui ob res gestas,
& recuperatam imperii partem haud modi-
cam, *Magni* cognomen meruit. Nam hujus
exordium tumultuosum & exercitum fuit,
præfectis provinciarum per contemptum æta-
tis ab eo deficientibus. (*b*) Primus *Molo Me-* *b* Polyb.
diæ rector, & *Alexander Persidis* illius frater, l. 5. p.
jugum excutiunt; ad quod consilium *Hermiæ* 386.
Caris hominis nequissimi, qui apud Regem
poterat omnia, metus illos potissimùm im-
pulit. Hi paucis annis, hoc est non integris
tribus, quantùm ex *Polybio* conjicimus, ve-
xato *Antiocho*, & ejus victo occisoque duce
Xenœtâ, multis expugnatis urbibus, ab ipso
tandem Rege superati, voluntariâ morte me-
ritas pœnas anteverterunt, eodemque anno
Hermias in Regis caput nefaria molitus, eo
jubente per insidias opprimitur, qui fuit an-
nus Urbis *Romæ* 533. idem prorsus qua & *Achæus*
Cleomenem Spartæ Regem ab *Antigono* supera- *regnum*
tum esse capite superiori retulimus. *usurpat.*

(*c*) Occiso, ut dictum est, *Seleuco Cerau-* *c* Polyb.
no, *Achæus* ejus propinquus, vindicatâ ipsius l. 4. p.
nece, quidquid citra *Taurum* erat armis recu- 271. &
peravit, &, *Antiocho* spreto, (1) regnum si- 314.
bi sumpsit. (*d*) Quo tempore *Molone* debel- *d* Polyb.
lato contra *Artabazanem* Satrapam ducebat 4. p. 99.
Antiochus, ipso, quem memoravimus, anno
Urbis 533. quarto Olympiadis 139. (*e*) ac *e* Polyb.
post 4. p. 315.

(1) *Regnum sibi sumpsit.*] Non statim Achæum regis nomen sumpsisse, sed aliquot annis post observatum fuit in *Præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.*

A. 4431. post annos duos ab nece junioris *Seleuci* fra-
Per. Jul. tris *Antiochi*. Sed antequam in *Achæum*
ad 4713. moveret *Antiochus*, priùs *Cœlen Syriam* decre-
a Polyb. vit aggredi: (*a*) quam provinciam ex anti-
5. p. 380. quo *Ægypti* Reges obtinebant, ejusque pos-
C. & sessionem pluris etiam atque *Ægyptum* ipsam
428. A. facere consueverant, quòd adversus *Syriæ* re-
Just. 30. gnum peropportunus illius situs esset. Igitur
anno mundi 3765. Urbis 535. tertio ante *Rha-*
b Lib. 5. *phiensem* pugnam, quod (*b*) *Polybius* indicat,
p. 409. (*c*) in *Cœlen Syriam* duxit *Antiochus*, ac priùs
D. & *Seleuciam* expugnavit. Secundum quæ *Theo-*
385. C. *dotus Ætolus* genere, *Cœlæ Syriæ* à *Ptolemæo*
c Polyb. præfectus, partim hujus contemptu, partim
5. p. quòd ejus erga se procerum suspectam habe-
402. & ret voluntatem, ad *Antiochum* defecit, eique
405. provinciam illam prodidit. *Ptolemæus*, (*d*)
d Polyb. magno apparatu belli clam instructo, contra
5. p. 407. *Antiochum* pergit: (*e*) quem collatis signis ad
& 7. & *Rhaphiam* oppidum *Phœniciæ* superavit. (*f*)
seq. Fuisse produntur in exercitu *Ptolemæi* millia
e Polyb. peditum septuaginta, equitum quinque, cum
5. p. 422. elephantis tribus & septuaginta. *Antiochus*
f Polyb. peditum numerabat sexaginta duo, equitum
5. p. 421. sex millia, elephantes duos supra centum.
C. (*g*) Lævum *Ptolemæi* cornu ab dextro *An-*
g Polyb. *tiochi*, hujus sinistrum ab illius dextro fusum
5. p. 426. est: pugnam utrinque phalanges restituêre,
& seq. in qua *Antiocheni* postremò campo cesserunt.
Horum desiderata ad decem ferè millia cum
equitibus trecentis; è *Ptolemaicis* peditum
mille quingenti, equites septingenti. Hic il-
le conflictus est, cujus liber tertius *Macha-*
bæorum apocryphus initio meminit; qui in-
super *Theodoti Syriæ* proditoris audax factum
refert, cùm in *Ptolemæi* tentorium ante pu-
gnam cum duobus irrumpens, eo fortè non
h Lib. 5. reperto, alium pro illo trucidavit: (*h*) quod
p. 425. & *Polybius* memoriæ prodidit. Addit *Ma-*
chabæorum tertius, *Arsinoën Philopatoris* soro-

rem

rem illi pugnæ interfuisse, ac fortiter ex adverso repugnantibus *Antiochenis*, suos ad prælium acuisse, cùm per ordines passis crinibus lacrymabunda discurreret, ac singulis binas auri minas polliceretur: eo factum, ut superiores acie fuerint *Ægyptii*. Eodem anno pugnatum ad *Rhaphiam* esse auctor est (*a*) *Polybius*, quo *Romani* ad *Thrasumenum* in *Etruria* victi sunt ab *Hannibale*, Olympiadis centesimæ quadragesimæque tertio: (*b*) idemque verno id tempore contigisse significat, quo & ad *Thrasumenum* certavêre *Romani*. Quin eamdem pugnam Lunæ defectio antecessit, (*c*) ut scribit *Polybius*; quæ autumno superiore incidit anni urbis 536. ante *Christum* 218. Calendis *Septembris*.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Lib. 5. p. 422. F.

b P. 421. C. & 431.

c Lib. 5. p. 420.

(*d*) Tantâ præter spem ac meritum adeptâ victoriâ uti *Philopator* nescüt: qui si ad fortunam animum & industriam adjunxisset, spoliare *Antiochum* regno poterat. Nunc quæ amiserat recuperare contentus, petenti pacem *Antiocho* dedit: tum in *Syria* & *Phœnicia* menses tres moratus est; (*e*) quo tempore cùm ad eum gratulatum *Judæi* misissent, *Hierosolymam* adiit, ibique celebratis ritè sacrificiis, in ipsum templi penetrale sanctius tentavit ingredi. Quod dum illis frustrà renitentibus aggredi cupit, occultâ vi abjectus in terram, dissoluto corpore, interceptâque voce, ab stipatoribus suis metu & horrore perfusis abducitur; atque è vestigio furens inde minitansque decessit. Reversus *Alexandriam*, quidquid *Judaici* per *Ægyptum* nominis fuit, decuriari, & compedibus vinctum *Alexandriam* abripi, atque in Circum includi jubet: tum eodem elephantos induci, ut eorum pedibus obterendos in conspectu populi totius objiceret. Ad hoc spectaculum cùm certam sæpè condixisset diem, ea quoties venit, omni ejus, quod decreverat, divinitùs

d Polyb. p. 428. Just. 30.

e 3. Mac. 1.

Ptolemæus Philopator in adytum ingredi prohibetur.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. vinitus illi erepta memoria est, nec umquam destinata potuit exsequi. Ergò in misericordiam & amorem deinde gentis repentè mutato illius odio, dimisit omnes; ac deinceps multò, quàm quisquam antea Regum, liberaliùs & honestiùs habuit; quin etiam permisit, ut in patriæ desertores religionis sui generis animadverterent. (*a*) Perfunctus his curis *Philopator* confestim pristinos ad mores rediit; ac regiæ majestatis & pudoris omnis oblitus, dies & noctes in stupris flagitiisque consumpsit. Nam *Eurydice* occisâ sorore, eâdemque conjuge, *Agathoclea* meretricis blanditiis irretitur; eique se totum, adjuncto fratre illius *Agathocle* & *Oenanthe* matre, permittit; quorum ex arbitrio maxima minimaque omnia tractabantur.

a Just. 30. Hieron.

(*b*) At in *Asia*, quæ eis *Taurum* est, *Achæus* interim, dum de *Cœle Syria* cum *Ptolemæo* contendit *Antiochus*, regnum suum firmare & quàm latissimè proferre studebat, continua finitimis Regibus ac civitatibus inferens bella. (*c*) Cui *Pergami* Rex *Attalus* haud segniter resistebat, conductis è *Thracia* usque auxiliaribus *Gallis Tectosagis*; quibus deinde militiam detrectantibus, &, quòd super *Megistum Mysiæ* amnem positis castris Luna defecisset, in religionem trahentibus, missionem dedit, anno tertio Olympiadis 140. Urbis 536. nam eo anno Luna Calendis *Septembris* obscurata est. Eosdem postea *Gallos* effusè omnia populantes (*d*) *Prusias Bithyniæ* Rex haud procul *Hellesponto* ad unum concîdit anno Urbis 538.

b Polyb. 5. p. 415. & seq.

c Polyb. p. 420.

d Polyb. fine l. 5. p. 447.

(*e*) *Antiochus*, compositis cum *Ptolemæo* rebus, amissâque *Cœle Syriâ*, belli molem in *Achæum* vertit. Quem & *Sardibus* obsessum *Cretensium* duorum proditione in potestatem redegit, ac vitâ per summos cruciatus exsuit circa annum urbis 539.

e Polyb. l. 5. p. 444. & l. 7. p. 506. & l. 8. p. 522.

(*a*) Per

(*a*) Per idem tempus, quo victus ad *Raphiam Antiochus* in *Achæum* parabat bellum, *Rhodiorum* urbs ingenti terræ motu concussa est, quo mœnium ac navalium magnâ parte disjectâ, ingens quoque colossus corruit. Quam jacturam Regum ac civitatum profusa in illos liberalitas pòst paulò sarcivit. Colossus annos complures in solo jacuit, (*b*) donec eum *Saracenorum* Rex *Mauvia*, captâ *Rhodo*, Mercatori cuidam vendidit sub annum *Christi* 653. Hunc 70. cubitorum altitudinis fuisse, & post quinquagesimum sextum annum, quàm à *Charete Lysippi* discipulo factus est, terræ motu prostratum scribit (*c*) *Plinius*; paucos pollicem ejus amplexos; majores fuisse digitos quàm plerasque statuas; duodecim annis effectum talentis 300. Hanc ruinam *Eusebius* confert in annum secundum Olympiadis 139. in septimum ab eo, uti dixi, *Polybius*.

A. 4411. Per. Jul. ad 4713.

a Polyb. l. 5. p. 428.

b Cedren.

Colossus Rhodius.

c Lib. 34. c. 6.

CAPUT VI.

De sociali contra Ætolos *bello*, Philippo *Rege* Macedoniæ *duce facto*, *deque* Philippi *ejusdem rebus gestis*.

ANTIGONUS, qui ab liberalibus promissis Δωσων cognominatus est, ab *Achais* contra *Cleomenem* vocatus in auxilium, eo victo (*d*) pacem totâ *Græciâ* constituerat, cujus inter alias conditiones ea fuit, ut ne *Ætoli* cum exercitu *Achaiam* intrarent. Huic paulò pòst vitâ functo *Philippus* successit pænè puer; (*e*) nondum enim septimum decimum annum excesserat, (*f*) egregiæ indolis, & ad virtutis magnasque res capessendas factæ specimen ætate illâ præferens; quam & oris dignitas, ac totius corporis species quædam regia commendabat. Sed subinde improborum usu, (*g*) præsertim *Tarentini Heraclidæ*,

d Polyb. 4. p. 272. & 276.

e Polyb. ib. p. 274. & 294.

f Polyb. l. 4. p. 339.

g Diod. in Excerpt. Val. p. 293.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. raclidæ, & flagitiorum licentiâ tot illa naturæ bona spesque de se hominum evertit. (*a*) *Ætoli* hujus ætate spretâ, cùm jampridem eos quietis publicæ pigeret, quòd alioqui rapto vivere ac prædas undecumque agere consuessent, turbandæ pacis initium fecerunt à *Messeniæ* populatione, quæ in eorum societate tunc erat. Præerant *Ætolis* (*b*) *Dorimachus* & *Scopas*; quibus cùm *Aratus* & *Achæi* frustrà denuntiassent, ut à *Peloponnesiorum* finibus arma sua & injurias abstinerent, res ad bellum deducitur exeunte Olympiade 139. qui fuit annus ante *Christum* 220. Urbis conditæ 534. (*c*) Primum inter illos prælium ad *Caphyas* oppidum *Arcadiæ* gestum est, in quo *Achæi* superati sunt. *Ætoli* ex eo fiduciâ majore sumptâ *Peloponneso* totâ grassati sunt. Contra quos evocatus *Philippus*, de communi Sociorum sententia, quorum in numerum *Messenii* recepti sunt, bellum iis indicit, quod *Sociale* vocatum est, (*d*) ex anno primo cœptum Olympiadis 140. ante *Christum* 220. U.C. 534. cùm *Aratus* Prætor esset *Achæorum*. Eodem anno primo (*e*) Olympiadis, 140. sed ante *Christum* 219. verè jam adulto, hoc est sub Vergiliarum ortum, quo tempore *Achæorum* Prætores magistratum inibant, *Arato* juniore *Arati* filio in patris locum subrogato, oppugnare *Ætolos* aggressus est *Philippus*, dum eodem tempore *Hannibal* ad obsidionem *Saguntinorum* sese comparat, *Romani* contra *Demetrium Pharium Illyriorum* Principem, *Æmilio* Consule imperatore bellum movent: qui subinde victus ad *Philippum* se recepit. Tum *Lycurgus* Rex *Lacedæmonis* statim post obitum *Cleomenis* creatus facto cum *Ætolis* fœdere *Achæos* infestat. *Rhodii*, adjuncto *Prusiâ Bithyniæ* Rege, contra *Byzantios* certant; quòd *Gallis* tributa coacti persolvere, portoria quædam negotiatoribus impone-

a Polyb. 4. p. 272. & p. 285. B.

b De hoc vide Diod. Excerpt. Val. p. 278.

c Polyb. 4. p. 281. & 283.

Bellum Sociale.

d Polyb. 4. p. 295. D. & 298.

e Polyb. 4. p. 305.

Magni motus ubique Olymp. 140. ineunte.

imponerent. *Sinopenses* adversus *Mithridatem* *Ponti* Regem imminentem civitati suæ *Rhodiorum* se præsidio defendunt. Tot illa bellorum initia anno eodem primo Olympiadis 140. contigisse (*a*) *Polybius* observat; eorumque caussam eò rejicit, quòd tunc orbis ferè totius cogniti regna & imperia novi Principes adirent.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Lib. 2. fine & 4. p. 271.

Bellum sociale *Philippus* ad annum tertium administravit, (*b*) *Arato* usus plurimùm, quem cùm procerum suorum calumniis permotus à se nonnihil alienasset, mox ut, quantus vir esset, re ipsâ cognovit, majore habuit in pretio. (*c*) Sed eumdem denique rursus in invidiam adductum veneno interficiendum curavit circa annum Urbis 541. quartum Olympiadis 141. (*d*) paulò post naves ab *Romanis* incensas *Philippi*, ac (*e*) circa *Syracusarum* obsidionem à *Marcello* cœptam Urbis anno 542. Quare sexagesimo secundo ineunte anno ætatis *Aratus* obiit; qui quintus fuit ab socialis fine belli. (*f*) Hoc enim anno Urbis 537. tertio desinente Olympiadis 140. finitum est, pace cum *Ætolis* factâ, cùm auditâ clade *Romanorum* ad *Thrasumenum* lacum *Philippus* in *Italiam* navigare cuperet, ac cum *Pœnis* in partem venire victoriæ. (*g*) Classe igitur *Illyricum* versus invectus, *Romanorum* metu subitò repressus ab incepto destitit. Pòst anno Urbis 539. cum (*h*) *Hannibale* fœdus iniit. Ex quo in apertum cum *Romanis* bellum erupit anno U. C. 540. quo *Illyrici* ora tentata, (*i*) à *M. Valerio Lævino* perterrefactus, subductis aut incensis navibus, terrâ *Macedoniam* petiit. *Lævinus* cum *Ætolis* societatem contra *Philippum* facit (*k*) Urbis anno 542. Cum his & *Attalo* Rege *Romani* *Macedonas* oppugnant, eorumque socios, quorum primarii erant *Achæi*. (*l*) Horum princeps *Philopœmen* ætate illâ insignis exstitit: à quo

b Polyb. l. 4. p. 338. & seq. Plut. Arat.

c Polyb. 8. p. 519. Plut.

d Plut. in Arato.

e Polyb. 8. p. 519.

Arati mors.

f Polyb. l. 4. p. 297. & l. 4. pag. 442.

g Polyb. ib. p. 446.

h Id. lib. 7. Liv. l. 23.

i Liv. l. 24.

k Liv. 26.

l Polyb. l. 11. p. 629. Liv. Dec. 4. l. 4. & 5.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. à quo *Lacedæmoniorum* Tyrannus *Machanidas* ad *Mantinæam* oppressus est, circa annum Urbis 548. (*a*) quem *Nabis* longè isto crudelior excepit. Cum autem neglectæ ab *Romanis* in *Græcia* res forent, quòd domestico cum *Pœnis* bello essent occupati, tandem *Epirotis* intervenientibus, pax inter ipsos & *Philippum* amborumque socios convenit anno Urbis 549.

a Polyb. l. 13. p. 674. & Diod. in Excerpt. Val. p. 285.

(*b*) Pacatis in *Europa* rebus, ad *Ægyptum* occupandam *Philippus* intendit animum. Commodum è vivis excesserat *Ptolemæus Philopator* ante *Christum* 204. Urbis 550. relicto quadrimo filio *Ptolemæo Epiphane*. Itaque cum *Antiocho Philippus* de invadendo illius regno consilium iniit. Sed *Alexandrini Agathocle* tutore ejusque sorore *Agathoclea* sublatis, legatos misêre *Romam*, qui tutelam iis permitterent. *Antiochus* interim *Cœlen Syriam* & *Phœnicen* recuperat. Ac tùm *Onias* Sacerdos cum *Judæis* plurimis in *Ægyptum* profugit; ubi, sub *Philometore*, *Heliopoli* postea templum exstruxit.

b Polyb. l. 15. Hier. in c. 11. Dan. Just. l. 30.

CAPUT VII.

De præstantibus ingenio viris, qui ab Olympiade 125. ad 145. sive ab anno Urbis conditæ 474. ad 554. exstiterunt.

Chrysippus.

CHRYSIPPUS Stoïcus *Cleantis* discipulus hoc tempore celebris fuit. Eum mortuum esse scribit *Diogenes* Olympiade 143. natum annos 73. Ita sub initium Olympiadis 125. in lucem prodiit. *Strato Lampsacenus Peripateticæ* scholæ post *Theophrastum* præfuit annis 18, *Diogene* teste. Quare cùm docere orsus sit Olympiade 123. sub finem obiit Olympiadis 127. ut idem (*c*) *Diogenes* indicat. *Lyco Stratonem* excepit, (*d*) & annis 40. scholam

Strato.

c Laërt. in Lycone.

d Diog. Laërt.

lam duxit, vixit autem annos 74. *Lacydes Cyrenæus* novæ auctor Academiæ docere cœpit (*a*) anno quarto Olympiadis 144. ac 26. annis ludum tenuit. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* Diog.

Eratosthenes variâ vir eruditione præditus, ac *Beta* cognominatus, quòd in unoquoque genere scientiæ secundas teneret, natus est Olympiade 126. & annos natus 80. inediâ vitam finit, ait *Suidas*. *Eratosthenes.*

(*b*) Inter Poëtas celebratus est in *Græcia Callimachus Cyrenæus*, *Ptolemæo Philadelpho* regnante. *b* Suidas. *Callimachus.*

(*c*) Tum *Aratus*, qui sub *Antigono Gonata* floruit. *Aratus.* *c* Arat. vita.

Romæ verò *Livius* Poëta anno U. C. 514. primùm fabulam docuit. *Nævius* Olympiade 144. decessit, ut in *Eusebii Chronico* ponit *Hieronymus*. *Livius Poëta.* *Nævius.*

Sequenti verò Olympiade *Plautus* obiit, Urbis anno 554. auctore eodem. *Plautus.*

Q. Ennius natus anno U C. 515. sæculum idem nobilitavit. *Ennius.*

CAPUT VIII.

Romanorum *res gestæ contra* Philippum Macedonum *Regem*, Antiochum Syriæ, *&* Perseum Macedonum *itidem Reges*.

BELLO (*d*) secundo *Punico* confecto, *Macedonicum* successit cum *Philippo* Rege, quod decem fermè annis antè cœptum (ait *Livius*) triennio prius depositum erat. Nimirum ante annos ferè tredecim, Urbis 540. à *Lævino* Prætore vexari *Philippus* cœperat. Anno verò U. C. 549. in concordiam redierunt. Pace *Carthaginensibus* datâ, bellum de integro cum *Macedone* sumptum, quod anno Urbis 554. indictum est. Ad id *Romanos* perpulêre cùm veteres injuriæ *Philippi*, tùm recens so- *d* Livius l. 31. Flor. 2. c. 7. Plut. in Flamin. Just. 30. Eutr. 4. *Macedonicum bellum.*

 ciorum

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. ciorum infestatio, præsertim *Atheniensium*, qui ab Rege pervastati, ad *Romanos* confugerant.

a Polyb. l. 16. p. 735. Plut. in Flaminio. (*a*) Initium belli gerendi ab oppugnatione fecit *Abydenorum Philippus*; quos in eam desperationem conjecit, ut *Saguntinorum* exemplo universi in mortem ruerent. Tandem quarto anno, postquam instauratum fuerat, Urbis 557. à *T. Quinctio Flaminio* finitum est, victo ad *Cynoscephalas* in *Thessalia Philippo*.

b Polyb. l. 17. p. 762. (*b*) Cæsa refert *Polybius*, ex eoque *Plutarchus*, *Macedonum* octo millia, capta quinque. Pretium victoriæ libertas *Græciæ* fuit, quam c Polyb. Ecl. 9. Plut. in Flam. per solemne (*c*) *Isthmiorum* ludicrum præconis voce pronuntiatam tantus cum applausu clamor excepit, ut supra stadium volantes corvi in terram deciderint. Flori error. *Florus* id per *Nemea* factam asseverat ludis quinquennalibus: errore non levi. Nam nec quinquennalis agon *Nemeorum* fuit, & *Isthmiis* hoc evenisse d Liv. l. 34. *Polybius* & *Plutarchus* asserunt. (*d*) *Nemeis* porro solis *Argivis* pronuntiata libertas est.

e Liv. 33. (*e*) *Titi* frater *Lucius* eodem tempore fractos *Arcananas* in deditionem accepit.

f Liv. 35. Polyb. Ecl. 22. Plut. in Philop. (*f*) Exinde *Nabidi Lacedæmoniorum* Tyranno bellum movit *T. Quinctius*; sed *Argis* liberatis pacem eidem dedit. Ita *Græcis* ex urbibus *Spartâ* solâ in servitute relictâ; quam anno U. C. 562. *Philopœmen*, *Nabide* ab *Ætolis* occiso, ad *Achæorum* societatem adjunxit.

Antiochicum bellum. Paucis post *Macedonicum* annis bellum cum *Antiocho* Rege gestum est. (*g*) Qui recuperag Polyb. l. 16. tâ *Syriâ*, ac *Ptolemæi Epiphanis* duce *Scopâ* devicto, *Romanis* jam formidolosus esse cœperat. Contra quos illum præcipuè incitavit h Liv. l. 35. fine. Corn. Nep. in Hann. *Hannibal*, (*h*) qui eosdem metuens hostes, ad eum confugerat anno Urbis conditæ 559. *Ætolorum* quoque legati, qui à *Romana* societate alienati jam erant, haud parvum

vum momentum attulêre. (*a*) His impulsus *Antiochus*, compositâ cum *Ptolemæo* pace, cui *Cleopatram* filiam in matrimonium dedit, ac dotis nomine *Cœlen Syriam* & *Judæam* concessit, *Romanis* intulit bellum, quod anno Urbis conditæ 562. susceptum, triennium omninò tenuit. Siquidem anno Urbis 564. *L. Cornelius Scipio* Consul cum *P. Cornelio Africano* fratre legato profectus in *Asiam*, hujus potissimùm consilio superavit *Antiochum*. Ad quinquaginta millia peditum cæsa uno prælio (*b*) *Livius* refert, equitum quatuor millia. *Antiocho* data pax cum aliis conditionibus, tum illa, uti regionibus omnibus, quæ erant cis *Taurum* montem, cederet.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Liv. 34. & seq. Flor. 2. c. 8. Appian. Syr. Just. 31. Eutr. 4. Oros. 4. c. 20.

b Livius l. 37.

(*c*) Victo *Antiocho*, mox *Ætoli* perdomiti sunt à *Fulvio* Consule anno Urbis conditæ 565. eodemque *Gallogræci* à *Cn. Manlio* altero Consule subacti.

c Livius l. 38. Flor. 2. c. 9.

Olympiade 194. tres eximii Imperatores obierunt, *P. Scipio*, *Hannibal*, & *Philopœmen*. *Publius* à *Petilliis* (*d*) *Tribunis* dictà die de captâ ab *Antiocho* ob dandam pacem pecunia, *Liternum* in *Campaniam* secessit. *Lucius* frater ejus peculatus damnatus est. (*e*) At *Publius* anno illo *Juliano* mortuus est, qui Urbis 570. cœpit, quo Coss. fuere *P. Claudius*, *L. Porcius*, ante *M. Catonis* Censuram, quam iisdem Coss. gessit. *Hannibal* anno, vel biennio pòst (*f*) nam variant Scriptores, apud *Prusiam Bithyniæ* Regem à *Romanorum* legatis quæsitus ad necem, veneno vitam finiit. (*g*) Anno Urbis 571. *Philopœmen Achæorum* dux à *Messeniis* captus & interfectus est, cùm quidem *Lacedæmonios* ab *Achæorum* societate desciscentes muris legibusque nudatos suis jugum pati coëgisset.

P. Scipionis, Hannibalis, & Philopœmenis, mors.

d Livius ibid.

e Livius sub fin. l. 39.

f Livius ib. Corn. Nep. in Hannib.

g Livius ib. Plut.

(*h*) Hujus necem *Lycortas Achæorum* Prætor ultus est, ac *Messenios Lacedæmonios*que in concilium *Achæorum* restituit. Nam utrique,

h Polyb. Excerpt. Legat. 52. & 53.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. que, sed hi præsertim, ægrè obtemperabant, *Romanorum* freti potentiâ, qui *Achæorum* societatem coalescere inviti patiebantur.

Interim *Philippus* à *Romanis* repressus magis superiori certamine, quàm victus, in apparatum novi belli totus incubuit. (*a*) Qui cùm filios haberet duos, *Perseum* natu majorem, ac *Demetrium*, & hunc *Romanis*, apud quos obses aliquot annos vixerat, longè gratissimum, ortâ inter ambos simultate, *Demetrium* & *Romanorum* amicitiâ & fratris calumniis suspectum morte affecit, Olympiade ineunte 150. Urbis conditæ anno 574.

a Livius l. 40. Polyb. Eccl. 50.

(*b*) Sequente igitur anno, qui 150. Olympiadis secundus putatur, mundi 3805. U. C. 575. *Macedonum* postremus Rex iniit *Perseus*, à *Carano*, qui primus inibi regnavit, undequadragesimus. Hic, paterni in *Romanos* hæres odii atque consilii, bellum in eos gessit. Quod quarto anno tam illius, quàm totius *Macedonici* imperii clade ac servitute, finitum est anno primo Olympiadis 153. Urbis conditæ 586. (*c*) *Romanorum* imperator eo prælio fuit Consul *Æmilius Paulus*; quo *Macedonum* cæsa sunt in acie ad viginti millia, capta undecim. *Romanorum* non plus centum cecidêre. Insignis ea victoria, regnique *Macedonici* occasus fuit lunari defectione, quæ pridie ejus diei, quo certatum est, accidit eâ nocte, quæ inter 4. & 5. *Romani Septembris* intercessit, quæ in *Juliano* Calendario inter *Junii* 21. & 22. media fuit. Ea non alterum in annum congruere potest, quàm qui (*d*) ante *Christianam* æram 168. fuit, mundi 3816. Hoc igitur ipso *Macedonum* imperium à *Romanis* exstinctum est, undecimo *Persei* Regis anno. Nam totidem ei *Livius* assignat. Uno minus *Eusebius*, quem & anteà secuti sumus. Nunc *Livium* anteponimus.

b Livius l. 45. *Perseus ultimus Rex Macedonum.*

c Livius l. 44. Vellejus 1. Plut. in Æmilio. Just. l. 33. Flor. 2. c. 12. Eutr. l. 4.

d Per. Jul. 4546.

(*a*) Bel-

(*a*) Belli *Macedonici* ac victoriæ *Romanis* accessio fuit *Illyriorum* Rex *Gentius*; qui à *Perseo* per fraudem inductus in periculi societatem, *L. Anicio* Prætori *Illyrici* triumphi materiam dedit. Quem eodem anno deportavit, quo de *Perseo* ac *Macedonibus Æmilius*; utroque Rege victoris sui antecedente currum, anno Urbis 587. *Macedonia* & *Illyricum* in provinciæ cessêre formam.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.
a Ibidem.

CAPUT IX.

De Judaïcis *rebus & calamitatibus, quas sub* Antiocho Epiphane *passi sunt, ac de* Epiphanis *expeditionibus in* Ægyptum, *& de templo* Hierosolymitano *ab eo Rege poluto.*

DUM *Europa*, & *Asia Romanis* armis quatitur, *Judæam* quoque externi pariter ac domestici turbines infestam habuerunt. (*b*) *Antiochus Magnus* apud *Elymæos* in *Susiana*, cùm *Beli Jovis* templum deprædari vellet, à barbaris occisus est, ut refert *Strabo*, anno secundo Olympiadis 148. (1) *Græcorum* 126. Successit illi *Seleucus Philopator* ejus filius; quo regnante Pontificatum tenebat *Onias* ejus nominis tertius, vir sanctus, (*c*) qui *Heliodorum* unum è *Seleuci* purpuratis ad ærarium templi diripiendum *Hierosolymam* missum, & ab Angelis flagellatum, ac seminecem liberavit precibus suis.

b Strabo l. 16. Just. l. 32. Vide 10. l. de Doct. Temp. c. 45.
Heliodorus flagellatus.
c 2. Mac. c. 3.

(*d*) *Seleuco* annis regni duodecim perfuncto, & *Heliodori* insidiis interfecto, ut scribit *Appianus*, suffectus est *Antiochus Epiphanes* (*e*) anno *Græcorum* 137. qui est annus primus Olympiadis 151. Urbis *Romæ* 578. ante *Christum* 176. ut (*f*) ex annorum *Græcorum* certa ratione colligitur.

d App. in Syr.
e 1. Mac. 1. 11.
f vide l. 3. c. 13. Par. 2. Excerpt. Diod. Vales. p. 305.

(1) *Græcorum* 126.] de *anno Græcorum*, de quo hic primum mentio, Vid. *Part*, 2. *lib*. 3. *c*. 13.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. Ab illo Rege sacra omnia profanaque *Hierosolymis* ac per totam *Judæam* pessundata proculcataque sunt. Primus in sacerdotium gentis illius grassatus est furor. Erat Pontifex tùm *Onias*, ut jam dixi, vir laudatissimus. (*a*) Hujus Pontificatum ab *Antiocho* sub ipsum regni, ut apparet, initium, grandi pecuniâ mercatus est *Jason* illius frater, homo perditus ac nefarius, qui gentiles ritus *Hierosolymam* invexit. *Onias Antiochiam* secessit.

a Lib. 1. Mac. c. 4.

Per idem tempus *Ptolemæus Philometor*, (2) *Ptolemæi Philopatoris* & *Cleopatræ Antiochi* sororis filius, *Alexandriæ* regnabat. Cujus exordium incidit in annum ante *Christum* 181. U. C. 573. quartum Olympiadis 150. (*b*) Erat huic frater *Ptolemæus Evergetes*, soror *Cleopatra*, ætate omnes infirmâ. Ob id per tutores *Eulajum* spadonem nutricium, & *Lenæum*, res administrabantur. Qui *Cœlen Syriam*, quam *Antiochus* à patre recuperatam obtinebat, ausi reposcere, illum in se concitârunt, *Ægypto* aliàs imminentem, cujus regni procurationem tutorio sibi jure, propinquitatis nomine vendicabat. Nam & *Apollonium* ducem ejus rei gratiâ misit in *Ægyptum*, & à regni primatibus, ut (*c*) ait Scriptura, voto suo frustratus est. Tum verò *Hierosolymam* adiens, ab *Jasone* summo cum honore est exceptus: indeque classis exædificandæ causâ in *Phœnicen* abiit. Quod anno *Græcorum* 139. evenisse videtur, Urbis 580.

b Hier. in Dan. 11. Luc. 42.

Antiochi bellum cum Philometore.

c 2. Mac. 4. 21.

Dum igitur magno utrimque apparatu bellum Reges ambo moliuntur, (*d*) legatos misêre *Romam*, per quos sese invicem accusabant. (*e*) Nec segniter interim *Antiochus*, cunctantibus *Ægyptiis*, in *Ægyptum* tetendit. Ibi *Pelusium* inter & montem *Casium* pugna

d Polyb. in Legat. 71. & 72.

e Hieron. in Dan.

(2) *Ptolemæi Philopatoris --- filius*] Ptolemæi Epiphanis filius fuit Philometor Philopatoris nepos, ut observ. fuit in *præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.*

pugna committitur, (*a*) quâ *Ægyptii* superati; & occidione deleri poterant, nisi *Antiochus* ipse inter suorum ordines adequitans, parcere cædi jussisset, ac vivos tantùm capere; quâ humanitate plus quàm armis profecit; nam statim *Pelusio* ac totâ deinceps *Ægypto* potitus est. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* Diod. in Excerpt. Vales. p. 310.

(*b*) *Philometor*, clade hâc acceptâ, contemptus à suis, & ab minore fratre *Evergete* pulsus *Alexandriâ*, ab *Antiocho* est exceptus: qui per honestam speciem illius reducendi in regnum *Alexandrinis* intulit bellum; à quibus *Evergetes*, qui & *Physcon* dictus est, renuntiatus Rex erat. (*c*) Excerpta *Græca Georgii Monachi*, quæ *Eusebio Scaliger* inscribit, *Ptolemæum Philometorem* ajunt solum regnasse annos undecim, dehinc ab *Antiocho* victum, regnoque pulsum. Verùm (*d*) *Livius*, cui potiùs accredimus, non ab *Antiocho* ejectum, sed à fratre minore, *Philometorem* refert; *Antiochum* verò, quod jam dixi, per speciem reducendi majoris, bellum cum minore fratre fecisse, & ad *Pelusium* navali prælio victorem *Alexandriam* obsedisse. Ideo *Ptolemæum* & *Cleopatram* legatos ad Senatum misisse. Quo commoti Patres, extemplo *C. Popilium* cum duobus aliis *Alexandriam* ad conciliandos inter se Reges ire jusserunt. (*e*) *Antiochus* ergo frustrà tentatis mœnibus *Alexandriæ*, relicto *Memphi Philometore*, & *Ægypto* cæterâ ei traditâ, validum *Pelusii* præsidium reliquit; indeque abiit in *Syriam*, & *Hierosolymam* venit. Ibi templum diripuit, cædem fecit, ingentemque luctum *Judæis* attulit. Hoc anno *Græcorum* 143. incidisse (*f*) Scriptura testatur his verbis: *Et convertit* Antiochus, *postquam percussit* Ægyptum *in centesimo & quadragesimo tertio anno*, *& adscendit ad* Israël. Qui *Græcorum* annus incurrit in Urbis conditæ quingentesimum octogesimum quartum, Olympiadis

b Liv. 44. *c* Euseb. Chron. priore. p. 54. *d* Liv. 44. *e* Liv. 45. *f* Mach. l. 1. c. 1. 21.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. piadis centesimæ quinquagesimæ secundæ tertium, & (*a*) Consules habuit *A. Hostilium Mancinum*, & *A. Attilium Serranum*. Sequens

a Fasti Capit. verò annus Urbis 585. Coss. notatur *Q. Marcio Philippo* II. & *Cn. Servilio Cæpione*, qui *Græcorum* annus erat 144. ut manifestus sit eorum error, qui pugnam illam *Antiochi* cum *Ægyptiis Casium* inter & *Pelusium Philippo* II. & *Cæpioni* Coss. adscribant, contra Scripturæ fidem. Porrò initium belli hujus, quòd ob *Cœle-Syriam* commotum est ab *Ægyptiis*, capit annus Urbis 582. *C. Popilio* & *P. Ælio* Coss. ut (*b*) *Livius* indicat, qui sequenti anno, Coss. *P. Licinio Crasso* & *C. Cassio*, jam impulsum hoc fuisse bellum demonstrat.

b Lib. 42.

c 2. Mac. 4. 23.

Pontifices Iudæorum impii.

(*c*) Paulò antequam *Ægyptum* peteret *Antiochus*, hoc est post triennium ab indepto Pontificatu, adeoque anno *Græcorum* 142. *Jason* Pontifex *Menelaum* ad *Antiochum* misit cum pecuniis. At is trecentorum ampliùs, quàm *Jason* pendebat, talentorum pactione summum ab Rege sacerdotium mercatus est. Sed cùm fidem non exsolveret, à sacerdotio remotus est, successore seu vicario potiùs dato ei fratre *Lysimacho*. Nam *Græca Menelaum* reliquisse sacerdotii successorem fratrem *Lysimachum* ferunt; (*d*) *Latina* verò amotum à sacerdotio *Menelaum*. Nec invito ipso id esse factum insequens historia demonstrat. Nam subinde *Antiochiam* veniens, *Oniam* sanctissimum ac legitimum Pontificem, qui se apud *Daphnem* asylo concluserat, per fraudem extractum, *Andronici* operâ necavit. Cujus morti *Antiochus* illacrymans *Andronicum* capitis damnavit. *Menelaus* deinde *Hierosolymam* rediens *Lysimachum* ad sacrum ærarium expilandum impulit. Sed in ipso scelere oppressus *Lysimachus*; *Menelaus* apud Regem postulatus, gratiâ & corruptelâ superior fuit, occisis accusatoribus.

d Ibid. vers. 29.

Onias sanctus occiditur.

De

De duobus iſtis fratribus haud vana quæſtio eſt, fuerint ne ex *Aaronis* ſtirpe, penes quam ſolam ſacerdotii jus eſſet, an ex aliena tribu, maximè *Benjaminica*, quòd *Menelaum Simonis* fratrem (*a*) Scriptura nominat; *Simonem* porrò de tribu *Benjamin* eadem fuiſſe (*b*) teſtis eſt. *Joſephus* ambos *Jaſonis* & *Oniæ* fratres, & ſacerdotalis originis facit; quod & nos ampleĉtimur. Fratris autem vocabulum ad affinitatem aliquam poteſt referri. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* 2. Mac. 4. 23. *b* 2. Mac. 3. 4. Joſeph. l. 11. c. 8. Vide 10. de Doĉt. Temp. c. 50.

(*c*) Interim *Philometor Antiochi* veritus inſidias, cum fratre & ſorore pacem confirmat. Quâ illorum concordiâ offenſus *Antiochus* bellum adverſus ambos comparat anno *Græcorum* 144. *Ptolemæi* legatos *Romam* impetrandi auxilii gratiâ mittunt. Profeĉti *Româ* tres menſe *Martio*, ut ex (*d*) *Livio* colligas, (qui tum in *Decembrem* circiter noſtrum cadebat; quod Lunæ illa defeĉtio demonſtrat, quæ ante *Macedonicum* prælium accidit *Septembri* menſe, qui tum *Junium* occupabat, ut *cap.* 8. meminimus) nonniſi poſt *Romanorum* viĉtoriam de *Perſeo* Rege *Alexandriam* pervenerunt: hoc eſt poſt æſtatem anni ante *Chriſtum* 168. Urbis 586. *Græcorum* 145. Ibi verò incumbentem in obſidionem urbis *Antiochum*, & navali ad *Cyprum* partâ viĉtoriâ tumidum ſolâ auĉtoritate repreſſerunt. (*e*) Nam *Popilius*, unus legatorum, dextram porrigenti tabellam Senatus conſultum continentem viciſſim tradidit: quo perleĉto, cùm ſe conſideraturum adhibitis amicis quid ſibi faciendum eſſet, *Antiochus* dixiſſet, eum legatus virgâ, quam tenebat, circumſcripſit, ac priuſquam circulo hoc excederet, reſponſum dare juſſit, quod Senatui referret. Quâ libertate territus Rex, in Senatus ſe poteſtate reſpondit fore. Sic legati unius voce & auĉtoritate terreſtres & maritimæ *c* Luc. 45. *d* Lib. 45. *e* Polyb. Ecl. 92. Liv. 45. Valer. Max. l. 6. c. 4. Juſt. l. 35. Vell. 1. *Popilius legatus Antiochum deterret.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. ritimæ *Antiochi* copiæ ab *Ægypto* depulsæ sunt.

Hâc spe alienæ ditionis occupandæ falsus *Antiochus*, ac furore amens, *Hierosolymam* venit, audito præsertim *Jasonem*, (*a*) falso de morte sua rumore sparso, contra *Menelaum* arma movisse, atque urbem cepisse. Ob id *Judæis* iratus, (*b*) promiscuâ cæde atque incendio vastatis *Hierosolymis*, templum polluit; ac idolis & abominandis sacris omnia replevit post duos annos ab adventu priore, die quintadecima *Casleu*, qui in *Novembrem* incidit. Ad hæc cives plerosque ad ejurandam patriam religionem diris suppliciis compulit. Reversus *Antiochiam*, *Eleazarum* (*c*) ac septem fratres cum eorum matre, quòd contra divinum interdictum suillâ vesci renuerent, excarnificatos neci tradidit.

a 2. Mac. 5. — *b* 1. Mac. 1. — *Templi profanatio.* 1. Mac. 1. 30. & 57. Jose. lib. 12. cap. 1. — *c* 2. Mac. c. 6. & 7.

CAPUT X.

De Judæorum *rebus à templi profanatione ad* Simonis *mortem*; *ubi de* Juda Machabæo, *&* Syria *Regibus.*

ANTIOCHO in *Judaici* nominis & sacrorum perniciem impiè grassante, (*d*) *Mathathias* de stirpe *Joarib* sacerdos, occiso regio satellite, qui ad profanos ritus populum adigebat, ex *Modin* oppido profugit; &, collectâ *Judæorum* manu; Regis minas contempsit. Moriens anno *Græcorum* 146. Urbis conditæ 587. filios quos habebat quinque fortissimos viros ad tuendam libertatem animavit. (1) Horum principes erant *Judas*

d 1. Mac. 2. Vide l. 10. de Doct. Temp. 50.

(1) *Horum principes &c.*] Reliqui duo fratres, quorum nomina hic non referuntur, fuerunt *Iohanan*, & *Eleazar*. Vid. 1. Macc. 2. v. 2. ubi hoc ordine recensentur *Iohanan, Simon, Iudas, Eleazar, & Ionathan*.

Judas (2) cognomento *Machabæus*, *Jonathas*, & *Simon*, qui sigillatim populo præfuerunt. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

(*a*) Primus *Judas Machabæus* secundis aliquot præliis factis cum *Antiochi* ducibus, eo in *Persidem* profecto, templum repurgavit, ac divinum cultum restituit, qui annis tribus intermissus erat. Id accidit anno *Græcorum* 148. *Casleu* 25. qui in *Novembrem* incurrit. *Judas Machabæus.* *a* 1. Mac. 3. & 4.

(*b*) Interim *Antiochus*, dum in *Dianæ* templo, quod in *Elymaide* erat, expilando paterni sacrilegii imitatur exemplum, concursu oppidanorum ejectus in *Babylonem* abiit. Sed in itinere, auditâ *Judæorum* defectione, mœrore amens & iracundiâ, gravem in morbum incidit, horrendisque viscerum doloribus ac vermibus consumpto corpore, frustrà sceleris veniam à Deo postulans, miserandam mortem obiit (*c*) anno *Græcorum* 149. Urbis conditæ 590. cùm regnasset annos solidos undecim. *b* 1. Mac. 6. & l. 3. c. 9. *Mors Antiochi.* *c* Ibid. vers. 16.

Successit ei filius *Antiochus Eupator*, curante *Lysiâ*; qui ad opem suis ferendam, qui in arce obsidebantur à *Juda*, *Hierosolymam* adduxit exercitum, & eam oppugnavit anno currente Sabbatico, (*d*) *Græcorum* 150. ante *Christum* 163. Denique pace cum *Judæis* constitutâ intra urbem admissus, contra fidem muris eversis, *Antiochiam* profectus est: cum jam ad Pontificatum consensu populi *Judas* esset evectus. *Antiochus Eupator.* *d* 1. Mac. 6. vers. 20. & 53. Vide Par. 2. l. 3. c. 13.

(*a*) Quip-

(2) *Cognomento Machabæus*] Hujus nominis Machabæi origo ex eo vulgò ducitur, quod in vexillo habuerit Judas quatuor has litteras Hebraïcas מכבי, quæ initiales sunt quatuor istarum vocum מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים יְהוָֹה, *quis sicut tu inter fortes Domine*, quatuor enim illæ litteræ in unam vocem conjunctæ efferri possunt *Machbai*, unde additâ terminatione Latinâ fit Machabæus, idque nomen non tantum Judæ, sed illius etiam Successoribus datum fuit. Alio nomine porrò iidem vocantur Asmonæi à voce Hebraicâ vel Chaldaicâ חַשְׁמוֹנִים quæ *Principes* significat.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. a Joseph. l. 12. c. 17. (a) Quippe triennio ipſum in eo magiſtratu fuiſſe *Joſephus* & *Euſebius* referunt. Hac ratione anno circiter *Græcorum* 149. quo *Antiochus* obiit, ex duce populi ſummus eſt factus Sacerdos.

Demetrius Soter. b 1. Mac. c. 7. Polyb. Ecl. 114. (b) Biennio pòſt, *Græcorum* 151. *Demetrius Soter Seleuci*, qui frater fuit *Epiphanis Antiochi*, filius, olim obſes à patre pro *Antiocho Romanis* datus, cùm ab iis, *Epiphane* mortuo, dimitti ſe fruſtrà poſtulaſſet, clam ex urbe profugit in *Syriam*, & *Antiocho Eupatore* ac *Lyſiâ* juſſu ejus occiſis; regnare cœpit annos natus tres & viginti, ut ſcribit (c) *Polybius*, & *Appianus*. Ad hunc (d) *Alcimus* è ſacerdotali ſtirpe veniens, homo perditus, ſacerdotium obtinuit. Sed *Judas* ei acerrimè reſtitit: (e) qui & fuſo Regis exercitu, ejus ducem occidit *Nicanorem* anno *Græcorum* 151. exeunte, menſis *Adar* die 13. qui incidit in annum ante *Chriſtum* 161. (f) Sub hæc miſſis *Romam* legatis fœdus cum *Romanis* ac ſocietatem iniit. Demùm anno *Græcorum* 152. cùm *Demetrius Bacchidem* & *Alcimum* cum 20000. peditum & 2000. equitum contra *Judæos* miſiſſet, (g) *Judas* à ſuis deſertus octingentiſque non ampliùs ſtipatus, prælium auſus eſt committere: quod cùm totâ die ſuſtinuiſſet, glorioſam mortem oppetiit, vir pietate ac fortitudine bellicâ nemini ſecundus. (h) Succeſſit ei *Jonathas* frater, qui octodecim annis circiter præfuit. *Alcimus* verò dum templi opera demolitur, inflicto divinitùs morbo periit, anno *Græcorum* 153.

c Polyb. Ecl. 107. Appian. Syr. d Lib. 1. Mach. 7. e 1. Mac. c. 7. verſ. 49. & 2. Mac. 14. f 1. Mac. 8. g 1. Mac. 9. *Judæ mors.* h Lib. 10. Doct. Temp. c. 50.

Demetrius porrò, ut *Romanos* ſibi conciliaret, *Leptinem*, & *Iſocratem* Grammaticum, quorum ille *Cn. Octavium* legatum ad *Antiochum Eupatorem Româ* profectum occîderat anno *Græcorum* 150. iſte factum probaverat, vinctos miſit anno *Græcorum* 152. ut ex *Appiano* & (i) *Polybio* colligitur. *Ariarathen Cappadociæ*

i Polyb. Ecl. 120. & ſeq.

padociæ Regem mille talentûm pactione ab *Holopherne* fratre illius adductus regno expulit; quo *Romam* profecto, (*a*) Senatus decrevit, ut ambo fratres simul regnarent. Porrò tribus in se concitatis Regibus, *Ptolemæo Ægypti*, *Attalo Asiæ*, & quem nominavi, *Ariarathe Cappadociæ*, ab iisdem (3) subornato *Prompalo* quodam sortis extremæ juvene, qui se *Antiocho* genitum ferret, regno detruditur. (*b*) Nam ille *Alexandrum* se nominans cognomento *Balam*, anno *Græcorum* 160. contra *Demetrium* arma commovit: eique post biennium regnum ac vitam eripuit, conciliato sibi *Jonathâ Judæorum* Pontifice. Mox *Cleopatram Ptolemæi Philometoris* filiam duxit, natam exitio *Syriæ* ac *Seleucidarum* fœminam. Ita præter spem ac meritum ad summam evectus potentiam, dum vitam in regia luxu & inertiâ perditam degit, (*c*) *Demetrius Nicator*, *Demetrii Soteris* filius è *Creta* veniens illum aggreditur anno *Græcorum* 165. *Ptolemæus* quoque *Philometor* in *Syriam* navigans, & à genero magnificè exceptus, insigni perfidiâ regnum illi abstulit cum *Cleopatra* filia, quam *Demetrio* collocavit. Inde cum *Alexandro* acie congressus eum fugere compulit in *Arabiam*; (4) ubi (*d*) capite truncato, veteris & ipse in *Demetrium Soterem* injuriæ pœnas luit, anno *Græcorum* 167. Urbis *Romæ* 608. Triduo pòst obiit *Philometor* ex vulnere, relicto successore

A. 449. Per. Jul. ad 4713. *a* Polyb. Ecl. 125. App. Syr.

b 1. Mac. c. 10. Justin. 35. Joseph.

Ionathas Pontifex.

c 1. Mac. 10. 67. & c. 11.

Demetrius Nicator.

Ptolemæi Reges.

d Ib. vers. 19. Epit. Liv. 52.

(3) *Subornato Prompalo quodam sortis extremæ &c.*] Rectè observatum est in *præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.* nomen hoc *Prompali* ex prava lectione loci *Justini lib.* 35. *c.* 1. huc illatum fuisse. Legebant in eo veteres quædam Editiones *subornant Propolam quendam*, aliæ *subornant pro Palam quendam*, sed vitium senserunt & emendarunt eruditi *Gronov.* Observ. 4. 1. & *Rupertus* observ. ad Hist. unic. c. 16. citati *Grævio* not. in hunc *Justini* locum, qui ideò in editione suâ legis *subornant Balam quendam*. *Idem* ex Strabone Josepho & Eusebio probat id reverà fuisse juvenis illius nomen, qui exinde *Alexander Bala* dictus est.

(4) *Ubi capite truncato*] Alexander à Zabdiale Arabe capite truncatus est, 1. *Macc.* 11. *v.* 17.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. cessore fratre *Evergetâ Physcone*, quo cum simultatem habuerat. (*a*) Etenim cùm ambo *Alexandriæ* vixissent annis sex, à 12. *Philometoris* ad 17. postea diviso regno, *Philometoris* anno 18. *Græcorum* 150. *Evergetæ Libye* & *Cyrenaïca* obtigit. Quâ ille minimè contentus, *Romæ* apud Senatum querelas suas exposuit: qui *Cyprum* illi decrevit dari, ut auctor est *Polybius*, & *Eusebius* in Chron. Mortuo *Philometore* accitus *Cyrenis* (*b*) *Evergetes Alexandriæ* regnavit, vultu deformis, & saginâ ventris belluæ similior, quàm homini: qui ipso die nuptiarum, quas cum sorore ac fratris olim conjuge *Cleopatra* junxerat, parvulum utriusque filium in ipso complexu matris peremit. Nec minori crudelitate deinceps regnum tenuit: adeò ut exacerbatis civibus in *Cyprum* fugere sit coactus cum uxoris ejusdemque sororis ex *Philometore* filia, quam, repudiatâ matre, priùs stupratam conjugio sibi sociarat. Ibi audito statuas suas ab *Alexandrinis* esse disjectas, filium, quem ex *Cleopatra* susceperat, membratim dissectum ad eam misit in cista.

a Excerpta Eus. 62. p. 54. Polyb. Ecl. 113. 117.

b Just. 38.

(*c*) *Demetrius* interim ab *Antiochensibus* seditione vexatus præsidio *Judæorum* militum eos compescuit. Sed cùm omnibus invisus esset, *Diodotus*, cognomento *Tryphon*, qui *Alexandri Balæ* satelles fuerat, *Antiochum* ejus filium, qui apud *Emalchuëlem*, sive *Malchum*, Regem *Arabum*, educabatur, Regem constituit, ac *Jonatham* sibi demereri studuit anno *Græcorum* 168. quo & societatem cum *Romanis* & *Spartanis Jonathas* instauravit. Insequente anno (*d*) *Tryphon* tyrannidem affectans, ne qua per *Jonatham* mora suis consiliis esset, exceptum illum insidiis occîdit. Cujus loco *Simon* ejus frater populi dux & Pontifex factus est; qui cum *Demetrio* inito fœdere, immunitatem ab eo nactus est,

c 1. Mac. 1. Joseph. l. 13. c. 9.

Tryphon.

d 1. Mac. c. 12.

Simon pont.

(*a*) an-

(*a*) anno *Græcorum* 170. Urbis 611. quo ex tempore *Simonis* Pontificatus anni putari cœpti sunt. Idem & *Gazam* expugnavit, & *Hierosolymitanam* arcem; quam & muniit, & deinceps habitavit. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* 1. Mac. 13. 41.

Demetrius, ut adversus *Tryphonem* auxilia compararet, in *Mediam* profectus est, ut ait Scriptura. (*b*) *Justinus* verò ad *Parthos* oppugnandos illò venisse testatur; à quibus captus & benignè est habitus: adeò ut *Rodhogunen* filiam Rex *Phraates* illi in matrimonium daret. Vide l. 10. de Doct. Temp. c. 53. *b* Just. l. 36. & 38. App. Syr.

Capto *Demetrio Tryphon Antiochum* pupillum interfecit, ac diadema sumpsit, quod ad tertium circiter annum tenuit, auctore *Josepho*, licèt *Appianus* uno regnasse dicat. (*c*) Unde conjectura est, quòd in 1. *Mach. cap.* 14. *Demetrii* expeditio post *Antiochi Alexandri* filii necem exponitur, in eo non temporis sed narrationis ordinem observasse Scriptorem. *Demetrius captus à Parthis.* *c* Joseph. l. 12. c. 13.

Dum hæc aguntur, (*d*) *Antiochus Sidetes Demetrii Soteris* filius, *Nicatoris* frater, in *Syriam* venit, atque à *Cleopatra* uxore fratris accitus eam duxit, ac *Tryphonem* occidit anno *Græcorum* 174. (*e*) *Simoni* postea per *Cendebæum* ducem bellum intulit, qui à *Joanne Simonis* filio superatus est. *d* Just. 36. Joseph. ib. *e* 1. Mac. 16.

Prosperas *Judæorum* res *Ptolemæi* (*Simonis* generis fuit) perfidia conturbavit; qui convivio exceptum socerum cum duobus filiis interfecit. *Joannes* verò cognomento *Hircanus* evasit ejusdem *Simonis* filius; qui annis deinde 31. *Judæis* præfuit. (*f*) Ea clades incidit in finem anni *Græcorum* 177. mense undecimo *Schebat*; qui annus Sabbaticus fuit, inchoatus anno mundi 3848. Urbis 618. ab autumno, (*g*) uti *Seleucidæ* putare consueverant. *Judæi* verò ab mense *Nisan*, à quo *Schebat* undecimus numeratur. Et hactenus sacra Historia progreditur. *Simon Pont. occisus.* *f* 1. Mac. 16. 14. Joseph. l. 13. c. 15. Euseb. 8. de Præp. *g* Vide 2. Par. lib. 3. c. 13.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Antiochus Sidetes* anno quarto regni ſui (ait (*a*) *Joſephus*) *Hircani* primo, *Hieroſolymam* arctiſſimâ obſidione vallavit, anno ſcilicet *Græcorum* 178. ante *Chriſtum* 135. ac per feſtum Scenopegiæ ſeptem dierum conceſſis induciis, *Hircanum* adeo permovit, ut æquis conditionibus ab eo pacem impetraverit.

a Joſeph. l. 13. c. 16.

CAPUT XI.

Romanorum *res geſtæ*, *bellaque varia*, Achaïcum, Punicum 3. Macedonicum 3. Numantinum, *Servile.*

(1) MACEDONIBUS poſt *Antiochum Magnum* altero bello domitis, eorumque regno in formam provinciæ redacto, ſervire deinceps *Romanis* neminem puduit. Horum igitur obſequio certatim ſeſe populi ac Reges addixerunt, ab iiſque pacis inter ſe ac belli arbitria ſumpſerunt. (*b*) Ex Regibus duo præ cæteris illorum gratiam allicere conati ſunt, *Eumenes Aſiæ*, & *Pruſias Bithyniæ*, qui (*c*) *Venator* cognominatus eſt; quorum ille occulti in *Perſeum* favoris ſuſpectus, purgandi ſui gratiâ *Attalum* fratrem *Romam* miſit, Senatui, quòd nutante fratre manſiſſet in fide, gratiſſimum. Qui ne regnum ſibi privatim peteret, à *Stratio* Medico deterritus eſt, quem eo conſilio comitem illi dederat *Eumenes*. Id anno Urbis factum eſſe *Livius* oſtendit 587.

b Polyb. Ecl. 93. Liv. l. 45. Epit.

c App. Mith.

(*d*) *Pruſias*, qui cum *Perſeo* affinitate junctus neutras partes foverat, cum *Nicomede* filio

d Polyb. Ecl. 97. Livius 45. App. in Mith.

(1) *Macedonibus poſt Antiochum &c.*] Apparet ex *Liv. Lib.* 45. Ante Antiochum devictos fuiſſe Macedonas captumque Perſeum, neque hinc Macedoniam in provinciæ formam redegiſſe Romanos; ſed potius liberam eſſe & propriis Magiſtratibus uti juſſiſſe. Optimè obſervatum fuit in *Præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.* feſelliſſe Autorem noſtrum Epitomen Livianam, quæ diverſa habet ab iis quæ in textu occurrunt.

filio *Romam* profectus, servilem in modum Patribus adulatus est, adeo ut sospitatores Deos salutando illos appellaret, seque eorum libertum nominaret. Idem *Nicomedem* filium discedens *Romæ* alendum reliquit anno Urbis eodem. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

Eumene verò *Pergami* Rege mortuo circa annum Urbis 596. (regnavit enim annos solidos 40.) cum (2) filium imbecillâ adhuc ætate reliquisset *Eumenem*, pro eo tutor regnum procuravit *Attalus* illius frater annos 21. (*a*) quo cum anno sequente *Prusias* bellum gessit: quod anno Urbis conditæ 601. *Romanorum* jussu pacatum est.

a Polyb. Ecl. 128. 135. & 136. App. Mith.

Liberorum populorum *Rhodii* iram, maximè *Romanorum*, veriti, & verò commeriti fuerant: (*b*) nam & *Perseo* studuerant, & superbè pacem illis non tam suadere, quàm imperare ausi, minas etiam adjecerant, eos se pro hostibus habituros, per quos, ne pax fieret, stetisset. Itaque, victo *Perseo*, parum abfuit quin contra eos bellum decerneretur. Quod cùm infimis precibus avertissent, *Lycia* & *Caria* iis adempta.

Epit. Liv. 50. *b* Livius 44. Polyb. Ecl. 80. & 99.

At non simplici rerum suarum damno, sed civitatum exitio populi duo *Romanorum* expiarunt odia, *Achæi*, & *Carthaginenses*. Priores, multis in unum Reipublicæ corpus partim allectis, partim vi coactis urbibus, *Græcia* totius erant potentissimi. Iidem invitos *Lacedæmonios*, mœnibus ac pristinis ademptis legibus, in eamdem societatem compulerant, ut jam suprà meminimus. Quorum querela permotus Senatus, cùm haud semel *Achæorum* conatibus intercessisset, ac ne nimiæ forent eorum opes, distrahere studeret, singulas-

Achaicum bellum.

(2) *Filium -- reliquisset Eumenem*] Rectè observatum est in *præfat. huj. oper. Edit. Lugd. Batav.* filium Eumenis non *Eumenem* sed *Attalum* vocatum fuisse, quemadmodum illius patruus & tutor atque Attalus *Eumenis* filius ultimus fuit regum Pergami. *Vid. inf. c.* 14. §. 2.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. gulasque urbes juris proprii facere, (*a*) tandem Urbis conditæ anno 606. mundi 3836. legatos misit in *Græciam*; qui non solùm *Lacedæmonem*, sed etiam *Corinthum*, *Argos*, *Heracleam*, & *Orchomenios Arcadas* ab suo corpore juberent divellere. Hæc illis edicentibus, *Critolao* potissimùm instigante, tanta repentè orta seditio est, ut peregrinos omnes, maximè *Lacedæmonios*, trucidarent; ac ne legatis quidem ipsis pepercissent, nisi fugâ eorum intervertissent impetum. Quibus de caussis bellum iis denuntiatum anno Urbis 607. ac primùm à Prætore *Metello* duobus præliis ad *Thermopylas* & in *Phocide* superati; quorum altero dux erat *Critolaus*, altero *Diæus*; demùm eodem anno, qui fuit Urbis 608. à *L. Mummio* Consule omnis *Achaïa* in deditionem accepta, *Corinthus* ipsa caput gentis incensa est. Tum de legatorum decem sententia, sublato *Græciæ* concilio, ac tributi formâ descriptâ, constitutum est, ut quotannis Prætor juris dicundi caussâ mitteretur.

a Polyb. Ecl. 142. Pauf. Ach. Just 34. Oros. l. 5. c. 3. Flor. l. 2. c. 16. Vellei. 1. Epit. Livii 52.

Corinthus eversa.

(*b*) Quo ex tempore *Græcia* omnis *Achaiæ* nomen accepit, ut testis est *Pausanias*.

b Vide Plin. l. 8. Ep. ult. & Notas nostras ad Ep. 35. Jul.

Flagrante *Corintho*, ex auro, argento, atque ære liquefactis invicemque confusis, genus illud æris pretiosissimi casus invenit, quod *Corinthium* dixere, mirè apud Antiquos laudatum. (*c*) Clades urbis nobilissimæ, *Plinio* id disertè testificante, contigit anno tertio Olympiadis 158. Urbis 608. ante *Christum* 146.

Æs Corinthium.

c Plin. l. 33. c. 2.

(*d*) Idem etiam annus tertio in *Africa Punico* bello cum occasu *Carthaginis* exitum dedit. Huic bello ex *Masanissa* Rege quæsitus color, quem *Pœni* fines suos invadentem armis propulsaverant; caussâque ad *Romanos* delatâ, eorum judicio agro insuper ac pecuniâ multati fuerant. Sed *Carthaginem* funditùs delere quacumque specie *Romani* decreverant;

d Flor. l. 2. c. 15. Epit. Livii 52. App. Libyc Eutr. 4. Oros. 4. c. 23.

verant; instante præsertim *Marco Catone Censorio*, qui hoc in Senatu sententiis suis omnibus solebat adjicere. Igitur anno Urbis 605. à duobus Coss. *Manilio* & *Censorino* oppugnari cœpti sunt *Carthaginenses*, cùm frustrà idem, quod *Uticenses* fecerant, *Romanis* sese dedidissent. Jussi extemplò, urbe suâ dirutâ, decem ab mari passuum millibus sedes ponere, in rabiem desperationemque versi, suprà vires restiterunt; donec anno quarto, eodem, ut dixi, quo *Corinthus* excisa est, à *P. Cornelio Scipione* Proconsule, qui *Paulo Æmilio* genitus à *Scipionis Africani* filio adoptatus erat, capta & incensa *Carthago* est, penitusque subversa. Sub initium belli *Masanissa* Rex *Numidarum* per annos sexaginta ferè (verba sunt (*a*) *Eutropii*) amicus populi *Romani*, anno vitæ suæ 97. mortuus est, 44. filiis relictis. Cujus rogatu *Scipio* missus à *Manilio* Consule extremum morientis spiritum excepit, ac regnum in ejus filios divisit.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Bellum Punicum 3. & Carthago excisa.*

a Eutr. 4.

(*b*) Per idem tempus in *Hispania Lusitani* fœdâ clade *Romanos* afficiunt, *Viriatho*, duce; qui ex venatore latro, ex latrone subitò dux atque imperator, *Romanorum* exercitus non semel cecidit. Memorabilis inter cæteras clades illa fuit, quâ anno U. C. 608. *Vetilium* Prætorem, fusis ejus copiis, captum trucidavit, ut scribit *Appianus*. *Orosius* de anno testatur; sed evasisse fugientem *Vetilium* refert. Nec solus ille à *Viriatho* victus est; sed alii præterea, de quibus (*c*) Annales meminerunt. Contra quem primùm *C. Lælius* (*d*) Prætor anno 609. egregiè pugnavit. Pòst *Q. Fabius Maximus Æmilianus* Proconsul, restitutâ militari disciplinâ, eumdem devicit. Tum *Q. Fabius Maximus Servilianus* Consul, alterius frater, fusum fugatumque in *Lusitaniam* compulit anno 612.

b Vellei. init. 2. Florus l. 2. c. 17. App. Iber. Orosi l. 5. c. 4. Epit. Livii 52.

Bellum Viriathicum.

c Vide Sigon. Fast.

d Cic. in Lael.

 Sequen-

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. Sequente verò cùm à *Viriatho* circumventus opprimi posset, pacem præoptanti æquis conditionibus dedit. Sed, eâ neglectâ, *Q. Servilius Cæpio* anno 614. repentè *Viriathum* adortus, corruptis ejus legatis dolo illum interemit, majore populi Romani dedecore, quàm operæ pretio.

Numantinum bellum. Nam atrocius multò coortum est in *Celtiberia* bellum. (*a*) Quippe *Segidenses* socios suos, è *Romanorum* manibus elapsos, *Numantini* cùm recepissent, à *Metello* Procos. jussi supplices dedere, arma ipsi deponere, utrumque detrectarunt. Exinde, numero licèt opibusque tanto impares, annos aliquot *Romanis* fortiter repugnarunt. (*b*) Cæsus ab iis anno Urbis 616. *M. Popilii* Procos. exercitus: nec non sequente, triginta *Romanorum* millia duce *Mancino* Consule fusa sunt à *Numantinorum* millibus quatuor. Quam ignominiam turpior consecuta pax est. Eam verò Senatus ratam habere noluit. Itaque anno Urbis conditæ 618. *Mancinus Numantinis* deditus est eâ lege, quam suasit ipse. Sed eum *Numantini* non acceperunt. (*c*) Tandem duce *Scipione*, qui *Carthaginem* exciderat, victi ac fugati sunt *Numantini*, & intra urbem suam obsessi extremâ desperatione mori coacti sunt. Ita nullo superstite, (nam sibi omnes necem consciverè) solo æquata *Numantia* est nono anno postquam ab *Romanis* defecerat; qui idem decimus quartus (*d*) ab *Eutropio* numeratur ab eversa *Carthagine*, Urbis verò conditæ 621. Sic est (*e*) *Florus* interpretandus, qui *Numantiam* ait sine muro, sine turribus, modicè edito in tumulo apud flumen *Durium* sitam, quatuor millibus *Celtiberorum* 40. millium exercitum per annos 14. solam sustinuisse: quod de sola *Numantia* intelligi non potest, sed ita ut *Viriathi* cum *Romanis* bellum unà comprehendatur.

a App. Iber. Epit. 55. & seq. Flor. 2. c. 18.

b Epit. 55. Front. l. 3. App. Eutr. 4. Plin. de Vir. ill.

c Epit. 59. App. &c.

Numantia eversa.

d Eutr. 4.

e Flor. l. 2. c. 18.

Non-

Nondum *Achæi Carthaginenſeſque Romanis* Imperatoribus ceſſerant, cùm (*a*) *Macedonia* tertiò ab illis domita eſt, quam *Andriſcus* quidam infimæ ſortis homo pro *Philippo Perſei* filio ſe gerens occupaverat anno Urbis 605. Qui anno 606. à *Q. Cæcilio Metello* Prætore devictus eſt, occiſis ex ejus copiis viginti quinque millibus. Inde *Metello Macedonici* cognomen inditum.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* Flor. l. 2. c. 14. Eutr. 4. Epit. 49. *Macedonicum bellum* 3.

Dum in *Hiſpania Celtiberico* & *Numantino* bello *Romani* diſtinentur, ſerviis in *Sicilia* tumultus exortus eſt anno, (*b*) ut putat *Oroſius*, Urbis 619. nempe *Ser. Fulvio Flacco* & *Calpurnio Piſone* Coſſ. (*c*) *Syrus* quidam nomine *Eunus* fanatico furore ſimulato, dum *Syriæ* Deæ ceremonias jactat, ad libertatem & arma ſervos, quaſi numinum imperio concitavit, ut ait *Florus*. Hinc magnis collectis copiis, ad uſque ſeptuaginta millia, ac *Romanis* Prætoribus victis quatuor, anno denique quarto, Urbis 622. à *P. Rupilio* Conſule profligatus eſt.

Servile bellum. *b* Oroſ. l. 6. c. 6. *c* Flor. l. 3. c. 19. Ep. 59. Val. Max. l. 2.

CAPUT XII.

Qui ingenii laude celebres habiti ab Olympiade 145. *ad* 162. *ſive anno Urbis* 554. *ad* 622.

CÆCILIUS Comicus *Inſuber Gallus*, & *Ennii* contubernalis, clarus habitus eſt Olympiade 150. Urbis 574. ut *Hieronymus* ſcribit in *Chronico*. *Cæcilius.*

Ennius annos ſeptuaginta natus obiit Coſſ. *Cæpione* & *Philippo* iterum, Urbis 585. auctore *Cicerone* libro *de Senectute*.

Decem pòſt annis, hoc eſt Urbis 595. fato functum eſſe *Terentium* Comicum, ejus Vita teſtatur. *Terentius.*

Celebrati ſunt & *Pacuvius* & *Accius*; quorum

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. rum ille ab *Hieronymo* floruisse dicitur circa annum Urbis 600. hic 614.

Ex Philosophis tres imprimis ætatem illam exornarunt, *Diogenes Stoicus*, *Carneades Academicus*, & *Critolaus Peripateticus*. Qui legati *Romam Athenis* missi sunt, uti multam remitti civitati peterent quingentorum talentûm, quam fecerat, propter (*a*) *Oropi* vastationem, *Sicyoniis* damnantibus, quibus illius caussæ judicium à Senatu permissum fuerat. Legationis istius tempus mirâ Auctorum dissensione traditur. *Gellius lib.* 17. sub bellum *Punicum* alterum illos advenisse refert; ac posteriorem eorum adventu facit *Ennium*, quod ego falsum arbitror; siquidem obiit *Ennius* anno, ut dictum est, Urbis Romæ 585. At *Cicero Academ.* 2. legationem istam assignat *P. Scipioni* & *M. Marcello* Coss. qui est annus 599. Verùm *Pausanias* in *Achaicis* sub annum Urbis (*b*) 603. illos advenisse significat. Nam *Menalcidâ* præfecturam *Achæorum* gerente, paulò post illam legationem, *Oropum* ab *Athenensibus* direptam esse scribit; ac non longè postea *Metellum* contra *Andriscum* exercitum duxisse.

Diogenes. Critolaus. Carneades.

a Pausf. Achai. p. 216. Cicero 2. Acad. Gell. l. 7. c. 14. & l. 17. c. ult.

b Eodem anno Casaub. id evenisse putat in Synopsi ad Polyb.

Eodem intervallo Astronomiæ princeps extitit *Hipparchus*, cujus observatio prima æquinoctii autumnalis congruit anno mundi 3822. Urbis 592. ut (*c*) auctor est *Ptolemæus*. Verni autem æquinoctii ultima cadit in annum mundi 3856. Urbis 626. Quocirca lunares eclipses, quas ex *Hipparcho Ptolemæus* refert in fine quarti, quarum prima incurrit in annum mundi 3783. Urbis 553. non videntur *Hipparchi* ipsius oculis notatæ, sed ab aliis acceptæ. Nam intervallum ab hac eclipsi ad ultimum æquinoctium ab *Hipparcho* deprehensum, annorum est 74.

Hipparchus.

c Ptol. 2. Vide l. 4. de Doct. Temp. c. 26.

Vixit & *Attalus* eâdem ætate non ignobilis Grammaticus, nec Astronomiæ rudis,

(*a*) qui

(a) qui *Aratum* commentariis illuſtravit. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Hip-par. l. 1. ad Arati Phæn.

CAPUT XIII.

Seleucidarum, & Ægyptiorum *Regum bella, nec non* Judæorum, *ab anno mundi* 3854, *qui fuit Urbis* 624. *ad mundi* 3865. *Urbis* 665.

ANTIOCHUS *Sidetes* anno regni ſui nono & ultimo (totidem enim regnavit, ut teſtis eſt *Euſebius* in *Chron.*) contra *Parthos* exercitum duxit, per ſpeciem recuperandi fratris *Demetrii*, ut indicat (b) *Appianus*. *Juſtinus* verò longè cauſſam aliam refert. Profectus eſt unâ cum *Judæorum auxiliis Joannes Hircanus*. *Phraates Parthorum* Rex *Demetrium* in *Syriam* ad occupandum regnum cum *Parthico* præſidio mittit; & *Antiochum* interim ex improviſo aggreditur, qui deſertus à ſuis occîditur, ait *Juſtinus*. *Appianus* ſuâ manu interemptum aſſerit. Plerique verò *Antiochum* illum eſſe ſentiunt, cujus mentio fit in (c) epiſtola *Judæorum Hieroſolymitanorum* ad *Ægyptios*, ubi occiſus dicitur *Antiochus* in templo *Naneæ*, cùm ejus pecunias diripere vellet. Fieri poteſt, ut amiſſâ victoriâ cum reliquiis exercitus ſui in illam prædam involare cupiens, & incluſus, ſibi necem intulerit. Contigit hoc, ut ex illius initio ac regni ſpatio colligitur, anno *Græcorum* 183. mundi 3854. circa hyemem, ut *Juſtinus* oſtendit.

b Appian. Syr. Juſt.

c Lib 2. Mach. c. 1.

(d) *Hircanus* paulò antè dimiſſus, ut apparet, ab *Antiocho*, ejus auditâ nece, oppida quædam expugnat, inque his *Garizim Samaritanorum*, ubi templum eorum conditum ante annos ducentos *Alexandri* tempore ſubvertit.

Hircanus Pontifex.

d Joſeph. l. 13. c. 17.

Demetrius ſecundò regno *Syriæ* potitus, qua-

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. tuor id annis tenuit: donec invisus omnibus, & ab *Alexandro Zebina* victus, quem *Ptolemæus* Regem *Syris* postulantibus miserat, ab uxore *Cleopatra* interfectus est, indignè ferente, quòd *Rhodogunem* duxisset, ut auctor est (*a*) *Appianus*. *Justinus*, cùm *Tyrum* peteret, navi egredientem præfecti jussu interfectum asserit. Quod anno mundi 3859. accidit.

a App. Syr. Just. 39. Vide l. 10. de Doct. Temp. c. 45.

Demetrio ex *Cleopatra* filii nati sunt duo, *Seleucus* & *Antiochus Grypus*. *Antiocho Sidetæ* ex eadem *Antiochus Cyzicenus*. *Seleucus*, quòd injussu matris diadema sumpsisset, ab ea sagittâ confossus est, ait (*b*) *Appianus*. *Grypus Ptolemæi* filiam *Gryphinam*, *Tryphænam* alii vocant, duxit; *Alexandrum* occîdit; matrem venenum sibi propinantem bibere ipsam coëgit anno regni quarto. Siquidem duodecim regnavit annis, ut in *Chronico* scribit *Eusebius*. *Justinus* verò post matris necem octo ipsum annis pacificè imperasse narrat; & videlicet alios 17. adjecit, quibus cum fratre perpetuis certavit odiis, ut (*c*) *Josephus* indicat, qui 29. annis illum regnasse scribit.

b App. Syr. Just. 39.

c Joseph. l. 13. c. 21.

Ptolemæus porrò *Grypi* socer *Evergetes* fuit, cujus scelera vitamque perditam antea perstrinximus; atque is (*d*) reconciliatâ sibi, quod valdè mirum sit, sorore *Cleopatra*, quo tempore contra *Alexandrum Zebinam Antiocho Grypo* favebat, moriens sub annum mundi 3867. Urbis conditæ 637. (*e*) ut *Ægyptiorum* Regum series ostendit, regnum *Cleopatræ* conjugi reliquit, sororis & olim conjugis *Cleopatræ* filiæ, & ei ex liberis quem illa legisset. Erant ii duo, *Ptolemæus Lathurus*, & *Ptolemæus Alexander*, ac præter hos tertius ex pellice natus *Ptolemæus Appio*, cui pater *Cyrenarum* regnum testamento concessit, auctore (*f*) *Justino*. Qui sub annum U. C. 657. vitâ excedens Populum *Romanum* fecit hæredem.

d Just. 39.

e Vide l. 10. de Doct. Temp. c. 46.

Ptolemæus Rex Cyrenarum.

f Just. 39. Epit. 70. Just. Obse.

Pro-

Pronior in minorem filium *Alexandrum* erat *Cleopatra*; sed à populo majorem eligere coacta *Lathurum*, priusquam ei regnum daret, carissimam ei conjugem ac sororem *Cleopatram* ademit, pro qua minorem *Seleucen* ducere jussit. *Cleopatra Antiocho Cyziceno* nupsit, quæ, *Antiochi* à *Grypo* captâ, jussu sororis suæ *Gryphinæ Grypi* uxoris occiditur in templo. Nec multò pòst *Cyzicenus Gryphinâ* vicissim interfectâ conjugi parentavit. *Cleopatræ* nex anno *Grypi* tertio decimo videtur evenisse, Urbis 642. post octo nimirum illos pacificos, quos ex *Justino* suprà memoravi; *Gryphinæ* verò, insequenti anno. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

(*a*) In *Ægypto Ptolemæum Lathurum*, cùm annos regnasset 17. *Cleopatra* mater expulit, pròque eo *Alexandrum* Regem constituit anno Urbis 654. Olympiade ineunte 170. ut ex *Chronico Eusebii* & *Ægyptiorum* Regum serie colligitur. Pulsus iste *Cyprum* obtinuit, & cum *Alexandro Judæorum* Rege bellavit. Sed eum *Cleopatra* implacabili odio persecuta, *Judæâ* fugavit, ac tandem ab *Alexandro* filio necata est, anno Urbis 664. Ideo ab *Alexandrinis* hic ejectus, postquam annos regnavit decem, & ipse Urbis anno 665. à *Chærea* navarcho trucidatur. Tum verò revocatus *Lathurus* octo deinceps exegit annos. Hic est ille *Ptolemæus* octavus à *Lagi* filio quem *Pausanias Philometorem* appellat, per ludibrium ita dictum asserens, quòd mater ipsum plusquàm novercalibus odiis exagitarit, quæ res Annalium Scriptoribus quibusdam imposuit, qui *Pausaniæ* narrationem istam ad sextum *Ptolemæum Philometorem* falsò transtulerunt. a Just. 39. Euseb. Chron. Pauf. Attic. p. 7.

(*b*) *Judæorum* interea res sub *Hircano* primùm Pontifice floruerunt, cùm *Seleucidarum* potentia parricidialibus odiis ac mutuis cædibus consumpta paulatim exolesceret. *Hircanus* itaque longè latèque ditionis suæ fines b Joseph. l. 13. c. 17. *Hircanus.*

protu-

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. protulit. *Idumæos* imprimis bello subactos *Judaicos* ritus cum Circumcisione coëgit accipere, teste (*a*) *Josepho*; neque tamen diademate aut regio nomine est usus; (*b*) quod primus ejus filius *Aristobulus* instituit; qui annis uno & triginta Pontificatu functo patri successit, homo exsecrandus & impius. Nam & matrem & *Antigonum* minimum fratrem sustulit: reliquos tres in vinculis habuit, anno Urbis 651. Ejus uxor *Salome*, sive *Saalina* *Alexandrum* unum ex tribus viri fratribus regni ac conjugii sui compotem fecit. Qui fratrum alterum rebus incumbentem novis occîdit; alterum privatâ vitâ otioque contentum retinuit. Invisus idem *Judæis*, & eorum odiis ac factionibus exagitatus; quos vicissim crudeliter est ultus. Nam non minùs illorum quinquaginta millia sex annis interfecit. (*c*) Crebra super hæc bella cum *Ptolemæo Lathuro*, & *Demetrio Eucæro*, aliisque gessit, ac per summam fortunæ vicissitudinem amplificatum nihilominus imperium ad annos septem ac viginti perduxit, ut scribit *Josephus*.

a Joseph. 13. c. 19.

b Joseph. ib.

Primus Judæorum Rex post Machabæorum tempora.

c Joseph. l. 1. de Exc. c. 3. & 4.

CAPUT XIV.

Romanæ *res ab anno Urbis condita* 621. *ad* 662: *imprimis* Gracchorum *seditiones*: Marii *cum* Cimbris *&* Teutonibus *bella*, *Nec non* Jugurthinum.

UT *Romanas* res, quæ in illud tempus incidunt, attingam, *Attalus Eumenis* filius, *Attalo* patruo, qui post *Eumenis* obitum regnum pro tutore curaverat, vitâ functo, quinque regnavit annis; ac moriens sub annum U.C. 621. (*d*) ut ex *Strabone* colligitur, Populum *Romanum* instituit hæredem. Quod ægrè ferens *Aristonicus Eumenis* ex pellice filius

d Strabo l. 13. Vell. l. 2. Flor. l. 2. c. 20. Entr. 4. Orof. 5. c. 10.

filius invadit *Asiam*, & *Crassi* Prætoris exercitum delet. Pòst à Consule *Perperna* profligatus est anno 624. cujus belli reliquias *M. Aquilius* Consul sequente anno confecit. Qui annus *Scipionis Africani* ac *Numantini* morte funestus exstitit; qui non sine veneni ab uxore dati suspicione in lecto mortuus est repertus, ut scribit *Vellejus*. Asia *facta* Romanorum, ait (*a*) *Justinus*, *cum opibus suis vitia quoque* Romam *transmisit*.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Just. fine l. 36.

Quo *Attalus* anno populum *Romanum* fecit hæredem, *Romæ* atrox est orta seditio. (*b*) Nam *Tib. Gracchus* Trib. Pl. lege latâ agrariâ, ne quis ampliùs quingenta possideret agri jugera, cùm intercedenti collegæ *Octavio* magistratum abrogasset, ac præterea *Attali* Regis pecuniam in populum dividi vellet, nec non Tribunatum in sequentem ambiret annum, commotis eâ re Patribus, *P. Corn. Nasicâ* auctore, in Capitolio, quò se receperat, interfectus est.

Gracchorum seditio.

b Livii Ep. 58. Vellei. 2. Flor. l. 3. c. 13. App. t. Civil. Plut. in Grac.

Pòst *Tiberii* mortem, (*c*) *Cajus* ejus frater eamdem sectam prosequens ab *Opimio* Consule anno U. C. 633. est oppressus, cum eoque *Fulvius Flaccus* Consularis. Mox *Opimius* sævissimam quæstionem exercuit, in qua tria millia hominum occisa sunt, ut refert (*d*) *Augustinus*.

c Idem Flor. 3. c. 15.

d Aug. 3. Civ. c. 24.

In *Galliis* cum *Transalpinis* populis primùm dimicavêre *Romani* anno U. C. 629. (*e*) Initium à *Salvis* & *Allobrogibus* est factum, quos *Fulvius Flaccus*, idem, qui post annos, ut dixi, quatuor cum *C. Graccho* interemptus est, bello perdomuit. Anno verò 633. *Allobrogicum* bellum confecit *Fabius* Cos. qui *Bituitum Arvernorum* Regem acie vicit, cæsis ad *Isaram* ex ejus exercitu 120. millibus Rex ipse *Romam* veniens ad satisfaciendum Senatui, *Albæ* in custodiam datus est. Tum & *Narbonensis Gallia* provincia facta; ac *Narbonem* dedu-

e Epit. 6. Flor. 3. c. 2. Eutr. 4.

Allobrogicum bellum.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

deducta colonia est anno, ut docet (*a*) *Vellejus*, U. C. 636.

Narbo colonia. — *a* Vellei. 1. — *b* Ascon. in Corn. — *c* Tac. de Mor. Germ. — *d* Cæs. 1. Comm. Epit. Liv. 75. Flor. 3. c. 3. Just. 32. — *e* Epit. 63. Oros. l. 5. c. 19. — *f* Plut. Mar. Epit. 68. Oros. 5. c. 16. Flor. loco. cit. Eutr. 5.

Continuum ferè deinceps cum *Gallis* certamen habuêre *Romani*, à quibus multas maximasque clades acceperunt. (1) *Cimbri Teutones*que præ cæteris terrori fuerunt, qui interclusâ *Galliâ*, & *Hispaniâ*, cùm *Italiam* petissent, nec ab Senatu agrum impetrassent, *M. Silanum* Consulem fuderunt, anno, ut ex (*b*) *Asconio* liquet, Urbis 645. Sequente itidem anno Consul alter *Scaurus* à *Cimbris* vincitur, auctore (*c*) *Tacito*: à *Tigurinis Helvetiis* (*d*) *L. Cassius* Cos. anno 647. in *Allobrogum* finibus. Quod ex *Cæsare* constat. Sed memorabilior cæteris *Q. Cæpionis* calamitas fuit, ejus qui Consul, *Tolosâ* direptâ in *Tectosagis*, 110. millia auri pondo quinquies decies centena millia abstulit, ut scribit *Justinus*. Quod anno U. C. 648. factum est. (*e*) Insequente verò, Proconsul cum *C. Manilio* Cos. internecione *Romani* exercitus sacrilegium luit. Cæsa constat eo certamine fuisse *Romanorum* & sociorum millia 80. calonum lixarumque sexaginta *Cæpioni Roma* imperium abrogatum est.

Marii victoria de Cimbris. — *g* Salust. de bello Jugurth. Plut. in Mar. & Sylla. Epit. 62. Eutr 4. Oros. 5. c. 15. — *Jugurthinum bellum.*

(*f*) Demùm à *Mario* IV. Consule *Teutoni*, & *Ambrones* penè omnes trucidati, interfectis millibus ducentis, captis septuaginta millibus, Urbis anno 652. Idem Consul anno 653. cum *Catulo* Procos. *Cimbros* per *Noricum* irrumpentes cecîdit, interemptis millibus 120. captis 60. millibus.

(*g*) Tot victoriis partam *Jugurthino* bello gloriam cumulavit *Marius*. Etenim anno Urbis 643. ut ex *Salustio* colligitur, bellum cum *Jugurtha* Rege *Numidiæ* sumptum est; quòd

(1) *Cimbri Teutonesque præ cæteris &c.*] Cave ne credas, ut ex serie phraseos autoris nostri innui videtur è *Gallis* fuisse hos populos *Cimbros & Teutones*, qui contrà ex aliis Europæ regionibus, maximè septentrionalibus, scilicet, in Gallias & Italiam irrumpebant.

quòd *Hiempsalem* & *Adherbalem*, *Micipsæ* filios, *Massanissæ* nepotes, ac patrueles suos regno ac vitâ spoliârat. Sed cùm auro potiùs quàm armis *Romanos* aliquot expugnasset annis, à *Metello* primùm Cos. antiquæ severitatis imperatore fractus; postremò à *Mario* Consule anno U. C. 647. ac sequenti anno Proconsule, debellatus, proditione *Bocchi Mauritaniæ* Regis ad quem confugerat, in victoris potestatem venit; cujus cohonestato triumpho, in carcere necatus est. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

Prosperum foris *Romani* cursum imperii crebræ deinceps ac fœdissimæ domi tempestates interpellarunt: quarum ab Tribunis nata sunt initia. (*a*) *Saturninus* agrariâ lege latâ, ut quem agrum *C. Marius* pulsis è *Gallia Cimbris* peperisset, populo divideretur, *Metellum Numidicum* resistentem sibi multavit exilio, ac tandem à *C. Mario* sextum Consule, anno ab *Roma* conditu 654. peremptus est. *Metellus* sequenti anno ab exsilio revocatus. a Epit. 69. App. 1. Civ. Plut. in Mario. Oros. 5. c. 17.

(*b*) Post hunc *Livius Drusus* Trib. Plebis, sed Patribus favens, cùm Senatui pristinum recuperare splendorem, ad eosque judicia transferre vellet, quæ *C. Gracchus* cum Equitibus communicârat, leges easdem agrarias tulit, ac spem sociis fecit civitatis obtinendæ. Quod cùm præstare non posset, in omnium incurrit odium, & clam gladio confossus est anno Urbis 663. b Epit. Liv. 71. Flor. 3. c. 17. App. 1. Civ. Oros. l. 5. c. 18.

CAPUT XV.

Seleucidarum *in* Syria *postremæ res*, *&* *eorum occasus: tum* Ptolemæorum *in* Ægypto.

SELEUCIDARUM in Oriente regnum luxu Regum & discordiâ paulatim concidit. *c* *Antiochus Grypus* insidiis *Heracleonis* occiditur anno ætatis 45. regni 29. ait (*c*) *Josephus* c Joseph. 13. c. 21.

qui

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. qui regno ejus imputat illud omne tempus, quo aliis regnantibus superstes fuit, quòd interim aliqua in *Syriæ* parte dominaretur. Nam duodecim solos annos regno illius *Eusebii Chronicon* assignat. Ille igitur circa annum Urbis 658. moritur, relictis liberis (*a*) quatuor, *Seleuco*, *Antiocho*, *Philippo*, *Demetrio Eucæro*, ut est auctor *Josephus*. Successit patri *Seleucus*, qui *Antiochum Cyzicenum* patruum occîdit anno 659. ipse (*b*) anno sequente ab *Antiocho Pio Cyziceni* filio pulsus, apud *Mopsuestiam* civili seditione vivus exustus est.

a Lib. 10. de Doct. Temp.

b Joseph. & App. Syr.

Antiochus Pius Selenen, quæ priùs patri *Cyziceno* & patruo *Grypo* nupserat, uxorem duxit, ex eaque *Antiochum* suscepit, cognomento *Asiaticum*. Idem *Antiochum Grypi* filium, exercitu ac vitâ privavit. At *Ptolemæus Lathurus Demetrium Eucærum* provexit ad regnum. Sic eodem tempore plures in *Syria* Rege exstiterunt, donec *Syri* tot civilium bellorum ac parricidiorum tædio *Tigranem Armeniæ* Regem illâ tempestate præpotentem advocârunt; qui annos, ut scribit (*c*) *Justinus*, 18. ut autem *Appianus*, 14. *Syriam* tranquillè tenuit. (*d*) Eo victo *Lucullus* anno U. C. 686. *Antiochum Asiaticum* Regem *Syriæ* salutavit. Quare detractis annis 18. ab 686. colligitur annus Urbis 669. quo *Tigranes* regnare cœpit in *Syria*. Adeoque *Antiochus Eusebes* novem circiter imperavit annis.

Tigranes.

c Just. 40.

d Appian.

Pompejus anno Urbis 688. *Tigrane* in deditionem accepto, *Antiocho Asiatico Syriam* ademit. Regnatum igitur est in *Syria* ab initio *Seleuci* primi ad *Tigranis* exordium annis 228. ad ultimum *Asiatici*, annis 247.

In *Ægypto Ptolemæus Lathurus* obiit anno U. C. 673. quo *L. Sulla* (*e*) *Alexandrum Alexandri Lathuri* fratris filium Regem fecit *Ægypti*. Sed eo post dies 19. ab *Alexandrinis* occiso, ejusdem nominis alter, illiusque germa-

e Cic. de leg. Agr. 1. & 2. Trogus Pomp. 39. App. l. 1. Civil.

germanus regnum obtinuit, quod (*a*) alio in opere demonstramus. Atque hic sub annum 689. à suis pulsus *Tyrum* secessit, ubi & moriens Pop. *Romanum* hæredem esse jussit. Itaque annis 16. vel 17. regnavit. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* Lib. 10. de Doct. Temp. c. 46.

Post (*b*) hunc *Ptolemæus*, *Auletus* dictus ab tibiarum studio, secutus est, *Ptolemæorum* alienus stemmate; qui & generis sui, & testamenti *Alexandri* sibi conscius, Populi *Romani* societatem & amicitiam in finitâ pecuniâ mercatus est: ob quam tributis immanibus *Ægyptios* onerans, eorum consensu pellitur anno regni sui octavo, Urbis 697. Itaque cœpit anno circiter 690. Eo absente *Alexandrini* sceptrum ejus filiæ natu majori deferunt, eamque nubere cogunt *Cybiosactæ* cuidam è *Syria* homini fœdo & obscuro, quem Regina paucis pòst diebus interfecit. Inde *Archelao Comanorum* in *Ponto* sacerdoti nupsit. *Auletes* biennio postea, U. C. 699. à *Gabinio* jussu *Pompeji* restitutus, filiam cum ejus conjuge sustulit, quæ omnia (*c*) *Strabo* memoriæ prodidit. Videtur hic anno U. C. 703. fato esse functus, quod indicat (*d*) *Cælius* ad *Ciceronem* scribens. Itaque annos 13. regnavit. *Ptolemæus Auletes.* *b* Strabo 17. Clem. Alex. 1. Strom. Euseb. Chron. Epiph. de mens. Chron. Alex. *c* Lib. 17. *d* Lib. 8. Epist. fam. Ep. 5.

(*e*) Hujus filius *Ptolemæus* cognomento Διόνυσος, id est *Bacchus*, cum sorore primùm *Cleopatra*, mox eâ anno, ut videtur, Urbis 706. pulsâ, solus regnum tenuit. (*f*) Quo enim tempore *Cæsar* in *Ægyptum* venit, *Ptolemæus*, ejectâ sorore, ut eam regni arceret aditu, cum copiis aderat; quem ex *Dione* constat annum fuisse 706. (*g*) Sequente porrò contra *Cæsarem* pugnans cecidit, ac sorori *Cleopatræ* reliquit imperium. *e* Vide 10. de Doct. Temp. c. 45. *f* App. 2. Civ. Dio. 42. *g* Hirt. de bello Alex.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

CAPUT XVI.

De bello Sociali, Mithridatico, Syllæ & Marii, Sertoriano, Servili, *conjuratione* Catilinaria.

a App. II. Civ. Ep. 71. Flor. 3. c. 18. Plut. in Syl. Eutr. 5. Oros. 5. c. 18.

ROMANI (*a*) eodem pænè tempore duo difficillima ac formidolosissima bella gesserunt; quorum alterum in *Italia*, alterum extra *Italiam* contigit. Illud *Sociale*, vel *Marsicum* appellatum est, quòd à *Marsis* primùm concitatum fuerit. Etenim *Latini* omnes, ac plerique *Italiæ* populi, indignè ferentes se laborum ac periculorum participes, ab communione imperii & honoris excludi, frustrà per *Drusum* speratâ civitate, quod jure non poterant, armis consequi studuerunt, ac primùm per *Latinas* ferias Coss. ambos *Philippum* & *Cæsarem* anno U. C. 663. interficere conati sunt: re detectâ palam defecerunt. *Q. Servilium* Proconf. *Fontejum* legatum, ac *Romanos* omnes *Asculi* peremerunt. Post hæc vario eventu cum illis dimicatum est. Præcipuum adversus eos victoriæ decus *Cn. Pompejus Strabo Magni* pater meruit; primùm legatus *P. Rutilii* Cos. anno Urbis 664. quo, eruptione factâ ex oppido *Firmo*, obsidentes *Latinos* repulit, & *Asculum* fugavit; deinde Consul anno 665. quo *Asculum* cepit, *Vestinos*, & *Pelignos* ad deditionem redegit, deque iis triumphavit. *Lucius* quoque *Sylla Lucii Cæsaris* Cos. legatus anno 664. multis maximisque præliis egregia cum laude confectis, Consulatum adeptus est anno 666. eoque belli Socialis reliquias est persecutus. Scribit (*b*) *Appianus*, isto bello primùm libertinos ad sacramentum vocatos fuisse.

b App. I. Civ. Macrob. I. Sat. c. 11.

c Vell. 2. App. Mithr. Ep. 76. & seq. Flor. 3. c. 5. Eutr. 5. Oros. 5. c. 19.

Mithridaticum bellum.

(*c*) Bellum alterum contra *Mithridatem* in *Asia* susceptum est, qui à *Persarum* Regibus origi-

originem traxit, & ſextus decimus à *Dario Hyſtaſpis* filio numeratur. (ſic enim apud (*a*) *Appianum* legi neceſſe eſt, ἑκκαιδέκατος ὢν ἐκ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, non ut vulgò ἱϛάτου) octavus ab illo *Mithridate*, qui paulò poſt obitum *Alexandri* à *Macedonibus* defecit; etſi (*b*) ſextum *Appianus* antea putaverat. Ortum inde bellum eſt, quòd *Mithridates Ariarathe Cappadocia* Rege ſororis ſuæ marito per inſidias occiſo, tùm ejus cognomine filio, regnum illius occuparat, ac poſtea iniquâ poſſeſſione pulſus, (*c*) *Ariobarzanem* Regem à Senatu *Cappadocibus* datum expulerat: quem quidem *L. Sylla* Proprætor reſtituit anno U. C. 660.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.
a App. in Mithr. p. 149. Græcol.
b p. 176.
c Epit. 74. Vide Sigon.

(*d*) Poſt hæc iterum *Ariobarzanes Cappadociâ*, *Nicomedes Bithyniâ* operâ *Mithridatis* expulſi, ex Senatuſconſulto regna ſua recuperarunt. Quod ægrè ferens *Mithridates*, & à *Nicomede* ac *Romanis* inſuper armis laceſſitus, *Cappadociam* & *Bithyniam* invadit; *Romanos* exercitus profligat; *Italos* omnes (1) ad condictum diem per totam *Aſiam* interficit; *Macedoniam*, *Thraciam*, *Græciam*, & *Athenas* in ditionem ſuam redigit. Contra hunc *Sylla* Conſul profectus anno U.C. 668. *Athenas* capit. *Mithridatis* ducibus victis, ipſum ad pacis conditiones adigit, uti *Aſiâ*, *Bithyniâ*, & *Cappadociâ* cederet.

d Ep. 74. App. Mithr. Plut. in Syl. & Pomp. Flor. 3. c. 5. Eut. 5. Oroſ. 6. c. 2.

(*e*) Inſtabat enim civile bellum, quod etiam proficiſcenti *Syllæ* Conſuli moras injecerat. Quippe ante hoc tempus, anno U. C. 666. *Marius*, licèt ſenio confectus, *Mithridatici* belli gerendi cupiditate flagrans, per (2) *C. Sulpicium* Trib. Pleb. eam *Syllæ* provinciam eripue-

e Vell. 2. App. 1. Civ. Plut. in Syl. & Mar. Flor. 3. c. 21. Eutr. 5.
Sulpitii Trib. Pl. factiones. Mariana proſcriptio.

(1) *ad condictum diem per totam Aſiam interficit.*] Quot cives Romani tunc interfecti fuerint, quàmve bellum illud Romanis grave viſum fuerit, diſci poteſt ex *Orat. Ciceronis pro Lege Maniliâ.*

(2) *C. Sulpicium*] Lege *Publium* Sulpicium, hoc enim fuit tribuni illius nomen, ut ex *Appiano* & *Livii* Epitome obſervatum fuit in *præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. eripuerat, & in se transtulerat. Quâ re *Sylla* commotus Urbem occupat, occisoque *Sulpicio*, *Marium* fugat. Eò verò absente, *Cinna* Consul anno 667. Rempublicam perturbans, ab *Octavio* collega pulsus Urbe, adjunctis sibi *Mario*, *Carbone* & *Sertorio*, quadrifariam partitis copiis patriam oppugnat. Eâ captâ, multi cives interfecti. *Marius* anno sequente morbo est exstinctus.

Sylla. Pace cum *Mithridate* factâ, *Sylla* in *Italiam* reversus anno 671. civile bellum, *Carbone*, *Norbano*, juniore *Mario*, aliisque profligatis, biennio confecit: ac Dictator anno 672. renuntiatus est plurimosque vicissim *Marianarum* partium proscriptione sustulit.

Sertorius. (*a*) *Q. Sertorius* anno 671. desperatis partibus, in ulteriorem *Hispaniam* recessit; ubi bellum annos aliquot pari virtute atque industriâ sustinuit.

a Vell. 2. Plut. in Sert. Ep. 96. Oros. 5. c. 23.

(*b*) *Sylla*, Dictaturâ cùm se abdicasset anno 675. sequenti obiit pediculari morbo, annos natus 60. Post cujus mortem *Lepidus* Consul de actis illius rescindendis perniciosa consilia molitus, à collega *Catulo* fugatur, anno U.C. 676. Eo verò, qui secutus est, anno ad Urbem cum exercitu veniens, ab eodem *Catulo*, & *Cn. Pompejo* victus, in *Sardiniam* fugit, ubi ex morbo interiit. Idem *Pompejus* in *Hispaniam* adversus *Sertorium* missus, ut *Metello* succurreret, nihil admodum promovit. Verùm perfidiâ suorum oppresso illo provinciam facilè recepit anno U. C. 681.

b Plut. Syl. App. 1. Civil. Vell. 2. Flor. 3. c. 22. Oros. 5.

Lepidi civile bellum.

Mithridaticum bellum confectum. Interim *Mithridaticum* bellum vivo adhuc *Syllâ* recrudescit, quod à *L. Muræna* anno U. C. 672. gestum est, ut (*c*) *Epitome Livianæ* docet. Post *Syllæ* mortem, cùm Rex fœdus etiam cum *Sertorio* pepigisset, ac *Bithyniam*, quam *Nicomedes* moriens anno 679. Populo *Romano* reliquerat, armis occupasset, *L. Lu-*

c Vell. 2. Epit. 72. Plut. Luc. App. 1. Civil. Dio. 35. Eutr. 6.

L. Lucullus anno 680. Consul eò profectus, A. 4431. Per. Jul. ad 4713.
secundissimis præliis terrâ marique factis, *Mithridatem* in *Pontum* primò, indèque mox in *Armeniam* ad *Tigranem* fugere compulit anno Urbis conditæ 683. Ita *Ponto* subacto, ambos Reges cum ducentis peditum millibus, equitum sexaginta, congressos acie devicit anno 685. quod & (*a*) *Phlegon* testatur, quarto Olympiadis 177. id assignans. Sub hæc capta *Tigranocerta Armeniæ* caput, tùm *Nisibis*, urbes maximæ. Sed à millitibus suis postremò destitutus *Lucullus* tot laborum victoriarumque fructu *Cn. Pompejo* cedere coactus est anno 688. *Pompejus*, lege à *Cn. Manilio* Trib. Pl. latâ anno, quem dixi, cum utroque rege bellum suscepit. *Tigranem* ad deditionem adactum solâ contentum *Armeniâ* esse jussit. *Iberos*, & *Albanos*, dum *Mithridatem* persequitur, *Romano* adjecit imperio Urbis anno 689. *Mithridates* denique anno 691. undique pulsus, desperatis domi rebus, fugam in *Gallias* meditans, *Pharnacis* filii & exercitus defectione perterrefactus sibi ipsi vitam eripuit. Quæ ratio temporum ex (*b*) veteribus Historicis Eastisque constat.

a Apud Phot. Cod. 97.

Lex Manilia.

Ita *Mithridaticum* bellum eo anno, quo Consul fuit *Cicero*, Urbis 691. terminatum est; quod annos 40. durasse (*c*) *Florus* asserit, duos ampliùs *Appianus* initio *Mithridatici*, in fine verò 40. totidem *Eutropius*. *Orosius* verò nonnisi 30. tribuit ab anno 662. ad 691. quo Consul fuit *Cicero*. Verùm anno, ut suprà memoravi, 660. *Sylla* contra *Mithridatem* Proprætor *Ariobarzanem* restituit. Inde ad Consulatum *Ciceronis* anni sunt pleni 32. *Appianus Mithridaticum* motum ab Olympiade 173. repetit, quæ cœpit anno U. C. 666. quo in apertum bellum res est deducta, & in *Græciam Sylla* navigavit. Hâc ratio-

b Dio. 36. Plut. in Pomp. App. Mithr.

c Flor. 3. c. 5. App. init. Mithr. Eut. 6. Orof. 6.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. ratione sex & viginti anni, non 40. imputandi erunt. Vixit, ut idem scribit *Appianus*, annos 68. vel 69. regnavit 57. *Eutropius* 40. regnasse putat.

a Vell. 1. Epit. 96. Plut. in Crass. Fl. 3. c. 20. Eutr. 6. Oros. 5. c. 24. *Spartaci bellum.* (*a*) Flagrante *Mithridatico* bello *Servile* conflatum est. Anno Urbis 681. *Spartacus*, *Oenomaus*, & *Crixus* gladiatores, effracto *Capuæ* ludo *Lentuli*, ac perditorum haud exiguâ collectâ manu, *Romanos* non semel fuderunt exercitus, ac tandem à *Crasso* Prætore & *Pompejo* profligati sunt anno 683.

b Plut. in Pomp. Ep. 99. *Piraticum bellum.* (*b*) Piratas quoque, qui à *Mithridate* sollicitati maria omnia & oras infestabant, *Pompejus* anno 687. brevissimo tempore perdomuit, extraordinarium nactus imperium lege *Gabiniâ*.

c Sall. in bel. Cat. Cic. Orat. Catil. Dio. 36. Joseph. 14. c. 8. Plut. in Cic. Ep. 102. Flor. 4. c. 1. *Catilina.* (*c*) Dum foris à *Pompejo Romanum* amplificatur imperium, pænè ipsum caput imperii nefariorum civium conjuratione deletum est; qui *Catilinâ* duce, *Lentulo* Prætore, *Cethego*, aliisque Senatoribus adjunctis, de *Ciceronis* Consulis nece, deque inflammanda ac diripienda Urbe conspirarant. Sed horum conatus vigilantia Consulis elusit. Ejectus mœnibus *Catilina* ad paratum exercitum profugit: de *Lentulo* cæterisque conjuratorum principibus supplicium sumptum, ipso exeunte Consulatu *Ciceronis*, anno 691. Sequente, à *Petrejo Antonii* Procos. legato victus *Catilina* in pugna cecidit.

CAPUT XVII.

Quæ in Judæa *contigerunt sub* Hircano *&* Aristobulo, *utque libertate amissâ in* Romanorum *potestatem redacti sunt.*

Vide 10. de Doct. Temp. c. 54. JUDÆORUM Respublica ambitione principum, ac civilibus discordiis, in extremam est adducta perniciem. Primus, uti dictum

dictum est, in ea gente regnum ex (1) *Hasamonais* usurparat *Aristobulus Joannis Hircani* Pontificis filius, *Simonis Machabai* nepos. Qui uno cum regnasset anno, regni hæredem & sacerdotii habuit (*a*) *Alexandrum Jannæum* fratrem anno Urbis conditæ 650. Olympiadis 169. primo. Qui ex *Salome*, sive *Alexandra*, aut *Saalina*, *Aristobuli* anteà conjuge, filios suscepit duos, *Hircanum* pacis & otii, quàm belli ac regni cupidiorem, & *Aristobulum* feroci hominem ingenio, & dominationis avido. Atque anno U. C. 676. mortuus regni annum 27. attigit, ut *Josepho* auctore constat. (*b*) *Salome* post viri obitum annis novem regnum administravit, & *Hircano* Pontificatum permisit, ac 73. vixit annos. *Aristobulus* anno ineunte nono ab *Alexandri* morte, à matre deficiens occupare per vim urbes aggreditur. Eâ defunctâ anno tertio (ait (*c*) *Josephus*) Olympiadis 177. Coss. *Hortensio*, & *Metello Cretico* (est hic annus Urbis *Varronianus* 685. quo desiit tertius Olympiadis & quartus iniit) bellum *Hircano* Pontifici movit *Aristobulus*. Sed mox pace compositâ, *Hircano* sacerdotium cessit; regnum *Aristobulo*. Paulò pòst *Hircanum* ab ea concordia divellit (*d*) *Antipater Idumæus*, homo pecuniosus, & novarum rerum appetens; cujus hortatu clam ad *Aretam* Regem *Arabum* confugit *Hircanus*, donec à *Pompejo* captis *Hierosolymis* Olympiade 179. Coss. *Cicerone* & *Antonio*, qui est Urbis annus 691. *Hircanus* Pontificatum recepit. Ex eo verò tempore *Hierosolyma* tributum *Romanis* cœpit pendere; ac plerisque urbibus, quæ *Judæis* hactenus contributæ fuerant, proprio Præsidi permissis, gens ipsa intra veteres terminos redacta. (*e*) Hæc *Josephus*.

Quæ rerum mutatio velut cardo quidam

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

a Joseph. 13. Antiq. c. 24. Hegesi. 1.

Hircanus & Aristobulus.

b Joseph. ibid. 13. c. 23.

c Joseph. l. 14. c. 1.

d Joseph. c. 2. Heges. 1. c. 14.

Iudæorum servitus.

e Joseph. l. 14. c. 8.

(1) *Hasamonais*] Vid. sup. cap. 10. not. 2.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Judaïcæ*, quæ deinceps nascitur, historiæ, præ oculis est habenda. Igitur *Hircanus* ab anno U. C. 676. quo mortuus est pater ejus *Alexander*, usque ad annum 688. Pontificatum gessit, annis duodecim. Hoc enim anno ad *Arabum* Regem profugisse videtur; quandoquidem (*a*) *Josephus* ait *Aristobulum* post *Hircanum* annis tribus, totidemque mensibus gessisse Pontificatum, donec à *Pompejo Hierosolyma* caperentur. Quæ anno U. C. 691. mense tertio capta eodem (*b*) auctore produntur. *Pompejus Aristobulum* cum *Alexandro* filio, & *Antigono*, ac filiabus totidem, *Romam* abduxit. *Alexander* clam dilapsus contra *Hircanum* in *Judæa* tumultuari non destitit, donec eum expelleret, (*c*) quem *Gabinius* anno U.C. 698. restituit; qui & juridicos conventus quinque in *Judæa* constituit. (*d*) Idem *Gabinius Aristobulum* è vinculis elapsum, & in *Judæa* turbantem, *Romam* remisit. Qui à *Julio Cæsare* anno U.C. 705. solutus carcere, veneno sublatus est. *Alexander* verò *Pompeji* jussu à *Scipione* securi percussus. Demùm (*e*) *Antigonus Asinio* ac *Domitio* Coss. qui est annus Urbis conditæ 714. *Parthorum* auxilio patruum *Hircanum* auribus mutilatum abducendum iisdem barbaris dedit. Hanc *Parthorum* irruptionem *Dio* confert in annum, quem dixi; ut propterea rectè *Josephus* post capta à *Pompejo Jerosolyma* 24. annos imputet *Hircano* Pontifici. At anno 717. operâ *Sosii Herodes* expugnatâ urbe *Antigonum* oppressit; de qua re paulò pòst. Ex iis liquet incredibiliter à *Pompejo Romanum* esse amplificatum imperium, infinitis additis populis; adeò ut in concione gloriatus sit, *se* Asiam (minorem intellige) *ultimam provinciarum accepisse, eamdemque patriæ reddidisse.*

a Joseph. l. 20. c. 8.

b Joseph. l. 14. c. 8.

c Joseph. l. 14. c. 10.

d Joseph. ibid. c. 11.

e Joseph. ibid. c. 19.

Pompeji laus.

CAP.

CAPUT XVIII.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

De Civili bello Pompeji *ac* Cæsaris.

JAM toto ferè terrarum orbe domito ad eum statum *Romani* imperii fortuna pervenerat, ut nec ulteriùs efferre sese, nec in eo, quem tenebat, gradu posset consistere. Ergo huic evertendæ cum par externa nulla vis esset, suis se demùm opibus ipsa consumpsit. Quam ei calamitatem principum ambitio, ex eaque conflata discordia civilis attulit.

(*a*) *C. Cæsar* ex Urbana Prætura *Lusitaniam* nactus provinciam Urbis anno 693. ac rebus ibidem præclarè gestis, triumphum meruerat. Sed hujus certam spem Consulatus honori posthabuit. Quem dum enixè anno Urbis 694. peteret, eodem tempore *Pompejus*, actis suis, quæ ab Senatu rata fieri vellet, obstrepente *Lucullo*, aliisque primoribus, se cum *Cæsare Crasso*que conjunxit. Ita *Cæsar* Consulatum est adeptus anno 695. quo & *Pompeji* acta per Senatum approbavit, & agrum *Campanum* in cives plerosque divisit, & publicanos ex equestri ordine remissionem petentes tertiâ mercedum parte relevavit. *Juliâ* filiâ *Pompejo* collocatâ, *Calpurniam Pisonis* ipse duxit. His artibus & infinitâ largitione cum sibi ordinum omnium gratiam parasset, *Galliam* provinciam obtinuit, quam ab anno Urbis 696. administrare cœpit, ac novem annis rexit, ut auctor est (*b*) *Suetonius*. Quo intervallo *Galliam* omnem, quæ à saltu *Pyrenæo*, *Alpibus*que, *Rheno*, *Rodano*que fluminibus continetur, in provinciæ formam redegit, eique in annos singulos (1) stipendii nomen imposuit. Primus

a Plutar. in Cæsare. Dio. 37. App. 2. Civ. Vellei. 2. Suet. Cæs. Flor. 4. c. 2. Ep. 109. Eutrop. 6. Oros. c. 15. & seq. *Cæsaris gesta.*

b Suet. in Jul. c. 25. Vide Cæsarem.

P 5 etiam

(1) *Stipendii nomen imposuit.*] Hæc obscura sunt. Legendum est, ut patet ex Suetonii loco ad marginem citato: *Eique H S. quadringenties in singulos annos stipendii nomine imposuit.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. etiam *Romanorum Germanos trans Rhenanos* ponte ſuper *Rhenum* impoſito laceſſivit. *Britannos* quoque adiit, quò nullus antea penetrarat. Inter hæc anno Urbis conditæ 698. cum *Pompejo Craſſo*que ita pactus eſt, ut ſibi provincia *Gallia* prorogaretur, *Pompejus Hiſpaniam*, *Craſſus Syriam* ſortiretur, *Parthicum*que bellum, ad (*a*) quod iſte profectus anno 699. tertio inde miſerrimè cum majori exercitus parte periit. Poſt eam cladem irruentes in *Syriam Parthos Caſſius* egregiè propulſavit.

(*b*) Mortuo *Craſſo*, cùm neque parem *Pompejus*, neque ſuperiorem ferre *Cæſar* ampliùs poſſet, civile bellum eſt exortum. *Pompejanis* id agentibus, ut expleto tempore, provinciâ *Cæſar* exercituque cederet, *Cæſarianis* porrò viciſſim idem ut *Pompejus* faceret annitentibus; anno denique 705. *C. Claudio Marcello* & *L. Cornelio Lentulo* Coſſ. (*c*) Senatus decrevit, ut ante certam diem *Cæſar* exercitum dimitteret. Trib. Pl. *Antonius* & *Caſſius* nequicquam intercedentes fugere coguntur ad *Cæſarem*; qui cum copiis ad Urbem properans, ita *Pompejum* alioſque perterruit, ut ſine mora Urbe ac deinde totâ *Italia* relictâ in *Græciam* navigarint. *Cæſar* in *Hiſpaniam* profectus *Afranium Petrejum*que ſuperavit, & eorum exercitus in deditionem accepit. In reditu *Maſſiliam* expugnavit, ac Dictaturam primam iniit; (*d*) quam quidem quater, ac poſtremò perpetuam obtinuit.

Anno 706. in *Pharſalicis* campis victus à *Cæſare Pompejus* in *Ægyptum* abiit, ibique (2) *Ptolemæi* juſſu trucidatur, ætatis anno 59. Eodem cùm *Cæſar* anno ſequente veniſſet, *Alexandriæ* periculoſiſſimo prælio confecto, *Ægypti* regnum *Cleopatræ* ejuſque fratri permiſit.

a Plut. in Craſ. Dio. Ap. Parth.

b Sueton. in Jul. Plut. in Pomp. & Cæſ. Flor. 4. c. 2. Dio. 40. & ſeq. App. 2. Civil. Eutr. l. 6. Oroſ. 6.

c Cæſ. 1. Civ. *Bellum civile Cæſaris & Pompeji.*

d Lib. 10. de Doct. Temp. c. 57.

(2) *Ptolemæi juſſu*] Illius ſcilicet, qui Διόνυσος ſeu *Bacchus* dictus fuit. Vid. ſup. *cap.* 15. *ſub fin.*

misit. Insequenti anno *Scipionem* & *Catonem* in *Africa* cum *Juba* Rege devicit. *Cato* apud *Uticam* voluntariam sibi necem attulit. (*a*) Qui hunc consecutus est annus, Urbis conditæ 708. pulcherrimæ rei dedit initium, Fastorum annique castigationi, quam hoc anno *Cæsar* auspicatus est, unde *Juliani* anni profecti sunt. Quorum exordium ex Calendis *Januariis* anni Urbis 709. duci consuevit. Quo etiam anno 709. *Pompeji* liberos maximo difficillimoque bello cùm vicisset, sequente, qui Urbis conditæ 710. *Julianæ* editionis secundus numeratur, *Bruti* & *Cassii*, aliorumque conspiratione in Senatu ipso confossus est anno ætatis quinquagesimo sexto, ut ait *Plutarchus*. Quare natus est anno Urbis conditæ 654. *C. Mario* VI. & *Flacco* Coss. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. a Vide 2. Par. l. 3. c. 14.

Civile bellum *Cæsaris* ac *Pompeji* cùm portenta alia significarunt, (*b*) tum horrenda Solis defectio, quæ anno mundi 3933. incidit, qui illum annum *Julianum* proximè præcessit, quo civile bellum inchoatum est. Contigit autem *Martii* hodierni septimâ die, dodrante post meridiem, de quo prodigio intelligendi sunt *Dio*, *Lucanos*, & *Petronius*. b Lib. 10. de Doct. Temp. c. 18. *Solis defectio.*

Præter hos armorum motus, quibus totus orbis terrarum concussus est, minores alii *Romæ* interim coorti sunt. (*c*) *Clodius Pulcher* à patriciis translatus ad plebejos, & factus Tribunus Plebis, *Ciceronem*, quòd indictâ caussâ nobiles cives *Catilinæ* socios morte damnasset, multavit exsilio anno U.C. 696. quam ille calamitatem molliùs, quàm pro reliqua vitæ dignitate, pertulit. Sed anno sequente *Pompeji* & *Lentuli* Consulis operâ revocatus, ac summo honore est exceptus. Idem *Clodius Cyprum* adjudicavit Populo *Romano*, ad quam possidendam misso, *Catone Ptolemæus* ejus insulæ Rex, pecuniis in mare projectis, c Dio. 39. App. 2. Civ. Plut. in Cicer. *Clodius Ciceronem ejicit.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. jectis, voluntaria morte ignominiam antevertit anno U.C. 698. (*a*) *Romam* reverso *Catoni* Præturam Senatus citra comitia decrevit. Quo is honore uti noluit, magis illam legitimis populi suffragiis impetrare cupiens: sed eum spes fefellit. Nam *Pompeji* & *Crassi* factione eo, quem petebat, magistratu excidit, eique *Vatinius* antelatus est. Exinde Tribunatum Plebis agente, *Trebonio*, *Crassus Syriam*, *Pompejus Hispaniam* in annos quinque obtinent, *Cæsari Gallia* in triennium prorogata. *Crassus* in Consulatu profectus est in Orientem anno Urbis 699.

a Plut. in Caton. & Crass. Dio. 39.

(*b*) Fervente porrò in comitiis ambitu, ac fœdè miscentibus omnia candidatis, cùm diu interregnum *Romæ* fuisset, *Cn. Pompejus* novo more, nec hactenus audito, Consul sine collega creatus est anno 702. quo in magistratu cum de aliis criminibus severissimè quæstionem instituit, tum de nece *Clodii*, quem *Milo* anno eodem interfecit, ideoque in exsilium abiit.

b Plut. in Pomp. Dio. 40. Vell. l. 2.

CAPUT XIX.

De viris eruditione præstantibus, quos ætas illa peperit, ab anno circiter Urbis 622. ad 710.

MAGNÂ præ cæteris commendatione sapientiæ (*c*) *Carneades* in *Græcia* floruit, patriâ *Cyrenæus*, Academicorum antesignanus; de cujus obitu mirum est tam incerta, immò falsa, prodidisse veteres Chronologos. Nam apud *Diogenem Apollodorus* in *Chronicis* obiisse illum asserebat anno 4. Olympiadis 162. in quem cadit annus Urbis 626. (*d*) quo tempore defecisse Lunam proditum est memoriæ. Verùm longè post id tempus decessisse potest ex *Cicerone* colligi; apud quem in primo *de Oratore* dicit *Antonius* se, cùm in *Asiam* pro Consule

c Vide Miscell. Exercit. nostras ad Julianum c. 8.

d Diog. Carn. Hesych.

Consule proficisceretur, *Athenis* convenisse Carnealem Academicum, qui patrio sectæ more omnibus adversabatur in disputando. Annus iste Proconsulatus *Antonii* fuit ab Urbis conditu 652. *Mario* 4. & *Catulo* Coss. Ergo adhuc superstes erat tempore illo *Carneades*. (*a*) Quem ad 90. annos ætatem propagasse legimus. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Carneadis obitus.* *a* Cic. 4. Acad. Valer. Max. 8. c. 7.

(*b*) *Metrodorus* quoque *Scepsius* Philosophus, & Orator insignis, ac memoriâ, ut & *Carneades*, præstante præditus, *Mithridatis* & *Tigranis* Regum ætate vixit, apud quos in amicitia fuit. *b* Strabo 13. Cic. 2. de Orat.

(*c*) *Geminus* item Mathematicus circa annum Urbis 677. exstitit, ut ex *Gemino* ipso demonstravimus. *Geminus.* *c* Lib. 2. de Doct. Temp. c. 6. & in Notis ad Gem. p. 411.

Sed *Romæ*, & in *Italia*, velut translatâ cum imperio literarum gloriâ, multò plures eo sæculo doctrinâ præstiterunt. Oratores quidem etiam vetere *Græciâ* nihilo inferiores multi; ut *M. Antonius*, ut *L. Crassus*, ut alii plerique, quos (*d*) *Cicero* percenset; interque cæteros *Hortensius*. Verùm unus *Græcorum* ac *Latinorum* omnium splendorem obscuravit eloquentiæ laude *Cicero*; ad quam etiam Philosophiæ decus adjunxit. Hic anno natus Urbis 648. tertio Nonas *Januarias* ut ait (*e*) *Gellius*, (quo novem post mensibus ortus est *Pompejus*, (*f*) quem pridie Calendas *Octobres* natum testis est *Plinius*) amplissimis in Republ. gestis honoribus, cujus, oppresso *Catilinâ*, parens ac conditor appellari meruit; anno ætatis obiit sexagesimo quarto, Triumvirali proscriptione, Urbis conditæ 711. *d* Lib. de Clar. Orat. *Cicero.* *e* Gell. l. 15 c. 28. *f* Plin. l. 37. c. 2. Vell. l. 2. Plut. in Cic.

Ut de *Cæsare* taceam, qui inter doctissimos ac disertissimos annumerari potuit, nisi imperii ac triumphi lauream, quàm ingenii, ferre maluisset, eruditionis primas sæculo isto est adeptus *M. Terentius Varro*. Fuit & alius ejusdem nominis Poëta *P. Terentius Varro* vi- *Cæsar.* *Varrones duo.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. co *Atace* in *Narbonensi* natus (*a*) anno Urbis conditæ 672.

a Hier. Chron. *b* Valer. Max. 1. c. 7. *Sallustius. Diodorus. Didymus.* *c* Suid. *Lucilius.*

Celebratus est & *L. Cælius Antipater* historiæ scriptor sub annum Urbis conditæ 630. (*b*) *Gracchorum* scilicet ætate. Item *C. Crispus Sallustius.* E *Græcis Diodorus Siculus*, ut ex libro 1. ejus apparet. Vixit & *Didymus* Grammaticus *Alexandrinus* cognomento (*c*) *Chalcenterus.* Poëtæ verò in fama fuerunt *Turpilius* Comicus, & *Lucilius* Satyricus, quos *Hieronymus* ait obiisse sub annum Urbis conditæ 651. Nec non *T. Quintius Atta* Togatarum scriptor mortuus anno Urbis conditæ 676. ut idem perhibet. *Lucretius* præterea, (*d*) qui sub annum U. C. 700. sibi necem conscivit annos natus 44. *Catullum Hieronymus* asserit natum Urbis anno 668. (*e*) Decimo septimo pòst anno Urbis 684. natus est Poëtarum princeps *Virgilius* Eidibus *Octobris.*

d Hier. Chron. *Catullus.* *e* Phleg. apud Phot. Cod. 97. Don. in Vita Virg. *Vitruvius.*

Vitruvius quoque sub *Julio Cæsare* Architecturæ scientiâ clarus exstitit; quod ex ejus scriptis apparet.

CAPUT XX.

f Plin. l. 2. c. 30. Virg. 1. Georg. *g* Lib. 10. de Doct. Temp. c. 63. *h* Plut. in Anton. Dio. 44. & seq. Ap. 2. & seq. E-pit. 17. & seq. Vell. 2. Cic. Phil. 1.

Quæ ab Cæsaris *obitu ad* Actiacum *victoriam* Romanis *rebus acciderunt.*

OBIIT *Cæsar*, ut supra memoravi, anno Urbis conditæ 710. *Juliano* 2. Eidibus *Martiis*: qui quidem annus insuitato pallore Solis teter fuit ac luridus, ut scribit (*f*) *Plinius*, & *Virgilius.* Non ulla tamen Solis defectio anno isto contigit, ut (*g*) suo loco docuimus. (*h*) Occiso *Cæsare, Antonius* Consul seditiosâ concione populum ita commovit, ut illius corpus publicè concremaret, & civium ædibus ferrum ac faces intentaret. Pòst sedatis tumultibus Dictaturam abrogat;

gat; *Cæsaris* testamento corrupto, per vim ac tyrannidem multa molitur. *Octavius Cæsar* *Acciâ* sororis *Julii* filiâ genitus & testamento *Julii Cæsaris* adoptatus, cùm ab *Antonio* despiceretur, veteranorum cogit exercitum, seque tyrannidi illius opponit. *Antonius* provinciam *Galliam* à populo per vim impetrat. Cujus ei aditum, occupatâ *Mutinâ*, *Decimus Brutus* intercludit. Ideo ab *Antonio* ibidem obsidetur. A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

(*a*) Consulibus *Hirtio* atque *Pansâ*, Urbis anno 711. *Cicerone* classicum canente, adversus *Antonium* hostem judicatum bellum suscipitur, & utrique Consuli *Octavius* adjungitur, cum Proconsulari potestate, (*b*) vicesimum circiter agens ætatis annum. Fit ad *Mutinam* vehemens & cruentum prælium, (*c*) in quo Prætoriani *Cæsaris* milites ad unum omnes occubuêre. Sed victus est *Antonius*, & solutus obsidione *Brutus*: Consules tamen ambo trucidati. *a* Plut. in Ant. & Bruto, ac Cic. Dio. 45. & seq. App. 3. Civil. Ep. 117. Fl. 4. c. 5. *b* Vell. 2. *c* App. 3. Civ.

(*d*) Quæ dum in *Italia* geruntur, anno ipso conditæ *Romæ* 711. *Dolabella* ubi in *Asiam* pervenit, *Trebonium Smyrnæ* comprehensum, verberibus ac tormentis per biduum quæstione priùs habitâ, capite multavit. (*e*) *Cassius* in *Syria* magnis confectis copiis ad legiones duodecim, obsessum *Laodiceæ Dolabellam* vicissim adegit ad necem. *d* Dio. 47. App. 3. Civ. Cic. Phil. 11. *e* App. 4. Civ.

(*f*) In *Macedonia Brutus Cajum Antonium* *Marci* fratrem insidias sibi struentem interemit, ac firmum & ipse comparavit exercitum. (*g*) Exindè Senatus *Octavium*, ne altiùs adscenderet, in ordinem cogere paulatim instituit: quod ille metuens cum *Antonio* ac *Lepido* conspirat. Ita Trumviri Reipublicæ constituendæ *Novembris* 27. facti sunt. Qui (1) trifariam *Romano* distributo imperio, *f* App. &c. *g* Plutarch. in Cic. App. Dio. Vell. &c. *Triumviri.*

(1) *Trifariam Romano distributo imperio*] Observatum fuit in *præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.* non ante proscriptionem, sed

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *Ciceronis exitus.* rio, cives quamplurimos proscripserunt; in his *M. Tullium Ciceronem*, qui in *Græciam* molitus fugam, dum paululum subsistit, à *Popilio* centurione, quem in caussa capitis defenderat, capite abscisso moritur *Decembris* 7. ætatis quarto & sexagesimo. (*a*) In illa proscriptione multa & in utramque partem memorabilia exempla sunt edita, ac *summam in proscriptos uxorum fidem exstitisse, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam*, scribit (*b*) *Vellejus*. *Epitome Livii* Senatorum 130. nomina fuisse refert. (*c*) Idem annus Urbis conditæ 711. nobilissimo in *Gallis* oppido *Lugduno* dedit initium, auctore *Munatio Planco* Procos. ad confluentes *Araris* & *Rhodani*.

a Vide App. 4. Civ.

b Lib. 2.

c Dio. Strab. 4. Hier. Chron.

Bruti & Cassii bellum. Sequente verò anno cum *M. Bruto*, & conjuratorum principibus, *Octavius* & *Antonius* acie decertarunt (2) in *Thessalia* ad urbem *Philippos* eventu vario. (*d*) Siquidem utrinque dextra cornua vicerunt, & utrinque castra direpta sunt. Sed *Cassius*, qui in eo cornu erat, quod pulsum est, ratus totum esse fusum exercitum, mortem ultrò sibi conscivit *Brutus* altero prælio victus vitam & ipse manu suâ finiit, annum agens septimum & tricesimum, ait *Vellejus*. Percussorum porrò *Cæsaris* nullus triennio ampliùs superstes fuit; & omnes violentâ morte sublati sunt, ut ait *Suetonius*: quidam eodem pugione, quo *Cæsarem* confoderant, se ipsos interfecerunt.

d Ep. 123. Dio. 47. Plut. in Brut. App. 4. Civ. Flor. 4. c. 6.

(*e*) Post victoriam *Antonius* in *Asiam*, *Octavius Cæsar* in *Italiam* profectus est. Hic adversus *L. Antonium* Triumviri fratrem, & hujus

e Dio. 48. Ep. 127. & seq. Flor. 4.

sed demum post eam imò post victos Brutum & Cassium inter Triumviros divisum fuisse *Imperium*: fuerat tantum inter eos anteà divisio quædam *provinciarum*.

(2) *In Thessalia ad urbem Philippos*] Philippi urbs *Macedoniæ* non *Thessaliæ*, ut accuratioribus Geographis observarum, malè à Scriptoribus quibusdam Romanis *Philippi* cum *Pharsalia* confunduntur, cum diversissima sint loca.

hujus conjugem *Fulviam* virilis animi fæminam bellum habuit *Cæsar*; ac pulsum Urbe *Lucium*, & hostem judicatum, inclusumque *Perusia*, ad deditionem compulit. (*a*) Interim *Parthi* ab *Labieno Pompejanarum* partium exciti in *Syriam* irrumpunt anno Urbis conditæ 714. quos sequente *Ventidius* maximâ clade affectos, (3) occiso Rege eorum, expulit, *Syriam*que recuperavit. A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* App. Parth. Flor. l. 4. c. 9.

(*b*) *Sext. Pompejus Cn.* filius classi imperans mare latrociniis infestum habebat: quo cum pace prius factâ, moxque rescissâ, *Cæsar* navali prælio congressus, victum egit in fugam anno Urbis conditæ 718. Eodem *Lepidum*, qui ex *Africa* in *Siciliam* trajecerat, exutum imperio, privatum permisit vivere. (*c*) *Sextus* verò *Pompejus* ad *Antonium* sese recipiens, jussu ejus interfectus est annos natus 40. cùm idem paulò antè adversus *Parthos* susceptâ expeditione magnam cladem accepisset *Antonius*. *b* App. 5. Civ. Dio. 49. Epit. 128. & seq. Flor. 4. c. 8. *c* App. in fine Civ. Flor. 4. c. 10.

(*d*) Ad extremum *Antonius*, cùm se totum *Cleopatræ* dedidisset, repudiatâ *Octavia* sorore *Cæsaris*, ei bellum indixit, ac tandem classe victus est ad *Actium*. *Epiri* promontorium. *Cæsar* 400. ampliùs naves, *Antonius* 200. circiter habebat, sed ingenti mole, ut castellorum urbiumque per mare ambulantium præberent speciem. Anceps alioqui certamen *Cleopatræ* consternatio in *Antonii* vertit exitium: qui fugientem prosecutus in *Ægyptum*, & *Alexandriæ* circumsessus ab *Octavio*, se ipsum interemit. Quem mox consecuta *Cleopatra*, ne ad victoris arbitrium viveret, admotâ sibi aspide periit. *d* Ep. 132. & 133. Dio. 50. Plut. in Ant. Flor. 4. c. 11. *Actiacum certamen.*

(3) *Occiso Rege eorum,*] Imò potiùs Regis filio nunquam enim Rex fuit *Paconus*, qui à Ventidio occisus est, ut ex *Appiano & Floro* observatum fuit *in præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.*

A. 4431. Per. Jul. ad 4713.

CAPUT XXI.

De Romanis *rebus ab* Actiaca *victoria ad ortum* Christi. *Tum de eruditis viris, qui* Augusto *rerum potiente vixerunt.*

MORTUIS *Antonio* & *Cleopatra*, *Ægyptus* in provinciæ redacta formam, anno 294. quàm in ea *Lagidæ* dominati sunt. (*a*) *Cæsar* anno Urbis conditæ 725. tres egit triumphos, *Dalmaticum*, *Actiacum*, & *Ægyptiacum* eodem mense (*b*) *Sextili* Secundum quos de imperio deponendo serio, an simulatè, cum *Agrippa* & *Mæcenate* deliberavit. Illo suadente, hoc verò deterrente, cùm hujus sequi consilium statuisset, ad Senatum nihilominus de imperio abdicando retulit; (*c*) atque hâc arte perfecit, ut sibi à Senatu populoque firmaretur anno Urbis conditæ 726.

a Dio. 51.
b Macrob. Saturn. 1. c. 12.
c Dio. 52. & 53. Sueton.

(*d*) *Cornelius Gallus* eques *Romanus Ægypto* præfectus, ob insolentiam damnatus exsilio se ipsum occîdit anno 728. Cum *Cantabris* & *Asturibus Augustus* annis aliquot per duces suos bellum gessit, ab anno 729. ad 735. quo ab *Agrippa* perdomiti sunt; (*e*) qui quidem reversus oblatum sibi triumphum detrectavit. *Phraates Parthorum* Rex anno 734. *Romana* signa *Crasso* erepta restituit.

d Dio. ibib.
Cornelius Gallus.
e Dio. 54.

(*f*) Duos autem præ cæteris amicos coluit, *Mæcenatem*, & *M. Vipsanium Agrippam.* Ille equestri gradu contentus obiit anno *Juliano* 38. literarum ac literatorum omnium singulare præsidium. *Agrippam Augustus* generum fecit, datâ in matrimonium *Juliâ* filiâ, quam è *Scribonia* susceperat, è qua nati *C.* & *L. Cæsares*, *Agrippa* posthumus, *Agrippina* nupta *Germanico Drusi* filio *Liviæ* nepoti, & *Juliâ*, quam *L. Æmilius* duxit. (*g*) *Liviam* porrò prægnantem à priore marito *Tiberio Nerone* abduxit *Augustus*; ex qua prolem

Mæcenas & Agrippa.
f Dio. 55.
g Dio. Sueton.

lem nullam habuit, cum ea ex *Nerone Tiberium*, qui postea imperavit, & *Drusum* pe-periisset, qui in *Germania* periit (*a*) anno *Juliano* 37. mortuo jam (*b*) *Agrippa* anno *Juliano* 34. Porrò *C. Cæsar Agrippâ* & *Juliâ* natus est anno *Juliano* 26. *Lucius* verò anno 29.

A. 4432. Per. Jul. ad 4713. *a* Dio. 53. *b* Dio. 54.

(*c*) *Tiberius* anno *Juliano* 40. Tribunitiam potestatem in quinquennium adeptus, mandatâ sibi *Armeniâ* in insulam *Rhodum* secessit anno sequenti; ubi privignorum veritus offensionem septem consedit annis Præcipua secedendi caussa fuit *Juliæ* uxoris odium, quæ per omnia flagitiorum genera ætatem trahebat; quam anno *Juliano* 44. hujus infamiæ compertam relegavit *Augustus*.

Tiberius Tribunitiâ potestate præditus. *c* Sueton. Vell. 2. Dio. 55.

Hujus Imperatoris ætas magnorum ingeniorum fœcunda fuit. Inter *Græcos* historiam insigniter attigêre *Dionysius Halicarnaßensis*, qui se *Augusto* imperante vixisse prodit, & *Nicolaus Damascenus*, qui *Augusto* pariter atque *Herodi* carus in paucis fuit. Ex *Latinis Cornelius Nepos*, (1) *Attici* gener. (*d*) *Sallustius*, qui quadriennio ante *Actiacum* prælium obiit. *M. Portius Latro* oratoriâ facultate celebris tædio quartanæ duplicis sibi vim attulit (*e*) *Augusti* anno 40. (*f*) In *Asia Hybreas* Orator sub *Antonio* & *Cleopatra* floruit. (*g*) *Romæ Hyginus* Grammaticus cognomento *Polyhistor*. Poëtæ quoque totius ævi clarissimi magno numero vixêre: (*h*) *Virgilius*, *Sentio Saturnino* & *Lucretio Cinnâ* Coss. anno mundi 3965. ante *Christum* 19. *Brundusii* moritur annum agens 52. (*i*) Natus est enim anno U. C. 684. *Pompejo* & *Craßo* Coss. ante *Christum* septuagesimo, mundi 3914. (*k*) *Horatius Censorino* & *Gallo* Coss. obiit vertente anno ætatis 57. Siquidem natus est *Cotta* & *Torquato* Coss. anno U. C. 689. sexto Idus *Decembris* mortuus

Viri doctrinâ præstantes. *d* Hier. in Chron. *e* Hier. in Chron. *f* Ibid. *g* Ibid. *h* Hier. in Chron. *i* Donat. in Vita Virg. *k* Vita Horatii.

(1) *Attici gener.*] Observatum fuit in *præfat. huj. op. Edit. Lugd. Batav.* antiquis Scriptoribus Cornel. Nepotem Attici generum non dici.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. tuus est *Censorino* & *Gallo* Coss. Urbis 746. 5. Calendas *Decembris* eodem quo & *Mæcenas* anno, duodecimo verò quàm *Virgilius* excesserat. *Tibullus* etiam ac *Propertius* elegorum scriptores, & æqualis eorum *Ovidius*, qui natus *Hirtio* & *Pansa* Coss. eo scilicet anno, *Quo cecidit fato Consul uterque pari*; ut ipse cecinit, (*a*) vitam in exsilio apud *Tomos* finiit anno *Christi* 17. Urbis 770. ætatis 60.

a Ibid.

CAPUT XXII.

Herodis *historia*.

AD investigandum *Christi* Salvatoris ortum, necessaria prorsus est *Herodis* historia; cujus initium, annosque, quibus regnavit, hoc capite complectemur.

Vide l. 10 de Doct. Temp. c. 65 & l. 11. c. 1. & seq.

Fuit hic *Antipatri Idumæi* filius, genere proinde (2) *Idumæus* & ipse, non *Ascalonita*, quod (*b*) *Africanus* apud *Eusebium* ex quorumdam relatione prodidit. Nos *Josepho* magis credimus, qui (*c*) hunc *Idumæum* facit. Quod ut verisimilius est, sic illud minimè redarguendum, quod antiqui ferè Patres *Herodem* alienigenam fuisse dicunt. Nam *Idumæi* alienigenæ censentur, hoc est alieno orti genere, non utique ab *Jacobo*; quamvis eamdem cum *Jacobæis* religionem secuti *Judæi* professione, non stirpe fuerint. At de fatu & natura, non de fide ac religione agitur, cùm de nativo & alienigena quæritur, ut in illa de *Herode* controversia. *Antipater* in illa fratrum dissensione, de qua (*d*) antea diximus, ad *Hircanum* adhæsit; ac (*e*) *Judææ* procurator à *Julio Cæsare* constitutus est, qui mox *Herodem* filium *Galilææ* præfecit natum annos circiter 25. non 15. ut hallucinatur (*f*) *Josephus*. Pòst à *Sext. Cæsare Cæli-Syriæ* præpositus est *Herodes* anno U. C. 707. Hoc enim anno

b Euseb. 1. Hist. c. 7.

c Joseph. 14 c. 2. Vide l. 11. de Doct. Temp. c. 5.

d c. 17.

e Joseph. l. 14. c. 15.

f Lib. c. 17.

(2) *Idumæus & ipse,*] De Genere & Historiâ Herodis *Vid.* *Basnage Hist. des Iuifs liv.* 1.

anno *Sext. Cæsar* legionibus *Syriæ* præficitur, auctore (*a*) *Hirtio*. Post *Philippensem* pugnam (*b*) Tetrarchiam cum *Phasaëlo* fratre ab *Antonio* meruit anno *Juliano* 5. Exinde *Parthis* ab *Antigono Aristobuli* filio mille talentorum pactione in *Judæam* excitis, *Herodes* ad *Antonium* profugit: per quem *Judææ* Rex à Senatu præter spem factus est (*c*) *Calvino* & *Pollione* Coss. anno *Juliano* sexto, ineunte Olympiade 185. Nam eo consilio *Romam* advenerat uti regnum conjugis suæ fratri *Alexandro Aristobuli* nepoti peteret. Reversus in *Judæam* cum *Antigono Aristobuli* filio biennio ampliùs certavit. Demùm *Sosio Antonii* duce opem ferente, *Hierosolymam*, quâ se *Antigonus* clauserat, obsedit, ac cepit mense tertio, in die jejunii. *Dio* (*d*) Sabbatum fuisse scribit. *Josephus* annum Sabbaticum Coss. *Agrippâ* & *Gallo*. Hic annus necessariò mundi numeratur à nobis 3947. *Julianus* 9. Urbis 717. Itaque castigandus *Dio*, qui *Claudio* & *Norbano* Coss. assignat, hoc est anno *Juliano* 8. (*e*) Sed eum Sabbatici anni character falsitatis arguit. *Antigonus* ad palum alligatus, ac virgis cæsus, & subinde securi percussus est, ut *Dio* ac *Josephus* referunt.

A. 4431. Per. Jul. ad 4713. *a* Hirt. de Bell. Alex. *b* Joseph. 14. c. 23. *c* Joseph. l. 14. c. 26. *d* Dio. 49 Joseph. 14. c. ult. *e* Vide Par. 3. L. 2. c. 7.

Sic *Hasamonæorum* principatus desiit post annum, ait *Josephus*, 126. quod est verissimum. *Judas* enim primus ex illa stirpe Pontifex creatus est anno mundi 3820. Urbis 590. à quo centesimus vicesimus sextus est Urbis annus 717.

Duplex initium Herodis.

Hinc apparet duplex initium regni *Herodis* exstitisse: alterum ab anno *Juliano* 6. alterum à 9. Priore Rex ab Senatu renuntiatus est, posteriore solus, ac sublato competitore, regnavit (*f*) *Josephus* porrò à priore initio scribit *Herodem* regno potitum esse per annos 37. à posteriore 34. idemque (*g*) sex circiter in locis aliquot illius annos commemorans, à posteriore deducit.

f Joseph. 17. c. 10. *g* Lib 15. c. 7. 12. 13. 14. l. 16. c. 9. l. 17. c. 10. Vide 11. de Doct. Temp. c. 1.

Ma-

A. 4431. Per. Jul. ad 4715. *Mariamnem* duxit *Herodes* anno tertio, quàm Rex à *Romanis* declaratus fuerat, hoc est illo ipso, quo capta sunt *Jerosolyma*, (*a*) *Josepho* teste. Cujus (*b*) fratrem *Aristobulum* Pontificem fecit anno ætatis 18. eumdemque mox in piscina præfocavit, quòd eum videret populo esse gratissimum. Idem bello contra *Cæsarem* secutus *Antonii* partes, eo victo, occiso priùs *Hircano Mariamnes* avo, *Rhodum* (*c*) ad *Cæsarem* adiit, à quo benignè est habitus; eique regnum ex illius auctoritate ac novo Senatus decreto confirmatum est. Ubi (*d*) *Jerosolymam* rediit, *Mariamnem* conjugem, tum ejus matrem *Alexandram*, interficit.

a l. 14. c. 27.
b Joseph. 15. c. 3.
c Ib. c. 10.
d Ib. c. 11.

(*e*) Anno regni sui 18. qui est *Julianus* 28. templum *Hierosolymis*, vel à fundamentis instaurare cœpit, ut scribit *Josephus*, vel resarcire instituit.

e Ib. c. 14.

(*f*) Postremò majori in dies efferatus rabie, filios, quos ex *Mariamne* genuerat, præclaræ indolis adolescentes, *Alexandrum*, & *Aristobulum*, falsis ab *Antipatro* fratre criminibus circumventos, occîdit paucis ante obitum annis; qui incidit in annum *Julianum* 42. si *Josepho* & *Dioni* creditur. Quorum ille ab anno *Juliano* 9, quo *Antigonus* interemptus est, regnasse scribit *Herodem* annis 34. (*g*) *Dio* verò anno *Juliano* 51. *Lepido* & *Arruntio* Coss. *Herodem Palæstinum* ait à fratribus accusatum trans *Alpes* ab *Augusto* esse relegatum, ejusque Tetrarchiam provinciæ contributam. Hic non alius esse potest, quam *Archelaüs*, qui *Herode* mortuo, *Judææ* Tetrarchiam impetravit ab *Augusto*, & anno decimo ab eodem ejectus est. Deductis annis novem solidis de 51. reliquus est annus *Julianus* 42. quo *Herodes* obiit. (*h*) Cujus etiam exitum lunaris defectio præcessit, teste *Josepho*, quæ eodem anno deprehenditur *Martii* 13. horâ ferè tertiâ ab nocte media.

f Ib. 16. c. ult.
g Dio. 55.
h Joseph. l. 18. c. 15. l. 17. c. 8. & 15.

DIONYSII

DIONYSII PETAVII,

E SOCIETATE JESU,

RATIONARII TEMPORUM

PARTIS PRIMÆ

TOMUS POSTERIOR.

Tempora complectens Christi ortum deinceps secuta.

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ

LIBER QUINTUS.

Annos continens à *Christi* 1. ad 304.

CAPUT I.

De Augusti Cæsaris *obitu*, *ac* Tiberii Neronis *Imperio*, *&* *morte*. *Tum de* Christi *ortu*, *ac nece*, *&* *iis*, *quæ primis illis temporibus* Christianis *accidêre*.

ANNO *Christi* 14. *Nolæ* in *Campania* mortuus est *Augustus*, decimo quarto Calend. *Septembris*, (*a*) anno ætatis 76. cùm annos primo adito Magistratu vixisset 56. ab *Antonii* nece, tres & quadraginta solidos; Princeps longè præstantissimus, ac *Romanæ* Reipublicæ necessarius; quam nimiâ felicitate laborantem, nec fortunæ capacem suæ, sed in præceps incumbentem sustinuit; ac tum optimis legibus, tum opibus, atque omni rerum copiâ sic excoluit, urbe ipsâ quoque magnificis operibus exornatâ, ut secundus illius conditor, *Paterque patriæ*, & *Augustus* jure diceretur. A. 1. Christi ad 37. a Sueton. in Augusto 100. Dio. 56. *Augustus*.

Cujus magnum per se desiderium auxit *Tiberii*, quem successorem habuit, immanitas, ac turpitudo. Hic *Liviâ* matre, patre *Nerone* genitus 16. Calend. *Decembris* anno Urbis conditæ 712. *Juliano* 4. (*b*) post bellum *Philippense*, annum ætatis agens 55. illo ipso, quo mortuus est *Augustus*, imperavit anno; *Tiberius*. b Suet. in Tib. 5.

A. 1. Christi ad 27. no; mortalium tristissimus, ac sævitiâ, rapacitate, libidine, arrogantiâque invisus omnibus, quæ tamen vitia sub principatus initium mirâ arte dissimulavit, *Germanici* metu, quem ille fratris filium jussu vitrici adoptârat, omni tum virtutum ac rerum gestarum laude florentis; & quòd imperio esset aptior, maximè suspecti. Hunc è *Germania*, ubi maxima bella feliciter confecerat, transtulit in

a Tac. 2. Orientem, ac *Parthis* opposuit (*a*) anno Urbis conditæ 769. misso per idem tempus in *Syriam* ordinario Præside *Cn. Pisone*, quo cum *Germanico* graves erant inimicitiæ. Ideo non sine veneni ab illo dati suspicione *Germanicus*

b Tac. 16. Dio. 57. Sueton. in Cajo 1. & 2. exstinguitur (*b*) anno Urbis conditæ 772. *Tiberii* sexto. Ob id *Romæ* judicio postulatus ab *Agrippina Germanici* conjuge *Piso* (*c*) voluntariâ morte damnationem antevertit.

c Tac. 3. *Sejanus.* d Tac. 4. Dio. 58. (*d*) *Ælius* inde *Sejanus* equestri genere ab *Tiberio* provectus, post multa scelera, summa quæque jam animo destinans, unis *Tiberii* literis contra ipsum datis ad Senatum, ex illo fastigio dejicitur, & carnificis manu

e Sueton. Dio. 58. cum omnia sua stirpe necatus est (*e*) anno *Tiberii* 18. *Juliano* 76.

Biennio ante hoc tempus, hoc est *Tiberii* 16. *Christi* 29. mater *Tiberii Livia* decesserat

f Tac. 5. Dio. 58. g Tac. 4. Sueton. Dio. 58. (*f*) ætatis anno 86. Erat tum in insula *Capreæ Tiberius*, (*g*) quò anno imperii circiter 13. *Christi* 26. secesserat, numquam deinceps ad Urbem rediturus. Ubi remotis arbitris per omnia se flagitiorum genera volutavit. Inter

Tiberii mors. hæc dedecora non magis omnibus aliis quàm sibi exsecratus ipsi, moritur 17. Cal. *Apr.* Imperii anno 23. *Christi* 37. vitæ agens octavum & septuagesimum.

Vide l. 12 de Doct. Temp. Rerum *Augusto* potiente *Jesus Christus* Dei filius è virgine *Maria* nascitur sub Olympiadem 194. ac *Tiberio* imperante, cùm ætatis quartum & tricesimum explesset annum, pro

pro recuperanda humani salute generis, voluntarias crucis supplicio pœnas luit. *Tiberio* V. & *Sejano* Coss. *Martii* 23. Tertio exinde consurgens à mortuis die, quadragesimo quàm revixerat, sub Discipulorum oculis in cœlum revectus est. A. r. Christi ad 37.

Post *Christi* necem, & illapsum in Discipulos Spiritum sanctum, audacter illis quæ viderant publicèque profitentibus, *Judæi* in eos acerbè sævierunt. (*a*) *Stephanus* unus è septem, qui ad profana sacraque ministeria in cœtu *Christianorum* obeunda delecti erant, quòd in *Christi* prædicandam gloriam ardentiùs incumberet, ab æmulis comprehensus, ac saxis est obrutus. *Quæ sub passionis annum acciderunt.* a Act. 6. & 7.

Ex eo tempore *Christianum* nomen quibuscumque poterant modis abolere conati sunt *Judæorum* principes, sed imprimis in illos *Saulus* (*b*) exarsit: qui amplissimâ sibi ab Pontifice factâ potestate, cùm ad illos opprimendos *Damascum* tenderet, *Christi* voce adspectuque territus ac prostratus, totum se repentè ad illius cultum applicavit. Id evenit anno à *Christi Stephani*que morte tertio. Quippe anni illi 35. quibus *Paulum Christo* serviisse Veteres affirmant, (*c*) ut antè docuimus, ab anno *Neronis* 13. *Christi* 67. retrò numerati, in eum desinunt, qui est ab anno Passionis tertius. b Act. 6. *Pauli conversio.* c Par. 2. l. 4. c. 4.

Historia Christi ab anno 4709. Periodi Julianæ ad ann. 4746. ejusdem Periodi.

ANNO igitur Periodi Julianæ 4709. Jo- "
sephus & Maria in Bethleem eo tempo- " Lucæ 2.
ris intervallo profecti sunt quo filium pri- "
mogenitum enixura hæc erat. Ille igitur "
quemadmodum à traditione acceptum ha- "
bemus, 25. Decembris in lucem editus, octa- "
vo ætatis die Circumcisus, ineunte Period. "
" Julian.

A. r. Christi ad 37. „ Julian. 4710. JESUS vocatus est, quem „ haud multò post Deum veneraturi ab Oriente Magi convenêre. Maria vero 40. partus die ad templum Jerosolymorum, tum „ Filium Domino oblatura, tum pari turturum aut columbarum pullis duobus mactatis, sacra de more factura, se contulit. Josephus somnio præmonitus, futurum ut „ Herodes puerum interimendi quæreret opportunitatem (immaniter eo principe in pueros omnes, bimulos quinque nondum ad „ eam ætatulam pertigerant in Bethleemo, „ finitimisque tractibus desæviente) matris & „ infantis saluti consulturus in Ægyptum eos

Joseph. l. 18. „ deduxit. Hinc Herodes morbo labefactatus, atque in Archelaum & Philippum germanos fratres, Antipatri filii natu majoris „ infandis calumniis infensum & exulceratum gerens animum, rescisso priori testamento, Herodem Antipam filiorum minimum „ regni constituit hæredem, eo tamen refecto „ summa rerum Archelao contigit. Ubi Judas & Matthias, legis peritissimi, audivere actum esse de salute regis; juvenes quos „ erudiebant, instigationibus incenderunt, ut „ aquilæ in majori templi portu ex auro prominentis effigiem subverterent. Herodes, „ quo jubente simulachrum steterat, conjurationis auctores vivos combussit, & luna „ est ea nocte passa deliquium, sed vix per-

Joseph. l. 17. c. 8. & 15. l. 10. c. 15. „ ductâ ad aliquot menses vitâ infelici, eodem „ anno mense Novembri, 34. regni ab occiso à se Antigono, 37. à concessa sibi à Romanis purpura, luctuosa morte diem obiit „ supremum.

„ Josephus, mortuo Herode, Angeli monitis edoctus in Judæam contendit anno 4711. „ Per. Jul. sed veritus ne, ab Archelao Judææ „ imperante, aliquod sibi discrimen impenderet, divinitus præmonitus in Galilææ tra-

„ ctum,

ctum, in oppido Nazareth vitam traductu- " A. r.
rus, concessit. Antiquioribus benemultis, " Christi
& recentioribus non paucis placuit natum " ad 37.
fuisse Christum Corn. Lentulo, & L. Æ- "
milio paulo Coss. id est anno 4713. Jul. "
mense Decembri, verùm ex Herodis obitûs "
Epochâ, ista fit opinio erroris manifesta; "
anno sequenti seu Period. Jul. 4714. Cor- "
rectionis inductæ à Julio Cæsare 46. Æræ "
vulgaris Christianæ initium affigitur. Anno "
autem vulgari 6. Judæorum magnates Ar- "
chelaum sibi infensum tyrannide apud Cæ- " Joseph.
sarem arcescunt, ille ut à se criminationes " l. 2. de
depelleret Romam fato infelici profectus, " B. Jud.
ex ea Viennam in Galliis anno sequenti, " c. 11.
actus est in exilium Quirinus Archelaï te- "
trarchiâ in provinciam Romanam redactâ, "
procurator missus in Judæam, regiam ven- "
didit, exegitque censum à Judæâ & Syriâ "
anno 37. ab Actiacâ pugnâ, atque Joazaro "
moto Pontificiâ dignitate, Ananus Sethi "
filius (is est Annas Caïphæ Socer) in ejus "
locum ab eo suffectus est; Christus ætatis "
12, die festo Paschatis, æræ vulgaris 8. an- "
no, sedens in Doctorum concessu nectens "
quæstiones & auribus excipiens solutas à "
parentibus in templo repertus est. Æræ "
vulgaris 14. Nolæ mortuus est Augustus "
eodem in cubiculo, quo pater ejus Octa- "
vius obierat. Tiberius novum principa- "
tum, ut Tacitus loquitur, adeptus est, & Au- " Tacitus
gustalem potentiam sive αὐτοκρατορίαν om- " l. 1. An-
ni legum auctoritate liberam. Unde ab eo " nal. c. 6.
tantum anno existimamus imperii illius "
exordium esse deducendum. Caïaphas sive "
Caïphas anni seu Annæ gener, elapsis ali- "
quot annis quorum intervallo Christi gesta "
altissimo silentio involvuntur, supremus est "
Judæorum sacerdos anno æræ vulgaris 26. "
renuntiatus, quo tempore Pontius Pilatus " Joseph. l.
" Judææ 18. c. 3.

A. 1. Christi ad. 37. Philo de Legatione ad Caium. „ Judææ præpositus decem annis ei præfuit, „ cujus nomini Philo, dictarum pro pecuniis „ sententiarum, rapinarum, injuriarum, cladium, tormentorum, cædium frequentissimarum indemnatis illatarum sævissimæ crudelitatis, sceleribus resperso, ignominiæ notam inurit. Joannes, Tiberii 15. à morte „ Augusti deducto, id est anno vulgari 28. „ baptismatis aquis lustrare & pœnitentiam „ publicare cœpit ad 19. Octobris, quod non „ omnino lævi conjecturâ conficitur. Anno „ sequenti duobus geminis Coss. Christus fuisse baptisatus vulgo perhibetur, imo huic anno mors ejus à nonnullis Patribus adscribitur, cum tamen annum solidum aliquot adjectis mensibus Joannes ad populum verba

Act. 13. Luc. 3. „ fecerit, *& impleret cursum suum*, atque omnis ab eo plebs baptisma susciperet. Arbitramur Quartino & Longino Coss. seu anno æræ vulgaris 30. 6. die Januarii, ut à „ certa & minimè dubiâ traditione accipimus „ Christum à Nazareth ad eum fuisse profectum & baptismatis aquis ab illo perfusum.

Joan. 2. 13. Hoc eodem anno Christus primum „ ministerii sui Pascha celebravit à quo primus „ annus septuagesimæ & postremæ hebdomadis Danielis exordium cœpit, in ea porro „ fœdus confirmatum est multis. In annum „ sequentem æræ vulgaris 31. ætatis Christi „ 35. alterum Domini nostri Pascha conferendum esse duximus; tertium in vulgarem „ 32. quartum denique quo Christus victima „ salutis immolatus est, ineunte quarto seu „ medio posterioris hebdomadis Danielis, æræ Dionysianæ seu vulgaris 33, ætatis Christi 37, feriæ sextæ, diei 3. Aprilis esse adscribendum ut die Dominicâ ejusdem mensis redivivus è tumulo prodierit.

„ (1) In illis vero de ætatis Christi subdu-„ cendis

(1) *In illis verò &c.*] De hac ratione subducendorum an-norum

cendis rationibus ita religiose Petavio non " A. 1.
hæsimus ut paululum ab illo non deflexe- " Christi
rimus, parcè tamen, neque nisi gravissimis " ad 37.
de causis fusius in animadversionibus ad cap. "
4. lib. 4. partis 2. à nobis evolvendis, ab e- "
jus sententiâ recessimus.

norum nativitatis vitæ & mortis Christi *Vid. inf. Part. 2. lib. 4. c. 2. & dissertationes additas.*

CAPUT II.

De Cajo Caligula, Claudio, *ac* Nerone, *quorum gesta perstringuntur.*

A. 37. *Christi* ad 68.

CAJUS *Cæsar Caligula* dictus à militari calceamento, quo puer in castris uti solebat, patre *Germanico*, matre *Agrippinâ*, *M. Agrippæ* ac *Juliæ* filia, *Tiberio* successit, eodem quo ille obiit, anno *Christi* 37. (*a*) cui jam animam agenti suapte manu fauces elisisse dicitur. Annum tunc ingressus erat quintum & vicesimum; quippe natus *Antii* pridie Cal. *Sept.* (ait (*b*) *Suetonius*) patre suo & *Capitone* Coss. qui est æræ *Christianæ* duodecimus. Magna, ut primum imperium attigit, populi lætitia, nec minor spes exstitit similem fore *Germanici* patris augurantium; (*c*) cui virtutes omnes animi corporisque contigisse, memoriæ proditum est. Et quidem, ut optima plerumque solent esse pessimorum Principum initia, haud pauca tunc moderati ac civilis animi signa protulit; sed subinde, tanquam hominem exsuisset, feras ipsas immanitate vicit. Grassatus per ordinum omnium cædes, (*d*) *Macronem* quoque Prætorianis præfectum, cujus operâ factus erat Imperator, occidit. Consuetudinem stupri etiam cum sororibus fecit. Exhaustis infinitis opibus, ac vix anno vertente toto illo consumpto vicies ac septies millies HS, quod *Tiberius*

Par. 2. l. 4. c. 5.
Cajus Caligula.
a Suet. in Cajo 12.
b Suet. c. 8.
c Suet. ib. 3.
d Dio 59. Suet. 26.

A. 1. Christi ad 37. *Tiberius* congesserat (quæ ad coronatorum 72561500. propemodum attingunt) ad proscriptiones & rapinas convertit animum. Inter alia crudelitatis indicia excepta vox ejus est; *Utinam populus* Romanus *unam cervicem haberet!* (*a*) In exstructionibus operum nihil tam efficere cupiebat, quàm quod posse effici negaretur. (*b*) *Bajarum* medium intervallum & *Puteolanas* moles trium millium & sexcentorum passuum ponte conjunxit anno *Christi* 39. (*c*) Idem pro Deo coli se toto orbe terrarum, ac templa sibi constitui jussit. Ad extremum 9. Cal. *Febr.* à *Chærea Cassio* Tribuno cohortis prætoriæ, & aliis conjuratis, interfectus est anno *Christi* 41. cùm imperasset annis 3. mensibus 10. ac diebus 8. ut scribit (*d*) *Suetonius*; vixisset autem annos 29.

a Suet. 37. *b* Suet. 19. Dio. 59. *c* Suet. Philo. de Legat. Joseph. 19. Ant. c. 1. Suet. 58. *d* Cap. 59. Dio. 59.

Claudius. (*e*) *Claudius Nero Caji Caligulæ* patruus, *Drusi* filius, post *Cajum* præfuit, homo naturâ minimè malus, sed vecors ac stolidus. Itaque non tam suapte spontè crudelis fuit, quàm alieno ductu & arbitrio, præsertim libertorum & conjugum; quorum potestati se omniaque permisit. (*f*) Uxorem primùm habuit *Messalinam*; cujus stupra & inaudita flagitia ignota nulli solus nesciit, donec palam ausa nubere *Silio* equiti, jussu illius cum adultero perimitur, impellente *Narcisso*, qui cum *Pallante* altero liberto apud ipsum omnia poterat. Id evenit anno imperii ejus 8. *Christi* 48. *Dione* ac *Tacito* testibus.

e Suet. in Claud. Dio. 59. Par. 2. l. 4. c. 5. *f* Tac. l. 11. Suet. Dio. 60.

Alterum stoliditatis indicium, quod, occisâ *Messalinâ*, è qua *Britannicum* filium & *Octaviam* susceperat, *Agrippinam Germanici* fratris filiam duxit, *Neronis* ex *Domitio* matrem, anno imperii nono, *Christi* 49. idque *Pallantis* hortatu; cujus & *Agrippinæ* precibus *Neronem* adoptavit anno imperii 10. præteritoque *Britannico* successorem destinavit. Idem *Româ Judæos* anno *Christi* 49. (*g*) Mathematicos

g Tac. 12. Sueton.

ticos *Italiâ* pepulit anno 52. Expeditione in *Britanniam* insulam factâ intra dies 16. universam domuit, ut ait (*a*) *Dio*, anno imperii tertio. Moritur *Marcello* & *Aviola* Coss. 3. Eid. *Oct.* anno *Christi* 54. cùm ei venenum in boleto datum esset ab *Agrippina*. (*b*) Imperavit annis 13. mensibus 8. diebus 20. vixit annos 64. A 37. Christi ad 68. *a* Dio. 60. *b* Suet. Dio.

(*c*) Irato *Romanis* Deo, post vitrici mortem *Domitius Nero* cepit imperium annos natus (*d*) septimdecim; quod initio sic gessit, ut inter optimos Principes haberi potuerit; quamdiu scilicet *Senecæ* præceptoris monitis obtemperavit. Pòst ætatis licentiâ, & adulatione corruptus monstri quàm hominis similior exstitit. (*e*) *Parthos* captâ *Armenia* grassantes per *Corbulonem* repressit, strenuum & antiquæ virtutis ac severitatis ducem; qui & *Armeniam* recepit (*f*) anno *Neronis* 7. *Christi* 60. & *Tiridatem Vologesis Parthorum* Regis fratrem *Romam* venire compulit, & ab *Nerone* diadema petere. Quod (*g*) anno *Christi* 66. *Neronis* 13. factum; quo & *Corbulonem* honorificè revocatum mori coëgit. *Britannicum* statim, ut imperare est orsus, veneno sustulit. (*h*) *Agrippinam* matrem honore prius omni spoliatam, ac palatio pulsam, ad extremum jussit occîdi. Quod parricidium, ne quid ad illorum temporum infelicitatem deesset, Senatus probavit. Id evenit anno *Christi* 59. *Neronis* 6. (*i*) Post hæc inductâ *Poppæa*, quam ab *Othone* abstraxerat, *Octaviam* relegatam interfecit. (*k*) Conjuratione in ipsum *Pisonis* aliorumque detectâ, *Lucanum* Poëtam, *Senecam* Philosophum, cum aliis quamplurimis anno *Christi* 65. morte multavit; eodemque *Poppæam* gravidam ictu calcis exanimavit. Adjecit ad hanc immanitatem turpissimi dedecoris infamiam, quòd in scenam prodire, & inter histriones aut citharœdos ope-

c Suet. Dio. 62. *Nero.* *d* Suet. Nero. 8. *e* Tac. 13. Dio. 62. *Corbulo dux eximius.* *f* Tac. 14. *g* Tac. 16. Dio. 63. *h* Suet. 34. Tac. 14. Dio. 61. *i* Sueton. Dio. 61. Tac. 14. *k* Tac. 15. Dio. 62. Sueton.

A 37. Christi ad 68. operam dare, & *Circensibus* equos agitare non est veritus. Quin etiam, ut ardentis *Trojæ* speciem velut per ludicrum exprimeret, in-
a Tac. 15. Sueton. Dio. 63. cendit Urbem (*a*) anno *Christi* 64. Quibus flagitiis cùm in odium suorum contentumque venisset, destitutus ab omnibus, & ad supplicium quæsitus, carnificis in se partes occupavit anno imperii decimo quarto, æ-
b Suet. ræ *Christi* 68. (*b*) eo die, quo *Octavium* interemerat.

CAPUT III.

Judaïcæ *res*, & Christianæ, *sub* Cajo, Claudio, & Nerone.

A *Christi* 37. ad 68.

Vide l. 11. de Doct. Temp. c. 10. & seq. AGRIPPA *Aristobuli* filius, senioris nepos *Herodis*, à *Tiberio* vinctus, quòd *Cajo Caligulæ* studens ei precatus esset imperium, mox ut *Tiberius* obiit, à *Cajo* vinculis solutus est, ac *Philippi* & *Lysaniæ* tetrarchiis cum
Agrippa Rex. *c* Joseph. 18. Antiq. 8. Regis appellatione donatus, (*c*) auctore *Josepho*; ac sequente anno, *Caji* secundo, ut idem refert, ad regnum suum navigavit. Cujus æmulatione soror ejus *Herodias*, quæ *Philippo* viro suo relicto incestas cum ejus fratre *Herode Antipa Galilææ* Tetrarchâ nuptias junxerat, hunc ipsum *Romam* ad regium decus obtinendum adire compulit. Sed ibi *Agrip-*
d Joseph. ib. c. 19. *pa* literis offensum sibi *Cajum* reperit, ac (*d*) speratum Regis honorem mutavit exsilio, & *Lugdunum* relegatus est, ejusque Tetrarchiâ auctus est *Agrippa*; quod anno *Caji* tertio, vel ineunte quarto, contigisse paulò pòst constabit. Quo tempore *Vitellio Syriæ* Præsidi successor datus est *Petronius*, cui mandatum à *Cajo*, ut imaginem suam *Hierosolymis* in
e Joseph. c. 11. templo collocâret; sed differente *Petronio* (*e*) mortuus est interim *Cajus*. *Alexandriæ* quoque

que *Judæi* à *Flacco Avilio* Præfecto indignè habiti (*a*) *Philonem* gentis suæ nobilem ac disertum virum *Romam* ablegarunt ad *Cajum*, à quo illusus & ejectus est. Quin eodem anno *Pilatum* vitæ pertæsum sibi necem attulisse, (*b*) ex *Eusebio* didicimus. A 37. Christi ad 68. *a* Philo. l. de Legat. Joseph. ib. c. 10.

Cajo vivis exempto, qui successit ei *Claudius* anno *Christi* 41. eo ipso (*c*) regnum amplificavit *Agrippæ*, additâ *Judæa* & *Samaria*. Sic regnum *Herodis* post ejus mortem in lacinias divisum, ex asse primus *Agrippa* possedit. Qui statim *Hierosolymam* adiens *Christianos* instituit persequi, quò sibi *Judæos* conciliaret, ac primùm (*d*) *Jacobum* occîdit; deinde *Petrum* in carcerem conjecit, unde ab Angelo est ereptus. Nec diu crudelem ambitiosumque Principem cœlestis ira distulit. Post tres annos, quàm *Palæstinæ* totius Rex erat factus, *Cæsareæ* cùm esset, quæ *Stratonis Turris* dicitur, (*e*) proque tribunali verba faceret, tanquam Deo acclamari sibi passus, subitâ Numinis irâ, scatentium è corpore vermium tabe confectus est. Paulò ab *Luca* diversam narrationem apud *Josephum* mortis illius invenies. Sed de tempore quod diximus, affirmat. Nam quatuor annis regnasse illum imperante *Cajo*, tribus sub *Claudio*, in totum septenis annis asserit. Eo defuncto, *Judæa* deinceps contributo est *Syriæ*, ac proprios Reges habere desiit. *b* In Chron. & 2. Hist. 7. *c* Joseph. l. 19. c. 4. *d* Act. 9. *e* Act. 12. Joseph. 19. c. 7.

Interea per *Judæam*, & *Syriam*, ac longiùs quoque propagari pietas *Christiana* cœpit, incumbentibus in eam rem naviter Discipulis, præsertimque *Petro*, ac *Paulo*. Quorum ille peragratâ *Syria*, *Antiochiæ* sedem Pontificiam fixisse creditur anno post Passionem *Christi* septimo, æræ communis 37. cui annos sex integros præfuit. *Romam* inde (*f*) circa *Claudii* secundum migravit annum, ut in *Chronico* scribit *Eusebius*, qui & annis 25. Urbis Epis- *Christianæ rei incrementa.* *f* Euseb. 2. Hist. c. 24. *Petri cathedra Romana.*

A 37. Christi ad 68.

Episcopum *Petrum* fuisse refert. (1) *Dionysius Alexandrinus* apud *Eusebium* auctor est, primum omnium *Petrum Romæ Christi* prædicasse fidem, sive Ecclesiam ibi fundasse. Hujus sedis principium cadit in annum *Claudii* tertium, *Christi* 43. qui est ab ejus profectione proximus, cùm *Paulus* nondum eò pervenisset; qui in *Asia*, & *Græcia*, *Macedonia*que interim procurabat Evangelium; atque anno post Passionem *Christi* 25. *Neronis* 2. vinctus *Romam* adductus est, (*a*) ut testatur *Hieronymus*. Qui est annus *Christi* 56. Itaque diu ante *Paulum Romam Petrus* adiit.

a Hier. Script. Eccl.

Prima persecutio sub Nerone.

Paulus ab *Nerone* coram auditus & absolutus est. Sed cùm utriusque, ut apparet, Apostoli studio *Romæ Christiana* fides adolesceret, primus eam insectatus est *Nero*. Qui cùm Urbi (ut suprà dictum est) subjecisset ignes anno imperii 11. æræ *Christianæ* 64. falsò sceleris hujus in *Christianos* derivavit invidiam. Ideo comprehensi plerique, & horrendis affecti suppliciis, (*b*) adeo ut nonnulli sebo, adipe, ac pice obliti, facium instar, in usum nocturni luminis arserint. Eodem ferè tempore *Simon Magus*, qui (*c*) *Samariæ Christianam* Religionem importante *Philippo* ei nomen dederat, & ad maleficas artes postea redierat, *Romam* advenit, ac præstigiis suis *Romanos* illusit: (2) (*d*) quem *Petrus* à Dæmoni-

b Tac. Annal. 15. Suet. 16.

c Act. 8.

d Arnob. 2. Cyril. Cat. 6. Chrysol. Serm. 47. Sulp. l. 2. Chrysost. Hom 18. in Acta. Ephrem. Serm. de Hæret. p. 803. & alii.

(1) De priorum Romanorum Pontificum ætate nihil certi haberi potest usque ad Victorem. Hæc historiæ Christianæ capita eruditè tractarunt Pearsonius, Papebrochius, Pagi, Tillemonius, ne tamen inter se consentiunt Eusebius tradit Petrum sedisse Romæ 25. an. quod maximas patitur difficultates Lactantius verò in libro edito à Balusio tom. 2 Miscellan. de mortibus persecutorum asserit Petrum per 25. annos multas provincias peragrasse, postea venisse Romam initio Neroniani imperii hoc est ann. æræ vulgaris 54. obiit verò ann. 65. undecim igitur tantum annos Romanam sedem obtinuisse Petrum existimant multi.

(2) Petri cum Simone Mago certamen dubium valde ac incertum est cum veterum Scriptorum nullus ante Arnobium de illo sermonem faciat.

monibus in aëra subvectum, ac volitantem oratione suâ dejecit. Ob id *Neronis* jussu tam ille, quàm *Paulus* capitis damnati sunt 3. Cal. *Jul.* anno *Christi* 67. *Neronis* exeunte 13. (*a*) *Petrus* inversis vestigiis cruci suffixus est. (*b*) *Paulus* eâdem die gladio truncatus est.

Reliquorum Apostolorum acta nulla ferè certa ac fide digna historiâ comprehensa in obscuro latent. De *Matthæo* scribit (*c*) *Irenæus* scriptum ab eo tunc Evangelium, cùm *Petrus Romanam* instituit Ecclesiam. *Jacobum* quoque minorem fratrem Domini, qui primus *Hierosolymorum* Antistes ab Apostolis ordinatus est, (*d*) anno sedis suæ 30. *Neronis* septimo, *Judæi* peremerunt: quod in annum incidit *Christi* 61. *Jacobo* successit *Simon*, *Petro Linus*, qui hactenus Chorepiscopus fuisse putatur.

Utriusque cathedræ tempus auctoritate nititur. Sed *Romanæ* intervallum plures, quàm *Antiochenæ*, testes habet. Hujus enim solus vindex est *Eusebius* in *Chronico*, qui ad annum ultimum *Tiberii* initium ejus adscribit, à quo septimo deinceps anno *Romam* profectum esse *Petrum* adnotat. Sed prior illa de *Antiochensi* sede lacinia germana non est, cùm nec in veteribus libris appareat, & absurdè *Petrum Antiochiæ* doceat annos 25. mansisse. De *Romana* constantiùs Antiqui loquuntur, cujus finis in *Petri* nece factus est, anno *Christi* 67. *Neronis* labente adhuc 13. & instante 14. sed is decimus quartus computatur ab *Hieronymo*, qui Apostolos ambos eo ipso mortem obiisse scribit, eumdemque numerat post Passionem *Christi* 37. (*e*) Ad hæc *Petrum* ait annis 25. *Romanam* sedem obtinuisse. Unde videri potest circa annum *Christi* 43. illius initium fecisse: *Antiochenæ* verò ante annos, sex, *Christi* 37.

Neque verò *Romanam* tantùm Ecclesiam à

A 37. Christi ad 68. *Petri Paulique mors.*

a Ambros. in Ps. 118. Oct. 21. Euseb. 3. de Dem. p. 75. Aug. serm. 28. de Sanct. *b* Hier. de Script. Chrysost. Hom. 2. in epist. ad Rom. *c* Iren. l. 2. c. 1.

Iacobus minor.

d Hier. de script. Eccl. Euseb. Chron.

Demonstratur cathedræ Romanæ tempus.

Vide tr. de Doct. Temp. c. 13.

e Hier. de Vir. Illust. & in Chr.

A 67. Christi ad 96. *Petro* fundatam esse Veteres produnt. Sed etiam *Innocentius* I. in *epistola* prima, *manifestum esse*, ait, *in omnem* Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, *atque* Siciliam, *insulasque interjacentes nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus* Petrus, *aut ejus successores, constituerint sacerdotes. Aut legant*, inquit, *si in his provinciis alius Apostolorum invenitur aut legitur docuisse.*

CAPUT IV.

De Galba, Othone, Vitellio, Vespasiano, Tito, Domitiano, *deque* Hierosolymorum *excidio.*

A 68. *Christi* ad 96.

a Suet. Nero. c. 40. & 41. Xiph. *Galba.* PAULÒ ante *Neronis* obitum, (*a*) *C. Julius Vindex*, qui pro Prætore *Galliam* regebat, palam deficiens, (1) *Sergium Galbam Hispanias* administrantem ad imperium capessendum impulit; quod ille, subinde interempto manu suâ *Vindice*, perseveravit facere. *b* Suet. Galba. Xiphil. (*b*) Ita sublato *Nerone*, imperavit menses circiter septem, grandi jam natu; ac sequente anno *Christi* 69. ineunte, periit cum eo, quem adoptarat, *Pisone*, cùm jam *M.* (2) *Silvius* *Otho.* *Otho* Imperator acclamatus esset. Sed huic perbreve imperandi spatium fuit, ac trium circiter mensium.

c Tac. 1. Hist. & 2. Suet. in Othone & Vitel. Plut. in Othone. Xiphil. Interim (*c*) *Vitellius Germanicarum* legionum, quibus Consularis legatus præerat fiduciâ, Imperatoris nomen usurpat, & ad *Bebriacum Othonis* levi prælio vincit exercitum: qui civilium pertæsus armorum voluntariam sibi necem conscivit *Aprili* circiter mense, ætatis anno 37.

Vitellius. *d* Suet. Tac. Xiphil. (*d*) *Vitellius* post *Othonem* imperium octo admodum mensibus gessit, eodem anno *Christi*

(1) Leg. Servium Sulpicium Galbam, ut observat. *in Præfat. Edit. huj. op. Lugd. Bat.*

(2) Leg. M. Salvius Otho. ibid.

sti 69. quod intervallum haud solus implevit. Nam *Flavius Vespasianus*, qui ad comprimendos *Judæos* à *Nerone* missus fuerat, adjuvantibus *Tiberio Alexandro Ægypti* Præfecto & *Muciano Syriæ* Præside, trium cæde Principum quasi fluctuans & incertum suscepit imperium. (*a*) Primus *Tiberius* Calendis *Juliis* anni *Christi* 69. legiones in illius verba sacramentum adegit; isque primus principatus dies in posterum celebratus, ait *Tacitus*. (*b*) Decem annos imperium rexit summâ æquitate ac clementiâ. Obtrectantium libertatem, maximèque Philosophorum, patientissimè tulit. *Helvidium* tamen *Priscum Thraseæ* generum, sectâ *Stoïcum*, & Prætorem, nimiâ ejus insolentiâ coactus relegavit, ac jussit occidi; tum Philosophos, uno excepto *Musonio*, Urbe submovit anno *Christi* 73. Ingenia doctrinásque magnâ liberalitate complexus est. Primis enim *Latinis Græcisque* Rhetoribus à fisco annua centena constituit. Sola in eo culpabatur pecuniæ cupiditas; quam tamen excusare solebat ærarii fiscique inopiâ, asserens quadringenties millies opus esse, ut Respublica stare posset. Ea summa ad nostram pecuniam redacta coronatorum circiter efficiet 107500000.

A 68. Christi ad 96. *Vespasianus.*

a Tac. Hist. 2.

b Suet. Xiphil.

Bellum eo Imperatore confectum est *Judaïcum*, ad quod privatus adhuc ab *Nerone* missus erat, ut suprà docui. Id à seditiosis quibusdam ortum habuit, quorum (*c*) dux *Eleazarus*, *Ananiæ* Pontificis filius; qui per speciem religionis adversus *Romanos* arma moverunt. Dehinc strage suorum, qui à *Cæsariensibus*, *Scythopolitanis*, aliisque passim trucidabantur, efferata gens contra *Romanos* pertinaciùs contendit. *Cestius Gallus*, *Syriæ* legatus, *Hierosolymam* obsidens cum magna copiarum suarum cæde in fugam agitur (*d*) anno *Neronis* 12. *Novembri* mense, *Christi* 65.

Vide Par. 2. l. 4. c 5.

Hierosolymitanum excidium:

c Joseph. 2. de Excid. c. 17. & seq.

d Joseph. l. 2. c. 24.

A 68. Christi ad 96. — Victores *Hierosolymam* reversi cùm alios belli
duces eligunt, tum *Josephum Matthiæ* filium.
Iosephus Historicus. — (*a*) Anno *Christi* 67. *Vespasianus* per *Galilæam*
ac *Judæam* arma circumferens, præter oppi-
da pleraque, ducem ipsum belli *Josephum* in
a Joseph. l. de Exc. 1. c. 14. Suet. Xiph. — potestatem redigit, à quo & illi prædictum
est imperium. Postremò caput gentis *Hiero-
solymam* aggressus, mox interruptam *Neronis*
aliorumque cæde Principum obsidionem per
Titum filium jam *Augustus* instaurat anno im-
perii secundo, *Christi* 70. per Azymorum dies;
b Joseph. 6. de Exc. c. 26. — ac demum (*b*) *Loi* decimo, sive *Augusti* 5.
die, templo succenso, urbs est capta penitùs,
(*c*) *Gorpiæi* 8. qui *Septembris* 1. respondet, fe-
riâ 7. ut *Xiphilinus* ex *Dione* prodidit.

c Id. lib. 6. 47. — Ea clades *Judaicæ* genti ac nomini exitium
attulit, tantaque vis calamitatis, ac tam mul-
tiplex malorum species fuit, ut appareret ob
unius Filii Dei indignissimam necem pœnas
d Joseph. Lib. 7. de Excid. Dio. 66. — istas esse persolutas. (*d*) Nam & horrenda
fames inclusos mœnibus in eam rabiem im-
pulit, ut humanis vescerentur carnibus, ac
natorum etiam corpora matres absumerent:
& undecies centena millia, quod fando vix
auditum erat, unâ illâ obsidione perierunt.
e Hieron. in 8. Zach. — Urbs ipsa denique solo æquata; (*e*) cui &
aratrum victor impressit. Anno imperii ter-
tio, *Christi* 71. (*f*) *Vespasianus* cum *Tito* fi-
f Joseph. 7. c. 24. vel ιθ: — lio de *Judæis* triumphavit, ac tum *Jani* tem-
plum occlusit, & Pacis ædificare cœpit. Eo-
dem anno tumultuantibus *Alexandriæ Judæis*,
g Id. c. 30. vel λζ. — (*g*) *Lupus* Præfectus templum ipsorum *Onion*
dictum ab *Onia* Pontifice, qui illud fundarat,
obstruxit. Dehinc Consulatu suo nono, quem
h Suet. in Vesp. c. 24. Dio. 66. — cum *Tito* filio gessit, (*h*) decessit ex morbo,
dum legationibus operam daret, asserens *Im-
peratorem stantem mori oportere*. Fuit hic an-
nus *Christi* 79. dies, VIII. Calend. *Julias*,
cùm annos vixisset 69. mensem 1. dies 7. im-
perasset annos decem.

(*a*) In-

(*a*) Inter optimos Imperatores jure numeratur, qui *Vespasiano* patri suffectus est; *Titus*; etsi, antequam imperaret, crudelitatis, avaritiæ, ac libidinis suspectus fuerit; sed qualescumque mores suos in principatu sic in melius convertit, ut amor ac deliciæ generis humani vocari meruerit. Præcipua in illo mansuetudinis ac facilitatis laus exstitit. Nulli negare quicquam solitus, ajebat, *Neminem à Principe tristem oportere discedere*. Cùm super cœnam recordatus esset, nihil se cuiquam eo die præstitisse, *Amici*, inquit, *diem perdidi*. Eo imperante, anno *Christi* 80. ex *Vesuvio* monte ingens vis flammarum ac mox cineris erupit. (*b*) Hæc verò in *Africam*, *Syriam*, & *Ægyptum* usque pervasit. Oppida periêre duo, *Pompeji* & *Herculanum*. Amphitheatrum & thermas suo nomine dedicavit.

A 68. Christi ad 96.

a Suet. Xiphil. *Titus*.

b Xiphil. Plin. Jun. l. 6. Ep. 16.

Moritur anno *Christi* 81. Eid. *Septembris*, post annos duos, ac menses totidem, diesque 20. quàm successerat patri, (*c*) altero & quadragesimo ætatis anno; non sine dati ab fratre *Domitiano* veneni suspicione.

c Suet. *Domitianus*.

Incredibile sui desiderium *Titus* moriens Senatui populoque reliquerat. Auxit (*d*) id *Domitianus* frater ejus ac successor, pænè omnium, qui hactenus fuerunt, ac deinde vixerunt, Principum teterrimus. Atqui inter initia principatus clementiæ justitiæque nonnullum specimen ediderat. Sed mox indolem prodidit, ac sævitiâ, rapacitate, luxuriâ æmulum se *Neronis* ostendit. In muneribus ac spectaculis effusus, quinquennale inter alia certamen instituit, *Capitolino Jovi* triplex, musicum, equestre, gymnicum, anno *Christi* 86. Primus se *Dominum* ac *Deum* appellari, voluit. Initium imperandi cùm habuisset anno *Christi* 81. conspiratione suorum opprimitur anno 96. decimo quarto Calend. *Octobris*, anno ætatis 45. cum imperasset annos 15. dies 6.

d Suet. Xiph.

e Suet. 4. Censor. c. 18.

A 68. Christi ad 96.

CAPUT V.

De Christiana *re ab exitu* Neronis *ad ultimum annum* Domitiani, *sive* A 68. *Christi* ad 96.

CHRISTIANÆ res illius temporis haud magna in luce versantur, scriptorum magis inopiâ, quàm quia mandari quod posset literis exstaret nihil. Nam neque parva, neque scitu indigna credibile est Apostolos, ac *Christi* Discipulos, toto orbe gessisse; sed pleraque fabulis & incertis narrationibus adspersa sunt. Tum nos præcipua tantùm capita rerum, non exactam singulorum historiam mandare huic libro decrevimus.

Romani pontifices. *Petro* ab *Nerone* interfecto, *Romanam* Ecclesiam *Linus* regendam suscepit, ut (*a*) antiqui Scriptores asserunt; quibus suffragatur vetus *Indiculus Romanorum Pontificum Liberii* tempore contextus, quem penes nos habemus. Huic annos 11. menses 2. cum diebus aliquot assignant; ut anno *Christi* 78. decesserit. Cui (1) *Cletus* deinde successit, quem *Anacletum* vocat *Irenæus*, ut & *Græci* complures, ac duodecim annis sedit, mensibusque septem; & martyrium fecit anno *Christi* 91. ac successorem habuit *Clementem*. (*b*) Anno porrò *Domitiani* 13. vel 14. *Christianum* in nomen ardere persecutio cœpit; in qua S. *Joannes* Apostolus in *Patmon* insulam relegatus (*c*) scripsit *Apocalypsin*, (*d*) sub exitum *Domitiani*, cùm antea *Romæ* in fervens demersus oleum illæsus abiisset, (*e*) quod ex *Tertul-*

a Iren. l. 3. c. 3. Tert. Carm. cont. Mar. l. 3. Euf. Chron. Epiph. Hær. 28.

b Eufeb. Chron.

c Hier. de Script. Eccl.

d Iren. l. 5. c. 30.

e Hier. l. 1. in Jovin.

(1) Cletum ab Anaclето secernendum non esse pereruditè demonstravit Pearsonius in Dissertationibus posthumis, idque non ex Irenæo tantùm, sed ex omnibus Græcis. Hunc porro non Anacletum, sed Anencletum vocari ibidem ostendit Pearsonius.

Tertulliano Hieronymus approbat. Passi sunt & *Flavius Clemens* Consul *Domitiani* consobrinus, & uxor ejus *Flavia Domitilla* ejusdem Imperatoris cognata; quibus ἀθεότητ☉ & *Judaismi* crimen impactum, ut scribit (*a*) *Dio*; *Domitillam* ait *Eusebius*, sive *Hieronymus* in *Chronico*, *Clementis* Consulis ex sorore fuisse neptem, & eamdem virginem *Romanum Martyrologium* nominat. A. 68. Christi ad 96. *a* Dio. l. 67.

Hæretici porrò eodem intervallo complures exstiterunt. Præcipui verò *Simon Magus* à *Petro* Apostolo de sublimi dejectus; *Nicolaus*, à quo *Nicolaitarum* secta profluxit: (*b*) *Hymenæus*, *Philetus*, *Phygellus*, *Alexander*, quorum Apostolus meminit. (*c*) *Ebion* post excidium *Hierosolymitanum* hæresis suæ venena sparsit, ut scribit *Epiphanius*. *Menander* item, ac *Cerinthus*, temporibus iisdem vixêre. *Hæretici.* *b* 2. Tim. 1. & 2. & 4. *c* Epiph. Hær. 30.

Caput VI.

De viris doctrinæ laude præstantibus, qui ab ortu Christi *ad* Domitiani *obitum sæculo ferè integro floruerunt.*

Illustravit hanc ætatem *Judæi Philonis* eloquentia pariter ac sapientia, (*d*) qui publica pro *Judæis Alexandrinis* legatione functus est apud *Cajum* Imperatorem. Tum *Musonius Tyrrhenus Vulsiniis* oriundus, sectâ *Stoicus*, qui *Neronis* tempore vixit, ut ait *Suidas*. *Apollonius Tyaneus Musonii* familiaris. *Demetrius Cynicus* multùm ab (*e*) *Seneca* laudatus. Longè verò clarissimus habitus est *Seneca* ipse *Stoicus*, ac *Neronis* præceptor, & ab eodem mori coactus. Sub *Tiberio* floruit (*f*) *Strabo* Philosophus pariter & Geographus scriptor. Sub *Nerone* Poëtæ celebres fuêre *Lucanus*; *Silius Italicus*, quo *Nero* Consule *Philo Iudæus.* *d* Philo de Legat. *Musonius.* *Tyaneus.* *Seneca.* *e* Sen. ep. 63. *f* Strabo 13. *Poëtæ celebres.*

A 68. Christi ad 96. sule mortuus est; *Persius* Satyricus. Paulò pòst sub *Domitiano*, *Martialis*, *Valerius Flaccus*, *Statius*, *Juvenalis*. Historici, *Suetonius*, *Tacitus*: inter *Judæos* (a) *Josephus*, qui anno *Domitiani* 13. *Christi* circiter 93. *Antiquitates Judaicas* absolvit, ætatis anno 56. ut ipse profitetur. Ita natus erit anno *Christi* 37. *Caji Caligulæ* primo; quod in vita ipse sua testatur. Ejus æqualis & æmulus fuit *Justus Tiberiadensis*, de quo (b) *Photius*. *Vespasiano* quoque Principe exstitisse fertur *Q. Curtius* positissimus Historicus. Eruditionis variæ palmam tulêre sub *Tiberio*, Grammaticus *Appio Alexandriâ* oriundus; *Plinius senior*, qui *Titi* anno 2. dum *Vesuvii* montis incendium propiùs, quam tutum erat, intuetur, (c) exstinctus est *Christi* anno 80. *Plinius* item *junior* illius sorore natus sub *Domitiano* ac *Trajano* celebris fuit; eodemque tempore *Quintilianus*. *Asconius Pedianus Ciceronis* interpres longè nobilissimus anno *Vespasiani* 7. ut scribit *Hieronymus* in *Chronico*, natus annos 73. luminibus captus, duodecim postea vixit annos.

a Joseph. in fine l. 20.

b Phot. cod. 33. *Plinius.*

c Plin. Jun. l. 6. ep. 16.

Asconius, *Q. Quintilianus.*

CAPUT VII.

A 96. Christi ad 138.

De Nerva, Trajano, *&* Hadriano, *& quæ ab iis, vel eorum temporibus gesta.*

A 96. *Christi* ad 138.

COCCEJUS *Nerva* oppido *Narniensi* genitus, grandi jam ætate post *Domitianum* suscepit imperium anno *Christi* 96. & ad annum integrum menses 4. diesque 11. adjecit, Princeps optimus, sed propter ætatem contemptus. *Domitiani* acta rescidit; & quæ per vim & injustitiam erant adempta, restituit. Ita se demùm in imperio vixisse dicebat, ut, quo minus tutò privatus posset vivere,

d Dio. 68. Aur. Victor. Eutr. Vide Par. 2. l. 4. c. 6.

vere, nihil metueret. Sed ei ad compescendum militem auctoritas defuit. Itaque *Domitiani* interfectores, à quibus imperium acceperat, illo repugnante à Prætorianis jugulati sunt. Ideo *Trajanam Germaniam* administrantem in filium adoptavit; cum quo (*a*) tribus vixit mensibus. Obiit 6. Cal. *Febr.* (*b*) cùm vixisset annos 65. menses 10. dies 10. *Eutropius* annos vitæ ejus numerat duos & septuaginta.

A 96. Christi ad. 138.

a Victor.

b Dio.

Anno ergo duodecentesimo *Christi Ulpius Trajanus* cepit imperium apud *Agrippinam Coloniam*, annum agens 42. ex urbe *Tudertina* oriundus, ut scribit (*c*) *Victor*. (*d*) *Eutropius Italicæ* natum in *Hispania* memorat. Bellicæ vir rei peritus imprimis ac strenuus, prudens idem, moderatus, ac mitis; ut *Optimi* cognomen omnium consensu meruerit. Amicis eum culpantibus, ait *Eutropius*, quòd nimis circa omnes comis esset, respondit *Talem se Imperatorem esse privatis, quales esse sibi Imperatores privatus optasset*. *Daciam Romanis* provinciis addidit, victo Rege *Decebalo*, qui suapte manu periit anno *Christi* 102. (*e*) In Orientem profectus, *Armenios*, *Iberos*, *Colchos*, *Sarmatas*, *Osrhoënos*, *Arabas*, *Bosphoranos* perdomuit. In *Parthos* invectus *Seleuciam*, *Ctesiphontem*, & *Babyloniam*, aliasque subegit urbes. Sed dum in mare rubrum navigat, omnes illi ferè populi defecerunt; quos statim per sese ac per suos duces recepit. (*f*) Ingens illo imperante terræ motus *Antiochiam* evertit anno *Christi* 115. quo Coss. fuere *Messala* & *Pedo*; quorum hic ruinâ subitò est oppressus. *Trajanus* per fenestram eductus vix evasit. *Judæi* quoque *Cyrenenses* in *Romanos* & *Græcos* omni crudelitatis genere grassati sunt per *Ægyptum* atque *Cyprum*: quos *Trajanus* per *Martium Turbonem* infinitâ strage compescuit. Tandem rebellantibus *Parthis*,

Trajanus.

c Dio. l. 68. Vict.
d Eutr. 8.

Trajani aureum dictum.

e Dio. Euseb. Chron.

f Dio.

A 96. Christi ad 138. *this*, qui ab *Romano* Imperatore datum sibi Regem expulerant, dum in illos arma molitur, in ægritudinem incidit; ob quam *Selinuntem* in *Cilicia* delatus obiit IV. Eid. *Aug.* anno *Christi* 117. ab eoque *Trajanopolis* urbs ipsa nomen accepit. Vixit, ut scribit *Victor*, annos 64. minus uno habet *Eutropius*. Imperavit annos 19. menses 6. dies 15. ait (*a*) *Dio*.

a Dio. 68.

Hadrianus.

b Spartian. Dio. 66. Vict. Eutr. 8. Par. 2. l. 4. c. 6.

(*b*) *Ælius Hadrianus Trajani* consobrinus, ejusque popularis, (nam *Italicâ* ortum accepit) *Plotinæ* favore, quæ uxor *Trajani* fuit, imperare cœpit anno *Christi* 117. vir ingenio varius ac multiplex, & ad virtutes perinde atque vitia factus. Artium in eo studium penè omnium fuit, etiam minutissimarum, quarum peritos, tanquam æmulos, obterere consueverat. Præstanti idem memoriâ & in obeundis provinciis assiduus ac diligens. Itaque tantum terrarum nemo peragravit. Mortuo *Trajano*, *Parthis Armenia*, *Assyria*, *Mesopotamia* cessit; *Daciam* quoque relicturus, nisi tot *Romanorum* civium, quæ illic erant, millia perdere esset veritus.

Hierosolymam instaurat.

c Spart. Dio. 69. Xiphil. Euseb. Chron. Oros. 7. c. 13.

(*c*) Sub hoc *Judæi* tumultuantes primùm à *Martio Turbone* compressi sunt anno ejus imperii secundo. Postea *Hierosolymam* instauravit, quam *Æliam Capitolinam* vocavit, eoque coloniam deduxit; atque in eodem loco ubi templum steterat, alterum in honorem *Jovis* constituit. Quæ res *Judæorum* animos ita commovit ut ad arma conversi atrocius, quàm unquam aliàs, bellum excitarint, duce *Barcocheba*, contra quos *Hadrianus* cùm alios belli peritos Imperatores, tum *Julium Severum* è *Britanniis* accivit; à quo paulatim oppressi *Judæi*, & internecione deleti sunt.

Judæi internecione deleti.

Cæsa *Judæorum* eo bello quingenta octoginta millia scribit *Dio*, præter innumerabilem multitudinem, quam fames, morbus, aut incen-

dium absumpsit; adeo ut *Palæstina* pænè ad solitudinem redacta sit. Ex illo tempore *Hierosolymam* adire *Judæis* sub pœna mortis vetitum fuit; (*a*) nisi quòd uno quotannis die lugendi gratiâ adire concessum est. Belli hujus exitus in annum *Christi* 135. incurrit, quo *Hadrianus* imperii vicesimum iniit.

A 96. Christi ad 138.

a Greg. Naz. Orat. 12.

(*b*) Ad extremum ævo jam ingravescente, morbisque confectus, prole cùm careret, *Cejonium Commodum Verum* adoptavit, quem *Ælium Verum* nominavit, ac *Cæsarem* fecit anno *Christi* 137. at is Cal. *Januariis* anni sequentis exstinctus est, ut scribit *Spartianus*. *Hadrianus* itaque affectâ valetudine *Arium Antoninum*, qui postea *Pius* est dictus, adoptavit, eâ lege, ut ille sibi duos adoptaret, *Annium Verum Ælii Veri* filium, & *Marcum Aurelium Antoninum*. Demùm occiso *Serviano* sororis suæ viro nonagenario, aliisque plurimis, cùm vitæ tædio sibi mortem afferre tentasset, apud *Bajas* periit in conspectu *Antonini Pii*, VI. Eid. *Jul.* anno *Christi* 138. (*c*) cùm vixisset annos 62. menses 5. dies 17. imperasset annos 21. menses 11.

b Spart. Dio. 69. Eutrop. Vict.

c Dio. 69. Xiphil. Spart. Vide 11. de Doct. Temp. c. 21.

CAPUT VIII.

De Antonino Pio, Marco Aurelio, Lucio Vero, Commodo.

A 138. *Christi* ad 192.

(*d*) ANTONINUS *Pius* adoptatus ab *Hadriano Romanæ* rei præfuit anno *Christi* 138. tantâ virtute ac bonitate, ut exempla omnia superârit. Patris enim potiùs affectu, quàm Principis, Rempublicam tractavit atque orbem terrarum sine bello, quamdiu imperavit, solâ auctoritate rexit; ideòque cum *Numa* comparatus est. Hunc exteri

Antoninus Pius.

d Capitolinus. Victor. Eutr. 8.

A 138. Christi ad 196. teri ac longinqui Reges & populi adeo veriti sunt, ut controversiarum suarum arbitrium ab eo poscerent. In eos, qui contra se conspiraverant, inquiri vetuit. Moritur (*a*) anno ætatis 70. imperii 24. *Victor* annos ætati illius assignat 72. In 161. porrò *Christi* annum mors ejus incidit, Nonasque *Martias*, cùm cœpisset anno 138. ex ante diem VI. Eid. *Jul.* Ita viginti duos annos cum octo fere mensibus gessit imperium.

a Capitol.

M. Aurelius. Post hunc imperavit *Marcus Aurelius*, *Pii* gener: hujus enim filiam *Valeriam Faustinam* in matrimonium habuit. Is ab ineunte ætate cùm cæteris artibus, tùm sapientiæ studiis excultus, hanc ipsam non minùs vità moribusque, quàm sermone ac professione præ se tulit. Principio *L. Ælium Verum*, cui *Lucillam* filiam collocarat, imperii participem fecit. Ac tum primùm duo Imperatores *Augusti* nomine Rempublicam gesserunt. *Tantùmque hujus rei & novitas & dignitas valuit, ut Fasti Consulares nonnulli ab his sumerent ordinem Consulum* ait (*b*) *Spartianus*. Ambo igitur ad undecimum annum communiter imperarunt, ut idem testatur cum *Eutropio*, vitæ institutis inter se dissimillimi. Nam *Verus* iners, luxuque perditus, ac parum civili ingenio fuit, quod fratris reverentia moderabatur. (*c*) A quo missus adversus *Parthos*, quadriennio toto per duces suos rem prosperè gessit. Itaque de *Parthis* ambo triumpharunt. *Marcomanicum* postea bellum ab iisdem suscipitur. Sed in ipsa profectione *Verus* apoplexiâ correptus inter *Concordiam* & *Altinum* periit anno *Christi* 171. si undecimum imperii annum attigit: vel 169. si nonum haud excessit. Nam utrumque refert *Eusebii Chronicon*. Solus ergo cum *Marcomanis*, quibus *Quadi*, *Vandali*, *Sarmatæ*, *Suevi*, ac barbari se omnes adjunxerant, *M. Aurelius* triennio consti-

b Spart. in Vero. Eutr. 8.

Verus.

c Capitol.

Marci Aurelii virtus.

conflixit, ait *Eutropius*, ac periculosissimo bello perdomuit: (*a*) in quo siti aliquando laborantem exercitum *Christiana* legio impetratâ de cœlo pluviâ recreavit; quod sub annum *Christi* 174. contigisse *Eusebius* ostendit. Ad hujus belli sumptus, exhausto ærario, ne quem exactionibus oneraret, imperatoriam omnem suppellectilem ornatumque distraxit; & post victoriam, emptoribus, qui reddere comparata vellent, pretia restituit. (*b*) *Avidius Cassius* falso mortis illius allato rumore tyrannidem cepit, ac post tres menses occisus est. *M. Aurelius*, annis 19. ac mensibus undecim in imperio transactis, apud *Vindobonam*, sive *Viennam*, morbo est exstinctus anno *Christi* 180. natus annos 59. ait *Victor*; quippe editus est in lucem avo suo *Vero* & *Augure* Coss. auctore *Capitolino*, qui in annum competunt *Christi* 121.

A 135. Christi ad 192. *Marci Aurelii virtus.*
a Xiphil. Euseb. Chron. & 5. Hist. c. 5.
b Volcat. Gallus.

(*c*) Optimo patri nequissimus filius suffectus est *Aurelius Commodus Antoninus*, crudelitate, libidine, avaritiâ, fœdis & Imperatore indignis artibus *Neroni* simillimus. Cum *Germanis* initiò rebus compositis, *Romæ* triumphavit. Idem *Lucillam* sororem, quæ cum aliis plerisque contra se conspirarat, occîdit, *Perenni* Præfecto Prætorio quæstionem habente; qui & ipse postea simili in culpa deprehensus capite pœnas luit. Exinde Prætorio præfecti sunt duo. *Perennis* potentiæ successit *Cleander* populo propter sævitiam & avaritiam invisus; qui exortâ seditione jussu *Commodi* interemptus est. Denique suorum insidiis, quibus necem destinarat, opprimitur anno imperii exacto duodecimo, superque mensibus 9. ac diebus 14. ait *Xiphilinus*, cùm vixisset annos 31. menses 4. (*d*) Siquidem natus est patre *M. Aurelio* ac *L. Vero* Coss. anno *Christi* 161. mors autem ejus incidit in annum *Christi* 192. pridie Calendas *Januarii*.

Commodus.
c Xiphil. Capitol. Herodian. 1. Vict. Eutrop.
d Lampr.

A 138. Christi ad 192.

CAPUT IX.

Christiana *res, & à quibus vel sanguine, vel stylo, sub illis Principibus defensa; tùm qui inter Gentiles doctrinâ celebres; item Hæretici.*

TRAJANO rerum potiente non statim in *Christianos* nova indicta persecutio est; sed *Domitiani* edicto semel orta Martyres aliquot dedit, è quibus insignis fuit (1) *S. Clemens Romanus* Pontifex, (*a*) qui anno tertio *Trajani* mortuus est, cùm cedisset annos 9. mensesque sex. Cui successit *Anacletus.*

S. Clemens.

a Hier. de Script. Eccl.

(*b*) In *Bithynia* verò *C. Plinius* Proconsul de *Christianis* habitâ quæstione, cùm eos falsis criminibus passim accusari deprehendisset, ex *Trajani* rescripto inquirere desiit; sic ut oblatos tantùm obstinatosque puniret.

b Plin. l. 10. Ep. 98. Euseb. 3. Hist. c. 33. & in Chr. ex Tert. Apol.

Porrò anno *Trajani* circiter decimo, tertia ab eodem (*c*) mota persecutio est, in qua *Simeon Cleophæ* filius annos natus 120. cruci suffigitur; nec non *Ignatius Romam* ex *Asia* perductus in amphitheatro leonibus objicitur anno *Christi* 108. & errat videlicet *Maximus* Martyr, qui, quòd *Dionysius* in *cap. 5. de Divinis Nominibus Ignatium* citat, ante *Domitianum* necem ejusdem *Ignatii* collocat. *Onesimus* item *S. Pauli* discipulus *Ephesi* Episcopus pro *Christo* patitur; & *Anacletus* Papa, cùm sedisset annos 9. menses 3. quem *Evaristus* excepit.

Persecutio Trajani.

c Euseb. Chron. & 3. Hist. c. 32. & seq.

Trajani

(1) S. Clementem Romanam sedem obtinuisse ante eversam Jerusalem, eversumque Templum, id est ante annum æræ vulgaris 71. concludunt eruditi quidam ex ejus Epistolæ ad Corinthios in qua loquitur de Templo, de Sacrificiis, de Levitis & Ministris velut si nondum abolita essent Templum & sacrificia. Ultro se Pontificatu abdicavisse existimavit Epiphanius in hæresi Carpocratianorum, eamque abdicationem significari volunt eruditi in Epistola 1. ejudem Clementis ad Corinthios.

Trajani persecutionem successor ejus propagavit *Hadrianus*, & in Martyres plurimos sæviit. *Evaristus* Papa sub illo cæsus *Alexandro* sedem reliquit; quam hic anno *Hadriani* 15. martyrio perfunctus *Sixto* transmisit; (*a*) cum jam *Faustinus* & *Jovita Brixiani* illius jussu necati essent circa annum ejus 4.

Imperante *Antonino Pio Justinus Martyr* (*b*) *Apologeticum* unum edidit; (1) alterum *M. Aurelio* & *L. Vero*; quorum sub initium illustre martyrium obiit.

Romani verò Pontifices pro *Christo* cæsi sunt, *Sixtus* anno secundo *Antonini*, cùm annos sedisset propemodum decem; (2) *Telesphorus* anno ejusdem 14. *Hyginius* anno 18. *Aurelii* verò anno 5. passus est *Pius*. (*c*) Huic successit *Anicetus*; occisus & ipse anno illius 13. Eo Ecclesiam administrante (3) *Polycarpus Smyrnæ* Episcopus *Romam* adiit, ac paulò pòst circa annum septimum *M. Aurelii*, egregium in *Asia* pro *Christo* certamen obiit. In eadem provincia passus est & *Pionius*. *Soter* post *Anicetum Romæ* cùm sedisset annos 4. agonem implevit, eique subrogatus est *Eleutherus* anno circiter *M. Aurelii* 17. (*d*) quando in *Galliis* ferali Imperatorum edicto *Christiani* complures occisi sunt, inter quos *Lugdunenses* Martyres excelluerunt; præsertim *Photinus* Episcopus, *Attalus*, *Alexander* Medicus, *Blandina*. *Actum primùm* (ait (*e*) *Severus*) *intra* Gallias *martyria visa*, *seriùs trans* Alpes *Dei religione suscepta*. Id anno evenit *Christi* 177. Passa est *Romæ* quoque sub *Aurelio* (*f*) *S. Fe-*

A 138. Christi ad 192.
Persecutio Hadriani.
a Acta SS. Faust & Jov.
Justinus Martyr.
b Euseb. l. 4. Hist. c. 16.
Hier. de Script.
Polycarpus.
c Iren. l. 2. c. 3. Eus. l. 4. Hist. c. 14 & seq. & in Chron.
d Eus. l. 5. Hist. c. 1. & seq.
Lugdunenses Martyres.
e Lib. 2.
f Martyrol. Rom.

(1) Hanc primam Apologiam quæ in Vulgatis secundum obtinet locum scriptam fuisse an. æræ vulgaris 140. erudite probat R. P. Pagi in Critica ad Annales Baronii.

(2) Post Apostolum Petrum Telesphorum primùm ex Romanis Pontificibus Martyrium subiisse putant aliqui ex eo quod Irenæus hunc primum Martyrem nuncupet, non verò alios ante ipsum si Petrum excipias.

(3) Polycarpum Romam venisse ann. æræ vulgaris 158 existimat & ostendit Pagi ad Annales Baronii.

A. 138. Christi ad 192. licitas cum filiis septem *Christianam* fidem contra Gentiles & Hæreticos stylo propugnarunt eodem sæculo quàm plurimi. Velut (*a*) *Agrippa Castor*, qui sub *Hadriano* contra *Basilidem* Hæreticum scripsit. *Quadratus*, & *Aristides Atheniensis*, qui pro *Christiana* Religione apologeticos edidere eodem imperante.

a Euseb. 4. Hist. Hier. de Script.

Scriptores Ecclesiastici.

Papias.

Æqualis item fuit illorum *Papias Joannis* auditor, & *Hegesippus*, qui sub *Aniceto* & *Eleuthero* vixisse *Romæ* scribitur ab *Hieronymo*, hoc est Imperatoribus *M. Aurelio* & *Commodo*, quando & *Melito*, *Sardensis*, & *Apollinaris Hierapolitanus*, & *Dionysius Corinthius* Episcopi, nec non *Athenagoras Atheniensis* Philosophus, pietatis & doctrinæ famam latè sparsere.

Inter Gentiles Philosophos insignis habitus est sub *Trajano Chæronensis Plutarchus*, ac *Dio Prusæus*; sub *Hadriano Phavorinus*, *Euphrates Stoïcus*, (*b*) qui morbi ac senectutis tædio cicutæ haustu vitam finiit *Hadriano* permittente. *Sextus* item, *Agathobulus*, & *Oenomaus*. (*c*) Sub *Antonino Pio Taurus Berytius Platonicus* vixit; tùm *Arrianus Nicomediensis* Philosophus, & Historicus; *Maximus Tyrius*; *Apollonius Chalcidicus Stoïcus*; *Basilides Scythopolitanus*; qui omnes *M. Aurelii* præceptores fuêre. Quo imperante *Peregrinus* Philosophus, cognomento *Proteus*, apud *Pisas* per *Olympicum* ludicrum exstructo rogo se ipsum cremavit Olympiade 236. ut scribit *Eusebius* in *Chron.* meminit & *Lucianus* peculiari libro, quem de ejus morte confecit. (*d*) *Menelaus* Mathematicus *Trajani* anno primo Lunam in spica Virginis notavit anno *Christi* 98. Paulò pòst sub *Hadriano* & *Antonino Ptolemæus* Astronomiæ princeps exstitit.

b Xiphil. & Eus. Chron.

c Capit. Euseb. Chron.

Peregrinus.

d Ptol. l. 7. p. 170. Græc.

Eruditi ingenii ac sermonis primas tenuêre *Trajano* Imperatore *C. Plinius* junior; (*e*) *Dio Prusæus*, quem *Trajanus* mirificè coluit;

e Philost. Euseb. Chron.

(*a*) Po-

(*a*) *Polemo Laodiceâ*, quæ est ad *Lycum*, oriundus, Rhetor, & Sophista, *Aristidis* magister, qui & ipse sub *Hadriano* floruit; *Fronte* insignis Orator; *Philostratus Lemnius*; *Herodes Atticus*, (*b*) qui imperantibus *Trajano*, *Hadriano*, & *Antonino* celebris fuit. *Hermogenes Tarsensis*, quem *Suidas* prodit, sub *Marco* anno ætatis 18. Rhetoricam magna cum admiratione professum, anno 24. omnium prorsus oblitum, nullâ, quod quidem appareret, ægritudine, in extrema inscitia, consenuisse; *Phlegon Hadriani* libertus, (*c*) qui ad Olympiadem 229. hoc est *Hadriani* obitum, & annum *Christi* 137. opus suum perduxit. Eadem tempestate *Galenus* Medicinæ princeps habitus est.

A 138. Christi ad 192.
a Suid.
b Suid.
c Suid.

Historias edidere *Pausanias Herodis* æqualis, *Appianus*, *Justinus*, *Ælianus Prænestinus*, qui *Græcos* ipsos suapte elegantiâ superavit. *Lucianus* item, & qui illum imitatus est *Apulejus*, circa hæc tempora vixisse creduntur. Jurisconsulti *Trajano* & *Antonino* imperantibus memorantur *Neratius Priscus*, *Domitius Labeo*, *Salvius Julianus*, *Volusius Mætianus*. (*d*) Grammatici *Aper*, *Pollio*, *Eutychius*, *Proculus Siccensis*, *Aulus Gellius*.

d Capit. Eus. 4. Hist.

(*e*) Hæretici sub *Trajano* & *Hadriano*, *Elxai*, qui se ad *Ossenos* adjunxit, ut ait *Epiphanius*, *Saturninus Antiochenus*, *Basilides Alexandrinus*, *Carpocrates* à quibus nefanda *Gnosticorum* secta profluxit; *Prodicus*; nec non *Marcio Ponticus*, quem circa annum *Christi* 134. hoc est extrema tempora *Hadriani*, virus sparsisse suum (*f*) ostendimus. Sub *Antonino* fuerunt *Ophitæ*, *Cainani*, *Sethiani*, *Apelles*, *Valentinus*, qui circa annum *Christi* 153. *Romam* advenit, *Cerdo*, *Tatianus Justini* Martyris discipulus. (*g*) *Cataphrygum* hæresis auctore *Montano*, & *Priscilla Maximilla*que insanis fœminis, *M. Aurelio* imperante nascitur, ut Annales testantur.

e Epiph. Hær. 19. & 27. & seq. *Hæretici.*
f Vide Animad. ad Epiph. p. 83. Iren. l. 3. c. 4. Eus. 4. Hist. c. 10.
g Eus. Chron. Epiph. Hær. 48.

A 138. Christi ad 192. *Interpretes Scripturæ Græci.* Sunt & Hæreticis annumerandi Bibliorum Interpretes, qui illo sæculo vixere, duo; *Aquila* semi-*Judæus* homo, ac semi-*Christianus*, quem ad tempus *Hadriani* refert (*a*) *Epiphanius*; & *Symmachus*, qui sub *M. Aurelio* scripsit. Ab his non longè abfuit *Theodotio*, (*b*) ut olim animadvertimus.

a Epiph. de Mens. & Pond.

b in Animad. ad Epiph. p. 399.

CAPUT X.

De Commodo, Pertinace, Juliano, Severo, Caracalla, Geta, Macrino, Alagabalo, Alexandro.

A 193. *Christi* ad 235.

c Herod. 2. Xiphil. Capitol. Eutr. Victor.

(*c*) OCCISO *Commodo*, anno ineunte *Christi* 193. *P. Helvius Pertinax* ab iisdem, qui *Commodum* oppresserant, Imperator est factus. *Pertinax.* Qui cùm Rempublicam optimis institutis regere ac militari cupiditati obviam ire vellet, intra octogesimum octavum diem è medio sublatus est. Cujus obitu fluctuantem, & quasi caducam, imperii possessionem licitari ausus est *Didius Julianus*. *Iulianus.* Sed post menses 2. dies quinque, quòd integrum donativum repræsentare non posset, ab iisdem destitutus, *Septimii Severi* jussu necatur. *Severus.*

d Spart. & alii superiores.

(*d*) Hic enim oriundus *Africâ*, cùm *Pannoniæ* præesset, per speciem ulciscendi *Pertinacis* imperium arripuit. Ac primùm Prætorianos ob indignam illius necem à suis circumventos exauctoravit; tum *Pescennium Nigrum Syriæ*, *Clodium Albinum Britanniæ* Præfectos, & imperii competitores, singillatim aggressus est. Primus *Niger* acie superatus, *Antiochiâ*, quò se receperat, captâ, ad *Euphratem* fugiens interemptus est, ut scribit *Herodianus*. *Spartianus* haud procul *Cyzico* interfectum refert. Oppresso *Nigro*, *Byzantium*, *Byzantium captum.* quod

quod in ejus fide perstabat, triennali obsidione *Severus* expugnavit, ac muris & libertate spoliatum *Perinthiis* contribui jussit anno circiter imperii quinto. A 197. Christi ad 235.

Rebus in Oriente pacatis, vertit in Occidentem arma contra *Clodium Albinum*, quem hactenus *Cæsaris* oblatâ dignitate sibi conciliarat. Cum eo ad *Lugdunum* in *Gallia* congressus cæsis utrimque plurimis, ipsoque inter alios *Albino*, solus rerum potitus est; urbs direpta & incensa; caput *Albini Romam* missum, in ejusque fautores & amicos acerbissimè sævitum est. *Albinus.* *Lugdunum eversum.*

Hinc denuò profectus in Orientem, *Parthos*, *Adiabenos*, *Arabas*que devicit; *Alexandrinis Buleutarum* jus dedit; *Plautiano* interim *Romæ* omnia gubernante, cujus filiam *Plautillam Antonino* filio desponderat. Nuptiæ deinde anno *Severi* circiter decimo celebratæ sunt; (*a*) ac tantum dotis numeratum, quantum Reginis quinquaginta satis esset. Verùm paulò posteà anno circiter *Christi* 204. *Plautianus* idem contra Imperatores conspirans, ab *Antonino* genero interimitur, & complures post eum interfecti, qui illi studuerant. *a* Spart.

Severus in *Britannias* abiit anno imperii 15. cum duobus filiis, *Bassiano*, quem *Antoninum* cognominârat, & *Augustum* anno circiter imperii septimo fecerat, ac *Geta Cæsare* adhuc, an *Augusto*. Ibi quatuor circiter annis re prosperè confectâ resedit & muro per transversam insulam ducto eam munivit. Ibidem denique majoris filii insidiis haud semel appetitus *Eboraci* moritur prid. Non. *Feb.* anni *Christi* 211. (*b*) cùm imperasset annos 17. menses 8. dies 3. Moriens septem annorum canonem reliquit; sic ut quotidiana modiorum quinque & septuaginta millia possent expendi; olei verò, quantum *Italiæ* toti per quinquennium sufficeret. *b* Xiph.

A 193. Christi ad 235.

a Spart. Herod. 4. Xiphil. Eutr. Vict.

Caracalla & Geta.

(*a*) *Antoninus Caracalla*, & *Geta*, duo *Severi* filii, pari jure post parentis obitum ad imperium evecti sunt, anno, ut dictum est, *Christi* 211. quorum ex indolis morumque dissensione perpetua discordia fuit. Miti erat ac civili, ut ferunt, ingenio *Geta*: truculentus alter, & furore præceps. A quo, anno imperii altero, ut è *Xiphilino* constat, *Christi* 212. in ipso sinu matris per colloquii speciem frater est occisus anno ætatis 23. Cæsa postea est amicorum illius ac fautorum ingens multitudo. In his *Papinianus* Jurisconsultus, quòd parricidium illius excusare legibus nollet. Post hæc in Orientem abiit *Antoninus*. *Alexandriæ* verò ingentem civium stragem edidit, quòd in ipsum aliquando dicta jecissent. *Artabanum Parthorum* Regem fraudulenter invasit, ac regnum ejus populatus est. Annis demùm à patris obitu sex, mensibus duobus exactis, ab *Opilio Macrino* Præfecto Prætorio per *Martialem* Centurionem interficitur *Edessam* inter & *Carras* VI. Eid. *Apr*. ut ait *Xiphilinus*, anno *Christi* 217. ætatis illius 29. eodem auctore; *Spartianus* 43. imputat.

Papinianus.

Macrinus.

b Capitol. Lamprid. Herodianus. Xiph. Vict. Eutr.

Alagabalus.

(*b*) *Macrino* post annum, mensesque duos, quàm imperium assumpserat, à militibus occiso, unà cum *Diadumeno* filio, imperavit *Aurelius Antoninus Alagabalus Varius*, ex *Jovis* vel Solis Sacerdote, *Caracallæ* filius vulgò, sed falsò creditus, anno *Christi* 219. Hic mortalium omnium fœdissimus fuit; adeo ut in mulierem, abjectâ virilitate, sponte se deformaret, & quidvis corpore suo pateretur. Igitur annis tribus, mensibus novem exactis, consensu militum cum matre *Semiamira*, sive *Julia*, cæsus anno *Christi* 222. unco impactus in cloacam, inde in *Tiberim* tractus est anno ætatis 18. ut narrat *Xiphilinus*, plerique duos annos & menses aliquot assignant imperii, vitæ 16. sed *Xiphilino* magis assentimur;

mur; cujus ratio, cùm de *Alexandro* dictum est, (*a*) alibi est reddita. A 193. Christi ad 235.

(*b*) Anno *Christi* 222. *M. Aurelius Severus Alexander* ad imperium pervenit, cùm jam *Cæsar* esset anno superiore factus: Princeps longè omnium optimus, ac pace belloque præstantissimus. Summam vel in dicendo; vel à Judicibus exigendo jure, diligentiam adhibuit, in eosque, qui favore aut corruptelâ justi fines excederent, severius animadvertit; adulatores, scurras, & aulicorum dedecora procul amovit; magistratus venales esse prohibuit, asserens non posse fieri, quin, quod emisset aliquis, hoc venderet. Itaque provinciarum rectoribus, ne populis oneri essent, instrumentum ex ærario præbebat.

a Par. 2. l. 4. c. 6. & 7.

Alexander.

b Ibidem.

Idem à *Christo* non abhorruit; cui cùm divinos honores habere ac templum condere per Senatum minimè licuisset, eum in larario coluit. Usus est in administrando jure clarissimorum ejus scientiæ virorum industriâ, (*c*) *Ulpiani*, *Pomponii*, *Celsi*, *Modestini*, *Pauli*, *Proculi*, *Venuleii*. Ex his *Ulpianus* ad Præfecturam Prætorii provectus, militari seditione interemptus est, ut affirmat *Zosimus*. Sed & bellicam laudem pacis artibus adjecit. (*d*) Eo quintum jam annum imperante, *Artaxerxes Persa* cùm *Parthos* tribus præliis superasset, interfecto Rege eorum *Artabano*, *Persarum* in Oriente instauravit imperium; ex quo Magi in pretio esse cœperunt, ut scribit *Agathias*. Hunc *Romanos* fines incursantem frustrà literis absterrere conatus *Alexander*, in eum duxit exercitum, vicitque, ut ex Actis Senatus docet *Lampridius*, ac triumphavit 7. Cal. *Octobr.* etsi longè alia *Herodianum* scripsisse idem referat. Hâc functus expeditione, novam contra *Germanos* suscepit; in qua conspiratione paucorum militum occiditur

c Lamprid. Zosimus 1.

Ulpianus.

d Herod. 6. Agath. 1. p. 61. Vid. Par. 2. l. 4. c. 7.

Persa imperium recuperant.

A 193. Christi ad 235. tur (*a*) *Moguntiaci* cum matre, cui se, quamdiu vixit, ad invidiam usque morigerum præbuit. Ita *Lampridius*, & *Herodianus*, *Zosimus* à *Maximino*, qui tyrannidem usurpârat, cum matre jussum interfici prodit. Id anno *Christi* factum est 235. (*b*) Imperavit annos paulò plus 13. vixit novem & viginti cùm mensibus 3.

a Hier. in Chron. & Euf. Orof. 7. c. 18.

b Lamprid. in Alex. Herod. 6. &c. Zosim. 1.

CAPUT XI.

De Christiana *re per illorum Imperatorum tempora, & illustribus pietate ac doctrinâ viris.*

EODEM, quo *Commodus* interemptus est, anno *Eleutherus* Papa moriens *Victorem* genere *Afrum* successorem habuit. (*c*) Qui *Theodotum Byzantinum* Coriarium de *Christo* pravè sentientem ejecit ab Ecclesia; ortamque de Paschate controversiam cùm *Romæ*, tùm aliis in locis, indictis Synodis composuit. (*d*) Quin etiam *Asianos Judaico* more celebrare perseverantes à communione segregare voluit. Sed hunc *Irenæus* ab eo consilio deduxit. (*e*) Gravis eo sedente procella persecutionis in *Christianos* incubuit; quam anno *Severi* decimo *Eusebii Chronicon* assignat, *Christi* 202. Per hanc *Leonides Origenis* pater *Alexandriæ*, (*f*) *Irenæus Lugduni* cum omni ferè populo suo passus est. Cujus persecutionis quædam in *Africa* velitatio fuit, (*g*) *Saturnino* primùm, deinde *Scapulâ* provinciam illam administrante.

c Euf. 5. Hist. c. 27.

Quæstio de Paschate.

d Euf. Ibid.

e Euf. 6. Hist.

Persecutio Severi.

f Martyr. Rom. Jun. 28.

g Tertull. in Scap.

Alexandro Imperatore pacem habuit Ecclesia. Nam & *Christianis* ille favisse dicitur. Verùm cùm eos in consilium adhiberet, qui ut juris peritissimi, ita *Christianis* iniquissimi erant, nonnullæ Martyrum cædes exstiterunt. (*h*) Quos inter *Cæcilia* claruit, cum *Tiburtio*, & *Valeriano Urbanum* quoque, qui *Zephyrino* subrogatus annum septimum agebat in Pontificatu, gladius abstulit.

h Martyr.

S. Cæcilia.

Eadem tempora quà insigni sanctitate, quà doctrinâ, fecerunt illustriora (*a*) *Pantænus* è *Stoïco Christianus*, qui cùm *Alexandrinæ* scholæ præfuisset, *Indias* Evangelii proferendi causâ petiit ac sub *Severo* & *Caracalla* floruit; *Rhodon Asianus Tatiani* discipulus sub *Commodo* ac *Severo*; *Clemens Alexandrinus* auditor *Pantæni*, & *Origenis* magister; *Miltiades*, & *Apollonius*, qui contra *Montanum*, ac *Priscillam*, & *Maximillam* scripsere; *Apollonius* Senator, qui pro *Christiana* Religione apologiam in Senatu recitavit, ejusque decreto capite truncatus est imperante *Commodo*; *Polycrates Ephesiorum* Episcopus, qui *Victori* Pontifici pro quartadecimanis vehementiùs obstitit. In *Africa Tertullianus Severo* & *Caracalla* Principibus; *Romæ Minucius Felix*; *Origenes Alexandriæ*, qui quidem anno *Commodi* sexto, *Christi* 185. circiter in lucem editus, *Severi* decimo anno, decimum septimum ætatis agebat annum, quando (*b*) *Leonides* ejus pater martyrium obiit, ut narrat *Eusebius*. Eminebat & *Julius Africanus*, ad quem *Origenes* de *Susanna* sub *Alexandro* scripsit; *Gregorius Thaumaturgus*: *Heracles Alexandrinus* Episcopus; *Ammonius Christianus* in eadem urbe Philosophiam professus, cujus auditor fuit *Plotinus Lycopolitanus*, teste *Porphyrio* in illius Vita. De his ac cæteris, quos omittimus, consulendus est præsertim *S. Hieronymus*.

A 193. Christi ad 235.

a Hier. de Script.

Tertullianus.

b Euf. 6. Hist. c. 3. & in Chron. Hier. de Script. Eccl.

Origenes.

Caput XII.

De Maximino, Gordianis, Philippo, Decio, Gallo, *&* Volusiano, Valeriano, Gallieno, Claudio, Aureliano, Tacito, *Tyrannis* 30. *nec non* Odenato, *&* Zenobia.

A 235. Christi ad 276.

A 235. *Christi* ad 276.

Maximinus (*c*) *Gotho* patre, *Alanâ* matre genitus, sive occiso, ut *Herodiano*

c Lampr. Herodi. 7. Eutr. Victor.

Maximinus.

A 193. Christi ad 276. Vide Par. 2. l. 4. c. 7. no placet, *Alexandro*, sive post ejus necem nullâ suâ fraude patratam, Imperator factus est anno *Christi* 235. qui confecto prosperè bello *Germanico*, apud *Sirmium* hyemavit, ac dirè interim *Romæ* per Præfectos suos grassatus est, pluresque maximè nobilium interfecit. *Gordiani.* Inter hæc *Gordiani* ambo, pater & filius, *Carthagine* imperium usurpant. *Romani*, auctore Senatu, à *Maximino* deficiunt; & legati ubique mittuntur, qui provincias in Senatus potestate continerent. *Romæ* verò viginti viri ad tuendam Rempublicam delecti sunt. *Gordianis* in *Africa* post annum ac dies aliquot à *Maximini* duce *Capeliano* cæsis, *Balbinus* & *Maximus Pupienus* ex viginti viris à Senatu ad imperium provecti sunt anno *Christi* 237. quo *Maximinus*, dum *Aquilejam* obsidet, à militibus interfectus est cum filio adhuc puero, post annos duos ac menses aliquot in summa potestate transactos.

a Capitol. Herod. 8. Eutr. 9. *Balbinus. Pupienus. Gordianus.* (*a*) *Balbinus* & *Pupienus* cum *Gordiano* puero, *Gordiani* illius, quem in *Africa* cum filio periisse suprà memoravi, nepote, ut *Capitolinus* ait, ut autem *Eutropius*, filio, annum solidum tenuêre rempublicam. (*b*) Postea *Gordianum*, à quo favore superabantur, amoliri cupientes, à millitibus trucidati sunt anno *Christi* 238. *b* Hos. 1. quo ex tempore *Gordianus* solus imperavit magno omnium favore, natus annos vel 11. vel 13. vel 16. (id enim ambiguè proditum est) optimâ & ad omnem virtutem factâ puer indole; quam *Misithei* doctissimi ac disertissimi viri, cujus filiam duxerat, prudentia temperabat: quo cum, aperto *Jano* gemino, magnis copiis contra *Persas* tetendit anno imperii quinto; ab iisque *Carras*, *Nisibin*, aliaque oppida recepit, & eosdem in regionem suam compulit. Anno insequente *Philippi Arabis* insidiis sublato *Misitheo*, paulò pòst *Gordianus* ipse, seditione per

per corruptos milites ab eodem concitatâ *Philippo*, perimitur, (*a*) cùm sexennium regnasset, anno *Christi* 244. Cujus in locum ille ipse parricida successit; qui pace cum *Sapore* constituta *Romam* rediit. Hujus anno quarto labente, quo Consul ipse tertium, filius ejus *Philippus Cæsar* secundùm fuere, (*b*) *Romæ* ludi sæculares, anno Urbis vertente millesimo, celebrati sunt, *Christi* 248. circa messis tempus, ut ex (*c*) *Zosimo* colligitur. Quinque demùm annis in imperio decursis, sextum auspicatus senior *Veronæ Philippus*, *Romæ* junior à militibus jugulantur, anno *Christi* 249. cùm jam purpuram sumpsisset.

A 235. Christi ad 276.

a Vict. Eus. Zosim. 1.

Philippus.

b Vide l. 11. de Doct. Temp. c. 15.

c Zos. 2.

(*d*) *Decius* ex inferiore ortus *Pannonia*, excellente vir animi virtute ac bellandi usu præditus, ut eum *Victor* prædicat, imperavit eodem teste menses 30. & contra barbaros pugnans, in promiscua turba paludis haustus gurgite periit; sic ut ne cadaver quidem inveniri potuerit. *Galli*, ut scribit *Zosimus*, fraude cùm Barbaris occultè conspirantis ea clades est accepta. *Decii* filius eodem bello est extinctus anno 251.

d Victor. Zos. Eutr.

Decius.

Gallus & Volusianus.

(*e*) *Gallus* inde *Hostilius* limitanei in *Mæsia* dux exercitus militari suffragio creatus imperator, ac *Volusiano* filio in consortium assumpto, post biennium ac menses 4. cum eodem ab militibus trucidatur apud *Interamnam*, dum adversùs *Æmilianum* res novas in *Mæsia* molientem pergeret. Id anno evenit *Christi* 254. (*f*) Eo imperante, pestilens morbus, quantus numquam antea, totum penè vastavit orbem anno *Christi* 252. in quo *Christianorum* etiam adversùs persecutores suos caritas enituit.

e Victor. Eutr. Zos. l. 1. Oros. 7. c. 21.

f Eus. 7. Hist. c. 17. Cypr. de mortal.

Persæ verò Orientalem limitem armis invadentes *Antiochiam* diripuêre. *Scythæ* in *Asiam* transgressi latè omnia populati sunt. Quibus strenuè *Æmilianus* obstitit; &, iis repressis,

A 235. Christi ad 276. a Trebel. Eutrop. Victor. Zosim. 1. Orosf. 7. c. 22.

pressis, imperium militaribus suffragiis est adeptus, occiso, uti dictum est, *Gallo*. Tertio (*a*) posteà mense *Æmiliano* sublato, rerum potitus est *Valerianus* cum *Gallieno* filio, quo cum annum septimum libavit imperii: ac multis per id tempus Barbarorum incursionibus res *Romana* lacerata est. Auctor est *S. Augustinus Epist.* 80. Barbarorum impressiones *Gallieno* imperante *tales fuiße, ut mundi finem appetere putare poßent*. Tyranni quoque complures variis in locis exorti, qui triginta numero percensentur à *Trebellio Pollione*. Cùm igitur adversus *Scythas*, à quibus capta *Chalcedon*, *Nicæa* succensa, *Ephesinæ Dianæ* templum crematum fuerat, *Valerianus* iisset, indèque contra *Saporem* Orientali limiti infestum progressus esset, ab eo captus, & vilis more mancipii habitus est, ut quoties equum conscenderet, incurvato eo pedem cervicibus ejus imponeret. Demùm (*b*) illum cute nudari ac saliri jussit, ut testatur *Eusebius*. Ea clades in annum *Christi* incidit 260. Secundùm quam *Odenatus Palmyrenorum* Decurio, cui *Zenobia* nupserat, (*c*) *Persas Romanis* finibus ingruentes fortiter compressit, ac *Romanam* rem sustinuit, cùm regium sibi nomen assumpsisset.

b Euseb. Orat. Constan. ad Sanc. c. 24. Agath. l. 4 p. 129. c Trebel.

Gallienus. d Trebell. Victor. Eutrop. Orosf 7. c. 22.

(*d*) Interim *Gallienus*, luxu nequitiisque perditus, lacerari undique tam à Barbaris, quàm ab Tyrannis, passus est imperium. Ad hunc cùm *Odenatus*, captâ *Nisibi* & *Carris*, vindicatâ *Mesopotamiâ*, *Persarum* Rege fugato, cæsisque quamplurimis, vinctos Satrapas misisset, quasi vicisset ipse, triumphare non erubuit. Ea *Odenati* victoria Coss. *Gallieno* & *Saturnino* ab *Trebellio* notatur, qui est an-

Odenatus. nus *Christi* 264. Paucis pòst annis *Odenatus* Imperator à *Gallieno* renunciatus, insidiis consobrini sui unà cum *Herode* filio trucidatus est, cujus uxor *Zenobia*, virilis animi fœ-

Zenobia.

mina,

mina, suscepit imperium *Gallienus* à *Martiano* & *Cecropio* ducibus contra *Aureolum* Tyrannum excitus, ad *Mediolanum* occiditur cum fratre *Valeriano*. Imperavit annos cum patre ferè septem, solus octo. A 235. Christi ad 276.

(*a*) Anno itaque *Christi* 268. *Claudius* circiter IX. Cal. *April.* ut ex *Trebellio* constat, imperare cœpit, frugi, ac moderatus, & utilis Reipublicæ Princeps; qui, *Aureolo* sublato Tyranno, contra *Gothos* egregiè pugnavit. Horum cæsa constat trecenta viginti millia, navium duo millia depressa; quod reliquum Barbarorum fuit, ad *Hæmimontum* fames ac pestis absumpsit, (*b*) *Atticiano*, sive *Antiochiano*, & *Orfito* Coss. qui in annum congruunt *Christi* 270. Paulò pòst eâdem peste contactus moritur *Claudius*, postquam anno 1. mensibus paulò plus 9. imperavit, *Eusebio* & *Cassiodoro* testibus. Verùm cùm anno 270. illum decessisse *Trebellius* confirmet, videtur biennium ferè clausisse; alioquin fine anni 269. mortuus esset. *Claudius.* *a* Trebell. Victor. Eutrop. Zosim. l. 1. Oros. 7. c. 20. *b* Trebell.

Frater illius *Quintillus* cùm imperium usurpasset, post dies 16. à militibus obtruncatus est, à quibus jam electus erat (*c*) *Aurelianus* obscuro genere editus, sed inter laudatissimos Principes ab Ethnicis numeratus; nisi quòd ad crudelitatem fuit propensior. Ab eo victi sunt *Alemanni*, & *Marcomanni*, à quibus maximam cladem *Romani* prius acceperant; ob quam *Sybillinos* adeundos libros *Aurelianus* censuit, quod tertio Eid. *Jan.* anno *Christi* 271. contigisse ex *Vopisco* constat. *Romam* post victoriam veniens plurimos interfecit è Senatoribus. Muros Urbis amplificavit. In Orientem profectus *Zenobiam* vicit, & in triumpho duxit cum *Tetrico* Tyranno, quo apud *Catalaunos* in deditionem accepto *Gallias* recuperaverat. Utrumque postea vivere passus, hunc *Lucaniæ* Correctorem *Quintillus.* *Aurelianus.* *c* Vopisc. Victor. Eutrop. Zos. Oros. 7. c. 13. *Zenobia capta cum Tetrico.*

A 235. Christi ad 276. rem fecit, illam in Urbe retinuit; à qua *Zenobiam* familiam propagatam esse scribit (*a*) *Hieronymus*. Auctor est *Aurelius Victor* primum illum è *Romanis* Imperatoribus innexuisse diadema capiti suo, ac gemmis & auratâ usum esse veste. Idem porcinam carnem largiri in populum instituit. Periit anno imperii vertente quinto, *Christi* ineunte 275. fraude *Mnesthei* Secretariorum Notarii, ad *Cænophrurium*, inter *Byzantium* & *Heracleam*. Eo mortuo (*b*) interregnum fuit mensium circiter septem, quod de eligendo Imperatore Senatum inter & milites amica & ad hanc diem rara esset orta contentio, eas mutuò sibi partes utrisque deferentibus. (*c*) Tandem ab Senatu 7. Cal. *Octobres* creatus est *Tacitus*, vir egregiè moratus, & tractandæ Reipublicæ imprimis idoneus; qui ad Historicum *Tacitum* genus suum referebat. At idem (*d*) ducentesimo pòst die apud *Tarsum* febri mortuus est; eique *Florianus* ejus frater cùm successisset, ab majori exercitus parte imperator factus est *Probus*. *Florianus* intra dies 60. incisis sponte venis obiit anno *Christi* 276.

a Hier. in Chron.
b Victor.
c Vopisc. Eutr. Zos. Victor.
Tacitus.
d Victor.

CAPUT XIII.

De Christianis *rebus ac persecutionibus, nec non Hæreticis, tum claris pietate, vel sanctimoniâ, aut eruditione viris, qui à* Maximino *ad* Aureliani *usque tempus exstiterunt.*

Maximini persecutio.

MAXIMINUS (*e*) statim atque imperio potitus est, in *Christianos* sæviit, ac sextam, uti vulgò computant, persecutionem instituit. In ea *Pontianus Rom.* Pontifex martyrium obiit, eique suffectus *Anterus* paulò plus uno mense functus, ineunte *Christi* anno 236. eumdem martyrii titulum obtinuit.

e Eus. l. 6. Hist. c. 28. & in Chron. Oros. 7. c. 19.

(*a*) Sep-

(*a*) Septimam verò persecutionem *Decius* ipso imperii exordio, *Christi* circiter anno 250. commovit. In qua *Fabianus* Pont. *Romæ* cæsus est *Januarii* 20. cùm sedisset annos 15. In ea persecutione comprehensus (*b*) *Origenes*, ne infanda pateretur, thus idolis adolere maluit; ac *Tyrum* inde secedens, anno pòst quinto moritur sub *Valeriano* & *Gallieno*, ætatis undeseptuagesimo, ut ex (*c*) *Eusebio* colligitur. *Tyri* porrò mortem obiisse fidem facit (*d*) *Hieronymus*. Anno *Decii* ultimo, *Christi* 251. cùm *Romana* sedes annum amplius vacasset, *Fabiano* subrogatus est *Cornelius*: contra quem (*e*) *Novatianus* schisma conflavit à paucissimis suæ partis electus; ad quem se *Novatus* Episcopus ex *Africa* veniens adjunxit; quem plerique cum *Novatiano* promiscuè habent.

A 235. Christi ad 276. *Decii persecutio.*

a Eus. 6. Hist. c. 32. Oros. 6.

Origenes idolis sacrificat.

b Epiph. Hær. 64. Vide & Animad. nostras.

c Euseb. Hist. 7. c. 1.

d Epist. 55 ad Pammach.

Sub *Decio* cùm alii complures passi sunt, tùm *Agatha* in *Sicilia*, *Alexandriæ Apollonia*, quæ se ardentem in rogum injecit, ut scribit (*f*) *Eusebius*.

e Cypr. Epist. 55. Epiph. Hær. 59.

Eodem imperante *Decio*, ejusque anno 1. vel secundo, *Christi* 250. hoc est *Decio* & *Grato* Coss. ait (*g*) *Gregorius Turonensis S. Saturninum Tolosæ* Episcopatum iniisse, cum eoque missos esse *Gratianum Turonorum*, *Dionysium Parisiensium* Episcopum: & hunc ibidem cum *Rustico* & *Eleutherio* mortem pro *Christo* subiisse.

Novatiani schisma.

f Vide Eus. 26. Hist. c. 41.

Cui suffragatur Auctor *Vitæ S. Audomari* apud *Surium* die IX. *Septembris*. Qui refert, *Fuscianum* & *Victorinum S. Dionysii* socios eodem prædicasse tempore *Christi* fidem, quo *S. Quintinus* apud *Ambianenses* idem factitabat. At illi *Novembris* XI. *Maximiano* Imperatore passi sunt. Non multùm igitur *Maximiani* tempus *Dionysii* antecessit obitus, hoc est quinquaginta circiter annis.

g Greg. Tur. l. 1. Hist. c. 30.

S. Dionysius Parisiensis Episcopus.

Eamdem *Christiani* populi carnificinam, qui

A 235. Christi ad 276.

Decio succesſère, proſecuti ſunt *Gallus & Voluſianus*. Itaque *Cornelius* Papa poſt annos 2. menſes totidem *Romæ* paſſus eſt; eique *Lucius* eſt ſuffectus; qui ſub *Valeriano* & *Gallieno* cæſus, *Stephano* ſedem reliquit.

S. Cyprianus.

Per idem tempus clariſſimum *Africanæ* lumen Eccleſiæ *Cyprianus Carthaginenſis* Epiſcopus floruit, qui *Philippo Aug.* III. & ejus filio *Cæſare* II. Coſſ. hoc eſt anno *Chriſti* 248. ad Epiſcopatum evectus eſt. (*a*) Nam ſcribit poſt quatuor, quàm ſedere cœpit, annos, ortum eſſe in *Africa* ſchiſma *Feliciſſimi*, ſub ipſum *Cornelii Romani* Pontificis exordium, quod anno *Chriſti* 251. congruit.

a Cypr. Epist. 55.

(*b*) *Stephano* ſedente, ſub annum *Chriſti* 256. *Carthagine* Concilium Epiſcoporum à *Cypriano* celebratur; in quo baptiſmus Hæreticorum pro falſo habitus eſt, repetique juſſus; quod ipſum & *Firmilianus Cæſareæ* in *Cappadocia*, *Dionyſius Alexandriæ* decreverunt. Sed iis omnibus Apoſtolicâ auctoritate reſtitit *Stephanus*. Hanc verò qualemcumque labem pòſt paulò cruore ſuo *S. Cyprianus* diluit, *Valeriano* & *Gallieno* Imperatoribus, à quibus inſtaurata perſecutio eſt anno circiter quarto imperii ſui, *Chriſti* 257. hoc eſt *Valeriano* IV. *Gallieno* III. Coſſ. ut (*c*) *Acta paſſionis S. Cypriani* teſtantur. Hoc enim anno in exilium pulſus, ſequenti *Chriſti* 258. pro *Chriſto* vitam finiit 18. Cal. *Octobres*. Ita decem ſolidos annos, ac menſes aliquot, in Epiſcopatu tranſegit.

b Cypr. Epist. 70. & seq. Aug. de Bapt. contr. Don. Vincent. Lirin.

Synodus Carthaginensis de iterando baptismo Hæreticorum. Cypriani martyrium.

c Acta Pass. S. Cypr. Hier. de Script.

Eadem *Valeriani* perſecutio primùm *Stephanum* Papam, annis 2. menſibus 3. obito Pontificatu; inde ſucceſſorem ejus *Sixtum* poſt annum 1. menſes ferè 2. abſtulit anno *Chriſti* 259. Octavo Eid. *Auguſti*, quartoque pòſt die *S. Laurentium*, inde *Hippolytum*, alioſque non non paucos.

S. Laurentius.

Sed hujus crudelitatis meritas ſubinde pœnas *Valerianus* exſolvit, captus à *Perſis*, & ad

ad pudenda vel mancipio coactus obsequia, ac demùm cute nudatus, ut antea meminimus. (*a*) *Gallienus*, paterno doctus exemplo, persequi ultrà *Christianos* vetuit.

A 259. Christi ad 276.

a Eus. 7. Hist. c. 13. Oros. 7. c. 22.

Externo represso, domesticus Ecclesiam turbo jactavit. (*b*) *Paulus Samosatenus Antiochenus* Episcopus *Sabellium* æmulatus, qui *Ptolemaïde* in *Libya* nefarium adversus sanctissimam Trinitatem dogma paulò antè vulgaverat, Filii & ipse Divinitatem oppugnare cœpit. (*c*) Contra quem prima *Antiochiæ* Synodus est habita sub annum *Christi* 260. cui *Firmilianus Cæsariensis*, *Gregorius Neocæsariensis*, & ejus frater *Athenodorus* interfuerunt. Sed tum subdolâ tergiversatione Patrum studia *Paulus* elusit. Postea verò altero in Concilio *Antiochiæ* celebrato damnatus, ac sede suâ deturbatus est; quâ cùm cedere nollet, interpellato, qui tum imperabat, *Aureliano*, vi detrusus est anno *Christi* 270. Tum enim nostris ab rebus haud alieno erat *Aurelianus* animo; qui biennio pòst, *Christi* 272. nonâ, ut plerique computant, persecutione grassatus, innumerabiles Martyres fecit; cui finem *Tacitus* imposuit, ut (*d*) *Charitonis Martyris Acta* testantur.

b Eus. 7. Hist. c. 8. Epiph. Hær. 65. *Paulus Samosatenus. Sabellius.*

c Eus. 7. Hist. c. 22. 23. & 24.

Aureliani persecutio.

d Surius 28. Sept.

Eidem sæculo splendorem attulit. *Paulus* Heremitarum signifer; qui, *Decio Christianos* infectante, per occasionem vitandæ necis (*e*) speluncam adiit; in qua solitariam vitam amplexus est, anno ætatis 23. *Christi* 250. qui annus & *Magnum Antonium* in lucem edidit, ut ex *Hieronymo* colligitur. (*f*) *Dionysius* item *Alexandrinus* (*g*) obiit anno *Gallieni* 12. ait *Eusebius*; nec non *Gregorius Thaumaturgus*. E Gentilibus *Plotinus* Philosophus sub initium *Aureliani*, hoc est anno circiter *Christi* 270. moritur, ut ex *Porphyrio* in ejus *Vita* colligitur.

S. Paulus Heremita.

e Hier. in Paulo.

f Idem in Chron.

g Eus. 7. Hist. c. 28.

Suidas illum refert senem sub *Gallieno* admo-

A 235. Christi ad 276. dum vixisse, atque hujus auditorem *Amelium* fuisse, *Amelii Porphyrium*, hujus *Jamblichum*; *Porphyrium* verò *Aureliano* imperante floruisse, & ad *Diocletiani* usque tempora pervenisse. Verùm *Eunapius Porphyrii* condiscipulum, non magistrum, facit *Amelium*, unà cum *Origene*, & *Aquilino*; ac *Porphyrii* ætatem ad *Aurelianum* ac *Probum* perducit; quâ & *Dexippum* Historicum vixisse memorat. *Longinus* præterea inter sæculi istius eruditissimos censetur; à quo *Porphyrium* institutum, & eo affectum nomine, cùm priùs *Malchus* vocaretur, idem auctor est *Eunapius*. Sed & *Zenobia* ad *Græcas* literas magistro eodem usa *Longino* est; quem propterea *Aurelianus* jussit occidi, ut scribit *Vopiscus*.

Longinus.

CAPUT XIV.

De Probo, Caro, Numeriano, Carino, Diocletiano, Maximiano, Constantio Chloro, *&* Armentario.

A 276. *Christi* ad 304.

TACITO (*a*) ac *Floriano* ejus fratre mortuis, *M. Aurelius Probus* militari consensu ad principatum extollitur anno *Christi* 276. è *Pannonia Sirmiensi*, vir omni laude cumulatus: nam & bello præclarus, & incorruptis moribus fuit. Qui simul atque renuntiatus est *Augustus*, in eos milites animadvertit, qui *Aureliano* manus attulerant. Hinc *Gallias* adiens, sexaginta de Barbaris oppida recuperavit, & eorum septingenta millia propemodum occîdit. Pacatis *Galliis* recepit *Illyricum*, ac *Getas* populos subegit omnes. In Orientem verò profectus *Persas* bello lacessivit: iisque superatis, & expugnatis aliquot urbibus, dum in *Italiam* rediens per *Illyricum*

(*a*) Vopisc. Victor. Eutrop. Idatius in fastis Zos. 2.

Probus.

ricum iter faceret, *Sirmii* à militibus est occisus, quos ob nimiam severitatem infensos habebat anno *Christi* 282. imperii septimo, quem mensibus circiter 4. inchoarat. A 276. Christi ad 304.

Suffectus est *Probo* (*a*) *M. Aurelius Carus*, *Narbonæ* ortus in *Gallia*; qui statim *Carinum* & *Numerianum* filios *Cæsares* creavit, & *Carino* ad tuendas *Gallias* misso, cum *Numeriano* contra *Persas* tetendit in Orientem. Ibi subactâ *Mesopotamiâ*, ad *Ctesiphontem* usque progressus, ictu fulminis exanimatus est anno circiter imperii uno vertente, *Christi* 283. *Numerianus* patris obitum ægrè ferens nimio fletu ocularem in morbum incidit; ac dum in lectica vehitur; *Apri* soceri insidiis oppressus est anno *Christi* 284. *a* Vopisc. Victor. Eutr. 9. Zosim. 2. Orosius 7. c. 24. *Carus Carinus, & Numerianus.*

(*b*) *Carinus*, patris fratrisque dissimilis, ac sceleribus flagitiisque contaminatissimus, vixit. Nam ab eo probrum nullum abfuisse, nullum in eo virtutis ac bonæ mentis vestigium fuisse dicitur. Quamobrem summis æquè ac minimis invisus, aliquantò post patris mortem tempore, non magis cum *Diocletiano*, quàm cum publico. in se odio luctatus est, pervenitque ad annum *Christi* 285. hoc est alterum ab eo, quo *Diocletianus* imperare cœpit. Tum enim apud *Margum Mœsiæ* oppidum à suis proditus, ab exercitu *Diocletiani* victus interemptusque est. *b* Ibid. *Carinus.*

(*c*) Anno igitur *Christi* 284. *Septembri* circiter mense, *Diocletianus*, qui antè *Diocles* vocabatur, post exstinctum *Numerianum*, oblatam ab exercitu purpuram accepit, natus in *Dalmatia* obscuro genere, (fuisse quippe libertus *Anulini* Senatoris traditur) sed militari fortitudine præstans. Is primâ statim concione juravit nullâ suâ fraude *Numerianum* occîdisse, ac subinde interfectorem ejus *Aprum* manu suâ peremit: eoque vaticinium illud implevit, quod olim acceperat, tum se Imperato- *c* Victor. Eutrop. 10. Euseb. hr. Fasti siculi Orosius 7. c. 25. *Diocletianus.*

A 276. Christi ad 304. peratorem fore, cùm aprum suâ manu occidisset; ex quo in venatu, quoties in aprum inciderat, eum per sese venabulo conficere solebat. Tum verò postquam *Aprum* interemit, fatalem se denique aprum invenisse jactavit.

Maximianus. Postea rusticos in *Gallia* tumultuantes, qui se *Bacaudas* nominabant, misso *Maximiano Herculio*, compescuit anno 285. quo *Cæsar* primùm hic est factus. Nam sequenti 286. *Augustum* eumdem creavit ex *Cæsare Diocletianus* Cal. *Aprilis* quod scribit *Idatius*, ut labantem quà Barbarorum quà Tyrannorum grassatione Rempublicam fulciret. Quippe sub idem tempus & *Carausius* occupatis *Britannis*, & *Achilleus* in *Ægypto* purpuram sumpserant; & ab Oriente *Narses* imminebat *Persarum* Rex; & à *Quinquegentianis Africa* vastabatur: quibus undique sævientibus procellis aliquot annos jactatus est *Romanus* orbis. Ergo (*a*) anno 7. imperii, *Christi* 291. ut omnibus occurreret, duos *Cæsares* creavit *Constantium Chlorum*, qui *Claudii* II. nepos per filiam traditur, ait *Eutropius*, & *Galerium Maximianum* in *Dacia* natum haud procul *Sardicâ*, qui *Armentarius* cognominatus est, quòd armentorum pastor fuisset. Hos ut affinitate sibi jungerent, *Diocletianus Valeriam* filiam *Armentario*, *Maximianus Herculius Theodoram* privignam *Constantio* collocavit. Inde quadrifariam partito bello, *Diocletianus* in *Ægyptum*, *Herculius* in *Africam*, *Armentarius* in Orientem, *Constantius* in *Britanniam* profecti sunt. Ab his omnibus longis & laboriosis expeditionibus *Romanus* pacatus est orbis, *Diocletiani* anno imperii 12. labente, *Christi* 296. ut in *Chronico* testatur *Eusebius*, obsessa mensibus octo *Alexandria*, captaque, cum *Ægypto* rediit ad obsequium.

a Idat. *Cæsares creati à Diocletiano Constantius & Galerius Maximianus.*

Carausius ab *Alecto* socio post annos quàm defece-

defecerat septem interemptus est, anno *Christi* 293. *Allectus* verò ab *Asclepiodoto* Præfecto Prætorio post annos tres opprimitur, *Christi* 296. (*a*) Ita *Britanniæ* decimo anno recuperatæ, ait *Eutropius*. Eodem tempore & *Quinquegentiani* à *Maximiano Herculio* perdomiti, & *Galerius Armentarius* à *Narseo* victus; à *Diocletiano* arroganter exceptus, sequenti (*b*) anno *Christi* 297. acceptam ignominiam ultus est, fusis *Persarum* copiis, ac *Narsei* conjugibus, sororibus, liberisque captis. (*c*) Ideo revertentem honorificè *Diocletianus* in *Mesopotamia* suscepit.

A 276. Christi ad 304.

a Eutrop.

b Idat.

c Eutrop. 9. Victor.

(*d*) Demùm post magnificum de tot confectis bellis triumphum *Romæ* ab ùtroque *Augusto* celebratum, ambo depositâ purpurâ eodem die Calend. *Aprilis*, ut auctor est *Idatius*, privati facti sunt, *Diocletianus Nicomediæ*, *Mediolani Maximianus*. Sed ille sponte, sive ingravescente jam ætate fatiscens, sive *Christianæ* rei, cui par opprimendæ non erat, tædio fractus, *Salonas* in hortos secessit. *Maximianus* auctoritate magis collegæ, quàm voluntate, idem ut faceret adductus est. Id anno 20. *Diocletiani*, *Christi* 304. contigit, quo Coss. fuere *Diocletianus* IX. *Maximianus* VIII. ut scribit *Idatius*; qui & *Augustos* eâdem horâ renuntiatos ait esse *Constantium Chlorum* & *Galerium Maximianum Armentarium*; *Cæsares* verò duos alios, *Severum* & *Galerium Maximinum* sorore *Armentarii* genitum, ut ait *Victor*.

d Idem & Zosim. Euseb. 8. Hist. c. 13. & in Chron. Orof. 7. c. 25.

Diocletianus, & *Maximianus* purpuram ponunt.

Constantius ita cum *Galerio Maximiano Romanorum* orbem partitus est, ut huic *Illyricum Asia*, Oriensque cederet, *Constantio Gallia*, *Italia*, & *Africa*; qui postea *Italiam*, & *Africam* collegæ remisit. Itaque *Maximianus Severum Italiæ*, *Maximinum* Orienti præposuit. *Constantinus* interim *Constantii Chlori* filius obses à patre *Diocletiano* & *Galerio Maximiano*

A 276. Christi ad 304.

ximiano traditus, cùm ab eodem patre reposceretur, variis à *Galerio* periculis objectus, clamque dilapsus, *Gessoriacum* ad patrem profugit. Ita scriptor quidam anonymus, quem manuscriptum penes nos habemus.

Caput XV.

De Christianæ *Religionis statu ab anno* Christi 276. *quo* Probus *est exorsus*, *ad* Constantii Chlori *obitum*, *& initium* Constantini, *hoc est annum* 305. *vel* 306. *Ubi de persecutione* Diocletiani, Donatistarum *origine*, *& plerisque sanctitate ac doctrinâ inclytis.*

Manichæus.

a Leo Hom. 2. de Pent. Vide Epiph. Hær. 66. & Animad. nostras. Cyr. Cat. 6.

Paucis iis annis, quos hoc capite complectimur, maximi in Ecclesia motus exstiterunt. Ipso *Probi* Imperatoris exordio, hoc est secundo ejus anno, *Christi* 277. *Manichæorum* hæresis erupit, ut in *Eusebiano Chronico* legitur. Ubi & ærarum aliquot annis tempus idem notatur, *Antiochenorum*, *Laodicenorum*, (1) &c. Hunc annum *Probo* & *Paulino* Coss. inscriptum (*a*) *Leo* Papa illius præfinit origini. Quo tempore *Archelaus*, *Cascharæ* in *Mesopotamia* Episcopus, sanctitate & eruditione florens *Manetis* se furori strenuè ac constanter objecit.

Diocletiani persecutio.

b Vide Par. 2. & l. 4. c. 9.

c Apud Sur. Jan. 20.

d Euf. in Chron. & Hist. 8. Oros. 7. c. 25.

(*b*) Sub *Diocletiano* verò gravis, & quanta hactenus non fuerat, in *Christianos* exorta persecutio est, sub extremum illius imperii tempus. Etsi longè eum antè sævire in illos cæpisse ex *Actis S. Sebastiani* colligit *Baronius*: (*c*) quem anno 2. *Diocletiani* passum vult cum *Tiburtio*, *Chromatio*, aliisque.

Sed vehementius illud exarsit incendium anno ipso labente *Diocletiani* 18. sive, ut (*d*) *Eusebius* putat, 19. quem à Paschali mense

(1) Tempus Manetis hæreseos stabiliit Quenellus in Notis ad Opera sancti Leonis.

se numerare incipit. Igitur per eos dies, quibus Passionis Dominicæ memoria colitur, Imperatores edicto jusserunt Ecclesias dirui & sacros Libros ad incendium tradi; tùm ut *Christiani* honoribus functi gradu suo decidèrent, cæteri capite minuerentur. Innumerabiles ergo pro *Christi* fide vario cruciatuum genere consumpti sunt, quorum *Eusebius* nonnullos recenset; ut *Procopium* apud *Cæsaream Palæstinæ*, *Alphæum*, *Zachæum*, &c. passim verò Ecclesiasticis in tabulis illius temporis martyria leguntur; velut *Marci*, & *Marcelliani*; *Cosmæ* & *Damiani* fratrum; *Vincentii*; *Agnetis*; *Luciæ*; *Mauricii*, ac legionis *Thebæorum*. *Marcellinus* item Papa anno *Christi* 304. redactis jam in ordinem Imperatoribus, 6. Cal. *Maji* pro *Christo* mortem pertulit. Anno quippe persecutionis altero ambo Imperatores imperio se abdicarunt, ait *Eusebius*.

A 276. Christi ad 304.

Martyres varii.

Porrò qui metu pœnisve fracti sacros Libros tradiderunt, *Traditores* in *Africa* vocati sunt, quod semen *Donatistarum* schismatis postmodum fuit. (*a*) Ac primùm *Cyrræ* in *Numidia* Concilium ab infamibus plerisque isto crimine celebratum est Episcopis, cui *Secundus Tigisitanus* Primas *Numidiæ* præfuit. In eo vitandi caussâ schismatis *Traditores* recepti sunt, anno *Christi* 303.

Traditores semen Donatistarum.

a Optatus l. 1. August. 3. contr. Cresc. c. 26.

Neque Martyrum cruore tantùm, sed eruditione quoque nobilitata est Ecclesia. (*b*) Sub *Probo* enim vixit *Anatolius Laodicenus* vir doctissimus. Sub *Caro* & *Diocletiano* *Pierius Alexandrinus* Presbyter; *Pamphylus*, qui sub *Maximino* postea passus; *Lucianus* eadem persecutione cæsus, *Methodius Olympi Lyciæ*, ac deinde *Tyri* Episcopus qui sub *Diocletiano* martyrium obiit; alii sub *Decio* & *Valeriano* putant, ut refert *Hieronymus*. Sed prius placet; quandoquidem & contra *Porphyrium*

b Euseb. Chron. Hieron. de Script.

Viri docti & pii.

A 276. Christi ad 304. *phyrium* & contra *Origenem* scripsit; quorum ille ad *Diocletianum* usque pervenit; hic *Decio* supervixit: *Arnobius*, qui sub *Diocletiano* *Siccæ* Rhetoricam docuit, & *Christianus* postea factus est; ejusque discipulus *Lactantius*. Ex Gentilibus Poëtæ sub *Caro* & *Diocletiano* celebrati sunt *Calpurnius Siculus*, & *Nemesianus*. Historici *Lampridius*, *Capitolinus*.

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ LIBER SEXTUS.

In quo anni continentur ab 304. *Christi* ad 491.

CAPUT I.

A 304. Christi ad 337. *De* Constantio Chloro, *& ejus filio* Constantino, Licinio, *& horum inter se bellis, déque* Indictionum *origine.*

A 304. *Christi ad* 337.

Par. 2. l. 4. c. 10. — *a* Idatius in fast. — *b* Eutrop. l. 10. Victor. Schotti, & in Cæs. O-rosi. 7. c. 25. Zon.

DIOCLETIANO & *Maximiano* sponte privatum ad genus vitæ redactis anno *Christi* 304. eodem anno, ac die, hoc est Cal. *Aprilis* ut auctor est (*a*) *Idatius*, *Julius Constantius Chlorus*, & *Galerius Maximianus Armentarius* è *Cæsaribus* (*b*) *Augusti* & Imperatores facti sunt, quorum ille *Galliis* & *Britanniis* contentus fuit; hic *Romanum* reliquum possedit orbem, cui administrando cùm solus intentus esse non posset,

posset, curam illius cum duobus partitus est, *Severo*, & *Galerio Maximino* in *Illyrico* natis; hoc verò sororis filio. Quos etiam *Cæsares* creavit (*a*) eodem, quo *Constantinus Cæsar* est appellatus tempore; hoc est anno 305. vel 306. *Severo Italia*, Oriens *Maximino* permittitur; *Maximianus* in *Illyrico* resedit.

A 304. Christi ad 337.

a Victor Schotti. Anonymus scriptus.

Constantius Chlorus, vel uno tantùm anno, vel biennio, ut plerisque placet, *Augustâ* dignitate potitus est; (*b*) atque *Eboraci* in *Britannia* diem obiit. Miti ac civili fuit ingenio, planèque liberalis; (*c*) qui neque contra *Christianos* quæstionem haberi passus est, & quos ejus professionis in comitatu suo esse sciret, cæteris antetulit. (*d*) Ad hunc *Bononiæ*, sive *Gessoriaci*, degentem *Constantinus* accurrit, *Galerii Maximiani* insidias veritus; in ejusque complexu paulò pòst *Eboraci* moritur *Constantius*, anno, ut vulgò ferunt, *Christi* 306. quo sextum Consules erant *Chlorus* & *Armentarius*: (*e*) *Jul.* 25. auctore *Socrate*.

b Victor. Schotti. *Constantius Chlorus.* Eutr. 10. Victor. Schot. Euf. 1. de Vita Const. & in Chron. Oros. 7. c. 25. Zona.

Ex hoc anno *Constantini* procedit initium, etsi tum *Cæsaris* contentus appellatione (*f*) sequenti anno *Augusti* ab *Maximiano* socero nomen accepit. Natus tunc erat annos 32. vel 33. quod ex mortis illius tempore pòst intelligetur. Ortus itaque est anno circiter 273. ex *Helena Bithyna*, quam concubinam (*g*) plerique fuisse dicunt: (*h*) *Ambrosius* stabulariam, alii legitimam, sed obscuriore loco natam conjugem. (*i*) *Zonaras* in incerto rem reliquit.

c Euf. de Vita Const. Sozom. 1. c. 7. *d* Vict. Anonym. Zonar. *e* Socr. 1. c. 1. *Constantinus.*

(*k*) At *Romæ*, ubi *Constantini* allatæ sunt imagines, *Maxentius Herculii* filius à Prætorianis militibus subitò Imperator acclamatus est: qui initio, populi demerendi gratiâ, (*l*) *Christianis* favere visus est, ac persecutioni modum adhibuit; at mox in omni se crudelita-

f Paneg. Const. & Max. dictus. *Maxentius.* *g* Hier. Chron. Zosim.

l. 2. Oros. 7. c. 25. Chron. Alex. *h* Ambr. de fun. Theod. *i* Zonar. To. 3. *k* Eutr. 10. Victor. Euseb. 8. Hist. c. 14. & de Vita Const. *l* Euf. 8. Hist. c. 14. Optatus l. 1.

delitatis ac flagitii genere volutavit. (*a*) Contra hunc *Galerius Maximianus Severum Cæſarem* miſit; qui deſtitutus à ſuis *Ravennam* fugit. *Galerius Romam* cum exercitu petens, fruſtraque *Maxentium* generum ſuum per legatos hortatus, ut precibus potiùs quàm armis mereretur imperium, fœdè & ipſe deſertus à ſuis in *Illyricum* abiit; (*b*) ubi *Licinium Cæſarem* conſtituit anno *Chriſti* 307. (*c*) Quo *Herculius* ad ſpem evectus imperii reſumendi, quo invitus ceſſerat, è *Lucania Romam* revertit, *Diocletianum*que *Carnunti* in *Pannonia* degentem, (non *Carnuti* in *Celtica*, ut malè narrat *Zoſimus*) vel, ut *Victor* ſcribit, *Salone*, idem ut faceret literis hortatus eſt, quod ille renuit. (*d*) Poſtea *Severum* perjurio deceptum, & *Ravennâ* retractum, captivi habitu in urbem perduxit, & in *Appia* via triceſimo ab Urbe milliario jugulavit, eodem anno 307. ut confirmat *Idatius*. *Herculius Maxentio* filio ſuo inſidias ſtruens *Româ* pellitur, & ad *Conſtantinum* fugit in *Gallias*; (*e*) cui *Fauſtam* filiam in matrimonium dedit cum *Auguſti* appellatione.

Anno deinde 308. quo *Herculius* X. & *Armentarius* VII. Conſules ponuntur, (*f*) *Licinio Carnunti* Imperatore creato; Idib. *Novembris*, ut ſcribit *Idatius*, (*g*) quatuor ab *Auguſtis* Reſpublica regi cœpit, *Conſtantino* & *Maxentio Auguſtorum* filiis; *Galerio Maximiano* & *Licinio* novis hominibus. (*h*) *Herculius* anno 310. dum adverſus generum ſuum *Conſtantinum* nefaria molitur, re per *Fauſtam* ejus filiam detectâ, *Maſſiliam* fugiens pœnas ibi perfidiæ luit. De tempore fidem facit *Idatius*. (*i*) *Galerius Maximianus* ſequente anno fœdo morbo conſumptus eſt (*k*) octavo ſuo Conſulatu; quem *Maxentius* gener (*l*) inter Divos adſcripſit.

A 304. Chriſti ad 337. *a* Vict. Schot. Eutrop. 10. Anon. Zoſim. 2. *b* Eutr. 10. Vict. Schot. *c* Eutr. 10. Vict. Epit. Oroſ. 7. *d* Anon. Zoſ. 2. Vict. Schot. Oroſ. ib. *e* Paneg. Conſt. & Max. Eutrop. 10. Zoſim. 2. *Aug.* 4. *f* Hier. Chron. Idat. faſt. Vict. Schot. *g* Eutr. 10. *h* Eutr. & cæteri. *Maximiani mors.* *i* Euſ. 8. Hiſt. c. 17. *k* Euſ. & Idat. Faſt. *l* Vetus Inſcr. Nummi apud Baron. An. 306.

(*a*) Anno

(*a*) Anno 312. *Constantinus* cœlesti crucis ostento contra *Maxentium* animatus, & *Alpes* transgressus, victis ad *Veronam* illius ducibus, eumdem non longè ab Urbe superavit: (*b*) qui per pontem, quem *Tiberi* imposuerat, raptim properans, ejus ruina oppressus, ac demersus periit. Caput ejus *Romæ* ac per *Africam* circumlatum est; quod *Nazarius* in *Panegyrico* dixit.

Ordinatis in Urbe rebus, (*c*) *Constantinus* in *Germaniam* profectus *Mediolani* sororem *Constantiam Licinio* collocavit anno 313. & eodem *Galerius* (*d*) *Maximinus Christianorum* carnifex contra ambos Imperatores stolidè bello suscepto, in *Illyriis* ab *Licinio* victus in *Asiam* aufugit, & apud *Tarsum Ciliciæ* horrendâ morte consumptus est. Nec diuturna inter ambos Principes concordia fuit. (*e*) His enim quartum Consulibus, ut *Idatius* refert, anno *Christi* 315. rupto fœdere, ad *Cibalim* primò, quod est *Pannoniæ* oppidum, 8. Idib. *Octobris* deinde in campo *Mardiensi* pugna facta est, utrobique fusi fugatique *Liciniani*. Tandem reconciliata pace de integro divisum est imperium. Interim *Salonæ Diocletianus* obiit. 3. Non. *Decembris*, ait *Idatius*.

(*f*) Anno 324. cùm *Licinius* adversus *Constantinum* rursus arma cepisset, caussatus illum ultra limites suos in alienam ditionem erupisse, (quanquam *Gothos Thraciam Mœsiamque* populantes necessariò propulsarat) prope *Hadrianopolim* maximam cladem accepit Non. *Julii*, (quod *Idatius* adnotat) cæsis millibus 35. cùm 150. millia peditum haberet, equitum 15. millia. Inde *Byzantium* se proripiens denuò pugnâ navali vincitur. Ac demùm novissimo ad *Chalcedonem* prælio debellatus, in victoris potestatem venit; à quo vitam, interpositâ conjuge sorore *Constantini*, pactus, ac *Thessalonicam* relegatus, sequenti

(*a*) anno

A 304. Christi ad 337.

a Vide Par. 2. l. 4. c. 10.

Maxentii clades.

b Euſ. 1. de Vita. Conſt. c. 22. & 9. Hiſt. c. 9. Zoſim. 2. Vict. Schot. Eutrop. 10.

c Zoſim. 2. Eutrop. 10.

d Euſ. 8. Hiſt. c. 9. & 10. Zoſim. l. 2. Eutr. 10. Vict. Schot. Oroſ. 7. c. 28.

e Iidem Auct.

f Anonym. Zoſim. 2. Euſ. 1. de Vita Conſt. &c.

A 304. Christi ad 337. (*a*) anno 325. quòd novas res moliretur, in eadem urbe peremptus est. Hic finis civilium armorum fuit.

a Idat. *Licinii mors.* *Crispus occiditur.* Hostili perfunctum metu *Constantinum* domestici turbines excepêre. (*b*) *Crispus Cæsar*, ex priori conjuge *Minervina* ejus filius, egregiâ juvenis indole, cùm in suspicionem tentati cum noverca stupri venisset, *Polæ* in *Istria*, ut scribit (*c*) *Ammianus*, occiditur, *Romæ* (*d*) *Zosimus* id factum asserit. Annum (*e*) verò *Idatius* indicat, qui est *Christi* 326. Nec diu innocentis ultionem distulit Deus; quippe consequens annus *Faustæ*, quæ privignum accusarat, necem attulit; quam falsi compertam *Constantinus* balnei calore jussit occidi.

b Orof. 7. c. 28. *c* Amm. 14. *d* Zosim. 2. *e* Idat. Fast. Hieron. in Chron.

Constantinopolis extructa. (*f*) Eo Imperatore *Byzantium* instauratum est, ac penè totius orbis locupletatum spoliis, sic ut *Romam* exæquaret, cum imperii sede conditoris nomen accepit. Eam V. Id. *Majas* anno 330. dedicatam prodit in *Fastis Idatius*. Lege autem latâ, & in lapideam columnam incisâ, novam *Romam* appellari jussisse *Socrates* refert.

f Hier. in Chron. Zosim. 2. Socr. 1. c. 16. Vide 11. de Doct. Temp. c. 42.

(*g*) *Sarmatis* post hæc subactis, ac per varia *Romani* imperii loca distributis, quarto pòst anno, qui erat *Christi* 337. ipso Pentecostes die moritur *Constantinus* in suburbano *Nicomediæ*; ubi paulò ante mortem baptizatum esse (*h*) plerique Veterum affirmant; quibus (*i*) Cardinalis *Perronius* nuper adstipulatus est, dum post *Nicænam* Synodum baptizatum ob *Eusebio Nicomediensi Constantinum* asseruit.

g Hieron. in Chron. Anonym. Idatius. *h* Euf. 4. de Vita Const. Hier. in Chron. Ambr. Orat. in fun. Theod. Socr. Theod. Sozom.

(*k*) Indictionum originem vulgò *Constantini* ætate prodiisse putant, ejusque anno 6. *Christi* 312. Sed ego, qui sic sentiunt, divinare eos arbitror, non certum dicere; nam nullum

i Perron. in Resp. p. 239. *k* Vide 11. de Doct. Temp. c. 39. & seq.

nullum idoneum testem citant. Apud (*a*) *Ambrosium* fit ejus mentio verbis istis: *Indictio enim Septembri mense incipit.* Et in (*b*) *Cod. Theod. Valentiaca Indictio* nominatur. Antiquiorem his Auctorem, qui quidem exploratæ sit fidei, non facilè reperias. Undè porrò *Indictionis* vox manaverit, quæque sit ei subjecta notio, non magis perspicuum est hactenus. Illud inter doctos convenit, *Indictiones* nihil aliud esse, quàm præstationes & tributa, quorum canon, id est modus, quotannis indicebatur. Sed cur spatio 15. annorum, quot orbis Indictionum colligit, finiri placuerit, & qua de caussa, quove tempore primùm id usurpari cœperit, cùm multæ multorum conjecturæ sint, nulla satis probabilis adfertur. Est autem Indictionis usus triplex. Nam alia Calendis ab *Septembribus* proficiscitur, eaque *Constantinopolitana* dicitur. Alia ab 8. Cal. *Octobris* quæ *Cæsarea* vocatur. Harum utra sit vetustior, nondum mihi constat. Tertia *Pontificia*, seu *Romana*, nominatur, quæ in *Pontificiis* diplomatibus adhibetur, & à Cal. *Januariis*, quæ priores duas illas epochas sequuntur, sumit exordium.

A 304. Christi ad 337.

a In Epist. ad Episc. Aemiliæ.

b Leg. 9. Cod. de Indul.

CAPUT II.

De rebus Ecclesiasticis, quæ Constantino *Imperatore contigerunt; persecutione* Maximiani; Donatistarum *schismate*; Arianorum *hæresi*; *&* Nicæna *Synodo. Tum de viris pietate ac literarum scientiâ claris.*

CHRISTIANI nominis vexationem à *Diocletiano* cœptam, post ejus & *Herculii* secessum, propagavere *Galerius Maximianus* & alter *Galerius Maximinus*. *Constantinus* verò, qui *Gallias* obtinebat, non modò *Christianorum* abstinuit sanguine; sed illos etiam

A 304. Christi ad 337. *a* Euseb. Hist. *Martyres sub Maximino.* *b* Pallad. Lausi. c. 1. *c* Eus. 9. Hist. c. 4.

tiam habuit in pretio. (*a*) Præ cæteris in Oriente bacchatus est *Maximinus*, qui innumerabiles Martyres occîdit. Eximii fuere *Pamphilus Cæsariensis* Presbyter eruditissimus; *Procopius* in eadem urbe passus; *Petrus Alexandrinus* Episcopus, qui *Arium* ob schisma *Meletii* à communione submovit; (*b*) *S. Potamiena Alexandrina*; *Lucianus Nicomediæ*, &c. Quin etiam (*c*) jussu *Maximini* detestandus quidam liber sub *Actorum Pilati* nomine vulgatus est, in quo multa de *Christo* nefaria continebantur. Nec minùs *Romæ* grassabatur *Maxentius*. Modum crudelitati *Constantinus* victor adhibuit; cujus auspiciis & favore dilatata *Christi* Religio longiùs se *Romanis* finibus extendit.

d Eus. in Vita Const. Chron. Soctat. 1. c. 8. Oros. 7. c. 22.

Licinius (*d*) postea hostis ex fautore factus *Christiani* nominis, non paucos & ipse Martyres dedit, quos inter egregiâ fortitudine memorantur 40. milites, qui in *Cappadocia* frigore enecti sunt; *Basilius Amaseæ* Episcopus, & alii, donec à *Constantino Licinio* interfecto pax est reddita.

Dum ferro ac flammis in Ecclesiam tyrannicus exardet furor, domestica quoque illam tempestas exercuit. Nam duo præsertim schismata sub *Constantini* & *Maxentii* exordium nata feruntur; *Donatistarum* in *Africa*; *Meletianum* in *Ægypto*. Prius his de caussis conflatum est.

e Opt. 1. Aug. 5. cont. Parm. & in Brevi. & alibi. Tom. 7. parte 1.

(*e*) *Lucilla* fuit *Carthagine Hispana* mulier, præpotens & factiosa, quæ à *Cæciliano* Archidiacono reprehensa ulciscendi sui occasionem captabat. Forte accidit, ut *Mensurius Carthaginensis* Episcopus à *Maxentio Romam* evocatus senioribus quibusdam Ecclesiæ vasa commendaret. Quo mortuo *Cæcilianus* in ejus locum ordinatus est à *Felice Aptungitano*; qui cùm ab istis depositum repeteret, hi communionem ejus aversati sunt, iisque se

Lucilla

Lucilla conjunxit. Hæc origo fuit *Donatistarum*, qui ab *Donato* à *Casis* nigris præcipuo schismatis auctore, à quo *Majorinus* ordinatus est, nomen adepti sunt; etsi ab altero cognomine *Donato*, qui *Majorino* suffectus est, appellari se postea maluerunt. (*a*) *Maxentio* sublato, cùm *Donatistæ Constantinum* interpellassent adversus *Cæcilianum*, quem à traditore *Felice* ordinatum asserebant, Imperator *Melchiadi Romano* Pontifici, & aliis Episcopis, quorum tres erant *Gallicani*, caussam commisit. A quibus anno 313. damnati sunt schismatici cum eorum principe *Donato*. At hi in *Africa* denuò tumultuantes, & ab *Æliano* Procos. iterum condemnati, ad Imperatorem provocant. Cujus mandato *Arelate* in Synodo caussa illorum denuò disceptata est, & secundum *Cæcilianum* dicta sententia anno 314. *Volusiano* & *Aniano* Coss. Cùmque nihilominus *Constantinum* iterum appellassent, *Romam* primùm, deinde *Mediolanum* venire jussi, ibi postremò damnati sunt, additâ exilii pœnâ, quam idem postea *Constantinus* remisit.

À 304. Christi ad 337. *Donatistarum historia.*

a Optat. 1. Aug. Ep. 68. 162. 165. & alibi passim. Vide Tom. I. Conc. Gall. & Euf. 10. Hist. c. 5.

Alterum schisma *Meletianorum* fuit. (*b*) Auctor ejus *Meletius Lycopolitanus* Episcopus, qui à *Petro Alexandrino* Episcopo propter varia crimina, tum quòd idolis sacrificasset, exauctoratus ab eo descivit. Natum illud est eodem quo *Donatistæ* tempore.

b Athan. Apol. 2. Socr. 1. Sozom. 1. Theod. 1. c. 9.

Ex ea factione prodiit (*c*) *Arius Alexandrinus* Presbyter, qui contra Dei filium impiam hæresim effudit; ob quam ab *Alexandro* Episcopo ejectus Ecclesiâ, patronos sibi quæsivit *Eusebium Nicomediensem*, & alterum *Cæsariensem* Episcopos, cum pluribus aliis. Quod incendium frustrà per literas perque legatum *Hosium* conatus restinguere *Constantinus*, *Nicæam* denique Synodum haberi jussit anno 325. cui interfuêre 318. Episcopi.

c Athan. passim. Socr. 1. 28. Sozom. 1. 25. Theod. 1. c. 30. Epiph. Hær 69. *Arius.*

A 304. Christi ad 337. Ab hac *Ariana* damnatur hæresis, & de Paschate celebrando controversia dirimitur. (*a*) *Arius*, nec non octo partium ejus Episcopi, *Nicenæ* assensi fidei suscepti sunt, ut scribit (*b*) *Hieronymus*; *Arius* quidem eâ lege, ut ne *Alexandriam* rediret, (*c*) cujus quidem cremari libros, (*d*) ejus verò fautores dogmatis *Porphyrianos* dici *Constantinus* edixit. Quòd autem in illa omni actione præcipuas sibi partes vendicarat *Athanasius Alexandri* Episcopi *Alexandrini* Diaconus, omnium in se *Arianorum* convertit odia; (*e*) atque, quinto post Concilium mense, mortuo *Alexandro*, in ejus substitutus est locum; neque ut *Arium Alexandriam* redire pateretur, precibus ullis ac minis ab eo impetrari potuit. Ob id *Meletianorum* & *Arianorum* calumniis exagitatus, (*f*) demùm in famoso illo apud *Tyrum* conventiculo falsis criminibus damnatus est anno 335. cùmque ad Imperatorem *Constantinopolim* venisset, novis inimicorum fraudibus apud illum in suspicionem adductus, *Treverim* relegatur anno 336. *Arius* communionem ab *Alexandro Constantinopolitano* Episcopo per vim extorquere conatus, dum ad Ecclesiam properat, infamem vitæ exitum habuit.

(*g*) Imperante *Constantino*, *Helena* ipsius mater crucem Domini *Hierosolymis* reperit, (*h*) ac basilicas erexit duas; *Constantinus* unam in ipsa urbe magnificentissimam.

In *Perside Sapores Christianos* vexat, & *Acepsimam*, (*i*) *Aithalem*, aliosque plurimos interficit, quem literis ad eum datis mitigare Imperator studuit. (*k*) In *India* porro *Frumentius Tyrius* Philosophus *Christi* propagavit fidem; & eodem ab *Athanasio* factus Episcopus rediit, circa annum 327. quando & *Iberos Christianæ* cujusdam captivæ operâ Evangelii

a Athan. Apol. 2. *b* Hier. contr. Lucif. *c* Gelas. l. 2. c. 36. *d* Socrat. Trip. 2. c. 15. *e* Theod. l. 15. c. 26. *f* Athan. Apol. 2. Socr. 1. Theod. Sozom. 1. 25. Ruff. 1. *Athanasii vexatio*. *g* Ruff. 1. c. 8. Socr. 1. 17. Sozom. 2. 1. Ambr. de fun. Theod. Pauli ep. 11. Sever. Sulp. l. 2. *h* Euf. 3. de Vita Const. *i* Iid. & Theopha. Cedren. *k* Ruf. l. 1. c. 9. Socr. 1. c. 15. Theod. 1. c. 23. Sozom. 1. c. 23.

vangelii lux afflavit. Ut autem secundo cursu *Christiana* res procederet, quamplurimis ei legibus pius Imperator consuluit: (*a*) quarum una fuit insignis, ut Episcoporum sententiæ in civilibus etiam caussis ratæ essent, lata anno 314. Immunitatem quoque Clericis aliâ lege concessit. (*b*) Tum Hæreticos conventus habere prohibuit, ædesque illorum dirui, & Catholicis attribui jussit.

A 304. Christi ad 337.

a L. 1. Cod. Theod. de Episc.

b Euf. 3. de Vita Const. c. 6. Sozom. 2. c. 32.

(*c*) Synodi præterea variis in locis habitæ Ecclesiasticam sanxêre disciplinam, præsertim *Ancyrana*, cui *Basilius Amasea* Episcopus subscriptus legitur, is qui ab *Licinio* mori jussus est; & *Gangrensis*, incertum quo anno.

c To. 1. Conc.

Illustres viri.

Nec minùs sanctitatis & doctrinæ ferax illa ætas fuit. Præter eos, quos sparsim attigimus, illustri pietate commendantur eorum plerique qui in Synodo *Nicæna* convenerunt; (*d*) uti *Nicolaus Myrensis* Episcopus; *Spyridio Trimithuntis* in *Cypro*; *Eustathius Antiochenus*; *Paphnutius Thebarum*; innumerabiles alii. *Rhæticus* item *Augustodunensis* inter doctos habitus est; qui cum *Melchiade* judex ab *Constantino Donatistis* est datus. *Arnobius* ad hæc ex *Siccensi* Rhetore, ac Gentili, *Christianus* anno 20. *Constantini* factus scribitur ab *Hieronymo* in *Chronico*, quod ego longiùs infra tempus suum ab illo positum arbitror. Nam libros adversus Gentes pignus quoddam seriò susceptæ *Christianæ* pietatis obtulisse dicitur: at illos sævientibus adhuc persecutoribus scripsisse, ex iis perspicuè colligitur. Tùm in secundo testatur, ab Urbis conditæ primordio annum agi 1050. qui ex *Varronis* calculo incidit in *Christi* 297. paulò ante *Diocletiani* persecutionem. Omninò sub *Diocletiano* scripsit *Arnobius*. Sed & *Lactantius Crispi Cæsaris* magister ei superstes vixit, vir omnium, ait *Hieronymus*, suo tempore eruditissimus; (*e*) sed adeo pauper, ut plerumque

d Socr. 1. c. 10. & 11.

e Hier. in Chron.

A 304. Christi ad 337. etiam necessariis indiguerit. Poëtica *Juvencus* excelluit *Hispanus* Presbyter, & *Publius Optatianus Porphyrius*, qui Panegyricum morosi literarum artificii *Constantino* dicavit. *Nazarius* in *Galliis*, & *Patera* Oratores insignes exstiterunt.

CAPUT III.

De Constantini M. *filiis*, *&* *successoribus*, *maximè* Constantino, *deque* Gallo Cæsare, Vetranione, *ac* Magnentio *Tyrannis*, *&* *de bellis* Persicis.

A 337. *Christi* ad 361.

CONSTANTINUS ex *Fausta Maximiani* filia liberos tres imperii reliquit hæredes, qui & *Romanum* orbem inter se partiti sunt. (*a*) *Constantinus* natu maximus *Gallias*, & quicquid trans *Alpes* erat, sortitus est. *Constans* minimus natu *Romam* & *Italiam*, *Africam*, *Siciliam*, insulasque reliquas, *Illyricum*, *Thraciam*, *Macedoniam*, & *Græciam*. *Constantius* inter ambos medius à freto *Propontidis* *Asiam*; & Orientem, cum *Ægypto*. (*b*) Habuerat *Constantinus* horum pater fratres duos, *Constantium* *Juliani* patrem, & *Dalmatium*; alii *Anabalianum* vocant. Hujus filii erant duo, *Dalmatius*, qui *Cæsar* anno 335. factus dicitur in *Fastis Idatii*, ac *Censor* nominatur apud (*c*) *Socratem*: & *Anabalianus*, vel *Annibalianus*, quem Regem Regum, & *Ponticarum* gentium *Constantinus* esse jusserat, ut Anonymus refert. Unde & ab (*d*) *Ammiano* Rex appellatur.

a Victor. Zosim. 2. Ruf. 1. c. 15.

b Socr. l. 2. c. 1. Zosim. 2. Victor. Eutrop. Anon.

c Lib. 1. c. 27.

d Amm. lib. 14.

Constantini filiorum initia cruenta. Quos omnes statim post *Constantini* obitum militaris oppressit seditio, incitante vel dissimulante *Constantio* Imperatore. Cum his etiam *Optatus Patricius*, novo & ab *Constantino*

tino excogitato titulo, & *Ablavius* Præfectus Prætorio trucidati. Tum *Constantii* fratris *Constantini* filius, *Galli* & *Juliani* frater; quod *Julianus* ipse testatur ad S. P. Q. Ath. scribens. *Gallum* ægritudo, *Julianum* tenera ætas (erat enim quinquennis) vix neci subtraxit. His parricidialibus auspiciis imperium inière fratres tres, quos inter haud diu concordia tenuit. (*a*) Quarto post mortem patris anno, *Christi* 340. *Constantinus Constanti* fratri bellum movens, in ejusque fines irrumpens, interfectus est prope *Aquilejam Constans* ipse post annos decem, *Christi* videlicet anno 350. ineunte, ut ex (*b*) *Idatio* colligitur, à *Magnentii* duce *Gaisone*, prope *Pyrenæos*, in castro, cui *Helenæ* nomen est, occiditur, annos natus 30. ut in *Chronico* scribit *Hieronymus*. Etsi *Aurelius Victor* 27. tribuat. (*c*) Cujus morte cognitâ, *Vetranio* Magister militum in *Pannonia* apud *Mursam*, *Nepotianus Eutropiâ Constantii* sorore natus *Romæ* imperium arripiunt, ille Calend. *Maji*, hic 3. Non. *Junii*. (*d*) *Vetranio* octavo pòst mense, nempe 8. Calend. *Januarii* in ordinem redactus, privatam vitam coluit. *Nepotianus* vicesimo octavo die ab *Magnentii* ducibus oppressus est. (*e*) Cum *Magnentio* periculosiùs certatum est 4. Calend. *Octobris* auctore *Idatio*, ad *Mursam* in *Pannonia*. Victus primo impetu *Constantii* exercitus, postea superior fuit; eoque prælio ingentes *Romani* vires imperii consumptæ sunt. Id anno 351. accidit. (*f*) Post biennium, *Christi* scilicet 353. desperatis rebus, apud *Lugdunum* in *Gallia*, 3. Id. *Augusti*, *Magnentius* sibi mortem attulit. *Decentius* ejus frater apud *Senonas* 15. Cal. *Septembris*.

(*g*) *Gallus Cæsar* à *Constantio* creatus anno 351. & Orienti præpositus, dum summâ potestate per vim ac libidinem abutitur, ab *Constantio* accitus, in *Illyrico* jussu ejusdem morte est

A 304. Christi ad 337.

a Eutrop 10. Socr. 2, c. 5. Zosim. Victor. Idat.

Constantinus junior occisus. Tum Constans.

b Socr. 2. c. 6. Sozom. 4. 1.

c Iidem.

d Idat. Julianus Orat. 1. & 2.

e Victor. Socr. 2. c. 31 Sozom. 4. c. 7. Orosi. 7. c. 29.

f Idat. Socr. l. 2. c. 31. Zosim. Vict. Eutrop. &c.

Gallus Cæsar.

g Amm. 14. Idat. Socr. 2. c. 34. Vict. Eutr. 10. Zosim. 2.

est affectus. (*a*) *Julianus* ejus frater, interventu *Eusebiæ* uxoris *Constantii* servatus, & *Athenas* studiorum caussâ missus est. (*b*) Pòst anno 355. *Cæsaris* dignitate est auctus, datâ in matrimonium *Helenâ* sorore Imperatoris, & *Galliis* præpositus; quò cùm pervenisset, multa contra *Germanos*, *Francos*, & *Alemannos* egregiè gessit. Horum Regem *Chonodomarum* vinctum *Romam* ad *Constantium* misit. Cujus secundis rebus invidens *Constantius* milites ab eo abstrahere, & in Orientem contra *Persas* transportare studuit. (*c*) At illi *Julianum Lutetiæ Parisiorum Augustum* salutârunt, *Constantio* interim bellum contra *Persas* apparante: quo utcumque terminato, vel dilato, cùm adversus *Julianum* ulciscendi cupidus advolaret, 3. Nonas *Novembres* prope *Tarsum* obiit *Mopsucrenis*. (*d*) *Victor* anno ætatis 44. mortuum esse *Constantium* ait, imperii 39. *Augustum* fuisse 24. *Eutropius* anno ætatis quinto & quadragesimo, imperii quinto & tricesimo decessisse refert. At *Ammianus* vitæ & imperii supra annos 40. paucos dies attribuit. Sub mortem baptizatus est ab *Euzoio Ariano* Episcopo, ut ait (*e*) *Socrates*. Sane (*f*) *Lucifer Calaritanus* Episcopus illum admonebat, per *Athanasium* sive Coëpiscopos ejus, salutarem consequi baptismum.

Eo imperante ter à *Sapore Nisibis* est obsessa, ut scribit *Rufus*. (*g*) Primùm statim post *Constantini* mortem, anno 338. duobus ferè mensibus obsidione vallata est, cùm *Antiochiæ Constantius* esset; (*h*) ubi & à *S. Spyridione Trimithuntis* Episcopo morbo levatus est. Secundò anno 350. cùm adversus *Magnentium* ab Oriente profectus esset *Constantius*. Eo enim absente *Saporem* iterùm aggressum esse testis est (*i*) *Julianus*: atque hæc obsidio quadrimestris fuit, ac *S. Jacobi* Episcopi precibus

A 337. Christi ad 361.

a Julian. Orat. 3. &c.

b Amm. 15. Zosim. 3. Vide Ep. Jul. ad S. P. Q. A.

Julianus fit Imperator.

c Amm. Hier. in Chron. Idat. Zosim. Socr. l. 3. c. 1. &c. supr. cit

Constantii mors.

d Vict. Epit. de Const. Vide Part. 2. l. 4. c. 11.

e Socr. l. 2. c. 46.

f Lucif. l. 1. pro S. Ath.

g Hier. in Chron

h Metaphr. 12. Sept.

i Julian. Orat. 1. Theod. Hist. lib. 2. c. 30. & in Philotheo.

bus soluta est; & immisso culicum agmine fugati sunt Barbari. Tertiò, cùm jam *Cæsar* esset *Julianus*, ac *Francos*, *Salios*, *Quados*que vicisset, ab eoque *Constantius* legiones duas repeteret. Ita anno 360. obsessa videtur *Nisibis*, quando eam urbem *Lucillianus* strenuè defendit, ut auctor est (*a*) *Zosimus*.

A 337. Christi ad 361.

a Zosim. 3 Notæ nostræ ad Jul. p. 251.

CAPUT IV.

De Ecclesiasticis rebus Imperatore Constantio, *variisque Conciliabulis*, Athanasii *persecutionibus*; *deque viris sanctitatis ingeniique laude præstantibus*.

GRAVES, imperante *Constantio*, & continui tumultus Ecclesiam infestam habuerunt. Nam *Ariana* perfidia, quæ *Constantini* se metu hactenus represserat, caput erexit. Una tanti causa mali fœmina fuit. *Constantia*, (*b*) quæ *Licinio* nupserat, moriens Presbyterum quemdam *Constantino* fratri commendârat *Arianâ* imbutum hæresi; quem ille magni deinceps fecit, eique moriens testamentum suum commisit: quod ubi *Constantio*, in manus tradidit, non minore apud hunc loco esse cœpit. Quare ut de *Ario* revocando *Constantino* persuaserat, sic apud *Constantium* perfecit, ut is hæresis illius fautorem se profiteretur acerrimum, ejusque dilatandæ studio cuncta misceret.

b Ruff. l. 1. c. 11. Socr. l. 1. c. 26. Sozom. l. 1. c. 34. & l. 2. c. 1. Theod. 2. c. 3.

Constantius Arianam hæresim propagat.

Omnium deinde *Arianorum* curæ cogitationesque unius in exitium *Athanasii* conversæ sunt, quo præcipuè per id tempus res catholica nitebatur. (*c*) Hunc verò *Constantinus* Junior è *Gallis*, (*d*) ubi jam annos duos ac menses 4. egerat, *Alexandriam* cum honorificentissimis literis remisit anno *Christi* 338. Sed *Eusebio Nicomediensi* aliisque turbantibus,

c Athan. Apol. 2. Theod. l. 2. c. 1. Socr. l. 2. c. 3.

d Theod. l. 2. c. 1.

Athanasii res gestæ.

A 337. Christi ad 361.

Julius Papa *Romam* ad caussam dicendam utrosque citavit. *Eusebianis* tergiversantibus, *Athanasius* cum vadimonium obiisset, ac *Romæ* annum unum mensesque tres moratus esset, anno 341. *Alexandriam* rediit. (1) (*a*) At eodem anno Conciliabulum *Antiochiæ* ad dedicandam *Constantini* basilicam celebratum est; in quo ejecto *Athanasio*, substitutus est ei *Gregorius Cappadox*, qui ingenti patratâ cæde, sedem illam occupavit, clam dilapso *Athanasio* ac *Romam* profecto; quò & *Paulus Constantinopolitanus* & alii Catholici Episcopi ab *Arianis* expulsi tanquam ad asylum sese receperunt. (*b*) Horum in caussâ *Constantis* & *Constantii* jussu *Sardicæ* generalis est habita Synodus anno 347. à qua *Arianis* se subducentibus, restitutus est *Athanasius*, ac cæteri Episcopi, & damnatis Hæreticis, *Nicæna* fides iterum approbata. (*c*) Eodem tempore *Ariani Philippis* in *Thracia* conventiculum celebrant, quod & *Sardicensis* vocabulo nuncuparunt: in quo *Consubstantialis* vocem audiri ultra vetuerunt; (*d*) idque decretum ad *Africanos* miserunt. Tum verò *Constantis* minacibus literis coactus *Constantius* *Athanasium* *Alexandriam* redire jussit. (*e*) *Paulus* verò *Constantinopolim* regressus, paulò pòst inde ejectus, ac *Cucusum* perductus, ab *Ariani* strangulatus est. Brevi postea *Athanasius* & ipse pellitur; atque in ejus perniciem *Constantius* totius imperii opibus certans, Episcopos partim vi ac verberibus ad illius damnationem adigit, partim scelus detrectantes carcere aut exilio multat. Relegantur *Eusebius Vercellensis*, *Dionysius*

a Athan. Apol. & Ep. ad Orth. Socr. l. 2. c. 10. Soz. l. 3. c. 10. Theod. 2. c. 4.

Sardicense Concilium.

b Iid. & Sulp. 2.

c Socr. 2. c. 20. Sozom. 3. c. 10.

d Exstat apud Hilar. in fragm.

e Sulpit 2. Socr. 2. c. 21. Theod. 2. c. 5. Sozom. 4. c. 2.

In caussa Athanasii gravis persecutio.

(1) Concilium Antiochenum anni 341. Hæreticorum esse Conciliabulum existimaverant eruditi, attamen illud vindicavit Emmanuel Schelstratius in Commentario ad sacrum Antiochenum Concilium, ita tamen ut post genuinum Antiochenum Concilium, post dimissos Episcopos Catholicos Ariani Conciliabulum coëgerunt, in quo damnatus & sede pulsus est Athanasius, Gregorius verò Athanasio suffectus.

sius Mediolanensis, *Liberius* Papa; qui biennio posteà recuperandæ amore sedis *Athanasii* condemnationi subscripsit. *Osius* verò *Cordubensis*, cùm initiò constanter obstitisset, plagis ac terroribus infractus eidem est assensus.

Inter hæc *Athanasius* ad necem anxiè quæsitus, divino tectûs præsidio admirabiliter evasit. (*a*) *Ariani* verò novas identidem fidei formulas recudebant; cujusmodi 11. aut 12. intra annos viginti condiderunt.

Nunquam alias frequentiores, quàm hoc Imperatore, Synodi Episcoporum fuerunt; quod ab (*b*) *Ammiano* Ethnico Scriptore egregiè notatum ejus verbis libet exponere: *Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundens, in qua scrutanda perplexiùs, quàm componenda graviùs, excitavit dissidia plurima; quæ progressa fusiùs aluit concertatione verborum; ut catervis antistitum jumentis publicis ultrò citròque discurrentibus per Synodos, quas appellant, dum ritum omnem ad suum trahere conatur arbitrium, rei vehiculariæ succiderit nervos.* (*c*) Præcipuæ autem ab Hæreticis indictæ memorantur, *Sirmiensis* anno 351. in qua *Photinus Marcelli Ancyrani* discipulus (*d*) sæpè aliàs postulatus judicio, ac damnatus, postremò redactus est in ordinem, *Basilio* potissimùm *Ancyrano* reum peragente. (*e*) Item *Ariminensis*, & *Seleuciensis*, eodem habitæ tempore, anno 359. in quibus *Arianorum* improbitate ac fraude, perfidiæ robur est additum.

Hæreses, præter *Arianum*, emersere *semi-Arianorum*, qui Filium Dei non ejusdem, sed similis cum Patre esse substantiæ profitebantur; *Marcellianorum*, qui (*f*) *Sabellianum* instauravêre dogma; *Photinianorum*, qui *Christum* merum hominem ausi sunt asserere; *Macedonianorum*, sive *Pneumatomachorum*, qui Spiritum S. in creatarum rerum ordinem relegarunt;

A 337. Christi ad 361.

a Athan. &c. citati. Vide Anim. nostras ad Epiph. Hær. 73.

b Amm. in fine l. 21.

c Hilar. de Syn. Socr. l. 2. c. 29. Sozom. l. 4. c. 6. Vide Anim. ad Epiph. Hær. 73.

d Vide Append. hujus Operis.

e Athan. de Syn. Sever 2. Socr. 2. c. 29. Sozom. 4. c. 16. Ruff. l. 1. c. 21. Theod. 2 c. 18.

f Epiph. Theod. de Hær. Aug. de Hær. Sever. 2.

A. 337. Christi ad 361.

a Epiph. Hær. 76. Soc. l. 2. c. 35.

b Epiph. Hær. 70. & 75.

Paulus Eremitarum princeps, & Antonius.

c Lib. 1. Hist. Franc. c. 38.

d Athan. in Vita ejus. Hier. in Chron.

runt; (*a*) *Anomæorum* item hæresis, sive *Eunomianorum*, ab *Aëtio Syro*, ejusque discipulo *Eunomio*, qui Patris dissimilem esse Filium asserebant. (*b*) Tum, *Audianorum* & *Aëriorum*; de quibus *Epiphanius*, *Theodoretus*, & alii.

Sanctitate præstantes viri decesserunt *S. Paulus* Eremitarum primicerius, & *Antonius* Monachici instituti propagator eximius. *Hieronymus* in *Chronico* scribit anno 19. *Constantii* decessisse *Magnum Antonium*; quod & (*c*) *Gregorius Turonensis* secutus est: qui annus in editione *Scaligeri* adscribitur anno 4. Olympiadis 283. in *Pontacena*, anno 1. Olympiadis 284. & *Christi* 359. Verùm annus 19. *Constantii* cœptus est anno *Christi* 355. *Arbetione* & *Lolliano* Coss. Unde mors *Antonii* contigerit anno sequente 356. *Januario* mense (*d*) Natus erat annos 105. quare ortus illius congruit anno *Christi* 250. *Decio* imperante, ac *Christianos* persequente, ut idem habet *Hieronymi Chronicon*.

Paulus Antonio major natu fuit annis tribus & viginti. Siquidem in *Pauli Vita* refert *Hieronymus* nonagenarium *Antonium* fuisse, quando *Paulus* obiit vitæ anno 113. Hâc ratione *Paulus* natus est anno circiter 227. vel 228. mortuus anno 340. vel 341. & in eremo vixit annos 90.

At *Hieronymus* in *Paulo* perplexè loquitur. Nam ait *Paulum*, quo tempore ad eum venit *Antonius*, cœlestem vitam in terris jam annos 113. peregisse; tùm anno ætatis 15. declinandæ caussâ persecutionis in speluncam se abdidisse; quæ minimè cohærent. Si annos 113. in solitudine degisset post *Decianam* persecutionem, mortuus poneretur anno 363. post *Constantii* & *Antonii* ipsius obitum, vixissetque annos 128. aut certè *Antonius*, qui ei supervixit annos 15. excessit anno 378. quod est absurdissimum.

Floruere

Floruere per idem tempus *S. Jacobus Nisibis* Episcopus, *Eustathius Antiochenus* ob fidem ab *Arianis* pulsus anno 340. *Hilarius Pictaviensis* anno 355. relegatus à *Constantio*, (*a*) *Josephus* Comes è *Judæo Christianus*, *Eusebius Vercellensis*, *Paulinus Trevirensis*. Doctrinæ laude celebrantur *Eusebius Cæsariensis*, qui anno 340. decessit, *Victorinus* Rhetor, *Donatus* Grammaticus *Hieronymi* præceptor.

A 337. Christi ad 361.

a Epiph. Hær. 30.

CAPUT V.

De Juliano, *ac rebus ab eo gestis*, A 361. *Christi* ad 363.

(*b*) JULIANUS *Constantio* patruele mortuo, solus imperavit anno 361. cùm jam (*c*) *Cæsaris* titulum ex ante diem 8. Id. *Nov.* anni 355. obtinuisset à *Constantio*, *Augustus* verò à militibus acclamatus esset anno 360. *Lutetiæ Parisiorum*. Simul ac rerum potitus est, *Constantii* amicos omnes quà nece, quà exilio multavit; (*d*) Idolorum fana reseravit; ejuratisque *Christianæ* fidei sacramentis omnibus, in Pontificem Maximum profanis ritibus consecratus est. Exinde contra *Persas* anno 362. profectus, *Antiochiæ* cùm esset, ab ejus urbis populo derisus, Satyrico se libro ultus est, quem *Misopogonem* inscripsit.

(*e*) Post hæc, anno 363. tertio Non. *Mart.* contra *Persas* ductis copiis, secundo *Marte* aliquantum progressus, oblatas pacis ab illorum Rege satis honestas conditiones stolidè rejecit. Demùm pari imprudentiâ navigiis, quæ ad subsidium exercitus secundo fluvio comitabantur, exustis, omnique intercluso commeatu, à Barbaris interceptus, & omnium rerum laborans inopiâ, in medio conflictu, periit, incertum cujus emisso manu jaculo confossus, (*f*) *Junii* 26. anno 363. ætatis 31. imperii

b Julia. ad S. P. Q. Ath. Amm. 15. Zosim. 3. Socr. 3. Theod. 3. Sozom. 4. Sulp. 2. Oros. 7. c. 30.

c Idat. Fast. Socr. 2. 34.

d Amm. 21. & 22. Socr. 3. c. 4.

e Amm. 24. & 25. Zosim. 3.

f Socr. 3. c. 21.

A 361. Christi ad 363.

a Theod. 3. c. 25.

b Hier. in Chron. Ruf. 1. c. 32. &c. supr. cit.

imperii post *Constantii* obitum anno uno, & mensibus 7. circiter transactis. (*a*) Moriens exceptum cavâ manu cruorem in cœlum jecisse fertur, cum hac voce: *Vicisti Galilæe*.

(*b*) Blanda sub hoc Imperatore *Christianorum* persecutio fuit, illiciens magis, quàm impellens ad sacrificandum. Occultis enim artibus *Christianam* oppugnavit fidem. Magistratus ac Præfecturas, nisi Gentili, nemini commisit. Pueris in scholis *Christianorum* Gentiles enarrari Scriptores vetuit. Variarum hæreseon antistites suo quemque arbitrio vivere permisit, eo animo, ut ne inter se concordes essent. Quidam tamen morte ab illo sunt affecti, ut inter alios *Artemius*, *Augustalis Ægypti* Præfectus; qui sub aliorum specie criminum perductus *Antiochiam*, cùm ad fidei constantiam libertatem etiam increpandi Imperatoris adjungeret, gladio animadversus (*c*) est 20. *Septembris*.

c Martyr. Rom.

d Socr. 3. c. 7. 8. & 9. Theod. l. 3. c. 4. & 5.

Luciferi schisma.

(*d*) Cùm autem exules *Julianus* edicto revocasset, reversus *Alexandriam Athanasius* Synodum collegit anno 362. In qua statutum est, ut Episcopi lapsi cum pristino gradu reciperentur in Ecclesiam. *Lucifer Calaritanus Antiochiam* paulò pòst venit, scissam in factiones tres. Nam alii *Eustathiani* erant, à magno illo *Eustathio* dicti, qui *Antiochiâ* ab *Arianis* ejectus est. Alii *Meletiani*, à *Meletio*, quem *Arianorum* consortio pollutum, quamlibet Catholicum aversabantur isti. Alii denique *Ariani*, quibus præerat *Euzoius*. Eò itaque cùm venisset *Lucifer*, *Paulinum Eustathii* Presbyterum in parte Catholica fecit Episcopum. Ita tres in ea urbe fuerunt Episcopi. Postea *Eusebius Vercellensis* eodem profectus *Luciferi* factum improbavit: quâ re offensus ille, qui & permissum alioqui lapsis ad Ecclesiam cum honore pristino reditum molestè ferebat, se à Catholicorum communione

nione divulsit. Hinc *Luciferianorum* schisma initium habuit. A 357. Christi ad 361.

(*a*) *Arianis* autem instantibus, *Julianus* *Athanasium Alexandriâ* pelli jubet; qui ad necem quæsitus, astuto consilio persequentium manus elusit. (*b*) Idem Imperator ab *Donatistis* interpellatus, eos in integrum restituit. (*c*) Gentiles porrò crudelitatis genere omni grassari *Christianum* in populum vel jussit, vel impunè permisit. (*d*) *Georgium* inter alios in *Athanasii* locum intrusum cùm *Alexandrini* laniassent, leniter illos objurgare satis habuit. Cujus obitu vacuam sedem repetiit *Athanasius*, quem denuò *Julianus* mandavit ejici. *a* Ruff. l. 2. c. 34. Socr. l. 3. c. 9. Theod. 3. Sozom. 3. *b* Opta. 2. *c* Socr. l. 3. &c. *d* Amm. 22. Julia. Ep. 10.

Claruerunt hoc Imperatore doctrinæ famâ, (*e*) *Prohæresius* Sophista *Christianus*; qui ob edictum *Juliani*, quo *Christianos* liberalium artium Doctores esse vetuerat, sponte scholâ cessit, tametsi *Julianus* nominatim eum excepisset; natus tum annos 85. ut ex *Eunapio* colligitur; *Aimerius* & ipse Sophista, *Prohæresii* æmulus, ut scribit *Suidas*; (*f*) *Themistius* item Philosophus; *Libanius* Sophista; *Oribasius* Medicus; *Maximus* Philosophus; *Ecebolius*. *e* Hier. in Chron. Eunap. *Viri insignes.* *f* Auct. citati, & Suid.

CAPUT VI.

A 363. Christi ad 378.

De Joviano, Valentiniano, Valente. A 363. *Christi* ad 378.

JOVIANUS (*g*) *Singidone* in *Pannonia* natus, anno 363. quinto Cal. *Julias*, ut scribit *Idatius*, militari suffragio Imperator acclamatus est, vir excellenti corporis specie, sed animi pietate præstantior. Qui statim milites ab gentilitio cultu *Christianam* ad Religionem traduxit; atque idolorum delubra claudi & aboleri sacrificia penitùs edixit. Cum *g* Amm. 25. Ruff. 2. c. 1. Socr. 3. c. 24. & seq. Soz. 6 Th. 4. Vict. Eutr. 10. Zosim. 3.

Sapore

A 363. Christi ad 378. *Sapore* necessariâ magis, quàm honestâ, pace in annos 30. factâ, quâ *Nisibi* & maximâ parte *Mesopotamiæ* cessit, *Romanam* rem erexit. Sed dum *Constantinopolim* revertitur, *Dadastanæ* in confinio *Galatiæ* & *Bithyniæ* moritur ex cruditate, sive odore prunarum, ac recenti tectorio, XI. Cal. *Martii*, anno ætatis 33. octavo imperii mense.

a Athan. ad Jovia. (*a*) Hic Catholicæ tenax fidei, ejus regulam ab *Athanasio* præscribi sibi petiit & *Arianos* callidè sibi obrepentes respuit. Quos quidem *Antiochiæ* collectos in *Nicæni* Concilii conspirasse formulam, duce *Meletio*, & *Acacianis* suffragantibus, auctor est (*b*) *Socrates*, & *Sozomenus*. At *Hieronymus* in *Chron.* *homousion* illos communi decreto sanxisse refert, repudiato *homousio* pariter, & *anomœo*; hoc est *Macedonianorum*, ac *semi-Arianorum* dogma probasse.

b Socr. 2. c. 25. Sozom. 6. c. 4.

c Amm. 26. Zosim. fine. 3. & in 4. Victor. Socr. 4. Theod. 4. c. 6. Ruff. l. 2. c. 3. (*c*) Exstincto *Joviano*, anno eodem *Christi* 364. *Valentinianus* proximo post bisextilem die apud *Nicæam* Imperator electus est, cùm bisextilem ipsum quasi ominosum declinasset, ut scribit *Ammianus*. Hic patre *Gratiano* apud *Cibalim Pannoniæ* oppidum scholam secundam *Scutariorum* regebat, sed ab *Juliano* propter *Christianæ* constantiam fidei ordine motus est. Qui eodem anno *Valentem* fratrem suum *Augustum* appellavit *Constantinopoli* in milliario septimo, (ait *Idatius*) 4. Cal. *April.* (*d*) ac permisso illi Oriente, in Occidentem ipse concessit. Multa in eo virtutum egregiarum decora fuêre. Sed justitiæ amore imprimis excelluit ut in puniendis sceleribus etiam nimius aliquanto fuerit. Oris eximia species; solers ingenium ac variarum artium peritum; temperantia singularis; Catholicæ verò integritate fidei eo prædicandus magis, quòd ab ea frater ejus magnâ suâ infamiâ discessit. Bellum contra *Alemannos*;

d Amm. 30. Vict. *Valentiniani decora.*

nos, *Saxones*, *Quados*, aliosque populos gessit. *Quadis* demum, sive *Sarmatis* incursantibus, cum adversus eos pararet exercitum, atque illi legatos ad eum supplices misissent, in eos acriùs invehens, apoplexiâ subito correptus interiit, 15. Cal. *Decembres*, apud *Pannoniam*, in castello *Brigitione*, ut ait *Idatius*, (*a*) anno ætatis 55. imperii duodecimo. Successorem reliquit *Gratianum* filium jam *Augustum* antea factum. (*b*) *Valentinianus* verò alter è *Justina* filius sexto pòst die apud *Acincum* in *Pannonia* ab exercitu idem ad fastigium est evectus. A 363. Christi ad 378.

(*c*) *Valens* ipso imperii sui primordio *Procopium Cilicem*, *Juliani* propinquum, arreptâ *Constantinopoli* tyrannide infestum habuit: quem anno 366. oppressit in *Phrygia*, & crudeli affecit supplicio 6. Cal. *Jun*. (*d*) Inde contra *Gothos* bellum continuum habuit. Quorum Regi *Athanarico* pacem petenti tribuit anno 369. anno verò 376. eumdem & *Fritigernem* ab *Hunnis* expulsos humaniter excepit. (*e*) & in *Thracia* cum *Gothis* suis collocavit. Hi postmodum *Lupicini* ducis avaritiâ commoti, in *Romanos* insurrexerunt. (*f*) *Valens* ipse postremò contra illos ad *Hadrianopolim* dimicans, sagittâ confossus, & cum tugurio, quò se receperat, vivus à Barbaris exustus est 5. Id. *Augusti*, anno 378 ut testis est *Idatius*. Obiit anno ætatis ferè 50. imperii anno 14. superque mensibus 4. exactis. Hujus mores & indolem nonnullis virtutibus, sed vitiis temperatam pluribus, *Ammianus* expressit, irâ præsertim, crudelitate, & invidiâ; quibus impietas in Deum, & *Ariana* contagio perfidiæ faces subjecit.

(*g*) Crudelitatis illustre specimen dedit annus 370. quo multi jussu illius occisi sunt, eò quòd de successore curiosis inquisitum artibus ferebatur, ac prima nominis illius

a Amm. 30.
b Idatius. *Valens.*
c Amm. 26. & seq. Zosim. 4. Socrat. 4. c. 3. & 5. Sozom. 6. c. 8. Theod. 4. c. 12. Them. Orat. 9. Orof. 7.
d Amm. 27. Vide Jornand.
e Amm. 31.
f Hier. in Chron. Amm. 31. Zosim. 4. Socr. 4. c. 38. Sozom. 7. c. 40. Ruf. l. 2. c. 13. Orof. 7. c. 3. Theod. 4. c. 36.
g Amm. 26. Zosim 4. Socr. 4. c. 19. Sozom. 6. c. 35.

A 363. Christi ad 378. lius elementa prodita THEOD. (*a*) Unde & *Theodosius* senior *Theodosii* pòst Imperatoris pater in *Africa* post susceptum baptismum interfectus putatur haud dignâ mercede tot in Rempublicam meritorum suorum. Siquidem *Firmum* Tyrannum, qui *Maurorum* præsidiis armatus *Africam* pervastabat, bello fractum & oppressum ad mortem coëgerat.

a Hier. in Chron. Oros. 7. c. 33.

CAPUT VII.

Ecclesiasticæ res sub illis Imperatoribus historiâ dignæ; nec non illustres pietate ac scientiâ viri.

PER id tempus Catholica res in Oriente sub *Ariano* Principe laboravit. (*b*) *Valens* enim *Arianorum* consuetudine ad eam hæresim implicatus, *Nicæni* fautores dogmatis agitare non destitit; maximè ubi ab *Eudoxio Constantinopolitanæ* invasore sedis in ipso procinctu expeditionis *Gothicæ* baptizatus est, & illo præeunte juravit, neque se ab impio dogmate desciturum umquam, & contraria profitentes quibus posset opibus expugnaturum esse. Utrumque ex fide cumulatè præstitit. Nam atrox ab illo commota persecutio est; in qua plures acti in exilium Episcopi, aliorumque ordinum Catholici; cæteri variis modis vexati; non pauci extrema perpessi sunt.

b Theod. 4. c. 12. Hier. in Chron. & cæt. citat.

Valens Ecclesiam persequitur.

(*c*) *Macedoniani* & *semi-Ariani*, *Lampsaci* coitione factâ, legatos *Romam* ad Pontificem miserunt, & *Nicænâ* probatâ fide plerique in integrum restituti sunt, præcipuè *Sebastenus Eustathius*, subdolus *Arianus*.

c Socr. 4. c. 4. & 11. Basil. Ep. 54.

(*d*) Eam consensionem ægrè ferens Imperator, *Nicomediæ* suorum conventum haberi voluit; quo *Eunomius Anomæorum* princeps *Cyzici* creatus est Episcopus, *Eleusio* pulso; sed paulò pòst à *Cyzicenis* exturbatus est.

d Bas. Ep. 193. Socr. 4. c. 7.

(*a*) Post

(*a*) Post *Eudoxii* obitum, anno 370. cùm Catholici *Evagrium*, *Ariani Demophilum* subrogassent, ambos *Valens* relegavit. Catholici deinde ab *Arianis* oppressi octoginta Ecclesiastici ordinis viros questum ad Imperatorem miserunt, quos *Valentis* jussu *Modestus* Præfectus in navem impositos medio mari aquis & incendio consumsit. Monachis præ cæteris fuit infestus, quos in militiam conscribi edicto compulit. Nec defuit turbulento illo statu rerum Ecclesiæ suæ Deus. Nam complures sanctimoniâ literarumque præstantes scientiâ viros Hæreticis opposuit. (*b*) Inter cæteros eminebat par illud amicorum, *Basilius*, & *Gregorius*; qui ex solitudine ad subsidium Catholicarum partium accurrerunt. *Basilium Cæsareæ* in *Cappadocia* creatum Episcopum anno 370. frustrà *Valens* aggreditur: cujus & filius *Galates* in pœnam paternæ impietatis exstinctus est. *Gregorius Sasimorum* ordinatus Episcopus post *Nazianzum* translatus est. Floruit & *Gregorius* alter *Nyssenus* Episcopus *Basilii* frater, quem *Valens* relegavit; ut & *Meletium Antiochenum*, & *Eusebium Samosatenum*. (*c*) *Athanasium* verò cùm itidem exturbare vellet, *Alexandrinorum* tumultum veritus, à cœpto destitit. At illo vitâ functo, eique suffecto ab Catholicis *Petro*, *Lucium Arianum Valens* Episcopum præcepit fieri, ac *Petrum* carcere concludi. Misera exinde facies *Alexandrinæ* Ecclesiæ fuit, quam cæde Catholicorum, raptatione Virginum ac Monachorum, aliorum proscriptione ac direptione *Lucius* infestam habuit. (1) Moritur *Athanasius*, ut refert (*d*) *Socrates*, Coss. *Gratiano* II. & *Probo*; qui est annus 371. cùm annos 46. in summa rerum vicissitudine præfuisset. Eodem tempore (*e*) cùm *Mauvia* *Sara-*

A 363. Christi ad 378.

a Socr. 4. c. 13. & seq. Sozom. 6. c. 14. & seq.

b Iidem & Naz. in Euc. Basil. & Ep. 20.

Basilius & Gregorius.

c Socr. 4. Theod. 4. Sozom. 6.

d Socr. 4. c. 29. Theod. 4. c. 2.

e Socr. 4. c. 36. Sozom. 6. c. 38. Ruf. 2. c. 6.

(1) Athanasium obiisse anno 372. non 371. ostendit Pagi ad Annales Baronii.

A 363. Christi ad 378. *Saracenorum* Regina pacem *Romanis* ostendisset eâ conditione, ut suæ genti *Moyses* sanctissimus Eremita daretur Episcopus, is *Alexandriam* perductus, nunquam sibi ab *Lucio* manus imponi passus est, pervicitque ut ab Catholico Antistite consecraretur. Orientali quoque Ecclesiæ splendorem attulit *S. Epiphanius*, qui *Panarium* suum inchoavit anno 375. nec non (*a*) *Didymus Alexandrinus*, qui ab quinto ætatis anno captus oculis, in omni floruit eruditionis genere.

(*b*) Obiit anno Christi ineunte 379. Calend. ipsis *Januariis* magnus ille *Basilius*, (*c*) cujus post obitum nono mense *Antiochiæ* ab Catholicis Episcopis conventus est habitus, in quo ad componendum illius Ecclesiæ dissidium, de *Paulini* ac *Meletii* consensu decretum est, ut alterutro vitâ functo solus alter esset Episcopus. (*d*) Ex eodem Concilio *Gregorius Nazianzenus Constantinopolim* ad rem Catholicam ordinandam mittitur.

In Occidente, quem *Valentinianus* Princeps Catholicus obtinebat, nihil ab Hæreticis admodum turbatum est; nisi quod (*e*) *Auxentius Mediolanensis* Episcopus ex *Ariana* parte, ementitâ pietatis specie Imperatorem illusit; qui *S. Hilarium Gallicanæ* columen Ecclesiæ cum *Auxentio* congredi paratum iratus urbe jussit excedere.

(*f*) At *Romæ* post *Liberii* Pontificis obitum anno 367. schisma pestilens erupit, *Ursicino* contra *Damasum* legitimis electum suffragiis ordinato Episcopo, ex quo tam atrox orta seditio est, ut in Basilica *Sicinini* uno die 137. cadavera reperta sint, ut testatur *Ammianus*. (*g*) *Mediolani* porrò cùm diem obiisset *Auxentius*, in ejus locum Episcopus creatur *Ambrosius* vir Consularis anno 375. octavo postquam baptizatus est die. Et eodem anno (*h*) *S. Martinus* in *Gallia Turonis* præficitur.

a Hier. in Chr. Socr. 4. c. 25. Ruf. 2. c. 7. *b* Vide Par. 2. l. 4. c. 13. *c* Socr. l. 5. c. 5. Zosim. l. 7. c. 3. *d* Socr Greg. ipse de vita sua. *e* Hilar. contr. Auxent. Sulp. 2. *f* Amm. 27. Socr. 4. c. 29. Ruf. 2. c. 10. *g* Paul. in Vita Ambr. Hier. in Chro. Ruf. 2. c. 11. Socr. 4. c. 30. *Ambrosius*. *h* Greg. Tur. 1. c. 47.

(*a*) Quin-

(*a*) Quinquennio ante hoc tempus, nempe anno 370. vivendi finem fecêre *S. Eusebius Vercellensis*, & *Lucifer Calaritanus*, qui sui nominis schisma conflavit. Nec longè ab hoc anno ponendus est (1) obitus *Hilarii Pictavorum* Episcopi. In *Africa* verò claruit (*b*) *Optatus Milevitanus* Episcopus, qui *Parmenianum Donati* successorem luculento opere confutavit.

A 363. Christi ad 378.

a Hier. in Chron.

b Hier. in Chron.

Palæstinam quoque admirabili sanctitate decoravit *S. Hilario*, monastici in illa provincia princeps instituti; qui anno circiter 372. octogenarius obiit; ut in ejus *Vita* scribit *Hieronymus*, qui tunc in *Syria* degebat. Vixit & sanctissimus *Ephrem Edessenæ* decus Ecclesiæ.

S. Hilario.

(*c*) In eadem *Palæstina Melania* senior *Marcelli* Cos. filia *Romanarum* mulierum nobilissima sanctitatis celebre nomen habuit; tametsi postea *Ruffini* consuetudo *Origeniani* dogmatis illi virus adsperserit.

Melania.

c Hier. in Chron. Ruf. 25. c. 7. Pall. Laus.

Inter Gentiles doctrinæ præconio censetur (*d*) *Themistius* cognomento *Euphrades*, qui ab *Constantii* imperio ad *Theodosium* & *Arcadii* usque primordia Philosophiæ pariter & facundiæ principatum tenuit. Historici celebrantur, *Ammianus*, qui sub *Valente* militavit, & *Aurelius Victor*.

d Vita Them. ex ejus scriptis collecta. 4. c. 32.

Hæresis hoc intervallo est exorta potissimùm *Apollinaristarum*; quorum auctor (*e*) *Apollinaris Laodicenus*, quem cum *Vitali* ejus discipulo *Damasus* Papa *Romæ* in Synodo damnavit anno 373.

e Sozom. 6. c. 25. Naz. Ep. ad Cledon.

Valentiniani epocha illustri charactere notatur anni bisextilis, qui est *Christi* 364. ut ex

Valentiniani epocha comprobatur.

(1) Hilarium Pictaviensem obiisse anno æræ vulgaris 367. ostendit Bollandus ad 13. Januarii. 1. Asserit Sulpitius Severus Hilarium obiisse sexto anno postquam redierat; rediir verò anno 360. obiit igitur post annum 366, id est anno 367. Deinde asserit Hieronymus, Hilarium obiisse anno 4. Valentiniani & Valentis, at annus 4. Valentiniani & Valentis annus est 367. æræ vulgaris.

A 363. Christi ad 378. a Amm. 23. (a) *Ammiano* constat. Atque hîc esse cardo Chronologiæ debet illorum temporum; qui cum Fastis Consulum, & Imperatorum ætatis illius compositus, singulorum initia, exitusque, cujusmodi constituimus, affirmat.

A 378. Christi ad 395.

CAPUT VIII.

Quæ Gratiani, Valentiniani *junioris, ac* Theodosii *temporibus evenerunt; deque Tyrannis* Maximo, *&* Eugenio.

Â 378. *Christi* ad 395.

VALENTINIANO *Augusto* nati sunt filii duo; *Gratianus* anno 359. *Christi*, 14. Cal. *Majas*, ut est in *Fastis Idatii*, & *Valentinianus* Junior ex altera conjuge *Justina*, (quam *Magnentio* Tyranno antè nupsisse refert (b) *Zosimus*) anno, ut *Idatius* memorat, 366. *Januarii* 18. (c) *Gratianum Valentinianus Augustum* renunciavit apud *Ambianum* in *Galliis* anno 367. die 9. Cal. *Septembris*. (d) *Valentinianus* autem junior anno 375. statim post patris obitum militaribus suffragiis ad eumdem honorem est evectus annum agens decimum.

b Zosim. 4. c Idat. d Amm. 30. Socr. 4. c. 31. Idat.

(e) *Gratianus* præclarâ fuit ad omnem virtutem & honestatem indole, quam eximia corporis ornabat species; literis haud mediocriter eruditus; sed à negotiis publicis abhorrebat animo; barbarum militem *Romano* ac veteri anteferre solitus. (f) Hic *Valente* mortuo, cùm impune *Gothi Thraciam* aliasque *Romani* imperii percusarent provincias, quòd solus oneri ferendo par non erat, *Theodosium Theodosii* ejus, quem in *Africa*, innocentem occisum esse (g) suprà memoravi, filium accitum ex *Hispania* in communionem assumpsit imperii, annum 33. agentem, ut scribit *Victor*. (h) Quod anno 379. die 14. *Februarii* apud *Sirmium* contigit.

e Amm. 27. Vict. f Zosim. 4. Socr. 5. c. 2. Sozom. 7. c. 12. Theod. 5. c. 9. Vict. Oros. 7. c. 24. g cap. 6. h Prosp. Chron. Idat. Marcell. Chron. Alex.

Theodo-

Theodosius victis profligatisque Barbaris, pacem restituit; ac paulò pòst *Athanaricum* eorum Regem à suis pulsum perhonorificè *Constantinopoli* profugum excepit anno 381; & eodem, quo venerat, mense *Januario* vitâ functum regio more sepelivit. Insequente porrò anno *Gothorum* gentem omnem cum Rege suo *Romanis* se tradidisse testis est *Idatius*, quibus Imperator agrum assignavit, quod in *Orat. de Regno Synesius* indicat.

A 378. Christi ad 395.

(*a*) Post hæc *Maximus* tyrannidem in *Britanniis* arripuit anno 382, ac *Treviris* sede imperii constitutâ, per *Andragathium* ducem, desertum à suis *Gratianum* apud *Lugdunum* dolo peremit 8. Calend. *Septembris* anno 383. Periit itaque *Gratianus* anno ætatis 25. Cujus necem ultus est (*b*) *Theodosius*; simul pulsum *Italiâ Valentinianum* juniorem in imperium restituit, (*c*) & cum *Ambrosio* Catholicaque reconciliavit Ecclesia: cui deinceps utrique, spretâ matre *Arianâ*que perfidiâ totum se constanter addixit. Quod evenit anno 388. quo *Maximum* singulari Dei præsidio fretus ad *Aquilejam* superavit, & occîdit (*d*) 5. Calend. *Augusti*. *Victor* ejus filius post paucos dies ab *Arbogaste* Comite necatus est. *Andragathius* se in mare præcipitavit.

a Sever. 2. Vict. Zosim. 4. Marcell. Socr. 5. c. 11. Sozom. 7. c. 13.
b Lat. Pac. Paneg. Idat. Marcell. Ruff. 2. c. 32. Socr. &c.
c Ambr. Ep. 57.
d Idat.

(*e*) Erat *Theodosius* omnibus Imperatore *Christiano* dignis ornatus virtutibus, ac nulli priorum posteriorumve Principum secundus. Militiâ præclarus, nulla, nisi necessaria, bella suscepit. Clementiâ verò & humanitate singulari præditus, & in omnes officiosus fuit. Paulò tamen erat in iracundiam proclivior; sed ut non nisi rebus indignis moveretur, atque ut citò se flecti pateretur: quod *Ambrosius* in ea *Oratione* testatus est, quam in ejus obitum dixit.

e Victor Ambr. in fun. Theod.

(*f*) Hujus indolis specimen præbuit in vindicanda

f Paul. in Vita Ambr. Ruff. 1. c. 18. Sozom. 7. c. 14.

A 378. Christi ad 395. dicanda *Theßalonicensi* seditione. Nam cùm *Bothericum Illyricianorum* militum Præfectum populus occidisset, *Theodosius* plurimorum cæde civium, etiam innocentium, id facinus est ultus. Ob id *Mediolanum* venientem *Ambrosius* Ecclesiæ aditu prohibuit; quod ille non solum tulit patienter, sed ex Pontificis præscripto satisfaciens, lege insuper sanxit, ut latæ in reos sententiæ executio in dies 30. differretur. Hoc anno 390. evenisse videtur. (*a*) At ante hoc tempus, in apparatu belli contra *Maximum*, (ut *Zosimus* refert) & anno circiter 388. *Antiochenis*, qui in seditione quadam *Placillæ* conjugis statuas dejecerant, intercedente Præsule *Flaviano*, pepercerat.

Haud diu pòst (*b*) *Eugenius* & *Arbogastis* Comitis fretus potentiâ tyrannidem usurpat anno *Christi* 391. ac sequente *Valentinianus* ab eodem *Arbogaste Viennæ* in *Galliis* occiditur. Auctor est (*c*) *Epiphanius* illum in palatio strangulatum *Arcadio* II. & *Ruffino* Coss. Idibus *Maji*, Sabbato pridie Pentecostes, qui necessariò annus est *Christi* 392. ut annos tum natus fuerit 26. mensesque 4. Erat tum Catechumenus, & Baptismum ab *Ambrosio* flagitârat, quem singulari observantiâ coluit; ut ipsemet *Oratione* illâ meminit, quâ ejus funeri parentavit, atque eximiam ejusdem pietatem virtutesque cæteras posteritati tradidit.

(*d*) *Theodosius* anno 394. *Eugenium* non tam humanâ vi, quàm Deo pro ipso pugnante, victum captumque sustulit. *Arbogastes* suapte manu periit. Hæc victoria *Theodosio* postrema contigit. Quippe (*e*) anno 395. die *Januarii* 17. *Mediolani* obiit, cùm imperasset annos 16. vixisset 50. ut ait *Victor*. *Socrates* 60. tribuit; quinque ampliùs *Alexandrinum Chronicon*.

a Chrys. Orat. 10. ad Pop.
b Zosim. 4. Marcell. Socrat. 4. c. 72. Sozom. 7. cap. 25. Oros. 7. c. 35.
c Epiph. de Mens. & Pond. Idat. Fast.
d Ruff. 2. c. 33. Theod. 4. c. 24. Prosper. Marcell. August. de Civit. Dei lib. 5. cap. 26. Oros.
e Victor. Socr. l. 5. c. 26. Idat. Chron. Alex. Theod. l. 4. c. 15. Sozom. l. 7. c. 28.

CAP.

Caput IX.

A 378. Christi ad 395.

Ecclesiasticarum rerum historia, quæ per superiorum Imperatorum tempus accidêre, Constantinopolitanæ *Synodi series.* Priscillianistarum *hæresis.* Ambrosii *certamina.* *Tum insignes doctrinâ & sanctimonia viri.*

A 378. *Christi* ad 395.

Catholicæ Religionis incensus amore *Theodosius* ad eam tuendam ornandamque omnem adhibuit operam. Quem animum, suapte concitatum sponte, majorem auxit in modum Baptismus, (*a*) ab *Ascholio Thessalonicensi* Episcopo susceptus, cùm ex morbo periclitaretur. (*b*) Igitur adversus hæreses omnes sanctionem edidit, ac solam obtinere jussit Catholicam fidem, quam *Romæ Damasus* Pontifex teneret. (*c*) *Constantinopolim* ingressus deinde 18. Calend. *Decembris* anno 380. ademptas *Arianis* Ecclesias, quas jam annos 40. possidebant, Catholicis addixit. (*d*) Quo tempore cùm *Ariani*, qui frequentes erant *Constantinopoli*, *Theodosium* sibi adjungere studerent, atque *Eunomius* præ cæteris, acer ac versutus disputator, hujus audiendi cupidum Imperatorem avertit ejus uxor *Flaccilla* (*e*) pia sanctaque mulier. Movit & illius animum Episcopi cujusdam prudentiæ ac libertatis plenum facinus, qui cùm *Theodosium* honorificè salutasset, atque ejus filium *Arcadium*, qui tum assidebat, tanquam unum è plebe puerulum appellasset, fremente ob id Imperatore, & extrudi foras illum jubente, *Tu verò, Imperator*, dixit, *qui ob negatum filio tuo honorem irasceris mihi, quo tandem animo ferre putas Deum, cùm ab Hæreticis contemni filium suum videt, ac non eodem honore affici?* Quâ tempestivâ libertate gavisus Imperator,

a Socr. 5. c. 6. Sozom. 7. c 4.
b L. 5. Cod. de Hær. & l. 2. Cod. de fide Cath.
c Socr. 5. cap. 7. Idat. Sozom. 7. cap. 12. Marcel.
d Sozom. l. 7. c. 6.
e Theod. l. 5. c. 19.

A 378. Christi ad 395. rator, revocatum illum in pretio habuit, veniamque ab eo petiit, & Hæreticos audire ultrà renuit.

a Gregor. Nazianz. Carm. de Vita sua. Ruff. l. 2. c. 9. Socr. l. 5. c. 6. & 7. Theod. 5. c. 8. Sozom. 7. c. 7. Tripart. 9.

Constantinopolitana Synodus.

b de qua Tom. 1. Conc.

(*a*) Paulò antè profectus eodem *Gregorius Nazianzenus*, ut Catholicæ fidei reliquias foveret, contemptim habitus est initio; paulò pòst admirationi esse cœpit; sic ut Episcopatum popularibus suffragiis, ac *Petro Alexandrino* assentiente, caperet. At hic subinde mutato consilio, *Maximum Cynicum* Philosophum ad eam sedem evexit. *Theodosius*, ut & *Nicænam* professionem & *Gregorio* partam dignitatem assereret, œcumenicam in illa urbe (*b*) Synodum coëgit Episcoporum 150. quæ & *Maximum*, ab eoque temerè factas ordinationes, damnavit; & *Nicæno* probato Symbolo, de Spiritus Sancti divinitate contra *Macedonium* decrevit. Secundùm hæc, mortuo *Meletio*, cùm ei *Flavianum* subrogari *Gregorius* cerneret, constanter obstitit, quòd ex pacto integram illam diœcesin *Paulino* cedere oporteret. Sic enim convenerat; uti, cùm duo Catholicæ partis essent Episcopi, *Paulinus* & *Meletius*, uter priùs vivere desiisset, ne altero superstite secundus ordinaretur Antistes. Hinc altercatione subortâ, tum *Timotheo Petri* successore, *Alexandrino*que Præsule injussu suo negante *Constantinopoli* dari Episcopum potuisse, *Gregorius* pacis studio sponte se abdicavit. In ejus locum *Nectarius* suffectus est. Post hæc sui cuique diœcesi limites constituti: & *Constantinopolis*, quasi novæ *Romæ*, Episcopo eadem, quæ veteris *Romæ* Pontifici, secundo tamen ab eo loco, jura concessa sunt: quod decretum ratum esse vetuit *Romana* sedis auctoritas. Id Concilium Oecumenicum secundum fuit, quod *Constantinopoli* celebratum est anno *Christi* 381.

c Tom. 1. Concil.

(*c*) quo & *Aquilejæ* in *Italia* Synodus alia, cui *Ambrosius* præfuit, *Palladium* & *Secun-*

Secundianum Arianos condemnavit Episcopos. A 378. Christi ad 395.

(*a*) At in *Hispania Priscillianistarum* novâ efferente se hæresi, quæ ex *Manichæorum* aliorumque perfidia coaluerat, *Cæsaraugustæ* per idem ferè tempus Concilium celebratur, in quo cum Episcopis aliquot sectæ parens *Priscillianus* homo laïcus percellitur. Hunc damnati Episcopi *Abulensem* Episcopum constituunt. At hos omnes *Idacius* & *Ithacius* Episcopi *Gratiani* edicto relegandos curârunt; etsi subinde per fraudem obrepentes in integrum restituti sunt. *Burdegalæ* postea alterâ coactâ Synodo *Priscillianus* damnatur; qui ad *Maximum* Tyrannum provocans, jussu ejus auditus *Treviris*, gladio est addictus cum aliis plerisque. *Ithacius* Episcopus, ejusque participes, quod se, præter fas ordinis illius, caussæ capitis immiscuissent, ab Ecclesiastica communione alieni judicati sunt; quod in annum congruit 385. (*b*) Sequenti verò, *Treviris* collectâ fautorum suorum Synodo, *Ithacius* absolvitur. Quo cum *S. Martinus*, qui eòdem *Maximum* interpellaturus accesserat, communicare cùm initio detrectasset, mox, ut id, cujus gratiâ venerat, impetraret, Imperatoris cessit precibus: cujus etiam adhibitus convivio, incredibili ab hoc & ejus conjuge honore est exceptus.

Priscillianistarum secta.

a Severus Sulp. l. 2. Hist. Prosp. Chron. Aug. de Hær.

b Sever. in Vita Martini.

(*c*) *Mediolani* interim *Ambrosius* ab *Justina Valentiniani* Junioris matre *Ariana* fœmina indigna multa perpessus, ejus impotentiæ sacerdotali constantiâ restitit; ac per idem tempus sanctorum reliquias *Gervasii* & *Protasii* divinitùs ostensas in *Ambrosianam* basilicam transtulit. Quarum cultum magnis tum prodigiis sancivit Deus, ut tam (*d*) *Ambrosius* testatur ipse, quàm qui unà interfuit (*e*) *Augustinus*. Ex quibus (*f*) *Molinæi Calviniani* Ministri inscitia pari conjuncta temeritate convincitur; qui non solùm totam illam invento-

Ambrosius.

c Paul. in Vita Ambr. ipse in Auxent. & Ep. 12. 14. & 36.

d Ep. 53. & 54.

e L. 9. Conf. c. 7.

f L. 7. contr. Perron. cap. 11.

A. 378. Christi ad 395.

ventorum corporum narrationem fictam esse credidit; sed etiam epistolam illam, quâ hoc describit, *Ambrosii*, haud esse germanam ejus existimat: quo nihil dici possit obtusius. *Ambrosius* legatus tandem ab *Justina* missus ad *Maximum*, pari fortitudine imminentem *Italiæ* Tyrannum redarguit; ac tam ejus quàm *Ithacianorum* communionem aversatus est.

a Aug. 5. Civ. c. 26. Prosp. de Prom. l. 3. c. 38. *b* Ruff. 2. c. 29. Socr. 5. c. 16. Sozom. 7. c. 15. *c* Ambr. Ep. 9. Socr. 5. c. 15. Theod. 5. c. 23.

(*a*) *Theodosius* post necem *Maximi* idolorum fana disjici, confringi statuas, ac ceremonias aboleri jussit. (*b*) Inter alia famosum *Serapidis* templum *Alexandriæ* demolitus est *Theophilus* Episcopus; qui sub idem tempus utilem *Antiochenæ* Ecclesiæ navavit operam. (*c*) Nam hujus Episcopum *Flavianum* in *Siricii Romani* Pontificis gratiam communionemque restituit, à qua ob instauratum post *Meletii* obitum schisma pridem exciderat.

Viri insignes, Basilius. *d* Nyssen. de S. Macrina. Nazianz. de S. Basil. quæ est 20. *Gregorii Nazianzen. & Nyssen.* *e* Nyssen. de S. Macr. *f* Hier. de Script. *g* L. 5. c. 5. *h* Hier. de Script. & Histor. cit.

Plurimum his temporibus ornamenti contulere literis ac pietate præcellentes viri, *Basilius*, qui anno ineunte 379. Calendis *Januariis* decessit, nono Episcopatus anno; quippe *Christi* 370. *Eusebio* vitâ functo subrogatus est; quare annos 8. cum mensibus aliquot *Cæsareæ* præfuit, (*d*) ut *Gregorii* ambo, *Nyssenus*, & *Nazianzenus*, asserunt; magnum uterque decus ætatis ejusdem. Quorum ille, *Basilii* germanus, à *Valente* multa pro fide Catholica passus est, & (*e*) octo circiter annis exulavit. Alter *Basilii* amicorum intimus obiit anno 389. ut ex (*f*) *Hieronymo* colligitur. De *Basilii* initio ac morte persuadet (*g*) *Socrates*, qui *Antiochenam* Synodum ad ejus statum Ecclesiæ componendum post *Theodosii* renuntiationem esse celebratam refert; quam *Nyssenus* *Oratione* de obitu *Macrinæ* nono post mortem *Basilii* mense contigisse scribit. *Theodosius* porrò anno 379. *Januarii* 16. creatus est *Augustus*, ut idem *Socrates* asseverat.

(*h*) *Amphilochius Iconii*, *Gelasius Cæsareæ* in

in *Palestina*, *Theodorus Mopsuestenus*, *Ambrosius Mediolanensis*, (*a*) *Exuperius Tolosæ*, *Simplicius Viennæ*, *Amandus Burdegalæ*, *Mauritius Andegavi*, Episcopi insignes habiti sunt. Item (*b*) *Philastrius Brixiensis*. Sed & (*c*) *Joannes* Anachoreta in *Ægypto* vixit admirabili sanctitate; cujus monitis & consilio plurimùm usus est *Theodosius* Imperator. Nec non (*d*) *Arsenius*, qui à *Damaso* Pontifice ad erudiendum. Imperatoris filium missus est, & clam aulâ posteà dilapsus solitudinem petiit.

A 378. Christi ad 395.

a Greg. Turon. 2. Hist. Franc. c. 13.

b Aug. de Hær.

c Aug. 5. Civit. c. 26. Ruff. 2. c. 32.

d Vitæ PP.

Viduæ præterea sanctissimæ, *Monica*, *Augustini* mater, (*e*) quæ anno 389. ad ostia *Tiberis* excessit è vita anno ætatis 56. & *Paula Romanarum* mulierum nobilissima; (*f*) quæ contemptis opibus, ut *Christo* se totam dicaret, *Bethleemum* migravit anno circiter 384. quod in ejus Epitaphio scribit *Hieronymus*; qui & ipse in eodem tum loco degens, doctrinæ virtutisque famâ totum implevit orbem.

e Aug. 9. Conf. c. 11.

f Hier. Ep. Paulæ.

Disertissimum tulit ætas eadem *Symmachum*; qui præfectus Urbi anno 384. de ara Victoriæ instauranda *Valentinianum* interpellavit; quem *Ambrosius* refellit. *Macrobius* item *Theodosio* imperante vixit.

Hæreses exstitere per idem tempus nonnullæ, ut *Joviniani*, quem anno 390. *Siricius* Papa damnavit; & *Vigilantii*, qui ambo *Hieronymi* stylo confossi sunt. Flagrabat & *Origenis* fautorum insania; quorum è numero fuere *Joannes* Episcopus *Hierosolymitanus*, *Ruffinus Aquilejensis* Presbyter, *Palladius Galata*: quo *S. Epiphanius* & *Hieronymus* scriptis suis exagitârunt.

A 395. Christi ad 408.

CAPUT X.

De Arcadio, *&* Honorio, *déque præcipuis illorum temporum rebus.* De Stilichone, Eutropio, Ruffino, Radagaiso, Alarico, Romanæ *urbis expugnatione, ac Barbarorum in* Gallias *&* Hispanias *irruptione.*

A 395. *Christi* ad 408.

MORIENS *Theodosius* anno, ut dixi, 393. filios hæredes reliquit imperii duos, *Arcadium*, cui Orientem concessit, & *Honorium*, cui Occidentem attribuit. Ille annum agebat ætatis 18. iste 11. (*a*) Siquidem natus est *Honorius Ricimere* & *Clearcho* Coss. 5. Id. *Septembris* qui est annus 384. cùm antecedente jam *Arcadius Augustus* à patre renuntiatus esset, 17. Calend. *Februarias*, (*b*) *Honorius* verò anno 389. *Timasio* & *Promoto* Coss. idem decus est adeptus. (*c*) Alii *Theodosio* III. & *Abundantio* Coss. anno 393. id esse factum referunt.

a Idat. Marcel. Chron. Alex.

b Chron. Alex.

c Prosp. Marcell.

Arcadius. *Arcadius Eudoxiam* statim post patris obitum duxit, conciliante has nuptias *Eutropio*, ne *Ruffini* filiam sibi in matrimonium adsciceret. Summa tum erat principum in Republica duorum dignitas & potentia; *Ruffini*, qui *Constantinopoli* degebat, & in Occidente *Stilichonis*. *Stilicho* genere *Vandalus*, ut scribit (*d*) *Orosius*, cùm post (*e*) *Theodosii* mortem utriusque sibi tutelam arrogaret imperii, & in Orientem proficisci vellet; ejus avertendi causâ, *Ruffinus Græciæ* aditus armis occupavit. Tum *Alaricum Gothorum* Regem excivit; quem eamdem incursantem *Græciam* fugavit *Stilicho*; ac ducem *Gainam Gothici* generis cum copiis ad *Arcadium* misit. Cujus operâ *Ruffinus* à militibus obtruncatus est eodem, quo *Theodosius* obierat, anno, quem *Elusâ* oriundum *Aquitaniæ*

d Oros. 7. c. 38.

e Zosim. 4. Marcell. Jornand. de reg. succ. cap. 94. Socr. 6. cap. 1.

Ruffinus.

taniæ oppido (*a*) *Claudianus* indicat. Hujus cum *Stilichone* consilii particeps fuerat *Eutropius* spado; qui & ipse pòst paulò *Stilichonem* veritus, eum ab Imperatore ac Senatu pro hoste proscribendum curavit, (*b*) & *Gildonem* Comitem Paganum, *Africæ* ab *Theodosio* Præfectum, sibi conciliavit. Qui assumptâ tyrannide, cùm frumentum ad Urbem prohiberet advehi, à *Mascezele* fratre, quem adversus illum miserat *Stilicho*, perexiguâ manu fusus fugatusque sibi vitam eripuit. Nec diu post *Mascezelem* ipsum in *Italiam* reversum *Stilicho* per suos de ponte præcipitavit in fluvium. (*c*) *Africana* illa victoria anno *Christi* 398. evenit.

A 395. Christi ad 408.

a 1. Con. Ruf.

Eutropius

b Zos. 5. Jornand. Marcell. Oros. 7. c. 36.

c Idat. Marcel.

(*d*) *Manlio Theodoro* & *Eutropio* Eunucho Coss. qui annus fuit undequadringentesimus, *Gainas Gothici* dux exercitus à *Stilichone*, ut jam dixi, *Constantinopolim* missus, contra Imperatorem *Arcadium* cum *Trigibildo* propinquo conspirat; ita temperatis artibus, ut hic apertè deficeret: ille dux in eum belli delectus, rem ex utriusque opportunitate gereret. Eodem agente *Gainâ*, omnibus spoliatus ornamentis *Eutropius* & interemptus est anno ipso, quo Consulatum gessit; ejusque de fastis ac monimentis publicis abrasa memoria est. Eo sublato, nihilo seciùs tumultuari *Gainas* instituit, & apertè Rempublicam oppugnare. Cujus compertâ fraude, occultisque de *Constantinopoli* diripienda patefactis consiliis, hostis ab *Arcadio* judicatur; & *Fravittæ* potissimùm *Gothi* Gentilis auxilio victus, in *Thracia* mortem oppetiit sub finem anni 400. vel initium sequentis, ut *Alexandrinum Chronicon* ostendit.

d Zosim. 5. Socr. l. 6. Sozom. 6. Oros. 7. Prosper. Marcellinus.

Gainas. Eutropii mors.

(*e*) Moritur post hæc nullâ re gestâ memorabilis *Arcadius* anno *Christi* 408. pacato, vel inerti potiùs ingenio, & uxori nimium addictus; cui dum impensiùs obsequitur, publicam non minus rem, quàm *Christianam*, pessundedit. (*f*) Moriens *Theodosii* filii tutelam *Iezde-*

e Socr. 6. c. 23.

f Procop. l. 1. Persic. init.

A 395. Christi ad 408. *Iezdegirdi Persarum* Regi testamento reliquit; qui eam ex fide capessens, pupilli curam mandavit *Antiocho* eruditissimo viro; & qui contra illum molirentur aliquid, iis se hostem venturum esse denuntiavit. Mortuus est Cal. *Majis*, annum agens 31.

In Occidente multiplex Barbarorum excursio *Romanæ* rei propemodum exitialis fuit. (*a*) *Radagaisus Gothorum* Princeps cum quadringentis millibus, (uti *Zosimus* prodit) vel ducentis, (ut *Orosius* & *Marcellinus*) totam inundavit *Italiam*; hostis longè omnium teterrimus, ac *Christianis* infensus. Quam omnem multitudinem *Stilicho* mirâ felicitate *Fesulanis* inclusam montibus internecione delevit, duce ipso capto & occiso: quod anno 405. *Prosper*, sequenti *Marcellinus*, assignat.

a Zosim. 5. Prosper. Marcell. in Chron. Orosf. 7. c. 37. Aug. 5. de Civ. c. 23. Jornandes.

(*b*) Post hunc *Alaricus Gothorum* & ipse Rex, *Balthici* generis, cum populatâ *Græciâ* in *Epiro* diu moras egisset, (ita jubente *Stilichone*, qui *Illyricum* ab *Arcadii* dominatu ad *Honorium* transferre cupiebat) in *Italiam* deinde penetravit; quem ut averteret *Honorius*, *Gallias* & *Hispanias* habitandas ei concessit, quòd eas provincias retinere non posset. Quò cùm *Alaricus* pergeret, *Saulus* Gentilis dux, cui exercitum *Stilicho* commiserat, ipso Paschæ die inconsideratè Barbaros aggressus, ab illis vincitur. Quo successu elatus *Alaricus* propiùs admotis copiis, ac peragratâ *Italiâ*, *Romam* expugnavit. (*c*) Quod antequam faceret; *Stilicho Honorii* jussu interfectus est. Cùm enim post *Theodosii* obitum imperium ad sese transferre, & *Eucherium* filium suum, Gentilem & *Christianis* inimicum, imperatorem appellare vellet, quò faciliùs voti compos fieret, turbare omnia constituit. Itaque Barbaros clam ad lacerandum excivit imperium. *Vandalos* enim, *Alanos*, *Suevos*, *Burgundiones* in *Gallias* & *Hispanias* immisit. Quò illos anno

b Zosim. 5. Orosf. 7. c. 39. Jornand. de reg. suc. c. 96. & de rebus Get. c. 30. Miscel. L. 13.

c Zosim. 6. Jornand. Marcel. *Stilichonis mors.*

406.

406. progredi cœpiſſe ſcribit *Proſper* in *Chronico*. Addebat animos Imperatoris affinitas; quòd & *Serenam Theodoſii* fratre genitam habebat in matrimonio, & ex ea ſuſceptas filias duas, *Mariam* primò, tum eâ mortuâ, *Thermantiam Honorio* collocaverat. Sed occultis illius artibus ab *Olympio* detectis anno *Chriſti* 408. *Ravennæ*, cum ad Eccleſiam confugiſſet, occiditur *Heracliani* manu: qui *Africam* provinciam cum *Comitiva* eo facto meruit, ut ſcribit *Zoſimus*; (*a*) tum anno ſequenti *Eucherius* cum *Serena* matre perimitur. Sublato *Stilichone*, cum *Honorio* paciſci cupiens *Alaricus*, ſtolido conſilio repulſus eſt. (*b*) Exemplo igitur *Gothorum Hunnorum*que ſtipatus copiis, cum *Athaulpho* uxoris fratre *Romam* obſedit, obtinuitque anno *Chriſti* 410. quam cùm deprædari ſuis permitteret, mandavit, ut qui ad baſilicas confugerent, præſertim Apoſtolorum *Petri* ac *Pauli*, incolumes haberentur. Sexto die digreſſus inde, *Placidia*que ſorore Imperatoris *Athaulpho* traditâ, *Rhegium* abiit, ut *Siciliam* & *Africam* peteret; ſed ibidem morbo periit. Cujus in locum ſubſtitutus *Athaulphus*, *Româ* denuò populatâ, *Placidiam* abduxit, & apud forum *Cornelium* ſibi copulavit.

A 395. Chriſti ad 408.

a Zoſim. 5.

b Proſp. Chron. Socr. 7. c. 10. Sozom. 9. cap. 6. Olymp. apud Phot. num. 80. Oroſ. 7. cap. 39. Jornand. Marcell.

Alaricus Romam capit.

(*c*) Dum hæc in *Italia* tempeſtas furit, *Galliam* & *Hiſpaniam* haud diſpar calamitas oppreſſit. *Alani*, *Vandali*, & *Suevi*, populatis *Galliis*, *Pyrenæum* tranſgreſſi, *Hiſpanias* occupârunt, (*d*) anno *Chriſti* 409. *Gallæciam Vandali* & *Suevi*; *Alani Luſitaniam* & *Carthaginenſem* provinciam; *Silingi*, quod *Vandalorum* genus alterum fuit, *Bæticam* invadunt.

c Idat. Oroſ. 7. cap. 40.

d Idat.

CAPUT XI.

Eccleſiaſtica res; & illuſtriores quidam ætatis illius viri; ac de S. Martini *obitu, &* Chryſoſtomi *exilio nonnulla.*

THEO-

A 395. Christi ad 408.

THEODOSIO Imperatori *Christianissimo* triennium ferè supervixit *Ambrosius*, ait *Paulinus*; qui & ipso die Sabbati sancti illum desiisse vivere scribit: prorsus *Aprilis* 4. *Christi* anno 397. *Cæsario* & *Attico* Coss. Quâ ratione annos 22. mensesque circiter tres Episcopatum tenuit. Etenim anno 374. *Decemb.* 7. hoc est anno antequam *Valentinianus* excederet, mortuo *Auxentio* suffectus in *Hieronymi Chronico* memoratur. *Marcellinus* tamen *Honorio* & *Eutychiano* Coss. id est anno 398. *Ambrosii* obitum adscribit; contrà quàm in Ecclesiasticis Annalibus illius opinio refertur.

Paul. in Vita S. Ambros. *S. Ambrosii obitus.*

(*a*) Alterum occidentalis Ecclesiæ lumen exstinctum est anno 401. *Turonorum* sanctissimus Antistes *Martinus*, *Sabariæ* natus in *Pannonia*. Qui *Hilarium* ab exilio revertentem secutus in *Gallias*, post monasticum ibidem vitæ genus excultum, *Turonorum* Episcopus creatur eodem ferè tempore, quo *Mediolani* ordinatus est *Ambrosius*, nempe 375. anno *Christi*; vir ob excellentiorem quolibet præconio sanctitatem sæculis omnibus admirandus, quem Imperatores ipsi impensè venerati sunt, ut inter alios *Maximus*; qui ad se anno 386. venientem convivio excepit, quod suis manibus Imperatrix uxor ejus apparaverat, quæ tunc eidem famulæ ritu ministravit. De anno illius exitus, quia nonnullis tricis implicatus est, (*b*) in *Parte* hujus *Operis* altera dicetur.

a Severus in Dial. Greg. Turon. L. 1. Hist. Franc. c. 46. & l. 10. c. ult. *S. Martinus.*

b Part. 2. l. 4. c. 12.

Orientalem autem Ecclesiam splendore suo decoravit *S. Johannes* ex *Antiocheno* Presbytero *Constantinopolitanus* factus Episcopus, post *Nectarii* mortem, quæ anno 397. *Septembris* 27. contigit, ut ait (*c*) *Socrates*, qui *Joannem* sequente anno, *Februarii* 26. in throno sedisse refert. Ad eam dignitatem evectus, dum in corruptos hominum mores, præsertim Clericorum ac Principum, acriùs invehitur, multorum in se concitavit odia. In his *Eudoxia* Impe-

S. Joannes Chrysostomus. *c* Pallad. in Vita Chrysost. Socr. 6. cap. 2. Theod. 5. c. 34. Sozom. 8. c. 17. & seq.

A 395. Christi ad 408.

Imperatricis; quæ ab eo reprehensa, *Theophilum Alexandrinum* ad caussam dicendam *Constantinopolim* accitum perpulit, ut eumdem (*a*) tumultuariâ collectâ Synodo damnaret anno *Christi* 403. in suburbio *Chalcedonensi*, loco *ad Quercum* dicto. Sed ingenti populi seditione, ac terræ motu statim exorto, territus Imperator subinde illum revocari jussit. Anno verò sequenti, quòd eâdem libertate cùm alios, tum *Eudoxiam* increparet, ejus operâ (*b*) damnatus iterum, in exilium deportatur *Junii* 20. cùm ante duos menses circa Pascha ab Episcopali administratione prorsùs abstinuisset. *Eudoxiam* narrant Historiæ *Græcæ* post menses tres, quàm ejectus est *Chrysostomus*, vitâ esse functam *Octobris* 4. die, anni 404. cùm quatriduo antè inusitatæ magnitudinis grando cecidisset.

a Photius Cod. 59. Socr. 6. c. 15. Sozom. 8. c. 17.

b Socr. 6. c. 18. Sozom. 8. c. 22.

(*c*) *Chrysostomo* subrogatus est *Arsacius*, homo elinguis & imperitus, tùm eo post menses 14. mortuo, *Atticus* Monachus *Armenus*. *Chrysostomus* interim in *Armenia* & *Isauria* magnis conflictatus ærumnis, certatim pro eo Catholicis laborantibus Episcopis, & *Innocentio* præ cæteris *Romano* Pontifice, cujus fidem appellarat, obiit *Comanis* ad *Pontum Euxinum*, 18. Cal. *Decemb.* anno 407. Vixit annos 52. menses 8. sedit verò annos 9. menses 6. dies 20. Itaque natus est anno 355. circa *Martium* mensem. (*d*) *Innocentius* porrò, cum eòque Occidens omnis non priùs cum *Attico* & Orientalibus commune habere quicquam voluit, quàm eraso *Arsacii* nomine, *Joannis* ipsius in diptycha, quæ sunt Ecclesiasticæ tabulæ, referretur.

c Socr. 6. c. 19. & 20. Sozom. 8. c. 23.

Chrysostomi obitus.

d Sozom. 8. c. 26.

(*e*) Per idem tempus doctrinæ ac sanctitatis inclytus famâ vixit *Epiphanius Salaminæ* in *Cypro* Episcopus; qui cum *Joanne Chrysostomo* super *Origene* vehementer altercatus est. Hujus enim errores exagitari tùm cœperunt; qui

e Socr. 6. c. 12. Sozom. 8. c. 14.

Origenistæ exagitati.

A 395. Christi ad 408.

qui quidem hactenus per *Ægypti* Monasteria impunè spargebantur. Sed & fautorem habebant (*a*) *Joannem Hierosolymitanum* Episcopum, nec non *Ruffinum Aquilejensem* Presbyterum, & *Palladium Galatam*; à quibus *Epiphanius* & *Hieronymus* præcipuè diffidebant. *Theophilus* verò circa annum 399. congregatâ Synodo primus *Origenistas* damnavit; & Synodicam misit ad *Anastasium Romanum* Pontificem, qui anno 398. *Syricio* successerat; tum ad *Epiphanium*, & *Joannem Chrysostomum*. (*b*) *Anastasius*, *Origene* condemnato, circulares literas mittit. (*c*) *Chrysostomus* rem accuratiùs considerandam ratus, nequicquam *Theophilo* & *Epiphanio* instantibus, *Origenis* libros damnare noluit. Ob id iratus ab eo discessit *Epiphanius*, amboque invicem, ut narrant, quæ sibi erant eventura divinitùs prædixerunt.

a Epiph. Epist. ad Joan. Hier. contr. Ruff. & contr. Joan. Hierosf.

b Hier. Ep. 8. ad Demetr. & Apol. contr. Ruff. & Ep. 78. ad Pam. & ad Marcell.

c Socr. & Sozom. cit.

S. Asterius. Theophilus.

Floruit itidem *S. Asterius Amaseæ* Præsul, cujus politissimæ extant Homiliæ circa annum 400. elucubratæ. *Theophilus* quoque *Alexandrinus* Episcopus, odio *Chrysostomi* & avaritiæ sordibus infamis, sed eruditus, & *Hieronymi* familiaris; qui (*d*) *Synesium* ex Gentili Philosopho *Christianum*, *Ptolemaidis* Episcopum fecit anno circiter 410. nempe tertio post obitum *Chrysostomi*, reconciliatumque fautoribus ejus *Theophilum*: quod statim ab illius morte contigit.

d Syn. Ep. 66.

(*e*) *S. Vigilius Tridentinus* Episcopus *Stilichone* Consule martyrium passus est, ut scribit *Usardus*; &, ut apparet, anno 400. (*f*) *Gazæ* porrò *S. Porphyrius* Episcopus pietate, miraculis, & laboribus pro *Christi* fide tolerandis *Arcadio* imperante præstitit. *Severianus Gabalitanus* ut disertus fuit, ita ob æmulationem *Chrysostomi* minùs secundam posteritatis famam meruit. Quam eximiam est assecuta *S. Paula*; quæ anno 404. *Januarii* 26. apud *Bethleemum* obiit, nata annos 56. menses

e Martyr. Rom. 26. Jun. & Usuard.

S. Porphyrius.

f Vita S. Porphyr. apud Sur. 26. Febr.

S. Paula.

ses 6. dies 11. quorum 5. annos *Romæ* in sancto proposito, *Bethleemi* 20. transegit, ut testatur (*a*) *Hieronymus*. A 395. Christi ad 408.

a Hier. Ep. Paulæ.

Prudentius Hispanus Poëta eodem scribebat tempore, natus *Philippo* & *Saliâ* Coss. anno 348. ut ipse (*b*) prodit: & anno vitæ 57. carmina meditabatur. Proinde *Christi* 404. τὸ Καθημερινὸν edebat. *Prudentius.*

b Prud. in Cathem.

Ruffinus Aquilejensis Presbyter & Monachus, doctrinarum usu famâque clarus, sancti tamen *Hieronymi* primùm amicitiâ, tum offensione clarior, obiit paulò pòst *Romam* ab *Alarico* captam, ut est conjectura *Baronii*. Quo etiam tempore *S. Marcella* vidua mortua est, ut (*c*) *Hieronymus* affirmat. *Ruffinus.*

c Hier. Ep. 16.

Inter Gentiles Poëticâ facultate facile princeps *Claudianus* exstitit, *Stilichonis* fautor acerrimus. Historici verò *Zosimus*, *Eunapius*.

CAPUT XII.

A 408. Christi ad 450.

Quæ sub Theodosio *Juniore*, Honorio, *ac* Valentiniano III. *in utroque imperio digna memoriâ contigerunt.* Vandalorum *in* Africam *impressio.*

A 408. *Christi ad* 450.

ROmanum, *Arcadio* mortuo, sub duobus Principibus imperium stetit. *Honorio* parebat Occidens; *Theodosius* Orientem tenebat. (*d*) Hic anno 401. *Aprilis* 10. die natus, & sequenti renunciatus *Augustus*, anno 408. sub tutela *Persarum* Regis, *Antiocho* curatore, solus in Oriente regnare cœpit. Sorores erant illi *Flaccilla*, *Pulcheria*, *Arcadia*, & *Marina*, è quibus *Pulcheriam Theodosius*, *Augustam* appellavit anno, ut *Marcellinus* cum *Alexandrino Chronico* sentiunt, 414. non, ut *Theophanes*, 411. Ea porrò nata proditur

d Socr. 4. c. 6. Marcel. Chron. Alex. Theopha.

A 408. Christi ad 450.

anno 399. (*a*) Ab hac institutus *Theodosius*, sororesque cæteræ, tantum in virtute ac pietate profecerunt, nihil ut à Monachis differrent, & in religiosum domicilium aula verteretur.

a Socr. 7. c. 22. Sozom. 9. c. 1.

Theodosius anno ætatis 20. *Athenaïdem Leontii* Philosophi filiam de consilio sororis *Pulcheriæ* duxit, rarâ fæminam indole, corporisque specie, quam *Eudociam* nominavit. Ex hac *Eudoxiam* suscepit *Valentiniano* III. nuptam. (*b*) Imperavit *Theodosius* ad annum usque 450. quo excessit è vita Cal. *Augusti*, revocatâ prius sorore *Pulcheriâ*, quam *Eudociæ* conjugis & *Chrysaphii* Eunuchi calumniis adductus in ordinem redegerat. Hoc Imperatore pax ab armis in Oriente ferè perpetua fuit, præter pauca quædam minimèque diuturna bella. E quibus (*c*) *Persicum* à *Vararane Isdegerdis* successore motum, anno 422. per *Ardaburium* ducem, non sine ingenti miraculo, confectum, perterritis ac fugâ consternatis Barbaris.

b Marcel. Chron. Alex. Zonar. Cedren. Theoph. Hist. Misc. 14.

c Theoph. Socr. 7. c. 18.

Occidentalis imperii clades sub Honorio.

At in Occidente, sub *Honorio*, ac deinde *Valentiniano*, domestici pariter externique motus assidui, ac fœdissima *Romani* facies imperii fuit. Erat *Honorius* naturâ mitis & placidus: ludis ac socordiæ deditus, & à cura Reipublicæ ac negotiis abhorrens: sed in pietatem religionemque propensus, cui pluribus edictis consultum voluit. Post *Gothicam* eruptionem, quæ anno 410. *Romanam* urbem turbinis instar oppressit, varii in diversis locis orti sunt Tyranni. Primùm (*d*) *Attalus Alarici* jussu ab Senatu factus Imperator, cùm *Honorium* communionem imperii per legatos offerentem superbè respuisset, ab eodem *Alarico* privatam retractus ad sortem; ac sæpiùs deinde refectus, & destitutus; ad postremum resumptâ in *Gallia* tyrannide, neglectus à *Gothis*, à *Constantio* Comite captus anno

Varii Tyranni.

d Zosim. 5. & 6. Olymp. apud Phot. 80.

anno 415. (*a*) in potestatem venit *Honorii*, A 408. ab eoque truncatâ manu vitæ relictus est. Christi ad 450. Quod *Marcellinus* anno 412. reddit, contrà *a* Prosp. quàm *Prosper*. Chron.

Eodem tempore *Constantinus* Tyrannus *Gallias* obtinebat. Marcell. Qui ex infima militia ob solam nominis speciem in *Britanniis* Imperator Oros. 7. c. 42. acclamatus est anno 407. ut (*b*) *Olympiodorus*, Paul. Diac. 14. *Prosper*, & *Zosimus* indicant; cùm ante *b* Olymp. illum *Marcus* & *Gratianus* ibidem Tyranni apud Phot. 80. prodiissent; *Britannicis* exercitibus contra Prosp. *Vandalos* & *Alanos*, quos in *Callias* erupisse Chron. anno superiore iidem Auctores asserunt, hoc Zosim. 6. se tueri præsidio cupientibus. Idat. Chr. Inde digressus in *Gallias* cum duobus filiis *Constante*, & *Juliano*, Marcell. à *Constantio* Comite victus, & *Honorii* jussu ad *Ravennam* jugulatus est, anno 411. (*c*) cùm se *Arelate* ad Oratorium fugiens sacerdotio initiandum antè curasset. *c* Olymp.

Post hunc, (*d*) *Jovinus* & *Sebastianus* fratres, *d* Idem. arreptâ tyrannide, ab *Ataulpho Gothorum* Olymp. Idat. Principe *Narbonæ* capti & occisi sunt an- Marcell. no 414. ut *Idatius* & *Marcellinus* testantur. Prosp.

Heraclianus item Comes *Africæ*, Tyrannus Oros. 7. c. 42. ibidem factus cum 700. navium classe, ac tribus militum millibus ausus in *Italiam* contra *Honorium* transfretare, à *Marino* Comite ad *Utriculum* superatus est: & in *Africam* reversus, *Carthagine* in æde Memoriæ jugulatur (*e*) anno 413. *e* Prosp. *Marinus* ad ordinandam missus *Africam*, Idat. incertum livore, an auro corruptus, Marcell. *Marcellinum* Tribunum, qui Oros. 7. pro Catholica fide contra *Donatistas* fortiter c. 42. se gesserat, occîdit; ac statim ex *Africa* revocatus est, ut scribit *Orosius*.

Super hanc Tyrannorum multitudinem, Barbarorum quoque grassatio infestum habuit *Barbarorum irruptio.* Occidentem. *Gothi Ataulpho* Rege *Gallias* ingressi sunt (*f*) anno 412. ac sequenti an- *f* Prosp. no *Burgundiones Germaniæ* populi partem

A. 408. Christi ad 450. *Galliæ Rheno* propinquam occupârunt.

Ataulpho Placidia nupserat, quæ nuptiæ anno 414. Cal. *Jan.* celebratæ sunt, ut scribit *Olympiodorus*; natusque illis est *Theodosius*, qui paulò pòst *Barcinone* obiit. (*a*) *Placidiæ* operâ & consilio inductus ad amorem pacis *Ataulphus*, cùm frustrà *Romanum* in *Gothos* imperium nomenque transferre studuisset, de restituendo illis hoc ipso imperio cogitavit, ac se cum *Gothis* suis *Narbonâ* pelli & in *Hispaniam* relegari patienter tulit. Hæc dum agitaret animo, (*b*) à *Gotho* quodam occiditur anno 415. regnumque *Sigericus* occupat *Sari* frater, qui *Placidiam* indignis modis habuit, & post dies septem interfectus est; eique *Vallia* successit. Qui, pace cum *Romanis* factâ, *Placidiam Honorio* restituit, acceptis, ut refert *Olympiodorus*, frumenti modiorum 600000, & contra *Vandalos*, *Alanos*, *Suevos*, aliasque gentes, quæ *Hispaniam* insederant, bella convertit. (*c*) *Placidiam* invitam *Constantio* Comiti collocavit *Honorius* anno 417. & eodem anno nata illis est *Honoria*. *Valentinianus* verò Junior (*d*) anno 418. *Ravennæ*, 6. Non. *Jul.* in lucem editus est. *Constantius* pacem cum *Vallia* firmavit, eumque revocavit in *Galliam*, ac sedes in *Aquitanica* à *Tolosa* usque ad Oceanum concessit, quod scribit *Idatius*. Hinc *Gothici* in *Gallia* regni, seu *Visigothici*, caput *Tolosa* fuit: atque hoc anno 419. contigit. Sequente verò anno, *Christi* 420. *Constantius* ab *Honorio* invito, ut ait *Olympiodorus*, in imperii consortium assumptus, septimo pòst mense moritur anno ipso 420. si *Marcellinum* audias. *Prosper* enim in sequentem rejicit. Natus hic in *Illyrico*, oppido *Panæso*, multis sub *Theodosio* præfecturis claruit, ac post summum adeptum fastigium, ejus pertæsus sæpè conqueri solebat, quòd, ut antè consueverat, jocis ac ludicris indulgere

a Olymp. apud Phot. 80. Jornand.

b Prosp. Marcell. Idat. Oros.

c Olymp. Prosper. Jornand.

d Prosp.

Constantius fit Imperat.

gere non posset, ut scribit *Olympiodorus*: qui A 408.
hoc præterea narrat, *Theodosium* Imperatorem Christi
ratam illius *Augustam* dignitatem habere no- ad 450.
luisse, ob idque *Constantium* bellum contra illum decrevisse sumere.

(*a*) Exstincto *Constantio*, inter *Honorium* & *a* Olymp.
Placidiam sororem summa primùm familiaritas, minùs etiam secundâ utriusque famâ. Mox, *Elpidiâ* nutrice *Placidiæ* & *Leontio* ejusdem curatore id agentibus, tanto exarsere invicem odio, ut, post frequentes *Ravennæ* rixas & jurgia, demùm anno 423. *Placidiam* cum filiis *Honorius* extruserit, & in Orientem abire coëgerit.

Moritur paulò pòst *Honorius* anno ipso 423. *Honorii*
sive *Augusti* 15. ut scribit *Theophanes*, sive *obitus.*
27. quod *Olympiodorus* prodidit, anno ætatis 35. *Theodosius* (*b*) *Placidiam* cum *Augustæ* *b* Pro-
titulo, & *Valentinianum Cæsarem* priùs appel- sper.
latum, agentem ætatis annum 5. in *Italiam* Marcell.
misit anno 424. qui mox *Augustus Romæ* sa- Olymp.
lutatus est. (*c*) Interim *Joannes* primicerius *c* Socr. 7.
Notariorum cum tyrannide *Ravennam* occu- c. 23. &
pat; contra quem *Theodosius Ardaburium* mi- seq.
sit; qui tempestate jactatus in Tyranni potestatem venit. Sed Angelus pastoris specie aperto per invias paludes itinere *Asparem Ardaburii* filium *Ravennam* deduxit.

Sic, exstincto *Joanne*, (*d*) *Valentinianus* *d* Idem.
apud *Ravennam* factus est Imperator anno & Chro.
425. *Octobris* 23. ut est in *Alexandrino Chro-* Alex.
nico.

Secundum hæc *Vandali*, quos ab *Africæ* *Vandali*
litoribus *Bonifacius* Comes hactenus repule- *Africam*
rat, *Geiserico*-duce in illam ex *Hispania* pe- *occupant.*
netrarunt. Nam cùm *Bonifacius* ab *Aëtio* proditionis accusatus esset, missoque contra se *Sigisvulto*, parem se non esse *Romanis* viribus animadverteret, ad *Vandalorum*, quibuscum affinitatem antea junxerat, confugit au-

A 408. Christi ad 450. xilia. (*a*) Anno itaque 427. ut ex *Chronico Prosperi* colligitur, *Geisericus* cum 80000. *Vandalorum* & *Alanorum* transfretavit in *Africam*; eamque paulatim subjecit sibi. (*b*) Interim *Bonifacius* reconciliatâ *Placidiâ*, cum Barbaris reditum persuadere non posset, armis eos conatus pellere, ab illis vincitur: & anno 432. ex *Africa Romam* veniens, adepto magisterio militum, haud diu postea vel morbo, ut scribit *Prosper*, vel, ut *Marcellinus* ait, ex vulnere, quod acceperat ab *Aëtio*, decessit; (*c*) ac *Pelagiæ* conjugi moriens præcepit, ut ne alteri, quàm *Aëtio*, nuberet.

a Prosp. Misc. 14. Victor. Utic. l. 1.
b Procop. 1.
c Marcel.

Aëtius. (*d*) *Aëtius* in *Galliis* contra *Francos*, *Gothos*, *Burgundiones*, *Hunnos*, aliosque Barbaros *Romanam* rem utcumque sustentavit. *Franci* haud procul *Rheno* devicti sunt, (*e*) *Felice* & *Tauro* Coss. anno 428. *Burgundiones* cum eorum Rege *Guadicario* anno 435. quibus & pacem *Aëtius* indulsit, ut scribit *Prosper*. (*f*) Idem *Gothos* ab *Narbonæ* obsidione repulit anno 436. per *Litorium* Comitem.

d Prosp. Idat.
e Prosp.
f Idat. Prosp.

Hunnos Aëtius circa annum 432. è *Pannoniis* exciverat, quorum adversus *Gothos* auxilio est usus. Ita (*g*) *Prosper* vulgatus; at *Pithœanus Aëtium* eumdem *Gaudentii* filium ejus, qui à militibus occisus est, *Hunnos* ad opem *Joanni* Tyranno ferendam adduxisse refert, eodem, quo is interfectus est, anno *Christi* 425. Bis ergo sollicitasse eum *Hunnos* oportet. Sed & anno 434. *Honoria Valentiniani* soror, ob stuprum cum Procuratore suo commissum ejecta palatio, & ad *Theodosium* transmissa, *Attilam* contra Occidentalem Rempublicam incitavit, ut scribit *Marcellinus*. His præpositus *Litorius* dux *Romanus*, dum *Aëtii* gloriam superare nititur, & haruspicum ac dæmonum responsis fidem adhibet, contra *Theodoricum Gothorum* Regem bellum infimis precibus detrectantem inconsultè dimicavit;

g Prosp. Salvian. 7. Idatius. Chron. Isid. Chr. Miscell. 24. *Hunnorum irruptiones.*

cavit; & magnâ acceptâ clade, captus & occisus est, *Theodosio* & *Festo* Coss. anno 439. (*a*) Quo etiam *Carthago* à *Vandalis* per speciem pacis ex improviso irruentibus occupatur, 4. (*b*) Cal. *Nov.* Eam urbem diripuere Barbari: ac cùm reliqui cives variis tormentorum generibus excruciati sunt; tum in Nobiles & Clericos præcipuè sævitum est. (*c*) Tandem anno 442. cum *Geiserico Valentinianus* pacem instauravit, & certis spatiis inter utrumque divisa est *Africa*.

A 408. Christi ad 450.
a Prosp. Jorn. de reb. Get.
Carthago à Vandalis capta.
b Prosp. & Idat.
c Prosp.

Per quod tempus (*d*) *Bledâ* & *Attilâ Hunnorum* ducibus *Illyricum Thraciam*que populantibus, *Theodosius* pacem ab iis redemit pactione pecuniæ. (*e*) Biennio pòst *Attila*, fratre suo cæso, solus *Hunnorum* genti dominatus est.

d Marcel. Alexand. Chron. Jornand.
e Prosp.

In *Britanniam* porrò *Picti* ac *Scoti* sæpiùs incursionem fecerunt, maximè sub annum 446. *Aëtio* tertium Consule: quo rebus aliis ac muniendis maximè adversùs *Hunnos Gallis* intento, frustrà ejus aures querelis suis pulsarunt, quas (*f*) *Gildas* ex eoque *Beda* describunt.

f Gilda. Beda. 1. Hist. c. 13.

CAPUT XIII.

De Francorum *origine, & constituto ab iis in* Gallia *regno.*

Vide lib. 11. de Doct. Temp. cap. 48.

NOBILISSIMI toto orbe *Francorum* regni jacta sunt intervallo isto primordia. Cujus gentis incerta est origo, neque Veterum satis expressa literis. (*g*) Falli constat eos, qui ab *Trojanis* eam repetunt; quod ab *Gaguino* & *Æmilio* mandatum historiæ fuisse mirari subit. Vero mihi propior videtur (*h*) illorum opinio, qui non unius populi nomen hoc initio putant fuisse, sed plurium, qui in idem conspirantibus animis, *Romanorum* se ab

g Gesta Franc. ex Greg. c. 1.
h Phil. Cluver. lib. 3. Germ. Ant. cap. 20.

A 409. Christi ad 450. ab jugo vindicârunt, *Franci*que ab libertate sunt dicti. Hos esse volunt *Bructeros*, *Chamavos*, *Ansivarios*, *Chattos*, *Usipios* & *Tencteros*, qui ambo *Sicambrorum* vocabulo continentur, *Frisios*, *Delgibinos*, *Chassivarios*, & *Angrivarios*, qui *Albim* flumen inter ac *Rhenum* vastissimos *Germaniæ* agros obtinebant ad Oceanum usque; ubi nunc *VVestphalia*, *Frisia*, *Saxonia*, *Thuringia*, *Hessia*, *Misnia*, &c, quæ nomen commune retinet, *Franconia* collocantur.

a Greg. Tur. l. 2. c. 9. b Aimo. 1 c. 4. Ivon. Chr. Gesta Franc. epit. c. 4. c Prosp. à Pith. editus. Reges utrum antiquitùs habuerint, ignotum esse testatur (*a*) *Gregorius*. Nam *duces* tantummodo *Francorum*, aut *subregulos*, vel *regales* appellatos. *Maximo* Tyranno *Galliis* imperante, *Marcomerem* & *Sunnonem regales Francorum* exstitisse *Sulpicius Alexander* prodidit, eosdemque mox *subregulos* vocat; tum *reges*, ut hæc vocabula promiscuè videantur habita.

Pharamundus. d Ita Greg. 2. c. 9. e Ita Sidon. Carm. V. Ver. 212. f Prosp. Pith. Aimo. 2. c. 4. g Aimo. 1. c. 4. Ivon. Chr. Gesta Franc. epit. c. 5. *Clodio.* h Prosp. Pith. i Prosp. vulgatus. Primus in Regum appellatione ac serie *Pharamundus* in nostris Annalibus ponitur (*b*) *Marcomiri* filius, de quo nihil apud *Gregorium* exstat. (*c*) *Prosperi Chronicon* ad annum *Honorii* 26. hoc est *Christi* 420. illius adscribit exordium. Post hunc verò (*d*) *Chlogio*, vel (*e*) *Clojo*, sive (*f*) *Clodius*, (*g*) *Pharamundi* filius regnavit; qui apud *Dispargum* resedit; quod in *Thuringorum* esse finibus asserit *Gregorius*. Hoc modo *Thuringia* longè apud *Gregorium* alia fuerit ab ea, cui hoc nomen hodie tribuitur. Nam *Dispargum* oppidum fuit in *Sicambris*, aut iis proximum. *Clojo* anno 428. aut 429. iniit, (*h*) quinque ab morte *Honorii* annis elapsis, atque hic trans *Rhenum* primus in *Gallias* erupit. (*i*) Sed ab *Aëtio* duce repressus, citimam *Rheno* partem illam amisit *Galliæ*, quam cum suis occuparat. Post annos deinde circiter 18. longiùs etiam in *Atrebatum* & *Cameracensium* fines transducto *Francorum* exercitu, *Romanos* profliga-

fligavit, & ad *Suminam* usque fluvium ditionis suæ fines extendit (*a*) sub annum 445. (*b*) Videtur tamen ab *Aëtio* & *Majoriano* tùm cladis aliquid accepisse, quod *Sidonius* indicat. Præfuit *Clojo* annos (*c*) ferè 20. Siquidem ad annum *Theodosii* 25. (*d*) *Prosper* adnotat, *Meroveum* in *Francia* cœpisse regnare: qui est *Christi* 448. vel 449. Ita *Pharamundo* anni reliqui erunt octo.

(*e*) *Meroveus*, affinis *Clojonis*, *Francorum* in *Gallia* ditionem amplificavit; quem *Aëtio* duci adversus *Attilam* auxilio venisse, magnamque partem victoriæ fuisse (*f*) Annales *Francorum* referunt. Filium hujus hæredemque (*g*) *Childericum* flagitiorum ac libidinum licentia, quam ne ab nobilissimis quidem corporibus abstinebat, brevi invisum suis reddidit. Omnibus itaque conspirantibus in eum ordinibus, ad *Thuringos* profugit, *VVinomado* quodam, cujus amicitiæ plurimùm fidebat, domi relicto, qui absenti *Francorum* reconciliaret animos: quod is astuto consilio perfecit. Nam *Egidium Romanum* patricium sibi ut Regem caperent *Francos* est hortatus, eoque beneficio devinctum facilè adduxit, ut primores gentis, quos ab *Childerico* abhorrere maximè sciebat, tanquam suspectos interficeret. Ita *Francis* ab novo ab alienatis Rege persuasit, uti *Childericum* ab exilio revocarent. Qui (*h*) octavo, postquam pulsus erat, anno receptus, *Egidium* acie superatum in oppidum *Suessionum* compulit; (*i*) *Odovacrium Saxonem* vicit; *Aurelianos* & *Andegavos* subegit, (*k*) exactisque 24. annis *Chlodoveo* filio, quem ex *Basina* susceperat *Thuringorum* Regis hospitis sui conjuge, reliquit imperium. Qui cùm anno 482. exorsus sit, (*l*) (uti postea demonstrabitur) *Childericus* anno cœpit 457. vel 458. ut 24. annos impleverit; *Meroveus* verò circiter 10.

A 405. Christi ad 450.
a Sigeb. Greg. 2. c. 9. Aimo. 1. c. 5.
b Sidon. Carm. V. ver. 212.
c Aimo. 1. c. 6.
d Prosp. Pith. *Meroveus.*
e Greg. 2. c. 9. Aimo. c. 6. Gest. Franc. c. 5.
f Gag. Æmil. *Childericus.*
g Greg. Tur. l. 2. c. 12. Aimo. 1. c. 7. Ivo. Gesta Franc. c. 2. & 7.
h Greg. Turon. cit.
i Greg. 2. c. 18. Aimo. 1. c. 7. Gest. Franc. c. 12.
k Aimo. 1. c. 12. Ivo.
l l. 7. c. 2.

CAP.

A 408. Christi ad 450.

CAPUT XIV.

De Gothorum *initiis, corumque discrimine ac regnis ab illis in* Gallia, Hispania, *&* Italia *conditis.*

PLURIMUM ad illius ætatis historiam intelligendam conferet *Gothorum* originem & incrementa cognoscere, qui per *Europam* longè latèque dissipati florentissima sibi regna pepererunt. Ea nos ex *Jordano* sive *Jornande Gotho* ac *Paulo Diacono* repetita hoc in caput utiliter conjecimus.

Gothicum omne nomen à *Scania* sive *Scandinavia* profectum est, quam insulam (*a*) *Jornandes* vocat, cùm peninsula sit *Norvegiæ* ac *Suediæ* continens regna. Hi cùm vicinam oram *Balthici* maris aliquandiu tenuissent, in *Scythiam* inde transgressi, ad *Euxini Ponti* littora consederunt, (*b*) quorum qui ad Orientem longiùs recesserunt *Ostrogothi*, id est, *Orientales Gothi*, nominati sunt. Qui ad Occidentem habitabant, *Visigothi*, id est, *Occidentales Gothi.* Etsi ab *Ostrogotha* quodam Rege ex *Amalorum* stirpe nomen id acceptum nonnullis placet. (*c*) Duæ quippe *Gothorum* erant regiæ familiæ; *Amalorum*, quibus *Ostrogothi* parebant, & *Balthorum*, qui *Visigothis* imperabant. Priores ab (*d*) *Amala* antiquissimo gentis illius Rege dicti. Posteriores ab audacia nominati, (*e*) quia *Balth* audacem significat. (*f*) Cùm igitur ambo illi populi summâ concordiâ diu illic habitassent, *Valente* denique Imperatore civile inter eos ortum est bellum. *Visigothis* præerat *Fridigernus*, sive *Fritigernes*; *Ostrogothis Athanaricus*. *Fridigernus* impar viribus à *Valente* petit auxilium, per *Ulphilam* suæ gentis Episcopum *Arianum*: (*g*) & ut illi vicissim gratifica-

a Jorn. de reb. Get. c. 3. 4. & seq.

b Paul. Diac. in Misc. l. 12. c. 21. Jorn. c. 14.

c Jorn. c. 5.

d Jorn. c. 14.

e Jorn. c. 29.

f Socr. l. 4. c. 33. & seq. Paul. in Misc. 12. c. 12.

g Paul. 12. Misc. c. 12.

tificaretur, *Christianam* ſub *Arii* profeſſione fidem amplectitur; quam, pace ambos inter populos reſtitutâ, longiùs propagavit *Ulphilas*. Ita *Gothi* in *Ariana* hæreſi deinceps obfirmati ſunt. *Athanaricus* verò complures ſuorum ob *Chriſti* nomen neci dedit, qui pro Martyribus in Eccleſia celebrantur. (*a*) Poſt hæc *Hunni*, Rege *Balamire*, trajecto *Boſporo Cimmerio*, repentè in *Oſtrogothos* impreſſionem faciunt, eoſque ſibi ſubjiciunt. Quorum clade territi *Viſigothi Valentem* rurſus implorant, qui in *Mœſia* agros illis ad habitandum attribuit. Sed à *Lupicino* aliiſque limitaneis Præfectis contumelioſiùs accepti *Romanos* armis appetunt; ab iiſque *Valens* Imperator, (*b*) (ut jam memoravi) bello ſuperatus & exuſtus pœnas violatæ religionis dedit. Compoſitis poſtea cum *Theodoſio* rebus *Romanam* in amicitiam ac fœdus ab illo recepti, (*c*) & *Fœderati* propriè ſunt dicti. *Theodoſio* mortuo *Alaricus* ex *Balthica* ſtirpe cum *Viſigothis* ſuis in *Italiam* perrupit, eumque, quem ſuprà (*d*) retuli, exitum militiæ hujus habuit. (*e*) Cujus ſucceſſores, *Galliâ* & *Hiſpaniâ* ſubactâ, *Viſigothorum* regnum ibi ſtatuerunt, cujus ſparſim mentionem facimus.

A 408. Chriſti ad 450.

Gothi Ariani ſunt.

a Vide præter cit. Auctores Procop. lib. 4. Goth. p. 323. Sozom. l. 6. c. 37. Jornand. de reb. Get. c. 24.

b Supr. c. 6.

c Jornand. c. 18.

d Cap. 10.

e Vide ſupr. c. 12.

(*f*) Interim *Oſtrogothi* ſub *Hunnorum* dominatu cum privatis Regibus priſtinas ſedes obtinebant. *Hermanaricus*, (quo regnante *Hunnorum* excurſio illa contigit, ut (*g*) *Jornandes* narrat, tametſi cæteri, quos attigi ſuprà, *Athanarico* id factum Rege memorent) (*h*) *Hunnimundum* habuit filium, è quo genitus eſt *Thoriſmundus*; cujus filius *Berimud Hunnicæ* pertæſus ſervitutis ad *Viſigothos* in *Galliam* transfugit, cùm *Theodoricus* ejus nominis primus, occiſo jam *Valliâ*, regnaret. *Berimudis* nepos fuit *Eutharicus*, cui *Oſtrogotorum* Rex *Theodoricus Amalaſuntham* filiam in matrimonium dedit. Ad hanc familiam, ut

f Jorn. c. 48.

g Cap. 25.

h Jorn. c. 14.

A 408. Christi ad 450. ut quæ recto ab *Hermanarico* stemmate descenderet, *Ostrogothici* jus regni propriè spectabat. (*a*) Verùm *Berimude* digresso, *VVandalarius Hermanarici* fratre genitus velut caducum principatum tenuit. Hujus filii armis ac mutuâ concordiâ nobiles exstitere tres. *VValamir*, *Theodomir*, & *VVidemir*; qui cum *Attila* adversus *Aëtium* & propinquos suos *Visigothos* in *Gallia* decertarunt. Exstincto demum *Attilâ*, cùm reliqui populi, tum *Ostrogothi Hunnorum* excusserunt jugum. (*b*) *Theodomiri* filius è concubina *Theodoricus* fuit, qui *Leoni* Imperatori ad sanciendam pacem datus obses apud *Romanos* adolevit. Tum imperante *Zenone*, cùm à *Theodomiro* patre traditum *Gothorum* regnum accepisset, Imperatoris hortatu ad recuperandam *Italiam*, quam *Odovacrius* invaserat, perrexit; ibidemque (quod postea dicetur) *Ostrogothorum* condidit regnum, quod *Justinianus* deinde subvertit.

a Jorn. c. 48.

b Jorn. c. 51.

CAPUT XV.

Ecclesiastica res sub illis Principibus. Ac primùm Pelagianæ *hæresis*, & Nestorianæ, *nec non* Ephesinæ *Synodi accurata descriptio.*

HOnorio ac *Theodosio* regnantibus, varii in Ecclesia motus exstitere, celeberrimique cum Hæreticis Catholicarum partium conflictus; ac contra duas præsertim hæreses, *Pelagii* & *Nestorii*, certamen fuit.

Pelagius (*c*) natione *Scotus* ex insula *Britannia* oriundus, unde (*d*) & *Brito* nominatur, primùm Monachus in *Palæstina* vixit; ubi adversus gratiam *Christi* pestilentissimum dogma concepit animo, (*e*) cujus ei *Ruffinus* auctor fuisse proditur. Hic discipulum habuit *Cælestium*, qui prior in *Africa* palam hæresim prædicans, (*f*) anno 412. *Carthagi*-

Pelagiana hæresis historia.

c Hier. Præf. ad l. 1. & 3. in Hier.

d Aug. ep. 106.

e Hier. ib. Aug. 2. de Pec. Orig. c. 3.

f Ep. Conc. Carth. ad Innoc. Papam. Aug. 2. de Pec. Orig. c. 3.

ne damnatus est, accusante *Paulino* Diacono *Carthaginensi*. A 408. Christi ad 450.

Postea *Eros* & *Lazarus*, Episcopi duo *Gallicani*, *Pelagii* nomen detulere apud *Palæstinæ* Episcopos. (*a*) Sed cùm morbus alteri eorum incidisset, in tempore adesse prohibiti sunt; quare excerpta de *Pelagii* & *Cælestii* libris capitula miserunt. Ita *Diospoli* in *Palæstina* Synodus est habita anno 415. (*b*) cui Episcopi 14. interfuerunt. Ab iis interrogatus *Pelagius* facilè *Græcos* homines linguæ illius ac fraudis ignaros captiosis responsionibus elusit. Absolutus itaque *Joannis* potissimùm *Hierosolymitani*, *Ruffini*, & *Origenis* fautoris operâ, quod *Orosius* (*c*) indicat, majores sumpsit spiritus. Sed *Hieronymi* primùm stylo, tum *Africanorum* Patrum sententiis vexari cœpit. Anno quippe 416. provinciales (*d*) duæ Synodi celebratæ sunt, una *Carthagine*, cui præfuit *Aurelius*; altera *Milevi* in *Numidia*, præside *Silvano*, cui *Augustinus* interfuit: indidemque Synodicæ ad *Innocentium* Papam editæ, quibus *Pelagii* & *Cælestii* ita damnatos à se errores prædicant, ut auctoribus ipsis parcerent. Utrisque respondit (*e*) *Innocentius* sequenti anno, quo Coss. notantur *Honorius* & *Constantius*, (is est *Christi* 417.) mense *Januario*; ac *Pelagium* & *Cælestium* censuit Ecclesiasticâ communione privandos. Quâ re compertâ, *Pelagius* ad *Innocentium* scripsit; (*f*) sed eo mortuo illo ipso *Christi* 417. anno, 5. Cal. *Augusti*, literæ ad *Zosimum* pervenere. (*g*) Qui *Cælestii* primùm fictâ professione, (hic enim *Romam* purgandi sui caussâ venerat) tum subdolâ *Pelagii* epistolâ deceptus, qua cum *Praylii*, qui in sedem *Hierosolymitanam* anno 416. successerat, commendatitiam miserat, in *Africanos* Patres, nec non *Erotem* & *Lazarum*, paulò fuit commotior. Neque tamen *Pelagium* ac *Cælestium* communioni

a Aug. 2. Retr. c. 47. & de gest. Pel. 35. Phot. cod. 54.

b Aug. 1. contr. Jul. c. 5. & de gest. Pelag.

c Oros. Apol.

d Tom. 1. Conc.

e Tom. 1. Conc. & Ep. Aug 91. & 93.

f Aug. 2. de Pec. Orig. c. 5. & 17.

g Zosim. ep. Tom. 1. Conc. ubi & Pelagii confessio.

A 408. Chriſti ad 450.

nioni reſtituit; ſed bimeſtrem huic diem præfixit, ad quam accuſatores adeſſent. Interim *Africanis* Epiſcopis ſatagentibus, *Romæ* ab *Zoſimo* Hæreticorum calliditate detectâ, cum ſe clam *Cæleſtius* ex Urbe ſubduxiſſet, (*a*) cum *Pelagio* pariter eſt damnatus anno 418. Secutum eſt (*b*) *Honorii* edictum eodem anno prid. Cal. *Majas*, quo ambo perculſi ſunt. *Africani* verò Epiſcopi, accepto *Zoſimi* decreto, Calendis ipſis *Maji* anni ejuſdem 418. in plenaria Synodo, ut ſcribit *Proſper*, Epiſcoporum 213. contra *Pelagianam* hæreſim canones octo condiderunt; (1) qui *Milevitanæ* Synodo ſecundæ perperam vulgò tribuuntur. Sed nihil *Milevitana* iſta contra *Pelagium* ſtatuit, & (*c*) ex illis ipſis octo canonibus, tertius, quartus, & quintus à *Cæleſtino* Papa ſub *Carthaginenſis* Concilii nomine citantur. Denique in generali totius *Africæ* Synodo, non in provinciali, tanta de re pronuntiatum oportuit. Hoc modo ſynodalibus ad *Zoſimum* perlatis decretis, ait *Proſper*, & per totum mundum hæreſis *Pelagiana* damnata eſt. Cujus penè profligatæ patrocinium ſuſcepit *Julianus Memorii Capuani* Epiſcopi filius & ſucceſſor; qui ob hæreſim eamdem ſede ſuâ pulſus, cum *Auguſtino* grande certamen iniit, homo linguâ promptus, ac diſertus, ſed procax, & temerarius.

a Aug. contr. duas Epiſt. Pal. c. 3. & 4.
b Vide Baron. A. 418. Proſp. in Vita Aug.
De Milevitana Synodo vulgatus error.
c Cæleſt. in Epiſt. ad Epiſc. Gall.
Julianus Pelagianus.

(2) *Pelagiani* dogmatis appendix quædam fuit

(1) Hanc Synodum non fuiſſe Milevitanam, ſed Carthaginenſem oſtendit Janſenius in Hiſtor. Pelagiana & Cardinalis Noriſius.

(2) Semipelagianorum hæreſis initium habuit à Caſſiano qui poſt S. Chryſoſtomi mortem, id eſt poſt ann. 407. in provinciam redierat. Hic anno 426. ut oſtendit Noriſius edidit 13. collationem, in qua virus Semipelagianum propinat. Anno 428. Proſper & Hilarius ad Auguſtinum ſcribunt ut enodaret ipſe quæſtiones à Maſſilienſibus propoſitas, ad quos direxit Auguſtinus duplicem librum de Prædeſtinatione SS. & de Dono perſeverantiæ anno 431. Cæleſtinus ſcripſit ad Epiſcopos Galliæ celeberrimam Epiſtolam quâ Maſſilienſium querelas compeſceret. Huic adjecta ſunt capitula quæ Leoni Magno tribuit Quenellus.

fuit *ſemi-Pelagianorum* factio; qui initium à nobis eſſe ſalutis aſſeverabant, ac de Prædeſtinatione aliter atque *Auguſtinus* ſentiebant. (*a*) Quam in *Gallus* occulte graſſantem paucis ante obitum annis oppugnare inſtituit *Auguſtinus*, ac poſt eum *Proſper Aquitanicus*.

A 408. Chriſti ad 450. *Semipelagiani.* *a* Aug. L. L. de Præd. Sanct.

(*b*) Mortuo *Zoſimo* Papâ 7. Cal. *Jan.* anni 418. creatus eſt *Bonifacius*; & ſub idem tempus à ſchiſmaticis *Eulalius*, cui Præfectus Urbis *Symmachus* favebat. Sed ille paulò pòſt cauſsâ cecidit anno *Chriſti* 419. Poſt *Bonifacium* anno 423. *Romanæ* præfuit Eccleſiæ *Cæleſtinus*; cujus anno labente 6. *Chriſti* 428. (*c*) *Neſtorius Antiochenus* in locum *Siſinnii Conſtantinopolitanus* ordinatur Epiſcopus, qui ſubinde novam vulgavit hæreſim, *Chriſtum* aſſerens perſonâ conſtare duplici, ac B. *Mariam* haud eſſe Dei matrem adſtruens, ſed hominis tantummodo *Chriſti*. Ad hoc reſtinguendum incendium præ cæteris accurrit *Alexandrinæ* Antiſtes Eccleſiæ *Cyrillus*; qui ex anno (*d*) 412. avunculo ſuo *Theophilo* ſuffectus erat: *Cæleſtini* maximè literis incitatus, quibus ipſum in *Neſtorii* cauſſam inquirere, ac denos illi ad reſipiſcendum dies præfinire juſſit: quod anno 430. fruſtrà tentatum eſt à *Cyrillo*.

b Cod. Vat. apud Baron. ad an 419. *Neſtorius.* *c* Marcel. Chron. *d* Socr. 7. c. 7.

(*e*) Quocirca anno *Chriſti* 431. *Epheſi* congregata Synodus eſt, ad quam *Cæleſtini* Papæ legati profecti ſunt *Arcadius* & *Projectus* Epiſcopi, & *Philippus* Presbyter. Epiſcopi porro ſupra ducentos interfuerunt; atque ad prohibendos tumultus, Comites ab Imperatore *Theodoſio* ſunt appoſiti, *Candidianus*, & *Irenæus*, *Neſtorianâ* labe contacti. Orientales autem, qui cum *Joanne Antiocheno* vocati erant, tardiùs adfuerunt, utpote ad damnandum popularem ſuum ingratiis adducti. Itaque cùm ex a. d. 10. Cal. *Jul.* inchoata Synodus eſſet, ac ter citatus *Neſtorius* è ſede ſua depoſitus, quinto inde die *Joannes* cum

e Acta Eph. Syn. & Epiſt. Cæleſt. Proſper. Socr. l. 7. c. 34. Evag. l. 1. Marcell. Theoph. Zonar. Cedren. *Epheſina Synodus.*

A. 408. Christi ad 450.

suis advenit, quos inter *Theodoretus Cyri* Episcopus eminebat; qui statim, tumultuario coacto Conciliabulo, legitimæ acta Synodi resciderunt, ac *Cyrillum* & *Memnonem Ephesi* Episcopum damnarunt. Comites, interceptis Catholicorum literis omnibus, Imperatorem contra ipsos calumniæ plenis epistolis inflammarunt; adeò ut *Cyrillus* ipse in carcerem conjectus fuerit. Tandem per fidum hominem, qui mendici habitu *Constantinopolim* profectus inclusas arundine literas Catholicorum detulit, certior fit de omnibus Imperator; & Monachis annitentibus, atque allaborante *Pulcheriâ*, Synodi acta Imperatoris auctoritate comprobata sunt; ejectoque *Nestorio*, *Maximianus* ei subrogatus est. (*a*) Eadem porrò *Pulcheria* in honorem sanctissimæ Dei genitricis basilicam condidit in *Blachernis* ad mare, quæ *Græcorum* deinde religione celebris fuit.

Finitâ Synodo, (*b*) in qua *Pelagianam* quoque damnatam hæresim auctor est *Prosper*, *Joannem* inter & *Cyrillum*, & utrique contributos Episcopos, aliquandiu simultates mansere; quæ *Theodosii* studio, & magni illius interventu (*c*) *Symeonis Stylitæ* compositæ sunt. (*d*) *Nestorius* primùm in pristinum suum Monasterium *S. Euprepii*, quod erat *Antiochiæ*, relegatus. Inde, quòd multos contagione sui erroris afflaret, in *Oasin* amandatus est anno 436. ubi postmodum, verminante linguâ, miserabilem vitæ sortitus est exitum. Libri ejus *Theodosii* edicto flammis addicti sunt.

Nestorii miserabilis exitus.

Leporius.

(*e*) *Nestorianæ* porrò hæresi prælusit *Leporius* quidam *Gallicanus* Monachus; qui ab *Augustino* dedoctus, oblato libello erroris sui veniam petit; quod annò circiter 420. factum est. (*f*) Quo etiam anno novæ in *Christianos* turbo persecutionis infestam habuit *Persidem*, *Isde-*

a Nicep. 4. c. 2.

b Prosp. con. Collat.

c Vita S. Sym. apud Sur. 5. Jan.

d Acta Eph. & Evag. 1. c. 7.

e Facundus l. 1. & extat libellus Leporii Cas. 1. de Incar. c. 4.

f Socr. 7. c. 18. Theod. 5. c. 39. Marcel.

Isdegerde, an ejus filio *Varans* regnantibus. Id enim ambiguè proditur. (*a*) Sed & *Africana* Ecclesia sub *Vandalorum* tyrannide gravia perpessa est *Geiserico* Rege; qui inter alios *Sebastianum* Comitem *Bonifacii* generum, qui ad ipsum confugerat, summâ perfidiâ necavit.

A 408. Christi ad 450.

a Prosp. Victor. Utic. 1.

Caput XVI.

Insignes ætate illâ viri, ac fœminæ.

Multum iis temporibus non vitâ solum, sed etiam obitu suo, splendoris contulerunt Ecclesiæ duo sidera, *Hieronymus*, & *Augustinus*. Horum prior excessit anno 420. pridie Cal. *Octobris*, natus annos, ut ait (*b*) *Prosper*, 91. at (*c*) *Annales Baronii* nonnisi 78. vel 79. adscribunt.

(*d*) *Augustinus* anno 430. obiit 5. Cal. *Septembris*, ætatis 76. Episcopatus 36. post conversionem 43. quo tempore *Vandali Hipponem* tertium jam mensem obsidebant, ut ait (*e*) *Possidius*. Natus est anno 354. Idibus *Novembris*, ut in libro *de Vita beata*, & primo *de Ordine* testatur ipse. Conversus est ad *Christum* anno 387. circa (*f*) vindemiales ferias; & sequenti anno circa Pascha baptizatus est, neque biennio Catechumenus fuit, ut quidam opinati sunt. Ita anno ætatis 34. inchoato Baptismum suscepit. Hic adversus hæreses ac sectas omnes, quæ tum in *Africa* percrebuerant, acerrimum bellum ac perpetuum habuit; præsertim *Manichæorum*, *Pelagianorum*, & *Donatistarum*. (*g*) Contra hos verò memorabilis facta Collatio est anno 411. coram *Marcellino* Tribuno viro religiosissimo, quem ad pacificandam Ecclesiam *Honorius* in *Africam* miserat: cujus pars magna fuit *Augustinus*. Secundùm hanc (*h*) variis edictis *Donatistarum* ab Imperatore fracta contuma-

b Prosp. Chron.

c Baron. ad an. 372.

d Prosp.

e Possid. in Vita S. August.

f Aug. 9. Conf. c. 2. & seq.

g Collat. Carth.

h L. 51. 54. 55. Cod. Theod. de Hær.

 cia

A 408. Christi ad 450. cia est. (*a*) Quin etiam *Jovinianum* Hæreticum *Honorius* idem anno 412. in *Boam* insulam relegavit.

a Ibid. l. 52. de Hæret.

b Greg. Papa 3. Dial. c. 1. Sur 22. Junii.

S. Paulinus.

Claruit inter illustres sanctitate doctrinâque Præsules (*b*) *Paulinus*, patriâ *Aquitanus*, qui paupertati *Christianæ* posthabitis opibus ac nobilitate generis, *Nolanus* deinde factus est Episcopus: qua in dignitate memorandum sæculis omnibus caritatis ac sui despicientiæ specimen edidit, dum se, (1) ut captivum viduæ cujusdam filium redimeret, *Vandalis* in servitutem dedit. Hic *Ambrosii*, *Augustini*, *Hieronymi*, *Martini*, aliorumque laudibus & amicitiâ celebratus obiit 10. Cal. *Jul.* anno 431.

S. Leo.

c Marcel. Chron.

S. Hilarius.

Arelat.

d Vita S. Hilar. apud Sur. Maji 5.

e Novella Valent. l. 7. Tit. 24. de Episc. ord.

f Tom. 1. Con. Gall.

(*c*) *S. Leo* Papa *Romanum* Pontificatum, quem anno 440. adeptus est, eruditione, pietate, ac rebus gestis mirificè decoravit. (*d*) *Hilarius* quoque *Arclatensis* Antistes claruit; quem *S. Leo*, quòd in alienam diœcesim grassari videretur, severiùs castigavit. (*e*) Atque hic annum 449. excessisse non videtur; (*f*) siquidem eo ipso *S. Leo* 7. Cal. *Septembris* datis ad Episcopos *Provinciæ* literis, *Ravennium Hilarii* successorem sententiâ suâ confirmavit; quem etiam *Hilarium sanctæ memoriæ* nominat. Cæterùm diversus ab hoc *Hilarius* ille fuit, qui cum *Prospero* super *Pelagianorum* reliquiis scripsit ad *Augustinum*. Is enim Laïcum se fuisse significat. Unde *Arelatensis* vocabulum in illas epistolas irrepsisse videtur.

g Rubeus in Hist. Raven.

Ravennæ quoque floruit *S. Petrus* ab eloquentia nominatus *Chrysologus*; (*g*) qui ab *Sixto* Papa *S. Apollinaris* admonitu urbi illi datus est Episcopus sub annum 433.

(*a*). Oro-

(1) A multis eruditis hæc spontanea captivitas sancti Paulini ut pia fabula rejicitur. Hæc tamen ex veteribus soli nota Gregorio Magno ut fidem facit Atto Vercellensis decimi sæculi Scriptor 8. tom. spicileg. pag. 136. Vide insuper Paulinum illustratum & novam Paulini editionem cui lubens addes Præfationem quam præfixit Peraltius suo Paulino.

(*a*) *Orosius Hispanici* generis Presbyter scribendâ historiâ claruit, quam *Augustini* hortatu suscepit; & ab eodem missus in Orientem, *S. Stephani* reliquias inde sub annum 416. in *Africam* attulit. (*b*) Quas quidem reliquias *Lucianus* Presbyter superiore anno divinitùs ostensas è latebris eruerat. A 408. Christi ad 450. *Orosius.* *a* Marcell. *b* Epist. Luciani apud Sur. 3. Aug.

(*c*) *Vincentius Lirinensis* anno 434. aureolum edidit libellum adversus hæreses, nempe tertio anno post *Ephesinam* Synodum, ut ipse testatur. *Cassianus* item genere *Scytha* (1) *S. Joannis Chrysostomi* discipulus, *Massiliæ* postea Monasterium condidit: quem in *semi-Pelagianorum* incumbentem hæresim (quæ multorum tunc in *Galliis* occuparat animos) *S. Prosper Aquitanus* vir ætate illâ doctus, & disertus, libro contra Collatorem edito confutavit. *Vincentius Lirinensis.* *c* Vinc. Lirin. Commo. *Cassianus.*

(2) Sanctitatis præterea maximè laudem adepti sunt in Occidente, (*d*) *Palladius*, qui sub annum 429. à *Cælestino* Pontifice ad *Scotos* primus Episcopus mittitur. *d* Prosp. Chron. & contr. Collat.

(*e*) Tum *Germanus Antissiodorensis* Episcopus vir sanctissimus: quem *Prosper* in *Chron.* memorat, agente *Palladio Scotorum* Episcopo, à *Cælestino* missum in *Britanniam*, ut *Pelagianam* hæresim exstingueret, *Florentio* & *Dionysio* Coss. id est anno 429. (*f*) At *Beda*, *Sigebertus*, aliique, priorem istam cum *S. Lupo Trecensi S. Germani* profectionem imputant anno 446. atque ex *Gallicana* quadam Synodo missum esse, idem *Beda* testatur. Secundam verò, quam cum *Severo Trevirensi* Episcopo *S. Lupi* discipulo suscepit, paulò pòst acciaif- Beda. s. Hist. Aug. c. 13. *S. Germanus Antissiod.* *e* Const. in ejus Vita Prosp. Scalig. edit. *f* Beda l. 1. c. 17.

Z 3

(1) Cassianus non fuit natione Scytha ut existimarunt eruditi, sed in Provincia fortasse Massiliis ortus, pluribus enim in locis loquitur de Provincia velut ipsius originis locus. Cassianum ex Provincia Galliarum esse fuse probavit Norisius Hist. Pelag. l. 2. c 1. post Holstenium.

(2) S. Prosper Cassianum confutavit ann. 433. ut ostendit Norisius.

A 408. Christi ad 450. accidisse *Beda* narrat; hoc est, ut *Sigebertus* ait, anno 449.

S. Genovefa. a Vita S. Genov. 3. Jan. apud Sur. (*a*) Per id tempus *Lutetiæ Parisiorum* admirabili virtutum omnium luce radiabat *S. Genovefa*, *Nemetodoro* pago quodam ejusdem civitatis oriunda; quam *S. Germanus* in priori profectione illac fortè transiens divinitùs agnovit, ac deinceps summâ veneratione coluit.

S. Cyrillus. Orientalem Ecclesiam illuminavit *Alexandrinus* Episcopus *Cyrillus*, qui avunculo suo *Theophilo* anno 412. successit, ut jam diximus; ac multis pro Catholicâ fide sanctissimæque Virginis dignitate tuendâ functus laboribus, excessit anno 444. *Junii* 9. quod & ex ejus Paschalibus colligitur.

b Syn. Ep. 66. & Notæ ad eand. (*b*) *Synesius Cyrenensis*, ex Gentili Philosopho *Christianus*, & ejusdem urbis Episcopus, circa annum 410. à *Theophilo* factus, quamdiu ibi sederit haud compertum est.

c Vide Baron. ad A. 423. (*c*) *Theodoretus Cyri* Episcopus in *Syria* sub annum 423. præesse cœpit Ecclesiæ illi, ac doctrinâ & eloquentiâ præstitit.

d Vita ejus apud Sur. 5. Jan. (*d*) Vivebat tunc *Stylites* ille *Simeon*, à columna ita dictus, in qua dies noctesque stans, Angelis quàm hominibus, propiorem in mortali corpore vitam instituit.

e Hiero. Ep. 79. (*e*) Claruit & virginitatis ac sanctimoniæ titulis *Eustochium S. Paulæ* filia, quæ matri superstes annis 15. mortua est anno 419.

f Niceph. l. 14. c. 23. g Socr. l. 7. c. 13. 10. Doctrinâ vero celebres exstitere fœminæ duæ; (*f*) *Eudocia Theodosii* junioris uxor, & *Hypatia Theonis* Philosophi ac Mathematici filia, quam *Synesius* summo habuit in pretio, ac magistram suam sæpè nominat. (*g*) Ea verò ab *Alexandrinis* anno 415. in populari seditione laniata est, quòd *Orestem* Præfectum ab *Cyrilli* amicitia putaretur abducere.

CAP.

Caput XVII.

A 450. Christi ad 491.

De Marciano, Leone, Zenone, Anastasio, *& iis, quæ in Orientali Imperio sub illis acciderunt: ubi de* Aspare, Ardaburio, *&* Basilisco *Tyrannis.*

A 450. *Christi* ad 491.

Marcianus.

M*Arcianus* humili loco natus in *Illyrico*, sed militiæ clarus (*a*) ex Tribuno Imperator à *Pulcheria* factus est; cui & ipsa convenit in manum, eâ tamen lege, ut virgini sibi liceret esse; (*b*) quod anno *Christi* 450. contigit. Ab utroque summâ concordiâ gesta est Respublica, cùm justitiæ ac pietatis Catholicæ tuendæ par in ambobus inesset studium. Sed *Marciano*, quamvis ætate jam provecto, prior obiit *Pulcheria*, post egregiam Ecclesiæ navatam operam, (*c*) anno 453. *Septembris* 10. quâ die Ecclesiasticis tabulis consecrata legitur. *Marcianus* quinto pòst anno moritur, nempe 457. *Christi*, (*d*) exeunte *Januario*, cùm annis 6. ac totidem mensibus imperasset.

Leo Imp.

Marcianum excipit *Leo* genere *Thrax*, (*e*) operâ promotus *Asparis*; cujus filii erant *Ardaburius*, *Patricius*, *Hermenaricus*: è quibus *Patricium* se facturum *Cæsarem Leo* spoponderat. Quod cùm diu distulisset, (*f*) anno demum imperii 12. *Christi* 468. perfecit, desponsâ eidem *Ariadna* filiâ; *Ardaburem* verò *Patricium* creavit. (*g*) Hâc fraude deceptum *Asparem* cum *Ardaburio* spadonum gladiis obtruncat. *Patricius* præter spem, vulneribus acceptis, evasit incolumis. *Hermenaricus*, qui tunc aberat, in *Isauriam* fugit; & *Zenone* imperante *Constantinopolim* reversus, spuriam illius filiam duxit, ait *Theophanes*,

a Theod. Lect.

b Marcel. Chron. Alexan. Theoph. Miscel. Evag. 2. c. 1. Zon. Cedr.

c Marcel. Chron. Alex. Theoph. Martyr. Rom.

d Theod. Lect. 2. Collect.

e Candidus apud Phot. 79.

f Cedrenus. Niceph. 15. c. 27.

g Marcel. Evag. 2. c. 15. Theoph. Jorn.

A 450. Christi ad 491. nes. (*a*) *Leo* in *Tarasicodisam Isaurum*, quem priùs sibi conciliarat, *Zenonem* nominatum, affinitatem transtulit, eique *Ariadnam* filiam & Orientis præfecturam tradidit.

a Candid. apud Phot.

Erat *Verinæ Augustæ Leonis* conjugis frater *Basiliscus*, homo perfidus, & hæreticus; qui ingenti classi, quam contra *Vandalos* pararat; à *Leone* præfectus anno 468. rem prodidit; sive à *Genserico* pretio corruptus; (*b*) sive hujus perfidiæ mercedem *Romanum* ab *Aspare* & *Ardaburio* pactus imperium. Qui *Constantinopolim* reversus, ad Ecclesiam confugit, ac *Verinæ* sororis precibus donatus ab Imperatore, *Perinthum* relegatus est; nec multò pòst restitutus in integrum, *Ostryn Asparis* protectorem, & *Theodoricum Triarii* filium, cujus *Aspar* sororem duxerat, ab *Constantinopolis* obsidione, unà cum *Zenone* depulit (*c*) anno 472.

b Theod. Lect. Procop. de bello Vand. Niceph. 15. c. 17.

c Theoph. Marcell.

Moritur *Leo*, exactis imperii annis 17. mensibus 6. (*d*) *Januario* mense, cùm *Leonem* Juniorem *Zenone* natum & *Ariadna Cæsarem* renuntiasset. Qui *Februario* deinde mense *Zenonem* patrem manu suâ coronavit, *Augustum*que constituit; & cum eo mensibus transactis 10. mortuus est anno illo ipso, quo decesserat avus ejus *Leo*, 474. *Victor Tununensis Zenonem* ait filium suum *Leonem* occidere voluisse, & ab *Ariadna* pro eo substitutum alium; *Leonem* verò in Clericum attonsum latuisse, & usque ad *Justiniani* tempora vixisse. Quod fabulæ similius est, quam historiæ.

d Theoph. Theodor. Lect. Evagr. 2. cap. 17. Chron. Alex. Zonar. Cedr.

Zeno. (*e*) *Zeno* itaque solus deinceps imperavit, in *Isauria* natus, non minùs corpore quàm animo fœdus, ait *Zonaras*, & à Catholico alienus dogmate. (*f*) Qui sub exordium regni, *Verinæ* socrus & hujus fratris *Basilisci* oppressus insidiis, in *Isauriam* profugit cum *Ariadna*; (*g*) quæ conjugalem fidem matris atque

e Evagr. 3.
f Marcell. Evagr. Theod. Lect.
g Chro. Alex.

que aulæ blanditiis antiquiorem habuit. *Basiliscus* cum uxore *Zenonide* Imperator acclamatus est, nihilo *Zenone* commodior Princeps, & ab uxore in *Eutychianam* inductus hæresim. A 450. Christi ad 491.

(a) Scribit *Candidus Verinam Patricii* magistri amoribus irretitam, ut ei in dotem imperii nuberet, generum exclusisse, sed contra illius spem *Basilisco* summam rerum esse delatam. Pulsus est *Zeno* anno 476. *Basilisco* & *Armato* Coss. (b) quod ex epistola Papæ *Simplicii* colligitur his data Coss. 4. Id. *Januar.* quâ *Zenonem*, ut pro Imperatore quædam ageret, hortatur. At *Marcellinus* & *Victor Tununensis* pulsum *Zenonem* memorant ipso solo Consule anno 475. & restitutum sequenti *Basilisco* & *Armato* Coss. quos *Simplicii* epistolæ revincunt; non quarta solùm, sed & septima data post Consulatum *Basilisci* & *Armati*, 8. Eid. *Octobris*, qui est annus 477. in qua de recuperato imperio *Zenoni* gratulatur. (c) Sed dum *Basiliscus* malè parto imperio per tyrannidem abutitur, & instigante uxore, pessimos hæreticos *Timotheum Ælurum* & *Petrum Fullonem* in eas sedes, unde erant ejecti, restituit, *Acacio Constantinopolitano* Episcopo, subdolo hæretico, ac *Daniele Stylitâ* fortiter obsistentibus, (d) ac *Verinâ*, mutato generi in favorem animo, clam id agente, *Zeno* anno 477. recuperavit imperium, post 20. menses, quàm ejectus erat, ut auctor est *Victor Tununensis*, & corrupto *Basilisci* consobrino *Armato* Magistro militum, qui *Zenonidi* hujus uxori per consuetudinem stupri conciliatus omnia poterat, (e) *Basiliscum* ab Ecclesia detractum *Limnis* inclusit *Cappadociæ* castello; ibique cum uxore *Zenonide* mori fame coëgit. (f) Auctor est *Malchus Basiliscum* cum uxore ac liberis gladio subjectum, *Armatus* paulò pòst, pro militari præfectura, quam

a Apud Phot. 79.
b Simpl. Ep. 4.
c Evag. 3. c. 8. Theod. Lect. Marcell. Theoph. Zonar. Cedr.
d Candidus.
e Procop. 1. Vand.
f Apud Phot. cod. 78.

A 450. Christi ad 491. quam ei *Zeno* promiserat, ejusdem jussu interfectus est. Ejus filius à *Zenone* ex pacto *Cæsar* appellatus, (*a*) in Clerum adscriptus est, & *Cyzicenus* postea factus Episcopus, ei Ecclesiæ cum laude præfuit.

a Theoph.

Post hæc novi contra *Zenonem* motus extitere. (*b*) Primùm *Marcianus Anthemii* filius, ejus qui Occidentis Imperator fuerat, *Leontiam Verinæ* filiam & *Ariadnæ* sororem habens in matrimonio, imperium uxoris jure sibi arrogabat; quòd ea *Leone* jam imperium obtinente nata erat, non, ut *Ariadna*, privato. Rem itaque graviter aggressus, pulso *Zenone*, ad extremum partam victoriam luxu & inertiâ corrupit. Mox ergo *Illi Patricii*, genere *Isauri*, fraude superatus, ab *Acacio* Patriarcha Presbyter consecratur, (*c*) anno 479.

b Evag. 3. c. 26.

c Theoph.

Sequente dehinc anno in *Zenonem* altera tempestas incubuit. Hic *Verinam* socrum, *Illi* consilio, in castellum quoddam relegavit, cum *Marciano* & *Leontia* filia; ac mox *Illum* ipsum, instigante *Ariadna*, (*d*) per *Alanum* quemdam tentavit occîdere. Sed amputatâ tantum auriculâ, evasit *Illus*; quem ut leniret *Zeno*, Ducem Orientis cum summa potestate constituit. (*e*) At is injuriæ memor, anno 482. *Verinam Augustam* è *Papyrio* castello *Isauriæ* liberatam impulit, ut apud *Tarsum Ciliciæ* oppidum *Leontium Patricium* crearet *Augustum*.

d Candid.

e Evag. & Theoph.

Biennio pòst mortuâ *Verinâ*, anno scilicet 484. ab *Joanne Scytha Zenonis* duce victi sunt *Leontius* & *Illus*, ac se castello *Papyrio* clauserunt; quo post annos quatuor expugnato, ambobus præfecta sunt capita, & *Constantinopolim* allata anno 488.

Adversus tot Dei beneficia ingratus Imperator adhæreticam impietatem crudelitatem addidit; & cum à *Mariano* Comite futurorum

rum præſcio didiciſſet, imperii & conjugii ſucceſſorem ſibi quemdam è *Silentiariorum* fore Schola, innocentes aliquot affecit nece; imprimis verò *Pelagium*, virum bonis artibus ac virtutibus eximiè præditum, qui ab Schola *Silentiariorum* ad Patriciam dignitatem pervenerat. Id anno 490. contigit. Proximo ab eo, *Zeno* epilepſiâ correptus, quam è crapula contraxerat, identidem *Pelagii* nomen appellans, exceſſit è vita, ut ſcribit *Evagrius*. Alii vivum adhuc infoſſum eſſe narrant, & ab *Ariadna*, cùm expergefacti vox eſſet audita, vetitum extrahi, ibidem miſerabiliter exſtinctum: ita *Pelagii* preces ſanciente Deo, quem ille teſtem ac vindicem innocentiæ ſuæ moriturus appellaverat. A 450. Christi ad 491.

CAPUT XVIII.

De Valentiniano III Maximo *Tyranno*, Avito, Mojoriano, Anthemio, Olybrio, Glycerio, Nepote, Auguſtulo *Occidentis Imperatoribus. Item de iis, quæ in Occidentali Imperio contigerunt, ab anno* 450. *ad* 491. *De* Attila, Odovacre, Theodorico.

VALENTINIANO III. adhuc ſuperſtite, *Attila* qui (*a*) anno 444. occiſo fratre *Bledâ*, *Hunnis* regnare cœperat, ſexto pòſt anno, qui fuit *Chriſti* 450. in *Gallias* contendit; quas per id tempus obtinebant *Gothi*, quos *Viſigothos* nominant, *Franci*, *Burgundiones*, *Alani*, aliique Barbari; partem earum *Romani* ægrè tuebantur *Aëtio* duce, qui Occidentis Imperium, ne funditùs periret, unus illâ tempeſtate ſuſtinuit. *Gothis* regnabat *Theodoricus*; (*b*) cujus filiam *Geiſericus Hunnerico* filio nuptam, ob veneni ſuſpicionem truncis naribus & auribus dehoneſtatam, ad patrem remiſerat. Ab hoc ſibi metuens *Vandalus* *Atti-*

a Proſp.

b Jornand. de rebus Get. c. 36.

A 450. Christi ad 491.

Attilam in eum magnis concitavit muneribus.

a Jornand. de rebus Get. c. 26. *b* Gregor. Turon. 2. c. 7. Sidon. l. 8. epist. 25.

(*a*) Qui ad *Aureliam* adduxit exercitum. Hanc enim urbem *Sangibanus* Rex *Alanorum* se illi traditurum spoponderat; quâ re cognitâ, cives ab ejus se insidiis tutati sunt. Erat in ea urbe tum (*b*) *S. Anianus* Episcopus sanctitatis & doctrinæ claritate celebris; qui & ad famam adventantis *Attilæ*, *Arelatem* ad *Aëtium*, implorandi auxilii caussâ, iverat; & cùm hujus, tum multò magis divinæ opis fiduciâ, trepidantes suorum confirmabat animos. Obsidenti igitur *Aurelianos Attilæ* ex improviso supervenit *Aëtius* cum fœderatis Regibus; quem ille fugiens, in *Belgicam* concessit.

c Marcel. Idat. Chron. Alexandr. Theoph. Paulus Diac. l. 15. *d* Jornand. *e* Carm. 7. 320.

(*c*) Ibi anno 451. magno commisso prælio fusus est in campis *Catalaunicis*, qui & *Mauriaci* nominantur, ait *Jornandes*; quos centum *leugas*, ut *Galli* vocant, in longitudinem patere, latos esse septuaginta, idem Auctor affirmat. *Leugam* porrò passus habere mille & quingentos. (*d*) In eo prælio, ait *Jornandes*, *Romanis* adfuere *Visigothi*, *Franci*, *Sarmatæ*, *Burgundiones*, *Saxones*, aliæque nationes. *Hunnis Gepidæ* & *Ostrogothi*, Duce *Valamiro*. (*e*) *Sidonius* tamen *Francos* & *Burgundiones* in *Attilæ* fuisse castris asserit; quod de amborum parte aliqua potest intelligi. *Theodoricus Visigothorum* Rex occubuit; ac cæsa ab utrisque partibus, ut ait *Jornandes*, 170000. *Idatius* 300000. Satis constat debellari cum *Hunnis* potuisse, nisi veritus esset *Aëtius*, ne his funditùs exstinctis, *Gothi* in *Galliis* sustineri non possent.

f Greg. Tur. l. 2. c. 7. & alii cit. *g* Idat. Chron. *h* Jornand. Cassiod. Chr. Paul. Diac. 15.

(*f*) Itaque *Thorismundo Theodorici* filio, per speciem adeundi paterni regni, in *Narbonensem* redire persuasit: (*g*) qui anno vertente à fratribus *Theodorico* & *Friderico* jugulatus est.

(*h*) *Attila* præter spem ereptus, in *Italiam* infudit exercitum; ubi *Aquilejam* obsidione captam

captam solo æquavit. Inde *Mediolano*, *Ticino*, aliisque vastatis oppidis, *Romam* petens, *S. Leonis*, qui ad *Mincium* ei amnem occurrit, legatione commotus, abscessit in patriam anno 452. Unde rursus in *Gallias* contra *Alanos*, qui trans *Ligerim* consederant, profectus, à *Thorismundo* itidem, ut in campis *Catalaunicis*, fugatus est, ut ait *Jornandes*. (*a*) Anno verò 454. cùm puellam duxisset, hausto largiùs mero, vomitu sanguinis exstinctus est. A 450. Christi ad 491. *a* Priscus apud Jorn. Marcell. Theoph.

(*b*) Ferunt *Venetiarum* civitatem ex illa Barbarorum incursione originem accepisse, *Italis* plerisque, maximèque *Patavinis*, ex urbium suarum incendiis & ruinis ad æstuaria receptum habentibus. *b* Blond. Dec. 3. l. 1. Sabell. Ennead. 8. l. 1. Sig. de Imp. Ital. l. 13. *Venetiarum origo.*

(*c*) At *Valentinianus Placidiæ* matris obitu, quæ anno 451. decessit, laxatis licentiæ frænis, imperio per libidinem & crudelitatem abutitur; & cùm *Maximi* Senatoris uxori stuprum obtulisset, illius callido consilio suspectum sibi redditum *Aëtium* obtruncat in palatio anno 454. & sequenti, ejusdem dolo *Maximi* per *Aëtii* satellites in campo *Martio* confoditur (*d*) 16. Calend. *Aprilis*, natus annos 36. imperii 31. (*e*) *Maximus Eudoxiæ Valentiniani* conjugis potitus nuptiis, cùm se ejus amore fassus esset in *Valentiniani* conspirasse mortem, id indignè illa ferens *Gensericum* in *Italiam* evocavit ex *Africa*: cujus adventu territus *Maximus*, in fuga (*f*) pridie Eidus *Junias* laniatus à suis, & in *Tiberim* projectus est, vix altero Imperii mense confecto. (*g*) *Gensericus* Urbe captâ, *S. Leonis* Papæ oratione mitigatus, incendio ac cædibus abstinuit. Direptis tamen (*h*) per dies 14. sacris ac profanis opibus omnibus, (*i*) *Eudoxiam Augustam*, ejusque filias ambas, *Eudociam*, & *Placidiam*, in *Africam* abduxit; atque illam *Hunerico* filio copulavit; hanc, quòd *Olybrio* jam erat nupta, servavit. *Eudoxiam* *Valentinianus occisus.* *c* Marcel. Idat. Paul. Diac. 15. Jornand. de reg. succes. Cassiod. *d* Anonym. Cusp. *Maximus.* *e* Procop. 1. Vand. *f* Anon. Cuspin. De Maxim. vide Sidon. l. 2. ep. 3. *g* Paulus Diac. l. 15. c. 5. *h* Anon. Cuspin. *i* Theoph.

A 450. Christi ad 491. *doxiam* anno 462. *Constantinopolim* remissam auctor est *Idatius*. Ejus filia cùm annis 16. cum *Hunerico* vixisset, & *Ildericum* peperisset, clam dilapsa in loca sancta profugit anno 472 ut scribit *Theophanes*.

a Cassiod. Marcell. Idat. Paul. Diac. l. 15. (*a*) Interim *Avitus Gallus* eodem anno 455. sexto Eid. *Julias*, ut ait *Anonymus Cuspiniani*, ab exercitu *Gallicano Tolosæ* renuntiatus Imperator pacem cum *Gothis* firmavit. Cujus hortatu *Theodoricus Hispanias* ingressus, *Suevos*, occiso eorum Rege *Rechiario*, perdomuit anno 456. *Avitus.* *Avitus* tertio, quàm creatus fuerat, destitutus à *Gothis*, imperio vitâque caruit, ut scribit *Idatius*. b Paulus 15. c. 5. (*b*) *Paulus Diaconus* posito imperio *Placentinum* esse factum Episcopum refert. Id anno accidit 457. quo & *Marcianus* in Oriente fato functus est. *Anonymus Cuspiniani Avitum* 13. Cal. *Octobris* captum ait *Placentiæ* anno 456. quo *Joannes* & *Varanes* Coss. fuere. Sanè quidem *Evagrius* c Lib. 2. c. 7. (*c*) non plures *Avito*, quàm menses decem ac dies octo tribuit. Sed ex *Anonymo* isto menses ampliùs 14. competent: atque interregnum mensium sex, dierum 15. fuerit. Siquidem *Majorianum* anno 457. Cal. *Aprilis* levatum ait, cùm pridie Cal. *Martias* Magistèr esset militum factus; quo etiam die *Ricimer* *Majorianus.* ex Magistro militum creatus est Patricius. Hoc modo verum esse potest quod ait d Marcel. Idat. Paul. Diac. *Idatius*, tertio anno, quàm imperare cœpit, *Avitum* esse detractum, imputato videlicet illi interregni spatio. Igitur anno 457. *Leonis* e Nov. Major. Tit. 3. ad Sen. Procop. 1. Vand. Jornand. Cassiod. Anon. Cuspin. *Augusti*, qui *Marciano* successit, voluntate.

(*d*) *Majorianus Ravennæ* sumpsit imperium, ingentis animi Princeps; (*e*) qui recuperandæ cupidus *Africæ*, bellum contra *Vandalos* aggressurus, legati specie ad *Gensericum* profectus est. Sed à *Ricimere* Patricio, & utriusque militiæ Magistro, apud *Dertonam* comprehensus, & abdicare coactus, interficitur

anno

anno 461. cùm imperasset annos 4. menses 4. quippe *Dagalaipho* & *Severino* Coss. id est anno 461. à *Ricimere* imperio est exutus quarto Non. *Augusti*, & occisus est. Id. *Augusti* ad *Hyram* fluvium. A 450. Christi ad 491.

Severum ex pacto deinde *Ricimer* Imperatorem constituit anno eodem 461. *Novembri* mense, (*a*) 13. Calend. *Decembris*, quem & anno tyrannidis quarto veneno sustulit, (*b*) 18. Calend. *Septembris Christi* 465. Pòst interregnum unius anni ac mensium aliquot fuit. Tum anno 467. *Leonis* Imperatoris auctoritate in Occidentem missus est Imperator. *a* Anon. Cusp. Cassiod. Idat Marcell. &c. *b* Anon. Cuspin.

(*c*) *Anthemius Patricius*, *Anthemii*, qui sub *Theodosio* Juniore principem in Republica locum obtinuerat, nepos, patre *Procopio*. (*d*) Is *Romæ* Imperator appellatus est pridie Eid. *Apriles*. Ita porrò *Leonem* inter & *Ricimerem* convenerat, *Græcus* ut *Romam* mitteretur *Augustus*, cujus filia *Ricimeri* nuberet. Sic Barbarus iste *Anthemii* gener factus solitâ perfidiâ socerum (*e*) bello civili priùs appetitum, *Romæ* peremit (*f*) 5. Eid *Julii*, anno 472. cùm imperasset annos 5. ac præterea menses aliquot. *c* Cassiod. Marcell. Sidon. Paneg. Evag. 2. c. 18. *d* Anon. Cuspin. *Anthemius*. *e* Id. *f* Marcel. Cassiod.

(*g*) *Anthemio* suffectus est *Olybrius* à *Ricimere*; (*h*) qui post dies 40. ab *Anthemii* nece mortuus est 13. Calend. *Septembris* nec diu superstitem habuit *Olybrium*. Eo quippe (*i*) eodem anno, 10. Calend. *Novembris* vitâ functo, septimo postquam creatus erat mense, *Gundibalo* hortante, quem *Olybrius Patricium* fecerat, ut scribit *Cassiodorus*, *Glycerius Ravennæ* cepit imperium anno 473. (*k*) tertio Non. *Martii*, quo supra annum mensibus ferè 4. administrato. *g* Cassiod. Marcell. Paul. Dia. 15. Jorn. de Reg. succ. *h* Anon. Cuspin. *i* Id. *k* Anon. Cusp.

(*l*) *Julius* Nepos anno 474. in illius successit locum; (*m*) 8. Calend. *Julii*, qui *Glycerium* in *Portu Romano* ex *Augusto* fieri passus est Episcopum. (*n*) *Jornandes* verò *Salonis* *l* Marcel. Cassiod. *m* Anon. Cusp. *n* de reb. Get.

A 450. Christi ad 491. *nis* creatum ait Episcopum. At *Marcellinus* anno 475. *Glycerium* cepisse scribit. *Salonas* igitur ab *Oreste* fugatus est (*a*) 5. Calend. *Septembris* & post annos 5. (*b*) haud procul inde sua in villa est occisus anno 480. septimo eid. *Majas*, ut apud *Cuspinianum* testis est *Anonymus*.

a Anon. Cusp. *b* Marcel. Jornand.

(*c*) *Momyllus*, qui & *Augustulus*, ab *Oreste* patre (*d*) pridie Calend. *Novembris* substitutus est, *Romanorum* Imperatorum in Occidente postremus. (*e*) Nam *Odovacer Turcilingorum* Rex, cum *Sciris* & *Herculis* auxiliaribus *Italiam* occupavit (*f*) decimo Calend. *Septembris* & 5. Calend. ejusdem, *Oreste* cæso, ejusque fratre *Paulo*, pridie Non. *Septembris* *Augustulum* relegavit in *Campaniam*. (*g*) Ita Imperium Occidentale desitum est *Basilisco* & *Armato* Coss. Indictione 14. anno *Christi* 476.

c Cassiod. *d* Anon. Cusp. *e* Jornand. de rebus Get. c. 46. Marcell. *f* Anon. Cusp. *g* Marcel. Cassiod. Anon. Cusp.

Odovacer regio nomine, (*h*) sine ejus insignibus, *Italiam* tenuit annis circiter 17. antequam *Ostrogothi* *Theodorico* Rege in illam advenirent. (*i*) Ab eo *Rugorum* Rex *Pheletheus*, sive *Phœba*, devictus est, & cum *Gisa* uxore pessima captus anno 487. (*k*) *Novembris* 18. quam ei cladem *S. Severinus* (*l*) *Noricorum* Apostolus prædixerat. *Fredericus* *Phelethei* filius *Theodorici* operâ recuperato regno, ab *Odovacre* pulsus est, totâ in *Italiam* gente translatâ.

h Cassiod. *Odovacer.* *i* Cassiod. Chron. *k* Anon. Cusp. *l* Eugip. in Vita S. Sev.

Anno vero 489. (*m*) *Theodoricus* rex *Gothorum*, *Zenonis* hortatu, *Italiam* adiens *Odovacrem* gemino prælio superatum ad *Isontium* fluvium, & ad *Veronam*, sequenti verò ad *Ducam* fluvium tertiò victum, *Ravennam* coëgit fugere Eid. *Jul.* ut ait *Anonymus Cuspiniani*; ubi triennio illum obsedit, at postremò fraudulentâ cum eo pactione facta (*n*) 3. Non. *Martii* ut *Italiam* communiter obtinerent, ad convivium adhibitum eumdem interfecit

m Marcell. Jornand. Procop. 1. Goth. Cassiod. Chr. Anon. Cusp. Paul. Diac. 15. *n* Anon. Cuspin.

interfecit anno 493. quo initium habuit *Gothorum* in *Italia* regnum. A 450. Christi ad 491.

Caput XIX.

De rebus Ecclesiasticis ab anno Christi 450. *ad* 491. *Ubi de* Chalcedonensi *Synodo*, *deque Hæreticis* Petro Fullone, Cnapheo, Moggo, Acacio, *& de* Zenonis Henotico, *ac viris sanctis*, *& eruditis.*

QUARTA Synodus Oecumenica, imperante *Marciano*, ac *Leone* summo Pontifice, celebratur anno *Christi* 451. in qua damnatus est *Eutyches.* Cujus ordinem brevi compendio pertexam.

Eutyches Constantinopolitanus Archimandrita novæ auctor hæresis, quæ naturarum in *Christo* discrimen omne tollebat, (*a*) postulatus judicio ab *Eusebio Dorylæi* Episcopo, damnatus est in Synodo *Constantinopoli*, ab *S. Flaviano* ejus urbis antistite anno 448. Sequenti anno opera *Chrysaphii* Eunuchi, qui *Flaviano* infensus erat, apud *Ephesum* alia Synodus est habita, quam ληστρικὴν, hoc est *latrocinalem* nominant, cui *Dioscorus Alexandrinus* præerat is, qui anno 444. *Cyrillo* successit. In ea communioni restitutus est *Eutyches*, *Flavianus* depositus, (*b*) eique subrogatus *Anatolius* Presbyter, & Apocrisiarius *Dioscori.* Sed & *Theodoretus* & *Domnus Antiochenus* in ordinem redacti; etsi hic Conciliabulo isti subscripsisse legitur, unà cum *Juvenali Hierosolymitano.* *Flavianus*, dum *Romanum* Pontificem appellat, in exsilium pulsus, ac pugnis & calcibus malè multatus interiit. Legati *Romani* Pontificis vexati. Hanc Synodum *Leo* Papa condemnavit; cui vicissim *Alexandriæ* ausu nefario *Dioscorus* communionem abrogavit. Hæc omnia connivente *Theodosio*, Prin-

Eutychiana hæresis, & Chalcedoni Synodi series.

a Conc. Chalc. Act. 1. Liberatus in Breviar. Vict. Tunun. Marcell. b Niceph. Chron.

Ephesina Synodi latrocinium.

A 450. Christi ad 491.

cipe alioqui religiosissimo, sed à *Chrysaphio* illuso, peracta sunt, cùm abesset *Pulcheria*, quæ spadonis istius & *Eudociæ Augustæ* calumniis anno 447. imperii administratione cesserat.

Theodosii mors.

Tandem agnito errore *Theodosius* objurgatam acriter *Eudociam Hierosolymam* misit, ac *Pulcheriam* revocavit, anno 430. quo eodem anno mortuo, *Marcianus* cum *Pulcheria* conjuge imperium accepit. (*a*) Eâ jubente occisus est *Chrysaphius*.

a Marcel. Chron. Alex. Concil. Chalc. Liberatus Evag. l. 1. c. 4. b Vict. Tun.

Chalcedonense Concilium.

(*b*) Anno porrò 451. *Chalcedone* generalis est celebrata Synodus 630. Patrum; cui *Romani* Pontificis Legati interfuere, *Paschasinus Lilybætanus*, aliique tres; nec non *Dioscorus* ipse. Sed & *Marcianus* Imperator cum *Pulcheria*, & Magistratibus, ac Senatoribus, adfuere. Cœpta est 8. Eid. *Octobris*, & post 13. sessiones absoluta Cal. *Novembris*, quibus latrocinantium abrogata Synodo, damnatus est *Dioscorus*, & *Eutyches*, ac *Flaviani* memoria cum honore restituta. (*c*) *Dioscorus Gangram Paphlagoniæ* relegatus, ubi vitam finiit. (*d*) Ejus Concilii Canones 29. à *Leone* minimè sunt recepti. Pulso *Dioscoro*, & in ejus locum ordinato *Proterio*, *Alexandrini* amore Præsulis sui ad seditionem versi sunt. Sed eos *Marcianus* facilè compescuit. Post ejus mortem, anno 457. iterum tumultuari cœperunt, turbantibus omnia Monachis hæreticis, quos *Timotheus Ælurus* ex Monacho Presbyter *Alexandrinus* (*e*) à *Proterio* unà cum *Petro Moggo* Diacono damnatus, vafer, & impurus homo, in *Proterium* commoverat, (*f*) cùm per illorum cellas circumcursans, Angelum se esse mentiretur ad hoc missum, ut *Proterio* discedere ac *Timotheum* ejus loco juberet Episcopum facere. Nec tam stolidi commenti vana spes fuit. *Proterius* ipso die Parasceves sanctæ in baptisterium fugiens, ab efferata plebe, (*g*) sive ab militibus, quos *Timo-*

c Leo Ep. 6. & seq. Gelas. Opusc. 1. de Anath Anast. ad Joan. Diac. in Collect. P. Sirm.

Timotheus Ælurus.

d Liberat.

e Theod. Lect. 2. Collect. Evag. l. 2. c. 8. Vict. Tun. Chron. Liberatus. Theoph.

S. Proterius occisus.

g Evag.

Timotheus occupata jam sede submiserat, obtruncatus est, anno *Christi* 457. duobus à *Marciani* obitu mensibus elapsis. Testis est *Victor Tununensis* in *Chronico*, *Constantino* & *Rufo* Coss. qui est annus 457. *Proterium* sextâ feriâ ultimæ jejuniorum hebdomadæ cæsum esse. Eo anno Pascha pridie Calend. *Apriles* incidit. Ita Parasceve 4. Calend. accidit: ex quibus *Victoris* locus castigandus est, qui vulgò mendosus erat. Episcoporum *Ægypti* literæ ad *Leonem* Imperatorem ipso die Paschæ jugulatum ferunt *Proterium*. Fortasse Parasceven ita nominarunt, ut olim plerique consueverant, (*a*) *Liberatus* die Cœnæ Dominicæ gestum illud asserit. De anno certam fidem facit *Leo* Papa in *epist.* 73. & sequentibus, quæ anno 457. datæ *Alexandrinam* illam tragœdiam deplorant.

A 456. Christi ad 491.

a c. p. 15.

Tam immanis auctores facinoris (*b*) linguarum abscissione multavit *Leo*; *Timotheum* Episcoporum judicio reservavit; ac denique instante Papâ (*c*) *Leone*, longiùs deportari jussit, primùm *Gangram*, deinde *Chersonam*.

b Theoph. Liberatus.

c Leo P. ep. 99. & 100. Evag. 2. c. 11. Vict. Tunu.

Sub idem tempus pestis altera *Antiochenam* infecit Ecclesiam. *Petrus Fullo* Ecclesiæ *S. Bassæ* apud *Chalcedonem* Presbyter, *Zenonem* qui postea imperavit, ducem Orientis secutus, anno 463. (*d*) *Antiochiæ* contra Episcopum ejus urbis Martyrium concitata multitudine, eam sedem invasit, ac *Theopaschitarum* instauravit hæresim, (*e*) additis ad Trisagium vocibus istis, *Qui passus es pro nobis*. Sed mox ab Imperatore damnatus exsilio, in *Acœmetarum* Monasterio *Constantinopoli* latuit; donec, *Leone* mortuo, (*f*) *Basiliscus* Tyrannus arrepto imperio, anno 476. tam hunc, quàm *Timotheum* restituit. Quos rursus *Zeno*, recuperato principatu, anno 477. expulit. (*g*) Eodemque anno mortuus est *Ælurus*, quem veneno sibi vitam ademisse, (*h*) *Liberatus* asserit. Cujus

Petrus Fullo.

d Theoph.

e Felix P. ep. 3. 4. *Trisagium corruptum.*

f Liberat. c. 16. Theoph.

g Vict. Tun.

h Liberat. cap.

A 480. Christi ad 491. *Petrus Moggus.* Cujus in locum Hæretici *Petrum Moggum* Episcopum crearunt, à Catholicis vero *Timotheus Solophaciolus Proterii* successor sedi est restitutus. *Moggus* à *Zenone* non occisus, ut (*a*) *Evagrius* scripsit, sed exsulare coactus est.

a Evagr. 3. c. 11. *b* Simpl. Papa epist. 14. & 16. Evagr. 3. c. 10. Theoph. *c* Niceph. Chron. *d* Simpl. ep. 17. & 18. Libera. c. 17. & 18. Evagr. 3. c. 14. Vict. Tunum.

(*b*) Ejecto *Cnapheo*, *Antiochiæ* ordinatus est *Stephanus* Catholicus; qui anno 479. à *Fullonis* asseclis in baptisterio confossus est. Post quem alius *Stephanus* huic *Calendio* suffectus est, ambo Catholici.

(*c*) *Constantinopolitanam* sedem regebat tunc *Acacius*; qui *Gennadio* anno 471. subrogatus erat; homo versipellis, & clam *Eutychianæ* favens hæresi, sed mirus simulandi artifex. (*d*) Hujus hortatu *Zeno Joannem Talaidam*, qui post obitum *Timothei Solophacioli Alexandriæ* creatus fuerat Episcopus, ejecit, & *Petrum Moggum* ad eam sedem redire permisit anno 482. Tum novam fidei formulam promulgavit, ita callidè conceptam, ut in eam Hæretici perinde ac Catholici consentire possent; quod ἑνωτικὸν, id est, *conciliatorium* appellavit; sed in eo tacita inerat Concilii *Chalcedonensis* abrogatio. Id *Trocundo* Cos. publicatum ait *Victor*; qui est annus 482. Huic nefario Imperatoris edicto Catholici Episcopi restiterunt; atque inter alios caput omnium *Felix Romanus* Pontifex, qui anno 483. post *Simplicium* electus est. (*e*) Is ex *Romano* Concilio legatos tres *Constantinopolim* misit, *Vitalem Troentinum*, *Misenum Cumanum* Episcopos, & *Felicem Romanæ* Ecclesiæ Defensorem: qui & *Acacium* ad *Romani* tribunal Pontificis citarent, & *Moggum* pellendum *Alexandriâ* curarent. *Misenus* & *Vitalis* ab *Acacio* vexati cum hoc, & *Petro Moggo* communicarunt. *Felix* cùm ob morbum substitisset, posteà *Constantinopolim* veniens in carcerem conjectus est. (*f*) Ob eas res *Felix* Papa legatos duos exauctoravit, & in *Acacium* anathematis sententiam dixit.

Zenonis Henoticum.

e Liberat. 11. Evagr. 3. c. 20. & 21.

f Epist. Synod. Romani Conc. 2. sub Felice.

xit. Qui vicem rependens, *Felicis* nomen erasit è diptychis, quæ sunt Ecclesiasticæ tabulæ. Id anno 484. contigit.

A 450. Christi ad 491.

(*a*) *Alexandriæ* porrò *Petrus Moggus*, *Henotico* recepto, dum Catholicos perinde atque Hæreticos demereri studet, & inter utrumque natans *Chalcedonensem* Synodum nunc rejicit, nunc adsciscit, in amborum incurrit odium. Complures enim *Eutychiani* ab illo deficiunt; qui quòd neque Catholicarum erant partium, neque cum Episcopo suo convenirent, *Acephali*, quasi *sine capite*, sunt vocati. Iidem in varia Sectarum abiere divortia, de quibus paulò pòst agetur.

a Leontius de Sectis. Act. 5.

Acephalorum origo.

(*b*) Eodem tempore, hoc est circa annum 485. *Xenajas*, qui & *Philoxenus*, genere *Persa*, servili conditione, *Hierapolitanus* à *Petro Cnapheo* creatus Episcopus, contra sacras imagines primus impietatis vexillum sustulit.

b Anast. Diac. in Nic. Syn. 2. ex Theod. Lect. Theoph.

Primus sacrarum oppugnator imaginum.

(*c*) Moritur deinde *Cnapheus* anno 486. *Petrus Moggus Alexandriæ* anno 498. *Acacius* verò anno 488. de cujus in tabulis Ecclesiasticis retinenda memoria perdiu cum *Romanis* Pontificibus luctati sunt Episcopi *Constantinopolitani*, cæterique Catholici; ut (*d*) *Euphemius*, qui post *Flavitam* Hæreticum ad illum thronum evectus anno 489. communionem Apostolicæ sedis ea de caussa non meruit.

c Theoph.

d Niceph. 16. c. 9.

(1) (*e*) In *Galliis Prædestinatianorum* hære-

e Faustus ep. ad Leonrium. Tom. 3. Conc. Gal.

Prædestinatiani.

(1) Hanc hæresim inepte fabulam esse existimarunt critici quidam hujus sæculi, cujus erroris fuligine tinctos esse Augustinum & ejus discipulos calumniati sunt Mascilenses Presbyteri, ut in eos omnium odia concitarent, hujus sententriæ eas profert Rationes Mauguinus. 1 Ejus hæreseos capita nihil aliud sunt quàm calumniæ quibus Massilienses impetebant doctrinam sancti Augustini. 2. Talis hæreseos meminit nullus præter Semipelagianos. 3. Quia nono sæculo Remigius Lugdunensis & Florus omninò negarunt talem unquam hæresim fuisse. Veruntamen Norisius & Capisuchi existimant Lucidum saltem fuisse prædestinarianum: ii igitur sunt adeundi, & Syrmondus è Societate Jesu Theologus qui demonstrat quinto Ecclesiæ sæculo Prædestinatianos fuisse.

A 450. Christi ad 491. sis exstitit, quæ ex *Augustini* libris malè intellectis ortum habuit. Ex ea secta *Lucidus* quidam à *Fausto Regiensi* castigatus in viam rediit. *Fausti* epistolæ subscripsere Episcopi undecim in *Arelatensi* Concilio anno 475. à quo impositam sibi de gratiâ & libero arbitrio disputandi provinciam *Faustus* ipse asserit. Sed is ultra fines jaculo expedito, nonnulla parum Catholica suis libris adspersit. Eodem tempore & apud *Lugdunum* celebrata est Synodus Episcoporum 27.

Vandali Ecclesiam Africanam infestant. a Vict. Utic. l. 1. in fine & l. 2. ac 3. *Hunericus.* b Marcel. c Æneas Gaz. Marcell. Vict. l. 3. Vict. Tun.

In *Africa* sub *Arianis* ac Barbaris Principibus graviter oppressa est Ecclesia; primùm *Genserico* Rege, qui annis 37. post captam *Carthaginem* transactis, anno 476. mortuus est. (*a*) ut ex *Victore* colligitur. Post hunc *Hunericus* ejus filius, cùm se moderatum satis initio & à Catholicis minùs præbuisset alienum, octavo tandem & ultimo anno regni sui, *Christi* 484. (*b*) *Februario* mense, inauditam in eos crudelitatem exercuit. Episcopos suprà 334. in exsilium extrusit; complures linguis truncavit ac manibus; (*c*) qui *Constantinopolim* & in alia loca delati miraculo fuere, cùm integrâ nihilominus voce loquerentur. Quam piorum carnificinam horrenda Tyranni mors brevi est consecuta; qui exitu anni 484. à vermibus consumptus periit.

Viri docti, & sancti. d Marcel. e Martyrol. *S. Leo.*

Summo Ecclesiæ temporibus illis ornamento fuere sanctitate cum litteris conjunctâ, Magnus imprimis *Leo Romanus* Pontifex, (*d*) qui ab anno 440. ad 461. annis 21. ferè, *Romanam* cathedram tenuit, & (*e*) *Aprilis* 11. defunctus successorem habuit *Hilarium*, pietate vir & scientia ac dicendi facultate præstans: quibus præsidiis & Ecclesiam universam ab Hæreticorum labe, & *Italiam* ab ingruentium Barbarorum immanitate defendit; ut meritò *Magni* penes eum Cognomen adhæserit.

f Ennod. in ejus Vita.

In *Italia* quoque (*f*) sanctus *Epiphanius* *Ticinensis*

nensis Antistes anno 446. Pontificatum iniit: quem *Theodoricus Gothorum* Rex singulari observantiâ coluit. Ejus vitam scripsit *Ennodius Ticinensis*.

A 450. Christi ad 491.

In *Galliis S. Anianus Aurelianensis* Episcopus, de quo suprà memini. Hunc verò biennio pòst victum ab *Aëtio Attilam* in cœlum transiisse *Novembris* 17. anno *Christi* 453. veteres historiæ testantur. Sed quod eumdem *S. Evortio*, vel *Eortio*, successisse narrant, id si est, perdiu alterutrum sedisse oportet; siquidem *Evortius* est ille, qui *Valentino* Concilio subscripsit anno *Christi* 374. *Anianum Prosper* excepit, ut *Sidonius* ostendit. Iisdem in *Galliis S. (a) Sidonius Apollinaris* claruit, illustri natus genere, qui *Aviti* Imperatoris filiam *Papianillam* duxerat; & *Arvernorum* postea ex præfecto ordinatus est Episcopus circa annum 472. quo etiam anno vel antecedente *S. Remigius* ad *Remensem* Episcopatum admodum juvenis assumptus est. Quippe (*b*) in Epistola, quam anno 523. scripsit, ait se jam annos 53. eam dignitatem obtinere.

Obiit & (*c*) *S. Lupus Trecensis* Episcopus circa annum 478. cùm ei sedi præfuisset annos 52.

(*d*) Florebant eodem tempore *Principius S. Remigii* frater *Suessionensis* Episcopus; *Vedastus Atrebatensis* postea creatus Episcopus; *Solemnis Carnotensis*.

(*e*) *Victorinus Aquitanus* rogatu *Hilarii* Papæ cyclum Paschalem annorum 532. edidit anno 463.

(*f*) In Oriente *Gennadius Constantinopolitanus* Episcopus qui *Anatolio* anno 458. successit, doctrinâ & sanctitate morum antecelluit.

(*g*) *S. Severinus Noricorum* Episcopus obiit anno 482. Januar. 8.

Moritur circa (*h*) annum 461. admirabilis ille *Symeon Stylites*, cùm annum 109. attigisset,

a Sidone l. 5. ep. 16. Greg. Tur. 1. Hist. Franc. c. 21. *S. Sidonius, S. Remigius.*

b To. 1. Conc. Gal. p. 205.

c Mart. Rom. 29. Julii.

d Sigeber. & Martyr.

e Gennad. Vide l. 2. de Doct. Temp. c. 62. & Append.

f Marcel.

g Sur. 8. Jan.

h Theoph.

A 450. Christi ad 491.

set; (*a*) ac natus esset anno 351. cujus obitu divinitùs cognito, (*b*) *S. Daniel* idem vitæ institutum arripuit.

a Raderus in Virid. Par. 3.
b Vita ejus apud Sur. Dec. 11.
c Theoph.

(*c*) *Studius*, quidam *Constantinopoli* nobile condidit Monasterium, in quod ex *Acœmetarum* domo nonnullos transtulit anno 462.

RATIONARII
TEMPORUM
PARTIS PRIMÆ
LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

A 491. Christi ad 527.

De Anastasio, *&* Justino; *quæque illis regnantibus in Orientali gesta sunt Imperio ab anno* 491. *ad* 527.

d Theod. Lect. Evagr. 3. c. 29.
e Vict. Tun. Marcell. Theophan.
f Leontius de Sect.
Anastasii virtutes vitiis admista.

ORIENTIS (*d*) Imperium, *Zenone* mortuo, cum hujus conjuge *Ariadna* suscepit *Anastasius* anno 491. (*e*) *Olybrio* solo Consule, ex ordine *Silentiariorum*, nondum adscriptus in Senatum. Patria illi *Dyrrachium* fuit; ac priusquam Imperium capesseret, *Euphemio* Patriarchæ *Chalcedonensis* professionem fidei chirographo suo testatam dedit. (*f*) Erat enim *Eutychiani* fautor dogmatis, & ex *Hæsitantium* grege, quibus *Zenonis Henoticon* placebat. Ideo constringendum illum cautione istâ credidit *Euphemius*, quam in archivis Ecclesiæ reposuit. Verùm ubi voti compos est factus, palam ad perfidiam rediit, & Catholicos oppugnare non

non destitit; utilis alioqui Reipublicæ Princeps, cui tributis nimiis oppressæ summâ omnium approbatione subvenit. A 491. Christi ad 527.

(*a*) Laudatur in eo genere præsertim, quod *Chrysargyrum* sustulit. Id erat vectigal, quod tam capitibus singulis, quàm jumentis & pecoribus, sed & canibus impositum fuerat; imò fœdissimis ex rebus capiebatur: hoc nono imperii anno vetuit exigi. Simulatque imperium adiit, negotium illi cum *Isauris* fuit, qui sub *Zenone* populari suo multum in Republica poterant. *Longinus Zenonis* frater spe potiundi frustratus imperii in *Isauriam* extrusus est, cum eòque *Isauri* urbe jussi omnes excedere.

a Evagr. 3. c. 39. Theoph.

(*b*) Inde Bellum *Isauricum Longino* duce conflatum quod anno *Christi* 492. cœptum, 497. denique terminatum est, qui belli sextus fuit, ut ait *Marcellinus*.

Isauricum bellum.

b Marcel. Theoph.

(*c*) Biennio pòst, hoc est *Christi* 499. *Bulgari* primùm ausi *Romanos* in fines excurrere, *Thraciam* populati sunt ac deinceps formidolosi esse cœperunt. (*d*) *Persæ* præterea, ne quid ad impium coërcendum Principem deesset, Orientalem pervasere limitem, & *Amidam* expugnarunt; proditione Monachorum, quos victor *Cabades* extemplò jussit interfici anno 502. *Anastasius* duces contra illum misit tres cum copiis, quantæ numquam hactenus visæ fuerant, ait (*e*) *Procopius*. *Marcellinus* 15000. haud ampliùs numerat. Sed illorum discordia tantos apparatus irritos fecit. Mox tamen *Celeris* Officiorum Magistri viri strenui virtute fractus *Cabades* pacem cum *Romanis* pepigit; & ingenti accepto pretiò, *Amidam* aliaque oppida restituit anno 505. ut *Theophanes* indicat, & *Marcellinus*. Quo (*f*) eodem anno haud mediocre ducum temeritas *Romanis* intulit damnum, cùm *Sabinianus* contra *Mundonem Getam* infeliciter pugnavit. *Anastasius*,

Evagr. 3. c. 35.

c Marcel.

Persicum bellum.

d Marcel. Theoph.

e Procop. apud Phot. N. 63.

f Marcel.

A. 491. Christi ad 527. adversus tot irati Numinis argumenta obstinato ad perfidiam animo, rem Catholicam obterere ac suam hæresim vulgare non desiit.

Trisagium ab Anastasio depravatum. a Theoph. (*a*) Nam & Trisagium hymnum cum appendice nefaria, *Qui crucifixus es pro nobis*, non semel publicè cani in Ecclesia jussit, haud levi suo periculo. Gravis quippe, præsertim anno 514. ex eo populi orta seditio est, quæ *Anastasium* ad quærendas latebras impulit, exprobrante illi impietatem suam *Ariadnâ* conjuge. b Marcel. Vict. Tun. Evagr. 3. c. 14. Zonar. Theoph. Cedren. *Vitalianus.* Sed & anno eodem (*b*) *Vitalianus Scytha* dux *Fœderatorum*, (ita *Gothi* nominati sunt, ut refert *Jornandes*) per speciem *Catholicarum* tuendarum partium, ab *Anastasio* defecit; ac multis interfectis, & ad urbem admoto exercitu, pacem eâ conditione dedit, ut *Hormisdæ* Papæ auctoritate collectâ Synodo Ecclesiæ consuleretur: quod anno 515. transactum. Sed *Anastasius Catholicorum* studia solitis elusit artibus, cùm ex *Manichæorum* displina, quâ erat imbutus, mentiri ac pejerare pensi nihil haberet. Scribit *Evagrius* navali quoque prælio certatum fuisse, atque à *Marino Syro* victum esse *Vitalianum*. *Zonaras* verò *Procli* Mathematici industriâ, speculis ex ære fabricatis *Vitaliani* conflagrasse naves, & insignem contigisse victoriam, quam c Marcel. Vict. Tun. pax illa secuta est. (*c*) Eâ tempestate, ait *Marcellinus*, anno salutis 515. *Hunni Armeniâ transmissâ totam Cappadociam* devastantes, *Lycaoniam* usque pervenerunt: & *Ariadna Augusta* 60. annis in palatio exactis vitâ decessit.

d Evagr. 3. in fine Marcell. e Theoph. *Miseranda mors Anastasii.* (*d*) Postremò anno 518. cùm ob Trisagii hymni depravationem quantus antea numquam tumultus extitisset, *Anastasius* imperii positis insignibus populum ad misericordiam inflexit, qui ipsum, ea ut reciperet, hortatus est. (*e*) At idem *Aprilis* 11. die feriâ 5. majoris hebdomadæ, fulmine, ut plerique produnt,

dunt, exanimatus est, (*a*) anno ætatis 88. cùm imperasset annos (*b*) 27. menses 3. Fama est paulò ante mortem virum ei apparuisse terribili specie, qui librum manibus tenens, annos ex eo vitæ illius 14. se ob ipsius impietatem delere testatus est; ut mirum sit, tam longum vitæ destinatum illi fuisse spatium; quod si implesset, centum & duos annos attingeret.

A 491. Christi ad 527.
a Vict. Tun.
b Marcel. Zonar. Cedr. Theoph. Paul. Diac. l. 15.

Justinus ætate jam provectus *Anastasio* mortuo successit, anno eodem (*c*) 518. *Julii* 9. Fuit hic genere *Thrax*, obscuris majoribus, sed religione pietatéque præstans. Cujus uxor *Lupicina* mutato nomine *Euphemia* vocata est. Sumptâ purpurâ, statim *Amantiam* Cubiculariis præpositum, & *Andream* Cubicularium, nec non *Theocritum*, quem *Amantius* spado Imperatorem facere voluerat, vitâ privavit. *Vitaliano*, quo familiariter utebatur, Magisterium militiæ contulit; qui Consul anno 520. septimo mense Consulatus sui, ait *Marcellinus*, in palatio confossus est; sive repentè orto populi tumultu, ut *Theophanes* asserit; sive, (*d*) ut *Evagrius* habet, ipsius dolo *Justini*; sive *Justiniani* Patricii factione; quod *Victor Tununensis* affirmat.

Justinus.
c Evagr. 4. Marcel. Vict. Tun. Theoph. Zonar. Cedr. Niceph. 17. c. 1. Chron. Alex.
Vitaliani mors.
d Evagr. 4. c. 3.

(*e*) *Lazorum* Rex *Tzathius* à *Persis* deficiens, ad *Justinum* venit *Constantinopolim* anno 522. & postquam *Christiana* sacra suscepit, regiis ornamentis ab Imperatore donatus est: quod ægrè ferens *Cabades Persarum* Rex bellum *Romanis* indicere statuit; sed mox pacem cum illis & amicitiam sanxit. (*f*) Postea cùm filium *Chosroën* natu minimum, quem successorem designarat, adoptari peteret à *Justino*, *Proclo* Quæstore dissuadente, rejectus est.

e Chron. Alex. Theoph. Zonar. Cedr. &c.
f Procop. 1. Pers. Theoph. Zonar.

(*g*) Magna hoc Imperatore clades *Antiochiam* afflixit: nam valido terræ motu penè omnis est eversa; qui *Maii* 29. die, feriâ 6. cœpit, ut ait *Evagrius*. Proinde anno *Christi* 526. contigit, *Justini* 8. labente, non, ut *Eva-*

g Evagr. 4. c. 5. Theoph. Niceph. 17. c. 4.

A 491. Christi ad 527.

Evagrius, 7. Terræ motum vehemens incendium est consecutum.

a Marcel. Vict. Tun. Chron. Alex. Theoph.

Justinus denique anno 527. (*a*) *Mavortio* Consule, *Justinianum* sororis filium, quem Nobilissimum priùs, deinde *Cæsarem* fecerat anno 524. ut *Victor Tununensis* prodit, Imperatorem creavit Calendis ipsis *Aprilis*. Post quatuor deinde menses, Calendis ipsis *Augustis* moritur ex vulnere *Justinus* (*b*) anno ætatis 77. Indict. 5. cum imperasset annos 9. mensem 1.

b Chron. Alex. Theoph. Paul. Diac. in fine 15.

Justinus rudis literarum fuit.

Mirè hunc imperitum ac rudem fuisse literarum testis est in *Suppressa Historia Procopius*: sic ut ne suum quidem nomen posset scribere. Quare quod de *Justiniano* legitur apud *Suidam*, fuisse ἀμάθητον γραμμάτων ἁπάντων & ἀναλφάβητον, *ignarum literarum omnium*, id de *Justino* capiendum esse, non de *Justiniano*, censet (*c*) *Alemannius*; hunc enim vel Doctissimum fuisse probat idem. Quod autem apud *Suidam* pro Ἰουςῖν☉ irrepsisse putat Ἰουςινιανὸς, de eo ampliùs cogitandum.

c Notis ad Procop.

CAPUT II.

De rebus Occidentis sub Theodorico *Rege*, *ac de* Francis, *& eorum Principe* Chlodoveo, Burgundionibus, Visigothis, & Alarico.

Ab anno *Christi* 491. ad 527.

Theodoricus Ostrogothorum Rex.

IN Occidente victo *Odovacre*, *Italiam Theodoricus Ostrogothorum* Rex obtinuit anno 493. (*d*) *Albino* Consule. Qui vicinorum Principum affinitatibus regnum suum firmare studuit. Etenim *Chlodovei Francorum* Regis (*e*) sororem *Audeflendem* sive *Audefledam* duxit, ut rectè *Aimoinus* narrat; non filiam, quod *Jornandes*, ex eoque (*f*) *Freculfus* memorant. Filiarum, quas ex concubina susceperat, alteram

d Cassiod.

e Aimoin. 2. c. 1.

f Tom. 2. l. 5. c. 12.

teram *Alarico Visigothorum*, *Sigismundo* alteram *Burgundionum* Regi collocavit. Ac principio quidem ita Rempublicam gessit, ut cum optimis quibusque *Romanorum Cæsarum* comparandus fuerit; & quamvis, populari ex instituto *Gothorum*, *Arianam* sectam teneret, *Romanæ* jus ac libertatem Ecclesiæ summâ fide tutatus est. Inclinante jam ætate, ad crudelitatem ac barbariem deflexit.

A 491. Christi ad 527.

(*a*) Interea *Francorum* in *Gallia* regnum *Chlodovei* Regis auspiciis longè latèque prolatum est, victo & occiso *Syagrio Egidii* Comitis filio, qui *Suessionibus* præerat, anno regni sui 5. *Christi* 486. (*b*) *Thuringis* itidem anno decimo, id est *Christi* 491. perdomitis. Idem *Chilperici Burgundi*, qui *Gundobaldi* frater erat, filiam *Chlotildem* conjugem duxit; à qua sæpiùs de amplectenda *Christiana* Religione monitus, (*c*) tandem anno 496. ejus consilio paruit, postquam in prælio, quod contra *Alemannos* ad *Tolbiacum* in *Ubiis* gessit, invocato *Chlotildis* Deo, præsentem ejus opem esset expertus. Victis hostibus (*d*) apud *Remos* à *S. Remigio* ejus urbis Episcopo *Christianis* sacris initiatus est; (*e*) cum eòque soror illius *Albofledis*, quæ paulò pòst obiit: nec non altera soror *Lanthildis* ex *Ariana* hæresi *Catholicas* ad partes transiit. Baptizatus est ipso die natali *Christi*, ut ex (*f*) *Aviti* constat epistola, quâ illi de suscepta *Christiana* fide gratulatur. Addunt ad hanc historiam (*g*) *Hincmarus*, & eum secuti (*h*) *Flodoardus* & *Aimoinus*, cùm puer ille, qui ampullam ferebat, in qua sacrum chrisma continebatur, concursu multitudinis interclusus esset, ad beati preces Antistitis columbam cœlitùs advolasse, quæ ampullam alteram rostro attulit, è qua *Chlodoveus* inunctus: reliqui deinde *Franciæ* Reges ad ætatem usque nostram apud *Remos* ritè consecrantur.

Francorum gesta sub Chlodoveo.

a Greg. Turon. 2. c. 27. Aimoinus 1. c. 12.
b Greg. 3. c. 27. Aim. 1. c. 12.
c Greg. 2. c. 31. Aim. c. 19.
d Greg. l. 2. c. 31.
e Tom. 1. Conc. Gall.
f Tom. 1. Conc. Gall. Hincm. in c. Car. Cal. 35.
g In Vita S. Remig. apud Sur. 13. Jan. & in cap. Car. Cal. 35.
h Lib. 1. c. 13.

Cujus

A 491. Christi ad 527. Cujus rei nulla apud *Gregorium* mentio.

a Greg. Aim. (*a*) Nec longè postea cum *Burgundionum* Rege *Gundobaldo* bellum *Chlodoveus* gessit, ut soceri *Chilperici* necem ulcisceretur. *Gunaericus* enim gentis illius Rex ab *Athanarico* Gothorum Principe trahens originem, quatuor filios reliquerat, *Gundobaldum*, *Godegisilum*, *Chilpericum*, & *Godomarum*. *Gundobaldus*, *Chilperico* ejusque conjuge nec non *Godomaro* interfectis, cum *Godegisilo* regnabat. Ergo instigante *Chlotilde* & *Godegisili* precibus *Chlodoveus* adductus (*b*) *Gundobaldum* aggreditur; & ad *Divionem* castrum acie victum parte regni contentum esse jubet; alteram *Godegisilo* tradit; utrique vectigal imponit. Digresso *Chlodoveo*, *Godegisilum* nec opinato circumsessum *Viennæ*, captâ urbe, *Gundobaldus* interficit; tùm excusso *Francorum* jugo, tractum illum recuperavit omnem, qui *Burgundiæ* censetur nomine, ac genti suæ leges constituit, quas *Avieni* Consulatu notatas anno 501. vel sequenti, editas oportet esse.

Chlodovei cum Burgundionibus bellum.

b Gregor. Turon. 2. c. 32. Aim. 2. c. 19.

Gundobaldi leges.

c Greg. 2. c. 39. (*c*) Hæc *Francorum* incrementa haud secus, quàm par erat, metuens *Visigothorum* Rex *Alaricus* *Chlodovei* amicitiam expetiit. Sed ea, ut in dispari cultu religionis, (erat enim *Gothus Arianus*) diuturna non fuit. Paulò quippe pòst ex occultis simultatibus apertum erupit odium, & ex odio bellum. Quinto ante mortem anno *Chlodoveus*, (ut testatur (*d*) *Gregorius*) *Christi* 507. cum *Alarico* dimicavit in campo *Vocladensi*, decimo ab urbe *Pictavorum* milliario,. ac cæso ejus exercitu Regem ipsum suapte peremit manu, (*e*) annos jam 23. in *Gallia* & *Hispania* dominantem. Hinc victoriam persecutus, quicquid illius regni trans *Ligerim* *Rhodanúm*que fluvios erat, cum *Tolosa*, suis rebus adjecit. At reliqua *Narbonensis*, quæ prima dicta est, provincia *Galliæ* in *Gothorum* ditione mansit, indè-

d Greg. 2. c. 43.

Alaricum, Gothosque vincit in Gallia Chlodoveus.

e Isidor. Chron.

indèqueque vocari cœpta *Gothia* est. *Amalaricus* enim, *Alarico* patre mortuo, properè in *Hispaniam* fugiens, hanc cum *Gallia* parte, quam dixi, in sua potestate retinuit. *Theodoricus Italiæ* Rex quæ cis *Rhodanum* erant, hoc est *Narbonensem* secundam, *Alpèsque* maritimas, occupavit. Hanc *Alarici* necem anno 507. adscribit *Isidorus* in *Chron.* hoc est æræ 545. quo etiam anno *Giselicus Alarici* ex concubina filius regnum occupare conatus, à *Theodorico* pulsus est: qui *Amalarici* nepotis tutelâ susceptâ annis 15. *Hispaniam* cæteràque *Visigothicæ* ditionis per Præfectos suos administravit, ut refert *Isidorus*. A 491. Christi ad 527.

Tàm lætos armorum successus uni ex omnibus orbis Principibus *Catholico* Regi *Chlodoveo* singularis iudulsit Numinis favor, quem inusitata per id bellum testata sunt miracula, quæ (*a*) à *Gregorio Turonensi* memoriæ produntur; è quibus insigne, quòd adversus *Alaricum* properans, cùm ad *Vigennam* fluvium castra posuisset, cervæ præeuntis indicio vadum reperit, quo in ulteriorem ripam transportavit exercitum. Post victoriam deinde *Ingolismam* obsidere paranti sponte ruentia urbis illius mœnia facilem ad eam aditum dederunt. (*b*) Quibus cognitis rebus, *Anastasius* Imperator illo ipso, qui proximè *Vocladensi* victoriæ successit, anno Consulatus insignia misit ad *Chlodoveum*: isque apud *Turones* in æde *S. Martini*, cujus maximè præsidio tantum ad decus niti se putabat, in blattea tunica, chlamyde, ac diademate, processit. Postea *Lutetiam Parisiorum* veniens, tam felicibus auspiciis consecratam ibi sedem regni constituit anno 507.

a Greg. 2. c. 37. Aim. 1. c. 21.

b Greg. 2. c. 38. Aim.

Lutetia regni caput constituta.

Celere ac *Venantio* Coss. qui est annus *Christi* 508. & *Vocladensi* prælio proximus, auctor est *Cassiodorus* à *Theodorico* Rege *Ostrogothorum Francos* esse superatos, dèque eorum potesta-

te

A 491. Christi ad 527. te receptas esse *Gallias*. Cæsa tum *Francorum* amplius triginta millia ab *Hibba Theodorici* duce *Jornandes* asserit; de quo nihil apud nostros comperi. Illud à *Procopio* (*a*) traditum est, *Francos* à *Carcassona* obsidione depulsos, *Narbonensi* omissâ *Galliâ*, *Aquitaniam* obtinuisse, eamque partem *Theodoricum*, quòd eos inde pellere non posset, illis reliquisse. (*b*) Sed & *Arelatensem* urbem iisdem ab *Francis* valido *Gothorum* præsidio defensam esse, testis est in *Vita Cæsarii Cyprianus*.

a Procop. 1. Goth.

b Cassiod. 8. epist. 10.

(*c*) Nec illud omiserim, quod ab nostris perinde tacitum apud *Procopium* eumdem legitur, *Francos* cum Rege *Theodorico* contra *Burgundiones* belli fœdus iniisse, ac moram consultò trahentes *Gothos* confecto prælio supervenisse; atque ita nullo suo periculo in partem prædæ receptos, partito inter ambos *Burgundionum* regno. Quod anno circiter 508. post *Visigothicam* cladem oportet accidisse, etsi nondum *Burgundionum* in *Gallia* regnum penitùs exstinctum fuit. (*d*) Quippe *Gondebaldo* fugato ac mortuo, *Sigismundus* ejus filius reliquias illius tenuit. (*e*) Qui sancti *Aviti Viennensis* Episcopi monitis obsequens *Arianam* hæresim *Catholicâ* mutavit fide.

c Procop. 1. Goth.

d Greg. 3. c. 5.

e Ado. Chron. an. 492.

(*f*) *Chlodoveus* interim in propinquos sæviens, penè omnes interemit, ac denique anno ætatis 45. regni 30. ab obitu Sancti *Martini* 112. (ut ait *Gregorius*) *Lutetiæ* decessit. Qui videtur annus esse *Christi* 511. *Secundino* & *Felice* Coss. Nam *Felice* Consule, 6. Id. *Jul.* (*g*) prima Synodus *Aurelianensis* à *Chlodoveo* collecta notatur.

f Greg. 2. cap. 42. & 43. Aim. 1. c. 23.

Mors Chlodovei

g Tom. 1. Conc. Gall.

(*h*) Hujus regnum ex æquo inter se, uti moris tunc erat, diviserunt quatuor illius liberi. *Theodoricus* ex concubina natus sedem apud *Metas* regni habuit: *Chlodomirus* apud *Aurelianos*; *Clotharius* in *Suessionibus*; *Childebertus Lutetiæ*.

h Greg. Tur. l. 3. c. 1.

(*a*) *Theo-*

(*a*) *Theodoricus Ostrogothorum* Rex sub vitæ finem pristinis ab moribus, quos laudabiles hactenus fuisse diximus, in crudelitatem degenerans, *Symmachum* ejusque generum *Boëtium*, falso ad se delatos crimine, capitali affecit supplicio. Quo peracto scelere, cœnanti ipsi cùm caput piscis miræ magnitudinis appositum esset, visus est in eo sibi *Symmachi* intueri caput; quo portento territus brevi pòst moritur, anno post *Odoacris* obitum 35. *Christi* 526. æræ scilicet *Hispanicæ* 564. ut putat (*b*) *Isidorus*.

A 491. Christi ad 527.

a Procop I. Goth.

Theodorici depravatio & obitus.

b Isidor. Chron.

CAPUT III.

Ecclesiastica res sub Anastasio *cæterisque Principibus, ab anno* 491. *ad* 527.

SUB Imperatore *Catholicarum* partium inimicissimo non nisi turbulentus esse status Ecclesiæ potuit.

Anastasius ex (*c*) *Acephalorum* & *Hæsitantium* numero, imò & *Manichæis* addictus, potestatem cuique fecit quam vellet sectam profitendi. Ipse interim *Catholicos* Antistites hostili insecutus animo *Euphemium Constantinopolitanum* multis appetitum insidiis sede suâ pepulit: cujus in locum ordinatus est *Macedonius* (*d*) anno 495. *Anastasii* 5. qui *Zenonis Henotico* subscripsit. Ob id communionem ejus aversati *Catholici* multa perpessi sunt.

c Evagr. 3. c. 30. & 31.

Anastasius hereticus imperator.

d Marcel. Theoph. Theod. Lect.

Scissa per id tempus ab *Romanæ* societate sedis *Constantinopolitana* erat Ecclesia; quòd *Acacii*, qui in hæresi ac schismate decesserat, è sacris tabulis nomen eradere illius urbis nollent, aut non auderent Episcopi. Quos ut ad officium concordiamque revocarent, nihil omisere Pontifices *Romani*: (*e*) *Gelasius* imprimis, qui anno 492. *Felici* Papæ subrogatus

Schisma Ecclesiæ Constantinop. ob Acacium.

e Anast.

A 491. Christi ad 527. tus est. (*a*) Hic sequenti anno per *Faustum* Magistrum Officiorum à *Theodorico* missum *Constantinopoli*, frustrà *Euphemium* & *Anastasium* aggressus est. Idem & *Anastasius* Papa, qui anno 496. *Gelasio* successit, & qui *Anastasium* excepit anno 498. *Symmachus*, obtinere conati sunt. Sed adeo Imperatori *Anastasio* pax & concordia persuaderi non potuit, ut is in hortatricem ipsam *Romanam* Ecclesiam dissidii sui pestem refunderet. *Festus* quidam *Romanus* Senator *Constantinopolim* missus à *Theodorico*, clam *Anastasio* Imperatori pollicitus, effecturum se, ut *Henotico Zenonis Romanus* Pontifex *Anastasius* subscriberet, *Romam* ut rediit, defuncto jam *Anastasio*, cùm legitimis suffragiis *Symmachus* esset electus, corruptis pecuniâ factiosis quibusdam, alterum ei Pontificem opposuit *Laurentium*, anno 498. ex quo cædes in Urbe grassationésque factæ. Quibus ut obviam iretur, totius controversiæ disceptatio, ex *Odoacris* lege, ad Regem (is tunc erat *Theodoricus*) rejicitur. Hic secundum *Symmachum* sententiam dixit. Ita compressum ad tempus incendium paulò pòst vehementius exarsit. (*b*) Quare anno 501. & sequentibus aliquot, *Theodorici* Regis auctoritate frequentes super ea re Synodi *Romæ* sunt habitæ; ac *Laurentius* anno ipso 501. damnatus. Sequenti verò *Odoacris* abrogata sanctio est, quâ *Romani* Pontificis electionem sine consensu Regis ratam esse vetuerat. In his omnibus laudata est præ cæteris *Ennodii Ticinensis* opera; qui contra Schismaticos *Symmachi* caussam egregiè peroravit. *Anastasius* interim ad amplificandam hæresim suam conatus adhibebat omnes. Itaque *Xenaiam Manichæorum* principem *Constantinopolim* induxit (*c*) anno 506. & anno 509. *Severum* ex *Acephalorum* secta nefandum hominem cum Monachis 200. eodem venientem honori-

a Gelas. Epist. Tom. 2. Conc.

Schisma Romæ sub Symmacho Papa.

b Tom. 2. Conc. in Synodis, tempore Symmachi.

Ennodius Ticinensis.

c Theoph.

Severi heretici primordia.

honorificè susceptit. Atque hoc initium fuit impuri illius *Severi*, qui (*a*) anno 513. *Antiochenam* sedem, è qua *Flavianus* ob constantiam *Catholicæ* professionis superiore anno deturbatus fuerat, per vim occupavit, & Orientales omnes *Chalcedonensis* ad Synodi damnationem tentavit adducere; resistentes verò *Catholicos* Episcopos sedibus ejecit suis; imprimis *Eliam Hierosolymitanum*. (*b*) *Macedonius* porrò jam ex anno 511. exauctoratus erat.

A 491. Christi ad 527.

a Marcel. Evagr. 3. c. 32.

b Marcel.

(*c*) *Symmacho* Papa anno 514. ex hac vita subtracto, qui suffectus ei est *Hormisda*, totus in repræsentandam Ecclesiæ utriusque communionem incubuit; præsertim annitente *Vitaliano* duce, qui ejus rei caussâ contrà *Anastasium* arma sumpserat. Sed hic veteratoriis artibus ambobus illusit. (*d*) Eo mortuo, & imperante *Justino* religiosissimo Principe, quod tantoperè studebat *Hormisda* consecutus est anno 519. legatis *Constantinopolim* missis: inter quos *Germanus Capuanus* Episcopus fuit, vir sanctissimus. Horum igitur operâ damnata est cum Hæreticis omnibus *Acacii*, *Euphemii*, *Macedonì*que memoria, nec non *Zenonis* & *Anastasii* Imperatorum; plenéque cum *Romana* sede Orientalium redintegrata pax. (*e*) Quam dum per urbes *Græciæ Hormisdæ* legati circumferunt, unus ex his *Joannes* Episcopus *Dorothei Thessalonicensis* Episcopi factione ab hujus urbis populo crudeliter ignominioseque est habitus: quam ob caussam citatus ab *Justino Dorotheus*, corruptis Judicibus, levi pœnâ defunctus est. Dissidium illud Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ annos ferè 40. tenuit, (ut (*f*) *Facundus* scribit) hoc est, ut exactè putemus, annos 36. qui ab 484. *Christi* numerati, quo ab *Felice* Papa anathema dictum est in *Acacium*, ad 519. sextum *Hormisdæ*, pertinent.

c Anast. Biblioth.

d Hormisdæ epist. Tom. 2. Concil.

Pax Ecclesiæ à Constantino reddita.

e Suggestio legatorum ad Hormisdam. Tom. 2. Conc.

f Lib. cont. Moc. p. 565.

A 491. Christi ad 527.

a Evagr.

(*a*) *Justinus* porrò Hæreticos variis edictis pœnisque constrinxit, & *Catholicos* Episcopos restituit. *Severo*, qui *Antiochenam* sedem per latrocinium occuparat, linguam jussit excidi. Qui cum *Juliano Halicarnaßensi* fugit in *Ægyptum* (*b*) anno 1. *Justini Septembri* mense, eique provinciæ contagionem sui erroris adspersit; (*c*) adeò ut *Alexandriæ* sub idem tempus varia sectæ illius divortia facta sint; dum alii corruptibile *Christi* corpus assererent, ut *Severus*; alii incorruptum facerent, ut *Julianus Halicarnaßensis*. *Timotheus Alexandrinus Severum* sequebatur; *Julianum Themistius* ejus Diaconus; qui se à *Timotheo* sejungens, novam *Agnoëtarum* condidit hæresim. Exinde *Corrupticolarum* & *Incorruptibilium*, sive *Phantastarum*, orta sunt discrimina.

b Evagr. 4. c. 4. *Severus Ægyptum inficit.* c Liberatus c. 19. Leont. de Sectis. Act. 5. & 10. Vict. Tun. *Themistius Agnoëta.*

(*d*) Quin & otiosa *Constantinopoli* commota quæstio est à *Scythis* Monachis, utrum unum de Trinitate passum dici oporteret; de qua *Catholici* inter se ipsi non leviter altercati sunt. (*e*) Ex istorum Monachorum numero fuit *Maxentius*; qui contra *Hormisdæ* Pontificis epistolam, quâ notatus cum suis erat, apologeticum edidit.

d Epist. Hormisdæ. Tom. 2. Conc. e Tom 4. Bibl. PP.

(*f*) Cum autem Hæreticos, ac præsertim *Arianos Justinus* in Oriente vexaret, & horum Ecclesias *Catholicis* adjudicaret, graviter id ferens *Arianus* Princeps *Theodoricus Joannem* Papam, qui *Hormisdæ* anno 523. successerat, legatum misit ad *Justinum*, ut ab *Arianis* injuriam abstineret; minitans se, nisi id faceret, in *Catholicos* vicissim totâ *Italiâ* sæviturum. Imperator perhonorificè Pontificem excepit, (*g*) ab eòque primus Imperatorum omnium imperii cepit insignia. Ejus precibus *Justinus* adductus ab *Arianis* insequendis destitit, si *Miscellæ* Diaconi creditur. Sed *Joannes* ipse in epistola 2. alia omnia significat; tùm quòd reversus in *Italiam*

f Marcel. Theoph. Diac. 15. Greg. Papa 3. Dialog. Niceph. 17. c. 9.

g Anast. Biblioth.

liam à *Theodorico* conjectus est in vincula; ubi confectus ærumnis obiit *Ravennæ* 12. Cal. *Junii*, ait *Anastasius*, anno 526. quo in *Boëtium* ac *Symmachum* idem postea gladio *Theodoricus* animadvertit. Qui ab *Joannis* morte nonagesimo nono die decedens, ad inferos præcipitari visus est Monacho cuidam. (*a*) Quod in Dialogis *S. Gregorius* retulit.

A 491. Christi ad 527.

Theodorici crudelitas.

a Greg. 4. Dial.

CAPUT IV.

De viris præstantibus sanctitate ac doctrinâ, qui ætatem illam exornarunt.

SAnctitatis palmam literis excultæ eâ ætate tulit *S. Fulgentius.* (*b*) Qui *Romam* adiit eo anno, quo *Theodoricus* eamdem ingressus ponitur à *Cassiodoro*, hoc est 500. Anno verò 504. *Ruspensis* factus Episcopus, à *Thrasamundo* Rege cum aliis relegatus est in *Sardiniam*; ac denique post *Thrasamundi* obitum, (*c*) anno 522. restitutâ *Africanis* Ecclesiis ab *Hilderico Hunerici* filio pace, reversus est. Hujus discipulus fuit *Ferrandus* Diaconus Scriptor ætatis illius insignis.

b Vita Fulg. apudSur. Jan. 1.

S. Fulgentius.

c Isidor. Chron.

In *Gallia S. Cæsarius Arelatensis* Episcopus enituit, (*d*) qui Concilio *Agathensi* anno 506. subscriptus legitur, & ad *Vigilii* tempus usque pervenit, à quo anno 538. epistolam accepit.

S. Cæsarius.

d Tom. 1. Conc. Gall.

Avitus quoque *Viennensis* Episcopus; à quo *Burgundiones Catholicam* fidem acceperunt.

(*e*) Item *S. Remigius Remorum* Episcopus, ac *Francorum Apostolus* meritò nominandus. Hic anno *Christi* 471. sedem illam adiit, natus annos 22. ut *Hincmarus* & *Flodoardus* asserunt. Nam in (*f*) epistola, quam ad Episcopos tres scripsit, anno *Christi* 523. data, testatur se jam annis 53. Episcopatum obiisse. Idem porrò ad cœlum transiit ante an-

e Flodoard. l. 1. c. 11. & 18.

f Tom. 1. Conc. Gall. p. 204.

 num

A 491. Christi ad 527. num 535. siquidem hoc ipso anno Concilio *Arvernensi* subscriptus legitur *Flavius Remorum* Episcopus. Falsò itaque *Hincmarus* & *Flodoardus* annos sedisse illum referunt 74. vixisse 96.

S. Remigius.

In *Italia Ticinensis* Episcopus *Ennodius*; cujus sub Papa *Symmacho* contra Schismaticos permagni operam fuisse superiùs ostendimus. Vixit & *S. Claudius Vesontionensis* Episcopus, qui (*a*) *Epaonensi* Synodo anno 517. subscripsit.

a Tom. I. Conc. Gall.

(*b*) In *Hibernia S. Patricius* primus Episcopus obiit anno 491. natus annos 82. ut ex *Mariani* calculo conficitur; cùm tamen 92. ipse eidem attribuat. Alii 123. annos; 122. uti *Sigebertus*, nonnulli 134. vixisse produnt; quorum 60. in insula ista *Christum* prædicavit.

b Marianus Scotus Messing. in S S. Hibern.

S. Sabbas.

In Oriente (*c*) *S. Sabbas* Monachus mirificâ sanctitate *Palæstinam* illustravit, ac fidem *Catholicam* per id tempus *Anastasii* impietate labefactatam sustinuit. Hujus discipulus fuit *S. Joannes Silentiarius*, ex Episcopo *Coloniensi* in *Armenia* Monachus.

c Cyrill. in vita S. Sabbæ.

(*d*) *Zosimæ* quoque duo celebrantur; alter solitarius in *Phœnicia*; alter in quodam *Palæstinæ* Cœnobio; qui *Antiochenam* illam calamitatem, quæ *Justini* tempore contigit, divinitùs præsenserunt.

d Niceph. 17. c. 4. & 5. Evagr. 4. c. 6.

In *Gallia* monasticum vitæ genus exornarunt, *Anastasio* imperante, (*e*) *Launomarus Carnotensis*, (*f*) *Maximinus Aurelianensis Micianensis* fundator ad eam urbem Cœnobii, ac nepos *S. Euspicii*; quos ambos *Chlodoveus Aurelianos* veniens secum eò deduxit, ut scribit *Aimoinus*. Hunc *Sigebertus Maximum*, Cœnobium ipsum *Miriacense* vocat; *Aimoinus Initiacense*, quod est *Miciacense*, & hodièque nomen retinet. Item *Avitus*, atque *Carilefus Maximini* discipuli. (*g*) Tum *Severinus* Abbas

e Aim. 1. c. 17

f Id. & Sigeb. A. 495.

g Sur. 11. Febr. Aim. 1. c. 24.

Abbas, qui *Chlodoveum* Regem gravi apud *Lutetiam* à morbo recreavit anno 508. *Agaunensis* hunc Abbatem Cœnobii vocat *Aimoinus*. Sed nondum id videtur fuisse conditum; quippe quòd postea ab *Sigismundo* Rege *Burgundionum*, auctore *S. Avito*, exstructum fuerit; quod scribit *Ado Viennensis*. (*a*) *S. Equitius* in *Italia* eodem tempore floruit. A 491. Christi ad 527. *a* Greg. p.1. Dial. l. 1.

Cassiodorus verò ac *Boëtius* ad integritatis ac virtutis laudem excellentis doctrinæ decus assecuti sunt sub *Italiæ* Rege *Theodorico*. (*b*) *Possessor Africanus* Episcopus scripsit ad *Hormisdam* Papam de libris *Fausti Regiensis*. *Joannes* quoque *Maxentius* unus ex *Scythis* illis Monachis, quorum suprà memini, (*c*) contra *Hormisdam* scribere est ausus, qui *Eutychianâ* fuligine adspersus videtur. *b* Epist. Horm. *c* Exstat. in Bibl. Patr.

(*d*) Sanctissima virgo *Genovefa Parisiensium*, imò *Francorum* omnium patrona, mortua ponitur â *Sigeberto* eo anno, quo prima Synodus *Aurelianis* est habita; qui fuit ultimus *Chlodovei* Regis, *Christi* 511. cùm esset octogenaria. Hoc modo ortus illius congruet in annum 431. circiter; ac probabilius erit, quod de SS. *Germani* ac *Lupi* in *Britanniam* profectione *Beda* & idem *Sigebertus* memoriæ prodiderunt; eam contigisse anno 446. non, ut *Prosper* posuit, 429. (*e*) *Aimoinus* verò ad tempora usque *Clotharii* & *Childeberti* pervenisse scribit. S. *Genovefa*. *d* Vita S. Genov. apud Sur. Jan. 3. *e* Lib. 1. c. 4.

CAPUT V.

De Justiniano Imperatore, & iis rebus, quæ illo imperante gestæ sunt in Orientali Imperio; ubi de Vandalorum *in* Africa *extincto dominatu, deque* Gothico *bello.*

Ab anno *Christi* 527. ad 565.

MAVOR-

A. 527. Christi ad 565. MAVORTIO Consule, (*a*) quod omnium consensu Annalium est receptum, hoc est anno *Christi* 527. *Justinianus* ex a. d. Kal. *Aprilis*, superstite avunculo *Justino*, ex Kal. *Augusti* post ejus mortem, imperium moderatus est, ætate jam maturus est, hoc est natus annos (*b*) vel 45. (*c*) vel uno minus; (*d*) etsi *Procopius* multò juniorem fuisse indicat, dum ait imperante *Justino* κομιδῆ νέον ad Rempubl. gerendam accessisse. Variis Princeps moribus fuit, atque ex virtutibus vitiisque temperatus. Nam & acres ad pietatem ac religionem habuit impetus, quod innumerabilibus edictis testatum reliquit; quibus *Catholicæ* fidei & Ecclesiasticæ disciplinæ consuluit; & idem postremò in *Eutychianam* impegit errorem; tum in omni vita rapacitatis, avaritiæ, ac perfidiæ deformatus maculis: pluribus etiam & horrendis inustus (*e*) à *Procopio* opere in illo, quod Ἀνέκδοτον quasi *suppressum* dixeris, inscribitur, quòd vivente *Justiniano* id in vulgus non esset ausus edere. In quo de *Justiniano*, *Theodora*, & *Belisario* quædam stupenda, neque vulgò vel nota, vel credita, declarat. De *Theodora Justiniani* conjuge (nam *Theophanes* falsus est, qui *Justino* eam nupsisse tradit) nemo dissentit, impotentem, avaram, libidinosam, & hæreticam fuisse fœminam: utpote ab scenicis artibus & meretricio quæstu ad legitimum matrimonium abductam ob formæ commendationem: cui plus addictus æquo *Justinianus* in Rempublicam pariter & Ecclesiam multa commisit. Sed ea, quæ privatim ad mores attinent, accuratiùs persequi non est consilii.

[Margin: *a* Marcel. Vict. Tun. Chron. Alex. — *b* Zonar. — *c* Onuphr. — *d* Procop. Ἀνέκδ. p. 29. — *Justiniani mores.* — *e* Procop. in Ἀνέκδ. p. 57. — *Theodora Justiniani uxor.*]

Multa magnàque Imperatore isto bella sunt gesta. (*f*) Imprimis *Persicum*; quod in gentis *Lazicæ* (ii sunt *Colchi*) gratiam à *Justiniano* sumptum initio est Imperii, cum Rex illorum *Tzathus Romanorum* cum religione fœdus adiisset.

[Margin: Procop. 1. Pers.]

(*a*) Ad

(*a*) Ad id bellum dux est missus *Belisarius* anno 529. qui re ancipiti gestâ exitu, ad *Vandalicum* inde à *Justiniano* revocatus est anno 531. ac sequenti anno, (*b*) Indictione II. pax cum *Persis* facta est, (*c*) anno *Justiniani* sexto: eâ tamen lege, ut in *Lazica* invicem utrique bellum facerent. Eodem anno *Constantinopoli* incredibilis adversus imperatorem commota seditio est; cui ab tessera à populari Νίκα nomen est inditum. (*d*) Per hanc *Hypatius Patricius* Imperator acclamatus est, cum *Pompejo* & *Probo* consobrinis; qui omnes *Anastasii* Imperatoris nepotes erant. *Justinianus* cùm de arripienda fuga dubitasset, hortatu *Theodoræ* palatium muniit; ac brevi *Belisario* & *Narsetis* operâ factiosos repressit: occisa (*e*) uno die *Januarii* 19. feriâ 2. hominum 35000. vel, ut *Procopius* habet 30000. (*f*) Complures tunc Ecclesiæ subversæ, quas *Justinianus* refecit: imprimis verò *S. Sophiæ* templum, quod anno Imperii sui 10. infinitis sumptibus instaurare est orsus.

A 527. Christi ad 565. *a* Theoph. *b* Marcel. *c* Procop. 1. Pers. *Seditio vehemens contra Justin.* *d* Marcel. Theoph. Chron. Alex. Procop. 1. Pers. *e* Theoph. *f* Procop. 1. de Æd Just.

(*g*) In illa seditione contra duos præsertim Imperatori carissimos popularis exarsit furor, *Joannem Cappadocem* Præfectum Prætorio, & *Tribonianum* Quæstorem. Quorum ille literarum rudis, sed callidus, ac pecuniæ præter modum avidus; tum vitiis omnibus flagitiisque contaminatus. Hic oriundus *Pamphyliâ*, omnium ætate suâ longè doctissimus erat, ac juris maximè scientiâ inclytus; sed avaritiæ, perinde ut alter, sordibus infamis; cujus gratiâ leges aut nòvas quotidie condere, aut jam latas abrogare consueverat. Utrumque multitudinis consensione territus *Justinianus* exauctoravit; sed paulò pòst in gradum pristinum restituit. (*h*) Ac *Tribonianus* quidem, in eodem magistratu annis exactis pluribus, morbo est exstinctus. *Joannes* bonis omnibus eversus decimo pòst anno,

g Procop l. 1. Persic. p. 39. & seq. *Tribonianus & Ioannes Cappadox.* *h* Procop. ibid. p. 42.

qui

A 527. Christi ad 565. qui *Christi* videtur 542. in Presbyterum attonsus, primùm in suburbana *Cyzici* Ecclesia resedit; inde in *Ægyptum* abreptus miserrimam ibi vitam egit ad obitum usque *Theodoræ*, hoc est annum *Christi* 548. (*a*) quando ab *Justiniano* revocatus est *Constantinopolim*, ubi & in Sacerdotio perseveravit; cùm quidem falsis visis in spem adductus esset *Augustæ* potiundæ dignitatis; quorum ludicrâ specie tum fidem implesse visus est, cùm per illud tempus, quo *Constantinopoli* detonsus est in Presbyterum, & hujus ordinis vestes coactus sumere, quia nullas proprias habebat, Sacerdotis cujusdam, cui nomen erat *Augustus*, penulâ tunicâque est indutus.

a Procop. in fine l. 2. Persic.

Vandalicum bellum. (*b*) *Vandalicum* exinde bellum eodem duce *Belisario* anno 533. inchoatum in *Africa*, sequenti terminatum est. *Gilimer*, occiso *Hilderico Hunerici* & *Eudoxiæ Valentiniano* tertio genitæ filio, *Vandalis* regnabat. *Belisarius Carthaginem* exitu illius anni cepit. Sequente verò, *Gilimerem* totâ obsessum hieme in potestatem recepit, & *Constantinopolim* adduxit ad *Justinianum* (*c*) quarto ejus Consulatu. Quo facto cùm sparsam de se affectatæ in *Africa* tyrannidis calumniam abstersit; tùm ingens decus est consecutus, repræsentatâ longo intervallo veterum triumphorum specie: *Belisarii triumphus.* quorum ille ritu & apparatu, nisi quod pedes ambulabat, captivis ante se traductis, inque his *Gilimere* ipso, ad *Justinianum* in Hippodromum perrexit, quem adorare coactus est *Gilimer*, cùm illud identidem clamaret, *Vanitas vanitatum*, &c. qui secundum triumphum agro in *Cappadocia* donatus est; neque, quòd *Arianam* ejurare nollet hæresim, Patricius est factus. *Vandali in Africa exstincti.* Exstinctum est *Vandalorum* regnum anno 96. post occupatam *Carthaginem*; post ingressum in *Africam*, 108. ex quo *Victor Tununensis* castigandus est, qui anno 97. in-

b Procop. in Vand.

c Marcel.

97. ingressionis *Vandalorum* captum *Gilimerem*, A 527.
& *Africam* esse liberatam asserit. Christi
(*a*) Receptâ à *Vandalis Africâ*, deinceps bel- ad 565.
la cum finitimis Barbaris, præsertim *Mauris*, *a* Procop.
assidua fuere, donec missus eò *Salomon* spado Vand. 2.
rei militaris peritus, compressis hostibus pa- Theoph.
cem provinciæ reddidit, (*b*) sub annum *Ju-* *b* Procop.
stiniani 13. *Christi* 539. (*c*) Sed biennio postea l. 2. p.
destitutus à suis in conflictu cecidit; ac Bar- 151. v. 7.
bari resumptis animis, *Romanorum* irritati *c* Procop.
crudelitate ac perfidiâ, multis eos cladibus ibid. p.
affecerunt. Quin etiam Tyranni per idem 154.
tempus orti complures (*d*) è quibus *Gunthar-* *d* Id.
rus Salomonis antea satelles, *Areobindam* Im- Marc.
peratoris affinem, & ad regendam *Africam*
missum, occîdit (*e*) anno *Justiniani* 19. ipsé-
que mox sexto & tricesimo tyrannidis die ab *e* Id. p.
Artabane Persa interfectus est. 163 v. 28.

Gothicum bellum (*f*) nono *Justiniani* anno *f* Procop.
cœptum est ineunte vere, ut ex *Procopio* col- 1. Goth.
ligitur; cujus ea series habetur. p. 76.

Thedorico Rege, anno, ut dictum est 526. mor- Marcell.
tuo, *Gothis* regnavit *Athalaricus*, *Amalasuntha* Theoph. Misc.
Theodorico genitæ & *Eutharici* ex *Amalorum* Zon.
stirpe filius, sub matris tutela, (*g*) annos Cedr.
natus 8. qui (*h*) octavo regni anno decessit, *g* Pro-
Christi 534. *Amalasuntha Gothos* verita, scep- cop. ibid.
trum in *Theodatum* transtulit *Amalaphridæ* p. 167.
Theodorici sororis filium: quò præter spem eve- *h* Id. p.
ctus homo pecuniæ appetens, & ignavus, 169. Jor-
benè de se meritam & egregiam fœminam oc- nand. de
cîdit. Quod agente *Theodorâ Justiniani* con- rebus
juge perpetratum esse, testis est (*i*) *Procopius*, Get. c. 59.
cùm ne *Justinianus* eam sibi anteferret illa ve- *Bellum Gothi-*
reretur. *cum.*

Hujus nece graviter commotus Imperator, *i* In
& ad recuperandam alioquin *Italiam Africanæ* Ἀνέκδ.
successu expeditionis admonitus, victorem ex-
ercitum, (*k*) ac ducem *Belisarium* contra *Go-* *k* Procop.
thos immittit anno *Christi* 535. (*l*) Inditio- Goth.
ne *l* Marcell.

A 527. Christi ad 565. ne 13. Initium bellandi ab *Sicilia* factum; quam anno eodem occupavit; & (*a*) *Syracusas* ultimo Consulatus sui die est ingressus. Sequenti anno *Vitigis* Rex à *Gothis* electus, occiso *Theodato*, *Romanis* fortiter resistit. *Romam Belisarius* capit anno ipso 536. & à *Vitige* obsessam (*b*) annum unum ac dies novem circa æquinoctium vernum liberat anni 538. Inde *Ravennâ* cum *Vitige* ipso, ejusque conjuge, redactis in potestatem, ac delato sibi in *Gothis* repudiato regno, *Belisarius* anno 540. (*c*) quinto belli desinente, revocatur ad bellum *Persicum*, ac *Vitigem* ad *Justinianum* adducit. *Ildibaldus* Rex à *Gothis* creatus; ac post eum *Eraricus*: tum (*d*) anno 541. *Totilas Ildibaldi* consobrinus, vir acer ac prudens, & multis Principe dignis ornatus virtutibus. Hic collapsam in *Italia* rem *Gothicam* non minùs æquitate ac moderatione, quàm fortitudine bellicâ restituit. Fusis sæpiùs *Romanis*, *Romam* ipsam anno 546. recepit; quam sequente *Belisarius*, iterum ex Oriente missus in *Italiam*, occupat; eadémque biennio pòst à *Totila* recuperata.

Anno porrò (*e*) belli 18. *Christi* 552. *Narses* spado genere *Persa*, dux egregius, *Totilam* acie vicit, qui è prælio fugiens obtruncatus est, (*f*) cum annos regnasset 11. Post hunc *Tejas Gothis* præfuit, quo brevi pòst in prælio cæso, (*g*) anno belli exeunte 18. *Christi* 553. cum *Gothis* debellatum est. Flagrante *Gothico* bello, *Persicum* in Oriente repetitum est (*h*) anno *Justiniani* exeunte 13. *Christi* 540. cum ad pacem violandam satis suapte sponte concitatum *Chosroën*, & *Africanis* atque *Italicis Romanorum* successibus invidentem, perpulisset (*i*) *Vitigis Gothorum* Rex, missis ad eum *Liguribus* duobus Sacerdotibus (*k*) anno belli *Gothici* desinente quarto, qui incidit in annum *Christi* 539. Sequente igitur anno

a Procop. p. 272. Goth.

b Procop. Goth. p. 126. Græc.

c Procop. l. 3. *Vitiges captivus. Totilas.*

d Procop. 3. p. 260. & 261. Græc. comparatis cum p. 265. v. 23.

e Procop. 4. p. 363. & seq.

f Procop. p. 270. vers. 41.

g Procop. in fine l. 4. Goth.

h Procop. Pers. p. 52. v. 10.

i Procop. init. l. 2. Persic. & Goth. 2.

k Procop. 2. Got. p. 244. v. 5.

anno vastatâ *Syriâ Antiochiam* cepit incendit- A 527.
que *Chosroës*, latèque populationem circum- Christi
tulit; nullis, ut per pacis tempus, præsidiis ad 565.
firmato *Romano* limite. Tandem quinquennales induciæ (*a*) anno circiter *Christi* 545. *Justiniani* 19. instauratæ sunt, ita ut bellum interim in *Colchide* nihilo segniùs gestum sit. (*b*) Tum finitis prioribus, quinquennales rursus, aliæ factæ sunt anno 551. majore *Romanorum* ignominiâ, quòd tributum *Persis* pendere sunt coacti.

a Colligitur ex Procop. in fine 2. Persic. p. 90. v. 30.
b Procop. 4. Gor. p. 343.

(*c*) Regnabat tùm in *Lazica* (ea *Colchis* est) *Gubazes Romanis* fidissimus; qui *Bessâ*, *Martino*, ac *Rustico Justiniani* ducibus invisus, quòd eorum ignaviam apud Imperatorem accusasset, falsòque delatus, ac per insidias interemptus est. Quæ res *Colchorum* alienavit animos, & ad *Persas* adjunxit sub annum, ut ex (*d*) *Agathia* colligitur, *Christi* 555. (*e*) Novo exinde *Lazis* ab *Justiniano* dato Rege *Tzathe*, *Persæ* magno conflictu superati sunt, in quo cæsa sunt eorum millia decem. *Nachoragan Persarum* dux revocatus ab *Chosroë*, cute detractâ malè gestæ rei pœnas dedit.

c Agath. l. 3. p. 60. Gr.
d Lib. 2. p. 62.
e Agath. l. 3. p. 85. ibid. p. 100.

(*f*) Secundam victoriam de *Gubazis* nece habita est ab *Romanis* quæstio; & in ejus auctores animadversum; (*g*) *Chosroës* denuò cum *Romanis* de *Colchide* pepigit; ut quod in ea quisque tum haberet, interim obtineret, dum plenior inter eos sancita pax esset, (*h*) septemdecim convenit anno 562.

f Agath. l. 4. p. 128.
g Agath. ibid. p. 137.
h Theoph.

(*i*) Medio tempore *Hunni* in *Thraciam* frequenter excurrére, & ad Urbem propiùs positis castris, latè prædas egere: præsertim (*k*) sub annum 558. cùm jam senio fessus Imperator, perinde langueret animo, ac rei militaris omisſâ curâ, totum se moliendis ædificiis ac pacis artibus tradidisset. (*l*) Tandem *Belisarii*, qui ætate & ipse confectus erat, consilio ac virtute repressi Barbari, clade

i Agath. l. 5. p. 150. & seq.
k Theoph.
l Agath ibid. p. 159.

A 527. Christi ad 565.

de mox acceptâ dilapsi sunt; quos & civile domi bellum excepit, quod ultimum genti illi exitium attulit.

a Procop. 3 p. 299. *Mors Theodoræ; tum Justiniani.* *b* Evagr. 4. c. 39. *c* Vita S. Eutych. Apr. 6. *d* Chron. Alexandr. Theoph.

(*a*) Belli *Gothici* anno 14. *Christi* 548. *Theodora* Imperatrix obiit, *Justiniani* 22. mense *Junio*, Indict. 11. ait *Theophanes*. *Justinianus* autem extremâ jam ætate moritur anno 565. cùm jam in eam impegisset hæresim, (*b*) quæ *Christi* carnem etiam ante resurrectionem negabat pati aliquid, aut corrumpi potuisse, & (*c*) *Eutychium* Patriarcham virum sanctissimum, quod ei assentiri nollet, sede suâ dejecisset. Imperavit annos 38. menses 8. ait *Evagrius*. (*d*) Excessit enim *Novembris* 14. die, Indict. 14.

e Act. 4. p. 45.

Hujus Imperatoris jam mortui fidem ac pietatem multùm prædicat *Agatho* Papa in epistola, (*e*) quam sexta Synodus recitat, nec non *Romana* eodem Pontifice collecta.

Serici conficiendi ratio. *f* Procop. Goth. p. 345. Zonar. *g* Theoph.

Eo imperante serici conficiendi rationem Monachi quidam ex *India* profecti *Constantinopolitanos* docuerunt, ovis inde translatis; cùm hactenus non nisi factum sericum è *Perside Romani* negotiatores adveherent. (*f*) Quod circa annum *Justiniani* 25. scribit evenisse *Procopius*.

Belisarius (*g*) eodem, quo *Justinianus*, obiit anno, Indictione 13. *Martii* 13. hoc est anno 565. cùm biennio antè conspirationis in eumdem suspectus, ac domo vetitus egredi, paulò pòst reconciliatus esset, omnibus, quæ adempta erant, bonis cum honore restitutis.

CAPUT VI.

Quæ Justiniano *Imperatore alibi, quàm in* Romano *orbe, memoriâ digna contigerunt, déque* Francorum *Regibus ac gestis.*

GOTHICIS rebus in *Italia* laborantibus ac demùm *Græcorum* virtute subversis, *Fran-*

Francorum regnum majus in dies incrementum habuit. Ab his primùm *Burgundionum* in *Gallus* dominatus exſtinctus eſt (*a*) *Sigiſmundus Gundebaldi* filius ejus reliquias è *Francorum* ereptas manibus ægrè tuebatur; ut eò laudandus, quòd hortatu *S. Aviti* ad *Catholicam* fidem ab *Ariana* tranſierat hæreſi; ſic innocentis filii cæde culpandus, quem è *Theodorici* filia ſuſceptum poſteriori inſtigante conjuge peremerat. Quod tamen ſcelus in *Agaunenſi* a ſe condito Monaſterio haud paucorum dierum jejuniis lacrymiſque diluit.

A 527. Christi ad 565.

a Greg. l. 3. c. 6. Procop. 1. Goth. p. 186. Aimoin. l. 2. c. 3. & ſeq. Geſta Franc. c. 34. & ſeq. Sigeb.

Huic bellum *Chlotildis* hortatu matris *Chlodomirus* indixit, qui *Aurelianis* regnabat, & prælio victum anno 527. cum uxore ac liberis abduxit. Interim *Gundomarus Sigiſmundi* frater occupatum à *Francis* recipit regnum; quod impotentiùs ferens *Chlodomirus*, *Sigiſmundo* cum ſuis in puteum projecto; anno 528. novam in *Burgundos* expeditionem facit. In ea dum fuſis hoſtibus confertum in globum audaciùs infertur, conto transfixus occubuit. *Franci* (ſi (*b*) *Agathiæ* creditur) cæde Regis territi æquas victis pacis leges dederunt. Noſtri verò cupiditate ulciſcendi ſic illos exarſiſſe ferunt, ut in fugam præcipites agerent. (*c*) Quadriennio pòſt fraternam necem ulti ſunt *Childebertus* & *Chlotarius*; qui pulſo *Godomaro*, *Burgundiæ* regnum *Francici* juris fecerunt anno 532.

Sigiſmundi hiſtoria.

b Agath. 1.

c Greg. 3. c. 11. Aim. 2. c. 7. Geſta Franc. 37.

Burgundia à Francis devicta.

In *Hiſpania* poſt tutoris *Theodorici Oſtrogothorum* Regis (*d*) obitum, qui contigit anno 526. (ut ſuprà diximus) *Amalaricus Viſigothorum* ſceptrum tenuit annis 5. *Francis* Regibus affinitate junctus, quorum ſororem duxerat *Chlotildem.* Eam dum ob *Catholicæ* conſtantiam fidei *Arianus* Princeps indignis vexat modis, *Childebertus* bello hanc injuriam perſequi ſtatuit. (*e*) *Amalaricus* prælio ſuperatus, & ad fugam ſe comparans, *Narbonæ* à ſuis

d Iſidor. Chron. Greg. 3. c. 10.

e Iſidor. Chron. Greg. 3. c. 10. Aim. 2. c. 8.

Gothi ſuperati.

A 527. Christi ad 565. à ſuis in foro jugulatur anno 531. *Childebertus* cum ingenti præda, abductâ ſorore ſuâ, revertitur, quæ in itinere decedens *Pariſiis* eſt ſepulta.

a Greg. 3. c. 4. & 7. Aim. 2. c. 9. Sigeb. b Jornand. de Geb. Ret. *Radegundis.* Ante hoc tempus triennio circiter, (*a*) *Theodoricus*, qui in *Metenſibus* regiam habebat, accito fratre *Chlotario*, in *Thoringos* bellum cœpit; victòque *Hermenefrido* Rege, (*b*) cui *Amalaberga* neptis *Theodorici* Regis *Oſtrogothorum* nupſerat, *Thoringiam* ſuis rebus adjecit. *Chlotharius* in prædæ partem captivos inter *Radegundem* accepit, *Bertharii Hermenefridi* fratris ab eoque cæſi filiam, quam & matrimonio ſibi junxit, & ut liberiùs illa Deo frueretur, Monacham poſtea fieri permiſit.

Chlodovei filiorum bella. c Greg. 3. c. 18. Sigeb. Aim 2. c. 12. Geſta Franc. 38. Ut hæc cum exteris bella decora iis erant, à quibus gerebantur, ita quæ identidem faciebant invicem invidiam apud poſteros habuerunt. (*c*) Sed imprimis deteſtandum *Chlotharii* parricidium, quod cum fratre *Childeberto* conſtitutum ſuapte ipſe perfecit manu. Nam *Chlodomeris* utriuſque germani bello occiſi *Burgundico* filios duos, *Theodovaldum*, & *Guntharium*, cultro confodit: tertius *Chlodovaldus* fugâ elapſus, in Clericorum primùm, tum ob raram ſanctitatem in Cœlitum eſt relatus numerum, & hodieque *Novigenti* ad Urbem colitur; quòd oppidum de ejus nomine deinceps appellatum eſt. Hoc ad annum *Chriſti* 531. *Sigebertus* adnotavit.

d Greg. 3. c. 18. Aim. 2. c. 18. (*d*) Pòſt amborum Regum mutuum in odium ſocietate versâ, *Childebertus* cum *Theodeberto Theodorici* fratris filio in *Chlotharii* conſpiravit perniciem; ac dum caſtris oppoſitis utrimque ſe ad pugnam inſtruunt, orta ſubitò tempeſtas, grandine miſtis imbribus ac tonitribus, ambas diremit acies. Ita *Chlotildis* illorum matris precibus obſecundante Deo, civilis eſt prohibitus cruor. Eò reſpexiſſe

xisse putem (*a*) *Agathiam* Historicum, qui *Francos* ideo laudat, quòd in plura regna distributi, si quid inter eos dissensionis ortum fuerit, ubi ad arma venitur, mutuis in ipso procinctu colloquiis potiùs, quàm cædibus terminare soleant. (*b*) Subinde porrò, fœdere inter se repetito, *Childebertus* & *Chlotharius* in *Hispaniam* irruperunt, cujus maximam partem eos acquisisse scribit *Gregorius*. (*c*) Iidem *Cæsaraugustam* obsidione tentarunt; à qua se, datâ *Childeberto S. Vincentii* stolâ, oppidani redemerunt. Hujus in honorem Martyris Rex ille suburbanam basilicam ædificavit, quæ hodie *S. Germani* dicitur; de qua (*d*) diploma legitur anno ejus regni 48. editum, qui est annus *Christi* 559. *Hispaniensis* autem expeditio confertur (*e*) à *Sigeberto* in annum 542.

A 527. Christi ad 565.

a Agath. l. 2.

b Greg. Tur. 2. c. 29. Aim. 2. c. 19. Sigeb.

Expeditio Francorum in Hispania

c Aim. 2. c. 19.

d Aim. 2. c. 20.

e Aim. 2. c. 21.

(*f*) Per idem tempus, quo in *Hispania Francorum* arma volitabant, trans *Alpes* eorum illatus est furor. (*g*) *Theodebertus Theodorici* filius, *Gothis* regnante *Totilâ*, & *Romano* implicato bello, *Liguriam*, *Alpes Cottias*, ac *Venetiæ* pleraque sibi subjecit, atque inde digrediens *Bucellinum* ibi reliquit; quem totam *Italiam* percursasse, & *Siciliam* subegisse, Annales nostri memorant. *Procopius* verò *Theodebertum* ait extremo *Vitigidis* anno, qui *Christi* 539. putatur, cùm is *Ravennæ* obsideretur à *Belisario*, in *Italiam* irrupisse cum centum millibus armatorum, atque ab *Romanis* fusum, grassante insuper morbo, recessisse.

Expeditio Francorum in Italia.

f Procop. l. 4. p. 358. Vide & l. 3. p. 304. Greg. 3. c. 32. Aim. 2. c. 21.

g Lib. 2.

(*h*) Eo mortuo, *Theodebaldus* ejus filius sub belli *Gothici* finem, annumque *Christi* 554. *Francos* & *Alemannos* suos ducibus *Leuthari* & *Bucellino*, in *Italiam* expeditionem permisit facere: (*i*) qui nequaquam obsistente *Narsete* in *Samnium* usque progressi anno 555. copias dividunt. *Butilinus*, (ita hunc *Agathias* vocat) secundum *Tyrrhena* litora progressus, ad fretum *Siculum* usque pervenit. *Leutharis*

h Agath. l. 1.

i Agath. l. 2. p. 31.

A 527. Christi ad 565. *Apuliam Calabriámque* percurrit. Erant in eorum exercitu *Franci* pariter & *Alemanni*; quorum illi, qui pari cum *Romanis* religione censebantur, inter prædandum sacris abstinebant: isti, ut erant Gentiles, sacra eodem ac profana loco habebant. (*a*) Partâ ingenti prædâ *Leutharis* æstate appropinquante se in *Venetiam* ultra *Padum* recepit. *Bucellinus*, quòd & *Gothis* fidem dederat, & in regni apud illos obtinendi spem venerat, cum millibustriginta substitit, atque ad *Casilinum* fluvium, haud procul *Capuâ*, ab *Romanorum* millibus octodecim duce *Narsete* fusus est: occisis cum *Bucellino* ipso, præter quinque, omnibus, cùm jam *Leutharis* magnâ copiarum amissâ prædæque parte, in furorem, ex eaque in mortem incidisset. Clades hæc evenit anno ipso *Christi* 555. altero ab obitu *Theodebaldi*, quem anno 554. decessisse (*b*) monstravimus, idque (*c*) *Agathias* memorat.

a Agath. ibid. p. 34. & seq.

b In par. 2. l. 4. c. 13.

c Lib. 2. p. 47.

Franci obtinent quicquid in Galliis Gothi possede- ant.

Cæterùm *Theodathum Gothorum* Regem sub initium *Gothici* belli, ad conciliandos sibi *Francos*, eâ *Galliæ* parte, quam *Gothi* tenuerant, iis cessisse scribit (*d*) *Procopius*, idque ratum habuisse anno sequenti *Vitigem*, deductis inde *Gothorum* præsidiis. (*e*) Ad hæc anno 548. *Justinianum* eosdem demereri *Francos* cupientem, *Provinciæ* possessionem suo iis decreto confirmasse; & ex eo tempore *Arelate* certamen equestre celebrasse, ac solidos aureos ex *Gallicanis* metallis, non ut gentes cæteræ, etiam *Persæ*, *Romani* Imperatoris effigie, sed suapte, signasse.

d Procop. l. 1. Goth. Sigeb. A. 530.

e Procop. l. 3. Goth. p. 304.

Clotharius solus regnat.

Ut ad *Chlodovei* posteros revertar, fratribus tribus eorùmque liberis superstes *Chlotharius Francorum* principatum solus biennio ampliùs gessit. Qui postremo regni anno (*f*) *Chramnum*, quem ex concubina susceperat, contumacem ac rebellantem sæpiùs, cum uxore ac liberis, injecto in tuguriolum, in quod inclusi

f Gregor. l. 4. c. 13. 16. 17. & 20. Aim. c. 30. 2 Appen. Marcell.

clusi erant omnes, igne combussit. Vivere postea desiit anno regni 51. ac sub mortem memoriâ dignam hanc vocem edidit: *Vah! qualis, putas, Rex est ille cœlestis, qui sic tam magnos Reges interficit!* (*a*) Hujus filii quatuor totidem in partes distributum *Francorum* imperium sortiti sunt. *Chariberto* regnum *Childeberti*, sedesque *Lutetiæ Parisiorum* obtigit: *Gunthramno* regnum *Chlodomeris*, cujus sedes *Aurelianis* fuit: *Chilperico* regnum *Clotharii* patris, sedes apud *Suessiones*: *Sigiberto* regnum cessit *Theodorici*, cujus caput *Remi* fuere. A 527. Christi ad 565. *a* Greg. l. 4. c. 21. Aim. l. 1 2. c. 37. Greg. ibid. c. 22.

Procopius Theodeberti mentionem facit in quarto *Gothicorum*, ejusque sororem nupsisse scribit *Hermenigisclo Varnorum* Principi, quos à *Francis* interfluente *Rheno* dividi asserit. Ac post illius mortem *Rhadasin* privignum eam de patris voluntate duxisse, cui soror Regis *Angilorum* antè desponsa fuerat: at hanc fraternis instructam copiis in *Varnos* impressionem fecisse, iisque fusis, captum *Rhadasin* ad suum conjugium, novercâ repudiatâ, coëgisse.

CAPUT VII.

Ecclesiasticæ res utriusque Imperii Justiniano *rerum potiente, ac de tribus Capitulis.*

ARAUSICANA (*b*) Synodus 2. in *Galliis* habita est anno 529. *Decio Juniore* Cos. cui *Cæsarius Arelatensis* præfuit. In ea contra *Pelagium* & ejus reliquias *Christi* commendata gratia est. *b* Tom. Concil. Gallic.

Constantinopoli verò, *Epiphanio* Episcopo mortuo, (*c*) *Anthimus Trapezuntinus* Episcopus in ejus locum suffectus est, id agente *Theodorâ* Imperatrice *Eutychianis* partibus addictâ, quarum princeps erat *Anthimus*. Quem *Agapetus* Papa (*d*) ad *Justinianum* missus à *Theodato* *c* Liberatus c. 20. *d* Marcel. Append.

A 527. Christi ad 565.

dato Rege *Gothorum*, (*a*) dejectum ex illa sede, sacerdotio omni & *Christianâ* communione privavit, ejusque loco *Mennam* constituit anno 536. Hic eodem anno *Agapeto* vitâ defuncto, (*b*) Synodum celebravit 6. Non. *Majas*; in qua cum *Anthimo Severus*, aliique damnati sunt Hæretici, qui omnes *Justiniani* edicto relegati, incendio addictis eorum libris.

(*c*) *Agapeti* auditâ morte *Romæ* creatus est *Silverius Hormisdæ* Papæ filius. At *Theodora* cum *Vigilio Romano* Diacono clam pacta de *Anthimo* restituendo, aliisque fovendis Hæreticis, *Silverium* à *Belisario* in exilium mitti, ac pro eo *Vigilium* fieri *Romanum* curavit Episcopum, (*d*) anno 538. Biennio pòst *Silverio* in insula *Palmaria* ærumnis & (*e*) inediâ necato, *Vigilius* legitimis comitiis Pontificatum recepit.

Hoc Pontifice celebris illa de tribus Capitulis exorta controversia, ob quam quinta *Constantinopoli* generalis est peracta Synodus; cujus ordinem rei breviter exponam.

(*f*) Damnato *Nestorio*, ejus fautores *Theodori Mopsvestiæ* quondam Episcopi libros in vulgus sparserunt, quibus ita naturas in *Christo* duas asserebat, ut *Nestoriano* errori suffragari videretur. De his libris altercati sunt inter se *Catholici* paulò post *Ephesinam* Synodum; hinc *Armenis* Monachis *Theodorum* oppugnantibus, cum aliis plerisque, & inter hos *Rabulà Edesseno* Episcopo; inde *Joanne Antiocheno* aliisque pro illo stantibus, nec non *Theodosio* ipso Imperatore.

(*g*) Ad hæc, *Ibas Edessenus* Episcopus *Rabulæ* successor epistolam scripsit ad *Marim Persam*, in qua *Cyrillum* perinde ac *Nestorium* redarguit, ut & *Rabulam*, *Theodorum* verò magnopere collaudat. Secutum est *Chalcedonense* Concilium; in quo *Ibas* à nonnullis judicio postulatus, & in *Berytensi* absolutus Synodo anno 448, denuò est receptus, postquam *Nesto-*

a Liberatus c. 21.

b Conc. sub Menna Tom. 2. Conc. *Synodus Constantinop. sub Menna.*

c Liberat. 22. Anastas.

d Marcell.

e Liberat.

f Liberatus c. 10. vide Facun. Her. *Historia trium Capitulorum, quorum 1. de Theodori Mopsuesteni scriptis.*

g Conc. Chalced. 2. *de Iba epistola* Conc. Chalced. acta 10. Synod. 5. Collat. 6. Facun. 6. c. 3.

rio

rio & *Eutychi* anathema dixit; ac tum lecta A 517.
illius est epistola, & eatenus tolerata quòd hæ- Christi
reticum in ea dogma nullum esset: quamvis ad 565.
enim *Cyrillum* perstringeret, id ipsum tamen
recenti adhuc Orientales inter & *Ægyptios*
dissidio condonari visum est oportere. In eodem Concilio *Theodoretus*, qui in *Ephesino* Latrocinio à *Dioscoro* depositus erat in confessum est admissus; qui quidem flagrante illâ, quam dixi, *Joannis Antiocheni* & *Cyrilli* simultate, contra hujus Anathematismos duodecim aculeatum commentarium ediderat.

3. de Theodoreti scriptis contra Nestorium.

(*a*) Secundum hæc, *Palæstinis* quibusdam Monachis instantibus, unàque cum his *Pelagio Romanæ* sedis Diacono & Apocrisiario, *Origenes Justiniani* decreto damnatus est; cui *Mennas Constantinopolitanus*, ac *Pelagius* subscripsit; tum *Vigilius* ipse *Romanus* Pontifex, ac cæteri Patriarchæ. Quæ res *Theodorum Cæsareensem* Episcopum, *Origenis* & *Acephalorum* patronum, quo cum *Pelagius* simultatem habebat, vehementer offendit. Hic pro ea, quâ apud Imperatores valebat, gratia, auctor fuit, ut ad conciliandos cum *Catholicis Acephalos Theodorus Mopsvestenus* in *Iba* laudatus epistola damnaretur, unà cum epistola ipsa, & *Theodoreti* libris contra *Cyrillum*. quòd cùm *Justiniano* redintegrandæ spe concordiæ valde placuisset, *Catholici* complures intercessere, rati tribus illis condemnatis labefactari Synodi *Chalcedonensis* auctoritatem, in qua & *Ibas* cum epistola sua ac *Theodori* commendatione probatus erat, & *Theodoretus* sedi suæ restitutus. Pervicit tamen Imperator, & anno 546. librum edidit, quo tria illa damnavit Capitula, eique *Mennam* ac cæteros Patriarchas coëgit subscribere. (*b*) *Vigilium* verò *Romanum* Pont. excivit *Constantinopolim*; ac diu tergiversantem in suam pertraxit sententiam. Nam sequente anno decretum edidit, quod *Judicatum* dicitur; in quo salvâ Synodi

a Liberatus c. 23.

b Meminit Procop. l. 3. p. 279.

Vigilius 3. Capitula agrè condemnat.

A 527. Christi ad 565. Synodi *Chalcedonensis* reverentiâ, tria ista Capitula damnavit. Instante porrò *Justiniano*, ut absolutè ac sine ulla Synodi mentione damnationem conciperet, *Vigilius* abnuit, & adversus minas omnes & contumelias invicto animo perstitit.

a Quinta Syn. Tom. 3. Conc. *Quinta Synodus.* (*a*) *Justinianus*, ut ei controversiæ modum poneret generale Concilium indixit, quod quintum ordine celebratum est *Constantinopoli* anno 553. reclamante *Vigilio*, qui trium Capitulorum patrocinium adversus Imperatorem resumpsit. Eadem nihilominus ab quinta Synodo damnata sunt; (*b*) & *Origenes* insuper anathemati subjectus unà cum *Didymo* & *Evagrio*. *Vigilius*, quòd illius decreto subscribere nollet, in exilium ejectus est, ac plerique alii eadem ex caussa vexati: (*c*) præsertim *Afri* & *Illyricani*, qui in trium Capitulorum professione pertinaciùs hæserunt. (*d*) Synodus verò *Romana* tandem sedis assensione firmata suum inter Oecumenicas locum obtinuit. *Vigilius Narsetis* operâ revocatus ab exsilio, dum *Romam* revertitur, in *Sicilia* calculi morbo periit post *C. Basilii* 13. ait *Appendix Marcellini*, vel 17. ut habet *Victor*; quorum ille annus est *Christi* 554. hic 558.

b Cyrill. S. Sabba apud Sur. 5. Dec.

c Victor Tun. Facun. Her.

d Greg. Papa I. ep. 24. & in aliis passim. *Mors Vigilii.*

e Anastas. Sigeb. (*e*) Hunc *Pelagius* excepit; qui necis allatæ *Vigilio* suspicionem publico super Evangeliis & cruce jurejurando discussit.

CAPUT VIII.

Eruditi ac sancti viri, quos Justiniani *ætas tulit, nec non Gentiles, qui doctrinâ insignes exstiterunt.*

f Sigeb. A. 528. CLARUERUNT *Justiniano* rerum potiente, doctrinâ morumque sanctimoniâ (*f*) *Cassiodorus* Senator, qui *Theodorico* Rege mortuo *Classensis* Cœnobii Monachus factus est.

(*a*) Diony-

(*a*) *Dionysius Exiguus* Abbas, qui cyclum suum anno 526. condidit. A 527. Christi ad 565.

(*b*) *Facundus Hermianensis* Episcopus, propugnator Capitulorum trium. a Vide lib. 12.

(*c*) *Liberatus* Ecclesiæ *Carthaginensis* Archidiaconus ex eadem secta. de Doct. Temp.

(*d*) *Victor Capuanus* Episcopus, qui *Victorium* Cycli annorum 532. conditorem refellit. cap. 3. & Append.

Victor Tununensis Episcopus in *Africa* Chronici Scriptor. b Facun. in lib. suis.

Arator Poëta, qui *Vigilio* Papæ librum suum dicavit. c Liber. in Breviar.

(*e*) Sanctitate celebres exstitere in *Galliis* Episcopi, *Gildardus Rothomagensis*, & ejus frater *Medardus Suessionensis*, Episcopi; *Agericus Virdunensis*. In Oriente *S. Sabbas*, in Occidente *Benedictus*, Abbates. (*f*) Hunc certum est sub *Justino* & *Justiniano* vixisse, mortis annus incertus est. (*g*) Illustravit & *Gallias* sanctitate mirabili *Radegundis*, quæ *Chlotarii* Regis nuptiis *Christi* paupertatem prætulit; eique in *Pictaviensi* Cœnobio se ipsam consecravit. Tom. 8. Conc. d Sigeb. Beda. e Sigeb. A. 535. S. Benedictus. f Greg. 2. Dial. g Greg. Turon. 3. Hist. c. 7.

Eodem *Justiniano* regnante *Procopius*, & *Agathias*, tùm *Marcellinus Comes*, Historici floruerunt. (*h*) Philosophi *Damascius Syrus*, *Simplicius Cilix*, *Eulamius Phryx*, *Priscianus Lydus*, *Hermias*, & *Diogenes*, *Phœnices*; *Isidorus Gazæus*, Gentiles omnes. Qui *Persarum* & *Chosroïs* exciti famâ, ad eos visendos in Orientem profecti sunt; ac spe suâ decepti, cùm illic publicè privatimque corruptiores, quàm apud suos, mores & instituta vidissent, domum rediere, ut scribit *Agathias*: (*i*) qui & *Chosroën* falsâ commendatione doctrinæ celebrem tunc fuisse prodit. S. Radegundis. h Agath. 2. p. 65. i Ibid. p. 62.

CAP.

A 565. Christi ad 600.

CAPUT IX.

De Justino *juniore*, Tiberio, *ac* Mauricio; *& quæ in Orientali Imperio sub illis acciderunt historiâ digna.*

Vide Par. 2. l. 2. c. 14.

Ab anno *Christi* 565. ad 600.

a Evagr. 5. Theoph. 1. Zonar. Cedr. Paul. Diac. lib. 16.

Justinus junior.

b Victor Tunun.

VIgilantiâ (*a*) *Justiniani* sorore & *Dulcissimo* patre natus *Justinus*, ex *Curopalata* Imperator coronatus est eo, quo *Justinianus* excessit, anno 565. unà cum *Sophia* conjuge, *Theodoræ* uxoris *Justiniani* (*b*) nepte. Facili ac prompto in officia pietatis animo fuit, sed à bellicis rebus alieno, legum amans ac justitiæ; quam Principum impotentiâ collapsam insigni severitatis exemplo restituit, cujus (*c*) *Cedrenus* meminit, & est omninò dignum quòd hic quoque legatur.

c Cedr. p. 319.

Justini factum egregium

Cum ad *Justinum*, quoties è palatio publicè prodiret, de potentiorum injuriis questum undique cives accurrerent, ac de ea re ille sæpè frustra ad Senatum retulisset, quidam ex eo ordine consurgens, recepit se, si Præfectus Urbis fieret, & adeundi, quoties vellet, Imperatoris copia fieret, pérque eumdem potestate suâ liceret uti, circa mensem effecturum, nihil ut injuriarum ac querelarum in urbe reliquum foret; quòd si ulla cujuspiam exstaret, quam ad se perlatam ultus ipse non esset, pœnâ se præstare capitis velle. Conditione acceptâ, paulò pòst plebeja mulier primarii cujusdam viri nomen detulit, qui se bonis omnibus per fraudem & calumniam everterat. Is Præfecti jussu secundò citatus, cùm nec stitisset se, & eâdem die ab Imperatore invitatus iisset ad convivium, è vestigio Præfectus in regiam irrumpens, accumbentem Imperatorem pacti admonet. Qui cùm nihil se,

quo

quo minùs quicquid vellet ex lege faceret, prohibere dixiſſet, extemplo duci hominem imperat, & pro tribunali productum, ac convictum, verberibus affici, tum detonſo capite, vectum aſino, per urbem traduci, ejuſque fortunas omnes addici mulieri. Hoc cùm ſimiliter & in aliis inſtituiſſet, tantum omnibus terrorem fecit, ut ab injuriis deinceps abſtineretur. Tum Imperatorem adiens ille, *Ego*, inquit, *quod promiſeram, effeci: tu ſi lubet periculum facito.* Procedente mox *Juſtino*, cùm quieta latè eſſent omnia, neque quiſquam ampliùs obſtreperet, multùm collaudato homini Patriciam dignitatem ac Præfecturam urbanam in omnem vitam contulit.

A 565. Chriſti ad 600.

Idem pacem cum *Avaribus* pactam haud tempeſtivè ſatis, annuâ negatâ penſione, ſolvit anno 566. *Perſicam* item longè majore Reipublicæ damno. (*a*) Nam bellum de honeſta cauſſa ſuſceptum anno 572. imprudenter ignavèque geſſiit.

(*b*) Anno 574. Indictione 8. jam à *Septembre* cœpta, ejuſque die 7. *Tiberium* Comitem Excubitorum renuntiavit *Cæſarem*; à quo deinceps adminiſtrata Reſpublica eſt. Nam *Juſtinus* acceptâ in Oriente clade conſternatus in phrenitin incidit: (*c*) quâ commotus *Choſroës* petenti *Sophiæ* triennales conceſſit inducias, ita ut in *Armenia* tantùm interim certarent. Ibi ergo circa annum 576. redintegrato bello, *Choſroës* à (*d*) *Juſtiniano* duce ſuperatus, & caſtris exutus eſt; ac tantum ea clade terroris accepit, ut lege perpetuâ ſanxerit, ne deinceps contra *Romanos* exercitum Rex ipſe duceret. Eam victoriam (*e*) nonnulli mortuo *Juſtino* contigiſſe volunt; ſed eo ſuperſtite, auctore tamen, qui tum gubernabat omnia, *Tiberio*, partam eſſe ſcribit *Simoccata*, *Evagrius*, & *Joannes Biclarienſis*.

a Evagr. 5. c. 7. Theoph. Paul. Diac. 16.

b Chro. Alex. Theoph. Simoc. 3. c. 11.

c Evagr. c. 12.

Cum Perſis bellatum.

d Simoc. 3. c. 13. & 14. Evagr. 5. c. 14. Theoph. Paul. Diac. 17.

e Theoph. Paul. Diac.

Juſtinus

a Chro. Alex. Theop. Paul. Diac. *Justinus* ingravescente morbo, (*a*) Indict. 12. *Septembris* 26. die (hic est annus 578.) *Tiberium* ex *Cæsare* creavit *Augustum*, & *Octobri* sequente, die 4. excessit è vivis, cùm annos 13. uno mense minùs imperasset.

Tiberius Imper. *b* Evagr. 5. Theoph. Paul. Diac. Zonar. Cedr. *c* Theoph. Joan. Biclar. (*b*) *Tiberius* ergo genere *Thrax* solus imperare cœpit anno 578. Quem Historici omnes ab lenitate, justitiâ, munificentiâ, pietate, cæterisque Imperatore dignis virtutibus enixè prædicant. Initio imperii, *Sophiam* occultè sibi parantem insidias privatam ad sortem redegit. (*c*) *Persas Romanam* pacem superbe respuentes duce *Mauricio* cecîdit; & quæ *Justiniano* Imperatore ab illis erant occupata, recepit anno imperii quarto. *Narsetis* thesauros ab eo repertos scribit *Diaconus*. Imperavit post obitum *Justini* annos 3. mensésque circiter 10. Quippe anno 582. (*d*) Indict. 15. *Augusti* mensis die 14. ex morbo periit; cùm pridie *Mauricio Constantinam* filiam conjugem dedisset, ac successorem sibi designasset, coronatis ambobus.

d Chro. Alex. Vità S. Eutychi.

e Evagr. 5. c. 19. Simocatta. *Mauricius.* *Mauricius*, (*e*) è *Cappadocia* oriundus oppido *Arabisso*, fit anno *Christi* 582. *Romanorum* Imperator, virtute ac rei militaris scientiâ commendatus. Sed utrumque decus fœda labes avaritiæ deformavit; quæ & postremò in ejus vertit exitium. Bellum cum *Persis Justino* Imperatore susceptum, per *Philippicum* ducem aliósque feliciter administravit.

f Simoc. 3. c. 6. Theoph. Paul. Diac. lib. 17. (*f*) Præcipua *Romano* duce parta victoria est anno 8. *Mauricii*, Indict. 7. adeòque anno *Christi* 589. Ob quam iratus *Hormisdas Baramo* duci muliebrem stolam per ludibrium misit. qui ab illo cum exercitu defecit. Interim ab *Vindoë* comprehensus *Hormisdas*, & paulò pòst à *Chosroë* filio excæcatus; ac demùm, quòd nullum imprecandi finem faceret, fustuario necatus est. *Chosroës* ob parricidium invisus suis, ac *Baramo* in eum insurgente,

Chosroës patrem necat.

ad

ad *Mauricium* confugit: â quo adoptatus in filium, & *Narsetis* operâ victo *Baramo*, restitutus est in regnum. Ita *Persico* bello anno eodem 589. finis est impositus; quod viginti annos durasse haud satis accuratè (*a*) *Simocatta* scripsit. Cœptum est enim anno 572. ac duodeviginti perseveravit annos.

[A 565. Christi ad 600.]
[*a* Simoc. 3. c. 9.]

Persico bello successit *Avaricum*, imminente *Chagano Avarum* Rege; cùm & *Sclavini* interim & *Bulgari Romanos* lacesserent.

Avarico bello dux *Comentiolus* (*b*) seditiosorum aliquot millia leviùs armata jussu *Mauricii* Barbaris objecit; quibus partim cæsis, partim captis, *Chaganus* perexiguâ in captivorum pretium taxatâ pecuniâ quòd eos redimere Imperator nollet, jugulavit omnes anno *Christi* 600. (*c*) Indictione 3. Sensit ob tantam immanitatem infensum sibi Numen esse *Mauricius*. Itaque, ut erat religiosus ac pius, missis per Monasteria sacráque loca omnia literis, orari Deum jussit, ut admissi illius delicti vivus potiùs, quàm mortuus, pœnas persolveret, quod illi ex voto Deus indulsit.

[*Avaricum bellum.*]
[*b* Theoph. Paul. Diac. 17. c. 29. Chron. Alex. Zonar.]
[*Mauricii avaritia.*]
[*c* Theoph. Simoc. 8. c 11.]

Anno quippe 602. (*d*) Indict. 6. *Novembri* mense, *Phocas* quidam Centurio, linguâ promtus, ob idque vulgo militum acceptus, concitato in *Mauricium* exercitu, salutatus est Imperator, ac 27. die mensis ejusdem, feriâ 3. *Mauricius*, trucidatis in conspectu ejus filiis, ad *Chalcedonem* capite plectitur. *Constantinâ* verò ejus uxor triennio pòst, (*e*) Indictione 8. perimitur, unàque tres ejus filiæ.

[*d* Chron. Alex.]
[*Mauricii miserandus obitus.*]
[*e* Chron. Alex.]

(*f*) Non alius Imperator aut acerbiorem fortunam expertus est, aut toleravit constantiùs. Una vox in tanta suorum carnificina illius est excepta, *Justus es Domine, & rectum judicium tuum.* Quin etiam unum ex ejus filiis infantem adhuc occultante nutrice, ac suum pro illo ad necem objiciente filium, fraudem ultrò *Mauricius* detexit, nec alienum est

[*f* Simoc. l. 8. c. 11. Theoph. Paul. Diac. 17. c. 52. Zonar. Cedr.]

A 565. Christi ad 603. passus occidi. Imperavit annos 20. menses tres, ac dies aliquot.

CAPUT X.

Quæ in Occidente Imperatoribus Justino *II.* Tiberio, *ac* Mauricio *gesta sunt. Ac primùm* Langobardorum *in* Italia *regnum*, *déque* Narsetibus *tribus*; *tum de Exarchis* Ravennatibus.

a Paulus VVarnef. l. 1. c. 9.
b Id. c. 1.
c Prosp.
d Paulus VVarnef. l. 1. c. 22.
e Idem l. 2. c. 7.
f Procop. p. 307. & p. 3 0.
g Procop. p. 361. VVarnef. 2. c. 1.
Langobardorum in Italiam adventus.
h VVarnef. 2. c. 7. & 25. & Paul. Diac. in Misc. 16. c. 35.

LANGOBARDI (*a*) à prolixa barba nominati, cùm *Winili* antea dicerentur, (*b*) è *Scandinavia*, indidem, unde & *Gothi*, *Vandali*, *Rugi*, *Heruli*, *Turcilingi*, profecti sunt. Illi (*c*) *Iboreâ* & *Aione* ducibus, Coss. *Ausonio* & *Olybrio*, hoc est anno *Christi* 379. devictis *Vandalis*, varias sedes occuparunt; ac demùm *Audoino* Rege, qui nonus à (*d*) *Paulo* numeratur, *Pannoniam* invaserunt (*e*) anno *Christi* 526. Fœdere cum *Romanis* inito, eorum adjuti opibus, contra *Gepidas* secunda prælia fecerunt anno, ut scribit (*f*) *Procopius*, belli *Gothici* 14. & 17. *Christi* 548. & 551. ac vicissim *Romanis* & ipsi bello eodem *Gothico* subsidio venerunt. (*g*) Quo tempore *Narses* in *Italiam* missus cum *Gothis* debellavit, occiso eorum Rege *Totilâ*, anno, ut suprà memoravi, 552. Sed cùm belluarum ritu totâ *Italiâ* grassarentur, ac ferro flammisque cuncta vastantes sacras ipsas ædes stupris polluerent, *Narses* eos à se quàm primùm dimisit in *Pannoniam*. Regnabat tunc *Langobardis Audoinus*, cujus filius *Alboinus* primus in *Italiam Justino* II. imperante pervenit anno *Christi* 568. Indictione 1. quo anno Pascha Calendis *Aprilis* celebratum est. Ita (*h*) *Paulus Warnefridus*. Sequente anno, Indictione 3. ineunte, *Liguriam* penè omnem, præter maritimas urbes, expugnavit, *Mediolanum* ingressus, *Ticinum*

num obsedit triennio toto; quo demùm oppido potitus est anno 572. ac deinceps reliquam pervagatus *Italiam*, (*a*) præter *Romam* & *Ravennam* cuncta propemodum occupavit. Hic affinitate *Chlothario* junctus est *Chlodovei* filio, (*b*) cujus *Chlothosindam* filiam in matrimonio habuit. Eâ mortuâ, *Rosemundam* duxit *Cunicmundi Gepidarum* Regis, quem suapte manu peremerat, filiam; cujus insidiis occisus est, cùm annos tres & sex menses in *Italia* regnasset; sive ab ejus ingressu septimum attigisset, ut (*c*) *Gregorius* noster prodidit. Itaque periit anno 572. (*d*) *Rosemunda* cum thesauris *Alboini*, & adultero suo *Hermige*, ad *Longinum* Exarchum *Ravennam* fugiens, ejus suasu venenum illi propinavit; cujus haustâ parte, reliquum eam *Hermigis* stricto gladio coëgit bibere. Sic adulteri ambo nefarii parricidii pœnas dederunt.

A 565. Christi ad 600.
a VVarnef. 2. c. 62.
b Greg. Turon. 4. c. 35. Paul. VVarnef. l. 1. sub finem. & l. 2. c. 28.
c Greg. Turon. c. 35.
d VVarnef.

Hujus *Langobardicæ* irruptionis auctorem fuisse *Narsetem* Patricium spadonem, à quo *Gothicum* in *Italia* deletum est regnum, asserit (*e*) *Anastasius* & *Warnefridus*. Cùm enim ab *Romanis* apud *Justinum* in crimen adductus, Imperatricis *Sophiæ* contumeliosis literis ad lanarum pensa, ut Eunuchum decebat, redire jussus esset, talem se illi telam ordiri respondit, quam nec ipsa neque vir ejus umquam retexerent, atque ita *Langobardos* ad invadendam excivit *Italiam*. Hæc *Warnefridus*. Quæ ab nonnullis eo refelli putantur, quòd *Narses Constantinopoli* tum degeret, ut *Corippus* affirmat, quodque idem deinceps in ea urbe resederit, Imperatoribus longè carissimus; donec à *Phoca* anno 605. vivus concrematus est, ut scribit *Theophanes*. Verùm plures ejusdem nominis historia temporum illorum exhibet. *Justiniano* quippe Imperatore *Narsetes* duos fuisse meminit (*f*) *Procopius*; quorum alter spado & ærarii Quæstor jam erat anno

e Anastas. in Joan. 3. VVarnef. c. 25.
Narsetis historia.
f Procop. 1. Pers. p. 25. & 2. Goth. p. 280.

A. 565. Christi ad 600. *Narsetes duo, imo tres.* anno 4. *Justiniani*, *Christi* 530. à quo *Gothorum* res eversæ sunt in *Italia*, occiso *Totilâ* anno 553. ut suprà demonstravi, (*a*) atque hic genere fuit *Persarmenus*. Alter indidem oriundus, cum fratre *Aratio* & matre sua defecit ad *Romanos* anno eodem 4. *Justiniani*, & à priori *Narsete* est exceptus. Ex his priorem illum anno *Christi* 572. mortuum esse narrat *Anastasius*, postquam *Langobardos* evocavit. De posterioris obitu non memini legere. *Corippus* de *Justini* II. Consulatu agens, ejus armigerum nominat *Narsetem*, qui, ut ibidem canit,

a Procop. 1. Perf. p. 25.

Comptus cæsarie, formâque insignis, & ore,
Aureus omnis erat.———

Non potest hic esse spado ille qui tum vetulus erat & deformis. Sed nec *Aratii* posterior ille germanus; nisi tunc, cùm ad *Romanos* transiit, penè fuisse puerum velimus. Hujus ergo filium fuisse haud absurda suspicio est, ad quem (*b*) *S. Gregorius* epistolam dedit; nisi mavis ad ipsum hujus pertinere patrem. Eumdem porrò *Narsetem* posterioris filium arbitror à *Phoca* vivum esse combustum. Quem qui putant Eunuchum illum longè celeberrimum fuisse, vehementer errant, ut inter alios *Constantinus Manasses*.

b Greg. l. 1. ep. 6.

Ut ad *Langobardos* redeam, hi paulatim *Italiam* obtinuerunt, *Româ*, uti dictum est, *Ravennâ*que exceptis, ab iisque tractum *Langobardiæ* nomen penes amplam *Italiæ* provinciam hodieque residet. Regnatum ab illis est annis 206. (*c*) Postremus enim Rex *Desiderius* à *Carolo Magno Francorum* Rege victus anno 773. & inclusus *Ticino*, sequenti anno, urbe captâ, in *Gallias* est abductus. Ejus filius *Adalgisus Constantinopolim* fugit; ubi à *Constantino Copronymo* Patriciatus honorem est adeptus. Quod Annales nostri testantur, nec non *Paulus Warnefridus*.

c Paulus VVarnef. l. 6. ult.

Eodem

Eodem porrò tempore, quo *Langobardi* in *Italia* dominabantur, *Ravennam* Exarchi tenuerunt. *Græci* erant Præfecti, qui *Constantinopoli* ab Imperatore mitti consueverant; & utcumque *Langobardis* resistentes, reliquias illic imperii tutabantur, sed per impotentiam & avaritiam majora, quàm hostes ipsi, damna suis afferebant. A 565. Christi ad 600. *Exarchi Ravennæ.*

Ergo sub annum 568. (*a*) *Longinus* Patricius primus *Ravennæ* Exarchus mittitur, amoto *Narsete*, *Justino* imperante Juniore. Postremus *Eutychius* fuit, sub quo *Aistulphus Langobardorum* Rex *Ravennam* armis occupavit (*b*) circa annum 752. Hâc ratione annos circiter 185. Exarchi *Græci Ravennæ* præfuerunt.

a Rubeus l. 3. & 4. VVarnef. l. 1. c. 29.

b Rubeus l. 4. p. 221.

CAPUT XI.

Quæ in Francia *&* Hispania *interim gesta ab anno circiter 565. ad 600. ubi de* Chlotharii *filiis quatuor* Chariberto, Chilperico, Sigeberto, Gunthramno, *ac* Sigeberti *posteris*; *tum de* Leuvigildo Hispaniæ *Rege*, Hermenegildo, *ac* Ricaredo.

CHlotharii filiis quatuor totidem in partes divisa *Gallia* parebat, uti (*c*) suprà memoravimus. Horum pessimi fuere *Charibertus* & *Chilpericus*: in quibus præter libidinum impunitatem ac licentiam, regium nihil agnosceres. (*d*) Horum ut indecora conjugia exemplo suo reprehenderet, *Athanagildi Visigothorum* in *Hispania* Regis affinitatem *Sigebertus* expetiit, ductâ *Brunechilde* illius filiâ. (*e*) Quem *Chilpericus* imitatus sororem ejus *Gasuntham* paulò pòst adscivit, *Fredegunde* rejectâ pellice. cujus deinde blanditiis irretitus, innocentem fœminam vitâ privavit, ejusque loco pellicem accepit. Ob id regno pulsum à fratribus fuisse *Gregorius* narrat, quod tamen subinde recepit.

Vide Par. 2. l. 4. c. 15.

c cap 6.

d G reg. 4. c. 25. Aim. 3. c. 4.

e Greg. 4 c. 18. Aim. 3. c. 5.

Has

A 565. Christi ad 600. Has amborum fratrum nuptias *Chronicon Sigeberti* in annum rejicere videtur 569. Verùm *Athanagildus*, quo auctore ambæ istæ nupserunt, ut ait *Gregorius*, ante annum illum obiit, (*a*) videlicet *Justini* 2. adeòque anno *Christi* 567. quo *Liuba* successit.

a Joann. Biclar. Isidor. in Chron.

Charibertus excommunicatur, & moritur.

Charibertus ob legitimam repudiatam conjugem *Ingobertam*, ac *Merofledis* ejúsque deinceps sororis iterata conjugia, à *S. Germano Parisiorum* Episcopo sacris interdictus apud *Blaviam* in *Santonibus* obiit (*b*) regni anno nono: proinde *Christi* circiter 570. (*c*) cujus regnum fratres ejus inter se partiti sunt.

b Sigeb. in Chron.

c Greg. 4. c. 26. Aim. 3. c. 2.

d Greg. 4. c. 23.

Chilpericus ac *Sigebertus* perpetui invicem hostes frequentiora secum, quàm cum exteris, bella gesserunt. (*d*) Hic dum *Hunnos* armis persequitur, *Chilpericus* absentis aliquot invadit urbes. Neque tamen hâc diu victoriâ gavisus est. Reversus enim *Sigebertus*, *Suessionum* oppidum, inque eo *Theodebertum Chilperici* ex *Audovera* filium capit: quem, exacto priùs jurejurando, ne contra se deinceps arma caperet, vertente anno remisit. Id paulò ante *Brunechildis* nuptias evenit.

e Greg. Sigeb. & Aimoin.

Civile alterum bellum post *Chariberti* mortem à *Chilperico* est ortum; (*e*) qui *Turonos Pictavósque*, quos ex fraterni partitione regni *Sigebertus* sortitò ceperat, hostiliter invasit. Sed *Sigebertus*, conjunctis cum *Guntramno* viribus, per *Eunium* cognomento *Mummolum* fortissimum eâ tempestate ducem cuncta recuperavit, sub annum, quo *Charibertus* obiit, *Christi* 570. Quinto pòst anno, post *Alboini* cædem, (ut (*f*) *Warnefridus* significat) *Christi* 574. vel sequenti, (*g*) *Langobardorum* Reguli aliquot ex decem illis, qui *Alboino* successerunt, in *Gallias* eruperunt, & *Burgundiones* cædibus ac populationibus infestarunt. Sed eos *Mummolus* ad *Ebredunum* concîdit. Nec multò postea (*h*) *Saxones*, qui se *Langobardis*

f Greg. 4. c. 40.

g Lib. 2. c. 32. & l. 35. c. 1.

h Greg. 4. c. 36. & seq. Warnef. l. 3. c. 16. & seq.

bardis adjunxerant, non minori strage compressit. A 565. Christi ad 600.

(*a*) Tertium civile bellum movit idem *Chilpericus*, occupatis, hostilitérque vastatis per *Theodebertum* filium *Turonis*, *Pictavis*, *Lemovicinis*, *Cadurcinis*, aliisque *Sigeberti* provinciis. Quibus ille permotus *Trans-Rhenanis* ad auxilium excitis populis, *Chilpericum Guntramni* licèt auxilio fretum ita perterruit, pacem ut ultrò restitutis omnibus peteret. Sed ea post annum unum ab eodem rupta *Chilperico* est, qui in belli societatem *Guntramnum* iterum adduxit. Verùm eo facilè reconciliato, *Sigebertus Chilpericum* fugavit; omnibusque latè *Parisios* ac *Rhotomagum* usque redactis in potestatem, à *Francis* solemni ritu impositus clypeo, Rex *Chilperici* in locum acclamatus est. Hinc ad *Tornacum* in *Nerviis* obsidendum præmissis copiis, quâ se urbe *Chilpericus* cum uxore liberisque sepserat, à sicariis duobus, quos *Fredegundis* submiserat, tinctis veneno cultris confossus est, (*b*) anno regni 14. ætatis 40. *Christi* 575. Erat tum *Lutetiæ Brunechildis*; cujus filius *Childebertus* (*c*) quinquennis puer à *Gundobaldo* duce furtim paternum ad *Austrasiæ* regnum abducitur. *Brunechildis* omnibus à *Chilperico* spoliata *Rothomagum* relegatur. (*d*) Cujus captus amore *Meroveus Chilperici* filius eam patre inscio ducit uxorem: ac postremò missis ad illum comprehendendum militibus, ne in patris potestatem veniret, cuidam familiari suo trucidandum se præbuit anno *Christi* 577. ut ex annis *Childeberti* constat (*e*) à *Gregorio* numeratis: nec non è Paschate, (*f*) quod anno isto celebratum ait in *Galliis* 14. Cal. *Majas*; in *Hispania* 12. Cal. *Aprilis*.

a Greg. 4. c. 42. & seq. Aimoin. 3. c. 14.

Sigeberti nex.

b Greg. fine l. 4.

c Greg. 5. c. 1.

d Greg. 5. c. 2. 14. 19. Aimoin. 3. c. 14. & 15.

e Greg. 5. c. 6. & 26.

f Cap. 17.

Interim *Childebertus* sub matris tutela *Brunechildis* in *Austrasia* regnabat; qui cum patruis identidem bella suscepit. (*g*) *Chilpericus* cùm natum sibi è *Fredegunde Chlotharium* vi- *Childebertus Sigeberti filius.* *g* Greg. 6. c. 40.

A 565. Christi ad 600. dissèt, quarto pòst mense sub noctem à sicariis è venatione rediens occiditur anno *Christi* 584. nempe nono *Childeberti* anno, ut (*a*) *Gregorius* narrat; cujus hodièque sepulchrum in Basilica *S. Vincentii* ad Urbem cernitur. (*b*) Dicitur ea cædes ab *Landerico Fredegundis* adultero ejus esse consilio facta: quod *Gregorius* tacuit, (*c*) qui hoc unum scribit, illam à *Childeberto* postulatam ad caussam dicendam fuisse, & quo minus id fieret, intercessisse *Guntramnum*. (*d*) Hunc verò accitum à *Fredegunde Lutetiam*, *Chariberti* & *Chilperici* regna cepisse. Tutelam quippe *Chlotharii* II. *Chilperici* filii suscepit; qui eodem, quo pater interfectus est, anno natus, (*e*) Rex ætatis quarto mense renuntiatur.

Secundùm hæc (*f*) *Childebertus* contra *Langobardos* auctoratus à *Mauricio*, metu illos ad deditionem impulit. Sed cùm anno (*g*) regni sui 13. rursus in eos misisset exercitum, penè universus profligatus est. (*h*) Nihilo secundiore contra *Gothos* usus est fortunâ *Guntramnus*, qui in *Septimaniam*, quæ tum *Gothicæ* ditionis erat, copias misit. Eæ, quacumque iter habuerunt, sacra profanáque omnia hostili more populatæ, scelus hoc magnis suis cladibus expiarunt (*i*) anno *Childeberti* 10. *Christi* 586.

(*k*) Tum anno pòst quarto, *Christi* 589. tentatâ iterum *Septimaniâ*, *Guntramni* exercitus majori strage concisus est. Dux erat *Gothorum Claudius*; quem cum trecentis haud ampliùs viris sexaginta *Francorum* fudisse millia, auctor est *Joannes Biclariensis*. Quod non est simile vero.

(*l*) *Guntramnus* anno *Christi* 593. vel 594. moritur 5. Cal. *Aprilis*, illustri pietatis ac virtutum cæterarum relictâ memoriâ; quæ (*m*) Ecclesiasticis commendata tabulis, 28. *Martii* quotannis repetitur. Ejus regnum ad *Childebertum*

a Greg. 6. c. 33.
b Aimoin. 3. c. 56.
c Greg. 7. c. 6.
d Greg. 7. c. 16.
e Greg. l. 7. c. 7.
f Greg. 6. c. 42. VVarnef. 3. c. 16.
g Greg. 9. c. 25, & 26. VVarnef. l. 3. c. 28.
h Greg. 8. c. 30.
i Patet ex Greg. l. 7. c. 24. & 8. c. 38.
k Greg. 9. c. 31. Joan Biclar. Isid. Chron.
l Fredeg. in Chro. c. 14. Aimoin. 3. c. 81.
m Martyr. Ro.

debertum pervenit. Hic adversus *Chlotharium*, ejúsque matrem *Fredegundem*, veteres persecutus inimicitias validum instruxit exercitum. A 565. Christi ad 600.

(*a*) *Fredegundis* supra muliebrem indolem audax fœmina, Regem, quem in ulnis gestabat, ostentans *Chlotharium*, tantum illis fecit animorum, ut ex improviso impetu in hostes facto, ingenti eorum cæde victoriam pepererint. Erat tùm *Chlotharius* annos natus saltem novem, ut qui anno *Christi* sit ortus 584. ut suprà docuimus. *a* Aimoin. 3. c. 82.

(*b*) *Childebertus* anno quarto ab *Guntramni* obitu, *Christi* 596. cum uxore veneno tollitur. Cui *Theodebertus* ac *Theodoricus* ejus filii succeslere, sub *Brunechildis* aviæ tutela. (*c*) *Fredegundis* verò, *Lutetiâ* captâ, cum finitimis aliis oppidis, amborum fratrum in *Chlotharii* filii perniciem conjunctos fudit exercitus; ac sequenti anno vitâ functa ad urbem *Lutetiam* in S. *Vincentii* æde sepelitur. *b* Aimoin. 3. c. 84. Fredeg. c. 16. *c* Aimoin. 3. c. 86. Fredeg. c. 17.

(*d*) *Childeberti* filii, instigante aviâ, *Chlotharium* oppugnant, & acie victum maximâ parte regni cogunt cedere. *d* Fred. c. 20. Aim. 3. c. 87.

At in *Hispania* *Leovigildus* à *Liuba* patre in regni consortium acceptus (*e*) anno *Justini* tertio, *Christi* 564. *Gosuintham* *Athanagildi* conjugem duxit; cùm jam ex *Theodosia* *Severiani* ducis *Carthaginensis* filia, (*f*) SS. *Leandri* & *Isidori* sorore, liberos haberet duos, *Hermenigildum*, & *Ricaredum*. Atque is *Gothorum* in *Hispania* res plurimùm virtute bellicâ & victoriis amplificavit. Sed *Ariano* imbutus veneno *Catholicos* crudeliter insecutus est; adeo ut *Hermenigildum* eam ob caussam morte damnaverit. Huic (*g*) *Ingundis* *Sigeberti* *Metensium* Regis filia nupserat, cujus hortatu *Catholica* pietate *Arianam* mutavit hæresin, ac patris offensionem insidiasque veritus, ab eo defecit, & ab *Romanis* subsidium petiit, atque ad *Tiberium* Imperatorem legatum misit S. *Leandrum*, *e* Joan. Biclar. Isid. Roder. Tolet. 3. c. 14. *Leovigildus*. *f* Joan. Vaseus in Chron. *g* Greg. Turon. 5. c. 39. & 1. 8. c. 28.

A 565. Christi ad 600. *Hermenegildus à patre necatur.* drum. Sed cunctantibus illis, *Leovigildus* interim *Hermenegildum* bello persecutus in potestatem redegit, ac *Valentiam* relegavit (*a*) anno 2. *Mauricii* Imperatoris, *Christi* 584. & sequente anno, ipsâ nocte Paschatis, quod *Aprilis* 15. anno 585. contigit, cum *Arianis* communicare detrectantem vitâ privavit. Cujus mortem plurimis illustratam miraculis (*b*) *Gregorius* Papa testatur. Martyrii porrò neque *Biclariensis*, neque *Turonensis Gregorius* meminere.

Leovigildus (*c*) quarto *Mauricii* anno, *Christi* 585. *Toleti* moritur, ejúsque loco regnavit *Ricaredus*; (*d*) cui moriens mandasse pater dicitur, *Catholicam* ut fidem amplecteretur, quod statim, auctore *Leandro*, tanto ardore perfecit, ut regnum omne paullatim ad Ecclesiæ *Catholicæ* communionem adjunxerit. Idem bello inclytus *Gothorum* firmavit atque auxit imperium. Pace ab Rege *Guntramno* frustrà petitâ, illatum ab eo bellum fortiter repulit, uti suprà demonstravimus. *Ricaredi pietas.*

a Joan. Biclar. Greg. Tur. 8. c. 28. VVarnefr. 3. de gest. Long. c. 21.

b Greg. P. 3. Dial. c. 31.

c Biclar. Isid. in Chron.

d Turon. 8. c. 46.

CAPUT XII.

Ecclesiasticarum rerum præcipua quæque, tum illustres aliquot sanctitate doctrinâque viri ab anno 565. ad 600.

ULTIMO *Justiniani* anno, *Christi* 565. (*e*) *Eutychius Constantinopolitanus* Episcopus, vir sanctus, quòd Imperatoris damnaret hæresin, sede suâ ejectus est *Januarii* 22. & *Amaseam* deportatus, ac post annos 13. à *Justino* restitutus, *Octobris* 3. (*f*) Indict. 11. *Christi* 577. *Tiberii* extremo anno moritur, *Christi* 582. Hic ille est *Eutychius*, quem de resurrectione haud rectè sentientem (*g*) dedocuit *Gregorius* *Pelagii* tum Pontificis Apocrisiarius, (*h*) Pontifex & ipse pòst factus anno 590. Qui cùm illam

S. Eutychius.

e Eust. in ejus Vita apud Sur. Apr. 6.

f Theoph. Cedren.

g Joan. Diac. in Vit. Greg.

h Greg. Turon.

illam dignitatem quibus poterat rationibus incassum vitasset, tantas in ea res gessit, ut meritò *Magni* cognomen tributum illi fuerit.

(*a*) In *Galliis Sagittarius* & *Salonius*, ille *Ebredunensis*, hic *Vapingensis* Episcopi, ob scelera sua, tùm quòd armati militum more præliarentur, in *Lugdunensi* 2. Synodo episcopatus honore privati sunt (*b*) anno *Guntramni* 6. qui est *Christi* 567. Sed ad *Joannem* provocantes, ejus jussu restituti; ad extremum, quòd in flagitiis perseverarent, in *Cabillonensi* Concilio rursus omni dignitate spoliati sunt, anno (ut ait (*c*) *Gregorius*) *Childeberti* quarto, *Guntramni* & *Chilperici* 18. qui fuit *Christi* 579.

Augustoriti Pictonum obiit (*d*) *S. Radegundis* 14. *Augusti*, feriâ 4. ut ejus Acta nos docent, anno *Christi* 587. (*e*) nempe 12. *Childeberti*. Cujus in Monasterio nonnullæ stirpe regiâ ortæ virgines erant; quæ post illius obitum adversus Cœnobii Præsidem *Leubove-ram* elatæ superbiâ, primùm ab ea discesserunt; tùm immissis in Monasterium satellitibus, ac direptis omnibus, *Leuboveram* inde per vim abstraxerunt. Tandem *Childeberti* jussu in *Pictavis* Episcoporum collecto Concilio, à communione rejectæ sunt, & *Leubovera* pristinum in locum restituta. (*f*) Id anno 14. *Childeberti*, *Christi* 589. cœptum, sequente terminatum videtur.

In *Britannia* insula, *Christiana* religio multùm propagata est *Columbani* viri sanctissimi labore ac studio; qui profectus ex *Hibernia*, Septentrionales *Pictos* ad eam transtulit (*g*) anno 585. *Anglo-saxones* verò, qui Australem insulæ partem olim occuparant, *S. Gregorius* Pontifex *Romanus* (*h*) eamdem convertit ad fidem misso illuc *Augustino*, aliisque Monachis anno *Mauricii* 14. *Christi* 596.

Præter hos eximiè sancti ætate illâ floruerunt, Gre-

A 565. Christi ad 600.

a Greg. Turon. 5. c. 21.

Sagittarius & Salonius.

b Conc. Lugd. c. 2. Tom. 1. Conc. Gall. p. 325.

c Greg. Turon. 5. c. 28.

d Greg. Tur. 9. c. 2.

e Greg. 8. c. 43.

Turba in S. Radegundis monasterio.

f Patet ex Greg. 9. c. 26. 39. & seq. & l. 10. c. 15. & 16.

D. Columbanus.

g Beda l. 3. Hist. Angl. c. 4.

h Beda. l. 1. c. 23. & seq. Joan. Diac. in Vita S. Greg. l. 2. c. 14. Greg. Papa Episc. l. 5. ep. 52. & seq.

A 565. Christi ad 600. *Gregorius* alter in *Gallia Turonensis* Episcopus; *Germanus* Parisiensis (*a*) qui anno primo *Childeberti Christi* 576. obiit; (*b*) *Salvius Albigensis* eodem, quo *Chilpericus*, anno mortuus, *Christi* 584. (*c*) *Dumnolus Cenomanensis*; (*d*) *Sulpitius Bituricensis*. Hi omnes Episcopi fuerunt. Præter hos easdem illustravere *Gallias Hospitius Nicaæ* (*e*) inclusam vitam agens; *Eparchius Ingolismæ* pari instituto vitæ mirabilis, aliique complures.

In Oriente (*f*) *S. Anastasius Sinaïta Antiochenus* Episcopus; (*g*) *Eulogius Alexandrinus*; ambo *Gregorio Magno* familiares. In *Hispaniis Leander Hispalensis* Episcopus, (*h*) *S. Martinus Gallecienfis*, qui anno 580. obiit, cùm 30. annos sedem illam tenuisset, indidem unde & magnus ille *Turonensis* Antistes, è *Pannonia* scilicet, oriundus, doctrinâque præstans.

a Greg. Tur. l. 5. c. 6. & 8.
b Greg. l. 7. 1.
c Greg. c. 9.
d Id. l. 6. c. 39.
e Id. c. 6.
f Evagr. 5. c. 5.
g Niceph. Chron.
h Greg. 5. c. 38.

CAPUT XIII.

A. 600. Christi ad 641. *De rebus Orientalis Imperii ab anno 600. ad 641. sub Imperatoribus* Phoca *&* Heraclio *: déque* Muhammede Arabum *secta conditore*; *&* Monothelitarum *origine.*

Phocas. PHOCAS occiso *Mauricio* eâdem, quâ sibi quæsierat, immanitate administravit imperium annis ferè octo. Cœpit enim *Christi* 602. (*i*) Indictione 6. *Novembris* die 23. feriâ 6. quâ illum *Cyriacus* Patriarcha coronavit: & ab *Heraclio* captus interfectusque anno 610. Indictione 14.

(*k*) Eo regnante *Chosroës Persarum* Rex, tanquam *Mauricii* necem, quo cum magnis ejus in se meritis pacem fecerat, in auctores vindicaret, *Romanos* populatus est fines; ac torrentis instar cuncta rapiens, *Chalcedonem* usque in *Bithyniam* pervasit: cùm *Phocas* interea rerum omnium securus ac domi sedens obsce-

i Chron. Alex. Theoph. Paul. Diac. l. 17. Zonar. Cedren.
k Iidem Auctores.

obscenis se libidinibus ac principum cruore satiaret. Hoc cùm ferri diutiùs non posset, (*a*) *Heraclius Heraclii* filius Præfectus *Africæ*, anno (uti diximus) 610. *Octobri* mense, inde solvens, *Constantinopolim* obtinet, comprehensoque *Phocâ*, de eo supplicium sumit. Grassabatur inter hæc *Persicum* illud incendium quod Orientem *Asiámque* momento corripuit. (*b*) Anno porrò 614. mense *Junio*, Indictione 2. capta sunt à *Persis Hierosolyma*; & Clericis Monachisque sexus utriusque mactatis pluribus, veneranda Crux in *Persidem* asportata est. Sequenti anno 615. *Saës Chosroïs* dux *Chalcedonem* obsedit: hoc est Καλχηδόνα, non Καρχηδόνα, ut perperam *Cedrenus* habet, & (*c*) *Paulus Diaconus*, qui *Carthaginem* vertit. Inde propagatus in Annales error est, *Chosroëen Carthaginem* usque penetrasse; quod secus habuit: numquam enim *Africam Persæ* tenuerunt. Eodem anno *Ægypto*, *Alexandriâ*, *Libyâ*que potiti sunt *Persæ*. (*d*) Quibus perculsus calamitatibus *Heraclius*, pacem supplex à *Chosroë* petiit; at ille conditionem nullam fore pacis superbè respondit, nisi crucifixum abnegarent Deum, ac Solem adorarent.

A 1565. Christi ad 641.

a Vide Auctores eosdem, & l. 4. part. 2. c. 14. Niceph. Breviar. & Notas ad Idem.

Heraclius & Persarum irruptio.

b Chron. Alex Theoph.

c Paul. Diac. l. 18. c. 6.

d Theoph. Paul. Diac. l. 18.

Quin etiam, ut ne mali species abesset ulla, per idem tempus *Avares* in *Thraciam* impressionem fecerunt. Quibus ægrè placatis, totus in *Persicum* bellum incubuit; cujus, adspirante Numine, voto potior omni successus exstitit. (*e*) Transportatis anno *Christi* 621. in *Asiam* copiis, cum *Chosroïs* ducibus sæpiùs acie dimicavit; ac magnis eorum deletis exercitibus, in *Persidem* irrupit anno 627. *Chosroës* desperatis omnibus, in fuga *Merdasen* juniorem filium successorem sibi destinat. Quod ægrè ferens *Siroës* major natu cum *Persarum* primoribus in patrem conspirans, cum ludibrio priùs habitum, & jugulatos coràm filios omnes coactum cernere, sagittis

e Niceph. Brev. Theoph. Paul. Diac. Zonar. Cedren.

Chosroïs clades & mors.

 objici

A. 600. Christi ad 641. objici jussit. Pacem extemplò cum *Heraclio* pepigit, captivis liberatis, ac redditis, quæ *Romanis* erant ademptæ, provinciis omnibus, nec non sacrosanctâ Cruce restitutâ, anno *Christi* 628. quam insequenti vere *Hierosolymam* *Heraclius* summâ veneratione transtulit.

a Theoph. Paul. Diac. Zonar. Cedr. &c. *Muhammedis tempus.* (*a*) Hoc imperante *Muhammedes Arabum* princeps exitialem condidit sectam, quam & armis longiùs extendit. Hic de camelorum pastore locupletis heræ conjux factus in *Palæstinam* abiit; ubi cum *Christianis Judæis*que colloquens, adjutore *Sergio* Monacho, qui ob hæresim ejectus ab Ecclesia fuerat, ex omnium colluvione sectarum novum illud fabricatus est monstrum, cui stolido mendacio auctoritatem addidit. Cùm enim à dæmone & comitiali morbo jactatus identidem corrueret, mœrenti ob id uxori persuasit, *Gabrielis* se Angeli conspectu, & alloquio consternatum sic affici. Id confirmante *Sergio*, mulierculæ operâ latiùs dissipatum, ac vulgò creditum est. Scribit *Theophanes* decem annis occultam hæresim illum habuisse, ac novendecim postea vi ferróque propagatam asseruisse. (*b*) Illud constat, anno *Christi* 622. *Julii* die 16. feriâ 6. fugam cum arripuisse, cùm ob erroris novitatem de vita periclitaretur. Ab hac fuga, quam *Hegiram* vocant *Arabes*, id est διωγμὸν *persecutionem*, nova illorum epocha proficiscitur.

b Par. 2. l. 4. c. 14.

Hic anno *Christi* 628. ex *Æthribo Felicis Arabiæ* regione cum *Saracenis* suis ad *Heraclium* accedens, agrum impetravit ad habitandum, ac posteà (*c*) anno 631. obiit. Quo ex tempore successores illius *Saraceni* paulatim *Palæstinam*, *Syriam*, *Ægyptum*, *Heraclio* regnante, sibi subjecerunt. Quin & *Persidem* anno 640. fugato Rege *Hormisdâ*, ceperunt.

c Theoph. Miscel. 18. c. 58.

Tot imperii calamitatibus originem *Heraclius* dedit, provocatâ in se Numinis irâ, dum

Mono-

Monothelitarum hæresim temerè susceptam pertinaciùs tuetur. (*a*) Ea sumpsit initium anno *Christi* 630. quo, cùm *Hierapoli* esset *Heraclius*, ab *Athanasio Jacobitarum* Patriarcha interrogatus, duæne essent in *Christo* voluntates & actiones, an una tantùm? ab hoc eodem, & *Sergio Constantinopolitano*, & *Cyro Alexandrino* Episcopis unicam profiteri didicit; (*b*) quam & edicto, sive, ut appellant, *ecthesi*, publicè proposuit anno 639. (*c*) Moritur demùm *Heraclius Martii* 11. die, anno ætatis 66. cùm imperasset annos 30. menses 4. dies 6. *Christi* 641. ex aqua intercute, aliisque morbis, quibus incestas cum *Martina* fratris filia nuptias luisse creditur.

A 600. Christi ad 641.

a Theoph. Diacon.

Monothelitarum origo.

b Synod. Later. sub Mart. Secret. 1. & 3.

c Niceph. Brev. p. 23. Theoph. Diac. Zonar. Cedren.

Caput XIV.

De rebus Occidentalis Imperii per idem tempus, ac præcipuè Francicis, *tum de viris illustribus.*

IN *Galliis Childeberti* filii duo, *Theodebertus* ac *Theodoricus*, aviâ id agente *Brunechilde*, secum invicem, & cum *Chlothario* perpetuâ regnavere discordiâ. Victus ab iis primùm est *Chlotarius* (*d*) anno à *Childeberti* patris obitu 5. qui est *Christi* 600. tùm rursus (*e*) post annos 4. à *Theodorico* superatur, cùm adversus hunc *Chlotarii* præesset exercitui *Meroveus* ejus filius, ut ait *Fredegarius*; quod absurdum videtur. Nam *Chlotarius* anno *Christi* natus est 584. Itaque anno 604. vicesimum ad summum ætatis excesserat.

d Fredeg. in App. c. 20. Aimoin. 3. c. 87.

e Fredeg. c. 26.

Error Fredegarii.

Pòst iidem inter se fratres mutuis exarsere odiis. *Theodebertus* à fratre prælio victus anno regni eorum 17. *Christi* 612. (*f*) apud *Coloniam* à suis interimitur. *Theodoricus* sequente moritur anno, spuriis quinque relictis filiis; quòd legitimâ uxore caruisset, id aviâ

f Fredeg. c. 38.

 molien-

A 600. Christi ad 641.

moliente, quo nepotem magis sibi haberet obnoxium. (*a*) Quæ subinde flagitiorum, ob quæ *Francis* erat invisa, pœnas *Chlothario* dedit. (*b*) Qui eodem *Christi* anno 613. toto *Francorum* regno potitus, *Brunechildem* in camelo circumductam indomitis equis illigavit ac discerpsit. Quietæ posthæc & florentes hoc, & *Dagoberto* Rege ejus filio, res *Francorum* fuere; (*c*) quem anno 622. in regni consortium adscitum *Austrasiæ* præfecit. (*d*) Eumdem bello contra *Saxones* malè ab iis acceptum, & capite sauciatum, magnâ strage hostium est ultus; cùm quidem eorum neminem, qui suo gladio major esset, superstitem reliquit.

a Aimoin. 3. c. 98. *b* Fredeg. 40. & 41. *c* Sigeb. *Chlotharius Brunechildem necat.* *d* Fredeg.

(*e*) Moritur *Chlotarius* anno 628. principatus 45. cujus regnum *Dagobertus* in solidum accepit; frustrà obnitente *Chariberto* fratre, ex *Sichilde* posteriori conjuge suscepto; cùm *Berthrude* natus esset *Dagobertus*, qui fratris demùm misertus, maximam ei partem *Aquitaniæ* concessit. Atque hic *Tolosæ* regni sede constitutâ, totam sibi *Vasconiam* subjecit. *Dagobertus S. Arnulphi Metensis* Episcopi, tùm *Pipini Austrasii* usus consiliis, summâ regnum æquitate ac prudentiâ gubernavit. (*f*) Pòst in luxum resolutus, uxores tres, præterque concubinas plures, eodem habuisse tempore dicitur. Prolixus tamen in egenos, & pietati deditus fuit; (*g*) *S. Dionysium Parisiorum* Episcopum præcipuè veneratus est: cui templum haud procul urbe condidit, quod aliorum locupletavit spoliis. (*h*) *Judæos* quoque, hortatu Imperatoris *Heraclii*, *Christiana* sacra coëgit suscipere. Quod ipsum & *Heraclius* in Oriente fecerat.

e Aimoin. 4. c. 8. *f* Fredeg. c. 56. & seq. *Dagobertus.* Vide Par. 2. l. 4. c. 16. *g* Fredeg. 60. *h* Fredeg. 65.

Phocâ regnante, (*i*) *S. Gregorius* Papa mortuus est anno *Christi* 604. Indictione 7. *Heraclio* verò Imperatore *S. Joannes Alexandrinus* Antistes cognomento *Eleëmon* floruit; cujus in an-

i Joan. Diac. in Vita Greg. *S. Ioannes Eleëmon.*

A 600. Christi ad 641.

in annis constituendis magna labes est Annalium, (a) quam alibi correximus. Illud certum est, *Persas* annos 6. *Heraclii*, *Christi* 616. *Alexandriam* cepisse. Unde si ab *Heraclio* factus est Episcopus, citra sextum dignitatis annum exstinctus sit oportet. (b) *Anastasius Persa*, Monachus & Martyr, circa annum 622. *Heraclii* 12. pro *Christo* passus est.

Æqualis horum fuit (c) *S. Antiochus* Monachus, & Abbas *Lauræ S. Sabbæ*: qui cladem *Hierosolymæ* ac *Persicum* illum turbinem lugubri stilo prosequitur in *Homilia* 107. & in *Exomologesi*. Idémque luctuosum cujusdam Monachi describit exitum, cui post annos complures in solitudine per omnia virtutum decora transactos Diabolus per visum objecit hinc Apostolos, Martyres, *Christianósque* omnes luridos, ac turpi squalentíque habitu; inde *Mosem* cum Prophetis, *Judæorúmque* turba, nitidos & splendentes, eòque perpulit, ut *Christianâ* Religione damnatâ, *Judæum* se faceret, ac circumcisus uxorem duceret. Quo in scelere triennio antequam ista scriberet, verminante toto corpore, pessimo suo fato consumptum illum refert *Homilia* 84.

In *Galliis* præclarum sanctimoniæ nomen adepti sunt (d) *S. Amandus Trajectensis* Episcopus sub *Dagoberto* Rege; (e) *S. Arnulphus Metensis*, *Arnoldi* filius, *Ansberti* nepos, cui *Blithildis Chlotarii* I. filia nupserat; *Austregisillus Bituricensis*, *Lupus Senonensis* Episcopi. (f) Præterea *S. Bavo* ex Prædone conversus ab *Amando*. *Columbanus* item à *Brunechilde* plurimùm vexatus sub *Chlothario* vixit, ejusque discipulus *S. Gallus*. In *Hispania S. Isidorus Hispalensis* Episcopus.

a In Notis ad Niceph. Brev. & 11. de Doct. Temp. c. 49.

b Vide eadem loca.

c Tom. 1. Bibl. PP. Græcol.

d Sigeb.

e Sigeb. anno 625.

f Sigeb. stylo.

RATIO-

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ LIBER OCTAVUS.

Tempora continens ab anno *Christi* 641. ad 1200.

A 641. Christi ad 685.

Caput I.

Orientalis Imperii res sub Heraclii *posteris ab anno* 641. *ad* 685. *de sexta Synodo contra* Monothelitas.

Constantinus *Heraclii* ex priori conjuge filius (*a*) post hunc imperavit anno *Christi* 641. & quarto mense à noverca *Martina* veneno tollitur. (*b*) *Heracleonas* cum *Martina* matre fenis haud ampliùs mensibus regnat. Quibus exactis, nares illi Senatus decreto, matri lingua præciditur: & fit Imperator *Constans Constantini* filius, *Heraclii* nepos; qui religionis cultu avi, quàm patris, similis esse maluit. Fuit enim *Monothelita*, cùm pater ejus *Catholicus* fuisset.

Constans Imperat.

Hâc instinctus hæresi *Martinum* Papam virum sanctissimum, quòd *Heraclii* typo subscribere jussus, eum (*c*) cùm *Monothelitarum* errore damnasset in Synodo anno 649. per *Theodorum Calliopam* Exarchum *Constantinopolim* abripuit anno (*d*) 653. quo scilicet 13. Cal. *Julii* erat feria 4. indeque *Chersonam* relegavit; ubi is anno 655. moritur, Indictione 14. *Septembris* 16, ut est in (*e*) *Collectaneis Anastasii*.

(*a*) Ma-

a Niceph. Brev. Theoph. Miscel. in fine l. 18.

b Theoph. Zonar. Cedr. Diac. in Misc. 18.

c Anast. Collect. & in Martino. Theoph. Misc. 16.

d Exsilii S. Mart. Historia in Collect. p. 79.

e Anastas. Collect. p. 104.

(*a*) *Maximum* quoque Monachum egregium fidei *Catholicæ* propugnatorem linguâ manùque truncatum in exsilium deportavit.

A 641. Christi ad 681.

Quibus offensus sceleribus Deus *Saracenorum* armis lacerari *Romanum* permisit Imperium. (*b*) Contra quos anno 654. infelicissimè navali prælio certavit. (*c*) Pertæsus inde *Constantinopolis* in *Italiam* trajecit; ubi cum *Langobardis* nihilo secundiori *Marte* pugnavit. Ea clade irritatus, furore barbarico *Romam* expilavit, & in *Siciliam* transmisit; ubi cùm sex annis hæsisset, *Syracusis* in balneo à suis interfectus est anno 668. (*d*) postquam imperavit annos 27.

a Ead. p. 196. & 264. Theoph. &c.

b Theoph. Misc.

c Paul. VVarnefr. 5. de gest. Lang. c. 20.

d Theoph. Zonar. &c.

Constantinus Imp.

(*e*) *Constantinus* hujus filius eodem imperare aggressus anno, *Catholicum* cultum restituit. Scribit *Theophanes*, ex eóque *Paulus Diaconus*, ambobus fratribus *Tiberio* & *Heraclio* nares jussu ejus amputatas initio regni. At iidem anno ejus imperii 14. *Christi* 681. ejectos ab imperio eosdem illos referunt, & *Constantinum* solum cum *Justiniano* filio Rempublicam gessisse, quæ minimè consentanea sunt.

e Theoph. Misc. &c.

(*f*) *Saraceni* vincendò longiùs progressi *Constantinopolim* septem annis obsederunt. Sed cùm & *Mardaitæ Libani* incolæ eos domestico bello distinerent, & beatæ Virginis auxilio tuti *Romani* fortiter resisterent, pacem denique in annos triginta his conditionibus fecerunt; ut quotannis 365. aureorum millia penderent *Romanis*, ac virorum capita 50. equos nobiles 50. *Saracenorum* classis in reditu tempestate disjecta naufragio tota periit: quod pace datâ posteriùs evenisse *Theophanes* aliique scribunt. *Nicephorus* posteriorem pacem, & hujus cladis occasionem petitam à Barbaris affirmat. Anno quinto *Constantini* oppugnare *Saracenos* cœpisse *Constantinopolim* prodit *Theophanes*, ex eóque *Cedrenus*, & *Paulus Diaconus*; nono verò pacem initam fuisse. Hoc modo

f Niceph. Brev. p. 99. & seq. Theoph. Paul. Diac. 19. Cedr.

Bellum cum Saracenis prosperum.

A 641. Christi ad 685. modo falsum erit annis septem obsessam esse, quos tam isti quàm *Nicephorus* in *Breviario* numerant. Per idem tempus ignis ille, qui vulgò *Græcus* dicitur, à *Callinico* quodam excogitatus est; cujus ea vis est, ut aquis in ipsis ardeat. *Saracenorum* exemplum secuti (a) *Avares*, aliique Barbari, pacem ab *Romanis* impetrarunt, (b) quam biennio pòst à *Bulgaris*, qui tum primùm, hoc est anno *Christi* 677. in *Romanos* fines impetum fecerunt, tributi annui pactione coactùs est redimere.

Ignis Græcus repertus.

a Niceph. Brev.

b Theoph. Diac.

Constitutâ Reipublicæ tranquillitate, ad pacandam Ecclesiam Imperator consilia sua transtulit. (c) Quam in rem generale sextum Concilium indixit, *Agathone Romano* Pontifice, (d) quod anno 680. Indictione 9. *Novembri* mense cœptum, sequenti anno terminatum est. In eo Concilio quinque probatis Oecumenicis Synodis, decretum est, duas in *Christo* voluntates ac totidem actiones esse, quot in eo sunt naturæ: & qui secùs docuerant pro Hæreticis damnati, *Sergius*, *Pyrrhus*, *Cyrus*, *Paulus*, aliique; quibus & *Honorius* in *Actis* adjungitur *Romanus* Pontifex, qui *Heraclio* imperante sederat. Verùm hanc ab illo calumniam depellit (e) *Joannes* IV. qui tertius ab eodem Pontificatum tenuit; ubi *Honorium* docet *Sergio* de una in *Christo* voluntate subdolè interroganti, respondisse duas non fuisse repugnantes & contrarias, cujusmodi in nobis experimur: cæterùm naturas in illo duas, ac voluntates totidem ab eo agnitas fuisse. (f) Obiit *Constantius* anno 685. cùm imperasset annis 17.

c Niceph. Brev. p. 109.

d Anastas. in Agath. Theoph. Diac. 19. Zonar. Cedr.

Sexta Synodus. Honorius Papa defenditur.

e Joan. Epit. ad Constan. in Collectaneis. Anastas.

f Niceph. p. 109. Theoph. Diac. Zonar. Cedr.

CAPUT II.

A 641. Christi ad 685.

Occidentalis Orbis historia ad superius intervallum pertinens: maximè Francorum; *tum qui viri pietate ac doctrinâ illustres habiti.*

IN *Francia Dagobertus* mortuus est (*a*) anno regni 16. *Christi* 644 *Januarii* 19. cui ex *Nanthilde* (*b*) Monacha natus est *Chlodoveus*; (*c*) cùm antè *Sigebertum* ex *Ragintruda* pellice genuisset anno 629. hoc est septimo post prius exordium regni. *Sigebertus Austrasiæ* Rex puer adhuc à patre factus erat anno 632. *Chlodoveo* relicta cætera, (*d*) hoc est *Neustriæ Burgundiæ*que regna, sub *Nanthildis* matris tutela; (*e*) addito & *Æga* Palatii Magistro viro laudatissimo. Natus erat *Chlodoveus* annos 12. ortus est enim (*f*) anno *Dagoberti* 12. à priore, ut apparet, exordio *Christi* 633.

a Fredeg. 79. *b* Fredeg. c. 58. Aim. 4. c. 59. *c* Aim. 4. c. 20. *d* Fredeg. 76. Aim. 4. c. 27. *e* Fredeg. 80. *f* Fredeg. 76.

(*g*) *Æga* mortuo anno 646. *Erchenualdus* Major domus in *Neustriæ* regno, *Flaochatus* in *Burgundia*, creantur. *Pipino* verò anno eodem exstincto, *Grimoaldus* ejus filius in *Austrasia Sigeberti* regno simili dignitate functus est.

g Fredeg. 83. & seq. Aim. 4. c. 37. & seq.

(*h*) *Sigebertus* desperatâ prole *Childebertum Grimoaldi* filium adoptat, successoremque destinat, (*i*) anno regni septimo, *Christi* 651. Sed cùm præter spem *Dagobertum* genuisset, eo in fidem *Grimoaldi* tradito, moritur anno *Chlodovei* Regis 11. *Christi* 654. *Grimoaldus* attonsum *Dagobertum* misit in *Scotiam* & *Childebertum* filium ad regnum extulit. Quâ offensi perfidiâ *Franci* comprehensum *Grimoaldum Chlodovei* judicio sistunt; qui eo carcere damnato, submotoque *Childeberto*, suum ipse filium *Childericum* Regem *Austrasiis* dedit: (*k*) quem ex *Bahtilde Saxonica* cum aliis duobus, *Chlothario*, & *Theodorico*, susceperat.

h Append. Aim. Sigeb. *i* Tri-them. *k* Fredeg. 91. Aim. 4. c. 34.

Chlodovei pietas.

Chlodovei porrò laudatur in Annalibus singularis

A 641. Christi ad 685. a Aim. 4. c. 41. gularis erga pauperes benignitas; (*a*) quibus ut in summa annonæ penuria succurreret, aurum & argentum omne, quo sanctorum *Dionysii* & sociorum Martyrum sepulchra pater illius ornarat, abradi jussit, & in illos dividi. Id anno ejus regni 14. *Aimoinus* imputat, qui in *Christi* cadit 657.

b Aim. ibid. Antiq. Monast. S. Dion. l. 3. c. 4. *S. Dionysii Cœnobio immunitas data.* (*b*) Atque ut hanc qualemcumque sacri loci compensaret injuriam, biennio pòst celeberrimo Episcoporum conventu habito, sancti *Dionysii* Cœnobium, quod ad urbem pater illius exstruxerat, ab Episcoporum omnium jurisdictione immune esse statuit, *Landerico Parisiorum* assentiente Præsule: qua de re edita sanctio legitur 10. Calendas *Julias* anno 16. *Chlodovei*.

c Par. 2. l. 4. c. 16. *Ebroinus.* d Sigeb. A. 662. (*c*) Obiit *Chlodoveus* anno 660. regni 17. eodemque tempore *Erchenvaldo* palatii Præfecto mortuo, *Franci Ebroinum* substituunt, crudelitate ac perfidiâ famosum hominem. (*d*) Quo ex tempore solutis in luxum & inertiam *Francorum* Regibus, ad palatii Præfectos paulatim rerum summa pervenit; cùm per eos administrarentur omnia, Reges verò solo contenti nomine regiâ se continerent, nec nisi semel quotannis Calendis *Majis* in conspectum populi venirent. Quod (*e*) & *Græcorum* in Annalibus legitur, cum hac ineptissima fabula: *Francorum* Reges, porcorum instar, setosum tergum habuisse, appellatosque ideo *trichorachatos*.

e Theoph. ad annum 1. Leonis Isaur. Miscell. l. 22.

f Fredeg. 93. 94. Aim. 4. c. 44. Sigeb. *Childericus regnat.* (*f*) *Chlothario*, qui *Chlodoveo* patri successerat, post annos regni 4. exstincto, circa annum *Christi* 664. *Theodoricus* ejus frater brevi spatio præfuit. Hujus enim pertæsi citò *Franci Childericum*, qui *Austrasiæ* regnabat, Regem eligunt. *Theodoricum* cum *Ebroino* detonsos in Monasterium includunt; illum in *S. Dionysii* ad *Lutetiam*, hunc in *Luxoviense*. *Childericus*, annis in regno tribus decursis, *Chri-*

Christi 667. à *Bodilone* nobili *Franco*, quem ad stipitem alligatum virgis affici jusserat, cum uxore gravida interfectus est post Pascha. Cujus filius *Chilpericus* (*a*) in quodam diplomate *Corbejensi* subscriptus legitur anno 1. regni sui, cujus nulla usquam fit mentio, statimque (*b*) *Theodoricus* ad regnum vocatur; cui *Leudesius* prætorii Magister attribuitur *Erchenualdi* filius.

(*c*) At *Ebroinus* è Monasterii latebris erumpens, Præfecturam palatii rursus invadit, occiso *Leudesio*, nec non (*d*) *S. Leodegario Augustodunensi* Præsule; quem diris tormentis excarnificatum, & in Episcoporum Concilio dignitate spoliatum, gladio plecti jussit. Id anno 685. *Sigebertus* retulit; (*e*) quo reverà celebratum legitur Concilium illud in *Villa regia*. Ut errare necesse sit eos, qui sancti *Leodegarii* necem in annum conferunt 672. (*f*) cùm anno septimo *Theodorici*, Indictione 2. hoc est anno *Christi* 674. subscriptus legatur *Vindiciani* literis.

Multi per illa tempora sanctitate florentes exstitere viri, præsertim in *Galliis*. Inter quos *SS. Eligius* & *Audoënus* insignes memorantur Episcopi, ille *Noviomensis*, hic *Rothomagensis*, eodem facti die, (*g*) anno 3. *Chlodovei*, *Christi* 646. nempe die 14. mensis tertii, qui est *Majus*, quæ Dominica fuit ante Litanias majores. Obiit (*h*) *Eligius* ætatis 70. sub initium *Chlotharii*. (*i*) *Audoënus* porrò nonagenarius moritur, cùm annum Episcopatus 44. ageret. Præter hos Episcopi sanctissimi *Chlodoveo* Rege, (*k*) *Remaclus Trajectensis*, *Autbertus Cameracensis*, *Theodardus Trajectensis* Martyr, cui *Lambertus* successit; qui & ipse postea martyrium obiit anno 2. *Childeberti*, hoc est *Christi* 696. (*l*) *Audomarus Tarvanensis*, qui, dum *S. Vedasti* reliquiæ transferrentur, visu, quem præ senio perdiderat, sibi restituto,

A 651. Christi ad 685.

a Meminit. P. Sirmond. in Not. ad Tom. 1. Conc. p. 620.

b Vita S. Leodeg.

c Fredeg. 96. Sigeb. Aimoin. 4. c. 44.

Ebroini crudelitas in S. Leodegarium & alios.

d Ursinus in Vita S. Leodeg. 2. Octob. apud Sur. Sigeb. Fredeg. Aimoin.

e Tom. 1. Conc. Gallic. p. 510.

f Balderic. l. 1. Chron. Camerac. cap. 25. Vide Sirmon. Not. ad 1. Tom. Conc. Gall. p. 620.

Viri SS. in Galliis.

g Audo. in Vita S. Elig. lib. 1. c. 2. *h* Audo. ibid. c. 32. *i* Vita S. Audo. Aug. 24. *k* Sigeb. *l* Sig. A. 638.

A 641. Christi ad 685. eodem rursus ut careret, obtinuit, potiorem ratus oculorum incolumitate mentis aciem. Privati quoque *Gallias* exquisitâ sanctimoniâ decorarunt, *Furseus*, *Foillanus*, *Ulranus*, qui ex *Hibernia* profecti Cœnobia condiderunt: *Jodocus Britonum* Regis filius, qui spretis opibus solitariæ se vitæ dedidit. (*a*) Illustris fuit & *S. Bathildis Chlodovei* uxor, quæ *Corbejense* & *Calense* Monasteria condidit: nec non *Itta Pipini* vidua, quæ cum *Gertrude* filia Deo se consecravit.

a Sigeb. A. 662.

In *Britanniis* haud pauci eodem sanctitatis ornamento claruerunt; (*b*) sed præ cæteris sanctus *Osuvaldus*, qui contra Gentiles pro patria dimicans in prælio cecidit.

b Beda l. 3. c. 6. & 9. Hist. Ang.

In *Hispania* laudatur *Bambæ* Regis pietas, qui ærâ 714. ut ait (*c*) *Rudericus*, hoc est anno *Christi* 676. ut autem *Vasæus* in *Chronico* scribit, anno 672. regnum, quod sibi consensu omnium delatum fuerat, vi coactus est capere: quod postquam ad annum usque decimum gessit, eo abdicato, Monachum se fecit, ut ad cœlestem in terris capessendam vitam esset expeditior. (*d*) Item sanctus *Ildephonsus Toletanus* Episcopus, qui ob susceptum adversus Hæreticos B. Virginis patrocinium allatâ cœlitùs ab ea veste donatus est.

c Ruder. Tolet. l. 3. c. 1.

d Ruder. 2. c. 22.

CAPUT III.

Quæ sub Justiniano *II.* Leontio, Tiberio, Philippico, Artemio, *ac* Theodosio *in Oriente contigerunt ab anno* 685. *ad* 717. *ac de appendice Synodi sextæ in* Trullo.

JUstinianus II. ab præcisis, ut postea dicetur, naribus cognomento *Rhinotmetus*, *Constantino* patri successit anno *Christi* 685. (*e*) annos natus 16. qui puerili levitate & impotentiâ publicam rem pessumdedit. *Mardaitas Libani* incolas, unicum *Saracenici* terrorem nominis, ac robur imperii, de *Libano* detraxit. Pòst, (*f*) anno imperii 7. pacem cum iisdem

Theoph Paul. Diac. l. 9. Zonar. Cedren.

e Niceph. Brev.

f Theoph. Miscell. 19.

dem *Saracenis* initam pari ſtoliditate diſſolvit, *Sclavorum* fretus auxiliis, à quibus deſtitutus partam jam victoriam turpi corrupit fugâ. Quo ex tempore *Muhammed Arabum* princeps *Romanos* fines impunè vaſtavit. Ad eam bellicis in rebus conſiliiſque temeritatem cùm domi quoque crudelitatem ac rapacitatem adderet, in populare incurrit odium. Itaque duorum hortatu Monachorum, *Pauli*, & *Gregorii*, (*a*) *Leontius* Patricius ad regendam *Helladem* ab *Juſtiniano* miſſus è carcere hunc ipſum comprehendit, naſoque mutilatum in *Cherſonam* relegavit anno 695. ſicque promiſſum ſibi jamdudum iiſdem à Monachis ex ſiderum peritia principatum adeptus eſt, quem triennio geſſit. A 685. Christi ad 717.

a Niceph.

(*b*) *Leontio* imperante *Carthago* ab *Saracenis* expugnata anno 698. Ad hanc recuperandam navalis ab *Leontio* miſſus exercitus malè geſtâ re offenſionem illius veritus, *Apſimarum* quemdam ad imperium provexit, eumque *Tiberium* appellavit.

b Niceph. Brev. Theoph. Diac. Zonar. Cedr.

Leontius Imperator.

(*c*) *Tiberius Apſimarus* anno eodem 698. *Leontium* pari, ac *Juſtinianum* hic affecerat, clade naſi deformem redditum Monaſterio ſepſit. Sub hoc *Saracenorum* ducenta millia ab *Romanis* in *Syria* conciſa proditum eſt (*d*) à *Theophane* anno *Tiberii* tertio. Imperavit annos 7. (*e*) Etenim *Juſtinianus* ad *Chaganum* Regem *Avarum* à *Cherſona* fugiens, ejus ſororem, an filiam, duxit in matrimonium, cujus indicio paratis à ſocero compertis inſidiis, ad *Bulgaros* tranſiit: quorum ope reſtitutus poſt decem annorum exſilium, anno 705. novum imperandi habuit exordium. Primùm omnium *Apſimaro* ac *Leontio*, diu traductis per Hippodromum & illuſis, cervices incîdit. Pace deinde, quam cum *Bulgaris* pepigerat, temerè violatâ, ingrati in eos, à quibus erat adjutus, animi pœnas clade ſuorum

c Niceph. Theoph. Miſcell.

Tiberius Apſimarus.

d Iid. & Miſcell. lib. 20.

e Theoph. Miſcell. Niceph. Brev. Anaſtaſ. in Joan. 7. Zonar. Cedr.

Juſtinianus denuò regnat.

Ee 2 & igno-

A 68ſ. Chriſti ad 717. & ignominiâ perſolvit anno imperii 4. Ad extremum *Cherſonitis* offenſus, quòd ab iis inſidias ſibi factas eſſe meminerat, validâ in eos claſſe miſsâ, penè omnes mactari fecit. Quam *Octobri* menſe redeuntem claſſem immanis tempeſtas naufragio demerſit, quo tria & ſeptuaginta hominum millia perierunt. *Juſtinianus* cladis tantæ ſecurus, cùm id unum ferret ægrè, quòd in illa *Cherſonitarum* ſtrage parvulorum ab cæde miles abſtinuiſſet, novam ad illos jugulandos claſſem eò direxit. Verùm tam efferatæ crudelitatis odio commoti principes *Bardanem Philippicum* Imperatorem renuntiant anno 711. cùm ſextum ab recuperato imperio *Juſtinianus* ageret annum : qui juſſu *Philippici* cum filio ſuo *Tiberio* jugulatus eſt. Refert *Anaſtaſius* in *Vita Conſtantini* Papæ, hunc ipſum ab *Juſtiniano Conſtantinopolim* excitum *Româ* profectum eſſe *Octobris* 5. Indict. 9. (eſt hic annus 710.) & illic ſummo exceptum honore *Romam* rediiſſe *Octobris* 24. Indict. 10. (qui eſt annus 711.) ac poſt menſes tres nuntium allatum eſſe *Romam* de *Juſtiniani* nece. Quare ſub finem anni 711. vel ineunte 712. *Juſtinianus* interfectus eſt. (*a*) Barbarum hujus Principis & immitem animum teſtatur nefaria vox ex ore illius excerpta, cùm periculosâ exortâ tempeſtate, monenti cuidam, uti votum Deo faceret, ſe, ſi ex illa incolumis exiret, inimicis omnibus parciturum; *Immò, miſerè hìc peream*, reſpondit, *ſi vel uni pepercero.*

Juſtiniani crudelitas. Philippicus imperat.

a Theoph. Miſcell. 20. Zonar.

Philippicus (*b*) partum per ſcelus imperium ſtolidè ac negligenter adminiſtravit, atque ab *Juſtiniano* collectas opes nimiis nec utilibus profudit impenſis. Pulſo *Cyro*, *Conſtantinopolitanam* ad ſedem *Joannem* extulit, impurum & hæreticum hominem; quo adjutore, per factionis ejuſdem Epiſcopos ſextam abrogavit Synodum anno 712. ac *Monothelitarum* redinte-

b Niceph. Brev. Theoph. Paul. Diac. Zonar. Cedr.

Sextam Synodum abrogat. Philippicus.

integravit hæresim. Cujus impietatis ultorem subinde Deum expertus est. (*a*) Postquam enim biennium ac menses aliquot imperavit, cùm equestri dato certamine post prandium in secessu meridiaretur, à conjuratis arreptus, oculisque privatus est pridie Pentecostes; quæ *Junii* 4. anno isto 713. incidit. (*b*) Quam in Pentecostes vigiliam natalem *Constantinopolis* diem convenisse falsò *Nicephorus* ac *Theophanes* asseverant.

A 685. Christi ad 717. *a* Theoph. Niceph. Miscell. &c. *b* Vide Notas ad Breviar. Niceph. p. 198.

(*c*) *Artemius*, qui à secretis erat *Philippico*, mutato nomine dictus *Anastasius*, eodem *Christi* 713. imperavit anno, quod (*d*) Acta publica liberatæ à dæmonio virginis Indictione 12. *Octobri* mense, imperante *Anastasio*, testantur.

Anastasius Imperator. *c* Niceph. Theoph. Diac. Zonar. Cedr. *d* Baron. ad A. 713.

Magnam iste contra *Saracenos* classem instituit, qui ad *Rhodum* insulam cædendæ materiæ caussâ naves appulerant. Sed ortâ in exercitu seditione, occisoque duce, milites *Adramytti Theodosium* quemdam, tributorum exactorem, hominem quietum, ad capessendum imperium invitum ac latitantem adigunt. *Anastasius* rebus suis diffisus, acceptâ fide, & imperii positis insignibus, Monachum se fecit, ac *Thessalonicam* translatus est, anno *Christi* 715. cùm imperasset annos duos. Fuit hic apprimè literis excultus, & *Catholicarum* fautor partium. Itaque *Joanne* Hæretico rejecto, *S. Germanum* Episcopum *Cyzico Constantinopolim* transtulit Indictione 15. ut scribit *Theophanes*, hoc est anno 715.

(*e*) *Theodosius Adramyttenus* quasi per ludicrum factus Imperator, annos circiter duos regnavit, usque ad annum 717. quo *Leoni Isaurico* militaribus suffragiis evecto sponte cessit imperio, & cum filio suo in Clericum detonsus, quod reliquum habuit ætatis in otio transegit. Mortuus est *Ephesi*, ait *Cedrenus*; & hanc vocem tumulo suo jussit inscri-

e Niceph. Breviar. Theoph. Diacon. Zonar. Cedr. *Theodosius.*

A 685. Christi ad 717. bi, Υγιεια, id est, *Sanitas*. Quin etiam post obitum fama est ipsum miraculis inclaruisse.

a Niceph. Breviar. Theoph. (*a*) Eo regnante *Musalmas Saracenorum* Princeps *Constantinopolim* aggressurus in *Asiam* excurrit, & *Cappadociam* occupavit.

b Theoph. ad annum ver. Pogonati. Exstat Synod. cum Comm. Zonar. & Balsam. Vide Par. 2. l. 4. c. 14. (*b*) *Justiniano* rerum potiente, annoque *Christi* 707. *Constantinopoli* in *Trullo* (ita Palatium nominant) conventus *Græcorum* Præsulum habitus est, à quo Canones conditi sunt 105. Quam Synodum πενθέκτην, id est, *quinisextam* vocarunt, velut ad supplendas 5. & 6. Oecumenicas Synodos, in quibus nulli erant Canones editi. (*c*) Sed isti Canones ineptè ac præter jus omne perscripti, *Romanorum* decreto Pontificum auctoritate caruerunt.

c Anastas. in Serg. Beda de sex. ætat.

CAPUT IV.

Occidentalis orbis res, præsertim in Gallia, *&* Hispania, *eodem illo spatio. De postremis* Francorum *Regibus è* Merovei *stirpe, ac de* Saracenis Hispaniam *invadentibus. De viris item sanctitate vitæ conspicuis.*

d Fredeg. Chron. Sigeb. *Pipinus Major domus. Ebroini mors.* e Ursinus in S. Leodeg. 2 Octobris apud Sur. f Breviar. Franc. Reg. Fredeg.

IN *Galliis Theodorico* Occidentalis *Franciæ* regnum, quod *Neustriam* vocabant, nomine tenus obtinente, Palatii Præfectus *Ebroinus* immani tyrannide sæviebat. *Austrasiæ* regnum Præfectis itidem Palatii parebat. *Vulfoaldo* mortuo *Pipinus Ansegisi* filius eam dignitatem cepit, (*d*) anno *Christi* 687. Qui initiò cum *Theodorico* & *Ebroino* congressus acie vincitur: ejusque collega *Martinus* contra datam fidem ab *Ebroino* perimitur. *Ebroinus* ipse anno, ut apparet, 688. hoc (*e*) est tertio post *S. Leodegarii* necem, ab *Hermenfrido* confossus est. Tum verò *Pipinus*, *Theodorico* superato, utriusque regni magisterium tenuit (*f*) anno 691. summus vir & *Francorum* imperio dignissimus; nisi quòd hujus memoriam labes

labes una libidinis obſcurat. Habuit enim, præter *Plectrudem* nobilem conjugem, *Elpaidem* pellicem, è qua ſatus eſt *Carolus Martellus*: quo uno poſtea *Francici* nominis dignitas ſtetit. (*a*) Hanc illius intemperantiam caſtigare auſus *Lambertus* Epiſcopus *Leodienſis*, à *Dodone* fratre *Elpaidis* obtruncatus eſt. Cui ſanctus *Hubertus* ſuffectus eſt. Quod anno 698. *Sigebertus* retulit. A 685. Chriſti ad 717. *a* Sigeb. S. Lambertus.

(*b*) *Pipinus*, domitis *Friſonibus* eorumque duce *Ratbodo*, ac *Franciæ* regno ſeptem & viginti annis ſummâ æquitate geſto, moritur (*c*) anno 714. cui *Carolus* ſucceſſit, ex *Elpaide* ſuſceptus, de quo poſtea. Nunc cæteros ad *Pipinum* uſque *Caroli* filium *Franciæ* Reges exſequar, qui ſolo nomine cenſentur; cùm poteſtas omnis penes Palatii Præfectos, quos *Majores* nominant, deinceps fuerit. *b* Fredeg. 102. *c* Annal. Pith. Sigeb.

(*d*) *Theodoricus Chlodovei* II. filius circa annum *Chriſti* 690. obiens, *Chlodoveo* filio ejus nominis III. vacuam reliquit nominis regii poſſeſſionem, quam ille quatuor annis obtinuit; ac mortuus anno 694. *Childeberto* fratri tradidit. *Childebertus* annum numeravit regni (*e*) 17. mortuuſque (*f*) eſt anno 711. *d* Vide Par. 2. l. 4. c. 16. *e* Geſta Franc. Epit. c. 13.

(*g*) *Dagobertus* ejus filius regnavit annos 5. quem anno 715. obiiſſe *Annales Pithœani* referunt. *f* Fragm. Cod. Nazar.

(*h*) Huic *Franci Danielem* quemdam Clericum ſubſtituunt, regiæ, ſed haud ſatis compertæ, familiæ; quem nomine mutato *Chilpericum* vocant. *g* Geſta Franc c. 51. Ann. 4. c 51. Ivo.

(*i*) Huic *Raginfridus* Palatii Præfectus adjungitur. Uterque ab *Carolo Martello* ſuperatus ad *Eudonem Vaſconum* Regulum profugit. Sed eo quoque fracto, & in fugam conjecto, *Chilpericus Carolo* deditus anno regni 5. moritur, (*k*) *Chriſti* 720. Eodem anno *Carolus Theodoricum* Regem conſtituit, qui (*l*) annos 15. regnavit. Itaque deceſſit anno circiter 735. *h* Iid. *i* Annal. Pith. Sigeb. *k* Annal. Pith. *l* Sigeb.

A 685. Christi ad 717. a Probat Sir. nond. in Not. ad Tom. 2. Concil. Gall. p. 621. Post hunc (a) interregnum fuit annorum circiter 7. quibus vertentibus, postremus *Merovei* posterorum *Childericus* III. anno 742. iniit, qui ad annum usque 752. imaginem habuit regni. Siquidem hoc ipso anno *Pipinus*, *Childerico* in Monasterium incluso ac detonso, *Francorum* Rex appellari cœpit; qui annus ab exordio regni *Francorum*, id est ab anno *Christi* 420. numeratur 333.

Saraceni Hispanias invadunt. At in *Hispaniis* effusi ex *Africa Saraceni*, *Ruderico* regnante, *Gothos* oppresserunt, à *Juliano* acciti Comite, cujus filiam, an uxorem, *Rudericus* Rex stupro violarat. Initium cladis istius (b) anno *Hegira* 91. æræ *Hispanica* 750. notat *Rudericus*. Est hic annus *Christi* 712. (c) Biennio pòst *Rudericus* Rex magno commisso prælio proditus à suis ac destitutus occubuit. Sic *Hispania Saracenorum* in potestatem venit. *Gothorum* reliquiæ in *Asturibus* & *Cantabris* receptum habuerunt: ibique, propulsatis fortiter Barbaris, veteris regni possessionem utcumque tenuerunt, duce *Pelagio*, qui primus *Asturibus* regnavit.

b Ruder. Tolet. 3. c. 18.

c Ibid. c. 19. Ruder. Tolet. 4. c. 1. *Sanctiviri.*

Sanctitatem suam haud pauci intervallo isto probarunt: in *Anglia Cuthbertus*; quem circa annum 685. Episcopum factum (d) *Beda* testatur. (e) Indidem & *Willebrordus* cum duodecim profectus sociis, & in *Frisiam* à *Pipino* missus, Barbaris Evangelii lucem intulit, sedemque *Trajecti* constituit anno, ut habet *Sigebertus*, 697. quo sanctum *Kilianum* martyrium obiisse prodit. *Britanniam* quoque suam non minùs pietate atque doctrinâ, quàm historiâ, celebravit *Beda*, qui ad annum usque 735. *Christianas* illius gentis origines pertexuit. *Gallias* eodem tempore Monachi sanctissimi decorarunt, *Vandregisillus Fiscanensis* & *Fontinellensis* Monasteriorum conditor, cujus anno 692. *Sigebertus* meminit. (f) *Ursmarus Lobiensis* fundator Cœnobii; *Bertinus* Abbas

d Beda 4. Hist. 6. & seq.

e Sigeb. anno 692. & 697.

Beda.

f Sigeb. 698.

bas *Sithienfis*; (*a*) *S. Ægidius*, qui è *Græcia* veniens *Provinciam* illuftravit. *Childeberto* regnante, anno 709. *Sigebertus* idem fcribit, Archangeli *Michaëlis* indicio rupem eam, quæ in *Abrincatenfi* Diœcefi illius nomine ac religione colitur, confecratam fuiffe ab *Autberto* Epifcopo.

A 685. Chrifti ad 717. *S. Ægidius.* *a* Id. 715. *S. Michaëlis templum in Gallia.*

CAPUT V.

De Leone Ifaurico, Iconoclaftarum *hærefi, ac cæteris rebus Orientis ab anno* 717. *ad* 741. *Tum de Occidentalibus, deque* Carolo Martello, *&* Saracenis *ab eo deletis.*

Leo Ifauricus.

OBfcuro in *Ifauria* genere natus *Leo*, qui prius *Conon* appellabatur, imperium adiit anno 717. Indictione 15. *Martii* 25. die, ut fcribit (*b*) *Theophanes*. (*c*) *Saracenos*, vaftatâ *Afiâ* & expugnatâ *Pergamo*, *Byzantium* obfidentes, magnâ eorum clade repulit, fub ipfum imperii primordium. *Tiberium* in *Sicilia* Tyrannum per duces fuos oppreffit, & Occidentem pacavit anno 719. Demùm conceptam olim in animo contra facras imagines impietatem, *Judæo* ufus auctore, protulit anno 726. (*d*) quo per fatellites fuos Salvatoris dejecit imaginem. Quibus à populo cæfis, ardens iracundiâ Princeps crudeliffimè cædem illorum eft perfecutus; atque in Doctorum præfertim collegium fæviit, ex omnium Profefforibus artium collectum, cum eos incaffum ad perfidiæ communionem incitaffet. (*e*) Quam illius improbitatem *Helladis* & *Cycladum* defectio, ac fecundus in ea opprimenda fucceffus acriorem fecit anno 727. Itaque triennio pòft contra venerandas imagines edictum ferale propofuit, (*f*) Indict. 13. *Januarii* 7. feriâ 7. hoc eft anno *Chrifti* 730. *Germanus* Epifcopus nequicquam fe furori

b Theoph. ad annum ultimum Leonis. Paul. Diac. 21. c. 32. Niceph. Brev. *c* Theoph. Paul. Diac. 21. Cedren. Zonar. *d* Theoph. Paul. Diac. 21. Cedren. *e* Theoph. Niceph. Brev. Diac. Cedr. *f* Theoph. Diac. Niceph.

A 717. Christi ad 741. rori illius interponens, ſponte ſe abdicavit, eique ſubſtitutus eſt *Januarii* 22. die *Anaſtaſius* impietatis particeps, cùm centeſimum ferè ætatis ageret annum *Germanus*; quippe quem anno 726. quinque & nonaginta annos habuiſſe *Gregorius* II. aſſeverat in Epiſtola 2. quæ eſt in 7. Synodo. Complures antiquæ tenaces fidei variis à Tyranno cruciatibus ac pœnis affecti, glorioſos exitus habuerunt. (*a*) Hanc *Leonis* inſaniam *Gregorius* II. *Romanus* Pontifex cùm per literas cohibere non potuiſſet, de Concilii *Romani* ſententia Imperatorem, ejuſque contactos hæreſi (*b*) ſubjecit anathemati: ac *Romam*, & quicquid *Italiæ* reliquum erat, à *Græcorum* abſtraxit imperio, tributaque pendere iis ultrà prohibuit.

a Theoph. Diacon. Anaſtaſ.

b Zonar.

Roma & Italia à Græcorum imperio abſtractæ.

Ob hæc ardens irâ *Leo* contra rebelles *Italos* claſſem adornavit, (*c*) quæ in *Adriatico* tempeſtate periit anno 732. Paulò antè per Exarchos *Ravennates* ac *Longobardorum* Regem *Luitprandum* (*d*) *Romam* cum Pontifice ipſo conatus eſt opprimere. Sed invicti animi Pontifex imminentem urbi *Longobardum* adiit ultrò, eumque conſtantiâ & oratione ſuâ ſic inflexit, ut ad ejus pedes accidens, quidquid rogatus erat, prolixè faceret.

c Theoph. Cedren.

d Anaſtaſ. in Greg.

(*e*) Vehemens anno *Leonis* ultimo terræ motus exſtitit, Indictione, ait *Theophanes*, 9. *Octobris* 26. feriâ 4. horâ 8. (ut hic annus *Chriſti* fuerit 740.) quo *Thracia Bithyniaque* quaſſata; ac præſertim *Conſtantinopoli*, *Nicomediæ*, ac *Nicææ* ingens ſtrages accidit. *Nicææ* præter unum templa omnia corruerunt. Ea calamitas Imperatori novi quæſtus occaſionem præbuit. Nam ad muros reficiendos tributorum auxit modum: quod deinceps perſeveravit. (*f*) Moritur ex intercute, ſive inteſtinorum dolore, anno Imperii exacto 24. ſuperque menſibus 3. *Junii* 18. Indict. 9. *Chriſti* 741.

e Niceph. Breviar. Theoph. Diac. Zonar. Cedren.

f Id.

Qui

Qui idem annus 11. Calend. *Novembris Carolo* cognomento *Martello*, sive *Tuditi*, ultimus fuit, cùm jam annum octavum & vicesimum *Franciam* administrasset, fortitudine Princeps bellicâ rebusque gestis inclytus. (*a*) *Pipino* patre mortuo anno 714. in custodiam conjectus à noverca *Plectrude*, indeque dilapsus insequenti anno *Raginfridum* Majorem, ut tum dici mos erat, domus electum lacessere ausus, ab eoque primò victus, postea superior fuit (*b*) anno 717. duodecimo Calend. *Aprilis*, (*c*) Dominico die. Eumdem *Aquitaniæ* Ducis *Eudonis* auxilio fretum iteratâ fudit acie anno 718. *Saxones* exinde, *Alemanos*, *Bajoarios*, *Noricos*, &, *Eudone* fugato, *Aquitanos* subegit. *Eudo* rebus suis diffisus *Saraçenos* ex *Hispaniis* cum eorum Rege *Abdirama* in subsidium excivit anno 725. quibus sacra profanaque latè populantibus occurrit *Carolus*, eosque internecione concìdit. Cæsa sunt uno die ad trecenta septuaginta quinque millia: cùm ex *Francis* 1500. haud ampliùs desiderati sint; ut scribit (*d*) *Anastasius*. Mox *Burgundiâ Lugduno*que potitus anno 727. insequenti, *Eudone* vitâ functo, *Aquitaniam* invasit, *Saracenos* iterum, ad ulciscendam suorum stragem, *Galliam* incursantes magno numero prostravit anno 731. & *Avenionem* ab illis captam recepit. Tum *Narbonensem*, quam ii cum *Hispania*, cui contributa erat, occupatam tenebant, aggressus, caput ejus *Narbonam* ac reliqua deinceps expugnavit oppida, cæsis, qui ad opem ferendam sæpiùs accurrerant, *Saracenis*. (*e*) Postremò *Luitprandum Longobardorum* Regem *Romanæ* infestum Ecclesiæ, à *Gregorio* III. imploratus, minis absterruit. Hæc *Francorum* Annales veteres à *Pithœo* editi, *Fredegarius*, *Sigebertus*, *Aimoinus*.

Leone imperante claruit in *Syria S. Joannes Damas-*

A 717. Christi ad 741.

Carolus Martellus

a Annal. Pith. Fredeg. 104. & seq.

b Fredeg. 106.

c Gesta Franc. Epit. l. 1. c. 53.

Mira strages Saracenorum.

d Anast. in Greg. 2. p. 97.

e Tom. I. Conc. Gall. Epist. Gr. 3.

S. Joannes Damascenus.

A 717. Christi ad 741. *Damascenus*; qui pro sacrarum imaginum cultu stilo decertavit. In *Germania S. Bonifacius* provinciæ hujus Apostolus *Romæ* consecratus Episcopus (*a*) *Decembri* mense, Indict. 6. anno 722. *Christianam* ibi Religionem longo tempore propagavit. Sequenti verò anno *S. Eucherium Aurelianensem* in exsilio decessisse, in quod actus erat à *Carolo*, auctor est *Sigebertus*.

a Tom. 1. Conc. Gall. p. 512.

CAPUT VI.

De Orientalis Imperii rebus sub Copronymo, Leone, Constantino, & Irene, *ab anno* 741. *ad* 800.

HÆretico patri ac nefario successit teterrima longè soboles *Constantinus*, qui ab stercore, quod baptismo infans admotus in aquam eliserat, *Copronymi* cognomen meruit; (*b*) ex quo *S. Germanus* Patriarcha, qui eum baptizabat, haud vanum impietatis illius omen accepit. Id accidit (*c*) anno *Leonis* 3. *Christi* 716. *Octobris* 25. Proinde regnare cœpit anno ætatis labente 22. *Christi* nempe 741. Huic *Irene Chagani* Regis *Avarum* filia nupserat (*d*) anno 732. quæ *Christianis* initiata ritibus sinceram pietatem constanter tenuit.

Copronymus.

b Theoph. Diac. Cedr. Zonar.

c Theoph. Diac. 21. c. 14.

d Niceph. Breviar. Theoph. Diac. l. 22.

Constantinus Artabasdum Annæ sororis virum initiò æmulum habuit imperii, invisus ipse vulgo ob hæresin & pessimam indolem haud obscuris indiciis compertam. Exclusus itaque *Constantinopoli* profugit, *Artabasdo* Imperatore salutato: qui *Catholicum* cultum illicò restituit. Verùm anno 743. (*e*) Indict. 12. *Septembris* mense à *Constantino* captus cum filio excæcatusque est.

Artabasdus.

e Theoph. Misc. 12.

(*f*) Dira hoc Imperatore pestis ab anno 747. ad triennium producta, ac *Siciliam*, *Calabriam*, & Orientem pervagata, præcipuè *Constantinopoli* adeo sævit, ut & locus sepeliendis

f Niceph Brev. Theoph. Cedren. Diac. Zonar.

A. 741. Christi ad 800.

liendis cadaveribus, & qui ea sepelirent, propè deficerent. Super hoc *Saracenorum*, *Sclavorum*, & *Bulgarorum* bellis appetitus; ab his etiam prælíis superatus aliquot; cùm adversus eosdem exercitum duceret, lethali & ignotâ Medicis ægritudine correptus, & in navigium impositus miserandam efflavit animam, (*a*) *Septembris* 14. die, indict. 14. *Christi* 775. cùm imperasset annos 34. mensesque propemodum 3. (*b*) Moriens *se ob dehonestatam B. Virginem Dei genitricem æterno damnatum incendio* testatus est; eique deinceps venerationem jussit tribui. Hic exitus perfidi & crudelissimi Principis fuit, (*c*) qui sacrosanctam Virginem Dei matrem esse, *Christum* ipsum negabat Deum: sanctis honorem haberi vetabat: sacras imagines everterat, (*d*) quas etiam conciliabulo *Constantinopoli* Episcoporum 338. coacto damnandas curavit Indict. 7. anno 754. Monachis potissimùm infensus. Quorum ille magnum numerum, ut & aliorum ordinum, quos ab impietate abhorrere sua cognorat, variis suppliciis affecit.

Ejus anno 20. Solis defectio contigit, *Augusti* 15. (ut ait *Theophanes*) feriâ 6. horâ 10. qui est annus *Christi* 760. Unde *Constantini* initium adstruitur.

Huic *Leo* successit filius, paternæ impietatis hæres, annum agens 26. (*e*) Natus enim est anno 750. *Januarii* 25. Indict. 3. Qui *Catholicum* se principiò simulans, postquam sibi largitione popularem quæsivit gratiam, in apertam hæresis professionem erupit; quam & sacrilegio cumulavit. (*f*) Gemmarum enim cupidus, lapillis radiantem coronam, quam in majori Ecclesia dedicarat olim *Mauricius*, detractam inde, suo capiti imposuit. Quod scelus pœna statim divinitùs est secuta, erumpentibus ex eodem capite carbunculis: ex quibus ardens exorta febris brevi hominem exstin-

a Theoph. Paul. Diac.

b Cedren. Theoph. Zonar.

Copronymi desperata vox.

c Theoph. ad annum ejus 1. Paul. Diac. 22. c. 3.

d Niceph. p. 103. Theoph. Misc. 22. c. 24.

Leo Constantini filius.

e Niceph. Diac. 22. c. 22.

f Id.

A 741. Christi ad 800. exstinxit, *Septembris* 8. *Christi* (a) anno 780. cùm imperasset annos ferè 5. Cœpit enim anno 775. *Septembris* 14. Reliquit hæredem *Constantinum* sub *Irenes* tutela matris; quam *Athenis* oriundam (b) anno 769. duxerat. Natus est porrò *Constantinus* anno 771. *Januarii* 14. Itaque decimo ætatis anno imperium iniit.

a Theoph. Paul. Diac. Cedren.

b Theoph.

Constantinus cum Irene.

Constantinus igitur cum *Irene* matre annos circiter imperavit decem: quo tempore *Stauracii* Patricii consilio omnia gerebantur. Ab his pristina cum imaginum cultu revocata est pietas; (c) *Tarasio* viro sanctissimo Patriarchâ facto, ipso die *Christi* natali anni 784. cùm priùs de Oecumenica cogenda Synodo stipulatus esset, de qua Imperatores (d) jam ad *Hadrianum* Papam scripserant eodem anno Indict. 7. Postquam igitur *Româ* & ex Oriente Legati omnes Patriarchalium sedium *Constantinopolim* advenere, coeuntibus in concilium Episcopis, ab hæreticis Præsulibus incitati milites seditionem fecerunt, (e) anno *Christi* 786. Calendis *Augusti*. Itaque in annum dilata res est, usque ad 787. *Christi*, Indictionemque 21. quâ *Nicæam* translati octavo Calendas *Octobres* Synodum auspicati sunt, quæ *Octobri* mense desiit, tertio Eidus. Convenere 250. Patres, præsentibus Legatis *Romani* Pontificis *Petris* duobus, altero Archipresbytero, altero Presbytero, & ἡγȣμένῳ *S. Sabbâ*, cum *Tarasio*, aliisque Patriarcharum cæterorum Vicariis. (f) In eo Concilio, quod septimum Oecumenicum appellatur, *Iconoclastarum* proscriptâ hæresi, sacrarum imaginum restitutus est cultus. Quem annum insignem reddidit Solis defectio: quæ anno 8. *Constantini* & *Irenes* contigit, ut scribit *Theophanes*, die Dominico, *Septembris* 16.

c Theoph. Paul. Diac. 23. c. 14. & seq. Zonar. Cedren.

d Exstat Epist. in 7. Synodo.

e Synod. 7. Act. 1. pag. 377. Act. 7. pag. 654.

Septima Synodus.

f Vide Theoph. Diac. 23. c. 22.

Constantinus matrem redigit in ordinem.

Secundùm hæc *Irene Constantinum* filium, (g) cui *Caroli Francorum* Regis filiam *Rotrudim* anno

g Theoph. Diac. 23. c. 22. Vita Caroli M.

anno 782. desponderat, *Mariam* quamdam oriundam *Armeniâ* coëgit ducere *Novembri* mense anni 788. A quibus ille nuptiis abhorrens, nec non infinitæ *Stauracii* potentiæ pertæsus, matrem denique anno 790. redegit in ordinem, ac solus imperavit annos octo. Quâ potestate juveniliter immodicéque usus, (*a*) *Nicephorum* patruum & *Alexium* Ducem privavit oculis: linguam aliis excîdit *Augusto* mense, Indict. 15. *Christi* 792. Triennio pòst, *Mariâ* conjuge repudiatâ, & in Monasterium detrusâ, *Theodatam* cubiculariam duxit: jungente nuptias istas *Josepho* quodam Abbate: connivente verò *Tarasio*, metu, ne, quod minabatur, libidine ardens juvenis Idolorum templa patefaceret. Quæ res Orientalem Ecclesiam tumultibus ac dissidiis implevit. (*b*) Duo quippe ætatis hujus viri sanctissimi, *Plato*, & *Theodorus Studita*, à *Tarasii* communione recesserunt. (*c*) Tandem anno imperii 18. *Christi* 797. *Irenes* matris & *Stauracii* dolo comprehensus & immaniter excæcatus est *Augusto* mense, Sabbato, quo die quinquennio antè patruum luminibus orbarat. Effossis oculis *Constantinus* paulò pòst exspirasse dicitur. (*d*) Quod parricidium in *Irenes* laudem traxere *Græculi* quidam, sed quàm invisum Deo fuerit, septemdecim dierum horrenda caligo testata est, quæ mortem illius est consecuta. *Irene* quoque anno pòst sexto, *Christi* 802. Indict. 11. *Octobris* 31. feriâ 2. ab *Nicephoro* imperio fortunisque omnibus exuta, & in *Lesbon* deportata, nondum anno vertente obiit.

A 741. Christi ad 800.

a Theoph. Paul. Diac. 31. c. 32. Cedren.

Repudiata conjuge, Theodatam ducit.

b Theoph. Miscell. 23. c. 36.

c Iid. Zonar. Cedr.

Mors Constantini.

d Diac. Cedren.

A 741. Christi ad 800.

CAPUT VII.

De rebus Occidentis, deque Pipino, *&* Carolo M. *ab anno* 741. *ad* 800.

a Fred. 210. CArolo *Martello Francorum* Principi duo filii succedunt, (*a*) *Carlomannus* & *Pipinus.* Illi Orientalis *Franciæ* pars, cum *Suevis*, sive *Alemannia*, & *Thuringia*: *Pipino Burgundia*, b Adelmus. *Provincia*, *Neustriaque* cessit. (*b*) Frater amborum *Gripho* natu maximus *Odilonis Bajoariorum* Ducis filiâ genitus, exclusum se videns, *Laudunum* occupat: ubi obsessus à fratribus, deditione factâ, à *Carlomanno* in cu- Ann al. Pith. Adelmus. Sigeb. stodiam datur. (*c*) *Hunaldo* dehinc *Aquitaniæ* Duce, tum *Odilone Bajoario*, & *Alemannis* ab utroque domitis, *Carlomannus* anno 747. *Carlomannus fit Monachus.* cœlestis amore vitæ Monasticum institutum in *Soracte* primùm, deinde apud *Cassinum* ignotus amplectitur.

Gripho solutus carcere, contra *Pipinum* rebellat; ab eoque captus, demùm in *Italiam* fugâ elapsus, in *Alpibus* obtruncatur anno *Pipinus fit Rex Franciæ.* 753. cùm jam superiore *Pipinus*, *Zachariæ* Pontificis auctoritate, ac *Francorum* consensu procerum, regiam ad potestatem, quam olim obtinebat, novum *Francici* titulum Regis ad- d Annal. Pith. jecisset. (*d*) Hoc enim anno, qui *Christi* numeratur 752. *Childerico Merovingiorum* postremo Rege ob inertiam exauctorato, & in e Anast. in Zachar. Paul. VVarnef. 6. c. 9. Monasterium detruso, *Francorum* regnum novam in familiam transiit.

Prima *Pipino* cura fuit, oppressum ab *Longobardis Romanum* sublevare Pontificem. (*e*) *Rachisio* gentis illius Regi, qui ab obsidione *Perusiæ Zachariæ* Papæ oratione commotus, f Anast. in Steph. Tom. 2. Conc. Gall. abdicato regno, monasticum ad genus vitæ desciverat anno 750. *Aistulphus* frater ejus successerat. (*f*) Quem *Romanis* infestum *Stephanus*

nus III. Papa fugiens, ad *Pipinum* venit in *Galliam*; à quo incredibili exceptus honore, eum ut *Longobardis* bellum inferret adduxit. Anno itaque 754. transcensis *Alpibus*, inclusum *Papiâ Pipinus Aistulphum* jurare compulit, cuncta se, quæ *Romanæ* ditionis erant, redditurum; iterumque promissa facere detrectantem, sed & Urbis imminentem mœnibus, transgressus in *Italiam* ad pactorum revocavit fidem (*a*) anno 756. Ac tùm (*b*) per *Fulradum* Abbatem, Exarchatum *Ravennæ*, quam *Romaniam* vocant, & *Pentapolim*, hoc est *Anconam*; cum quatuor *Piceni* oppidis, aliaque, *Romano* Pontifici tradidit: (*c*) quæ ab *Aistulpho Græcis* Imperatoribus erepta *Constantinus Copronymus* à *Pipino* per legatos frustrà repetebat. Eodem tuendæ Ecclesiæ studio *Pipinus* (*d*) *Vaipharium Aquitaniæ* Ducem res sacras deprædantem ac rebellantem devicit septimâ in *Aquitaniam* expeditione; quæ anno 768. cum *Vaipharii* nece finem habuit. Quo interfecto, & *Aquitaniâ* omni subactâ, *Parisiis* 8. Calend. *Octobris* diem *Pipinus* obiit, regni sui decimo septimo.

A 741. Christi ad 800.

a Annal. Pith.

b Anast. in Steph. 3.

c Anast.

d Annal. Pith. Adelm. Ado vitâ Caroli M. Sigeb.

(*e*) Anno ergò *Christi* 768. *Carolus* cum fratre *Carlomanno* paternum regnum partitus est. Sed hoc anno 771. exstincto, solus regnavit *Carolus*, Princeps sine controversia maximus. Nam & armis invictus, & doctrinarum excultus studiis earum fautor acerrimus fuit: & *Catholicam* Religionem, ejusque caput Pontificem *Romanum* unicè coluit. (*f*) Hujus adductus precibus (*Adrianus* is erat, qui *Stephano* anno 772. subrogatus est) contra *Desiderium Longobardorum* Regem *Romanæ* sedis hostem bellum suscepit anno 773. ac *Ticini* obsessum, & in potestatem redactum abduxit in *Galliam* anno 774. *Romano* verò Pontifici cùm omnia, quæ à *Pipino* patre donata erant, rata esse voluit; tùm adjecit alia quam pluri-

e Eginth. Vita Caroli. Annal. Pith. Aim. &c.

Caroli M. initium.

f Annal. Pith. Anast. in Adriano.

Longobardorum regnum evertit Carolus.

A 741. Christi ad 800. plurima, *Sabinense* territorium, *Spoletinum* Ducatum, & *Beneventanum*, quae ab (*a*) *Anastasio* referuntur; iisque *Venetiarum* & *Istriae* adscribuntur provinciae. *Saxones* post haec longissimo bello propè continuo annorum (*b*) trium & triginta perdomuit. Cœptum id est anno 772. & 804. terminatum: quando *Transalbianos* omnes cum familiis suis transportavit in *Galliam*. *Sclavos* item, nec non *Bajoarios* cum Duce suo *Tassilone* rebellantes ad obsequium reduxit. (*c*) Bellum quoque cum *Avaribus* sive *Hunnis* anno 791. susceptum magnâ illorum strage confecit, eoque tantum prædæ partum, quantum nullo ex alio bello, scribit *Eginhartus*.

a Anast. in Adriano.
b Eginh. Annal. Pith. Vita Caroli M. incerti Auctoris.
c Annal. Caroli M. Eginh. Sigeb. &c.

(*d*) *Saracenis* insuper in *Hispania* debellatis, partem ejus haud modicam *Francicis* subjecit armis. (*e*) Anno verò præsertim 778. expeditione in *Hispaniam* factâ, *Casaraugustam* aggressus, acceptis obsidibus, *Pampilonam* inde discessit: cujus disjectis mœnibus, dum per *Pyrenæos* in *Galliam* egreditur, *Vascones* extremum per angustias agmen adorti, cæde aliquot principum factâ, impedimentisque direptis, *Francorum* se ab armis inviis saltibus latebrisque tutati sunt. (*f*) Desideratus est inter alios *Rutlandus Britannicæ* oræ præfectus. Eam cladem ab *Aldephonso Casto Hispaniæ* Rege, qui *Carolum* in *Hispanias* exciverat, illatam Annales illius gentis asserunt: quod meritò (*g*) *Baronius* ex æqualibus illorum temporum (*h*) Scriptoribus refellit, qui ambos illos inter Reges sanctissimum fœdus amicitiæ fuisse memorant, tùm longè ante *Aldephonsi* primordium ista referunt. Qui quidem (*i*) ærâ 825. hoc est anno *Christi* 787. regnare cœpit, fortis perinde ac religiosus Princeps, & à perpetua castimonia *Casti* cognomen consecutus.

d Eginh.
e Annal. Caroli M. & Pith.
Clades Francorum in Pyrenæis.
f Eginh.
g Baron. A 778.
h Eginh. & Annal. Caroli M.
i Roder. Tolet. lib 4. cap. 11.

Nec minùs *Catholicæ* proferendæ Religionis *Carolus*

Carolus, quàm regni flagrans studio, crebra ad id Episcoporum Concilia celebravit. (*a*) Inter quæ anno 792. insigne id fuit, quod in *Ratisbonensi* Synodo Episcopi *Orgelitani* & *Elipandi Toletani* hæresis condemnata est: qui *Christum* adoptivum Dei Filium asserebant. (*b*) Eademque rursus in *Francofurdensi* Synodo ad *Mœnum* fluvium notata est; qua in Synodo septima Synodus Oecumenica ab ignaris decretorum illius Episcopis est rejecta anno 794. cùm super eadem imaginum quæstione, *Pipino* Rege, altera *Gentiliaci* celebrata esset (*c*) anno 767.

(*d*) Sub hoc Rege doctrinæ summâ opinione floruit *Alcuinus* ex *Anglia* profectus in *Gallias*; quo Præceptore plurimùm usus est *Carolus*, & ipse divinis humanisque literis in paucis eruditus, quem ille *S. Martini* apud *Turonos* Cœnobio præfecit, aliisque nonnullis, nec tamen Monachus is fuit, neque Sacerdos, sed Diaconi ordine contentus vivere desiit anno *Christi* 804. ipso die Pentecostes, qui incidit in *Maji* decimum nonum.

A 741. Christi ad 800.

a Annal. Caroli M. & Pith. Alcuin. 1. Conc. Elipand.

b Ibid. vide Tom. 2. Conc. Gall. pag. 193. *Francofurdensis Synodus.*

c Annal. Tom. 2. Conc. Gall.

d Vita Alcuini.

CAPUT VIII.

De Carolo M. *primo Occidentis Imperatore*: *ac* Ludovico Pio; *&* *utriusque gestis ab anno* 800. *ad* 840.

Novum octingentesimus *Christi* annus *Augustum* Occidenti attulit: eam dignitatem pietati *Francorum* indulgente Numine, quam in Oriente *Græci* propter arrogantiam impietatemque paulatim amitterent.

(*e*) *Leo* tertius, qui *Adriano* suffectus erat anno 795. factione quorumdam oculis linguâque mutilatus, & indignis modis vexatus fuerat anno 799. Et quamvis inusitato prodigio Deus illi oculos (*f*) ac linguam restituisset, tamen sceleris atrocitate permotus *Carolus Ro-*

e Anast. in Leone 3.

f Anast. ibid.

Carolus fit Imperator.

A 800. Christi. ad 840. *mam* adiit, ubi cùm innocentissimus Pontifex objecta crimina sponte jurejurando diluisset, (*a*) ipso natalis Dominici die anno 800. nec opinantem invadens *Carolum*, coronam capiti ejus imponit, ac *Romanorum* Imperatorem salutat. Cui vicem deinceps *Carolus* obsequio & liberalitate rependit. (*b*) Habita insequenti mox anno de parricidis quæstio est; damnatique capitis, deprecante Pontifice, solum vertere. Sub hæc *Dani* (*c*) cum eorum Rege *Godefrido* compressi; nec non *Veneti*, qui & in deditionem à *Pipino Caroli* filio accepti sunt anno 810. qui *Pipino* ipsi postremus fuit. Obiit enim 8. Eid. *Julii Mauros* etiam *Italiam* insulasque populantes per duces suos repulit. (*d*) Sub exitum vitæ, totus in officia religionis ac pietatis intentus diem clausit 5. Calend. *Februarii Aquisgrani*, anno *Christi* 814. ætatis 71. regni 47. & imperii 14.

a Eginh. Annal. Caroli M. & Pith. Theoph. *b* Anast. *Gesta Caroli.* *c* Annal. Caroli M. & Pith. *d* Eginh. *Mors Caroli.* Vide, Paral. 4. lib. 4. cap. 16.

(*e*) *Ludovicus* ab insigni vel in divinas res, vel in suos pietate cognomen adeptus, superiore jam anno ex *Aquitaniæ* Rege in imperii consortium assumptus à patre, eidem, anno, ut dictum est, 814. luce functo successit, reliquis *Caroli* liberis eo superstite adhuc exstinctis; *Pipino* anno 811. *Carolo* sequenti. (*f*) *Stephanum* ille quintum *Leoni* III. subrogatum anno 816. apud *Remos* excepit, ab eoque Imperatoriâ coronâ decoratus est.

e Annal. Ludov. & Chron. Pith. Thegan. in Vita Ludov. *Ludovicus Pius*

Sequenti anno *Bernardus Pipini* fratris ejus (*g*) ex concubina filius, *Italiæ* Rex, in *Ludovicum* rebellans, ejus deinde metu factâ deditione, oculis privatur: plerisque principibus majestatis crimine damnatis, & exsilio multatis. Inter quos *Anselmus Mediolanensis* & *Theodulfus Aurelianensis* Episcopi fuere, cujus in fratris filium severitatis voluntarias ex Episcoporum arbitrio pœnas dedit anno 822. (*h*) *Irmingarde* 5. Non. *Octobris* anni 818. mortuâ, (quo anno Sol. 8. Eid. *Julii* defecisse proditur,

f Annal. Adelm. Anast. *g* Theganus, &c. *h* Iidem.

ditur, *Ludovici* anno 5.) *Juditham Vuelpi* Comitis filiam duxit in matrimonium: ex qua *Carolus* cognomine *Calvus* genitus est; cùm jam tres haberet filios, *Lotharium*, *Ludovicum*, & *Pipinum*. Qui cùm præferri sibi *Carolum* haud æquo animo paterentur, in patrem haud semel insurrexerunt. Primum (*a*) anno 830. *Pipinus Aquitaniæ* Rex cum proceribus conspirans, Imperatorem comprehendit, ac *Juditham* in Cœnobium inclusit, superveniente mox & probante *Lothario*. Sed anno sequenti *Germanorum* operâ *Ludovicus* recepit imperium, (*b*) à quo rursus anno 833. trium conjuratione filiorum, & Episcoporum sententiâ detractus, & abdicare coactus, non multò pòst in integrum restituitur, anno 834. quo *Lotharius*, qui patrem contumeliosiùs cœteris receperat, tardiùs cum eo reconciliatâ gratiâ, civili bello *Gallias* permiscuit, donec Imperatoris clementiâ condonatis omnibus, pax inter illos utcunque coiit. Secundùm hæc apud *Theodonis* villam celebrato conventu Præsulum, (*c*) *Ebbo Remensis* Episcopus nefariæ illius in *Ludovicum* conjurationis particeps, cum *Agobardo Lugdunensi* depositus est anno 835. (*d*) ac post *Ludovici* obitum, anno ipso 840. ab *Lothario* restitutus, subinde *Caroli* metu ad eumdem Imperatorem confugit. Postremò à *Paschali* Pontifice prædicandi *Northmannis* Evangelii mandato sibi munere, *Hildesheimensem* sedem in *Saxonia*, haud longè ab illorum finibus, adeptus est beneficio *Ludovici Germaniæ* Regis, ibidemque decessit.

(*e*) *Pipino* demùm, mortuo anno 837. *Ludovicus* tres in reliquos diviso regno, dum *Ludovicum* filium ob iniquam regni partitionem bellum parantem occupare festinat, obiit 12. Calend. *Julii* anni 840. anno vitæ 64. imperii 27. & apud *Mediomatricos* in S. *Arnulfi* basilica ab *Drogone* fratre ejus urbis Episcopo sepultus

A 800. Christi ad 840.

Ludovici filii in patrem rebellant.

a Annal. Pith.

b Annal. Vita Ludov. Nichardus. Tom. 2. Conc. Gall. & Tom. 3.

c Conc. Gall. Tom. 2.

d Tom. 3. Conc. Gall. in Synodica Tricass. Conc.

e Annal. Vita Lud.

Mors Ludovici.

A 800 Christi ad 840. pulsus est. Cujus exitum dira Solis defectio portendit (*a*) pridie ascensionis Dominicæ: qui fuit pridie Nonas *Maii*, hora diei nona.

a Vita Ludov. Annal. Vide Paral. 2. lib. 4. cap. 16.

CAPUT IX.

Quæ sub Nicephoro, Michaële Curopalata, Leone Armeno, Michaële Balbo, Theophilo *in Oriente gesta sunt ab anno* 800. *ad* 841.

Nicephorus Imperator.

b Theoph. Paul. Diac. lib. 24.

IN Oriente *Nicephorus*, *Irene*, (ut diximus) ejectâ, anno 802. imperium arripuit. Ac *Bardane*, qui invitus ad idem fastigium à militibus eductus erat, amoto, (*b*) *Stauracium* filium participem Augustæ majestatis adscivit, Indict. 12. *Decembri* mense anni 803. homo avarus, ac perfidus, ex *Manichæorum* disciplina, quorum magicis artibus erat deditus. Itaque *Chistianis* ab sacris abhorrens, Episcopos, Clericos, ac Monachos pessimè habebat, & à Magistratibus opprimi ac proculcari jubebat. Bellum cum *Saracenis* habuit, à quibus pacem turpissimis conditionibus redemptam nequaquam ex fide coluit. Contra *Bulgaros* ducturus exercitum vectigales Ecclesias fecit. De quo conquerenti familiari cuidam, cor suum, ut olim *Pharaonis*, obduruisse, Deo ita volente, fassus est. Nec diu scelerati capitis pœna dilata est. Circumventus à *Bulgaris*, cum imperii totius flore cecidit (*c*) anno 811. *Julii* 26. cùm imperasset annos 9. (*d*) *Stauracius* in pugna sauciatus paucis mensibus regnavit.

c Theoph. Misc. 24. c. 25.

d Iid. *Stauracius.*

e Theoph. Misc. c. 24. Zonar. Cedren.

Michaël Curopalates. Leo Armenius. Theophanis historia definit.

Quippe anno eodem (*e*) *Michaël Curopolates* cognomine *Rengabe*, *Octobris* 5. feria 5. Imperator acclamatur, vir pietate ac pacis artibus præclarus, sed haud perinde bellicis rebus idoneus. Quare victus à *Bulgaris* anno 813. *Leoni Armenio* principatu cessit haud invitus. Qui ab *Nicephoro* Patriarcha coronatus est Indict. 6. *Julii* die 11. feriâ 2. cùm eodem anno (qui est necessariò *Christi* 813.) Sol *Maji* 4. die defecisset, ut scribit

(*a*) *Theo-*

(*a*) *Theophanes*, cujus hoc anno historia desinit. A. 800. Christi ad 841.
Eodem porrò teste (*b*) *Theophane*, *Michaël* ad constituendam Orientalis Ecclesiæ concordiam omnem adhibuit operam. Scissa enim erat in partes, cùm ab *Nicephoro* Patriarcha, viro cæteroqui sanctissimo, *Plato* & *Theodorus*, *Studitarum* præfecti omni laude cumulati, propterea dissiderent, quòd is ex Laïco factus esset Episcopus; cùm quòd *Josephum* Oeconomum, qui *Constantini Irenes* filii & *Theodotæ* nuptias junxerat, ad communionem adhibuisset. Qua de re caussa *Theodorus* cum *Josepho* fratre *Thessalonicensi* Episcopo ac *Platone* relegatus est anno 809. mense *Januario*, quo illos ab exsilio *Michaël* subinde revocavit.

a Theoph. & Miscell. 24. c. 42.
b Theoph. Misc. 24. c. 31.

(*c*) *Leo Armenius* anno 813. *Julio* mense imperium capessit, *Michaëlis* multùm dissimilis. Nam in sacras imagines & Catholicos, præsertim Monachos, omni atrocitate bacchatus est, hortatore ad id usus *Theodoro*: quem quidem, *Nicephoro* Patriarchâ pulso, *Constantinopolitanum* creavit Antistitem (*d*) Princeps alioqui Reipublicæ non inutilis. Imperavit annos 7. menses 5. atque ipso natalis Dominici die à *Michaële Balbo*, quem majestatis reum in custodia detinebat, inter sacra ipsa trucidatus est anno *Christi* 820. quo statim regnavit.

Leonis Armenii imperium
c Curopal. Zonar. Cedren.
d Cedren. Zonar.

(*e*) *Michaël* ab linguæ vitio *Balbus* appellatus, *Amorio*, quod oppidum *Phrygiæ* est, oriundus; (*f*) ubi ex *Judæorum*, *Manichæorum*, cæterarumque colluvione pestium secta quædam exstiterat; quam secutus *Michaël* sacras imagines & *Catholicum* nomen omne proscripsit; (*g*) *Euthymium* & *Methodium* viros sanctissimos in exsilium extrusit. Illum etiam taureis ad necem usque per *Theophilum* filium concidit. *Methodius Constantinopolitanum* postea Patriarchatum obtinuit. (*h*) *Thomam* quemdam tyrannidem sibi parantem *Bulgarorum* ope vicit,

e Curopal. Zonar. Cedr.
f Zonar. Cedren.
Michaël Balbus.
g Cedren.
h Curopal. Zonar. Cedren.

A 841. Christi ad 900. vicit, & crudelitatis genere omni laniavit.

a Cedren. Zonar. (a) *Creta* sub hoc à *Saracenis Hispaniensibus* occupata circa annum 823. Ab *Africanis* verò *Sicilia* anno 828. proditione *Euphemii*, qui in *Syracusana* obsidione confossus perfidiæ pœnas dedit. Exinde *Calabria*, & *Apulia*, & *Italiæ* pleraque *Saracenis* patuerunt (b) Obiit anno 829. post annos imperii 8. mensesque 9.

b Iid.

c Zonar. Cedren. (c) Excepit hunc *Theophilus* ejus filius *Octobri* mense, Indict. 8. ut scribit *Cedrenus*: haud dubiè anno, quem dixi, 829. paternæ im pietatis æmulus. Nam & cultores imaginum persecutus est; imprimisque *Theophanem* ac *Theodorum* fratres, pietate longè præstantissimos, ignominiosè habuit. Juris idem tamen exactor severissimus fuisse perhibetur. Atque imperio annis 12. mensibus 3. potitus, anno *Christi* 841. altero post *Ludovici Pii* mortem, excessit è vita.

Theophilus.

CAPUT X.

De rebus Occidentalis Imperii sub Caroli M. *posteris, aliisque, ab anno* 841. *ad* 900. *circiter, ac* Franciæ *præsertim Regibus*; *deque viris illustribus.*

Ludovici Pii filiorum civile bellum.

d Chron. Fith. Regino. Herman. Otho. Fris. 5. c. 35. Marian. Scot.

POst *Ludovici Pii* Imperatoris excessum in ejus filios de regni jure ac finibus orta dissensio est. *Lotharius* Imperator natu maximus ad se omnia trahere cupiebat. Huic *Ludovicus* & *Carolus* conjunctis viribus restitere; victumque 7. Calend. *Julii* ad *Fontinatam villam* magno prælio in fugam egere (d) anno *Christi* 841. Quâ pugnâ tanta *Francorum* strages facta est, quantam fuisse hactenus non meminerant.

e Regino. f Otho. Fris. l. 5. c. 35. Sigeb.

Insequenti anno, fugato iterum *Lothario*, tandem inter se conveniunt, ac paternum regnum ita diviserunt: *Lothario*, præter *Romanum* imperium, hoc est (e) *Romam* & *Italiam*, (f) *Belgica*

gica cessit, (quæ ab eo *Lotharingia* nomen invenisse proditur, ac *Scaldi* & *Rheno* continetur, ait *Sigebertus* anno 844.) nec non *Provincia*, sive *Burgundia*. *Ludovico Germania* omnis usq; *Rhenum*, (*a*) ultraq; hunc civitates tres vini gratiâ, *Moguntia*, *Spira*, *Wormatia*. *Carolus* Occidentalem sortitus est *Franciam* (*b*) ab *Mosæ* flumine ad *Britannicum* Oceanum. Idemque *Pipini* quondam fratris sui filios *Pipinum* & *Carolum* *Aquitaniam* sibi vendicantes Monachos coëgit fieri. Quod ad annum 852. *Sigebertus* refert.

(*c*) Hujus filia *Judith*, quam ex *Hermentrude* susceperat, *Ethelredo Angliæ* Regi nupta, post ejus mortem in *Gallias* reversa à *Balduino* Comite non invita rapitur (*d*) anno 862. Qua de caussa Episcoporum sententiâ (*e*) anathemate damnatus *Balduinus Romam* ad *Nicolaum* Papam venit; qui enixis precibus tandem illi ab Rege veniam impetravit. (*f*) Reconciliatus igitur *Balduinus*, ac ritè celebratis nuptiis, dotalem ab *Carolo Flandriam* accepit anno 866.

(*g*) Tertius igitur à *Carolo Magno* Imperator Occidentis *Lotharius* annis circiter 15. imperium tenuit. Quippe anno 855. rerum humanarum tædio regnum omne divisit in filios tres, atque in *Prumiensi* Cænobio Monachus est factus, ubi & 3. Calend. *Octobris* obiit. Ejus porrò filii fuere *Ludovicus*, cui *Italiam* cum imperio reliquit; *Lotharius*, cui *Lotharingiam* dedit; *Carolus*, qui *Provinciam* accepit; (*h*) quo mortuo ejus inter fratres divisa portio est, & ex ea *Lotharius Lugdunum*, *Vesontionem*, *Viennam* est sortitus.

Quartus Imperator *Ludovicus* II. anno 855. iniit, (*i*) & annis imperavit 19. usque ad 875. Hic contra *Saracenos Africanos Italiam* vastantes bellum gessit. (*k*) *Adelgisum* quoque *Beneventanorum* Ducem compescuit, & quamvis ab eo circumventus ignominiosam pactionem fecisset, *Italiâ* pulsum in *Corsicam* fugere compulit.

A. 841. Christi ad 900.
a Aimoin. 5. c. 19. Sigeb. A. 844.
b Otho. Regino. Sigeb. Vide Cap. Car. Calv. 37. & Sirm. ibid.
c Concil. Gall. Tom. 3. pag. 94. & seq. & Flodoardus lib. 3. cap. 12. Meyerus.
d Flodoardus.
e Conc. Gall. Tom. 3.
Iudith. Calvi filia à Balduino rapta.
f Conc. Gall. Tom. 3. pag. 213.
g Annal. Pith. Sigeb. Herm. Marian. Regino. Otho. Fris. 9.
h Cap. Car. Calv. loc. cit.
i Otho Fris. 5. c. 6.
k Otho Fris. 5. c. 4. Sigeb.

A 841. Christi ad 900.

(*a*) Ejus frater *Lotharius VValdradæ* pellicis amoribus irretitus, *Theutbergam* conjugem *Bosonis* filiam falsis oneratam criminibus repudiare instituit; de qua re cùm ad *Nicolaum* I. Pontificem scripsisset, cunctante illo Synodum *Aquisgrani* cogit anno 862. tertio Calendas *Majas*, Episcoporum octo; quorum principes erant *Guntharius Agrippinensis*, & *Theutgaudus Trevirensis*. Ab iis novæ cum *VValdrada* permissæ nuptiæ. (*b*) Quod cum *Nicolaus* improbasset, & alterum apud *Divodurum Mediomatricorum* Concilium indixisset, id sequente anno 863. habitum est, pari ac prius illud eventu. Legati porrò ex eodem Concilio *Romam* decreti sunt *Guntharius* & *Theutgaudus*; quos *Nicolaus* Pontifex dignitate movit, ac *Metensi* Synodo anathema dixit in *Lateranensi* Concilio. At illi, Pontificis auctoritate spretâ, pro Episcopis nihilominus se gesserunt. Sed ut eorum loco alii Episcopi crearentur, *Nicolaus* institit. (*c*) *Lotharius* post crebras tergiversationes, tandem ab *Ludovico* Imperatore contra *Saracenos* ad auxilium vocatus *Romam* adiit anno 869. mortuo jam ante biennium *Nicolao*; & ab ejus successore *Adriano* II. per fraudem ac mendacium exoratâ veniâ, cùm sub communionem Dominici corporis *Waldrada* se pellice post interdictum abstinuisse & in potestate fuisse *Nicolai* Pontificis jurasset, sacrilegii illius in reditu pœnas dedit *Placentiæ* lethali morbo confectus eodem anno, (*d*) sexto Eidus *Augusti*. *Julio* mense mortuum (*e*) produnt alii, neque id, cujus caussa venerat, ab *Adriano* impetrasse. (*f*) Cujus regnum *Carolus Calvus* & *Ludovicus* Rex *Germaniæ* inter se partiti sunt. Ab hoc juniore *Lothario* regnum appellari *Lotharingiæ* cœpisse potiùs videtur, quàm ab ejus parente.

a Tom. 3. Conc. Gall. pag. 189. Otho Frif. l. 9. c. 1. & 4. Herm. Aimoin. 5. c. 29. Sigeb. A. 863. Anast. in Nicolao I. Annal. Pith. 863.

b Conc. Gall. Tom. 3. pag. 217. Annal. Pith.

c Regino & cæt. citati.

Lotharii mors horrenda.

d Regino.

e Annal. Pith.

f Cap. Car. Calv. Tit. 357. Herm. Reg.

His Imperatoribus, *Franciæ* Rex, quæ Occidentalis appellabatur, erat *Carolus* cognomento *Calvus*, vafer ac subdolus Princeps, & alieni

Carolus Calvus Franciæ Rex.

alieni semper appetens. (*a*) Qui anno regni *Francici* 36. *Christi* 875. *Ludovici* Imperatoris auditâ morte, *Romam* advolans, à *Joanne* VIII. in *Augustum* coronatus est, ipso natalis Domini-ci die, (*b*) ex quo magnos deinde spiritus sumsit, & *Græcanico* ritu *Dalmaticatus* incessit. Moritur post hæc Nonis *Octobris* anno 877. imperii 3. ait *Flodoardus*, post *Pii* patris obitum 37. veneno ab *Sedecia Judæo* sublatus, quo is Medico plurimùm utebatur. Ejus frater *Ludovicus Germaniæ* Rex anno 876. decessit, filiis relictis tribus, (*c*) *Carlomanno*, qui *Bajoariam*, *Pannoniam*, *Boëmiam*, *Moraviam* accepit: *Ludovico* cui Orientalis *Francia*, *Thuringia*, *Saxonia*, *Frisia*, *Lotharingia* cessere: *Carolo Crasso*, qui *Alemanniam* obtinuit. Et his (*d*) *Ludovicus Calvum Lotharingiæ* finibus inhiantem magna clade repulit anno 876. Nonis *Octobris*, mortuusque scribitur (*e*) anno 882. 13. Calend. *Decembris*.

Carlomannus Bavariæ Rex exstinctus est anno 880. ut est *Pithœi Chronicon*, cujus filius *Arnulphus* fuit, de quo postea.

Carolo Calvo quinto Imperatore mortuo, sextus numeratur *Carolus Crassus Ludovici Germaniæ* Regis filius, ex (*f*) anno 880. Falluntur enim qui *Ludovicum Balbum Calvi* filium Imperatoribus accensent. Errori caussam dedit, (*g*) quòd à *Joanne* Papa VIII. Idibus *Septembris* coronatus dicitur anno 878. sed regia fuit hæc, non imperatoria corona. Tametsi *Joannes Balbo* favens in eum transferri studeret imperium, ob idque vexatus ab *Romanis* Urbe coactus sit excedere, ut *Sigebertus* ad annum 878. prodidit. Hinc ad *Balbum* profectus anno integro apud ipsum fuit. (*h*) Ergo *Balbus Franciæ* Rex tertio à patris obitu anno periit 4. Eid. *Aprilis*, (*i*) Parasceve: qui character in annum cadit 879. Quem (*k*) præterea duabus eclipsibus anno antecedente commissis insignem faciunt Annales: altera Lunæ, 14. *Octobris*: Solis altera, ejusdem

29. quæ

A 841. Christi ad 900.

a Cap. Car. Calv. p. 407. Aim. 5. c. 32. Regin. Herman. Marian.

b Sigeb. 875.

c Otho l. 6. cap. 6.

d Annal. Pith. Aimoin. lib. 5. cap. 33. & 34.

e Pith. Annal. Herman. Aimoin. lib. 5. cap. 40.

Carolus Crassus.

f Aim. lib. 5. cap. 40. Otho Frif. lib. 6. cap. 8.

g Aimoin. lib 5. cap. 37.

h Annal. Pith.

i Aimoin. lib. 5. cap. 39.

k Annal. Pith. & Regino. Sigeb.

A. 841. Christi ad 900. 29. quæ in 878. annum competunt, qui proximè præcessit eum, quo *Ludovicus* mortuus est. Filios ex *Ansgarde* priore conjuge, sed patris jussu repudiatâ, susceperat duos, *Ludovicum* & *Carlomannum*: ex *Adelaide* verò *Carolum Simplicem* in cunis (*a*) moriens reliquit. Post altercationem Reges *Franciæ* creati sunt (*b*) *Ludovicus*, cui *Francia* & *Neustria* obtigit, & *Carlomannus*, qui *Burgundiam Aquitaniam*que tenuit; *Bosone* rejecto *Richildis Calvi* conjugis fratre, *Ludovici* Imperatoris *Lotharii* Imperatoris filii genero; quem idem *Provinciæ* Regem *Carolus Calvus* fecerat anno 878. ut ait *Sigebertus*, cùm eodem tempore *Lotharingiam* occuparet *Hugo Lotharii* ex *Waldrada* filius. (*c*) *Ludovicus* anno 882. obiit *Augusto* mense, *Carlomannus* anno 884.

a Aimoin. lib. 5. c. 4. & Flor. Chron. Fragm.

b Capit. Car. Calv. Aimoin. lib. 5. c. 40. Sigeb. 878.

c Aimoin. lib 5. capp. 39. & 40.

(*d*) His subrogatur *Carolus Crassus* Imperator anno 885. qui novum hoc *Franciæ* regnum non ultra annum 887. obtinuit. Quo, abdicare coactus ob animi corporisque valetudinem re adversus *Northmannos* infeliciter gestâ, ad eam calamitatem recidit, victum ut sibi precariò quæreret ab *Arnulpho Carlomanni Bavariæ* Regis filio. Moritur anno 888. quem ab pietate plurimùm commendant *Otho Frisingensis*, *Hermannus*, & *Regino*. Qui in eo tamen minimè laudatur, quod conjugem suam castissimam fœminam temerè suspectam habuerit, & cum ea divortium fecerit.

d Otho Fris. lib. 6. cap. 8. & 9. Sigeb.

Carolus Crassus exauctoratur.

Amoto *Carolo*, tam *Romanum* imperium, quàm *Francorum* regnum aliquandiu fluctuavit. Ita *Berengarium Eberhardi Forojuliensis* Ducis filium Regem eligunt. *Widonem* alii *Lamberti* filium *Spoletanum* Ducem. (*e*) *Wido Francici* regni post *Calvum* spe dejectus, *Berengarium* bello persequitur, victumque cogit ad *Arnulphum* confugere, quem *Italiæ* potiundæ spe eò facilè pellexit. (*f*) *Wido* Imperatoris nomine *Italiâ* potitus, anno 894. moritur.

e Luithprand. lib. 1. cap. 6.

f Marian.

(*a*) Cu-

(*a*) Cujus filius *Lambertus*, Imperatoris & ipse nomen à *Widone* patre anno 892. consecutus, anno 899. in venatione peremptus est.

A. 841. Christi ad 900.

Arnulphus ergo *Carlomanni* filius *Lamberto* adhuc superstite, Imperator Occidentis anno *Christi* 896. à *Formoso* Papa creatur; (*b*) qui ex *Portuensi* Episcopo *Romanus* creatus Pontifex sedit anno 891. excluso *Sergio*, qui Pontificatum violenter invaserat. Nec triennium *Arnulphus* excessit. Siquidem (*c*) anno 899. pediculari periit morbo, ut auctor est *Luithprandus*, 5. Calend. *Decembris.*

a Luithpr. lib. 1 cap. 10. Otho Fris. lib. 6. cap. 13. Sigon. 6. de Regn. Ital. Onuphr. lib. 3. de Rom. Princ.

Formosus autem anno 896. mortuus, sequenti ab *Stephano* successore suo sepulchro extractus, sacrisque vestibus exutus, & tribus mutilatus digitis, in *Tiberim* est abjectus, quòd relictâ pristinâ sede in *Romanam* involasset. Sed hujus acta Conciliabuli in *Ravennate* Synodo ab *Joanne* IX. rescissa sunt anno 898. ut putat *Sigonius*, qui ejusdem decreta Concilii recenset; (*d*) de quibus agit & *Rubeus*; alii, ut *Baronius*, anno 904. antecedenti *Sigebertus* adscribit.

b Luithpr. lib. 1. cap. 8 Herm. Otho Fris.

c Regino. Luithpr. Marian. Lam. Scaph. Herman. Sigeb. 902. Ursperg.

d Lib. 5.

Franci interim, dum *Carolus Balbi Ludovici* filius adolesceret, (*e*) *Othonem*, vel potiùs *Odonem Parisiensem* Comitem, consentiente *Arnulpho*, Regem eligunt anno 889. Fuit hic *Roberti Franciæ* Ducis filius, ejus, qui à *Northmannis* anno 867. occisus est. (*f*) Atque hic annis novem *Francos* gubernavit, usque ad annum (*g*) 898. quo moriens *Januarii* 3. *Francorum* principes obtestatus est, uti *Carolo Ludovici Balbi* filio regnum deferrent, quo cum bellum aliquot jam annos gerebat. Quippe *Franci Odone* in *Aquitania* morante *Carolum* duodecennem (ait *Sigebertus*) in regnum revocant; sed majorem fuisse postea demonstrabitur. Quo ex tempore (*h*) *Odonem* inter & *Carolum* civili certatum est bello.

e Regino. Fragm. Pith.

f Regino.

g Reg. Sigeb. Odoran.

h Sigeb. Abbo de Obsid. Par. l. 2.

Joanna Papissæ fabula in idem incurrit sæculum. Hæc enim in *Mariani Scoti & Sigeberti* Chro-

Ioanna Papissa.

A. 841. Christi ad 900. *Chronicis* anno 854. adscribitur, atque inter *Leonem* IV. & *Benedictum* III. media ponitur. Sed in utriusque castigatis exemplaribus *Joanna* ista nusquam legitur. Quinetiam (*a*) *Photius* ipse, qui ætate illâ vixit, nullo interjecto, *Benedictum*, huic *Nicolaum*, tum *Joannem* substituit; ut appareat ludicram hanc fabellam ab otiosis nugatoribus esse confictam.

a Leo Allatius Comment. de Ioanna Pap.

Hic ille est *Leo* IV. (*b*) qui, *Saracenis Italiam* vastantibus, ac, *Venetorum* obtritâ classe, terrorem longè lateque circumferentibus, *Romanæ* Urbi veteri novam addidit, quam *Leoninam* vocant.

b Anast. in Leone IV.

In *Germania* (*c*) *Rhabanus Maurus Lothario* Imperatore floruit, *Moguntinensis* ex *Fuldensi* Monacho factus Episcopus. *Hincmarus* item in *Gallia Remensis* Episcopus *Carolo Calvo* regnante. (*d*) Ab utroque damnatus & refugatus est *Godescalcus* Monachus *Orbacensis*; qui *Prædestinatianorum* dogma renovasse creditus est; atque hic *Rhabano* præside in *Moguntinensi* Synodo convictus condem natusque anno 848. eodem anno apud *Remos* ab *Hincmaro* pari sententiâ perculsus, ac virgis cæsus, librum suum & ignem coactus est projicere, & in carcerem compactus. *Hincmarum* tamen, & omnem contra *Godescalcum* ejus actionem refutavit *Florus Magister Lugdunensis* Diaconus, sub *Lugdunensis* Ecclesiæ nomine erudito commentario. (*e*) *Nicolao* primo sedente vixit in *Galliis Joannes Scotus* vir doctus, sed hæresis suspectus, qui *Dionysii* libros *Latinè* vertit; de qua interpretatione *Nicolaus* ad *Carolum Calvum* literas dedit.

c Sigeb.

d Conc. Gall. Tom. 3. pag. 64. & seq.

e Tom. 3. Conc. Gall. pag. 552.

CAPUT XI.

De Northmannorum *grassationibus & cladibus per eos variis temporibus importatis in* Gallias, *deque* Neustria *illis attributa.*

NOrthmannorum grassationes prædationesq; crebræ ætate istâ per *Gallias*, & provinciis omni-

omnibus exitiales fuerunt. *Danici* generis illos ferunt, atque è *Scania* profectos, quam *Northwegiam* appellant, qui, (*a*) jam tum imperante *Carolo Magno*, circum borealem oram *Galliæ* populabundi navigare instituerant, ac *Frisonum* & *Scotorum* infestare littora. Sed quòd imperii tum limites firmissimis præsidiis obtinebantur, facilè eorum impetus arcebant. Quod idem *Ludovico Pio* regnante perseverarunt facere. At eo mortuo, (*b*) cum civilibus motibus totum quateretur imperium, & detracto, qui in præsidiis erat, milite, nudata defensoribus ora esset maritima *Galliæ*, impuniùs evagari cœperunt: ac non jam piraticas excursiones, sed justas expeditiones in interiora regni fecerunt. (*c*) Anno eo, qui mortem *Ludovici* consecutus est, *Christi* 841. occupatâ subitò *Rothomago*, cædibus atque incendiis cuncta vastarunt, latèque secundùm *Sequanam* populatione factâ, ingentes prædas egerunt. (*d*) Eòdem anno *Hastingo* duce in *Turonos* progressi, cùm circùm vastitatem intulissent, ab ipsis urbis mœnibus S. *Martini* ope propulsati sunt 4. Eid. *Maii.* (*e*) Post biennium per ostia *Ligeris* evecti, *Lamberti* Comitis proditione, qui à *Francis* ad *Nomenoium Britonem* defecerat, *Nannetum* urbem capiunt; ubi Episcopum ipso sancti Sabbati die sacris operatum cœremoniis interficiunt, cum plerisque Clericis, & utriusque sexus promiscua multitudine. Id anno 843. assignant Annales quidam. At *Rhegino* in 853. conjicit; quo primùm *Northmannorum* classem *Ligeris* attigisse littora scribit; cui & *Fuldense Chronicon* & *Sigebertus* assentiuntur. Utroque anno verisimile est per ejus fluminis ostia subeuntes, *Nannetum* oppidum invasisse. Hoc etiam posteriore, post direptos *Nannetas*, ut iidem asserunt, in (*f*) *Turonos* cùm venissent, *Cari Ligeris*que fluminum alveis majorem auctis in modum interclusi,

A 841. Christi ad 900.

a Annal. Pith. Ann. 810. & seq.

b Chron. Besvense inscript. Nort. p. 22.

c Gesta Northm.

d Chron. Turon. in Hist. Northm. p. 25. & Odo Clun. Tract. de reverf. S. Mart. in Bibl. Clun. p. 117.

e Gesta Northm. & Chro. vetus scriptum.

f Gesta Northm. Rheg. Odo Clun. & Chron. Turon. Sigeb.

A 841. Christi ad 900. si, atque ab urbis aditu prohibiti, suburbana omnia, inque his Monasterium, quod *majus* dicitur, *S. Martini* habitatione celebre succendunt, mactatis in eo Monachis centum & viginti, *Heberno* verò Abbate diris tormentis excruciato. Populatis exinde *Cenomanis*, cùm in *Turonos* redire illos fama vulgasset, B. *Martini* corpus à Clericis *Aurelianos* primùm, inde *Antissiodorum* usque pervehitur; ubi annos aliquot asservatum frequentibus & inusitatis prodigiis in summa claritate fuit: quòd cùm deinde, pacatis rebus, *Turonenses* repeterent, *Antissiodorenses* verò id à se nollent dimittere, *Ingelgerius Andegavensium* Comes vi & armis extortum pristinam in sedem revexit anno *Christi* 885. (*a*) At *Northmanni* illo anno 853. sexto Eidus *Novembris Turonorum* urbem cum B. *Martini* basilica cæterisque subjecto igne demoliti sunt; item *Juliomagum Andegavorum*. (*b*) Quibus illorum sceleribus ac sacrilegiis offenso Numine, civile inter ipsos exortum est bellum, quo, præter innumerabile vulgus, penè nobilitas omnis concidit, sic ut regia de stirpe, præter puerum unicum, reliqui nihil esset: quod anno 854. *Fuldenses* Annales adscribunt. Quin iidem (*c*) insequente anno *Augustoritum Pictonum* adeuntes tantâ ab *Aquitanis* clade profligati sunt, ut haud multò ampliùs trecentis evaserint. Biennio posteà, anno 857. in *Parisios* impressione factâ, suburbanas complures Ecclesias, & inter has *S. Genovefæ*, flammis consumunt: idem ne cæteris facerent, ingenti ab iis pretio cives impetrarunt.

Translatio S. Martini.

a Gesta Northm.

b Chro. Fuld. in Hist. Northm. p. 15.

c Gesta Northm.

(*d*) Pòst immenso circuitu, inter *Hispaniam* & *Africam* per *Gaditanum* fretum circumvecti & adverso *Rhodano* subeuntes, *Valentiam* usque vastitatem intulerunt, & in *Italiam* excursione factâ *Pisas* ex improviso populati sunt. (*e*) Anno 861. *Lutetiam* reversi, *S. Vincentii* sive

d Gesta Northm.

e Ead. Gesta

five S. *Germani* basilicam, ante annos quatuor ut dixi, immensâ pecuniâ redemptam, incendio tradiderunt. In *Aurelianos* quoque impetum anno 865. fecerunt; ac *Floriacensi* incenso Cœnobio, urbem ipsam *Aureliam* eâqem clade pervastarunt. Qua in urbe, reliquis igne consumptis basilicis, sola princeps, quæ S. Crucis titulo dicata est, incendio corripi non potuit, quamvis certatim ad id excitandum Barbari faces ac malleolos subjicerent. A 841. Christi ad 900. *Ædes S. Crucis Aurelianis magno miraculo servata.*

Regnabat tunc in (*a*) *Gallia Carolus Calvus*; qui ad eam propulsandam calamitatem magis animo impar, quàm viribus, magnâ pecuniæ summâ turpem cum illis pactionem fecit anno 867. (*b*) Neque tamen prohiberi furor eorum potuit, quin eodem hoc anno, ductore *Hastingo*, per *Ligerim* evecti, adjunctis *Britonibus*, *Namnetum*, *Andegavorum*, *Cenomanorum*, ac *Turonum* agris haud minorem solito stragem inferrent. Exinde prædâ graves in reditu ab *Rutperto Marchiæ* istius Præfecto, & *Ragnoldo Aquitaniæ* Duce circumsessi, utroque occiso, ac *Francis* dilapsis, tutum ad naves perfugium habuerunt. Quadringentos haud ampliùs Barbaros (*c*) Annales fuisse memorant; ac tam exiguâ manu tanto majores copias ideò superatas esse, duces verò ipsos interfectos, quòd eorum alter *S. Hilarii* alter *S. Martini* optima Cœnobia præter fas obtinerent. *Rutperti* in locum *Hugo* cognomento *Abbas*, quòd perinde ut illi quibusdam Cœnobiis Abbatis loco esset, sufficitur. Nam duo illius liberi, *Eudo*, sive *Odo*, & *Rutpertus*, nondum per ætatem paternam dignitatem capere poterant.

a Gesta Northm.

b Ead. Gesta & Rheg.

c Gesta Northm.

(*d*) Hoc successu elatiores Barbari, ut piraticam tandem facere desinerent, & certam sibi sedem in *Gallia* statuerent, *Juliomagum Andegavorum* dilapsis fugâ civibus vacuefa- *d* Reg. Sigeb. A. 875.

A. 841. Christi ad 902. ctum occupant, ac munire instituunt, eodemque conjuges & liberos ac fortunas omnes convehunt. Quod indignè ferens *Carolus*, evocato in auxilium *Salomone Aremoricorum* Regulo, valida ipse coactâ manu, urbem obsidet. Sed fame ac peste, multòque magis longioris moræ tædio fatigatus *Carolus*, datis conditionibus acceptâque pecuniâ, tutò illos inde permisit egredi anno *Christi* 873.

a Reg. (*a*) Rege mortuo *Calvo*, ejusque filio *Ludovico*, *Ludovicus Carlomanni* frater prædabundos in *Belgica* & ad *Somonam Northmannos* aliquanto successu anno 881. compescuit. (*b*) At illi converso in *Cisrhenanam Germaniam* impetu, fœda ubique vestigia reliquerunt. Crematum tunc ab illis est *Aquisgranense* palatium; nec non *Augusta Trevirorum*, & *Colonia* anno 882. (*c*) *Carolus Crassus*, qui tum imperabat, armis diffidens pacem cum eorum Regibus *Godefrido* ac *Sigefrido* fecit translatâ in eorum ditionem *Frisiâ*, ac magnis attributis muneribus. Addunt (*d*) Annales aliqui *Godefridum Christianis* initiatum ritibus, è sacro fonte susceptum ab Imperatore, *Gislam*, vel *Gillam*, *Lotharii* Regis filiam in matrimonium accepisse.

b Gesta Northm. Fuld. Chron. Rheg. Aimoin. lib. 5. cap. 61.
c Iid.
d Gesta Northm. Rheg. Sigeb. A. 886.

e Gesta Northm. Rheg. Sigeb. A. 885. (*e*) Digressi inde *Northmanni*, contra *Carlomannum*, qui fratre mortuo *Ludovico*, solus in *Francia* dominabatur, copias promovent; ab eoque haud mediocrem pecuniæ summam exprimunt & in posterum tempus vectigal imponunt, *Christi* 883. Tum ubi is anno sequente obiit, iterum ad deprædandum illius regnum valido cum exercitu redeunt; ideo dicentes licere sibi facere, quòd cum nemine alio quàm cum Rege pacem fecissent. Quibus rebus exterriti principes *Carolum Crassum* Imperatorem ad regnum *Franciæ* capiendum evocant, rati se ejus armis & potentiâ, qui tot gentibus præerat, tutos ab *Northmannorum* impressione futuros.

futuros. Sed multùm eos in omnem partem opinio fefellit.

(*a*) Hoc enim Rege validioribus instructi copiis Barbari *Lutetiam* oppugnare ausi sunt (*b*) anno 886. Sed eam urbem *Odone* duce fortissimo, *Rutperti* filio, & *Gozlino* Episcopo tutantibus, obsidionem intermittunt, ad eamque rursus anno 887. redeunt: donec *Carolus* incassum eos adortus (*c*) ita demùm cum illis composuit, uti *Transequanensem Galliam*, quæ *Neustria* dicitur, quæque ab imperio suo defecerat, iis ad prædandum permitteret. (*d*) *Sigebertus* tractum hunc omnem *Galliæ*, non ad direptionem, sed jure perpetuo *Northmannis* concessum significat.

(*e*) Pax ea videtur facta *Martio* mense anni 887. indeque *Carolus Novembri* recessisse. Nec diu posteà regnum vitamque produxit *Carolus*, quorum illud priùs ereptum est ipsi, datusque successor imperii *Arnulphus*, regni *Francici Odo Roberti* filius; qui ambo *Northmannos* haud levibus affecere damnis. (*f*) *Arnulphus* per *Lotharingiam* grassantes ad unum penè concîdit anno 893. De *Odonis* cum *Northmannis* conflictu ita prodidit *Abbo Floriacensis*, vir sanctitatis & martyrii gloriâ celebris: cùm *Northmanni*, *Carolo Crasso* adhuc superstite, contra pactum cum eo fœdus, iterum ad *Sequanam* ac *Lutetiam* revertissent, interclusos à *Parisiensibus*, ac veniam petere coactos, datâ fide nunquam se eò deinceps venturos. Cùm hâc conditione dimissi essent, brevi pòst intervallo rediisse, ac cædem populationemque de more fecisse: quo permoti *Parisienses*, quotcunque apud se *Northmannos* invenerunt, (quingenti autem omninò sunt reperti) neci mandasse. Pòst amoto *Carolo Crasso*, *Odonem*, Regis accepto nomine, contra *Northmannos* strenuè certasse, & ad *Montem Falconem* (is est suburbanus collis) undeviginti eorum

A 841. Christi ad 902.
a Abbo Floriac. Gesta Northm.
Rheg. Sigeb.
b Joan. Asser. à Pith. editus ante Abbonem. Fuld. Chron.
Obsidio Lutetiæ.
c Rheg.
d Ann. 888.
e Abbo lib. 2. de Obsid. Lut. p. 476. edit. Pith.
f Otho Frisl. l. 6. cap. 11. Sigeb. A. 895.

A 541. Christi ad 900. millia profligasse: quod anno 898. contigit.

a Rheg. b Besuenses. in Hist. Northm. Dudo l. 2. D. Virginis subucula apud Carnotenses. c Turon. 26. Hist. North. d In vetere membrana. e Lib 2. f Dudo lib. 2. Gesta North. Floriac. Chron. p 34. Hist. North.

(a) Postremus ad Lutetiam Northmannorum conatus anno 890. nihilo cæteris secundiorem successum habuit. Itaque desperatâ expugnatione tandem abierunt. Hanc obsidionem septem annorum fuisse, quidam Annales asseverant; credo, quòd ex intervallo sæpiùs illam repeterent. Id enim aliquot deinceps annis (b) factum ab iis esse *Sigebertus* refert. Quin etiam *Carolo* regnante *Simplice*, post *Odonis* obitum, persæpè *Northmannos Rollone* duce excurrisse *Lutetiam* usque, Historiæ veteres affirmant, ex quibus id etiam memoriâ dignum videtur: cùm ab illis *Autricum Carnutum* obsideretur, circumlatâ B. Virginis subucula, quam *Carolus Calvus Vesontione* allatam ibi collocarat, tantum iis repentè pavoris injectum, uti in fugam præcipites se darent. Id in (b) *Chronico* quodam anno *Arnulphi* sexto tribuitur. (c) In altero septimo ab *Odonis* morte, qui putatur *Christi* 905. (d) Est ubi id anno 911. accidisse legitur; quando ad *Carnutum* oppidum ab *Richardo*, & *Roberto*, ducibus pugna commissa est, cæsique *Northmanni*; cujus expeditionis (e) *Dudo* meminit.

Northmanni Christiani fiunt.

(f) Ad postremum *Franconis* operâ *Rothomagensis* Episcopi *Rollo* dux *Northmannorum* cum *Carolo Simplice* in fœdus amicitiamque venit; eique *Christiano* ritè facto *Carolus Gislam* filiam in matrimonium dedit, cum ora omni maritima *Galliæ*, quæ ab *Epta* fluvio ad mare porrecta, ab illis *Northmannia* vocatur. *Rollonem* è baptismi fonte suscepit *Robertus Francorum* dux: ab eoque *Rollo Roberti* & ipse nomen accepit. (g) Hæc anno *Christi* 912. gesta esse *Dudo* confirmat, qui & hoc adjicit: cùm *Neustria* ob assiduas populationes inculta esset, neque *Northmannis* ad annonam sufficeret, *Britanniam* iis minorem, unde viverent, ab Rege *Carolo* concessam.

g Ordericus l. 5.

Ad

Ad hunc modum *Northmanni*, postquam annis ferè centum magnam *Europæ* partem, imprimisque *Galliam*, piraticis excursionibus infestam habuerant, tandem certum in ea domicilium adepti sunt: indidemque in alias profecti regiones, clarum sibi militiâ nomen, cum nonnullarum etiam imperio, pepererunt. A. 841. Christi ad 900.

CAPUT XII.

De Orientis Imperio sub Michaële, *ac* Theodora *matre*, Barda, Basilio Macedone, Leone Philosopho: *deque S.* Ignatio, *&* Photio, *& octava Synodo.*

ORientis Imperium (*a*) *Theophilus* moriens *Michaëli* filio reliquit, sub matris tutela *Theodoræ* religiosæ virilisque animi fœminæ. Quæ sacris instauratis imaginibus, *Methodium* virum sanctissimum Patriarcham constituit. *Bulgarorum* Regem *Bogorim* bellum in *Romanos* molientem absterruit, atque is sororis hortatu, quæ, capta bello, apud *Romanos Christianos* ritus susceperat, cum tota gente *Christo* nomen dedit. Cujus rei annales quoque *Pithœani* meminerunt anno 865. *a* Curopal. Zonar. Cedren. Glycas. Const. Manass. *Michaël & Theodora. Bulgari ad Christum conversi.*

(*b*) Hunc proditum est, post annos aliquot, amore quietis ac secessus Monachum factum, cùm successorem filium suum pessimè curare Rempublicam audisset, & ad pristinam superstitionem redire velle, resumpsisse regnum, & excæcato filio, atque in minorem alterum translato dominatu, in Monasterium revert isse. *b* Sigeb. 865.

Tam felicem imperii statum *Michaëlis* vecordia & ejus avunculi *Bardæ* interpellavit ambitio. Hujus enim consilio *Michaël Theodoram* matrem, (*c*) qua cum annis 14. Rempublicam administrarat, privatam ad vitam extrusit anno *Christi* 855. Tum rebus omnibus *Bardæ* arbitrio permissis, quem *Curopalatem*, *c* Curopal. *Bardas.*

 deinde

A. 841. Christi ad 900.

deinde *Cæsarem* fecit, totum se ludis, aurigationibus, ac perpotationibus dedit. (*a*) Ad extremum *Bardas Cæsar*, assentiente *Michaële*, & *Basilio Macedone* Protostatore *Michaëlis*, occiditur anno *Christi* 866. *Aprilis* 1. Indict. 14. ait *Curopalates*. Fit paulò pòst à *Michaële Basilius* imperator (*b*) *Maji* 26. ipso die Pentecostes. Qui cùm illum ab nequitiis & sceleribus ad frugem revocare cuperet, ejus odium in sese atque insidias concivit. Eas ut anteverteret, cùm præsertim remigi cuidam temulentus imperium obtulisset, *Michaëlem Basilius* obrutum vino trucidavit anno *Christi* 867. cùm annis imperasset 25. hoc est 11. solus, cum matre 14.

a Iidem & Nicetas in S. Ignat.
b Curop. & Cedr.

S. Ignatius Patriarcha.

Imperante *Michaële*, *S. Ignatius Michaëlis Curopalatæ* Imperatoris filius, & à *Leone Armeno* castratus, atque in Monasterium inclusus, (*c*) *Constantinopolitanum* Patriarchatum post *Methodium* adeptus est anno 847. indeque *Bardæ* operâ pulsus post annos 11. quòd neque *Theodoram* redactam in ordinem tondere vellet invitam, & *Bardam Cæsarem* ob incestam cum nuru stupri consuetudinem communione privasset. Cujus in locum à *Barda Photius* ex laïco subrogatus, *Ignatium* in conciliabulo damnavit anno 861. & à *Nicolao* Papa propterea damnatus ipse, vicissim in *Nicolaum* sententiam non dubitavit dicere.

c Nicetas in Ignat. Curopal. Zonar. Cedren. Anast. Præf. in 8. Syn.

Photius Ignatium damnat.

(*d*) *Basilius Macedo* sublato *Michaële* solus imperavit anno 876. natus in *Macedonia* obscuro genere, ut scribit *Zonoras*, *Curopalatem* tacito nomine vellicans, qui *Basilii* stirpem ab *Arsacidis* repeteret. Nam ex *Armenia Basilii* majores ortum habuerunt. Hic rempublicam *Michaëlis* ignaviâ perditam recreavit. Quippe Magistratus optimis quibusque mandabat, ab iisque jus & integerrimè dici volebat, & judicia nonnunquam exercebat ipse. Foris quoque contra *Sarecenos*, & *Manichæos*, *Chrysochi*-

d Curop. Zonar. Cedren. Glycas.

Basilius Macedo.

re duce *Romanis* infestos, prosperè bellavit. *Catholicam* verò pietatem imprimis coluit. Ejus jussu reductus ab exsilio *S. Ignatius* expulso *Photio*; contra quem anno 869. *Constantinopoli* Oecumenica octava Synodus est habita: secundùm quam relegatus *Photius*; anno demùm 878. quo *Ignatius* obiit, sedem suam recuperavit, à *Basilio* revocatus, *Santabarem* cujusdam & ipsius *Photii* præstigiis illusus. Imperavit cum *Michaële* (a) annum 1. solus 19. mortuusque est anno 889.

A. 900 Christi ad 966. *Octava Synodus.*

a Curop. Cedren.

Hoc anno *Leo Basilii* filius, vel, ut aliis placet, *Michaëlis*, (b) qui concubinam suam *Eudoxiam*, de se gravidam *Basilio* collocavit, ad Orientis Imperium pervenit, Philosophiæ deditus studiis, unde & *Philosophi* ei cognomen inditum. (c) Eum *Basilius Theodori Santabareni* Monachi calumniis suspectum in carcere habuerat, ac Senatus deinde rogatu dimiserat. Hanc ille, simulatque imperium accepit, injuriam est ultus in *Santabarenum*, ejusque fautorem Patriarcham *Photium*, quem sede suâ depulit. Adversus *Bulgaros*, Rege eorum *Symeone* pacem turbante, infeliciter pugnavit; sed eos subinde *Turcarum* auxilio devicit. Imperavit (d) annos 25. menses 3. obiit anno 911. *Junii* 11.

b Zonar. Glycas. *Leo Philosophus.* c Curop. Zonar. Cedren. Glycas. Man. *Photius ejicitur.* d Zonar. Curop.

CAPUT XIII.

Italiæ *Reges*, *ac tumultus sub* Vidone, Lamberto, Berengario, Radulpho, Hugone: *& de* Germanorum *ad* Italiæ *regnum aditu.*

Ab anno circiter 900. ad 966.

PErpetui deinceps, in *Italia* præsertim & *Gallia*, civilium motus armorum exstiterunt, nunc ad hos, nunc ad illos transeunte regno, quarum vicissitudinum summam paucis exsequar.

Vidone, ejusque filio *Lamberto*, vitâ functis,

A 900. Christi ad 966.

(a) Sed huic æmulus à *Transalpina Provincia Ludovicus* excitus est ab *Adalberto Tusciæ* Marchione; *Bosonis* filius, ex *Hermingarde* filia *Ludovici* junioris Imperatoris, quem *Lothario* Imperatore natum suprà retulimus. Hic, in fugam conjecto *Berengario*, *Romæ* à Papa imperii donatus est insignibus anno (b) 901. Qui post annos tres, ejusdem, à quo vocatus erat, *Adalberti* proditione, *Veronæ* captus à *Berengario*, oculis & imperio privatur (c) *Augusto* mense anni 904. ut ait *Regino*; etsi *Gotfridus Viterb.* sequenti factum id asserat, ut & *Otho Frisingensis*.

(d) *Berengarius* ergo, sublato competitore, rursus *Italiæ* tenuit regnum, & à *Joanne* X. *Septembri* mense, anno 915. est inunctus, ut ex ejus diplomatibus (e) *Sigonius* ostendit. Verùm *Adalbertus Eporediæ* Marchio, aliique proceres *Italiæ*, (f) *Radulphum Burgundiæ* Regem *Berengarii* tædio ad *Italiæ* regnum capessendum vocant. Nec ille cunctatus (g) anno 922. ut ait *Flodoardus*, eò contendit; ac *Berengarii* fusis copiis *Italiæ* Rex appellatus est. *Berengarius Veronæ*, quò se ex insidiis fugâ receperat, *Flamberti* cujusdam insidiis occiditur (h) anno 924. Filiam habuit *Chiselam*, ex qua *Adalbertus Eporediæ* Marchio *Berengarium* genuit, qui Rex *Italiæ* postea fuit.

Radulphus, mortuo *Berengario*, regnum *Italiæ* haud diu retinuit. Quippe *Italorum* conspiratione *Hugoni Provinciæ* Comiti regnum defertur (i) anno 926. quem virum fuisse fortem, & pietatis perinde amantem ac literarum, scribit (k) *Luithprandus*; sed in libidines effusum concubinas habuisse plures; ex legitima porrò uxore *Alda Lotharium* suscepisse, qui cum eo postea regnavit. *Radulphus* in *Burgundiam* se recepit; (l) ubi anno 937. obiit, cùm annos regnasset 48. nimirum ex eo qui numeratur

a Luithpr. lib. 2. cap. 10. Regino. Marian. Gotf. Viterb. Joan. Villan. lib. 3. cap. 4.

Ludov. junior Rex Italiæ.

b Diplom. ejus apud Sigon. 6. de Reg. Ital. Onuph. 3. de Rom. Princip.

c Regino. Gotfr. Otho lib. 6. cap. 15.

d Luithpr. lib. 2.

Berengarius Rex Italiæ.

Sigon. 6. de Reg. Ital.

e Luithpr. lib. 2. cap. 16.

f Sigon. 6. de Reg. Ital. Flodoard. Onuph. 3. Rom. Prin.

g Flod in Chron. Luithpr. c. 20. Sig.

h Flod. i Luithpr. 3. k Luithpr. 33. 5. l Flod. Chro. Suppl. Regino.

ratur *Christi* 890. quo sibi ipse coronam imposuit, ac primus *Burgundiæ* Rex fuit, (ut ait *Sigebertus*) sive *Jurensis*, ac *Cisalpinæ Galliæ*, ut *Flodoardus* in *Chronico* anno 973. eum nominat: qui *Conradum* huic filium successisse scribit. A 900. Christi ad 966.

Anno itaque *Christi* 926. *Italiæ* regnare cœpit *Hugo Arelatensis* Comes, (*a*) ac 20. circiter annos in ea dignitate mansit. *Romam* eâ tempestate tyrannide premebat (*b*) *Marozia*, *Sergii* III. Papæ scortum: ex qua ille *Joannem* genuit, qui & ipse Pontificatum obtinuit. *Adalbertus* verò *Tusciæ* Marchio *Albericum* ex eadem sustulit. Quæ cùm *Widoni Adalberti* ex *Bertha* filio nupsisset, eo mortuo, *Hugoni* convenit in manum, dotalem ei *Romæ* principatum afferens anno 928. Sed ab *Alberico Maroziæ* filio statim eo est ejectus. Exinde *Lotharium* filium regni consortem adscivit anno 932. datâ ei conjuge *Adelaïde Radulphi* filia.

a Sig. 8. Onuph.
b Luith. pr. 2. 13.

Demùm *Berengarius* secundus *Berengarii* nepos adversus *Hugonem* res novas molitus ad *Othonem Germaniæ* Regem profugit anno 939. inde post annos 6. reversus in *Italiam* nempe anno 945. *Hugone* ab omnibus derelicto, cum eo ita pactus est, ut is cum *Lothario* filio Regis vacabulo contentus usum regni ac rerum summam *Berengario* permitteret. Sic *Lothario* filio in *Italia* relicto, in *Provinciam Hugo* rediit anno 947. biennio pòst mortuo *Lothario*.

Berengarius II. Rex Italiæ.

Berengarius Regis titulum assumpsit (*c*) anno 950. unà cum *Adalberto* filio; cùm *Adelaïdem Lotharii* viduam dare conjugem vellet, ea *Germaniæ* Regem *Othonem* in *Italiam* invitavit, (*d*) eique anno 951. nupsit. *Berengarius Italiæ* regnum ab eo precariò quæsitum annos deinde circiter 12. habuit; donec Tyranni illius dominatu *Itali* omnes offensi ad *Othonem* rursus confugiunt. Hic (*e*) anno 962. in *Italiam* profe-

c Flod.
d Regin. Suppl. Flod.
e Flod. Reg. Lamb. Scaph. Joan. Villan. lib. 3. cap. 5.

A 900. Christi ad 985.

Otho primus Germanorum Imperator.

a Lamb. b Reg. Suppl. c Luithpr.

profectus, à *Joanne* Papa *Alberici* filio acceptâ imperii coronâ, primus è *Germanis* Imperator salutatus, (*a*) *Berengarium* post annos duos in *Bavariam* abduxit; qui (*b*) anno demùm 966. *Bambergæ* obiit.

Hugonis Italiæ Regis insigne præ cæteris ad memoriam facinus exstat, quòd *Saracenos* à *Fraxineto* arce deturbavit, (*c*) quam illi in *Cottiis* sitam *Alpibus*, naturali munitam situ & inaccessam, ante aliquot annos occuparant, ex eaque in vicinas provincias excurrentes *Christianis* terrori erant & exitio. Hos anno 841. (ut scribit *Sigebertus*) *Græcanico* injecto passim igne profligavit *Hugo*.

CAPUT XIV.

d Marian. Regino. Otho Frisi. lib. 6.cap.15. Gotfr. Viterb. Ursperg. e Regin. App. Lamb. f Regino. Herm. g Marian. h Otho lib. 6. cap. 15.

Conradus Italiæ Rex.

i Luithpr. lib. 2. cap. 7. Reg. Gotfr. Otho lib. 6.c.6. Lamb. Marian.

Germaniæ *Reges & Imperatores, ab anno circiter* 900. *ad* 985. Conradus, Henricus Auceps, Otho *I.* Otho *II. & quæ sub illis in Occidente memoriâ digna gesta sunt.*

PEr idem tempus in *Germania Arnulpho* Imperatori ejus filius à principibus (*d*) anno 900. substituitur *Ludovicus*; qui annos regnavit 12. neque tamen imperatoris coronam aut titulum habuit. (*e*) *Hungari* eo regnante *Germaniam* pervagati, eodem superato Rege impunè prædas egerunt. (*f*) Obiit anno 911. cum eoque *Carolorum* posteritas in *Germania* defecit, ait (*g*) *Otho Frisingensis*.

Hujus in locum *Germaniæ* regnum obtinuit anno *Christi* 912. (*h*) *Conradus Conradi* filius ejus, qui ab *Adalberto*, sive *Alberto*, Comite *Francorum*, occisus est anno 905. Nonnulli tamen è primoribus ejus imperium detrectarunt, quos ille summâ prudentiâ sibi adjunxit. Septem huic imputantur anni, qui in 918. desinunt: quo mortuus dicitur à *Mariano*, & (*i*) *Trithemio*, qui 10. Calendas *Junias* illum obiisse

obiisse refert. (*a*) Moriens fertur mandasse principibus, ut ne alium sibi successorem deligerent, quàm *Henricum Othonis* Ducis *Saxoniæ* filium, ex *Vitikindi*, qui à *Caroli M.* ad *Christianam* fidem perductus est, oriundum genere.

Igitur *Conradum Henricus* excepit *Auceps* dictus, quòd aucupio delectaretur, (*b*) anno 919. Qui de *Hungaris Germaniam* vastantibus memorabilem retulit victoriam. Duas anno ejus 3. & 15. *Sigebertus* adscribit. Priorem commemorat (*c*) *Luithprandus*, eamque divinitùs partam secundùm voti nuncupationem asserit, quo se *Simoniacam* hæresim funditùs exstincturum esse spoponderat; quod & *Sigebertus* anno assignat 922. posteriorem *Flodoardus* in *Chronico* anno 933. secundùm quam tributum ei genti pendere desierunt *Germani*, ait *Sigebertus*. Imperavit annos 17. obiitque (*d*) 6. Nonas *Julias*, ætatis 60. (*e*) anno 936. cùm *Romam* proficisci vellet. Hinc *Constantini* lanceam *Christi* clavis ornatam à *Radulpho Burgundionum* Rege vi expressit; quæ coram Imperatoribus præferri deinceps solita est. Id *Sigebertus* anno 929. retulit.

Otho Henrici Aucupis ex *Mathilde Theodorici Saxonum* Principis nata filius (*f*) anno 936. *Germaniæ* regnum iniit; idque (*g*) annis 37. tenuit, non minùs re ipsâ, quàm appellatione magnus. *Sclavi*, seu *Boemi*, ab illo perdomiti, & hi quidem annorum 14. bello, quod cum eorum Rege *Boëslao*, qui *S. Venceslaum* fratrem occîderat, gessit, ut ad annum 968. *Sigebertus* notat. Tum *Belgæ*, sive *Lotharingi*, quibus dux *Gisilbertus* præerat, *Gerbergæ* sororis *Othonis* maritus; quo cum *Henricus Othonis* frater aliique primarii conspiraverant. (*h*) Qui omnes ab *Othone* superati sunt anno 939. quo *Ludovicus Francorum* Occidentalium Rex, *Caroli Simplicis* filius, in *Alsatiam* impressione factâ, ab eodem *Othone* fugatus est.

A 900. Christi ad 985.
a Trithem. in Hirsaurg. Chron.
b Luithpr. lib. 2. cap. 7. Regino.
c Lamb. Marian. VVitich. 2. Ditm. 2.
d Luithpr. lib. 2. capp. 8. & 9.
e Reg. Marian. Gotfr. VVitich. 1. Ursperg. Gotfr. Viterb.
f Marian. Lamb. Scaph. Gotfr. Reg.
g Gotfr. Viterb. VVitich. 6. 2 Ditm. 2.
h Flod. Regino.

Lotha-

(*a*) Post hæc *Græcorum*, quibus tum *Nicephorus Phocas* imperabat, perfidiam ultus, *Calabriâ* & *Appuliâ* illos expulit, ut quidam referunt; vel tributum ab illis exegit, ut *Ditmarus* lib. 2. prodidit. Mortuus est (*b*) anno 973. Nonis *Maii*, feriâ 4. ante Pentecostem, ait *Ursperegensis* & *Witichindus*, ac *Magdeburgi* sepultus est. *Hermannus* eodem ait anno *S. Udalricum* obiisse 4. Nonas *Julias*, feriâ 6. quibus temporum notis indicatur annus *Christi* 973. qui Pentecosten habuit 11. *Maii*, literâ E. Ita annos circiter 37. *Otho* regnavit: è quibus Imperator fuit 11. cum mensibus aliquot.

A 900. Christi ad 985. a VVitik. 3. b Herm. Marianus Lambert. Ditm. 2. Ursperg. VVitik.

Otho II. à patre collega factus imperii, & à *Joanne* XIII. coronatus (*c*) anno 967. (*d*) natalis Dominici die, post illius obitum imperavit annos 19. mensesque 7.

c Lamb. d VVitich.

(*e*) Hujus *Theophania* conjux fuit *Constantini* Imperatoris filia. (*f*) Anno verò 982. adversus *Græcos Saracenorum* auxilio *Calabriam Apuliam*que repetentes infelicissimè præliatus est, cæsis ad internecionem copiis suis. Ipse natando interceptus, & clam dilapsus, vix effugit: (*g*) *Theophaniâ Latinis* insultante, quòd eos populares sui vicissent; quæ res *Germanorum* illi conciliavit odia. (*h*) *Otho* ex animi mœrore in ægritudinem incurrens *Romæ* decessit (*i*) anno 983. *Decembris* 8.

e Lamb. A. 972. VVitich. 3. f Sigeb. Herm. Lamb. Goth. Dith. 2. g Sigeb. h Ditm. 3. i Marian. Herman. Lamb. Sigeb. Ursperg.

CAPUT XV.

Orientis Imperatores Constantinus Porphyrogenitus & Zoë *mater*, Romanus, Nicephorus Phocas, Joannes Tzimisces.

Græcorum (*k*) in Oriente post *Leonem Philosophum*, *Alexander* illius frater pro tutore principatum iniit anno 911. cùm *Leonis* filius penè adhuc infans esset *Constantinus Porphyrogenitus Zoë* natus uxore, quam quartis nuptiis duxerat. Qua de caussa *Nicolao* Patriar-

k Curop. Cedren. Zonar. Glycas. Const. Man.

châ

te ac turpitudine dedecorabat *Alberici* filius *Octavianus*, qui *Joannes* XII. vocabatur; quod idem *Curopalata* & *Cedrenus* adnotarunt. A 900. Christi ad 985.

Tot firmato præsidiis imperio, *Romanus Constantinum* adspernari cœpit, eique posteriorem à se locum tribuere; maximè ubi cum *Bulgarorum* Rege *Petro* affinitatem conjunxit, datâ in matrimonium nepte, *Christophori* filiâ. Quam hominis in Principem suum impietatem pari in ipsummet filii ejus impietate vindicavit Deus. Sexto & vigesimo anno, quàm ad Imperii collegium pervenerat, (*a*) Indict. 3. *Decembris* 16. (qui est annus 941.) *Stephanus Romani* filius patrem *Augustâ* dignitate spoliatum in insulam relegat. Cujus exemplo incitatus *Leonis* filius *Constantinus*, *Romani* stirpe deturbatâ, solus moderari cœpit imperium, quod per ebrietatem ac socordiam ad 15. annum usque protraxit. Quippe (*b*) Indictione 3. *Novembris* 9. *Christi* 959. *Romani*, ut ferebant, filii parricidio sublatus est, anno ætatis 54. cùm imperasset annos cum patre, *Alexandro* patruo, & matre 13. cum *Romano* 26. solus 15.

a Curop. Cedren.

Romanus à filio pellitur.

b Curop. Cedren.

(*c*) Paternæ haud dissimilem indolem, hoc est mollem ac solutam, *Romanus* ad imperium attulit, quod anno 959. iniit, ac tribus annis & mensibus 4. administravit: obiitque anno 963. ætatis 24. Eo regnante *Nicephorus Phocas Cretam Saracenis* eripuit Indict. 4. anno 961.

c Curop. Cedren. Zonar. Glyc. Const.

Post hunc imperavit ille ipse *Nicephorus Phocas* anno 963. cujus sordidum & illiberalem animum Annales notant; adeo ut Ecclesias immensis pensitationibus oppresserit. Idem tamen militari laude præclarus, in *Cilicia Syriaque* contra *Saracenos* secunda bella fecit, oppidaque quàm plurima & in his *Antiochiam* recepit. Hic est *Nicephorus*, ad quem nobili legatione perfunctus est *Luithprandus* ab *Othone* I. missus; quam legationem singulari libro ille de-

Nicephorus Phocas.

Luithprandi legatio ad Nicephorum.

A 900. Christi ad 985. describsit. Periit *Theophanonis* conjugis & *Joannis Tzimiscæ* insidiis, Indict. 13. *Decembris* 2. anno 969. cujus obitus insignis est Solis obscuratione, (*a*) quæ *Decembris* 22. horâ 3. contigisse dicitur, Indict. 12. anno 968.

a Curop. Cedren. Luitphr.

(*b*) Anno itaque 969. *Joannes Tzimisces* Imperator salutatus est. Qui statim *Romani* filium *Basilium* & *Constantinum* collegas adhibuit. *Theophanonem Nicephori* uxorem, aliosque, quorum operâ *Nicephorus* interfectus erat, Patriarchâ jubente *Polyeucto*, relegavit. *Saracenos* ab *Antiochia* repulit. *Bulgaros* ac *Russos* devicit, atque ad pacis conditiones adegit. Quo confecto bello, triumphantis more *Constantinopolim* ingressurus, B. *Mariæ* Virginis imaginem quadrigis, quæ *Bulgaricis* constratæ spoliis erant, impositam solemni per urbem pompâ devexit, ut ejus victoriæ decus & auctoritatem in ejus patrocinium transferret.

b Curop. Cedren. Glyc. Man.

Joannes Tzimisces Ejus pietas in B. Virginem.

Ejusdem pietatis argumentum est; quod aureis nummis, & obolis, primus Salvatoris impressit effigiem, cum hac inscriptione, JESUS CHRISTUS REX REGUM. Transactis in imperio annis 6. mensibusque totidem, à *Basilio* Cubiculario, cujus infinitam cupiditatem perstrinxerat, veneno dato mortuus est in expeditione *Syriaca Decembris* 4. anno 975.

CAPUT XVI.

Francorum *res sub regibus* Carolo Simplice, Rodulpho, Ludovico Transmarino, Lothario, *&* Ludovico, *in quo stirps* Caroli *defecit*.

INter hæc *Francorum* in *Gallia* regnum ægrè *Caroli M.* posteri tuebantur, principum oppressi potentiâ; qui provincias, non ex voluntate Regis ad tempus, sed perpetuo jure, quasi proprias, habebant. Inter hos eminebat *Rutbertus Ruberti* illius, qui à *Northmannis* anno 867.

no 867. in acie interfectus erat, filius; *Odonis* sive *Eudonis* frater ejus, qui *Carolo Crasso* substitutus est, & *Heribertus Veromanduorum* Comes; (a) cujus sororem *Rutbertus* conjugem habebat, ex eaque *Hugonem* genuerat. Regnabat in *Francia* tunc *Carolus* cognomento *Simplex*; qui, *Eudone* mortuo, ab anno 898. solus regium nomen obtinuit. Hic *Lotharii* regnum anno 912. ditioni suæ addidit, quod ex ejus diplomatibus constat. (b) Eodemque anno cum *Danis* seu *Northmannis Galliam* populantibus pacem ac fœdus sanxit, *Gisla* filiâ *Rolloni* eorum duci in matrimonium datâ; (c) quod suprà memoravi.

A. 900. Christi ad 985. *Carolus Simplex.* *Cum Northmannis pax facta.*

Senescente dehinc auctoritate regiâ, consensu facto, principes apud *Suessionas* ab *Carolo* descisc unt, (d) anno 920. quòd is *Haganonem* mediæ sortis hominem ad summam potentiam evectum interioribus consiliis adhiberet. Destitutum ab omnibus Regem *Heriveus Remensis* Episcopus privatis sustentavit opibus, cum eoque proceres in gratiam reduxit. Sed eâ malè sartâ biennio pòst in exsecrandum facinus erupit. (e) Anno 922. *Robertus* factione principum Rex eligitur, & ab *Heriveo Remensi* Episcopo, *Junio* exeunte, consecratur. Quod scelus in utriusque vertit exitium. Triduo pòst moritur. *Heriveus.* (f) Sequente anno *Robertus* cum *Hereberto*, cujus sororem duxerat, & ex ea nato *Hugone* filio, in *Suessionibus* contra *Carolum* pugnans occubuit, (g) trajectâ per os lanceâ; ut eâ, quâ fefellerat, parte perfidiæ dare se pœnas ostenderet. Moriens tamen victores suos reliquit. Ea pugna incidit in (h) *Junii* 15. quam Dominicam fuisse vetus *Chronicon* testatur; ex quo annus colligitur *Christi* 923. Haud multò pòst, quasi vacuam ad regni possessionem accitus est *Rodulphus Burgundiæ* Dux, & apud *Suessionas* solemni ritu salutatus. (i) *Carolus* ab *Heriberto*, prætex-tu

Carolus destituitur. *Robertus regnum usurpat.* *Robertus perfidiæ pœnas luit.* *Rodulphus fit Rex Franciæ*

a Aimoin. l. 5. c. 43.
b Dudo lib. 2. de Mor. & Act. Northm.
c Cap. 1.
d Flod. Chron.
e Flod.
f Flod. Chron. Odoran. a Pith. editus p. 297. Aimoin. 5. c. 43.
g Regino
h Odoran.
i Flod. Aimoin. Regin. Odoran.

A 900. Christi ad 985. tu reconciliandæ gratiæ perductus, in castellum *Theodorici* ad *Matronam* includitur. Unde *Peronam* translatus postea, decessit (*a*) anno 929. relicto ex *Eadgina Alstani Anglo Saxonum* Regis filia *Ludovico*; qui, parente capto, ad avum profugit in *Britanniam*, indeque reversus postea regnavit. Itaque post *Eudonis* obitum, imperavit *Carolus* annis 25. nempe ab anno 898. ad 923. At in ejus diplomatibus, quæ in *Originibus Monasterii S. Dionysii* ad urbem leguntur, regni primordium ex anno 893. sumitur, quo adversus *Eudonem* creatum illum à *Francis* esse Regem suprà meminimus. In eorum uno quippe subscriptio ista legitur: *IV*. Id. *Febr. Indict. I. anno V. regnante gloriosissimo Rege Carolo, redintegrante* 1. Hic est annus 898. quo, *Eudone* 3. *Januarii* vitâ functo, novum cœpit exordium regni, cùm prius ab anno 893. procederet. Rursus in altero diplomate: *Datum V. Cal. Jun. Indict. V. anno XXV. regnante Carolo Rege gloriosissimo, redintegrante XX. largiore verò hæreditate indeptâ VI.* Annus hic indicatur 917. qui sextus est ab occupato *Lotharingiæ* regno, & vicesimus ab anno 898. quintus autem & vicesimus ab 893. Ex quo evidens est duodenni majorem contra quàm *Sigebertus* prodidit, cùm primùm regnavit, fuisse *Carolum*, quem anno 879. in cunis jacuisse antea demonstravimus.

a Flod.

Caroli Simplicis regnum.

Error Sigeberti

Rodulphi regnum.

Carolo ad eum modum exauctorato, *Francorum* Rex *Rodulphus* anno iniit 923. quem de *Hugonis* aliorumque principum sententia à *Carolo* jam capto renuntiatum esse *Odorannus* & *Aimoinus* referunt (*b*) Fuit hic *Richardi* filius, *Roberti* gener; cujus filiam *Emmam Hugonis* magni sororem duxerat. (*c*) *Danos* in *Aquitania* grassantes penè ad unum occîdit. *Heriberti* verò & *Hugonis* factionibus exercitum regnum ad annum extraxit 936. (*d*) quo mortuus, in *S. Columbæ* Cœnobio apud *Senonum* oppidum sepelitur

b Odoran Aimoin. 5. c. 43. Flod. A. 923. Glaber. 2. c. 2.
d Fragm. Chron. Flor. à Pith. edit.

sepelitur, anno regni 13. atque eodem anno 936. *Henricum Aucupem Germaniæ* Regem excessisse suprà docui; ac *Flodoardus* eo ipso Lunam defecisse scribit pridie Nonas *Septembris*. Hunc *Urspergensis Abbas* perperam cum *Rodulpho* altero confudit; quem ab *Italis* ad regnum vocatum, & ab *Hugone* pulsum esse, antè significavimus. Sed diversos fuisse non est dubium; idque *Flodoardus* ostendit anno 923. 935. & 937. ubi *Italicensem* istum *Cisalpinæ Galliæ* ac *Jurensem* appellat Regem; & anno 937. altero post *Franciæ* Regem obiisse narrat. A 900. Christi ad 985. a Flod. Aimoin. 5. c. 43.

(*b*) *Ludovicus Simplicis* filius ab *Hugone* revocatus ex *Anglia* regnum adiit anno 936. quem ab transmarina illa peregrinatione *Transmarinum* vulgò nominant. Nihilo quietiùs huic quàm patri *Carolo*, regnum *Heriberti* & *Hugonis* ambitio fecit. *Lotharingiam* tamen, quâ, desperatis rebus suis, *Henrico Germaniæ* Regi *Carolus* cesserat, armis repetens, ab *Othone Henrici* filio depellitur (*c*) anno 939. quo *Gislebertus Henrici* gener *Lotharingiæ* Præfectus cum aliis rebellibus ab *Othone* victus occidit: cujus conjugem *Gerbergam Othonis* sororem in matrimonium *Ludovicus* accepit. b Flod. *Ludovicus Transmarinus.* c Flod. Reg. Herm. Marian. Ursperg. d Glaber 1. c. 15. *Heriberti mors miseranda.* e Flod.

(*d*) *Heribertus Viromanduorum* Comes, homo seditiosus ac perfidus, miserandâ morte periit, admissum scelus in *Carolum* identidem detestans, (*e*) anno 943. (*f*) eodem scilicet, quo *Willelmus* ejus gener *Rollonis* filius *Northmanniæ* Dux. Quam provinciam *Ludovicus* tutoris invadens nomine, *Richardum Willelmi* filium abduxit. Sed eo ab suis recepto, captus ipse postmodùm, *Hugonis* interventu dimittitur. Cujus subinde potentiam non ferens, *Othonis* conjugis suæ germani implorat auxilium. Qui (*g*) anno 948. ingenti in *Gallias* ducto exercitu, expugnatisque aliquot oppidis, & obsessâ frustrà *Rothomago*, haud magnum f Willel. Gemm. l. 3. c. 12. Hist. Norm. g Flod. *Otho Imperator in Gallias irrumpit.*

A 900. Christi ad 985. gnum operæ pretium tulit; (*a*) tametsi *Germani* Scriptores expeditionem illam in majus extollant.

a Ursperg. VVitich. 2. Alber. Krant. 3. c. 23. Obiit denique *Ludovicus* anno (*b*) 954. (*c*) *Septembri* mense cùm admisso equo lupum insequens, & in terram collapsus, attrito corpusculo, in lepram incidisset. Sepultus est *b* Flod. Aimoin. 5. c. 43. *Durocottori Remorum* in basilica *S. Remigii* (*d*) Filios ex *Gerberga* suscepit duos, *Lotharium*, *c* Aimoin. ibid. & *Carolum*. Annos illi 16. *Aimoinus* assignat; sed biennio ampliùs imputatur.

d Aimoin. 5. c. 44. *Lotharius* paterni simul regni & calamitatis hæres orsus est (*e*) anno 954. pridie Idus *Novembris Remis* inunctus, regiæque maje- *e* Flod. Odoran. statis imaginem ad annos circiter duos & triginta sustinuit. (*f*) Anno hujus tertio, *Christi* 956. mortuus est *Hugo Magnus Aurelia-* *f* Orderic. Utic. l. 1. Aimoin 5. c. 44. *nensis*, Dux *Francorum* 15. Calend. *Julii*, & in Basilica *S. Dionysii* ad urbem sepultus, filios tres reliquit ex (*g*) *Hathuide* Othonis *g* Sigeb. A. 965. Imperatoris sorore, *Hugonem Capetum*, *Othonem*, & *Henricum*, filiam *Emmam*, quæ *Richardo Northmannorum* Duci nupsit. *Hugo Fran-* Glab. 1. c. 4. *corum* Ducatum post patrem sortitus est. *Otho* *h* Flod. A. 960. *Burgundiæ*, post *Gislebertum*: *Othoni* paulò pòst *i* Flod. mortuo successit *Henricus*.

Lotharii cum Othone bellum. (*h*) *Lotharius* anno 955. cum *Hugone M.* bellum gessit in *Pictonibus* adversus *Willelmum* Ducem. Tum *Lotharingiæ* sive *Interamnensis* *k* Sigeb. *Belgicæ* recuperandæ caussâ, quam *Otho* II. *l* Sigeb. *Carolo* fratri ipsius (*i*) anno 977. permiserat, Herm. Lamb. *Othonem Lotharius* oppugnavit. Quem de Aimoin. 5. c. 45. improviso *Aquisgrani* fortè morantem & imparatum opprimens, conjecit in fugam (*k*) VVil. Nang. Chron. anno 978. Hanc ignominiam ut aboleret *Otho*, *Remorum*, ac finitimarum civitatum, & *Pa-* *m* Sigeb. Aimoin. Orderic. Utic. 1. Glab. c. 3. *risiensium* agros infinito pervagatus exercitu, (*l*) dum *Axonam* fluvium in reditu transmittit, insequente *Lothario*, cum impedimentis haud paucos milites amisit.

(*a*) Ali-

(*a*) Aliquantò pòst *Lòtharius* cum *Othone* colloquio habito super *Charum* fluvium, *Lotharingiam* ei remisit: quo facto principum ab se voluntates alieniores reddidit. (*b*) Itaque post annos aliquot, eâdem iterum tentatâ, captoque *Virduno*, sed mox reddito, decessit, (*c*) anno 986. ac *Remis* sepultus est, in basilica *S. Remigii.* A. 900. Christi ad 985. *a* Sigeb. Aimoin. *b* Sigeb. A. 984. *c* Sigeb. *d* Sigeb.

Postremus è *Caroli* genere *Ludovicus Lotharii* filius, anno 986. iniit regnum, *Hugoni* à moriente patre commendatus, ac nullâ re gestâ celebris, sine prole *Compendii* mortuus, in Ecclesia SS. *Cornelii* & *Cypriani* sepelitur anno 987. In eo *Caroli* progenies, ac secunda Regum familia desiit, anno post inaugurationem *Pipini* 235. VVil. Nang. Chron. *e* Aimoin. 5. c 45. Odoran. Orderic. Utic. L. 1. *f* Sigeb.

Nec illud omiserim, duas in Annalibus super *Lotharii* & *Ludovici* regno sententias occurrere. (*d*) Alii *Lothario* annos 22. circiter adscribunt, mortuumque faciunt anno *Christi* 976. *Ludovico* porrò ejus filio 9. annos assignant. (*e*) Alii longè & numero & auctoritate potiores nobiscum faciunt. Ivo Carn. in Chron. VVil. Nang. Chron. Aquit. apud Pith.

(*f*) *Ludovico* sine prole defuncto, regnum ad *Carolum* ejus patruum *Ludovici Transmarini* filium jure pertinebat, qui tum *Lotharingiæ* Dux erat, ex anno 977. ut refert *Sigebertus*, ideo factus, ut *Lotharii* fratris conatibus obsisteret, in eumque *Francorum* inclinabant studia. Sed dum ille cunctando *rem ad consilium defert*, (*g*) ut *Sigebertus* ait, (*h*) in *Hugonem Capetum* rerum summa transfertur. Qui *Hugonis Magni*, cognomento *Abbatis*, filius erat ex *Hauvide* sorore *Othonis* primi ejus nominis Imperatoris. Quam a d principum auctoritatem *Ludovici* quoque postremi è stirpe magni *Caroli Francorum* Regis voluntas accesserat; qui (ut *Odorannus* scribit (*k*) regnum moriens *Hugoni* donaverat. (*l*) Igitur anno 987. regium *Hugo* insigne cepit *Noviodumi* in *Belgica*, Fragm. Fol. 1. Chr. apud eumd. *g* Aimoin. Suppl. l. 5. c. 44. Sigeb. Naug. *h* Anno 987. & Nang. *i* Glab. l. c. 1. Odoran. *k* Odor. à Pith. edit. *l* Fragm. Flor. ab Pith. edtum.

A. 900. Christi ad 985.

(*a*) & 5. Nonas *Julias* apud *Remos* est inunctus. Quod ægrè ferens *Carolus* bellum in eum haud cunctanter movet, ac *Laudunum* imprimis occupat (*b*) anno 988. Cæterùm in eodem oppido brevi pòst obsessus ab *Hugone*, (*c*) secundo obsidionis mense subitâ è portis eruptione factâ, haud paucos interficit; reliquos perterritos cum *Hugone* in fugam conjicit, urbem obsidione liberat. *Durocottorum* exinde *Remorum* capit proditione *Adelgarii* Presbyteri, anno (*d*) vel 989. (*e*) vel sequente, (*f*) atque in ea urbe *Arnulphum* Episcopum constituit *Lotharii* fratris sui ex concubina filium, *Adalberone*, qui tum ei præerat Ecclesiæ, *Lauduum* abducto, ubi paulò pòst excessit è vita. (*g*) *Hugo* verò quàm maximis contractis copiis inclusum *Lauduno* cum uxore suâ *Herberti Trecarum* Ducis filia *Carolum* oppugnat. Dicitur tunc (*h*) *Ascelinus*, sive (*i*) *Anselmus Laudunensis* Antistes, ex intima *Caroli* amicitia, ejusque consiliorum particeps, fœdam rem fecisse; quippe *Hugonem*, ut ferunt, noctu in urbem introduxit, eique *Carolum* prodidit, (*k*) per dies sanctioris hebdomadæ. Est inter epistolas *Gerberti* qui ad *Romanum* Pontificatum evectus *Silvester* dictus est ejus nominis secundus, epistola quædam ad *Azolinum*, sive *Ascelinum*, *Laudunensem* Episcopum plena acerbitatis ac stomachi; in qua perfidiam illi in Regem exprobrat; non utique in *Carolum*, quem capitalem habebat hostem; sed in *Hugonem*, cujus filii *Roberti* institutioni præfuerat. Simul *Ascelinum Romam* ad caussam dicendam evocat, ut ex eo conjectura sit, eumdem, qui semel *Carolo* fidem fefellerat, non majorem *Hugoni* postea præstitisse. (*l*) Quanquam *Adalberonem* reperio per id tempus, quo captus est *Carolus Lauduni* Episcopum fuisse.

(*m*) *Hugo Carolum* in potestatem redactum *Aurelianos*

a Id.
b Sigeb. Nang.
c Iid.
d Nang.
e Sigeb.
f Iid.
g Nang.
h Fragm. Hist. Aquit. & Aimoin. 5. c. 44.
i Nang.
k Fragm. Hist. Aquit. à Pith. edit.
De Ascelino Episcopo Laudunensi.
l Gerbertus apud Masson. in Hist. Reg. Franc. & Rober. in Gall. Christi.
m Aimoin. Suppl. 5. c. 44. Nang.

relianos abduxit, ubi turri inclusus diem obiit. Reliquit ex priori conjuge filium (*a*) *Othonem*, qui & *Lotharingiæ* Ducatum post patrem habuit: ex uxore verò altera *Ludovicum* & *Carolum*. Quorum ille *Lotharingiæ* Dux post patrem fuisse proditur ab *Willelmo Nangio*, (*b*) aliisque Scriptoribus. Sed *Sigeberto* plures assentiri video. Ambos istos in carcere natos esse tradunt (*c*) Annales aliqui: (*d*) & à *Francis* expulsos receptum ad Imperatorem habuisse.

A 900. Christi ad 985.

a Sigeb. 991.

b Chr. Dionys. Nicol. Gill. Vide Hailan.

(*e*) Duas præterea filias suscepisse *Carolus* dicitur; *Haridam*, & *Ermengardem*: hæc *Namursiæ* nupta Comiti; ex eaque *Balduinus* originem traxit *Hannoniæ* Comes, cujus filiam *Isabellam Philippus Augustus* conjugem duxit; quæ *Ludovicum* VIII. *Sancti* patrem peperit; ut eâ ratione *S. Ludovici* posteri maternam saltem ab *Carolo Magno* stirpem duxerint. Ita *Willelmus Nangius*.

c Aimoin. 5. c. 44. & Fragm. Aquitan.

d Fragm. Aquit.

e Vill. Nang. Till in Comm.

(*f*) At *Hugo* conceptum in *Arnulphum Remensem* expromens odium dedit operam, ut is, Concilio Episcoporum apud *Remos* coacto, loco moveretur; eumque *Aurelianis* in carcere annos tres detinuit; ac *Gerbertum*: quo, ut dixi, præceptore usus erat *Robertus* ejus filius, illi successorem dedit anno 992. Quâ re commotus *Joannes* XV. *Romanus* Pontifex, Episcopis omnibus, qui id fecerant, sacris interdixit, effecitque, ut, summoto *Gerberto*, in integrum restitueretur *Arnulphus*. Quod sub *Gregorio* Papa, & *Roberto* Rege perfectum esse (*g*) *Aimoinus* indicat.

f Aimoi. 5. c. 45. Sigeb. A. 992.

Cluniacensis Ordo seculo isto cepit initium à *Bernone* Abbate *Gigniacensi*, viro illustri: quem anno 912. morientem ait *Sigebertus*, *Odonem* olim Musicum, *Cluniacensis* Abbatem Cœnobii fecisse. *Odonem* porrò 937. decessisse, eique successisse *Ademarum*: huic anno 943. *Majolum*: tum *Odilonem* anno 992. idem *Sigebertus* affirmat.

g In Vita S. Abbon. Flor. c. 11.

CAP. XVII.

A 984. Christi ad 1106. *De rebus Occidentalis Imperii sub* Othone *III.* Henrico *II.* Conrado, Henrico *III.* & *hujus schismate, ab anno* Christi 984. *ad* 1106.

PUer admodum in *Germania* regnavit *Otho* *Otho III.* III. (*a*) anno 984. Imperatoris titulo co- *a* Otho Frising. 9. c. 25. Lamb. Herm. ronâque *Romæ* donatus à *Gregorio* V. Pontifice anno 990. biennio post (*b*) *Crescentium* per honorem Consulatus in eadem urbe tyrannicè grassantem, & inexpugnabili septum arce, *b* Lamb. capitis damnavit. Cujus uxorem in matrimo- *c* Lamb. Glaber. l. 1. c. 4. Gotfr. Viterb. Crantz. nium acceptam postea dimisit. Nam priorem *Augustam Mariam Aragonum* Regis filiam admirabili exemplo justitiæ apud *Mutinam* flammis addixisse fertur; quod ita contigisse narrant. (*c*) Fortè Imperatrix non minùs casti *Memorabile justitiæ specimen in Othone.* quàm formosi Comitis amore capta, ab eo repulsa cùm esset, hunc ipsum illius, quod designarat, tentati flagitii apud virum detulit; qui in juvenem extemplò capitalem sententiam *d* Vide Bellarm. l. 3. 3. Transf. Imp. c. 1. Baron. A. 996. dixit. Comitis uxor, quam rei totius consciam moriturus fecerat, Imperatorem in tribunali jus dicentem adiens, coram & viri innocentiam & Imperatricis scelus aperuit; & ad utriusque fidem faciendam, candentem manu laminam illæsâ contrectavit. Quo indicio convicta Imperatoris uxor impudicitiæ simul & calumniæ pœnas incendio dedit.

e Vita S. Steph. apud Sur. 15. Aug. Bonfin. Dec. 2. l. 1. (*d*) Fama est eodem imperante *Gregorium* V. Imperatoris creandi jus certorum principum suffragiis illigasse; quos & numero septem vel iste ipse, vel successor ejus quispiam, constituisse creditur. (*e*) *Hungari* & *Transsylvani* sub eo *Christianam* amplexi sunt fidem.

f Vita ejus 20. Aug. *g* Sigeb. Viri per id tempus sanctissimi vixere, *Romualdus Adalbertus* in *Prussia* martyrium passus, (*f*) *Stephanus Hungariæ* Rex, (*g*) *S. Majolus Cluniacensi* Abbas ex anno 943. Doctrinâ

præ-

præstitit *Gerbertus* ex *Remensi* & *Ravennati* sede ad *Romanam* evectus ab *Othone* anno 999. sub *Silvestri* II. nomine (*a*) Mortuus est *Otho* anno 1002. *Januarii* 23.

A. 984. Christi ad 1106. *a* Lamb. Herm.

(*b*) *Othone* sine liberis defuncto, *Henricus Bavarus* ejus nominis secundus ab *Aucupe*, Imperatorii tituli primus, annos imperavit circiter 23. Insignia sumpsit Imperii (*c*) anno 1014. à *Benedicto* VIII. (*d*) quo tempore *Græci* cum *Northmannis*, & cum utrisque *Saraceni* de *Apuliæ* possessione certabant. *Northmanni* sub initium ferè Imperatoris *Henrici* in eam oram *Italiæ* adventare cœperant. Quod ut gestum sit, non abs re fuerit exponere.

b Dithm. 7. Joan. Villan. *c* Herm. Lamb. Sigeb. Vrsperg. *d* Land. Collen. l. 3. p. 96.

(*e*) Scribit *Leo Ostiensis* anno septimo *Arnulphi Casinensis* Abbatis, cujus annum tertium congruere dicit anno *Christi* 1014. ut primus sit *Christi* 1012. *Northmannos Apuliam* incursare cœpisse; (hic erit annus 1018.) cùm ante annos fermè sedecim eò primùm advenissent. Quippe sub annum *Christi* 1002. *Northmanni* quadraginta ex *Hierosolymitana* peregrinatione redeuntes *Salernum* appulerunt, egregio corporis habitu, belloque strenui. Tum oppidum à *Saracenis* obsidebatur; eratque in eo *Gaimarius* Princeps, quem *Northmannicæ* fuisse stirpis *Pandulphus Collenutius* est auctor in tertio *libro*, qui jam tum ex anno *Christi* 900. per *Æmiliam*, *Flaminiam*, *Tusciam*, & *Campaniam Northmannorum* arma inferri cœpisse narrat. Ergo illi quadraginta cùm à Principe arma & equos impetrassent, eruptionem in hostes fecerunt, ac plurimis interfectis, reliquis in fugam conjectis, mirabilem victoriam adepti sunt.

e Lib. 2. Chr. Casin. c. 38. c. 31. *Northmannorum adventus in Apuliam.*

Tanto obstrictus beneficio *Gaimarius*, magnis oblatis muneribus, ac majoribus ostensis, retinere illos apud se studuit. Sed cùm neutrum obtinuisset, quòd & ex solo Dei amore gratuitam hanc, à se collocatam operam dicerent,

A. 984. Christi ad 1106. cerent, neque à patria diutiùs abesse possent, legatos cùm eis proficisci jubet, qui citrea mala, & id genus alios regionis illius fructus, cum pretiosis vestibus, equorumque phaleris ostentantes, ad fertilem tantorum bonorum adeundam provinciam *Northmannos* excitarent. Fortè sub idem tempus evenit, ut *Giselbertus* & *Willelmus Repostellus* summo inter *Northmannos* loco nati à se invicem diffiderent, & *Giselbertus* coram ipso Duce *Northmanniæ Roberto* in venatu *Repostellum* occideret. Qui *Roberti* ac propinquorum *Repostelli* iram veritus, cum quatuor fratribus suis *Rainulfo*, *Asclittino*, *Osmundo*, ac *Rodulfo*, aliisque Nobilibus, *Salernitanos* legatos in *Aliam* secutus est. (*a*) At *Willelmus Gemmeticensis* Manachus eum, qui cædem fecit, *Osmundum Drengorum* nominat. Ubi in *Italiam* pervenerunt, ad *Pandulphum Capuæ* Dynastam adjunxere sese; ac sub eo aliisque Principibus stipendia faciëntes, contra *Græcos* & *Saracenos* utilem & gloriosam navarunt operam. Nec suas res interim neglexerunt. Nam *Apuliæ* potiti oppidis aliquot, suæ gentis Duces sibi præfecerunt, quorum primus *Turstinus* cognomento *Scitellus* à *Willemo* traditur. (*b*) *Pandulphus Tristanum* vocat, qui ejus successores ad *Robertum* usque *Viscardum* memorat, paulò secùs ac *Willelmus*. (*c*) *Tancredus* quidam in *Northmannia* fuit, qui ab *Alta villa* cognomen accepit. Hic duabus ex uxoribus filios susceperat duodecim, *Sarnum*, *Gotfredum*, *Drogonem*, *Tancredum*, *Guillelmum Ferrabrachium*, *Humfredum*, *Robertum Wiscardum*, *Rogerium*, *Richardum*, *Gotfredum* alterum, *Frumentium*, *Molugelum*. Ex his *Guillelmus Ferrabrachius* ab iis *Northmannis*, qui *Apuliam* incolebant, Dux eligitur; qui *Saracenos* pariter *Græcos*que debellavit. (*d*) *Saraceni* rursus *Apu-*

a Lib. 7. cap. 3.

b Lib. 3. p. 24.

c Pand.

d Pand. 3. p. 96.

A 984. Christi ad 1106.

Apuliam adorti, divisis bifariam copiis, eodem tempore *Capuam* & *Barium* oppugnant. Sed *Barium Gregorius Græcorum* Dux, *Venetorum* adjutus viribus, obsidione solvit. *Capuæ* opem attulit *Henricus* Imperator, qui *Romæ* tunc erat, & à *Benedicto* Pontifice anno 1014. ut paulò antè demonstravi, coronam acceperat. Is, *Saracenis* devictis, *Græcos* eodem impetu compressit, ac *Trojam* iis eripuit; quod oppidum nuper in *Apulia* conditum ab illis fuerat, atque ita pacem *Italiæ* reddidit. Ita *Pandulphus*. (*a*) At *Leo Ostiensis* hanc Imperatoris expeditionem, quâ *Trojam* eodem illo anno, quo condita est à *Græcis*, deditione cepit, Dominicæ Incarnationis anno 1022. accidisse scribit: (*b*) quo tempore cùm in *Casinense* Monasterium venisset, ibidemque graviter ex calculo laboraret, noctu ei S. *Benedictus* apparuit, fidemque fecit suum in eo loco jacere corpus, de quo hactenus dubitabat, & eodem momento sanitatem illi reddidit.

(*c*) Brevi postea sanctitate pollens perpetuum cum *Kunegunde* servatum in matrimonio virginitatis florem in cœlum extulit (*d*) anno 1024. tertio Eidus *Julias*, & in *Bambergensi* Ecclesia, quam cum Episcopio ibi construxerat, est sepultus. (*e*) Hic cum *Stephano Hungariæ* Rege peræquè sancto affinitate junctus est, datâ ei in matrimonium sorore *Gisiâ*. Cujus studio *Hungari Christianam* ad fidem conversi. Hoc Imperatore S. *Abbo Floriacensis* Abbas in *Vasconibus*, dum rixantibus inter se medius intervenit, confossus, inter Martyres adscribi meruit (*f*) anno 1004. Indictione 2. *Novembris* 13. multis post obitum prodigiis illustris redditus. (*g*) S. *Heribertus Coloniensis* Episcopus eodem imperante moritur anno 1021. (*h*) Sequens annus novo & compendiosiori Musicæ generi dedit initium, inventore *Aretino* Monacho *Guidone*: à quo notæ illæ sex,

a Lib. 1. c. 40. & seq. Idem habent. Herman. Ursperg.
b Id. c. 44.
c Leo Ost. l. 2. c. 47 &c.
d Herm. Sigeb. Lamb. Otho Fris. l. 6. c. 27. Ursperg.
e Sigeb. 1016.
f Aimoin. in ejus Vita cap. ult. Glab. 3. c. 3. Sigeb.
g Herm. Sigeb.
h Baron. Sigeb. anno 1028.

quibus

A 984. Christi ad 1106. quibus hodie utimur, institutæ feruntur.

Conradus. a Herm. Maria. + Urſperg. Sigeb. b Id. c Glaber. Herman. Burgundia regnum eſſe deſinit.

(*a*) *Conradus* anno 1024. *Germaniæ* Rex, Imperator anno 1026. ſalutatur. Ad hunc *Rudolphus Burgundiæ* Rex moriens coronam ſuam cum regno deſtinavit (*b*) anno 1032. quod ille anno ſequente adiit, (*c*) quo Sol defeciſſe traditur *Junii* 29. horâ 6. *Sigebertus*, qui id anno 1034. aſſignat, *Rodulphum* ait offenſum *Burgundionibus*, quòd in Regem ſuum inſolentes eſſe pergerent, regnum ſuum in *Conradum* transtuliſſe; quod ex *Arnulphi* Imperatoris tempore plus centum & triginta annis gentis ſuæ Reges obtinuerant; atque ita denuò *Burgundiam* in provinciam eſſe redactam. Hoc illud *Burgundiæ* regnum eſt, quod anno 890. *Rodulphus* auſpicatus eſt, ut ex *Sigeberto* ſuprà *cap.* 13. meminimus. Id ægrè ferentem *Odonem Campanienſem Rodulphi* ſororis filium narrat *Sigebertus* idem, cùm ab *Conrado* eam provinciam impetrare nequiſſet, contra ipſum bellaſſe, ac *Lotharingiam* oppugnaſſe. Sed ab *Gothelone* Duce apud *Barum*, magna cum ſtrage *Francorum*, victum in acie cecidiſſe; (*d*) quod in annum incidit 1034. Biennio pòſt obiit *Conradus* pridie Nonas *Junias*, ac *Spiræ* ſepultus eſt. (*e*) Quem annum Solis defectio illuſtrem facit undecimo Calend. *Septembris*, horâ ſextâ, feriâ 4. in Annalibus notata, anno *Chriſti* 1039. Imperavit annos 15. (*f*) *Conrado* regnante obiit ſancta *Kunegundis* anno 1038. eodemque *S. Stephanus Hungariæ* Rex, cui *Petrus* ſucceſſit.

d Herm. Lamb. Urſperg. Sigeb. e Glaber. 4. c. 9. Herm. Urſperg. Sigeb. f Herm. Marian.

g Marian. Herm. Lamb. Urſperg. Glab. 3. c. 2. & 4. Sigeb. Henricus III. h Leo 2 Oſt. c. 20.

(*g*) *Henricus* Imperatorum eo dictus nomine ſecundus, Regum tertius, *Conrado* patri ſubrogatus eſt anno 1039. à quo *Bohemi* bello ſubacti, nec non & *Hungari*, qui *Petro* Rege ſuo ejecto *Ovonem* ſibi præfecerant. Sed hoc *Henrici* armis expulſo, *Petrus* in integrum reſtitutus eſt. (*h*) Ab hoc Imperatore *Leo* IX. Pontifex *Beneventum* accepit, eâ lege, ut *Bambergen*-

ſis

sis Ecclesiæ tributum remitteret. Floruit hâc ætate *Marianus Scotus* nobilis Chronologus qui anno 1056. *Fuldensem* se Monachum factum esse testatur. (*a*) Moritur *Henricus* anno 1056. tertio Nonas *Octobres*, cùm regnasset annos 17. (*b*) Reliquit ex *Agnete Willelmi Pictavorum* Comitis filia *Henricum* hæredem. Hoc imperante *Petrus Damianus* eruditissimus ac sanctissimus est habitus, (*c*) qui anno deinde 1057. ab *Stephano* X. Cardinalis & Episcopus *Ostiensis* est factus.

A 9841. Christi ad 1106.

a Marian. Lamb.
b Glab. 5. c. 1.

Anno *Christi* 1056. *Henricus* Imperatorum eo nomine III. Regum *Germaniæ* IV. (*d*) quinquennis puer regnum auspicatus est, quod magno *Christianæ* rei damno ad duos & quinquaginta perduxit annos. Fœdo quippe ac perpetuo ferè dissidio ab *Romano* Pontifice divulsus est, (*e*) quòd Episcopos & Abbates partim pretio, partim privatâ auctoritate constitueret, quam *investituram* appellant vulgò. Præcipuum illi cum *Gregorio* VII. ingentium animorum Pontifice certamen fuit: qui (*f*) anno 1073. *Alexandro* II. successit, *Hildebrandus* antea dictus. Initium Schismatis factum est (*g*) anno 1076. quo *Gregorius Henrico* communionem sacrorum interdixit. (*h*) Eumdem sequente anno reconciliatum, sed ad pristinos mores subinde reversum, denuò sententiâ suâ perculit. (*i*) Interim *Saxones* ab *Henrico* deficiunt, & *Rodulphum Sueviæ* Ducem Regem eligunt, qui *Henricum* (*k*) primò conjecit in fugam anno 1080. sexto Calendas *Februarii*: at secundo in congressu, fugato itidem ipso, cùm inter primos fortiter pugnaret, occubuit Idibus *Octobris*, victoriâ penes suos relictâ, (*l*) eodem anno 1080. Quo *Henricus Guibertum Ravennatem* Episcopum ab *Gregorio* triennio antè anathemate damnatum, in Conciliabulo suorum Papam constituit; à quo & *Romæ*, in arce *S. Angeli Gregorio* intercluso, insignia sumpsit imperii (*m*) anno 1084. ipso die Paschatis.

c Leo Ost. 2. c. 202.
Henricus IV.
d Lamb.
e Willelm. Tyr. l. 1. c. 13.
f Lamb. Bertol.
g Sigeb. Bertol.
Schisma Henrici.
h Bertol.
Joan. Vill. 4. c. 21.
i Otho Fris. 5. c. 35.
k Bertol. Leo Ost. 3 c. 8.
l Marian.
Guibertus Antipapa.
m Bertol.

Rursus

Rursus *Catholicarum* partium fœderati principes *Hermanno Lotharingo* regnum deferunt (*a*) anno 1082. qui (*b*) anno 7. *Christi* 1088. Indict. 12. obiit in *Lotharingia Metisque* sepultus est. (*c*) Triennio antè, hoc est anno 1085. Indict. 8. octavo Calendas *Junias* moritur *Gregorius*. *Guibertus* verò (*d*) anno 1100. Neque tamen hujus morte factionum studia restincta sunt, superstite adhuc *Henrico*. (*e*) Qui tandem ab *Henrico* filio imperio spoliatus anno exeunte 1105. ipso *Christi* natali die, profugusque, *Leodii* decessit anno 1106. septimo Idus *Augusti*, feriâ tertiâ, ætatis 56.

A 981. Christi ad 1105.
a Marian. Bertol. Sigeb.
b Bertol.
c Bertol. Leo Ost. 3. c. 46.
d Sigeb.
e Otho Frisi. 7. c. 11. & 12. Ursperg.

Præclarum ac fidele per hos tumultus obsequium *Romano* Pontifici præstitere *Northmanni* Duce *Roberto Wiscardo*, cùm jam *Apuliam*, *Græcis* ereptam ad suam potestatem adjunxissent (*f*) ex anno 1041. quo *Arduinus* quidam *Longobardus Duclianum Græcorum* ducem aliosque *Northmannorum* auxilio superavit, unde factum, ut illi *Apuliâ* potirentur. Ac primùm *Guillelmus*, de quo suprà mentionem attigi, *Tancredi* filius, tum *Drogo* gentis principes fuerunt. *Drogoni Hunfridus* successit; huic *Robertus Wiscardus*; qui omnes fratres fuerunt. (*g*) *Robertus Apuliâ* minimè contentus, *Calabriam* & *Siciliam* subegit armis. Ob id sacrorum usu à *Gregorio* VII. *Romano* Pontifice interdictus (*h*) anno 1074. ac septimo pòst reconciliatus anno, qui fuit 1080. provincias illas omnes beneficiario ab eo jure ac vectigales obtinuit. Pacem hanc secundissimus rerum cursus excepit. (*i*) Sequenti anno cum millibus armatorum quindecim trajecto mari, contra *Græcorum* Imperatorem *Alexium* contendit in *Thraciam*: occurrentemque sibi cum centum ac septuaginta millibus prælio superavit. (*k*) *Alexius* magnâ pecuniæ vi cum *Henrico* Imperatore pactus est, ut imminentem Orientis imperio *Robertum* bello distineret anno

Roberti Wiscardi res gesta.
f Leo Ost. 2. c. 68. Will. Gemm. l. 7. c. 30.
g Leo Ost. Otho Frisi. 1. de gest. Frid. c. 3.
h Greg. ep apud Baron.
i Leo Ost. 3. c. 48. Zon. in Alexio.
k Bertol.

anno 1084. Quam ille pecuniam contra jurisjurandi religionem, ad conciliandos sibi *Romanorum* animos, largitionibus insumpsit; cùm quidem *Lateranense* palatium, cum *Guiberto* Antipapâ, quintâ feriâ ante Palmarum Dominicam occupasset, *Gregorius* verò se in arcem *S. Angeli* recepisset. Quibus (*a*) auditis *Robertus* post Calendas *Majas* cum exercitu ad Urbem advolans, *Henricum* ita perterruit, ut is raptim ex Urbe fugiens, contento cursu in *Germaniam* properaret. *Robertus* rebelli urbe direptâ, & incendio magna ex parte consumptâ, *Gregorium* ex arce detraxit incolumem, ac *Salernum* abduxit; ubi & mortuus est. *Robertus* quoque circa idem tempus excessit mense *Julio*. Sed annus, ob Scriptorum dissensionem, penè incertus est. Nam (*b*) alii 1082. (*c*) alii sequenti mortuum volunt. (*d*) *Leo Ostiensis* 1084. designare videtur. *Bertoldus* 1086. (*e*) quidam 1085. Magno & excelso fuit animo, ac militari laude præcellens, perbrevi spatio res suas majorem amplificavit in modum. (*f*) Commendatur & illius in Deum Sanctosque pietas, quam multis & ingentibus donariis testatam reliquit.

A 984. Christi ad 1106.

a Bertol. Leo Ost. 3. c. 52. Pand. 3. Joan. Villan. 4. c. 17.

b Pand 3. p. 108.

c Fazel.

d Lib. 3. c. 56. collato cum 64.

e Baron. ex Romualdo.

f Leo Ost. 3. c. 57.

CAPUT XVIII.

De Orientalis Imperii rebus ab anno 976. ad 1118.

(*g*) Zimisce mortuo anno 975. ad *Basilium* & *Constantinum Romani* junioris filios redit imperium; quod *Basilius* annos 50. tenuit: triennio ampliùs *Constantinus*. Haud pauci contra eos tyrannidem usurparunt; imprimis *Bardas* cognomento σκληρὸς, id est *durus*, qui cum *Saracenis* fœdus affinitate sanxit. Tum *Bardas Phocas*, à quo *Durus* per dolum interceptus, eodem *Phocâ* Indict. 2. anno 989. in pugna interfecto, Imperatori reconcilia-

g Curop. Cedren. Zonar. Glyc.

A. 976. Christi ad 1118. *Basilius Imperator.* conciliatus est. His expeditus negotiis *Basilius*, pacatâ *Syriâ Bulgariam* diuturno bello sibi subjecit, *Samuele* Rege devicto: 15000. militum excæcata ad eum remisit, singulis centuriis uno monoculo præeunte, quorum adspectu perterrefactus *Bulgarus* paulo pòst exanimatus est. (*a*) Proditum est in *Annalibus Aquitanicis*, *Basilium* vovisse Monachum se fore, si vinceret: damnatum voti, quod reliquum vitæ fuit, Monachi cultum sub imperii insignibus occultè gerentem, ab concubitu & carnibus abstinuisse. Mortuus est annos natus 70. Indict. 9. *Decembri* mense, anno *Christi* 1025. Princeps bello strenuus, sed avaritiâ, & rapacitate, *Græcâ*que calliditate præditus. Eo tamen deterior *Constantinus* illius frater triennio supervixit, nullius homo frugis, ac ludis mimisque deditus. Excessit anno 1028. *Novembri* mense, Indict. 12.

a Fragm. Annal. Aquit.

(*b*) *Romanus Argyrus* conjugem priorem coactus relinquere, cum *Zoë Constantini* filia cepit imperium. Initio moderatum se ac justum præbuit; sed in pejus immutatis moribus, infinitis exactionibus privatorum exhausit opes. *Syriam* ab superioribus Imperatoribus receptam culpâ suâ perdidit, quam *Georgius Maniaces* dux fortissimus utcumque retinuit. Periit insidiis *Zoës* uxoris anno 1034. *Aprilis* 11. feriâ 5. majoris hebdomadæ, ut est apud *Curopalatam Græcum*. Nam *Cedrenus*, qui hunc exscripsit, hoc loco depravatus est. Imperavit annos 5. menses 6.

b Curopal. Cedren. Zonar. &c. *Romanus Argirus*

(*c*) *Michaël Paphlago Zoës* adulter, quâ instigante *Romanum* interfecerat, malè à Dæmone vexatus totum ferè transegit imperii tempus, quod annorum fuit 7. mensium 8. Desperatâ salute corporis, animo decrevit consulere, atque in Monachum detonsus anno 1041. obiit, *Decembris* 10. Indict. 10. parricidium suum magno dolore detestatus. Hic *Zoën* redegit in ordi-

c Iidem. *Michaël Paphlago.*

in ordinem. *Georgius Maniaces Siciliam* de *Saracenis* eo imperante recuperavit. Sed cùm falsis ex calumniis in vincula conjectus esset, eo absente perdita *Sicilia* est. Quam ad calamitatem *Bulgarorum* accessit defectio. A 976. Christi ad 1118.

(*a*) Exstincto *Paphlagone*, summa rerum in *Zoën* recidit; quæ imparem tanto ponderi sciens esse fœminam *Michaëlem Calaphatum Cæsarem*, *Stephani*, qui rem *Siculam* perdiderat, filium adoptavit, ac fecit *Augustum*: jurejurando ab eo priùs accepto, matris illam se loco ac dominæ semper habiturum. Hujus oblitus pacti, *Zoën* amoliri cupiens, dum vulgi pertentat animos, ejus in *Zoën* ac *Theodoram* sororem accendit studia. In quas subitò translatum est imperium, cujus spes *Calaphato* cum oculis in perpetuum est erepta. Id evenit anno 1042. Indictione 10. Imperavit menses 4. dies 5. *a* Iid. *Michaël Calaphatus*

(*b*) *Constantinus Monomachus* ab *Zoë* tori pariter & imperii consors adhibitus, eodem anno 1042. *Junii* 12. coronatur. Magnæ hoc Imperatore clades à *Græcis* acceptæ sunt. Primùm à *Suevis* malè multati sunt, cæsis quadraginta millibus. Tum ab *Northmannis* in *Apulia*, quorum auxilio *Georgius Maniaces* rebellavit; quo postmodum sublato, iidem in *Apuliæ* possessione mansere *Northmanni*. *b* Iid. *Constantinus Monomachus.* *Northmanni Apuliam obtinent.*

Per idem tempus *Turcæ* sub *Muhammede Saraceno Persarum* Principe stipendia merentes ab illo deficiunt: eoque sæpè devicto, ac tandem mortuo, *Persidem* invadunt, quorum primus *Sultanus Tragolipaces Mucaletus* à *Curopalata* nominatur. *Constantini* Imperatoris impensis *Hierosolymitanum* templum Dominicæ resurrectionis à fundamentis instauratum est anno 1048. ante 57. annos à *Saracenis* eversum, ut scribit (*c*) *Wilhelmus Tyrius*. Moritur ex morbo, cùm imperasset annos 12. Indictione 8. anno 1054. *Theodora* post hunc uno *Turcæ Persidem occupant.* *c* Lib. 1. c. 7.

A 976. Christi ad 1118. uno regnavit anno, cùm *Zoë* jam obiisset: mortuaq; est anno 1055. Indictione 9. *Augusto* mense.

a Ep. 1. Leon. Sigeb. b Leo P. Ep 7. & 8. Leo Ost. 2. 89. Sigeb. c Vide Baron. d Iid. (*a*) *Constantino* imperante *Michaël Cerularius* Patriarcha *Constantinopolitanus Romanam* Ecclesiam scriptis oppugnavit anno 1053. quem *Leo* Pontifex eruditè confutavit. (*b*) Sequente autem anno legatos *Constantinopolim* misit, *Humbertum* Episcopum *Silvæ candidæ*, hominem illâ ætate per eruditum, & *Fridericum*, ambos Cardinales, cum *Petro Amalphitano* Episcopo. (*c*) Qui perbenignè auditi ab Imperatore, *Nicetam Studiensem* Monachum, quæ contra *Latinos* temerè scripserat, retractare coëgerunt. *Michaëlem* verò Patriarcham in errore pertinacem publicè damnarunt.

Michaël Stratioticus. (*d*) Annum haud ampliùs imperium *Michaëli Stratiotico* post *Theodoram* contigit, homini

e Cedr. Zonar. *Isaacius Comnenus.* propter ætatem ac rerum imperitiam minimè omnium idoneo. Sed talem scilicet Palatini spadones eo consilio delegerant, ut esset qui honoris contentus specie rem ipsis imperii ac fructum relinqueret. Dum igitur principes viros contemptum habet ac superbè, eorum in-

Cedreni historia desinit. flammavit odia. Ergo adversus hunc Imperator factus est (*e*) *Isaacius Commenus* octavo *Junii*,

f Zonar. Glyc. Manass. Indictione 10. anno 1057. *Stratioticus* aliquantum cunctatus, Episcopos demùm, quos ad se privatæ persuadendæ vitæ caussâ Patriarcha miserat, interrogavit; ecquod sibi positi imperii pretium foret. Regnum illis cœleste respondentibus, statim purpuram exuit *Augusti* die ultimâ anni 1057. Indict. 10. Ita *Cedrenus*, cujus hîc historia desinit.

(*f*) *Isaacius Commenus Augustus* salutatur anno eodem 1057. Calendis *Septembris*, Indictione ineunte 11. acris ingenii ac celeris, sed arrogantis fuisse dicitur, idemque belli peritissimus. Biennio ac tribus mensibus exactis, desperatâ valetudine, Imperatorem designavit *Ducam*, & in *Studiense* concessit Cœnobium, ubi

ubi ægritudine levatus nihilominus in incepto perstitit. A 976. Christi ad 1118.

(a) *Constantinus Ducas* anno 1059. iniit: commodis moribus, ac prono in justitiam animo, sed hebes ac tardus. Itaque sub hoc impunè grassantibus Barbaris, accisum est imperium. Regnavit annos septem, mensesque sex; relictis cum *Eudocia* conjuge filiis tribus, *Michaële* & *Andronico*, quos privatus genuerat, & *Constantino* eo Imperatore nato, qui *Porphyrogenitus* propterea dictus est. Obiit ergo anno 1067. (b) *Joannes Xiphilinus Trapezuntius* ex Monacho Patriarcha imperante *Constantino* floruit. a Iid. *Constantinus Ducas.* b Zonar.

(c) *Eudocia* contra jusjurandum, quo morienti viro caverat, vitricum se neminem communibus liberis daturam, post septimum mensem *Romano Diogeni* nupsit, forti ac bellicoso viro, cujusmodi tum labantibus Orientis rebus opus esse statuerat. Jurisjurandi porrò syngrapham callidè expressit à Patriarcha; cùm se propinquum illius ad conjugium simulasset expetere. Hic in *Turcas* secundis aliquot factis expeditionibus, ad extremum collatis signis, *Andronici* proditione victus in *Sultani* potestatem venit, à quo benignè acceptum, & honorificè dimissum esse (d) *Græci Annales* memorant. At (e) *Willelmus Tyrius* regium in solium adscendenti, vel descendenti, Barbaro pro scabello fuisse *Diogenem* scribit. c Iid. *Romanus Diogenes.* d Zonar. Glyc. Manass. e VVil. Tyr. l. c. 9.

(f) Interim *Constantinopoli* relegatâ in Monasterium *Eudociâ*, novus creatur *Augustus*. *Diogenes* à *Sultano* dimissus minùs in suis quàm in barbaris humanitatis reperit. Nam contra fidem effossis crudeliter oculis, neque curatis vulneribus, tumente ac vermibus scatente capite, brevi est exstinctus anno imperii 3. superque octavo mense; quod anno 1071. contigisse videtur. f Zonar. Glyc. Manass. VVil. Tyr.

(g) *Michaël Parapinacius Constantini Ducæ* fi- g Zonar. Glyc. Manass.

A. 976. Christi ad 1118. *Nicephorus Botoniates imperium occupat.*

lius vitrico ſublectus eſt anno 1071. Cujus ignavia *Turcis* incremento fuit, qui *Ponticam* oram armis ſubegerunt, quod *Turcomanniæ* regnum appellari cœpit. Eodemque tempore *Nicephori* duo, *Botoniates* & *Bryennius* ille in Oriente, hic in Occidente, ubi *Dyrrachio* præerat, imperium uſurpant. *Batoniates Turcarum* fretus auxiliis regiam prior occupat, ac 25. *Martii* Imperator ſolemni ritu renuntiatur. *Michaël* in *Studienſe* tranſlatus Monaſterium, lacernâ pullâ purpuram mutat pridie Paſchatis, hoſt. eſt 7. *Aprilis*, anno 1078. cùm præfuiſſet annos 6. menſeſque totidem. Sub hoc tempus *Joannes Xiphilinus* obiit, Patriarchatu annis 11. ac ſeptem menſibus functus.

a Zonar. Glyc. Manaſſ.

(*a*) *Nicephorus Botoniates* principatus initio *Bryennium* pacis conditiones omnes ſuperbè reſpuentem per *Alexium Comnenum* fregit, oculiſque privavit, paulò poſt lunarem defectionem, cujus *Glycas* meminit; quæ quidem anno *Chriſti* 1078. *Januarii* 31. horâ 1. poſt mediam noctem *Conſtantinopoli* accidit. Sed dum ingraveſcente jam ætate, ac propter inſitam mollitiem, neque rectè publicam rem tractaret, ipſe, nec idoneos ei Magiſtratus præficeret, in contemptum venit ſuorum; & ab *Comnenis* dignitate ſpoliatus, inter Monachos adſcribitur, cùm imperaſſet annos 3. *Chriſti* anno 1081. In hoc Imperatore *Conſtantinus Manaſſes* hiſtoriam deſinit.

b Zonar. *Alexius Comnenus.*

(*b*) Ex *Comnenis* duobus, *Iſaacio* & *Alexio*, hic natu licèt minor ad imperium pervenit, quòd & gratiâ & bellicæ rei peritiâ præſtaret. Orſus eſt anno 1081. Indict. 4. *Aprilis* 1. feriâ 5. majoris hebdomadæ, ut eſt in *Chronico* à nobis edito unà cum *Breviario Nicephori*. Vafer homo, ac perfidus, & ad replendum ærarium, quod infinitis largitionibus exhauſerat, nullius parcens opibus. Malè hic à *Francis* acceptus eſt: (*c*) primùm ab *Roberto Guiſ-*

c Leo. Oſt. 3. c. 48. Zonar. VVill. Tyr. 1. c. 8. Otho Friſ. l. 7. c. 2.

cardo

cardo, *Apuliæ* Duce, uti superiori *capite* meminimus; quod anno 1081. ineunte *Alexii* regno, contigisse testis est *Zonaras*. Posteà cùm properantibus in *Palæstinam*, *Godefrido* duce, *Francis* obsisteret, maximâ *Græcorum* strage repulsus est anno 1096. Enimverò nihil Imperatore isto totâ hâc nostrorum expeditione fraudulentius & iniquius fuit; nihil ejus successoribus, quamdiu *Christianorum* illic res steterunt, in eos crudelius ac perfidiosius. Vixit annos 70. circiter, ac 37. superque menses 4. & dies aliquot imperavit, obiitque anno 1118. sub mortem destitutus ab omnibus, ne Imperatorio quidem funere est elatus; filio præsertim, quem *Augustum* vivens appellaverat, relicto successore. In hoc historiam suam terminavit *Zonaras*, ac ferè *Curopalates*, quem penes nos *Græcum* habuimus.

A 976. Christi ad 1118.

CAPUT XIX.

Franciæ *res ab anno* 987. *&* Hugonis Capeti *exordio, ad* 1108. *sub Regibus* Hugone, Roberto, Henrico *I.* Philippo; *nec non de* Italicis *motibus*, *& occupata ab* Northmannis Apulia: *tum de* Godefridi Bolionii *in* Palæstinam *expeditione.*

FRanciæ regnum à *Caroli M.* posteris novam ad familiam *Saxonicæ* originis anno 987. transiit, *Hugone Capeto Hugonis M.* filio consensu principum ad eam dignitatem evecto. Quem (*a*) *Willelmus Nangius* materno genere ad *Caroli* stirpem pertinuisse putat. *Mathildem* quippe *Henricis Aucupis* uxorem, *Othonis* I. matrem *Ludovico Arnulphi* filio *Carlomanni* nepote esse genitam. Qua ex *Mathilde* nata est *Henrico Hathuide Hugonis Capeti* mater. Sed id esse falsum, Veterum auctoritas suadet, (*b*) qui *Mathildem Theodorici Saxonis* fuisse filiam,

Hugo Capetus. a Annal. Pith. edit. in Annal. Franc. b VVitich. lib. 1. Luithpr. 4. c. 7. Sigeb. A. 937. Ursperg. Joan. Villan. l. 4. c. 3.

A. 987. Christi ad 1108. filiam, & à *Witikindo* illo, quo cum *Carolus M.* bellum habuit, oriundam esse demonstrant.

Nihil igitur cum *Caroli* stemmate commune *Capetus* habuit. Qui *Carolum Lotharii* filium *Ludovici* fratrem *Aurelianis*, ut dictum est, in custodia tenuit. (*a*) Hic initio novi principatus haud paucos è primoribus adversantes sibi nactus, consilio industriâque pervicit. (*b*) Obiit anno 997. quem

Robertus filius excepit, ex (*c*) anno *Christi* 988. coronæ ac regni particeps jam factus, summâ pietate, prudentiâ, literarum insuper haud vulgari scientiâ præditus. (*d*) Qui incestis cum *Berta* nuptiis *Gregorii* V. *Romani* Pontificis interdicto diremptis, *Constantiam* (*e*) *Willelmi Tolosani* Comitis filiam duxit. *Burgundiam* armis domitam *Francorum* addidit regno. Ædes sacras quamplurimas ac Monasteria condidit, (*f*) inter quæ *Aurelianis* S. *Aniano* dicatum solemni ritu consecrandum curavit anno 1029. Indictione 12. (*g*) Quâ urbe, Rege eodem, incendio consumptâ anno 999. *Arnulphus* Pontifex basilicam *S. Crucis* instauravit primùm sumptibus suis, tum auri vi adjutus maximâ, quam inter fodiendum ibidem reperit. Excessit Rex sanctissimus (*h*) ac multis à Deo miraculis illustris redditus, anno *Christi* 1033. (*i*) decimo tertio Calendas *Augusti*, post dies 21. quàm Sol defecerat; quæ defectio incidit in 3. Calendas *Julias* anni 1033. Sed *Helgaldus* feriâ 3 mortuum ait Regem; cùm 13. Calendas *Augusti* fuerit feria sexta. Regnavit post patris obitum annis 36. In quo vulgati Annales castigandi sunt, qui 33. vel 34. numerant.

(*k*) Ejus corpus *Miloduno*, ubi obierat, in *S. Dionysii* basilicam est illatum. (*l*) Hoc regnante, *Judæorum*, qui *Aurelianis* erant, hortatu, *Babylonis* Princeps templum, quod super *Christi* sepulchrum *Hierosolymis* erat, evertit anno

a Glab. 2. c. 1.
b Fragm. Floriac.
c Glaber Rodolph.
Robertus Rex.
d Fragm. Floriac. Helgald. in Vita Rob. Fragm. Aquit. Pith.
e Fragm. Floriac.
f Helgald. in Vita Rob. p. 73. & 77.
g Glaber. 2. c. 5.
S. Crucis ædes Aurelianis.
h Helgald. p. 77.
i Helgald ib. Glab. 4. c. 9.
k Helgald.
l Glab. 3. c. 7.

no 1000. Quâ *Judæorum* fraude cognitâ, occisis plurimis cæteri *Romano* ex orbe profligati sunt. A 987. Christi ad 1108.

(*a*) Ornabat eâ tempestate *Gallias* rarâ sanctitate parique doctrinâ *Fulbertus Carnotensis* Episcopus. *a* Fragm. Aquit. Hist. Trithem

Anno *Christi* 1033. *Henricus* I. *Francis* regnavit, invitâ *Constantia* matre, quæ *Robertum* juniorem præferebat, designatus à patre. *Henricus I. Rex.* (*b*) *Odonis Carnotensis* Comitis rebelles filios *Terbaldum* & *Stephanum* per *Gotfridum Andegavensium* Comitem vicit, cui *Turonorum* civitatem attribuit. *b* Fragm. Floriac. *Willelmum Nothum Ricardi Northmannorum* Ducis filium fidei commendatum suæ, paternam in ditionem (*c*) anno 1047. restituit, fusis *Nortmannorum* millibus triginta, cùm haud plures ipse tribus millibus haberet. *c* Fragm. Floriac. *d* Fragm. Floriac. Herm. (*d*) *Leo* Papa IX. eo regnante, *Hermeri* Abbatis *S. Remigii* rogatu, in *Remos* pervenit; ubi Monasterium ab illo Abbate conditum solemni pompâ consecravit, anno 1049. *e* Lamb. Herman. Leo Ost. 2. c. 88. (*e*) quo 6. Calendas *Decembris* Dominica fuit. Otho Frif. 6. c. 33 Sigeb. Idem anno 1053. *Northmannorum* in *Apulia* Ducem pacem infimis postulantem precibus, *Germanorum* adjutus auxiliis, aggreditur; à quo 14. Calendas *Julias* acie victus est, interfectis penè ad unum *Germanis*, cùm primâ congressione territi *Longobardi* terga vertissent. 8. de Reg. Ital. Pandul. l. 3. (*f*) *Leo* ab iisdem obsessus quodam in castello, inde *Beneventum* honorificè perductus est, ac tandem dimissus. *f* Iid. & Leo Ost. 2. c. 88. Vitâ functus est *Henricus* (*g*) *Vitriaci* anno regni sui octavo & vicesimo, *Christi* (*h*) 1060. ut ex Diplomatibus liquet: *g* Fragm. Floriac. *h* Aim. 5. c. 47. (*i*) quorum in uno componitur annus 1. *Philippi* cum anno *Christi* 1060. in altero annus 8. ejusdem cum 1068. Indict. 6. Calendis *Augusti*. In tertio annus 14. *Philippi* cum *Christi* 1073. *i* Libr. 3. Orig. Monast. 8. Dionys. c. 12. & seq. Hoc regnante *Casimirus* ex Monacho *Cluniacensi* Rex *Poloniæ* factus sanctissimè vixit.

(*k*) *Henrico* I. ex *Anna Russorum* Regis filia genitus *Philippus* puer regnare aggressus est, tutore ei dato *Balduino Flandrensi* Comite. Cujus nepo- *k* Fragm. Floriac. Aimoin. 5. c. 47.

A 987. Christi ad 1108. nepotem *Arnulphum* à *Roberto* patruo principatu suo ejectum *Philippus* armis restituere conatus, à *Roberto* superatus est; quo in conflictu *Arnulphus* occubuit, anno, ut putat *Sigebertus* 1072. Uxorem (*a*) habuit *Bertam Florensis* Ducis *Frisiæ* filiam, *Roberti Flandrensis* sororem; ex qua *Ludovicum* genuit. (*b*) Quâ deinde repudiatâ, *Bertardam Fulconis Andegavensium* Comitis conjugem adscivit. Ob id ab *Urbano* Pontifice sacrorum interdictus (*c*) anno 1094. biennio pòst, cùm ei cumulatè satisfecisset, cum Ecclesia reconciliatus est. Ab eodem *Urbano* apud *Clarum Montem Arverniæ* oppidum celebrata Synodus est (*d*) anno 1095. mense *Novembri*, Indictione 3. ut ait *Tyrius*: in qua Pontifex ad sacram in *Palæstinam* expeditionem *Christianos* hortatus est, (*e*) *Petri Eremitæ Galli*, qui *Hierosolymis* urgendæ rei caussâ venerat, oratione commotus. Eo veluti classico excitus Occidens variis locis ac temporibus collectos ad eam militiam fudit exercitus.

(*f*) *Godefridus Bolionius* anno 1096. *Augusti* 15. die cum suis profectus, post infinitos labores, (*g*) anno demùm 1099 *Julii* 15. die, feriâ 6. horâ circiter diei nonâ, *Hierosolymam* expugnavit, omniumque suffragiis (*h*) primus Rex electus est. (*i*) Fuit hic *Eustachii Bononiensis* Comitis filius, *Idâ* matre, *Godefridi Gibbosi Lotharingiæ* Ducis sorore; qui sine liberis moriens cognominem sororis filium hæredem ad successorem instituit.

(*k*) *Philippi* mors incidit in annum 1108. tertiò Calendas *Augusti*; regnavitque annis 49. mensibus 2. diebus 7. & in *Floriacensi* Cœnobio sepultus est.

Eo septimum annum regnante, (*l*) magna in *Anglia* rerum facta conversio est, peregrinæ in originis Principem translato imperio; quod hoc ferè modo accidit. *Ethelredus Angliæ* Rex ex veteri *Anglo-Saxonum* stirpe *Emmam* *Ri-*

Philippus Rex Franciæ.

a Fragm. Hist. Franc. à Rob. ad Philipp.
b Sigeb. Aimoin. l. 2. c. 49.
c Berthol.
d Berthol. VVilelm. Tyr. 1. c. 14. Aimoin. 5. c. 48. Platina.
e VVilelm. Tyr. 1. c. 11. & 13.
f VVilelm. Tyr. 1. c. 2. Matth. Paris.
g Tyr. 8. c. 24.
h Tyr. 9. c. 1.
i Id. c. 5. Sigeb. 1089.
k Fragm. Floriac. Aimoin. 5. c. 49.
l VVill. Malmesf. Roger. VVill. Gemm. Neubr. Matth. Paris. Polyd. 7.

Richardi hujus nominis ſecundi *Northmannorum* Ducis ſororem habebat in matrimonio ex eaque *Alfredum* & *Eduardum* ſuſceperat. Hic ab *Suenone Daniæ* Rege victus, atque inſula coactus excedere circa annum 1013. ad *Richardum* confugit uxoris fratrem; cujus auxilio poſt *Suenonis* obitum, ejus filio regnante *Canuto*, regnum recuperat. Sed ab *Canuto* deinde ſuperatus moritur (*a*) anno regni 38. *Chriſti* 1016. Hujus filius *Edmundus* (quem ex *Ethelgina* priori conjuge procrearat) cum *Canuto* pacem eâ conditione fecit, ut regnum ex æquo inter ſe dividerent: quod in ſolidum anno elapſo *Danus* accepit. Non enim uno plus anno regnavit *Edmundus*. Erant *Canuto* ex concubina filii duo, *Haraldus*, & *Sueno*. Ergo, ut legitimam prolem ſibi aliquando ſufficeret, *Emmam Ethelredi* olim conjugem è *Northmannia* revocatam ſibi copulavit; genitoque ex ea *Canuto*, mortuus eſt anno 1036. Hunc *Haraldus* excepit, tum *Canutus*. Quo vitâ functo, regnum *Alfredo Ethelredi* filio defertur, *Danis* occiſis omnibus, octavo & viceſimo anno, quàm *Sueſone* Rege in *Angliam* venerant.

A 987. Chriſti ad 1108.

a Polyd.

Alfredus cùm ad regnum capiendum trajeciſſet in *Angliam*, clam à *Godvino* trucidatur præpotente viro; qui *Thiram Canuti* ſecundi ſororem conjugem habebat, ex eaque *Haraldum* genuerat. Is ut parricidii à ſe ſuſpicionem averteret, auctor *Anglis* fuit, ut *Eduardum Alfredi* fratrem é *Northmannia* excitum Regem facerent. Sic *Eduardus* paternum imperium recepit circa annum *Chriſti* 1043. & *Godvini* filiam *Editham* in conjugium adſcivit: quà cum perpetuum integritatis florem retinuit, multis atque eximiis virtutibus, ac virtutum à Deo teſtibus illuſtratus miraculis, (*b*) ob quæ annis in regno tribus & viginti confectis, menſibuſque ſex, in cœlum receptus

Sanctus Eduardus Rex Angliæ.

b Roger. Par. I.

A. 987. Christi ad 1108. est anno 1066. atque in cœlitum deinde numerum adscriptus. Post hunc *Haraldus Editha* frater regnum occupat; quod cùm vivens *Eduardus Willelmo Notho Northmanniæ* Duci propinquo suo pollicitus esset, hic *Haraldum* traductis è *Northmannia* validissimis copiis acie profligavit, in qua *Haraldus* ipse fortiter pugnans occubuit (*a*) anno 1066. pridie Eidus *Octobres*, Sabbato. Quo ex tempore *Northmanni* deinceps in *Britannia* regnarunt, anno 618. postquàm *Angli* & *Saxones* in eam insulam adventarunt, quod anno 449. accidit.

Hoc sæculo docti ac sancti viri non pauci prodiere. *Hilpericus* eruditum computum edidit anno 1005. (*b*) *Franco* item Scholasticus *Leodicensis* de quadratione circuli scripsit anno 1047. (*c*) *Leo* ipse IX. summâ doctrinâ parique morum integritate vixit, ex *Tullensi* in *Galliis* Episcopo *Romanus* creatus Pontifex, anno 1049. Item *Humbertus* Cardinalis, qui *Græcos* ipsos & *Constantinopoli* coram disputando, & scribendo postea confutavit. *Lanfrancus* ex Abbate *Cantuariensis* factus Episcopus (*d*) anno 1070. & qui ei successit anno 1093. discipulus ipsius *Anselmus*, ambo, sed hic præsertim, sanctitate & literis lucem ætati illi prætulerunt. Atque hic quidem multis pro Ecclesiastica libertate laboribus exsiliisque confectus decessit (*e*) anno 1109. octavo Calendas *Maji*, ipso die *S. Marci* ætatis 76. Pontificatus 16. (*f*) Claruit insuper utrisque ornamentis *Ivo*, (*g*) ex Præposito S. *Quintini Beluacensis*, *Carnotensis* creatus Episcopus ab *Urbano* II. anno 1092. (*h*) S. *Odilo Arvernus* ex *Brivatensi* Cœnobio ad *Cluniacense* translatus post S. *Majolum* anno 993. cùm annos huic sex & quinquaginta præfuisset, migravit in cœlum anno 1048. Calendis ipsis *Januariis*. (*i*) Sanctitatis insuper commendatione celebris fuit *Arnulphus* Cœnobii S. *Medardi* in *Suessionibus* Monachus, atque

a Roger. Malmesf. l. 3. Neubrig. Matth. Paris. VVilelm. Gem. l. 7. 3. 17.
b Sigeb.
c Id.
d Sigeb. Leo Ost. c. 82.
e VVil. Malmesf. 1. Matth. Paris.
f Edinerus in ejus Vita Malmesf. Matth. Par. &c.
g Ivo Ep. 1. Sigeb.
h Sigeb. & Vita ejus apud Sur.
i Sigeb. 1080.

atque ejusdem deinde urbis Episcopus. Nec non *Theobaldus Francus* Nobilis; qui *Vincentiæ* in *Venetis* cellâ conclusus duodecimo pòst anno moritur, ac multis à Deo post obitum miraculis ornatur; cujus ossa in *Gallias* deportata sunt. Meminit *Sigebertus* anno 1050. A 987. Christi ad 1108.

(*a*) Tulit & doctrinæ pariter ac sanctitatis laudem hoc sæculo S. *Bruno Coloniensis*, & *Remensis* Ecclesiæ Canonicus, ac Scholarum Magister; à quo *Carthusiensium* Ordo institutus est anno 1086. adjuvante *Hugone Gratianopolitano* Præsule sanctissimo; quorum exordia describit (*b*) *Petrus Cluniacensis*; nec non *Guibertus*, Abbas *Nongentinus*, qui S. *Brunonis* æqualis fuit, in (*c*) *Tractatu de Vita sua*: neque Canonici illius *Parisiensis* meminerunt ambo, qui post obitum redivivus, denuntiatione feralis de se judicii, circumstantes exterruisse fertur: uti nec *Sigebertus*, qui eâdem vixit ætate. Quam tamen historiam complures docti gravesque viri literis prodiderunt.

a S. geb. 1084. Vita S. Hugon. apud Sur. Apr. 1.

b Petrus Clun. l. 2. de Miac. c. 28.

c Cujus Fragm. edidit Cl. Heméræus in Carthusiano.

Cisterciensis Ordo biennio pòst, anno nempe 1098. ortum habuit, ut *Sigebertus* est auctor à S. *Roberto Molismensi* Abbate cœptus.

(*d*) E contrario *Berengarius Andegavensis* Archidiaconus infamis auctor hæresis, qui *Christi* corpus re ipsâ sanctissimo contineri Eucharistiæ Sacramento negat, *Francorum* nomini dedecus adspersit. Hic verò cùm sæpè damnatum à se repetiisset errorem, eum anno 1088. moriens, postremò retractasse dicitur.

d Malmesb. l. 3. Sigeb. 1051.

CAP.

A 1109. Christi ad 1200.

Caput XX.

De Italicis *ac* Germanicis *rebus ab anno* 1109. *ad* 1200. *circiter*, *Imperatoribus* Henrico *V.* Lothario, Conrado *III.* Friderico Ænobarbo, Henrico *VI. Tum de Shismate duplici*, *deque S.* Bernardo, *& aliis insignibus viris.*

a Otho Frif. 7. c. 14. & l. 1. de Gest. Frid. Gotfr. Viterb. Sigeb. Urlperg. b Sigeb. Gotfr. Dodechinus. Ursperg. c Ursperg. d Anselm. in Append. ad Sigeb. Rob. de monte. Gotf. Ursperg. e Otho 7. c. 16. f Anselm. in Append. Ursperg. g Ursperg h Anselm. Ursperg. i Anselm. k Ursperg. Oth Frif. 7. c. 16.

(*a*) Violentum *Romanam* in sedem patris animum, cujus ultorem se professus erat, non imitatus est solùm, illo mortuo, sed etiam superavit *Henricus* V. quarti filius. Quippe *Romam* ut advenit, *Paschali* XII. manum injecit, ab eoque per vim jura extorsit omnia, de quibus tantum erat certamen exortum. Sic Imperator ritu solito consecratus est (*b*) anno 1111. Indictione 5. Verùm quàm primùm *Italiâ* decessit, irrita illa esse decreverunt (*c*) *Romani* Patres superstite *Paschali*, &c, eo vitâ functo, successores illius *Gelasius* II. & *Callixtus* II. (*d*) *Henricus*, ritè creato *Gelasio* anno 1118. *Burdinum* ei Papam opposuit, suorum electum suffragiis, ex *Hispania* fugitivum hominem, quem *Gregorium* nominarunt. (*e*) Diris ob hæc *Callixti* Papæ sententiâ devotus, cùm se paulatim ab suis destitui cerneret, paternæ calamitatis exemplo territus, ad officium rediit, rescissis omnibus, quæ per tyrannidem expresserat. (*f*) Hoc modo pax Ecclesiæ reddita est anno 1122. (*g*) Biennio pòst in *Ludovicum Franciæ* Regem comparato exercitu, ut *Henrico Angliæ* Regi, cujus *Mathildem* filiam duxerat, opem ferret, occursu *Francorum* absterritus pedem retulit, & (*h*) anno 1125. *Trajecti* decessit ex morbo, (*i*) feriâ 5. Pentecostes, vel ut aliis placet, (*k*) 10. Calendas *Junii*, quod fuit Sabbatum post Pentecosten, regni 19. imperii 14. Hoc Imperatore *Otho Bambergensis* Episco-

pus

nos Christianis rudimentis imbuit (*a*) anno 1124. Indict. 2.

Vacuum *Henrici* morte *Germanorum* imperium in *Lotharium Saxonem* (*b*) repugnantem licèt invitumque transfertur (*c*) anno 1125. Moderatum, & amantem justitiæ Principem, imprimisque pium (*d*) Annales fuisse testantur. *Henrici* propinquos *Fridericum* & *Conradum*, illius sorore genitos, sub initium regni æmulos habuit, (*e*) quibus ob contumaciam *Honorius* Papa sacris interdixit. Eosdem postea *S. Bernardus* Imperatori reconciliavit. Fœdum per id tempus in Ecclesia *Romana* dissidium fuit, post *Honorii* Papæ obitum anno 1130. cùm huic ritè sublecto *Gregorio*, qui *Innocentius* II. vocatus est, *Petrus Leonis* sub *Anacleti* II. nomine ab adversa parte esset electus. (*f*) *Innocentio* pars orbis *Christiani* maxima parebat, *Bernardi* operâ potissimùm *Clarevallensis* Abbatis, viri omni præconio majoris, qui in recuperanda Ecclesiæ concordia, auctoritate ac miraculis multorum instar fuit. *Anacletum* fovebat *Rogerius Roberii* fratris *Roberti Guiscardi* filius, Comes *Siciliæ* & *Apuliæ*, *Calabriæ*que Dux post *Willelmi* patruelis obitum, qui in annum incidit 1127. Hunc sibi ut obnoxium haberet *Anacletus*, (*g*) regium ei nomen indulsit anno 1130. *Lotharius Romam* adiens cum *Innocentio*, & *Bernardo Clarevallensi*, Imperatoris honore est affectus: quo anno Solem defecisse (*h*) Annales observant 4. Nonas *Augusti*. Ea defectio contigit anno 1133. quo *Lotharium* coronatum iisdem in Annalibus proditur. Postea cum *Rogerio* bellum habuit Imperator; quo *Apuliâ* totâ *Campaniâ*que pulso, *Rainaldum* ibi Ducem constituit; ac subinde revocatus in *Germaniam*, in itinere per autumnum (*i*) diem obiit anno regni 13. imperii 6. *Christi* 1137. (*k*) alii sequentem præfiniunt.

Rob. de Monte. Gotfr. k Ursperg. Onuphr. (*a*) Ab

A 1109. Christi ad 1200.

a Ursperg.
b Otho Frif. 7. c. 17.
c Otho Frif. Addit. ad Lamb. Anfelm. Ursperg. Goth. Joan. Villan. 4. c. 33.
d Otho Frif. Chr. 7. c. 17. & 1. de Gest. Frid. c. 16. Ursperg. Anfelm. Gotfr.
e Otho Chron. c. 17. Anfelm. Gotfr.
f Vita S. Bernardi Plat. *S. Bernardus.*
g Anacleti diploma apud Baron. 1130.
h Anfelm. Rob. de Monte. Ursperg.
i Auct. Gembl.

A 1109. Christi ad 1200. (*a*) Ab hoc ferunt institutum esse, ut ex jure civili *Romanorum* judicia fierent; ex quo legum scientia *Bononiæ* & in aliis *Italiæ* urbibus publicè doceri cœpta.

a Sigon. Ursperg. *b* Otho Fris. 7. c. 22. *Conradus* III. *Friderici Sueviæ* Ducis ac sororis *Henrici* Junioris filius regnare cœpit (*b*) anno 1139. nec à Pontifice redimitus est: credo, quòd ejus tempore civilibus bellis ardebat *c* Otho Fris. 7. c. 24. *Italia*, *Rogerio* post *Rainaldi* obitum impunè cuncta vastante. (*c*) Quem dum armis persequitur *d* Ursperg. *Innocentius*, ab eodem captus est, & cum honore habitus, *Apuliam* ei, & *Calabriam*, *e* Otho Fris. 1. de Gest. Frid. c. 27. & seq. *Capuæ* principatum cum Regis titulo concessit (*d*) anno 1139. *Julii* 24.

(*e*) Interim *Romæ Arnaldus Brixianus Abailardi* discipulus sub Monachi habitu seditionibus ac tumultibus omnia miscebat. Quo auctore populus, *f* Otho Fris. Chr. 7. c. 29. *Jordano* creato Patricio, ad usurpandam antiquæ libertatis imaginem, Pontificis excussit jugum, (*f*) cùm eodem tempore civitates mutuis invicem odiis ac bellis totâ *Italiâ* quaterentur. *g* Otho Fris. Chr. 7. c. 31. & seq. (*g*) Sedatis utcumque *Romanis* motibus ab *Eugenio* III. qui ex Abbate ac discipulo sancti *Bernardi* Pontifex anno 1145. factus est, cùm *Edeßam* à *Saracenis* in Oriente esse captam fama vulgasset, certatim Principes *h* VVil. Tyr l. 16. ad sacram expeditionem nomina professi sunt, (*h*) imprimisque *i* Otho à S. Blasio in Append. Fris. & Otho Fris. in 1. de Gest. Frid. c. 58. Append. Lamb. *Conradus Germaniæ*, & *Ludovicus Franciæ* Reges. Qui hortante sancto *Bernardo* Crucis insigne sumpserunt, & *Hierosolymam* profecti sunt; quorum ille 50000. habebat in exercitu, hic equitum 30000. præter ingentem peditum numerum, ut scribit *Auctar. Gemblacense*. (*i*) Factum id est anno 1147. Sed *Græcorum* fraude vexati, nullo operæ pretio facto redierunt. Mors *Conradi* incidit (*k*) in annum 1152. quinto decimo Calendas *Martias*, feriâ 6. (*l*) Hoc Rege *Gratianus* Rob. de Monte. *Bononiensis* Monachus *Decretalium* opus condidit anno 1151. At S. *Bernardus* anno 1153.

k Otho 1. de Gest. Frid. c. 63. *l* Baron.

diem

diem obiit ætatis anno 63. cùm anno 1113. in *Cisterciense* Cœnobium cum plerisque sese recepisset, ut in ejus *Vita* & apud *Robertum de Monte* legitur. Nam *Sigebertus* anno 1112. *Chronicon* finiit. Mortuus jam erat *Eugenius Bernardi* discipulus octavo Eidus *Julias* anni ejusdem 1153.

(*a*) Summa in *Friderico Ænobarbo*, qui *Conrado* patruo subrogatus est, ad omne decus indoles fuit. Sed eam pertinax in *Romanum* Pontificem odium, violataque Ecclesiæ concordia obscuriorem reddidit. (*b*) Creatus anno 1152. *Germaniæ* Rex, Imperatoris nomen ab *Adriano* IV. *Romæ* est adeptus anno 1155. Mox eidem offensus Pontifici, simul ac decessit (*c*) anno 1160. successori ejus *Alexandro* III. *Victorem* opposuit in *Papiensi* conventiculo. Inde cum *Liguribus* & *Longobardis* pro Pontifice decertantibus bello suscepto, sæpè illorum obtrivit exercitus. *Mediolanenses* verò pervicaciùs rebellantes præcipuè contudit, illorum urbe penitùs eversâ (*d*) anno 1162. Sed iteratâ *Ligurum* defectione, & ex improviso acceptâ clade fractus, in *Romani* Pontificis potestate fuit. Itaque anno 1177. pax Ecclesiæ redditur.

Fridericus, tanti ut sceleris aboleret invidiam, audito *Hierosolymam* ab *Saladino* captam esse anno 1187. eò cum *Germanorum* viribus insignis cruce contendit, ac multis in *Thracia* & *Asia* contra Imperatorem *Constantinopolitanum* ac *Saracenorum* Regulos fortiter gestis, *Tarsi* in præfrigida *Cydni* unda per æstivos calores fervidum abluens corpus exstinguitur (*e*) anno 1190. Regnavit annos 38. imperavit 35.

Henricus VI. *Ænobarbi* filius, asperis truculentisque moribus fuisse traditur. Regni collega factus à patre (*f*) *Constantiam Rogerii* I. *Siciliæ* Regis filiam duxit, annum vicesimum & alterum agens: anno 1186. Indictione 6. sexto Calendas *Februarii*; quam (*g*) falsò quidam

A 1109. Christi ad 1200.

a Otho Fris. in Rebus Gest. Frid. & Radevic. Fris. de iisdem

Otho à S. Blas. Joan. Villan. 5. c. 1.

b Otho à S. Blas. Append. Lamb. Durich. Auctor. Sigeb. Ursperg.

c Otho à S. Blas.

d Otho à S. Blas. Auct. Aquicinct.

e Ursp. Auct. Aquicinct. Otho à S. Blas.

f Gotfr. Viterb. Auct. Aquicinct. Joan. Villan. 5. c. 35. & seq.

g Anton. & Pand. l. 4. aliique. Vide Bar. A. 1197.

A 1109. Christi ad 1200. dam Monacham fuisse referunt, & quinquagesimo ætatis anno nupsisse.

Mortuo *Friderico* imperii coronam cum uxore ab *Cælestino* III. cepit (*a*) anno 1191. cùm priùs (*b*) *Tusculum Romanis* coactus esset dedere: qui oppidanis, à quibus sæpè victi fuerant, infensi, eos partim nece, partim exsilio affecerunt, oppidumque diruerunt. *Henricus*, mortuo *Willelmo Rogerii* filio, *Apuliam* & *Calabriam*, & *Siciliam* recepit, atque in *Siculos* præsertim omne genus immanitatis exercuit anno 1193. & sequentibus.

a Auct. Aquicinct.

b Ursperg.

(*c*) *Alexio Angelo* Orientis Imperatori, ejus imminens regno, tantum terroris objecit, ut ad tributum pendendum adegerit, quod dum à suis colligit anno 8. regni, (*d*) *Christi* 1179. *Messanæ* obiit *Henricus*; (*e*) veneno, ut quidam putant, ab uxore sublatus: *Friderico* adhuc infante relicto; cùm prius à *Romano* Pontifice anathema ei dictum esset, quòd (*f*) *Richardum Angliæ* Regem è *Palæstina* redeuntem, (*g*) anno 1190. in vincula conjecisset, seque ipsum coëgisset pretio redimere.

c Nicetas Chron.

d Auct. Aquicinct.

e Ursperg.

f Roger. in Annal.

g Otho à S. Blas.

CAPUT XXI.

Orientalis Imperii res ab anno 1118. *usque ad* 1204. *quo* Latini Constantinopolim *occuparunt*.

GRæcorum imperium *Joannes Comnenus*, qui & *Calojoannes*, *Alexii* filius, iniit (*h*) anno 1118. patre aliquantò commodiòr, ac bellicis rebus illustrior. Nam in *Thracia Scythas* & *Hungaros Istrum* transgressos (*i*) quinto imperii anno profligavit, tum *Persarmenios* in *Asia*.

(*k*) Secundum quam victoriam indicto triumpho, quadrigis albis impositam B. Virginis effigiem solemni in urbem pompâ revexit. In *Asia* deinde multiplici rerum gestarum gloriâ

h Nicetas Choniates. Willelm. Tyr l. 11. c. 31. & l. 12. c. 5.

i Nicetas.

k) Nicetas.

 A 1103. Christi ad 1204.

riâ decoratus, *Antiochiam* usque pervenit, ut ab *Raimundo* (*a*) Principe urbem illam ex pacto reciperet. Quâ spe frustratus, pervastato illius agro, per *Ciliciam* reversus est. Ubi in venatu sagittam intento arcu dirigens, ejus cuspide toxico illitâ manum perstrinxit. Ita grassante paulatim veneno periit *Aprili* mense, cùm imperasset (*b*) annos 24. menses 8. Id accidit (*c*) anno 1143. altero post *Edessam* à *Saracenis* captam, ut indicat (*d*) *Willelmus Tyrius*. Proinde expugnata fuerit *Edessa* anno 1142. quod (*e*) alii ad annum 1145. referunt. (*f*) *Tyrus* porrò anno 1124. in *Christianorum* potestatem redacta fuerat.

Ioannis Comneni pietas in B. Virginem.

a Nicetas Tyr. l. 15. c. 22.
b VVil-Tyr. 15. c. 23.
c Otho Fris. 7. Chr. c. 28
d Tyr. l. 16. c. 3. & 4.

(*g*) *Manuelem Comnenum*, natu licèt minorem, *Isaacio* fratri *Joannes* amborum pater prætulit, Imperatoremque esse jussit; hominem subdolum, & *Christianis* rebus, quæ ad *Latinos* spectabant, infestum & iniquum adeo, ut cum *Saracenis* in illorum conspiraret exitium.

e Otho Fris. 7. c. 10.
f VVilelm. Tyr. 13. c. 12.

(*h*) Satis constat *Conradi Germanorum*, ac *Ludovici Francorum* Regis exercitus illius fraude ac perfidiâ deletos esse, anno *Christi* 1147. (*i*) Quam *Latini* nominis injuriam ultus est *Siciliæ* Rex *Rogerius*, qui *Græciæ* litora classe circumvectus, latè cuncta vastavit. Sub exitum vitæ (*k*) *Manuel* eò venit amentiæ, ut *Saracenorum* dogma tantum non adscisceret. Tandem longiora sibi imperii spatia pollicentem tricesimo & octavo illius anno vita destituit, (*l*) Indictione 14. ineunte, mense *Septembri*, anni *Christi* 1180. (*m*) Hunc *Willelmus Tyrius* plurimùm ab munificentia prædicat; obiisseque dicit *Octobris* 3. imperii 40. vitæ 41. In quo valdè eum fugit ratio. (*n*) Vixit *Manuelis* temporibus eruditus ille *Homeri* Interpres *Eustathius Thessalonicensis* Episcopus; qui *Muhammedanam* impietatem asserere cupienti magnâ constantiâ restitit, auctore *Nicetâ*.

Anselm. Gembl.
g Nicetas.
Manuel Comnenus
h VVil. Tyr. 6. 18. Nicetas.
i Nicetas.
k Nicetas.
l Nicetas. c. 5.
m VVil. Tyr. c. 22.
n Nicetas.
Eustathius Homeri Interpres.

(*o*) *Alexius Manuelis* filius duodecim circi-

o Nicetas.
Alexius.

A. 1118. Christi ad 1204. ter natus annos patri suffectus est, *Ludovici Francorum* Regis gener: cujus filiam *Agnetem* ut rectè (*a*) *Guillelmus Tyrius* appellat, octennem *Manuel* ei desponderat. *Nicetas Annam* vocat. (*b*) Hic triennio ferè nomen Imperatoris habuit; atque ab *Andronico Manuelis* patruele, quem in consortium imperii per vim acceperat, necatus est, nondum expleto quinto decimo ætatis anno. Quod antequam faceret, (*c*) *Francos* ac *Latinos Constantinopoli* trucidari jussit *Andronicus*; quorum consilio ac præsidio plurimùm usus erat *Manuel*, quosque tyrannidi suæ intercessuros noverat.

a Guil. Tyr. 22. c. 4.
b Nicetas.
c Guil. Tyr. 22. c. 10. & seq.
Latini Constantinopoli caesi.

Quam suorum cladem haud minori *Græcorum* strage ac direptione, qui elabi fugâ potuerunt, ulti sunt *Latini*. Nam *Thraciæ Græciæque* maritimam oram validâ classe prætervecti, quicquid obvium fuit ferro ignique populati sunt.

(*d*) *Andronicus* occiso *Alexio* solus anno 1183. imperare cœpit. *Agnetem Alexio* desponsam, undecim annos natam, grandi jam ætate sibi matrimonio junxit. Nec diu per tantum scelus parto gavisus est regno. Post biennium enim, dum *Isaacio Angelo* molitur necem, populari orto tumultu comprehensus ipse, ac per urbem camelo vectus, alterâ abscissâ manu oculoque effosso, à furenti plebe laniatus est, cùm inter tot rerum verborumque ludibria unum hoc diceret: *Domine miserere*; &, *Quid contritum calamum infringitis?* Periit anno *Christi* 1185. Hic finis *Comnenorum* fuit.

d Nicetas.
Andronicus.
Miseranda mors Andronici.

(*e*) *Isaacius Angelus* ejusdem factione populi delatum *Augusti* nomen accepit; idque annis 9. retinuit, ac mensibus 8. *Siculorum* classem vicit ad *Strymonem*, captis illius præfectis *Richardo* atque *Balduino*. *Cyprum* ab *Isaacio Comneno* Tyranno frustrà classe repetiit. Cum *Mysis*, sive *Valachis*, parùm secunda bella gessit. *Fridericum Ænobarbum* per *Thraciam Asiamque Palæstinam* petentem conatus intercludere, magno suo

e Nicetas.
Isaacius Angelus.

suo damno, illius in se arma concitavit. Ab *Alexio Angelo* fratre cum oculis ereptum illi est imperium anno *Christi* 1195.

A 1118. Christi ad 1204.

(*a*) *Alexius Angelus* assumpto *Comneni* nomine imperavit annos 8. menses 3. dies 10. *Isaacii* filiam *Irenem Philippus Germanorum* Imperator habebat in matrimonio. Ad eam *Alexius* ejus frater *Constantinopoli* profugit; cujus hortatu *Veneti* duce *Dandulo*, cum *Balduino Flandrensi* Comite, aliisque ad sacram militiam nomina professis Principibus societatem ineunt adversus *Alexium Comnenum*. Qui per hostium contemptum nullis ad resistendum paratis copiis, captâ incensâque Urbe, *Debeltum* fugâ petiit, anno 1203. quo remoto

a Nicet. *Alexius. Angelus.*

Isaacius Angelus cœcus iteratò cum *Alexio* filio speciem adumbravit pristinæ dignitatis (*b*) Indict. 6. Sequenti anno 1204. Indictione 7. cùm nec ambo isti inter se concordes essent, & adversus illos *Alexius* quidam *Mursiphlus* tyrannidem invasisset, fœderatorum classis *Constantinopolim* expugnavit, die *Aprilis* 12. feriâ 1. hebdomadis sextæ Quadragesimæ, ait *Nicetas*: qui character indicat annum *Christi* 1204.

b Nicet. vide & Joan. Villan. *Constantinopolis à Latin. capta.*

Tum de communi consilio è *Latinorum* genere primus *Constantinopoli* datus est Imperator *Balduinus Flandrensis*, annum agens 32. à *Græcis* ipsis (*c*) quod magno virtutis argumento sit, summoperè laudatus.

c Nicet. Rigord. in Philippo.

CAPUT XXII.

De Francorum *Regibus*, Ludovico *VI.* Ludovico *VII.* & Philippo Augusto.

Ab anno *Christi* 1108. ad 1223.

FRanciæ regnare cœpit anno 1108. *Ludovicus* VI. cognomento *Crassus*, ut (*d*) ejus *Diplomata* testantur; annum agens non 12. vel 13. ut (*e*) *Sugerius* prodidit, sed 30. circiter; ut

d Lib. 3. Orig. S. Dionys. c. 13.

e Suger. in Vita Ludov. Grossi.

A 1108. Christi ad 1223.

ut qui anno ætatis 60. regni 30. decesserit, eodem auctore *Sugerio*. *Aurelianis* inunctus coronatusque est à *Demberto Senonensi*; id agente cumprimis (*a*) *Ivone Carnotensi*, quòd tum *Remensi* Archiepiscopo minimè cum *Ludovico* conveniret. Sed neque *Remis* consecrari Reges necessarium esse, pluribus idem *Carnotensis Ivo* disserit. *Ludovici* Vitam scripsit *Sugerius* Abbas *S. Dionysii*. Obiit ex morbo, *Christi* (*b*) anno 1137. (*c*) Calendis *Augusti*, cùm regnasset annos 30.

Clarevallense Cœnobium eo regnante constitutum est; cujus primus Abbas fuit *S. Bernardus* (*d*) anno 1115. *Præmonstratensis* Ordo cœpit anno 1120. auctore *S. Norberto*. (*e*) Floruit eodem tempore *Hugo à S. Victore*; & cognominis alter *Gratianopolitanus* Episcopus; qui (*f*) anno 1132. moritur, vir sanctissimus.

(*g*) *Ludovicus* VII. cognomine *Junior*, *Francorum* sceptra suscepit anno 1137. qui *Alienoram Willelmi* Ducis *Aquitaniæ* filiam, ex ejus suprema voluntate, in conjugem accepit, cum eaque dotalem illius ditionem. (*h*) Hic ille est *Willelmus Pictavorum* Comes, & *Aquitaniæ* Dux, quem *Anacleti* partes contra *Innocentium* pertinaciùs tuentem *S. Bernardus* anno 1135. meliorem ad mentem reduxit. Quem quidem brevi postea, hoc est sub exitum *Crassi*, & *Ludovici Junioris* initium, in *Hispania* mortuum esse, quò *S. Jacobum* veneraturus adierat, testis est (*i*) *Sugerius*, qui ætate illâ vixit; nec non *Robertus de Monte*, qui anno 1137. obiisse confirmat, in 6. feriâ Parasceve, in æde *S. Jacobi*, ibique ante altare sepultum. Ex quo *Theobaldus* Scriptor ejus Vitæ redarguitur, qui in annum 1156. mortem illius rejicit.

Ludovico anno 1147. post Pentecosten, sacramento in sacram militiam dicto, proficiscitur in *Palæstinam* cum (*k*) 30000. equitum, magnoque peditum

a Vide Ivon. Ep. 70. Aimoin. 5. c. 49

b Auctar. Gembl. VVestmonast.

c Sigeb.

d Anselm. Gembl. Rob. de Monte.

e Trith.

f Anselm. Gembl. & Robert.

g Suger. *Ludovicus Iunior.*

h Vita S. Bern. l. 2. c. 6. & Theobald. in Vita S. Guil. apud Sur. Feb 10. *Guillelmus Pictaviensis.*

i Sugerius in Ludov. Juniore Robert. Auctar. Gembl. Suger. VVillelm. Tyr. l. 16. c. 18. Joan. Villan. 4. 34.

k Auct. Gembl.

peditum numero. Sed *Græcorum* magis perfidiâ quàm *Saracenorum* vi tantus exercitus periit. Itaque post (*a*) annuam moram ibi factam reversus in *Gallias* anno 1150. cum *Alienora* conjuge divortium fecit, & *Alphonsi* VII. qui se Imperatorem appellavit *Hispaniæ*, filiam duxit; quam *Mariam Tyrius* & *Sugerius* vocant, *Beatricem*. (*b*) Annales *Hispani* (*c*) *Alienora* sequenti anno *Northmanniæ* Duci, eidemque *Andegavensium* Comiti, nupsit *Henrico*, qui post *Stephanum* regnavit in *Anglia*, ejus nominis secundus, anno 1154. quo *Stephanum* obiisse 8. Calendas *Novembris*, & 14. *Januarii* Dominicâ die consecratum *Henricum*, (*d*) *Anglorum* Annales referunt. (*e*) Semen id atrocissimi belli fuit, quod de *Aquitaniæ* possessione *Francos* inter & *Anglos* ortum est anno 1156. (*f*) quod utcumque sedatum est post annos sex, *Margaretâ Ludovici* filiâ *Henrici* filio desponsâ. (*g*) Hujus *Henrici* tempore *S. Thomas Cantuariensis* Episcopus pro Ecclesiæ tuenda libertate primùm exsilium, deinde gloriosam mortem obiit anno 1171. à sicariis in Ecclesia trucidatus. (*h*) Cujus parricidij qualemcumque suspicionem *Henricus* Rex publicâ luit pœnitentiâ, magnisque vicissim ab illo beneficiis affectus est.

Ludovicus Parisiis anno moritur 1180. (*i*) *Septembri* 28. feriâ 5. regni anno 44. Eo regnante floruit *Petrus Lombardus Parisiensis* Episcopus, *Magistri Sententiarum* vocabulo notior, & *Petrus Comestor*.

Philippus Ludovici filius, *Augustus* & *Adeodatus* vulgò nuncupatus, superstite adhuc patre Rex salutatus est (*k*) anno 1179. Calendis *Novembris*. Sequenti verò solus regnavit, ætatis annum auspicatus 16. (*l*) Quippe natus est 9. Calendas *Septembris*, in octava Assumptionis, (*m*) feriâ 7. qui character anno congruit 1164. non 1165. ut est apud *Rigordum* & *Aimoini* Aucta-

A 1108. Christi ad 1223.

a VVilelm. Tyr. l. 7. c. 8.

b VVestmonast. Matth. Paris.

c Roderic. Par. 3. c. 31.

d Alph. à Carth. c. 77. Suger. VVestm. Matth. Paris. Aimoin. 5. c. 55. Rogerius de Hov. VVestm. Matth. Paris.

e Affligen. ad Sigeb.

f Auct. id.

g Quadrip. Hist. Roger. VVestm. Matth. Paris. Otho à S. Blas. Auct. Aquicinct.

h Iidem Ann. Angl.

i Rigord. in Vita Philippi

Philipp Augusti

k Rigord, *l* Rigord. *m* Aimoin. 5. c. 56.

A 1108. Christi ad 1223. *Auctarium*. Qui in ipso regni exordio, post patris obitum, *Judaos* per innocentum puerorum cædem *Christianis* sacris illudentes, & aliorum scelerum convictos, comprehendi primùm totâ *Gallia* jussit (*a*) 16. Calendas *Martias*, die Sabbati, quæ nota est anni 1181. tum insequente *Julio* mense perpetuo multavit exsilio. Exinde postquam *Hierosolymam* à *Saracenis* captam audiit, sacramento dicto, in Orientem cum *Richardo Angliæ* Rege profectus est (*b*) anno 1190. (*c*) ac sequente pervenit in *Palæstinam*; ubi *Acconam* cum fœderatis Principibus 4. Nonas (*d*) *Junias* anno 1191. quem haud dubium facit Solis defectio, quæ ab *Rigordo*, *Rogerio*, & *Westmonasteriensi* incidisse dicitur in diem Dominicum, 23. *Junii*. Verùm eâ belli societate in simultatem ac discordiam versâ, *Philippus* eodem anno rediit in regnum. (*e*) *Richardus Cypro*, quam in potestatem redegerat, *Templariis*, & subinde *Guidoni Hierosolymitano* quondam Regi venditâ, ac *Saracenorum* millibus quinque morte multatis, in reditu ab *Leopoldo Austriæ* Duce interceptus, (*f*) anno 1194. in *Angliam* revertitur, bellumque cum *Philippo* Rege quinque circiter annos gerit; (*g*) donec anno 1199. in castelli cujusdam obsidione misso è ballista spiculo ictus occubuit 8. Idus *Apriles*, feriâ 3. ait *Rogerius*, sepultusque est in Monasterio *Fontis Ebraldi*; ubi & patris illius corpus jacebat. *Richardo* successit *Joannes* ejus frater, *sine terra* vulgò nominatus, qui cum *Philippo* bellum instauravit, atque *Angliæ Hiberniæ*que regna (*h*) *Romano* Pontifici subjecit anno 1213. quæ, indicto annuo tributo, beneficii loco deinceps haberet. (*i*) At *Philippus* anno duplici partâ victoriâ, cum & *Anglos Ludovicus* ejus filius in *Pictonibus*, & *Othonem* Imperatorem in *Flandria* vicisset ipse, utriusque monumentum ad *Silvanectum* oppidum constituit Victoriæ Cœno-

(*a*) Rigor. *Judæi pulsi è Francia.*
(*b*) Roger.
(*c*) Rigor. Auct. Aquicinct.
(*d*) Rigord. Ursperg. *Plus 2. in Asia.*
(*e*) Rigor. VVestm.
(*f*) Rigord. Roger. VVestm. Matth. Paris. Auct. Aquicinct.
Anglia Romano Pontifici subjecta.
(*g*) Roger. VVestm. Matth. Paris.
(*h*) Rigor.

Cœnobium. (*a*) Sub hæc *Ludovicus* in *Angliam* tranſmittens, pulſo *Joanne*, eam in deditionem accepit. Sed ſtatim atque inde digreſſus eſt ad *Henricum* III. *Joannis* filium tota defecit. Id anno 1214. accidit. (*b*) Exceſſit ex humanis *Philippus* anno 1223. pridie Idus *Julias*, anno regni poſt patris obitum exacto 43. minùs menſibus ferè 3.

A. 1223. Chriſti ad 1223.

a VVeſt. Matth. Paris.

b Rigord.

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ

LIBER NONUS.

Annos continens à *Chriſti* 1200. ad ætatem noſtram

CAPUT I.

Quæ in Germania *&* Italia *contigere ab anno* 1200. *ad* 1250. *ſub* Philippo, Othone, Friderico *II. ac de diro ſub hoc Schiſmate: deque viris ſanctitate vel literis inſignibus.*

EXSTINCTO, (*c*) uti ſuprà meminimus, *Henrico* VI. *Friderici* filio, in ſucceſſore deligendo procerum ſciſſa concordia eſt; aliis imperii decus ad *Henrici* fratrem *Philippum*, aliis ad *Othonem Saxoniæ* Ducem trahentibus. *Philippo* favebat cognominis *Franciæ* Rex, *Othoni Innocentius* III. qui *Friderici* exſecrati olim Principis oderat ſtirpem Prior *Aquiſgrani Philippus* imperium auſpicatus eſt (*d*) anno 1198. Eòdem paulò pòſt *Otho* pervenit,

c Urſp. Vincent. Bellov. l 26. c. 59. Suffrid. Fragm. Inceit. Auct. Alberto præfixum. Blond. l. 6. Dec. 1.

Philippus Imperator.

d Suffr. Fragm. Incert. Auct.

A. 1200. Christi ad 1250.

venit, ac regni adeptus insignia, bellum cum *Philippo* aliquanti temporis habuit, (*a*) donec inter se ita pacti sunt, ut quamdiu superstes *Philippus* esset, titulo Regis abstineret *Otho*, post illius obitum ritè eum usurparet. Regnavit *Philippus* annos 10. ac *Christi* 1208. *Junii* 23. ab *Othone* quodam *Palatino* interficitur. Cujus uxor *Isaacii Constantinopolitani* Imperatoris filia, auditâ viri nece, vitam & ipsa finiit.

Vacuam morte competitoris *Germanici* regni possessionem adiit *Otho*, ac *Philippi* ex pacto filiam duxit. (*b*) Quem anno 1209. *Romæ Innocentius* Imperatorem ritè pronunciavit. Sed eumdem contra datam fidem *Romana* jura violantem ab communione repulit anno 1210. Hic ille est *Otho*, qui cum *Richardo* avunculo *Angliæ* Rege contra *Philippum Francum* (*c*) ad *Bovinas* pugnans, acieq; victus, aufugit anno 1214. A quo proximus annus *Lateranense* Concilium dedit *Romæ* ab *Innocentio* III. celebratum ad quod ex omnibus orbis *Christiani* provinciis adfuere (*d*) Episcopi 412. In eo *Transsubstantiationis* cum vocabulo dogma firmatum, ac *Joachimi* Abbatis damnatus est liber, quem contra *Petrum Lombardum* ediderat.

Otho Imperator destitutus ab omnibus, ac dolore tabescens, obiit anno (*e*) 1216. etsi nonnulli sequente, alii 1218. mortuum velint. Eodem anno 1216. (*f*) *Innocentius* è vita discessit, 16. *Julii*: cui suffectus est *Honorius* III.

Fridericus II. *Henrici* VI. filius, *Friderici Ænobarbi* nepos, *Othone* exauctorato anno 1211. ut ait (*g*) *Vincentius*, tertio ab *Philippi* patrui morte, *Germanorum* suffragiis eligitur, cùm se hactenus *Siciliâ* & *Apuliâ*, materno regno, contineret. Imperator verò anno 1219. circa *S. Cæciliæ* festum diem *Romæ* dictus est ab

a Ursperg. Vincent. Tom. 4. l. 29. c. 10. Fragm. Incert. Auct. Suffrid. Antoninus Trithem. *b* Vinc. l. 29. c. 106. Ursperg. Rob. de Monte. Suffrid. Chr. Citic. Anton. Joan. Villan. 5. cap. 35. *c* Ursperg. Vinc. Tom. 4. l. 30. c. 53. Rigord. Anton. Part. 2. Tit. 9. c. 3. *d* Ursperg. Vinc. Tom. 4. l. 30. c. 64. Anton. Tit. 19. Tom. 3. c. 1. paragraph. 6. Chron. Incert. Chron. Colmar. Fragm. Incert. Trithem. in Hirsaurg. Chron. *f* Ursperg. Monach. Pad. Chron. Colmar. Fragm. Incert. Auct. *Fridericus II.* *g* Vinc. tom. 4. l. 31. c. 1. Ursperg. Chron. Incert. Colm. Citiz. Trithem. Vide Joan. in Hirsaurg. Villan. l. 6. c. 1.

ab *Honorio*. Sed fatali generi suo in *Romanum* Pontificem instinctus odio datam fidem fefellit. Ob id sacris interdictus ab *Honorio* primùm, *Joanne Brenno Hierosolymorum* Rege deprecante cum in eo in gratiam rediit, sub (*a*) annum 1222. quo *Jolantam Brenni* filiam duxit, mortuâ *Aragonum* Regis filiâ (*b*) *Mariâ*, è qua *Henricum* & *Conradum* susceperat. (*c*) Ex illo *Siciliæ* Regibus *Hierosolymitani* regni titulus accessit. (*d*) Idem *Saracenos Siciliæ* montibus dejectos in *Apuliam* transtulit, ac *Nuceriæ* collocavit.

A 1200. Christi ad 1250.

a Vinc. Tom. 4. l. 30. c. 125. Ursperg.

b Trithem. Chron.

c Monach.

Sublato è vivis *Honorio* anno 1227. suffectus est *Gregorius* IX. (*e*) qui *Fridericum* ex pacto & jurejurando in *Palæstinam* proficisci cunctantem anathemate multavit. (*f*) Imperator anno sequente in *Syriam* navigans, turpi cum *Sultano* pactione rem *Christianam* prodidit, à quo *Hierosolymam* precariò ac specie tenus impetravit. Reversus ab Oriente totam intestinis odiis & factionibus *Italiam* replevit, quæ tum in duas est divisa partes; quarum uni, quæ Pontifici studebat, *Guelforum* nomen inditum, *Gibellinorum* alteri, qui *Fridericum* sequebantur. Ea nomina apud *Pistorium* audita primùm sub annum 1240. ut auctor est (*g*) *Blondus*; ut autem (*h*) *Nauclerus* affirmat, longè antea, *Conrado* III. regnante, in pugna quadam tesseræ instar militaris assumpta; sed sub *Friderico* ardentioribus propagata studiis, civilem pestem ac perniciem latè per *Italiam* sparsere. (*i*) *Gibellinæ* partis columen in *Transpadanis* erat *Ecelinus* stirpis *Teutonicæ* Tyrannus, qui 34. annis *Tridentum*, *Tarvisium*, *Patavium*, *Veronam*, *Brixiam*, aliasque urbes oppressas tenuit; *Friderico* gratus imprimis, cui decem annos superstes fuit: quippe anno 1260. in conflictu sagittâ saucius, & ab hoste captus, interiit anno ætatis octogesimo. (*k*) *Fridericus Henricum* filium in *Germania* rebellantem

Pad. 1223.

d Monac. Pad. 1220.

e Trithem.

f Iid. Vil-lan. 6. c. 37.

Guelfi, & Gibellini.

g Blond. Dec. 2. l. 7.

h Trithem. Naucl. Gen. 42. p. 933.

i Vide Joan. Villan. 5. c. 37.

i Vide Monach. Pad l. 2. *Ecelinus Tyrannus.*

k Blond.

A 1200. Christi ad 1250. redegit in potestatem, & in *Apuliam* relegavit anno 1235. ubi sequente anno decessit. Cùm autem nihil de odio in *Romanam* sedem ac pervicacia remitteret, eum *Innocentius* IV. qui *Gregorio* IX. ejusque successori *Cœlestino* (*a*) anno 1241. functis, post biennii interregnum, substitutus est, à *Christianorum* societate submovit in *Lugdunensi* Concilio, quod generale habitum est anno 1245. eique abrogavit imperium. In eodem Concilio rubri pilei insigne Cardinalibus datum proditur. Sub hæc novus adversus *Fridericum* designatus mperator *Henricus Hassiæ* ac *Thuringiæ* Landgravius; biennio haud ampliùs præfuit; & anno 1247. mortuus est; cui (*b*) *Guillelmus Hollandiæ* Comes proximo ab hoc anno Septemviralibus Comitiis suffectus est, *Friderico* in *Cisalpinos* tumultus intento. Siquidem *Longobardicum* ab eo nomen omne defecerat, contra quos bellum adortus *Parmam* obsedit anno 1247. Sed *Parmensium* subitâ eruptione disjectus fugatusque, vix in *Cremonensem* agrum evasit anno 1248. (*c*) Biennio pòst, anno videlicet 1250. Indict. 8. *Octobris* 18. vitâ excessit in *Apulia*, anno imperii 32. ætatis 57. (*d*) Fama est à *Manfredo*, quem ex concubina genuerat, compresso in stratis ore præfocatum fuisse.

(*e*) *Friderico* imperante religiosi Ordines instituti duo, auctoribus SS. *Dominico* & *Francisco*, quorum initia variis annis attribuuntur. Obiit prior (*f*) anno 1221. *Franciscus* verò (*g*) anno 1226. Præter quos illustres fuere *S. Antonius Patavinus* è *Minimorum* familia; *Alexander Alensis*, è *Dominicanis*; *Albertus Magnus*; *Vincentius Beluacensis*. Item *Guillelmus Parisiensis*, aliique, quorum *Vincentius* & *Antoninus* meminere. Fœminæ quoque pietate celebres exstitere, *Elizabetha* Landgravii *Thuringiæ* uxor, & (*h*) *Maria Ocgniacensis*, cujus Vitam *Jacobus Vitriacensis* edidit.

a Fragm. Incert. Blond. & Æneas Sil. l. 7. Dec. 2. *b* Vinc. l. 31. c. 1. Anton. Tyr. 19. c. 45. Monach. Pad. Blond l. 7. Dec. 2. Joan. Vil. 6. c. 25. *c* Suffr. Monach. Pad. Villan. 6. c. 42. *d* Trith. *e* Blond. Dec. 2. l. 7. Anton. Tit. 19. c. 9. paragraph. 4. *SS. Dominicus, & Franciscus.* *f* Joan. Vill 5. c. 23. & 24. *g* Vinc. l. 30. c. 14. Suffrid. Colm. Chron. *h* Trith. Vinc. l. 30. & Anton.

CAP.

A. 1251. Christi ad 1300.

CAPUT II.

De rebus Germaniæ *&* Italiæ *ab anno* 1251. *ad* 1300. *circiter*; *tum de* Conrado, Manfredo, Conradino, *atque accitis in* Siciliam Francis *&* *eorumdem clade* Sicula, *ac de* Hispanis Siciliam *occupantibus*.

IN *Romani* imperii spem Rex ab *Germanis* creatus *Guillelmus Batavus*, *Friderico* sublato sexto anno, qui fuit (*a*) *Christi* 1256. periit, *Frisiorum* insidiis exceptus. *a* Colm. Chron. Suffrid.

Post hunc distractis *Germanorum* Principum studiis (*b*) anno 1257. alii *Richardum Cornubiæ* Principem, Regis *Angliæ* fratrem, *Romanorum* Regem renuntiant; *Alphonsum* alii *Castellæ* Regem, Astronomiæ scientiâ celebrem. (*c*) Hic, solo contentus imperii titulo, pedem ex *Hispania* non movit. *Richardus Francofurtum* advolans, ibique ritè regnum auspicatus, cùm effusis sumptibus opes omnes exhausisset, in contemptum venit eorum, à quibus erat accitus. Itaque in *Angliam* è vestigio rediens, vacuum *Germaniæ* reliquit imperium; diuque interregnum fuit, (*d*) donec *Gregorii* X. Pontificis mandato indictis Comitiis (*e*) *Rodulphus* ex *Alsatiæ* Comite anno 1273. deligitur; quem ab justitia, pietate, bellicâque virtute multùm (*f*) Historiæ prædicant. Hic *Ottocarum* Regem *Boëmiæ* rebellantem prælio vicit, & occîdit, anno 1278. (*g*) annoque regni 19. mortuus (*h*) est, *Christi* 1291. *b* Trith. in Hir. Chron. Joan. Villan. 6. c. 75. *c* Trith. *d* Trith. *e* Suffrid. Colmar. Chron. *f* Suffrid. Trithem *g* Suffrid. Colmar. Chron. *h* Villan. 7. c. 145. Suffrid. Trith.

(*i*) Proximo ab hoc anno *Romanorum* Rex salutatur *Adolphus Naßawius* Comes; (*k*) qui propter crudelitatem & rapacitatem in ordinem redactus est, eique subrogatus *Albertus Rodulphi* filius, *Austriæ* Dux, contra quem *Adolphus* commissâ acie ad *Wormatiam* occîdit (*l*) anno *Christi* 1298. *i* Anton. Naucl. Villan. 7. c. 152. *k* Suffr. *l* Suffrid. Albertus Argent.

Interim

A. 1251. Christi ad 1300.

Interim per *Italiam* civilibus armis infesta erant omnia. *Conradus Friderici* II. filius ad occupandum *Apuliæ* ac *Siciliæ* regnum venit è *Germania* (*a*) anno 1251. domitisque *Neapolitanis*, & eorum disjectis mœnibus, utrâque potitus *Siciliâ*, à *Manfredo* fratre *Friderici* spurio, veneno necatus est (*b*) anno 1254. relicto filio (*c*) *Conrado*, quem *Conradinum Itali* nominarunt.

(*d*) *Manfredus* interim, quasi pro pupillo regnum administrans, adversus *Romanos* Pontifices, *Saracenorum*, qui *Nuceriam* obtinebant, auxilio bellum gerit.

Urbanus IV. qui apud *Trecasses* in *Galliis* oriundus anno 1261. *Alexandro* IV. suffectus erat; is, cujus edicto anniversarius Dominici corporis institutus est dies, *Carolum Andegavorum* Comitem *S. Ludovici* germanum *Siciliæ* Regem dixit.

Quam ad profectionem dum se ille comparat, *Urbanus* obiit, eique successit *Clemens* IV. de cujus voluntate *Carolus Romanæ* Senator urbis, & Rex utriusque *Siciliæ* factus, cum pacto annuæ pensitationis aureorum duodequinquaginta millium, *Manfredum* (*e*) anno 1266. superavit & occidit; ac biennio postea *Conradinum* cum exercitu in *Italiam* à *Gibellinis* excitum ad *Fucinum* lacum devicit, & in potestatem redactum capite multavit anno 1268. cujus morte, *Friderici*, ac *Suevicæ* familiæ stirps prorsus exstinguitur.

Anno 1274. *Gregorius* X. qui, *Clemente* mortuo anno 1270. sequente est electus, (*f*) Indict. 14. generalem *Lugduni* Synodum celebravit, in qua de *Romani* Pontificis creatione nonnulla constituit, *Græcosque* ad *Romanæ* concordiam Ecclesiæ recepit. (*g*) Convenerunt ad hoc Concilium Episcopi 500. (*h*) *Petrus A-*

ra-

a Blond. Dec. 2. l. 8. Anton. Tit. 20 c. 1. Naucl. Villan. 6. c. 44.
b Colm. Chron.
c Trithem.
d Blond. Anton. Naucl. Nangis in Vita S. Lud. Joan. Villan. 6. c. 47. & 90. & l. 7.
Carolus Andegavensis Siciliæ Rex.
e Suffrid. Blondus. Dec. 2. l. 8. Anton. Trithem. Naucl. Nangis Pand. Villan. 7. c. 9. & seq.
Conradini mors.
f Trithem. Blond. Dec. 2. l. 8. Nang. in Philippo. Joan. Villan. 7. c. 44. *g* Nangis in Vita Philippi. *h* Blond. Fazel. l. 8. Par. 2. Anton. Tit. 20. c. 4. Nang in Vita Philippi. Pand. Collenut. Joan. Villan. 7. c. 37. & seq.

ragonum Rex, *Manfredi* gener, cujus filiam *Constantiam* in matrimonium habebat, hortatu *Joannis Prochytæ* olim domini, nec non *Michaëlis Palæologi Græcorum* Imperatoris, qui sibi ab *Carolo* metuebat, ad invadendam *Siciliam*, tanquam dotalem, animum adjecit. Itaque ambobus instigantibus, per totam *Siciliam* occultâ conspiratione factâ, eodem die, qui Resurrectioni Dominicæ sacratus erat, signo, quod convenerat, ad vespertinam synaxim, ut moris est, edito, armati *Siculi* nec opinatò *Francos* opprimunt, ac sine ullo ætatis sexusve discrimine crudeliter mactant; adeò ut prægnantium uteros excutiendis fœtibus ferro scrutati sint. Inde *Siculæ vesperæ* in proverbium cessere. Id anno (*a*) 1282. *Martii* 30. contigit. His auspiciis *Panormi Petrus Siciliæ* regnum adiit, tenuitque, diris licèt ab *Romano* Pontifice devotus, quod *Carolus* incassum armis repetere aggressus, cladem insuper accepit, *Carolo Claudo* ejus filio navali pugnâ superato captoque (*b*) anno 1284. Huic præter spem, quòd affinis sui *Conradini* necem ulturus putabatur, pepercit *Petrus*, (*c*) qui anno 1285. quo *Siciliæ* Rex *Carolus Januarii* 7. diem clausit, ut in *Philippi Vita* scribit *Nangisius* cùm datum in prædam ex ferali sententia patrium regnum defenderet, contra *Philippum Franciæ* Regem dimicans occubuit, dictis ex testamento hæredibus filiis, *Friderico Aragoniæ*, *Jacobo Siciliæ*. Qui, *Constantiæ* matris rogatu, *Carolum* certis conditionibus (*d*) anno 1288. dimisit; inter quas hæc erat, uti *Aragonum* Regi cum *Romani* Pontificis gratia *Siculi* regni jus impetraret: quod esse ratum vetuit *Nicolaus* IV. ex quo bellum de integro ambos inter exarsit. (*e*) Quod, sequestre *Bonifacio* VIII. qui S. *Cœlestino* III. sponte se abdicanti successerat, anno 1299. pacatum est cùm *Jacobus Siciliâ* cessisset. Verùm *Siculi*,

A 1251. Christi ad 1300.

Vespera Siculæ.

a Blond. Dec. 2. l. 8.

b Colm. Chron. Villan. 7. c. 92. & seq.

c Blond. l. 8. Dec. 2.

d Naucl.

e Fazel. Dec 2. l. 9. Naucl. Villan. 8. c. 13.

(*a*) *Fri-*

A. 1251. Christi ad 1300. (*a*) *Friderico Jacobi* fratre ad regnum evecto, *Carolo* ac Pontifici restiterunt.

a Naucl. Per eadem tempora intestinis motibus reliqua omnis ardebat *Italia*; *Venetis* præsertim ac *Genuensibus* potentissimis civitatibus mutuam in perniciem totâ atrocitate bacchantibus: quarum dissensio parvis ex initiis apud *Ptolemaïdem Syriæ* oppidum exorta sub annum (*b*) 1260. mutuas utrisque calamitates attulit. *b* Blond. Dec. 2. l. 8.

Eâ tempestate ornabant Ecclesiam omni sanctitatis ac literarum gloriâ SS. *Bonaventura* & *Thomas Aquinas* (*c*) qui ambo anno 1274. in cœlum recepti sunt. *Thomæ* item Præceptor *Albertus M.* (*d*) qui anno 1280. obiit, anno ætatis 87. (*e*) *Petrus* quoque *Martyr* anno 1252. ab Hæreticis obtruncatus est. Obiit & S. *Clara* B. *Francisci* popularis (*f*) anno 1252. Et ex eodem Ordine S. *Ludovicus Tolosanus* Episcopus, *Caroli* II. *Siciliæ* & *Apuliæ* Regis filius. (*g*) Vixit & *Nicolaus Lyranus* hoc tempore, Doctor *Parisiensis* ex Minimorum Ordine. (*h*) *Raimundus Lullus Majoricensis* circa annum 1290. in ea insula floruit ambiguâ famâ. S. *Ivo* in *Aremoricis*, & S. *Rocus* in *Narbonensi* provincia sanctitate præstiterunt.

c Naucl. *d* Trith. in Chr. Hirsaurg. *e* Anton. Colmar. *f* Anton. *g* Naucl. *h* Bern. de Lutzemb.

CAPUT III.

De Latinis Constantinopoli *imperantibus, ac rebus in Oriente gestis ab anno* 1205. *ad* 1300. *Ubi de recuperata à* Græcis Constantinopoli, Tartarorum *excursione, ac terra sancta* Christianis *penitus erepta.*

Balduinus Imperator. Constantinopolitanus.

CONstantinopolim *Latini* annos octo & quinquaginta tenuerunt. Primus in ea regnavit, ut dictum est, *Balduinus*, qui cum expeditionis sociis imperium partitus est; *Venetis* præsertim, ac *Genuensibus*. Quorum illi *Ægei* maris insulas, *Cretam*, & *Eubœam*, aliaque ceperunt, ait (*i*) *Blondus*: at *Genuenses* *Cretam*

i Blond. Dec. 2. l. 6.

Cretam occupasse *Nicetas* prodidit. (*a*) *Boni-* A. 1205. Christi ad 1300.
facius Montisferrati Marchio novum *Thessa-*
lonicæ regnum instituit.

(*b*) *Balduinus* anno vertente à *Bulgaris* vi- *a* Nicep. Greg. l. 1.
ctus captusque anno 1205. Indict. 8. *Aprilis*
15. ac menses sedecim in vinculis habitus, per *b* Nicet.
summos cruciatus ab *Joanne Bulgarorum* Rege
perimitur. At tum demùm *Henricus Baldui-* *Henricus Imperator.*
ni frater ad imperium evehitur anno 1206.
Quam *Latinorum* moderationem, haud præ-
properè sibi regnum usurpantium ante legiti-
mi Principis obitum, *Nicetas* prædicat, popu-
larium suorum ambitionem immanitatemque *c* Anton. Tit. 19. c. 3.
detestans, qui per Imperatorum cædes ad ty-
rannidem grassari solebant. *Henricus* 10. cir- *Petrus Imperator.*
citer imperavit annos. Moritur enim (*c*) an-
no 1. *Honorii* tertii, *Christi* 1216. cui successit
Petrus Antissiodorensis, qui *Jolantam Henrici* so- *d* Nicep. Greg. p. 11. & 40.
rorem, ut (*d*) *Nicephorus* auctor est, vel, ut
alii, filiam duxerat. (*e*) Hic ab *Honorio* III. *e* Anton. T. 19. c. 3.
Romæ coronatus, dum in *Thraciam* proficis-
citur, à *Theodoro Dyrrachii* Principe perfidiosè
captus, & à *Theodoro Lascari* trucidatus est. *Robertus Imperator.*

Robertus Petri filius post hunc imperavit.
Inde *Balduinus Roberti* frater. Qui (*f*) anno *f* Nangis in Vita S. Lud. p. 448. Niceph. p. 58. Naucl.
1261. recuperatâ ab *Græcis Constantinopoli*, in
Occidentem reversus, ad *Carolum Siciliæ* Re-
gem adiit, ejusque filiam filio suo despondit,
Constantinopoli promissâ, si illius ope recupe-
rare posset. Itaque *Latini Constantinopoli* po-
titi sunt annis 58.

Latinis Constantinopolim obtinentibus, (*g*) *g* Nicet. Niceph. Greg. p. 7.
Theodorus Lascaris à *Græcis* Imperator creatus,
Nicææ in *Bithynia* sedem habebat; homo bel- *Theodorus Lascaris.*
licis rebus inclytus, qui *Turcas* ab *Alexio*
socero contra se concitatos magnâ strage dele-
vit, eorumque *Sultanum* suapte manu perc- *h* Nicep. p. 11.
mit. Moriens (*h*) anno imperii 18. *Christi* 1222.
successorem designavit generum *Joannem Du-* *i* Nicep. in fine lib. 2.
cam; à quo pleraque de *Latinis* recepta. (*i*) Impe-
ravit

A 1205. Christi ad 1300.

vit annos 33. & mortuus est anno *Christi* 1255.

Theodorus Lascaris Joannis filius patrem excepit (*a*) annos natus 33. qui quarto anno imperii, *Christi* 1259. moritur. Siquidem ætatis (*b*) anno 36. obiit, sex annorum filiolo relicto *Joanne*. Verùm.

(*c*) *Michaël Palæologus Comnenus*, maternum ab *Alexio Comneno* trahens genus, & *Andronici Palæologi* filius, excæcato post annos 4. pupillo (*d*) decimum annum agente, imperium usurpat. Cujus artibus *Constantinopolis* per *Alexium Cæsarem* cum 800. haud ampliùs militibus proditione capitur. Subinde tamen imminentem *Constantinopoli Carolum* Regem *Siciliæ* veritus, ad *Romanæ* concordiam Ecclesiæ respexit; ac legatos in *Africam* usque misit ad S. *Ludovicum* anno illo, quo mortuus est, 1270. ut scribit (*e*) *Pachymeres*. Anno verò 1274. (*f*) *Lugdunense* Concilium cùm eò legatos suos destinasset, & conditum in eo decretum fidei ratum habuit. (*g*) Idemque *Siculam* in *Francos* conspirationem anno 1282. opibus & auctoritate suâ promovit. (*h*) Obiit anno *Græcorum* 6791. *Christi* 1283. &, quod in *Latinos* propensior fuisset, seque cum *Romano* Pontifice conjunxisset, (*i*) ab *Andronico* filio ne plebejo quidem ritu sepultus, haud procul castris, in quibus tunc erat, humo est obrutus, cùm imperasset annos post *Joannis* pupilli abdicationem circiter 23.

(*k*) *Andronicus Michaëlis* filius, mortuo *Michaële* filio, ejus filium *Andronicum* designavit hæredem imperii. Qui adversus avum rebellans sæpiùs, tandem extremâ senectute confectum abdicare coëgit captâ *Constantinopoli*. Ita privatus excessit (*l*) anno *Græcorum* 6840. *Christi* 1332.

Hoc seculo *Tartarorum* gens hactenus *Indi* Regibus subjecta, eorum excusso jugo, privato*que*

a Niceph. initio l. 3.

b Niceph. l. p. 29.

c Niceph. l. 4. Joan. Villan. 6. c. 72.

d Niceph. p. 43.

Michaël Palæologus Constantinopolim recuperat.

e Pachym. in Fragm. à nobi. editis p. 300.

f Vide Niceph. Greg. l. 5.

g Anton. Tit. 20. c. 4. paragraph. 1.

h Niceph. p. 72.

i Niceph. 6.

k Niceph. Greg.

Andronicus Imperator.

l Niceph. l. 10. p. 215.

Tartarorum excursio.

que constituto imperio (a) sub annum 1202. latè per orbem diffusa, vastitatem circumtulit. Horum pars, *Georgianâ*, *Armeniâ*, aliisque direptis provinciis, *Transsylvaniam* & *Poloniam*, populabunda percurrit (b) circa annum 1241. (c) *Bathone* duce; quo amisso, fame compulsi post triennium sese receperunt. (d) Pars altera *Corasmios Parthici* generis sedibus suis pepulit: qui ab *Ægypti Sultano* pretio conducti, *Francis* in *Palæstina* fusis, Dominicum sepulchrum everterunt sub (e) annum 1244. Hos insecuti *Tartari Persidem* invadunt, (f) ac *Turcas*, eorumque *Sultanum Iconii* regnantem, in fugam conjiciunt. (g) Sequente anno *Turcæ* pactione tributi pacem ab illis redimunt. His de caussis *Innocentius* IV. *Dominicanæ* familiæ Monachos aliquot ad *Tartaros* misit. Cujus profectionis historiam (h) *Vincentius* exponit.

A 1200. Christi ad 1300.

a Monach. Pad.

b Naucl. Vol. 2. Gen. 42.

c Vincent. l. 29. c. 88.

d Vincent. ibid. & c. 89. & l. 31. c. 1.

e Vincent. 3à c. 28.

Nang. in Vita S. Ludov.

In *Palæstinam* quoque *Christianæ* quædam expeditiones factæ sunt, (i) quarum una celeberrima fuit anno 1218. quando *Leopoldus Austriæ* Dux, & *Andreas Hungariæ* Rex, cum *Joanne Brenno Hierosolymitano Damiatam* obsessam post menses 18. expugnarunt. Sed dum successu hoc elati Barbaros persequuntur, immisso in eorum castra *Nilo*, pacis conditiones ab illis accipere, ac quæ ceperant reddere sunt coacti anno 1221. (k) At biennio antea *Conradinus Saphadini* filius *Herosolymam* funditùs diruit, præter templum Domini, & turrim *Davidis*. Postea *Innocentius* IV. in *Lateranensi* Concilio anno 1245. *Christianis* Principibus sacræ militiæ signum edidit: quo *S. Ludovicus* excitatus cum valida manu trans mare navigavit (l) anno 1248. Tota belli moles in *Ægypti* urbem *Damiatam* incubuit, quæ anno 1249. in *Francorum* potestatem venit. Sed in eorum castra pestilenti è circumjectis paludibus afflatâ lue, deditionem facere, pacisque

f Vincent. l. 30. Joan Villan. 6. c. 61.

g Monac. Pad. Vincent. l 30. c. 84. & seq.

Blond. Dec. 2. l. 7. Tritthem. in Chron. Hirsaug. O-liv. Schol. Joan. Till. l. 39.

h Vincent. 30. c. 86.

i Petavii Ration. Temp. Tom. I. Expeditio S. Ludovici. i Nang. Vincent. l. 31. c. 89. Joan. Suffrid. Monach. Pad. Sabell. L. 3. part. 12. Naucl. Joan. Villan. 6. c. 37.

A 1200. Christi ad 1300. que leges accipere coacti sunt, ut *Damiatâ* redditâ tutò inde liceret egredi. (*a*) Postremò anno 1291. *Ptolemaïs*, *Tyrus*, & quicquid in *Syria Christiani* nominis residuum erat, sub *Turcarum* ditionem venit: ex eoque sacras expeditiones in Orientem *Christiani* desiere facere.

a Sanut. l. 3. part. 12. c. 21. & 22. Blond. Dec. 2. l. 8. & 9. Naucl.

CAPUT IV.

De rebus Francicis *ab anno circiter* 1200. *ad* 1300. *sub* Philippo, Ludovico *VIII.* Ludovico *IX.* Philippo Audace, *ac* Philippo Pulchro.

(*b*) REgnante in *Galliis Philippo* pium bellum in *Tectosagis*, ac *Narbonensi*, quam *Occitaniam* vocant, provincia motum est adversus *Albigenses* Hæreticos, *Manichææ* sectæ colluviem: quorum partes *Raimundus Tolosanus* Comes, & *Aragonum* Rex impigrè tutabatur. Contra quos *Innocentii* III. hortatu *Catholici* Principes coorti sunt; duce ab omnibus constituto *Simone Montefortio*, viro peræquè religioso ac strenuo. Qui illorum sæpè debellatis copiis, in *Tolosana* obsidione gloriosam mortem oppetiit (*c*) anno 1218. Idem bellum ab *Ludovico* VIII. *Sancti* patre, anno 1226. instauratum, ab ejus filio 1229. terminatum est. Quo *Raimundus* Comes, ejurata *Lutetiæ Parisiorum* hæresi, filiam suam *Alphonso S. Ludovici* fratri cum *Tolosani* Comitatus dote collocavit.

b Hist. Albig. Vincent. l. 29. & 30. Anton. Tit. 19. c. 3. *Albigensi bellum.*

c Vincent. 30. c. 35. Anton.

(*d*) Eâdem tempestate sacrum alterum in *Hispaniis* bellum contra *Saracenos Alphonso Castellæ* Rege secundum fuit. *Miramolinus Tunisii* Rex totam vincendo pervagatus *Hispaniam*, *Arelatum* & *Avenionem* usque perruperat. Sed anno 1212. Regum quatuor, *Castellæ*, *Aragoniæ*, *Lusitaniæ*, & *Navarræ*, oppositis ad *Tolosam Hispaniæ* oppidum copiis tantâ strage profligati sunt *Arabes*, ut ducenta millia cecidisse dicantur: è *Christianis* viginti quinque haud ampliùs occubuerunt. Ea pugna facta est *Julii* 16. fe-

d Roder. Sant. part. 3. c. 35. Franc. Tarafa Marian. l. 11. c. 23. & seq. Blond. Dec. 2. l. 6.

16. feriâ 2. ut *Mariana* scribit. Secundùm quam *Saracenorum* in *Hispania* res inclinare cœperunt: adeo ut paulatim amissis cæteris provinciis, nihil eis præter *Granatense* regnum reliquum fuerit. A 1200. Christi ad 1300.

(*a*) In *Galliis Ludovicus* VIII. *Philippo* patre mortuo regnavit anno 1223. qui sequente anno, *Rupellâ*, aliisque cis *Garumnam* expugnatis oppidis, citeriore omni *Aquitaniâ Anglos* expulit (*b*) anno 1224. Biennio pòst *Christi* 1226. ex *Albigensi* expeditione rediens, in *Arvernis* apud *Montempenserium* anno regni 4. ex morbo periit, *Novembris* 8. quæ tum in Dominicam incidit. *Ludovicus VIII.* *a* Gesta Ludov. 8. Vincent. l. 30. *b* Gesta Ludov. 8.

(*c*) Eodem anno, primâ Adventus Dominicâ apud *Remos* consecratus est *Ludovicus* IX. octavi filius, *Francici* decus nominis, ætatis anno 12. etsi *Vincentius* 14. tribuat; qui inter Sanctos ob innocenter actæ vitæ meritum à *Bonifacio* VIII. est adscriptus. Hic initio principatus *Theobaldum Campaniæ*, & *Hugonem Marchiæ* Comites, aliosque contra novum Regem conjuratos Principes armis ab obsequium compulit. Pace dehinc ubique partâ, gravi ex morbo recreatus (*d*) anno 1244. crucis insigne cepit, atque in *Ægyptum* eo, quem suprà demonstravi, exitu bellum invexit. Quo perfunctus, quinque in *Palæstina* per omnia *Christianæ* pietatis officia exegit annos, *Blancâ* interim matre procurante regnum, *Alphonsi Castellæ* Regis, & *Eleonoræ Henrici* II. *Angliæ* Regis, filiâ. *c* Nangis. Vincent. 30. c. 129. *S. Ludovicus IX.* *d* Nangis. Vincent. Joinvill.

Post cujus obitum eò reversus, omnes regiæ pariter & *Christianæ* virtutis numeros implevit. (*e*) Sed vehementioribus in dies propagandæ Religionis accensus stimulis, quasi prior ex voto successisset, novam contra *Saracenos* in *Africam* expeditionem obiit anno 1269. ac sequente, castris ad *Tunetum* positis, vulgatâ per exercitum lue contactus sanctissimam efflavit *e* Id. & Joan. Villan. l. 7. c. 36.

A 1200. Christi ad 1300.

que leges accipere coacti sunt, ut *Damiatâ* redditâ tutò inde liceret egredi. (*a*) Postremò anno 1291. *Ptolemaïs*, *Tyrus*, & quicquid in *Syria Christiani* nominis residuum erat, sub *Turcarum* ditionem venit: ex eoque sacras expeditiones in Orientem *Christiani* desiere facere.

a Sanut. l. 3. part. 12. c. 21. & 22. Blond. Dec. 2. l. 8. & 9. Naucl.

CAPUT IV.

De rebus Francicis *ab anno circiter* 1200. *ad* 1300. *sub* Philippo, Ludovico *VIII.* Ludovico *IX.* Philippo Audace, *ac* Philippo Pulchro.

(*b*) REgnante in *Galliis Philippo* pium bellum in *Tectosagis*, ac *Narbonensi*, quam *Occitaniam* vocant, provincia motum est adversus *Albigenses* Hæreticos, *Manichææ* sectæ colluviem: quorum partes *Raimundus Tolosanus* Comes, & *Aragonum* Rex impigrè tutabatur. Contra quos *Innocentii* III. hortatu *Catholici* Principes coorti sunt; duce ab omnibus constituto *Simone Montefortio*, viro peræquè religioso ac strenuo. Qui illorum sæpè debellatis copiis, in *Tolosana* obsidione gloriosam mortem oppetiit (*c*) anno 1218. Idem bellum ab *Ludovico* VIII. *Sancti* patre, anno 1226. instauratum, ab ejus filio 1229. terminatum est. Quo *Raimundus* Comes, ejurata *Lutetiæ Parisiorum* hæresi, filiam suam *Alphonso S. Ludovici* fratri cum *Tolosani* Comitatus dote collocavit.

b Hist. Albig. Vincent. l. 29. & 30. Anton. Tit. 19. c. 3. *Albigense bellum.*

c Vincent. 30. c. 35. Anton.

(*d*) Eâdem tempestate sacrum alterum in *Hispaniis* bellum contra *Saracenos Alphonso Castellæ* Rege secundum fuit. *Miramolinus Tunisii* Rex totam vincendo pervagatus *Hispaniam*, *Arelatum* & *Avenionem* usque perruperat. Sed anno 1212. Regum quatuor, *Castellæ*, *Aragoniæ*, *Lusitaniæ*, & *Navarræ*, oppositis ad *Tolosam Hispaniæ* oppidum copiis tantâ strage profligati sunt *Arabes*, ut ducenta millia cecidisse dicantur: è *Christianis* viginti quinque haud ampliùs occubuerunt. Ea pugna facta est *Julii* 16. fe-

d Roder. Sant. part. 3. c. 35. Franc. Tarafa Marian. l. 11. c. 23. & seq. Blond. Dec. 2. l. 6.

16. feriâ 2. ut *Mariana* scribit. Secundùm quam *Saracenorum* in *Hispania* res inclinare cœperunt: adeo ut paulatim amissis cæteris provinciis, nihil eis præter *Granatense* regnum reliquum fuerit. A 1260. Christi ad 1300.

(*a*) In *Galliis Ludovicus* VIII. *Philippo* patre mortuo regnavit anno 1223. qui sequente anno, *Rupellâ*, aliisque cis *Garumnam* expugnatis oppidis, citeriore omni *Aquitaniâ Anglos* expulit (*b*) anno 1224. Biennio pòst *Christi* 1226. ex *Albigensi* expeditione rediens, in *Arvernis* apud *Montempenserium* anno regni 4. ex morbo periit, *Novembris* 8. quæ tum in Dominicam incidit. *Ludovicus VIII.* *a* Gesta Ludov. 8. Vincent. l. 30. *b* Gesta Ludov. 8.

(*c*) Eodem anno, primâ Adventus Dominicâ apud *Remos* consecratus est *Ludovicus* IX. octavi filius, *Francici* decus nominis, ætatis anno 12. etsi *Vincentius* 14. tribuat; qui inter Sanctos ob innocenter actæ vitæ meritum à *Bonifacio* VIII. est adscriptus. Hic initio principatus *Theobaldum Campaniæ*, & *Hugonem Marchiæ* Comites, aliosque contra novum Regem conjuratos Principes armis ab obsequium compulit. Pace dehinc ubique partâ, gravi ex morbo recreatus (*d*) anno 1244. crucis insigne cepit, atque in *Ægyptum* eo, quem suprà demonstravi, exitu bellum invexit. Quo perfunctus, quinque in *Palæstina* per omnia *Christianæ* pietatis officia exegit annos, *Blancâ* interim matre procurante regnum, *Alphonsi Castellæ* Regis, & *Eleonoræ Henrici* II. *Angliæ* Regis, filiâ. *c* Nangis. Vincent. 30. c. 129. S. *Ludovicus IX.* *d* Nangis. Vincent. Joinvill.

Post cujus obitum eò reversus, omnes regiæ pariter & *Christianæ* virtutis numeros implevit. (*e*) Sed vehementioribus in dies propagandæ Religionis accensus stimulis, quasi prior ex voto successisset, novam contra *Saracenos* in *Africam* expeditionem obiit anno 1269. ac sequente, castris ad *Tunetum* positis, vulgatâ per exercitum lue contactus sanctissimam efflavit *e* Id. & Joan. Villan. l. 7. c. 36.

 animam

A. 1200. Christi ad 1300. animam 8. Calendas *Septembris*, anno ætatis 56. regni 44. *Christi* 1270.

a Nang. Villan. c. 39. (*a*) Eodem, quo mortuus est *Ludovicus*, die *Carolus Siciliæ* Rex ejus frater cum valida classe ad *Africæ* littus appulit. Cujus auxilio *Franci* animis erecti Barbaros ita contuderunt, ut ad pacem postulandam vel iniquis conditionibus adigerent.

Philippus Audax. b Nang. in Vita Philippi. (*b*) *Philippus Ludovici* filius, *Audax* dictus, anno 1270. *Francorum* Rex appellatus in *Africa*, sequente anno, ipso die Assumptioni Virginis sacro, apud *Remos* de more coronatus est. Ejus patruus *Alphonsus Pictavorum* ac *Tolosatium* Comes, ex *Africa* rediens moritur in *Tuscia*; cujus vacuam successoribus hæreditatem *Philippus* adiit. *Vascones*, qui *Navarræi* vocantur, expugnatâ *Pompejopoli* ad obsequium reduxit (*c*) anno 1276. (*d*) *Petro* verò *Tarraconensium* Rege, à quo *Siciliam* occupatam antea docuimus, ab *Romano* Pontifice sacrorum usu prohibito, ejusque regno in *Carolum Valesium Philippi* filium translato, ut in ejus possessionem illum mitteret *Philippus*, totis viribus *Tarraconensem* oppugnavit anno 1284. ac *Gerundâ* potitus est: cujus in obsidione *Petrus* lethali accepto vulnere decessit; (*e*) grassante pestilentiâ, dum se inde *Franci* recipiunt, *Rogerius Tarraconensis* classis præfectus nec opinantes aggreditur. Qui igne oppido simul ac navibus suis injecto, per *Pyrenæi* angustias ferro sibi iter aperiunt. *Philippus* ingravescente morbo *Perpiniani* diem obiit *Octobri* mense anno 1285. (*f*) qui trium morte Regum insignis ad memoriam fuit *Caroli Siculi*, *Petri Tarraconensis*, & *Philippi Franci*. Regnavit *Philippus* annos ampliùs 15. (*g*) Filios superstites habuit ex *Isabella Tarraconensi Philippum Pulchrum*, & *Carolum Valesium*. Ex *Maria Brabantina Ludovicum Ebroicensem*.

c Nang. d Id. & Ioan. Villan. l. 7. c. 103. & seq. e Villan. 7. c. 1. 4. Gaguin. Æmil. f Paul. Æmil. g Gaguin. Æmil. Til.

Philippus Pulcher. h Annal. Franc. Gaguin. Æmil. (*h*) *Philippus pulcher* regnum adiit annò 1285. sed

ſed anno 1286. octavo Eid. *Januarias* conſecratus, 29. regnavit annos, quibus aſſidua ferè cum *Anglis*, & eorum fœderatis *Flandris*, bella ſuſcepit. *Eduardus* II. *Angliæ* Rex, *Northmanniam* & *Aquitaniam* invadens, magnâ clade repreſſus eſt duce *Carolo Valeſio*, anno 1293. per eumque *Aquitania* recepta.

A' 1200. Christi ad 1300.

Guido, *Flandrenſis* Comes, *Eduardi* partes ſecutus, cum eo victus eſt ad *Furnas* anno 1295. Pòſt, anno 1299. *Flandri* ab eodem *Valeſio* perdomiti, rurſus ab Rege deficiunt. (*a*) Cujus exercitus ad *Curtracum* cum ſeditioſis infeliciter pugnavit anno 1302. Sed biennio poſtea ad *Audomurapolim* eorum profligatis copiis, res ad compoſitionem eſt deducta.

(*b*) Cum *Bonifacio* quoque Pontifice ejus nominis VIII. *Philippo* negotium fuit; qui ſacram militiam detrectantem *Franciæ* Regem anathemate perculit anno (*c*) 1302. Quem *Sarra Columnenſis* cum *Nogareto* Equite *Franco* in *Italiam* profectus, improvisò comprehenſum *Anagniæ*, *Romam* perduxit; ubi ex mœrore animi *Octobris* 11. vitam finiit anno 1303. Huic ſublectus *Benedictus Philippum* communioni reſtituit. *Benedicto Clemens* V. ex Archiepiſcopo *Burdegalenſi* ſubrogatus eſt anno (*d*) 1305. qui Pontificiam ſedem *Avenionem* tranſtulit, ubi annis hæſit ampliùs 70. (*e*) Hujus decreto damnati *Templarii*, deque iis ab *Philippo* Rege ſumptum ſupplicium anno 1307. & eorum fortunæ partim *Hoſpitalarii,s* ut vocant, adjudicatæ; partim in fiſcum relatæ. Exceſſit è vita *Philippus*, ut (*f*) quibuſdam placet, anno 1313. (*g*) alii ſequenti malunt *Novembris* 29. quod & pluribus probatur. Ex quo liquet, eum triceſimo regni anno ineunte mortem obiiſſe.

Rege S. *Ludovico* (*h*) *Robertus Sorbona* Theologus Collegium Theologorum inſtituit, quod hactenus illius nomen retinet, (*i*) circa annum 1243.

a Ioan. Villan. 8 c. 35.

b Joan. Villan. 8. c 62. Blond. Dec. 2. l. 9.

c Chron. Colmar. Conrad. Vecer. in Henr. 7. Plat. Vill.

d Joan. Vill. 8. c. 80. Bern. Guid. Plat.

e Albert. Argent. Plat. Vill. 8. c. 92.

Templarii.

f Gag. Æmil.

g Joan. Vill. 9. c. 65. Till.

h Joinvil.

i Geneb.

A 1300. Christi ad 1400.

CAPUT V.

De Imperii Occidentalis rebus in Germania *&* Italia.

a Conr. Vecer. in Vita Henrici 7. Alb. Argent. Blond. Dec. 2. l. 9. Naucl.

Ab anno *Christi* 1300. ad 1400.

(*a*) ALbertus *Austriacus*, *Romanorum* Rex, *Rudolphi* Imperatoris filius, ab *Joanne* fratris filio anno 1308. Calendis *Majis* nefariè trucidatur; anno regni 10. eique *Henricus Lutzenburgensis* Dux (*b*) Calendis *Novembris* sublegitur. Qui in *Italiam* profectus contra *Gibellinam* factionem bellum fortiter gerit: ac plurimis, quà vi, quà deditione, potitus oppidis, *Romæ* (*c*) anno 1312. coronatur. *Neapolitanum* regnum per id tempus obtinebat *Robertus* ex anno 1309. quo *Carolus* II. cognomento *Claudus*, ejus pater, obierat. Hunc *Henricus* armis persequens, Imperatoriâ auctoritate proscriptum *Italiâ* statuerat pellere. (*d*) Sed in eo conatu, anno 1313. in agro *Senensi*, non sine veneni à *Dominicano* Monacho dati suspicione, est exstinctus.

b Albert. *Henricus Lutzenburgensis Imperator.*

c Albert. Naucl. Villan. 9. c. 42.

d Conr. Vecer. Alb. Argent, Naucl. Dec 2. l. 9. Villan. 9. c. 51.

Post mensium 14. interregnum, divisis bifariam Principibus, plures *Ludovicum Bavariæ* Ducem, *Fridericum* alii *Austriacum* Imperatorem designant. *Ludovicus* injussu *Romani* Pontificis, qui tum *Avenione* sedem habebat, (*e*) (erat is *Joannes* XXII. qui post *Clementis* V. obitum, biennio interjecto, Pontificatum inierat anno 1316. septimo Idus *Augusti*, Sabbato) pro Imperatore se gerens illius exacerbavit animum. Igitur *Friderico* victo captoque anno 1323. exsultantem *Ludovicum* *Joannes* diris exsecratur sequente anno. (*f*) Quo contempto *Bavarus Italiam* adiit, ac *Romæ* imperii sumptis insignibus, *Petrum Corbariensem* ex *Franciscanorum* Ordine ad Pontificatum

Ludovicus Bavarus.

e Bernard. Guidon. Naucl. Plat. Joan. Villan. 9.

f Blond. Albert. Plat. Villan. l. 10.

ficatum evexit, qui *Nicolaüs* V. appellatus est. A. 1300. Christi ad 1400.

(*a*) Inter hæc fervebat *Italia* civilibus discordiis, passimque dominatum per civitates occupant principes viri: quibus legitimam deinde potestatem *Benedictus* XII. Papa permisit, ut eorum contra *Bavarum* parata haberet auxilia. Sic *Scaligeri Veronæ*, vicinisque in oppidis, *Estenses Ferrariæ*, *Gonzagæ Mantuæ* confederunt.

a Villan. 9. & 10. Blond. D. 2. l. 10. *Turbæ in Neapolitano regno.*

Robertus Rex *Neapolitanus* (*b*) anno 1333. *Joannam* neptem *Andreæ Caroli Hungariæ* Regis filio septenni despondit. (*c*) Dehinc anno 1343. paulò ante mortem, quæ *Januarii* 19. accidit, *Joannæ Andreæque* nuptias peregit. *Joanna* biennio pòst, (*d*) anno scilicet 1345. *Andreæ* laqueo gulam fregit, & *Ludovicum Tarentinum* sibi copulavit. Tum *Ludovici Hungariæ* Regis metu, qui ad ulciscendam fraternam necem in armis erat, (*e*) pacem fœdusque cum *Siciliæ* Rege composuit anno 1347. indèque se in *Provinciam*, quæ juris ipsius erat, recepit sequenti anno, (*f*) quo *Ludovicus Hungarus Neapolitanum* regnum invasit. (*g*) Ab hac *Clemens* VI. summus Pontifex *Avenionem* emit; (*h*) *Joannamque* certis cum *Hungaro* pactis editis *Neapolitano* regno restituit.

b Joan. Villan. l. 10. c. 225. *c* Iidem lib. 22. c. 9. *d* Iidem c. 50. & seq. Albert. Naucl. Pand. 5. Matth. Villan. 1. c. 8. *e* Fazel. poster. Dec. l. 9. *f* Pand. 3. Joan. Villan. 12. c. 106 & seq.

Ludovicus Bavarus obiit (*i*) anno 1347. *Octobris* 11. cùm superiore anno novus adversus illum designatus *Cæsar* esset.

(*k*) *Carolus* IV. *Lutzenburgensis Joannis* Regis *Boëmiæ* filius, qui anno 1355. (*l*) die Paschatis, 5. *Aprilis Romæ* coronam accepit: ac statim ex lege, quam ei summus Pontifex dixit, *Româ* & *Italiâ* cessit. Imperavit annos ab obitu *Ludovici* 31. mensesque propemodum duos. (*m*) Mortuus est enim anno 1378. *Novembris* 29. cùm biennio antè, *Christi* 1376. redemptis magnâ pecuniæ vi Septemviralibus suffragiis, *Venceslaum* filium *Romanorum* Regem creasset.

g Plat. Paul. Æmil. *h* Gesta Pont. Aquit. Pandulph. *i* Albert. Naucl. Joan. Villan. l. 12. c. 59. & 105. *k* Naucl. Trithem. Albert. *l* Matth. Villan. 5. c. 1. *m* Albert.

A. 1300. Christi ad 1400. (*a*) Eodem anno 1376. *Gregorius* XI. hortante *S. Catharina Senensi*, quæ tum sanctitate clarebat, *Avenione* profectus *Septembri* mense *Romam* rediit, anno post translatam inde sedem in *Gallias* 71. Verùm (*b*) post *Gregorii* mortem, quæ incidit anno 1378. fœdum ac diuturnum Schisma fuit ad annum circiter 40. cùm alii *Romæ*, *Avenione* alii Pontifices séderent. Id *Joannæ Neapolitanæ* operâ institutum, quæ *Urbanum* VI. *Gregorii* successorem verita, *Gallicanarum* partium Cardinalibus animos fecit, ut illatam prioribus Comitiis sibi vim caussati, *Clementem* VII. novum Pontificem facerent. Is *Avenionem* secessit; quem *Joanna* secuta (*c*) *Ludovicum Andegavensem Caroli Francorum* Regis fratrem adoptat: quam anno denique 1381. *Carolus Dyrrachinus*, *Caroli Dyrrachini* filius, in quem *Urbanus Neapolitanum* regnum transtulerat, eodem, quo *Andream* olim conjugem necarat, mortis genere sustulit. *Ludovicus* (*d*) biennio post aditam *Italiam* infectis, ut ferunt, veneno fontibus, cum pleraque Nobilitate periit (*e*) anno 1383.

(*f*) *Urbano* V. summo Pontifice *S. Brigitta Romam* venit, ubi tum erat Pontifex; & institutum â se Ordinem ratum ut esse vellet, obtinuit circa annum 1366. Nec multò pòst *Jesuatis S. Joannes Columbinus* initium dedit. Eadem ætas & viros tulit eruditos, *Franciscum Petrarcham* & *Joannem Bocacium Etruscos*; *Paulum Burgensem* Theologum; *Bartolum* & *Baldum* Juris scientiâ nobiles. *Ludovico* verò *Bavaro* imperante *Joannes Okam* subtilitate ingenii præstitit.

(*g*) *Venceslaüs* post *Caroli* patris obitum annos circiter 22. sic administravit imperium, ut consensu principum, (*h*) anno 1400. summa illi dignitas abrogata sit. (*i*) Hoc Imperatore tormenti bellici genus, quod ab fremitu *bombardam* vocant, inventum dicitur, quodam au-

a Histor. Rom. Pnot. à Bosq. edita. Naucl. Plat.

b Naucl. Plat. Onuphr. Froissard. l. 2. c. 12. *Schisma diuturnum.*

c Naucl. Æmil. Pand. Coll. 5.

d Naucl.

e Joan. Tilius.

f Naucl. Vol 2. Gen. 46. *Sancti vel eruditi.* *Venceslaüs.*

g Naucl. Egnat. Æmil. in Carolo 6.

h Tom. XI. Ger. Script. in fine Trit.

i Polyd. l. 2. de Invent. c. 10. *Bombarda inventa.*

ctore

ctore *Germano*: illoque *Veneti* primùm bello usi feruntur eo, quod ad *fossam Clodiam* cum *Genuensibus* gesserunt anno 1380. (*a*) Ab eodem Imperatore *Joannes Galeacius Mediolanensium* Dux renuntiatus est ingenti persoluto pretio. Qui occiso *Bernabone* avunculo, eodemque socero suo, *Mediolanum* invaserat, eumque dominatum firmissimis præsidiis ac summorum Principum affinitatibus impensè firmaverat. Hujus filiam *Valentinam Ludovicus Aurelianensis*, *Caroli* sexti *Francorum* Regis germanus, habebat in matrimonio. (*b*) Ipse magnis successibus in dies elatior totius *Italiæ* principatum agitabat animo: cum præter *Insubres*, *Bononiam*, *Senas*, *Perusiam*, *Pisas*, *Umbriæ* partem, *Veronam* insuper & *Vicentiam* cum aliis civitatibus obtineret, ac *Florentinorum* rebus inhiaret, quibus cum assiduum illi bellum erat.

A 1300. Christi ad 1400.

a Anton. Matth. Palmat.

b Anton.

Venceslao Imperatore, (*c*) anno 1396. cùm *Sigismundus* Rex *Hungariæ* ejus frater contra *Bajazethum Turcarum* Principem per *Pannonias* dirâ clade grassantem ab *Christianis* opem peteret, magnam *Galli* expeditionem fecerunt; cui *Philippus Burgundiæ* Dux *Joannem* præfecit filium. Sed avidius inito ad *Nicopolim* certamine, nostrorum temeritate *Turca* superior fuit. Multi & in prælio & in vinculis immaniter occisi. Dux ipse *Joannes* cum aliis principibus viris ægrè vitam impetravit, grandique ære est redemptus.

c Meyr. 14. Froiss. l. 4.

A. 1300. Christi ad 1400.

CAP. VI.

Franciæ *res ab anno* 1300. *ad* 1400. *circiter, sub* Ludovico Hutino, Philippo Longo, Carolo Pulchro, Philippo Valesio, Carolo *V. & VI.*

Ludovicus Hutinus.

(*a*) IN *Galliis Ludovicus Hutinus*, quæ vox rixosum & pervicacem significat, post *Philippum Pulchrum* regnavit anno 1315. cùm jam *Navarræorum* Rex creatus esset; ac sedecimo mense mortuus est. (*b*) Hic Senatum in regio Palatio *Lutetiæ* collocatum ordinarium instituit. Decessit anno 1316. *Junii* 5. *Clementiâ* uxore gravidâ relictâ, quæ *Joannem* posthumum peperit. Sed eo intra diem octavum vitâ functo, *Francorum* Rex, rejectâ *Johannâ Hutini* filiâ, ex lege *Salica*, nuncupatus est.

(*c*) *Philippus Longus*, *Hutini* frater, qui annis 5. sceptrum tenuit, obiitque anno 1322. *Januarii* 6.

(*d*) *Carolus* hunc germanus excepit, cognomento *Pulcher*: cui, anno 1328. sexto regni, mortuo, cùm nullus ex *Philippi Pulchri* stirpe reliquus esset,

(*e*) *Philippus Valesius*, *Caroli Valesii*, qui *Philippi Pulchri* frater erat, filius ex eadem *Salica* lege successit, nequicquam obsistentibus *Anglis*, (*f*) quorum Rex *Eduardus* tertius *Isabellâ Philippi Pulchri* filiâ genitus regnum sibi vendicabat. Quæ contentio populum utrumque longo ac difficili bello maximisque calamitatibus penè consumpsit.

(*g*) Cœptum id est bellum anno 1336. *Roberto Atrebatum* Comite ad *Anglum* deficiente; quod in lite quadam sua cum *Mathilde Burgundionis* conjuge ab *Philippo* injuriam sibi factam diceret.

Victi primùm ad *Clusas* in *Flandria* navali certamine *Franci* (*h*) anno 1340. *Junii* 23. Rursus iidem ad *Cressiacum* cæsi sunt, quo in prælio

Ioannes Posthumus. — *Carolus Pulcher.* — *Philippus.*

a Gaguin. Æmil.
b Annal. Franc.
c Iidem.
d Iidem.
e Id. & Villan. 10. c. 83.
f Froissard l. 1. c. 4.
g Froissard. l. 1 Gaguin. Æmil.
h Froissard. 1. c. 51. Pont. Rom Hist. Bos. in Clem. 6. Gaguin. Æmil. Villan. 11. c. 109. & l. 12.

lio Principes undecim, equites 1200. peditum 30000. ceciderunt. Id anno contigit 1346. (*a*) *Augusti* 26. Sabbato. Ex eo (*b*) *Caletum* oppidum in potestatem venit *Anglorum*.

Has *Francorum* clades utcumque compensavit (*c*) *Humbertus Viennensium* Princeps, qui (*d*) anno 1349. *Delphinatum Philippo* Regi vendidit & in *Dominicanam* familiam adscriptus est. (*e*) Excessit è vita *Philippus* anno 1350. (*f*) *Augusti* 22. die, regni anno 23. De die tamen Annales dissentiunt.

(*g*) Hujus Regis tempore de Ecclesiastica jurisdictione magnoperè certatum est; hinc *Petro Cunerio*, qui regius in Senatu *Parisiensi* Advocatus erat, Regum jura contra Clericos asserente, inde *Petro Bertrando Augustodunensi* Episcopo, postea Cardinali, horum propugnante partes. Quibus post aliquanti temporis altercationem Rex ipse *Philippus* caussam adjudicavit, anno 1329. illo ipso die, quo *S. Thomas Cantuariensis* pro Ecclesiastica tuenda immunitate mortem oppetierat. Ex eo *Philippus Catholici* cognomen obtinuit.

Joannes Philippo patri sufficitur, ex *Joanna Roberti Burgundionum* Ducis filia genitus, qui hæreditarium cum *Anglorum* Rege bellum infeliciore, quàm pater, administravit exitu. (*h*) Cum *Eduardo Walliæ* Principe, Regis *Eduardi* filio, in *Pictonibus* acie commissâ superatus, *Septembris* 18. anno 1356. captusque, in *Angliam* abducitur cum *Philippo* filio: & post annos quatuor pace compositâ dimittitur. Tot exhaustus calamitatibus, cùm se sacrum ad bellum pararet, *Philippo* filio *Burgundiæ* Duce nuncupato, trajecit in *Angliam*, uti fœdus cum *Eduardo* Rege sanciret: itaque anno 1364. mortem obiit, *Aprilis* 8. regni 14.

Regnavit post illum *Carolus* V. illius filius, cognomento *Sapiens*, qui anno decimo septimo regnum cum vita finiit, *Christi* 1380. Hujus tempore

A. 1300. Christi ad 1400.

a Frossard. 1. c. 132.

b Frossard. 1. c. 129. Alb. Argent.

c Frossard. 1. cap. 140. Matth. Villan. 1. c. 25.

d Albert. Gaguin. Æmil. Matth. Villan. ibid.

e Iidem.

f Frossard. 1. c. 113. Matth. Villan. 1. c. 74.

g Æmil. Till.

Iohannes Rex.

h Frossard. 1. c. 139. & seq. Matth. Villan. 7. c. 15.

i Matth. Villan. ibid. Gaguin. Æmil.

Carolus V.

A 1300. Christi ad 1400. tempore de minoris *Britanniæ* jure inter *Blesensem Carolum* & *Joannem Montefortium* grave bellum est ortum; cui finem *Blesensis* mors attulit; (*a*) qui in prælio confossus, post obitum miraculis ad sanctitatis fidem claruisse fertur, circa annum 1369. Quo anno *Philippus Audax Burgundiæ* Dux, Regis *Caroli* frater, *Margaretam Ludovici Flandriæ* Comitis filiam duxit. Unde postea, mortuo socero, dotalem *Flandriam* est adeptus anno 1384. quam civilibus exhaustam dissidiis lenitate ac prudentiâ recreavit. Eâdem tempestate bellum cum *Anglis* instauratum est. (*b*) Quippe *Armeniacus* Comes, & *Aquitani Vascones*, ab *Eduardo Walliæ* Principe haud æquis exactionibus opprimi se apud Regem *Franciæ* questi, perpulerunt, uti vadimonium ei ab *Carolo* denunciaretur. Eo detrectante bellum de integro sumptum est: quo *Joannes Montefortius Britanniæ* minoris Regulus ad *Anglos* defecit. Eo bello, & superiore, quod *Joanne* Rege gestum est, *Bertrandi Guesclini Aremorici* prædicatione major omni virtus exstitit: (*c*) qui paulò antè in *Hispania* contra *Petrum Castellæ* Regem pro *Henrico* notho illius fratre pugnans æternum sibi armis decus pepererat. Nam hujus præsertim operâ, post varias fortunæ vices, *Petrum* debellavit *Henricus*, & interfecit (*d*) anno 1369.

a Gaguin. & Æmil. *l.*

b Froissard. l. c. 246. Gaguin. Æmil.

c Hist. Guescl. Froissard. l. 1. c. 245. Gaguin. Mariana.

d Tarafa.

(*e*) Longiùs, quàm inde ab *S. Ludovico* ad hanc ætatem cæteri, sed majore, quàm hactenus, *Franciæ* damno regnavit *Carolus* VI. filius *Caroli* V. anno 1380. nondum ætate gerendis rebus idoneus; cui tutores ex patris testamento dati sunt patrui, *Joannes Bituricum*, & *Philippus Burgundiæ* Duces, *Andegavensium* Duci *Ludovico* patruorum natu maximo rerum administratione permissâ. Magnæ deinceps domi forisque turbæ, atque ob immanem tributorum modum populares motus erupere. Siqui-

e Froiss. l. 2. Gaguin. Æmil.

Carolus VI.

quidem *Ludovicus Andegavensis*, quem ab *Joanna Neapolitana* adoptatum suprà demonstravi, in *Italicam* expeditionem aliasque impensas brevi ærarium exhausit. Sed is in *Italiâ* paulò post periit. (*a*) Sub hæc *Flandrense* susceptum est bellum. Caussam illius attulit *Flandrorum*, præsertim *Gandavensium*, rebellio: qui, duce *Philippo Artevellio*, *Comitem* suum *Ludovicum* oppugnare ausi, *Fraucorum* ut fidem imploraret, adegerunt.

A. 1300. Christi ad 1400.

a Joan. Till. Meyer. Gaguin. Æmil.

Primum ab *Carolo* Rege militiæ rudimentum contra *Flandros* positum est *Rosebequensi* prælio, quo cæsa dicuntur rebellium 40000. in quibus dux *Artevellius* occubuit (*b*) anno 1382. *Novembris* 27. feriâ 5. (*c*) Biennio post *Ludovicus Flandrensis* vitâ cessit anno ineunte 1384. *Jan.* 30. (*d*) cujus hæres *Philippus Audax Burgundiæ* Dux compressâ seditione pacem restituit anno 1385. (*e*) At Rex *Carolus Britanniæ* minoris infensus Regulo *Joanni*, cùm in eum duceret exercitum, in *Cenomanuis*, ardore Solis icto capite, in amentiam incidit, quâ ex intervallo redeunte, rerum potestas ad patruos rediit, *Joannem Biturigum* & *Philippum Burgundionum* Duces, *Ludovico* Regis fratre *Aurelianorum* Duce rejecto, quod implacabilis *Burgundionem* inter & *Aurelianensem*, & utriusque stirpem, odii semen exstitit. *Philippus Audax* (*f*) anno decessit 1404. Ejus filius *Joannes Nivernensis* Dux patre vehementior, susceptam cum *Aurelianensi Ludovico* simultatem hujus nece non dubitavit exsequi, submisso clam sicario, qui *Lutetiæ* inopinantem est adortus, (*g*) 10. Calendas *Decembres* 1407. Exinde civile bellum majorem in modum exarsit, eodemque tempore & externum, *Anglo* veteri hoste, qui *Auralianensi* suppetias tulerat, latè cuncta vastante. *Angliæ* tunc regnabat *Henricus Lancastrius*: in quem, *Richardo* Rege perpetuâ custodiâ damnato, regnum insulani

b Froiss. l. 2. c. 116.

c Froiss. 2. c. 48. Gaguin. Aemil. Meyer.

d Froiss. 2. c. 178. Meyr.

e Froiss. 2. c. 43. Æmil. Gaguin. Meyer.

f Meyer.

g Alanus Carter. Monstr. l. 1. c 36. Gaguin. Æmil. Meyer.

A. 1300. Christi ad 1400.

insulani Princeps, *Joannis* patris ulturus cædẽ, (*a*) qui apud *Monterigolum*, (oppidum id est ad *Iconæ Sequanæque* confluentes) quò ad *Carolum* sexti filium colloquendi gratiâ venerat, in ejus conspectu trucidatus est (*b*) anno 1419. Igitur tantis auctus præsidiis *Anglus*, obsistente nullo, incendii more brevi cuncta corripuit. Inter hæc *Carolus* per publicas privatasque tot ærumnas, exactis in summa potestate annis 42. vivere desiit (*c*) anno 1422. *Octobris* 22.

a Alanus. Monstr. l. c. 211. Olivar. 1. c. 2. *b* Meyer. Gaguin. Æmil. *c* Monstr. l. 1. c. 297. Gaguin. Æmil.

CAPUT VII.

De Constantinopolitanis *reliquis Imperatoribus ad urbem usque* Turcarum *armis occupatam: ubi & de* Turcarum *origine & incremento; nec non de* Usumcassane, Ismaële Sopho, *& hodierni* Persarum *dominatus exordio.*

AD eum, quem retuli, modum mutuis bellis ac tumultibus Occidente concusso, nihilo pacatiores in Oriente res sæculo isto fuerunt. Languebat *Constantinopolitanum* Imperium; ac velut in litus ejecta maris bellua, multis confossa vulneribus, paulatim cum morte luctando deficit, aut ut per interiora serpente veneno tamdiu se corpus animantis utcumque sustinet, dum ad cor virus lethale pervenerit; ita *Græcorum* regnum, grassante per ejus viscera barbarie, aliisque super alias accisis provinciis, sede ipsâ demùm imperii & arce captâ *Constantinopoli*, funditùs est eversum.

Post *Andronici* senioris, *Michaëlis* filii, mortem, quæ anno 1332. accidit, *Constantinopoli* regnatũ est à *Palæologorum* stirpe reliqua annis 121.

(*d*) *Andronicus* junior, avo (ut suprà dictum est) ejecto, imperavit annis circiter octo, usque ad 1341. quo decedens, tutorem ambobus filiis, *Joanni Palæologo*, & *Manuëli*, *Joan-*

d Eguar. cuspin. onuphr.

Joannem Cantacuzenum dedit. Post annos 16. *Christi* 1357. *Cantacuzeno* pulso, *Joannes Palæologus* 27. imperavit annis; atque anno 1384. *Manuëlem* successorem habuit. Is 37. expletis annis, (*a*) *Christi* 1419. *Joanni* filio reliquit imperium; quod ille 23. annis obtinuit. Demùm anno 1445. *Constantinus* cœpit octavus, ultimusque, cujus octavo anno, *Christi* 1453. *Constantinopolis* in *Turcarum* venit dominatum. A 1300. Christi ad 1400. *a* Vide Vigner. Tom. 5. Bibl.

(*b*) Gentis origo *Turcicæ*, quæ hoc sæculo magna habuit incrementa, & sequente *Græcorum* nomen obliteravit, variè ab Auctoribus traditur. Plerique oriundos è *Sarmatia*, vel *Scythia*, putant. Qui egressi *Caspiis portis*, jam tum *Heraclio* imperante, (*c*) circa annum 625. *Persidem* populati sunt, & *Romanis* contra *Chosroën* auxilio venerunt. Postea *Constantino Monomacho* regnante, (*d*) sub annum 1042. *Persis*, quorum erant stipendiarii, subactis, *Mahometicam* ab illis superstitionem hausere. Inde in *Syriam*, *Cappadociam*, cæterasque *minoris Asiæ* regiones infudere sese, in plures divisi principatus: è quibus, oppressis exstinctisque reliquis, unius *Othomani* posteri rerum potiti sunt: à quo in *Turcarum* deinde Principibus *Othomanorum* nomen resedit. Horum primordium anno *Christi* imputari solet (*e*) 1300. Sed si *Othomanus* 29. annos imperavit, ut produnt Annales *Turcici*, & anno *Hegiræ* 727. obiit, qui annus orsus est *Christi* 1326. *Novembri* exeunte, necesse est *Othomanum* ante annum *Christi* cœpisse 1300. alioqui 27. solos in regno transegerit. *b* Chalcond. *Turcarum origo*. *c* Theoph. Cedren. Niceph. Brev. *d* Curop. *e* Annal. Turc. Egnat.

Primus igitur *Othomanus* intra (*f*) 29. annos, quibus præfuit, incredibiliter rem auxit *Turcicam*, magnamque *Bithyniæ* subegit partem, ac *Prusæ* sedem regni constituit. I. *f* Annal. Turc. Chalcond.

Moriens *Urchani* filio regnum tradidit anno *Hegiræ* 727. *Christi* 1326. qui *Mysiam*, *Lycaoniam*, *Phrygiam*, *Cariam*, cæteraque ad

Helle-

A. 1300. Christi ad 1400. *Hellespontum* & *Euxinum* usque ditioni subjecit suæ, dum inter se *Cantacuzenus* & *Palæologi* odiis armisque certant. Regnavit annis 32.

III. (*a*) *Amurathes Urchani* patri successit anno *Hegiræ* 759. qui iniit anno *Christi* 1357. mortuo jam fratre natu majore *Solimano*; qui primus in *Europam* traduxisse copias suas in Annalibus *Turcicis* proditur anno eodem *Hegiræ* 759. (*b*) *Amurathes Callipolim*, (*c*) *Hadrianopolim*, ac circumjectas provincias occupavit. Huic annos (*d*) nonnulli 23. imputant. Annales *Turcici* 32. Idcirco mortuum esse ferunt anno *Turcarum* 791. qui anno 1388. *Christi*, ultimo *Decembris*, initium habuit.

a Annal. Turc. *b* Annal. Turc. Chalcond. *c* Annal. Turc. *d* Cuspin.

IV. *Bajazethes Amurathes* filius, qui & *Gilderim* in Annalibus *Turcicis* nominatur, paternum cepit imperium anno 1389. longè omnium ferocissimus ac fortissimus. Hic *Thessaliam*, *Macedoniam*, *Phocidem*, *Atticam*, *Mysiam*, & *Bulgariam Turcicæ* ditionis fecit. *Constantinopolim* verò pluribus obsedit annis.

(*e*) Contra quem *Emmanuel* Imperator *Caroli* VI. *Francorum* Regis imploraturus opem venit in *Galliam*. Sed & *Sigismundo Hungariæ* Rege idem postulante, principes aliquot viri sacræ militiæ nomen dederunt, inter quos *Joannes Nivernensis* erat *Philippi Burgundionis* filius. Sed dum inconsultè temereque ruunt in prælium, partim interempti, partim à Barbaris capti sunt, unà cum *Joanne* ipso.

e Froiss. fard. 4. c. 67. Gagnin. Æmil. Chalcond. 2.

(*f*) Nec multo pòst tempore *Bajazethis* tot secundis rebus elati superbiam ultus est Deus. Quippe *Tamberlanes*, quem *Temirem* Annales *Turcici* & *Chalcondylas* vocant, cum *Tartarorum* infinita multitudine in *Asiam* irrupit, occurrentemque *Bajazethem*, cæsis *Turcarum* 200000. vivum in potestatem redegit, & inclusum caveâ feræ instar ad ludibrium circumduxit; cujus ille calamitatis voluntariâ sibi morte quæsivit exitum. *Tartaricam* hanc excursionem

f Annal. Turc. Chalcond. 3. Naucl. Gen. 47. Bisar. 9. Hist. Pers. *Tamberlanes.*

ſionem cladémque *Bajazethis*, Annales *Turci-* A. 1300.
ci anno *Hegiræ* tribuunt 804. qui anno cœpit Chriſti
Chriſti 1401. *Bajazethem* verò annos imperaſ- ad 1400.
ſe 14. ferunt: *Tamberlanem* annos 40. *Baja-*
zethem Froſſardus aliique priſcâ ſimplicitate *La-*
morabaquinum vocant; credo deducto ab *Amu-*
rathe, vocabulo, quaſi fuerit *Amurathbeg*. *Ba-*
jazethi ſuperſtites fuere 5. filii. (*a*) Horum a Annal. Turc.
unus & ordine quintus V.

Iſa Zebelis, cùm ſe Imperatorem feciſſet, à VI.
Solimano fratre peremptus eſt. Qui anno *He-*
giræ 805. regnum arripuit, hoc eſt, *Chriſti*
1402. vel 1403. ac ſeptem annos in eo vi-
xit. Eo ſublato, frater ejus

Muſa ad annum uſque 4. præfuit; quo VII.
eum frater ejus occîdit

Muhammedes I. anno *Hegiræ* 816. qui eſt VIII.
Chriſti 1413. cui ſucceſſit anno *Hegiræ* 824.
Chriſti 1421.

Amurathes ejus filius. Hic ex *Aſia* tranſ- IX.
portatis per *Helleſpontum* copiis, *Theſſalonicam*
cepit. Contra *Hungaros*, & *Vladiſlaum* Regem,
qui poſt *Albertum Cæſarem* ab *Hungaris* ad-
ſcitus erat, ac *Joannem Huniadem* ducem
fortiſſimum, bellum habuit; in quo ſæpè vi-
ctus, ad extremum anno 1444. *Chriſtianos War-*
nenſi prælio profligavit: (*b*) quo Rex ipſe b Cuſpin.
Vladiſlaus periit *Novembris* die 10. Fuit eidem
cum *Scanderbego Epiri* Rege bellicoſiſſimo,
acre certamen; cujus dum regni caput *Crojam*
obſidet, ex mœrore deceſſit (*c*) anno regni c Annal. Turc.
31. ætatis 75. *Hegiræ* 855. *Muharram* 8. feriâ Leuncl.
4. Hic eſt annus *Chriſti* 1451. quo *Muharram* Barl. in
anni *Hegiræ* 855. iniit, *Februarii* 3. feriâ 4. ut Scanderb.
mendosè Annales *Turcici* *Muharram* 10.
concipiant.

Succeſſit *Amurathi* *Muhammedes* II. ejus X.
filius: qui anno ſequenti *Conſtantinopolim* ob-
ſedit, expugnavitque anno 1453. *Maji* 29. d Lib. 11. de Doct.
feriâ 3. quod alibi (*d*) oſtendimus. Temp.

 Natus cap. 53.

A. 1300. Christi ad 1400. Natus iste *Christianâ* matre, sed religionis contemptor omnis, (*a*) ac disciplinis variis eruditus, præsertim Astronomiæ, tum *Græcæ*, *Latinæ*, *Arabicæ*, *Persicæ*que linguæ usu promtus, incredibili fuisse crudelitate perhibetur ac perfidiâ. Summus idem belli dux, *Turcicas* res majorem amplificavit in modum. Duo quippe *Christianorum* evertit imperia. Nam præter *Constantinopolitanum*, (*b*) *Trapezuntinum* quoque cum *Colchide* in suam potestatem transtulit, *Davide Comneno Usumcassani* socero, qui ibidem imperabat, cum tota familia *Constantinopolim* abducto, ac paulò post interempto. Quod imperium, captâ ab *Latinis Constantinopoli*, *Isaacius Comnenus* ante annos circiter 250. fundaverat. Ad hæc, regna 12. urbes supra 200. expugnasse fertur. Idem ab *Tauruno*, quam *Belgradam* vocant, *Joannis Huniadis* virtute pulsus, *Corinthum*, *Lemnon*, *Mitylenam*, *Eubœam Venetis* eripuit; *Genuensibus Theodosiam*, seu *Capham*. *Rhodum* frustra tentavit. *Hydruntem* in *Italia* cepit. Obiit anno 1481. *Maji* 3. ætatis, ut (*c*) quidam asserunt, 53. (*d*) ut alii produnt, 58. alii denique 76. vel 74. Omnino 53. annos excessit, siquidem filius ejus vixit annos 74. & 31. regnavit. Nam ex 53. & 31. conficiunt 84. quibus demptis 74. reliqui essent 10. quot natus *Muhammedes* II. *Bajazethem* genuisset. Id verò minùs est credibile. Quare *Nauclero* forsitan adhibenda fides est, qui annos 58. illum vixisse refert.

a Chalcond. l. 8.

b Chalcond. l. 9. Paul. Jovius Mahom. Leuncl.

c Paul. Jov. in l. de reb. Turc. Supp. Chalcond. & Hist. Turc.

d Naucl.

XI. (*e*) *Bajazethes* huic filius, ejus nominis secundus, à Prætorianis sufficitur, natu majori antelatus *Zizimo*; qui quidem ad *Christianos* fugiens, in *Italia* mortuus est, quo tempore *Carolus* VIII. *Francorum* Rex *Neapolitanum* regnum armis vendicabat.

e Paul. Jov. Hist.

Hic *Venetis Naupactum*, *Metonam*, *Dyrrachium* ademit. Coactus denique conspiratione procc-

procerum, abdicavit imperium, idq; *Selimo* filio concessit anno ætatis 74. regni 31. *Christi* 1512. A 1300. Christi ad 1400.

Selimus Mammalucos, sive *Circassos*, in *Ægypto* debellavit, eorumque *Sultanum Tommambaisum* apud *Cairum* suspendio necavit anno (*a*) *Hegiræ* 923. *Christi* 1517. *Aprilis* 5. qui fuit *Rabie* prioris 17. Exinde *Turcarum* ditioni contributa est *Ægyptus*. Triennio pòst *Selimus* excessit (*b*) *Hegiræ* anno 926. *Schebalis* 7. hoc est *Christi* 1520. *Septembris* 22. imperii 9. XII.

(*c*) *Solimannus Selimi* filius, vir prudens, &, ut Barbarorum captus est, satis commodus, nec minus acer & bellicosus, *Belgradum* expugnavit anno 1521. Sequenti *Rhodum*, sexto, quàm obsidione vallarat, mense, *Decembris* 22. Fusis *Hungarorum* copiis, & occiso Rege eorum *Ludovico*, *Budam* occupavit anno 1526. Ab *Viennæ* mœnibus magnâ acceptâ clade rejectus anno 1529. *Albam Regiam*, *Strigonium*, aliaque deinceps *Pannonum* oppida subegit. Ejusdem auspiciis *Barbarossa* nobilis pirata *Tunetum* expugnavit in *Africa*. Nec minùs prosperè contra *Persas* per duces suos pugnavit. (*d*) *Melitam* obsedit anno 1565. Insequenti verò ad *Sigetum Hungariæ* arcem moritur propè octogenarius, imperii 47. *Christi* 1566. XIII.

Hinc *Selimus* II. quo imperante *Cyprus* in *Turcarum* ditionem pervenit anno 1571. Obiit anno 1574. imperii 8. post memorabilem ad *Naupactum Christianorum* victoriam, quæ anno 1573. accidit. XIV.

Dehinc *Amurathes* III. qui anno 1599. defunctus est imperii 31. XV.

Mahometes III. iners, & in libidines resolutus. Atque hic anno 9. *Christi* 1604. obiit. XVI.

Achmetes annos 14. regnavit, periitque *Christi* anno 1617. cujus filiorum natu maximus *Osmannus* duodecim haud ampliùs erat annorum. Ob id Imperator à Prætorianis salutatus est. XVII.

Mustapha Achmetis frater, homo vecors XVIII.

a Annal. Turc. Leuncl. Jov. Supp. Chal. cond.

b Id. Annal. &c.

c Id.

d Hist. Obsid. Melit. Suppl. Chal. cond.

A 1300. Christi ad 1400. & stolidus, qui in cella solitariam & inclusam vitam degebat. Sed eo post menses duos in custodiam retruso,

XIX. a Suppl. Chalcond. lib. 10. (a) *Osmannus Achmetis* filius *Sultanus* renuntiatus, ingentis animi puer, & supra captum ætatis magnarum rerum cupidus. Sed ejus conatus fortuna primùm, deinde vita destituit per summam illi dignitatem à suis erepta. Vix egressum ex ephebis vehemens desiderium ceperat ulciscendæ cladis, quam in *Moldavia* recentem à *Polonis* acceperat, simulque *Poloniæ* ipsius invadendæ. In hanc igitur expeditionem universis viribus opibusque collatis, cùm quadringenta circiter millia hominum eduxisset, cum maxima suorum jactura ignominiaque repulsus est. Ad centum millia *Turcarum* variis in præliis cæsa memorantur, præter cæteram multitudinem, quam per moræ diuturnitatem fames morbusve consumpsit. Hanc ille calamitatem assiduis per id tempus Prætorianorum militum seditionibus imputans, de iis exauctorandis ac mutandis deliberare cœpit: immò verò sedem imperii *Constantinopoli* in *Syriam* ac *Damascum* transportare statuit. Quo ejus patefacto consilio, milites ab illo deficiunt, & *Mustapham* patruum, è custodia retractum, Imperatorem renuntiant; tum *Osmannum* regni exutum insignibus, miserandoque per urbem spectaculo in equo ductum, laqueo præfocant, (b) *Maji* 20. feriâ 6. anno 1622.

b Suppl. Chalcond l. 10. p. 931.

XX. Ad hunc modum *Turcarum* imperium iterum adeptus est *Mustapha*. Sed anno sequente, *Septembri* mense, pristinam in sortem & carcerem retrusus est; eique

XXI. c Volat. l. 7. Bisarrus l. Hist. 9. Pers. p. 294. & seq. *Amurathes* substitutus, *Osmanni* frater, qui eo ipso, quo hæc scribimus, anno 1632. adhuc regnare dicitur.

Hactenus *Othomannorum* familia. (c) Præter quam tres aliæ principes exstiterunt, *Assimbe-*

jorum, *Candelororum*, *Caramannorum*. Posteriores duæ *Othomannorum* armis oppressæ, ac regnis pulsæ suis, ad *Assimbejos* perfugerunt, qui *Cappadociam* minoremque *Armeniam* occuparant; cùm quidem *Synopem Ponticam Candelori*, *Caramanni Ciliciam* haud exiguo tempore tenuissent. A. 1300. Christi ad 1400.

Ex *Assimbejis* ortum duxit *Usumcaßanes*, qui à *Bajazethe* primo *Turcarum* Imperatore ejectus *Armeniâ*, cum *Casane* patre ad *Tamerlanem Tartarorum* Regem sese recepit; ab quo, ejusque posteris, in regnum restituti sunt. Postea devictis *Tartaris*, *Persarum* imperio potitus est (*a*) sub annum 1470. Inde contra *Turcas* & *Mahometem* II. haud satis prosperè pugnavit, (*b*) circa annum 1474. (*c*) quo tempore *Mahometes Paphlagoniam* & *Trapezuntem* subegit, *Davidem*que socerum *Usumcaßanis* cum reliqua omni *Comnenorum* stirpe, *Constantinopolim* abduxit. (*d*) Bellum nihilominus cum *Turcis*, sed & Orientalibus plerisque populis, *Usumcaßanes* non destitit facere, quo longè latèque ditionis suæ fines protulit. Ex quo tam illustre sibi orbe toto peperit nomen, ut ad eum *Callixtus* Pontifex *Romanus* literas daret, quibus ad persequendos armis *Othomannos* illum excitabat: idemque & facerent *Veneti*, & cum eo fœdus ac societatem conjungerent. (*e*) Vixit octo & septuaginta annos: & *Christi* 1478. Nonis ipsis *Januariis* mortuus est. *Jacuppus* hunc filius excepit: isque post annos 7. ab adultera uxore unâ cum filiolo veneno exstinctus est, quod & illa ipsa bibere antè coacta eadem die periit. Secuti sunt deinde Reges alii ad *Ismaëlem* usque *Sophum*, cujus paulò altiùs repetenda mentio est.

Usum-Caßanes.

a Bisar. l. 9. p. 317. & l. 10.
b Annal. Turc.
c Bisar.
d Bis. ib.
e Bisar. ib. p. 329.

(*f*) *Mahometis*, *Saracenorum* & *Turcarum* legislatoris, patruelis ac gener fuit *Hales*, eidemque successit. Qui cùm traditam ab illo superstitionem partim additis quibusdam, partim

f Bizar. l. 6. p. 295. & l. 10. p. 323. Supp. Chalc. l. 2.

A. 1300. Christi ad 1400. partim aliter, atque usu receptum erat, interpretando, mutasset, novam sectam condidit. Sed ea paulatim neglecta in obscuro jacuit; cùm *Homaris* alterius *Mahometis* interpretis disciplina potior haberetur; donec (*a*) sub annum 1350. Regulus quidam nomine *Sophus* ad *Halim* referens originem, longo intervallo intermortuam disciplinam restituit, eò fidentiùs, quòd *Turcæ Tartarorum* adhuc imperio premebantur. (*b*) Hujus sectæ commendationem auxit deinde sanctitatis doctrinæque opinione *Guines* ejus filius, quem *Tamerlanes Scytha* summa in veneratione fertur habuisse. Tum *Guinis* filius *Sicaidares*, *Harduellis* à patria dictus, iisdem artibus sibi ac sectæ suæ auctoritatem addidit: quem *Assumbejus Usumcassanes* generum optavit, datâ illi in matrimonium *Marthâ*; quam ex *Trapezuntini* Imperatoris filia susceperat. Ad hunc *Halis* instituta prædicantem cùm ingens ex *Armeniâ* & *Perside* concursus hominum fieret, *Rustanus Persarum* Rex submissis percussoribus *Sicaidarem* cum plerisque factionis illius oppressit. *Ismaël Sophus* *Sicaidaris* filius adhuc puer elapsus est; nec non *Techelles* illius discipulus, qui virtute ac scientiâ nihilo magistro inferior putabatur. *Ismaël*, ut primùm adolevit, patris vestigia persequens, novæ sectæ pretium accendit; ac cùm oris specie, facundiâ, animi magnitudine, & industriâ præstaret, brevi summam ad potentiam pervenit.

a Bizar. l. 10. p. 383.

b Iid.

Ismaël Sophus.

(*c*) Victo denique & occiso Rege, *Persidis* imperium ab *Turcis* ad indigenas post longa spatia transtulit sub annum 1499. quod in hodiernum usque diem illius obtinent posteri, bellumque cum *Othomannis* penè assiduum exercent: ita *Christianorum* rebus consulente Deo, ut præpotens hostis, utrimque distractis viribus, sustineri faciliùs possit.

c Bizar. Jovius Suppl. Chalcond.

CAP.

A. 1400. Christi ad 1437.

CAPUT VIII.

De Roberto *&* Sigismundo *Imperatoribus, ac de iis quæ in* Germania *&* Italia *gesta sunt.*

Robertus Imperator.

Ab anno 1400. ad 1437.

V*Enceslao Romanorum* Rege eâ dignitate propter inertiam remoto, *Robertus Bavariæ* Dux ei sufficitur (*a*) anno 1400. Qui adversus *Geleacium* Vicecomitem *Mediolani* Ducem à *Florentinis* accitus in *Italiam*, nullo operæ pretio facto in *Germaniam* rediit, gravissimum ibi, unde digressus erat, bellum relinquens. *Galeacio* paulò pòst mortuo, (*b*) quod anno 1402. incidit, pleræque civitates se ab servitute vindicarunt, & in aliorum aliæ ditionem venerunt. *Veronam* & *Patavium* recepere *Veneti* (*c*) anno 1405. quo *Scaligerorum* & *Carrariensium* dominatus exstinctus est. *Pisæ Florentinorum* jugum accepere. Quæ rerum mutatio magnas ac propemodum exitiabiles *Italiæ* turbas attulit. (*d*) *Ladislaüs* tunc *Apuliæ* regnabat, *Caroli Dyrrachini* Regis *Apuliæ*, ac deinde *Pannoniæ*, filius; qui per Schismatis occasionem, *Romam* haud semel occupare conatus, (*e*) ab *Ludovico Andium* Duce, *Ludovici* ejus, qui contra *Carolum Dyrrachinum* bellum movens in *Apulia* decesserat, filio, victus ac repressus est (*f*) anno 1410. sed victoriâ uti nesciens *Ludovicus* infectâ re in *Gallias* revertitur.

a Anton. 3. Par. Tit. 22. c. 3. Naucl. Langius. Chron. Germ. l. 26. Cusp. *b* Anton. Palmer. Naucl. *c* Naucl. Sansovinus. Anton. *d* Pand. l. 5. Palm. Naucl. Barlet. 10. Scanderb. *e* Pand. 3. Palmer. *f* Pand. 5.

Schisma perseverat.

Vetus inter hæc ac pertinax dissidium lacerabat Ecclesiam, duobus Pontificibus *Petri* sedem eodem sibi tempore defendentibus. Sed ejus, qui in *Gallia* degebat, mutato *Petri Lunensis* in *Benedictum* nomine, ut caussa deterior, sic in dies minor etiam apud suos erat auctoritas. Itaque destitutus à *Francis*, in *Hispaniam*, unde erat oriundus, recessit, ubi

ad 1437. perdiu *Aragonum* se sustentavit opibus. In *Italia Gregorius* XII. hærebat. (*a*) De ambobus in ordinem cogendis convenere *Pisis* utriusque partis Principes: iisque abrogato Pontificatu, *Alexandrum* V. ex Minorum ordine subrogarunt anno 1409. Quo facto unum hoc assecuti sunt, ut ad duos Pontifices tertium adjicerent.

a Anton. Palmer. Naucl. *b* Naucl. Chron. Germ. Onuphr. *c* Anton. 3. Par. Tit. 22. c. 6. Naucl. Palmer. Chron. Germ. Cuspin. *Sigismundus Imperator.*

(*b*) Moritur anno 1410. *Robertus* anno imperii 10. (*c*) *Sigismundus* post hunc à Septemviris Imperator designatus est ex *Hungariæ* Rege, *Caroli* IV. Imperatoris filius, *Venceslai* Imperatoris frater. Quem prudentiâ, magnitudine animi, liberalitate, ac cæteris amplissimâ fortunâ dignis ornatum fuisse virtutibus ferunt, nisi quòd bellicis in rebus felicitas deerat. Pietate verò ac religionis studio longè præstitit. Quippe ut Ecclesiæ pacem redderet, cùm legatos circumquaque misit ad Principes, tum *Galliam*, *Hispaniam*, *Angliam*, *Italiam* adire non dubitavit ipse; nec priùs acquievit, quàm *Joannem* XXIII. qui anno 1410. *Alexandro* suffectus erat, ad cogendam Synodum adduxit.

d Conc. Const. Anton. Æn. Silv. Hist. Boëm. c. 38. Naucl. Langius. Chron. Citiz. Chron. Germ. Plat. *e* Concil. Const. Sess. 1. *f* Ib. Sess. 45. *g* Æn. Silv. c. 35. *h* Chron. Cit. Hist. Bœm. *i* Conc. Const. Sess. 42. *k* Lang. in Cit. Chron.

Igitur *Sigismundi* operâ (*d*) anno 1414. (*e*) Indictione 7. cœptum est *Constantiæ* generale Concilium 5. *Novembris*, feriâ 2. & quinto inde anno terminatum est, *Christi* 1418. (*f*) *Aprilis* 22. feriâ 6. (*g*) In eo Concilio *Wiclefi* & *Joannis Hus* damnatâ hæresi, hic ipse, qui tum aderat, cùm se clam tentasset eripere, nec in Ecclesiæ potestate esse vellet, flammis est addictus (*h*) anno 1415. *Julii* 6. feriâ 7. Anno sequente *Hieronymus Pragensis* eadem de caussa par supplicium tulit. Postquam autem *Joanni* XXIII. & *Benedicto* XII. Pontificatus abrogatus est, *Odo Columnensis* eorum loco deligitur anno 1417. (*i*) *Novembris* 11. qui dies *S. Martino* sacer est, feriâ 5. Ob id *Martinus* V. appellari voluit.

Ita post annos 40. Schisma sublatum est, (*k*) repu-

repugnante licèt *Benedicto*: qui cùm anno 1424. decessisset in *Hispania*, ab duobus reliquis ejus factionis Cardinalibus sublectus *Clemens* VIII. quarto pòst anno coactus est in ordinem. Hinc est quòd annis 50. perseverasse Schisma ab nonnullis proditur. Concilii tempore *Sabaudiæ* Princeps Dux è Comite primùm à *Sigismundo* salutatus dicitur anno 1415. A. 1400. Christi ad 1437.

(*a*) At *Joannis Hussi* sectatores, qui jamdudum *Boëmiam* hostiliter incursabant, illius ulturi mortem, toto per eam provinciam furore bacchati sunt. Addebat animos *Venceslai* Regis ignavia: quo mortuo *Christi* anno 1419. contra *Sigismundum* ejus successorem, *Joannem Ziskam* (*b*) audacem hominem, ac manu & consilio promptum, ducem constituunt. Is brevi magno collecto exercitu plurima *Boëmiæ* oppida vi cepit; *Sigismundi* copias sæpè delevit, urbem in præaltis rupibus, loco naturâ munitissimo, condidit, (*c*) cui *Thaboris* indidit nomen, unde *Thaboritæ* sunt dicti. Moriens suis edixisse fertur, ut cadaveri suo detractâ cute tympanum ex ea facerent, cujus percussi sonitus in præliis terrorem hostibus afferret. (*d*) Id anno 1424. contigit.

a Æn. Silv. c. 37. & seq. Naucl. Langius
b Æn. Silv. c. 38. &c.
c Æn. Silv. c. 20. & 46.
d Naucl.
e Pand. I. 5. Ant. Par. 3. Tit. 12. c. 7. Plat. in Matt. 5.

In *Italia* Rege *Ladislao* defuncto, anno, ut (*e*) *Pandulphus* auctor est, 1414. soror ejus *Joanna Neapolitanum* regnum tenuit, levis & impudica fœmina. (*f*) Quæ *Jacobo Borbonio Marchiæ* Comiti nupta, eumdem postea summum sibi jus in regno vindicantem fugere coëgit in *Galliam*; ubi contemptis opibus, *Vesontione* in *Franciscanum* Ordinem est allectus.

f Olivar. March. c. 1. Pand. Collen.
g Barth. Facius l. 1. & seq.

Alphonsus Aragoniæ Rex Neapolitanum regnum adit.

(*g*) *Joanna Martini* V. Pontificis alienatum ab se animum, & *Sfortiæ* Ducis fortissimi conversa in se arma metuens, *Alphonsum Aragoniæ Siciliæ*que Regem in auxilium evocat; quo cum de adoptione ac regni successione paciscitur (*h*) anno post obitum *Ladislai* septimo. (*i*) Jam enim *Ludovicum Andegavensem* ejus

h Pand.
i Barth. Facius 2. & seq. Pand.

A. 1400. Christi ad 1437.

ejus nominis tertium, secundi filium, *Martinus* accierat, in eumque *Neapolitani* jura regni abdicatâ *Joannâ*, transtulerat, dato illi adjutore *Sfortiâ*. Hinc *Alphonsum* inter & *Ludovicum* atrox bellum exstitit. Secuta mox Reginæ cum *Alphonso* ipso discordia: ex qua *Ludovicus*, *Sfortiæ* operâ in gratiam & adoptionem receptus, anno 1431. regnum obtinet. (*a*) Triennio post *Ludovicus* morbo periit, anno 1434. eodemque *Joanna*, *Rainero*, qui & *Renatus* dictus est, *Ludovici* fratre, hærede dicto, qui tum â *Philippo Burgundione* captus attinebatur. (*b*) *Alphonsus* interim prioris adoptionis jure fretus, regnum occupare nititur. Sed à *Genuensibus* navali victus certamine, captusque, ad (*c*) *Philippum Mediolani* Ducem, cujus in ditione tum erat *Genua*, perducitur, à quo humanissimè est acceptus; & paulò pôst dimissus, ad recuperandum regnum revertitur, quod jam *Isabella Renati* uxor, & liberatus à *Burgundione Renatus* ipse, possederant. (*d*) Capta est ab *Alphonso Neapolis* per eumdem aquæ ductum intromisso milite, per quem *Belisario* duce *Romanus* olim irruperat. (*e*) Evenit hoc anno 1442. Quo ex tempore *Renato* in *Gallias* reverso, *Alphonsus* sine competitore regnavit; placatoque *Eugenio*, jus sibi, ac *Ferdinando* post se notho filio ratum accepit.

a Facius l. 4. Pand.

b Pand. l. 6. & Fac.

c Pand. ib. Palm. Fac. l. 4.

d Fac. l. 7. Pand. l. 6.

e Pand. Palmer.

Per hæc tempora *Philippus Maria* Vicecomes, *Joannis Galeacii* filius, post *Joannis Mariæ* fratris necem, *Mediolano* potitus, (*f*) circa annum 1415. bellorum ubique caussas serens, pace cum *Florentinis* compositâ, *Genuenses*, ejecto duce *Thomâ Fregosio*, sibi subjecit. (*g*) Cum *Florentinis* deinde *Venetisque* susceptum bellum, auctore per legatum *Martino* Pontifice, terminavit anno 1427. Sed brevi postea rursus ad (*h*) arma redierunt.

f Naucl. de eo Facius l. 4. sub fin.

g Anton. Par. 3. Tit. 22. c. 8.

h Anton. ib. c. 9. & seq.

Martinus interim Papa, *Basileensi* indicto Concilio, migravit è vita anno 1431. cui subfectus est *Eugenius* IV. Is *Basileenses* Patres vetuit ultra

Basileense Concilium.

ultra progredi. Sed nihilominus conventus agere perseverarunt, & in *Eugenium* ipsum sententiam dixerunt. (*a*) Ab anno itaque 1431. Indictione 9. quo primùm coiere, die *Decembris* 7. feriâ 6. (*b*) ad 1448. diemque 17. Calend. *Junii* annis septemdecim *Basileæ* constiterunt. Sed *Eugenii* legitimi Pontificis caussa potior fuit. Itaque Synodus ista auctoritate caruit, (*c*) & qui in ea Pontifex creatus erat, *Amedeus* ex *Sabaudiæ* Duce *Felix* V. appellatus, anno 1439. *Novembris* 17. post *Eugenii* mortem sponte se abdicavit, & à *Nicolao* V. *Eugenii* successore, anno 1449. in purpuratorum procerum adscriptus est ordinem. (*d*) Pragmatica tamen Sanctio ab illa Synodo constituta, in *Galliis* ab *Carolo* VII. Rege ac Senatu *Parisiensi* recepta est anno 1438. nec nisi post annos plures *Francisco* Rege sublata.

A. 1400. Christi ad 1437.

a Conc. Basil. Seff. 1.

b Seff. 45. Lang. in Chro. Citiz.

c Conc. Basil. Seff. 39.

d Tillius.

Ante hoc tempus *Sigismundus* Imperator obiit 9. *Decembris* (*e*) anno *Christi* 1437. ætatis 70. vicesimo septimo postquam est electus, sexto verò, quàm ab *Eugenio* Pontifice redimitus est *Romæ*; (*f*) quod anno 1432. factum est; (*g*) quo & *Franciscum Gonzagam* Marchionem *Mantuæ* esse jussit.

e Plat. Cuspin. Onuphr.

f Naucl. Citiz. Chron.

g Plat. in Eug. Naucl.

(*h*) Hoc Imperatore præstantis ingenii famâ vixerunt, *Petrus Aliacensis Cameracensis* Episcopus; *Joannes Gerson Parisiensis* Academiæ Cancellarius, (*i*) ad *Constantiensem* Synodum legatus ab Rege *Franciæ* missus; *Emmanuel Chrysoloras* homo *Græcus*, qui patria studia primus in *Italiam* reportavit, & (*k*) *Constantiæ* per Concilii tempus interiit; (*l*) *Leonardus Aretinus*, & *Poggius*, ambo *Itali*; (*m*) *Joannes de Turre cremata* Cardinalis; *Alphonsus Tostatus Abulensis* in *Hispania* Episcopus; (*n*) *Thomas Valdensis*; *Dionysius Rikel Carthusianus*, vir peræquè doctus & sanctus, qui anno 1471. obiit; *Paulus* ex *Judæo Christianus*, & *Burgensis* Episcopus; *Flavius Blondus Foroliviensis*,

h Chron. Citiz. anno 1417.

i Chron. Citiz. Trith.

k Paul. Jov. in Elog.

l Trith.

m Trith.

n Trith.

A 1400. Christi ad 1437. *sis*, Historicus; *Nicolaus de Tudeschis* Cardinalis & *Panormitanus* Archiepiscopus, Canonici Juris ætate illâ princeps. Sanctitate autem imprimis antecelluerunt (*a*) *Bernardinus Senensis* ex Minorum collegio, & *Laurentius Justinianus* Patriarcha *Venetus*; *Vincentius Ferrariensis* (*b*) *Hispanus*, qui obiit 1418. *Catharina Senensis*; aliique, quorum omnium ætas partim ex eorum scriptis, partim ex illorum temporum Historiis Chronicisque comperta.

a Ant. 5. Part. Tit. 21. c. 5.
b Trith.

CAP. IX.

Quæ Alberto, Friderico, & Maximiliano Imperatoribus gesta sunt in Germania, Pannonia, Oriente, Italia, Cypro; deque viris illustribus.

Ab anno *Christi* 1438. *ad* 1500. circiter.

SIgismundi soceri morte vacantem Imperii titulum accepit *Albertus Austriæ* Dux (*c*) anno (*c*) 1438. Qui perbrevi tempore maximis rebus adversus *Moravos, Boëmos, Turcas*que confectis, in expeditione contra postremos istos vitâ functus est Calendis *Novembris*, anno imperii altero, *Christi* 1439.

(*d*) Quo anno, *Basileensibus* interdictos ab *Eugenio* cœtus nihilo secius habentibus, Pontifex legitimum tota ex Ecclesia conventum apud *Florentiam* collegit. Ad quem *Joannes Palæologus Constantinopolitanus* Imperator affuit, cum *Josepho* Patriarcha; qui eodem ibi decessit anno. *Græci* cum *Latinis* in concordiam rediere: nec non *Armeni*, quibus Catholicæ formulam fidei scripsit *Eugenius*. Verum *Græci* in Orientem reversi, *Marco Ephesino* & *Scholario* viris eruditis agentibus, ab *Romana* se societate divellunt.

(*e*) *Fridericus Austriæ* Dux, *Ernesti* filius anno 1440. *Romanorum* adiit regnum: quo imperante (*f*) quietior, quàm solebat, fuit *Germania*,

c Naucl. Cuspin. Onuphr. Vide Æn. Silv. de Hist. Boëm. c. 56. & in Europa Bonf. Dec. 3. l. 4.
d Flor. Conc. Plat. in Eug. Palmer. Citiz. Chron. *Florentinum Concilium.*
e Cuspin. Onuphr. Palm. Naucl. Citiz. Chron.
f Egnat.

mania, cùm reliquæ partes *Europæ* civilibus & externis undique bellis ſtreperent.

A. 1438. Christi ad 1500.

Mediolanenſes res.

Franciſcus Sfortia ejus filius, qui *Ludovicum Andegavenſem* ſecutus, in *Apulia* contra Regem *Alphonſum* egregiè certarat, (*a*) à *Philippo Mediolani* Principe, cujus ſpuriam filiam (*b*) *Blancham* duxerat, ad ejus hoſtes *Venetos* tranſiens, res illius evertit. (*c*) *Philippus* ſine hærede vitâ fungitur, ſexto Idus *Auguſti*, anno 1448. quo anno Sol eodem menſe defecit, die 29. horâ diei 7. ait *Antoninus*. Ex quo *Pandulphi* error & *Platinæ* convincitur, qui *Philippi* mortem ſuperiori adſcribunt anno. *Franciſcus* verò *Mediolanenſes* fruſtrà ſibi libertatem aſſerere conantes coëgit in poteſtatem, diſſimulante *Aragonum* & *Apuliæ* Rege *Alphonſo*, quem ab *Philippo* ſcriptum hæredem *Pandulphus Collenutius* affirmat. Nec minùs *Aurelianenſium* Dux *Carolus Ludovici* filius, eam ſibi vendicabat provinciam, utpote *Valentinâ Joannis Galeacii* filiâ, *Philippi* ſorore, genitus. (*d*) At *Veneti* tam potentis vicini metu cum *Alphonſo* fœdus percutiunt. *Florentini* adverſus utroſque *Franciſci* ſocietatem expetunt. Sic atrox in *Italia* redintegratum eſt bellum. Cum *Alphonſo* poſtea *Franciſcus Sfortia* pacem amicitiamque fecit (*e*) anno 1454. & *Alphonſo* illius nepoti, *Ferdinandi* nothi filio, *Hippolytam Mariam* filiam in matrimonium dedit. (*f*) Poſt annos inde 4. obiit *Alphonſus* ſenior Calendis *Juliis*, ætatis anno 66. *Chriſti* 1458. *Aragoniæ* ac *Siciliæ* regnis *Joanni* fratri relictis. *Neapolitanum Ferdinandus* filius accepit. (*g*) Laudatur ab Hiſtoricis *Alphonſi* Regis invictus ac generoſus animus; tum in literas earumque cultores excellens amor; cui vicem ii celebrandâ apud poſteros illius famâ retulerunt.

Alphonſi in litteras amor.

In *Pannonia* & *Albania Chriſtianam* rem eâ tempeſtate ſuſtinuit Principum duorum inclyta virtus, *Joannis Corvini Huniadæ*, & *Ale-*

Ioannes Huniades.

a Naucl.

b Palm.

c Anton. 3. Par. Tit. 21. c. 12. paragraph. 1. & 2. Plat. in Nicol. 5.

d Anton. 3. P Tit. 22. c. 21.

e Pand. l. 6.

f Pand. 6. Monſtr. 1. Jov. l. 1. Hiſt.

g Pius 2. in Eur. c. 65. Pand. 6. Facius.

A. 1438. Christi ad 1500.

Alexandri Epirotarum Regis, qui *Scanderbegus* vulgò dicitur, (*a*) Prior *VValacho* patre, *Græcâ* matre natus, haud obscuro genere, in vico *Corvino*, inde cognomen alterum habuit. *Huniades* verò ab agro ejus nominis appellatus est, quem ei *Sigismundus* attribuit.

Hujus egregia fortitudo incumbenti in *Europæ* perniciem *Amurathis* potentiæ moras objecit; & ad pacem cum *Vladislao* Rege *Hungariæ* æquissimis conditionibus ineundam compulit. Sed eam, *Turcis Asiatico* bello distentis, temerè disturbarunt *Hungari*, haud levi *Christianæ* rei damno. (*b*) Siquidem eorum exercitus ab *Turcis* ad *Varnam* profligatus est; quo in prælio cùm *Vladislaüs* ipse Rex, tum *Julianus* Cardinalis repetendi contra fœdus belli auctor occubuit, anno 1444. *Novembris* 10. die. (*c*) Secundum hanc calamitatem *Ladislaus* posthumus *Alberti Cæsaris* filius, ex *Elizabetha Sigismundi* filia, Rex ab *Hungaris* eligitur quinquennis puer, curatore addito regni *Joanne Huniade*: quòd *Ladislaum Fridericus* Imperator, (*d*) cujus fidei cum regni corona mater illum commiserat, nollet, reddere. (*e*) Quam ob caussam iratus *Huniades*, anno 1445. *Austriam* aliasque *Friderici* provincias pervastavit. Cum *Amurathe* quoque persæpè feliciter pugnavit, & eo apud *Crojam Epiri* mortuo, cum ejus filio *Mahomete*, à quo (*f*) anno *Christi* 1453. capta est *Constantinopolis*, *Maii* 29. (*g*) Hunc verò triennio pòst *Taurunum*, quam *Albam* vocant, obsidentem cum magna *Turcarum* strage ignominiaque depulit anno 1456. ipso die *S. Magdalenæ* sacro. Ejus victoriæ caussâ Transfigurationis Dominicæ solemnem agi diem *Callistus* Papa decrevit. Hac in pugna, cæterisque per id tempus cum *Turcis* secundo *Marte* obitis, *Joannis Capistrani* viri sanctissimi ex Minorum Ordine spectata pietas est. Hoc enim agente, crucis insi-

a Bonfin. Dec 3. l. 3. Chalcond. l. 8.

b Pius Pont. Europ. c. 5. Bonfin. Dec. 1. l. 6. Naucl.

c Æn. Silv. in Europa Bonfin. &c *Hungaricæ res.*

d Pius 2. in Europ.

e Bonfin. Dec. 3. l. 7.

f Anton. Par. 3. Tit. 22. c. 13. Bonf. Dec. 3. l. 8. Naucl. Palm. Chron. Citiz.

g Iid. & Æn. Silv. Boëm. Hist. c. 65. Chalcond. l. 8.

insigne plerique sumpserunt, & ad sacrum bellum nomina sunt professi. A. 1438. Christi ad 1500.

(*a*) Eodem anno *Joannes Huniades Transsilvaniæ* Princeps, *Vaivodam* mos est dicere, felici exitu diem obiit 4. Id. *Septembris*; nec multò pòst *Capistranus* ipse, (*b*) cujus sanctimoniam prodigiis illustrem reddidit Deus. *a* Bonfin. Anton. &c. *b* Naucl.

Ladislao Rege defuncto (*c*) 10. Calendas *Decembris* anni 1458. *Matthias Corvinus Joannis* filius Rex ab *Hungaris* eligitur, nullâ re patris dissimilis; à quo *Turcæ* non semel profligati. *c* Æn. Silv. c. 70. Boëm. Bonfin. Dec. 3. l. 8.

(*d*) *Scanderbegus Turcarum* manibus elapsus, paternâ *Epiri* ditione recuperatâ, ingruentes persæpè cum infinitis millibus *Turcarum* Reges parvâ manu superavit, summoque, quoad vixit, iis terrori fuit. Hunc anno *Christi* 1443. quarto Calendas *Decembres* regnare cœpisse, & 23. regni, 16. Calendas *Februarii* anni 1466. obiisse, tres & sexaginta natum annos, auctor est (*e*) *Marinus Barletus*. *d* Barlet. Æn. Silv. in Europa c. 15. *Scanderbegus.* *e* Lib. 13. Hist. Scand. in fine.

Apud *Italiam* (*f*) *Eugenio* Papâ mortuo anno 1447. *Februarii* 23. (*g*) *Nicolaus* V. sublegitur, doctorum hominum ac bonarum artium longè studiosissimus. Itaque nemini uni plures ab eruditis inscripti sunt libri. Tum *Vaticanam* Bibliothecam, conquisitis undique, & ex Oriente usque, voluminibus instruxit. (*h*) Obiit octavo Pontificatus anno, *Christi* 1455. *Martii* 25. Quem *Callistus* III. excepit; eoque functo *Pius* II. vir doctissimus, qui *Æneas Silvius* antea vocabatur, anno 1458. Pontificatum iniit; cujus ad bellum *Turcis* inferendum consilia deinceps omnia spectarunt. (*i*) Ob id cum *Ferdinando Neapolitano* Rege *Alphonsi* filio pacem constituit, ac (*k*) *Mantuam* frequentes ad concilium adesse jussit, ut de bello gerendo statueretur. Sed ab externis bellis ad domestica conversis Principum studiis, nihil perfici potuit. Cœtus ille *Mantuanus* octa- *f* Plat. Anton. Par. 3. Tit. 22. c. 12. Chron. Citiz. *g* Plat. Anton. *h* Plat. Anton. c. 14. *i* Pand. l. 6. Naucl. Plat. *k* Palm. Plat. Naucl.

vo

A. 1438. Christi ad 1500. vo mense dimissus. (*a*) *Alphonsi* cognitâ morte *Joannes Renati Andegavensis*, quem ab illius regni possessione depulsum in patriam rediisse suprà significavi, filius, magno exercitu collecto, in *Apuliam* profectus est, collatisque signis *Ferdinandum* acie victum, & castris exutum, egit in fugam. Actumque de eo foret, ni *Scanderbegus* illius & *Pii* Pontificis adductus precibus ex *Epiro* succurrisset. Hujus auxilio *Ferdinandus* pulsus hostibus brevi omnia in potestatem accepit. Hæc de *Italica Scanderbegi* expeditione ab incuriosis vel ingratis omissa Scriptorib; (*b*) *Marinus Barletus* queritur.

a Palm. Naucl. Pand. 6. Barlet. Chalcond. 8.

b Lib 10. de Gest. Scand.

Per idem tempus *Genuenses* bello ab *Alphonso* Rege vexati, *Carolo* VII. *Franciæ* Regi se in fidem tradidere (*c*) anno 1458. ad quod missus *Joannes Renati* filius eam urbem præsidio munivit. (*d*) Sed post annos tres ab *Francis* defecit, *Prospero Adurno* duce; quam *Ludovicus* XI. *Francisco Sfortiæ Mediolanensium* Duci concessit (*e*) anno 1464. (*f*) quo anno *Pius* Pontifex *Anconæ* mortem obiit, brevi tempore magnâ collectâ gloriâ. Sex enim duntaxat annis præfuit. Hunc *Paulus*, qui secundus numerabatur, est secutus.

c Pand. Till. in Chron.

d Palm.

e Palm.

f Id. Pal. Plat. Naucl.

Dum per *Europam Christiana* res intestinis turbatur odiis, in *Asia* quoque par eam calamitas afflixit. (*g*) *Cyprum* insulam *Richardus Angliæ* Rex *Græcis* ademptam *Guidoni Lusiniano Gallici* generis permiserat, qui *Hierosolymitani* sibi regni jus assumebat.

g Pius Pont. in Asia. c. 97. Naucl. Hist. Cypri.

In ea posteris illius regnantibus, *Genuenses*, popularium suorum factâ illic cæde, validam ad ulciscendum classem *Turgosio* imperatore comparant. Brevi tota, cum Rege ac Regina, insula in potestatem venit. Illis, cùm aliquanto tempore in carcere detenti essent, tandem data venia est. Sed regno vectigal impositum, & *Salamis*, quæ est *Famagusta*, negotiationibus frequens emporium, victori cessit in

in prædam. Natum in carcere filium Rex appellari *Janum* voluit, quod *Genuam* vulgò *Januam* mos est dicere. Hunc *Ægypti Sultanus*, captâ direptâque *Cypro*, ac multis occisis mortalibus, stipendiarium fecit. Mortuo successit *Joannes* filius, præ luxu ac deliciis, mulieris, quàm viri, similior: qui *Helenam* ex *Palæologorum* sanguine in conjugium accepit, ex qua *Carlottam* genuit; ex concubina verò *Jacobum*. *Carlotta Ludovico* Ducis *Allobrogum* filio nupsit. *Jacobus*, quem, ut ab regni spe pater excluderet, suasu *Helenæ Nicosiensem* Præsulem fecerat, utroque defuncto, *Cypri* potiundæ cupidior, quàm *Christianum* decebat, *Ægypti Sultanum* adiit; cujus in verba nefario dicto sacramento, ab eodem inducitur in regnum, *Ludovico Carlottæ* conjuge pulso, (*a*) sub annum 1459. Pòst *Genuensibus* ejectis, ac receptâ *Salamine*, *Jacobus Æcaterinam Marci Cornelii* filiam è *Venetis* sibi conjugem arcessit; quam Senatus *Venetus* in filiam adoptavit. (*b*) Exstincto Rege, ejusque posthumo *Jacobo*, id regnum in *Venetorum* potestatem hæreditario jure pervenit, anno 1476.

A 1418. Christi ad 1500.

Cypri regnum ut ad Venetos pervenerit.

a Naucl.

b Iid. & Palm.

Fridericus Imperator finem vivendi fecit (*c*) anno 1493. *Augusti* 19. imperii anno 53. cui *Maximilianus* successit ejus filius, *Romanorum* Rex ante 7. annos creatus.

c Cuspin. Naucl. Chron. Spanheim. Trith. Suppl. Palm.

(*d*) Hic ad annum usque pervenit *Christi* 1519. imperii 26. ac pridie Idus *Januarii* ætatis anno 63. decessit. Multi hoc imperante, magnique, præsertim in *Italia*, sub ejus initium motus exstitere, qui in *Francicis* rebus exponentur.

Maximilianus.

d Onuphr. Cuspin.

Ut illa tunc memoratu tristia, sic læta ista contigere. (*e*) *Ferdinandus Hispaniæ* Rex *Granatam*, qua in urbe *Maurorum* reliquiæ confederant, expugnat anno 1492. quo *Saracenorum* in *Hispania* dominatus post annos, quàm eò venerant, 780. desiit. (*f*) Eodemque anno,

e Tarafa, Marian.

f Naucl. Mariana.

A. 1438. Christi ad 1500.

171. familiarum millia *Judaici* generis in exsilium abiere, quæ ad 800000. capitum fuisse dicuntur.

Novæ regiones patefactæ.

Complures in extremis Orientis Occidentisque finibus ignotæ regiones adiri cœptæ, patefacto ad eas per *Hispanas Lusitanasque* classes itinere. (*a*) *Christophorus Columbus* patriâ *Genuensis*, nauticæ rei scientissimus, sub *Ferdinandi* & *Isabellæ* Regum auspiciis anno 1492. ex *Hispania* solvens, novas reperit insulas; cujus exemplum secuti reliqui paulatim vastam illam aperuere continentem, quæ partem orbis terrarum quartam efficit. (*b*) Eodem incensus studio *Vascus Gama Lusitanus Emmanuelis* jussu *Olissipone* profectus in Orientem anno 1497. septimo Idus *Julias*, sequente anno 13. Calendas *Junias Calecutum* appulit *Indicisque* commerciis ac *Lusitanorum* ad ea navigationibus iter ostendit.

a Histor. Ind. Append. Palm.

b Osor. l. 1. de Gest. Emm.

Viri illustres.

Literæ, *Friderico* regnante, per *Italiam* in splendore magno fuerunt, *Græcorum* doctissimis, qui captâ *Græciâ* ad eam accurrebant, æmulatione sui *Latinorum* acuentibus studia. Princeps ut dignitate, sic eruditione *Græcorum* est habitus *Bessario* Cardinalis, (*c*) quem anno 1472. legatum vidit *Gallia*: unde *Romam* rediens *Ravennæ* obiit ætatis anno 77. *Theodorus* item *Gaza Thessalonicensis*, qui (*d*) anno 1470. librum *de Mensibus* scripsit, (*e*) obiitque 1478. (*f*) *Georgius Trapezuntius Cretensis* obiit 1485. (*g*) *Argyropylus Byzantinus* & *Demetrius Chalcondilas* eodem vixere tempore. (*h*) Inter *Latinos* eximiè floruit *Pius* II. Pontifex, qui *Æneas* antè *Silvius* appellatus est. *Laurentius* item *Valla*, acri mordaciq; ingenio, (*i*) mortem obiit anno 1457. *Franciscus Philelphus*, (*k*) qui 93. natus annos moritur anno 1481. (*l*) *Flavius* verò *Blondus* Historicus anno 1473. ætatis 57. (*m*) *Nicolaus Perotus*. *Platina*, qui Pontificum *Romanorum* Vitas perscripsit ad

c Palm. Paul. Jov.

d Lib. de Mensib. c. 16.

e Palm. Trith.

f Paul. Jov.

g Jov.

h Trith.

i Jov.

k Trith.

l Palm.

m Jov. Trith.

ad *Paulum* usque secundum. *Matthæus Palmerius Florentinus Chronici* Scriptor, (*a*) qui ob hæresim de Angelis scripto proditam incendio punitur ut ait *Trithemius*; alii non ipsum, sed ejus librum exustum asserunt: quod & similius vero. *Domitius Calderinus*, qui (*b*) anno periit 1477. (*c*) *Rudolphus Agricola* (*d*) *Joannes de Monte regio* Mathematicus: is moritur *Romæ* anno 1476. Secuti sunt *Joannes Picus Mirandulanus*; *Hermolaüs Barbarus*, quem ætatis anno 39. *Christi* 1493. exstinctum scribit esse *Trithemius*; *Angelus Politianus* (*e*) obiit 1494. (*f*) ætatis 40. *Marsilius Ficinus*; *Sabellicus* Historicus; *S. Antoninus* Episcopus *Florentinus*. Neque verò commemorare omnes attinet; de quibus *Trithemius* ætatis ejusdem Scriptor, & *Paulus Jovius* in *Elogiis*, compluresque alii scripserunt.

A. 1438. Christi ad 1500.
a Trith.
b Trith.
c Id.
d Palm. Trith.
e Trith.
f Palm.

Commodùm autem accidit, ut cùm, detersâ barbarie, litteræ caput efferrent, tot magnorum ingeniorum commendandis æternitati fœtibus ars typographica prodiret (*g*) anno 1440. repertore *Joanne Guttembergio* Equite *Moguntino*.

Typographia inventa.
g Palm. an. 1457.

CAPUT X.

De rebus Francicis, *aliisque cis* Alpes *gestis* Carolo *VII.* Ludovico *XI.* & Carolo *VIII.* Franciæ *Regibus ac de* Italicis *etiam motibus qui hoc postremo regnante cum* Francicis *rebus implicati sunt.*

REgnum *Carolus* VII. ingressus est anno 1422. miserum & exercitum, pleraque *Franciæ Anglis* obtinentibus; quibus cum, in ultionem paternæ necis, Dux *Burgundiæ Philippus* vires suas conjunxerat. Prima in *Gallias Anglorum* eruptio (*b*) anno 1415. *Henrico* V. Rege contigit. Quoad *Azincurtum*, haud procul *Caletum* oppido, pugna commissa est: in eaque

Anglicum bellum.
b Alan. Monstr. l. 1. c. 139. Naucl. Meyer. Æmil. Gaguin.

A. 1422. Christi ad 1500.

que flos *Gallicanæ* Nobilitatis partim occidit, partim in manus venit hostium. Captus est *Aurelianensium* Dux *Carolus*, qui (*a*) 25. annis in custodia fuit, aliique principes. Prona deinceps *Anglis* omnia *Burgundi* societas fecit: qui in *Franciæ* Regem neque mentis, neque juris sui comporem, cum Regina ejusque filia *Catharina* potestatem habebat. *Henricus* occupatâ regni arce *Lutetiâ* (*b*) anno 1418. (*c*) biennio pòst in *Tricassibus Catharinam* in conjugium accepit, cum dote regni, excluso *Carolo* Delphino. Verùm perbrevem fructum tanti successus habuit *Henricus* exstinctus eo ipso, quo *Carolum* VI. periisse docuimus, anno 1422. *Augusti* 29. Huic *Henricus* VI. *Carolo* post menses duos vitâ functo *Carolus* VII. sufficitur. Perpetuus ex eo cursus *Anglicanæ* victoriæ fuit, deficientibus à *Carolo* in dies oppidis. Prima dehinc ad *Aurelianos*, nobilissimam *Celticæ* urbem rerum inclinatio facta est. (*d*) Eam *Anglus* obsederat anno 1428. quarto Idus *Octobres Sarisberiensi* duce, qui in ea obsidione cæsus est, propugnante verò *Joanne Notho, Ludovici Aurelianensium* Ducis, qui à *Joanne Burgundo* interfectus est, naturali filio. Ultima jam metuentibus oppidanis raro ad hanc diem prodigio Deus opem attulit.

a Monstr. l. 3 f. 106.
b Monstr l. 1. c. 143. & 214.
c Alan. Monstr. l. c. 265. Olivar. c. 3. &c.
d Alan. Monstr. 2 Meyer. Æmil. &c. Micquellus.

Ioanna Aureliana puella.

Joanna Darcia virgo erat in agro *Tullensi* patre agricolâ, ovium custos. Ea divinis instincta vocibus ad solvendam *Aureliæ* obsidionem, & *Carolum* tot angustiis explicandum, ultrò hunc adiit: ac fide factâ, *Aureliam* cum subsidiis missa, fractos præliis aliquot *Anglos* (*e*) anno 1429. *Maii* 12. ab urbe repulit, Regem *Durocottorum Remorum* ad sacra regni ritè capienda perduxit. Fusis sæpiùs hostibus, tandem ad *Compendium* capta est anno 1430. (*f*) quam post longam de ea quæstionem habitam *Petrus Cauchonius Bellovacensis* Episcopus damnavit. *Angli* vivam exussere anno 1431.

e Alan. &c.
f Monstr. l. 2. f. 59. Æmil. Gaguin. Meyer.

quo

quo tempore *Basileæ* Synodus est haberi cœpta, ait *Monstreletus lib.* 2. (*a*) 70. De hac virgine, quæ *Aurelianensis* puella vulgò dicitur, probrosa quædam falsò ab nonnullis jactata sunt. Sed innocentem ac Deo caram fuisse, cùm multa persuadent, (*b*) quæ plenis voluminibus tradita leguntur, tùm secundissimus rei secutus exitus; qualem non nisi auctori Deo fas sit adscribere. Deinceps enim *Anglis* in pejus omnia cessere. *Carolus* reconciliato sibi *Burgundo* (*c*) anno 1435. paulatim ex hostium manu regnum recepit; (*d*) sic ut anno 1453. cæso *Talbotio* egregiæ fortitudinis viro, ereptâque rursus *Aquitaniâ*, nihil præter *Caletes* reliqui *Anglis* in *Gallia* fecerit. Ad hunc modum *Anglicanus* tumultus post annos duodequadraginta finem accepit.

A. 1422. Christi ad 1500.

a Vide Histor. Joan. à plerisque editam. Belfor. in Chron. in Carlo 7. & ad Nicol. Gill.

b Alan. Monstr. 2. f. 112. Olivar. 1. c. 3.

c Monstr. l. 3. Polyd. l. 23. Alan.

Pulsos finibus alienis *Anglos* discordia domi civilis excepit. Duæ apud illos erant regiæ familiæ, altera *Eboracensium*, *Lancastriorum* altera. *Henricus Lancastrius*, *Richardo* II. abdicare coacto interfectoque, regnum usurparat (*e*) anno 1399. ejusque nominis IV. appellatus excessit anno 1413. Huic successit *Henricus* V. ejus filius, qui, cum *Philippo Burgundo* societate factâ, *Francorum* opes labefactavit & suscepto ex *Catharina Caroli* VI. filia *Henrico* VI. mortuus est anno 1422. ut suprà retuli.

Anglicana turba domestica.

d Polyd. Virg. fine l. 21.

e Polyd l. 23.

Post ejectos *Galliâ Anglos*, anno 1453. ortâ domi principum factione, cujus auctor erat *Richardus Eboracensis*, Rex *Henricus* collatis signis ab illo superatur, anno 1460. ac de concilii sententia *Richardo* destinatur regni successio. Interim *Margareta Renati Andegavensium* Ducis filia, virili animo prædita mulier, *Henrici* conjux, haud exiguâ manu contractâ, *Richardum* acie vicit & interfecit; tum subeuntem auxilio *Richardum* alterum *Warvici* Comitem castris exutum in fugam conjicit, ac virum restituit in regnum. Pòst *Richardi* fi-

A. 1422. Christi ad 1500. lius *Eduardus Marchiæ* Comes, *Warvicensis* auxilio *Henricum* & *Margaretam* pellit ex *Anglia*, Rexque ipse renunciatur (*a*) anno 1461. quarto Calendas *Julias*. Hunc deinde *Warvicensis*, ortâ inter ambos simultate, *Ludovici* XI. *Franciæ* Regis ope fugavit, & *Henricum* pristinam ad dignitatem reduxit anno 1471. *Eduardus* verò, *Carolo Burgundiæ* Duce opitulante, regnum, quod amiserat, recepit sexto pòst mense, & *Richardo Warvicensi* in pugna interfecto, *Henrico*, nec non *Eduardo* unico ejus filio, vitam eripit. Hunc *Henricum* longè sanctissimum fuisse, adeo ut vivus mortuusque miraculis inclaruerit, testis est *Polydorus lib.* 24. Regis nomen habuit annos 39. menses 6.

a Polyd. l. 23. Vide Comm. in c. 50. & seq.

Margareta, conjuge, filio, & regno spoliata ad patrem revertit in *Gallias*.

Eduardus tribus & viginti regnavit annis, extinctusque est anno 1483. cujus frater *Richardus Glocestriæ* Dux, homo sceleratus, occisis ejus filiis, tyrannidem invadit; quam tertio demùm anno oppugnatus ab *Henrico Richemundensi*, *Joannis*, qui sexti *Henrici* frater erat, filio, cum vita perdidit. *Henricus* porrò iste anno 1486. regnum auspicatus est, ejus nominis septimus, octavi pater ejus, qui ab Catholica communione descivit. Atque ille filiam *Eduardi* Regis IV. ex *Eboracensi* familia duxit *Elizabetham*. (*b*) Quo facto *Lancastriorum* & *Eboracensium* famosa illa & *Anglis* exitialia odia restinxit.

b Polyd. l. 26.

In *Galliis*, *Anglorum* excusso dominatu, respirabat *Carolus*: nisi quòd à bello quiete partâ domesticas in turbas incidit. (*c*) Nam *Ludovicus* ejus filius offensus patri ad *Philippum Burgundum* receptum habuit anno 1456. nec inde in *Franciam* rediit ante illius obitum: qui incidit anno 1461. *Julii* 22.

c Monstr. l. 3. f. 68. Olivar. l. 1. c. 36.

Ludovicus XI.

Igitur *Ludovicus* ejus nominis XI. anno eodem in patris locum venit, homo callidus &

A. 1422. Christi ad 1500.

& astutus. Qui sub exordium regni conspirantium inter se principum factionibus agitatus, conatus illorum consilio ac prudentia discussit. Nam omnibus, quæ peterent, prolixè tribuendo, distractos à se invicem singulos deinde est aggressus. (*a*) Hanc pactionem pugna antecessit illa, quæ ab *Montemleheri-cum* octavo circiter ab Urbe lapide facta anno 1465. in qua neutri satis liquida victoria constitit. Princeps erat adversarum partium *Carolus* Comes *Carolesius*, *Philippi Burgundiæ* Ducis filius. Is patris obitu, qui anno 1467. *Junii* 15. feriâ 2. contigit, amplissimis in opibus ac potentia cùm esset, ut erat naturâ ferox & novarum cupidus rerum, finitimos lacessere non destitit; (*b*) præsertim verò *Renatum Lotharingiæ* Ducem, & *Helvetios*, quibus cum *Ludovicus* contra commmunem hostem societatem fecerat. Renatum ut facilè vicit *Carolus*, & principatu propemodum exutum fugere coëgit in *Franciam*, sic ab *Helvetiis* clade bis acceptâ, cùm *Renatus* provinciam suam recuperasset, adversus illum contendit in *Lotharingiam*. Ibi dum *Nancejum* obsidet, ab *Renato Germanicis* & *Helveticis* auxiliis instructo victus in acie cecidit (*c*) anno 1477. *Januarii* 5. unicâ relictâ filiâ *Mariâ*, quæ *Maximiliano Friderici* Imperatoris filio nupta. *Caroli* auditâ morte, *Ludovicus* exemplò *Burgundiam* veteremque in *Belgia* ditionem potestati suæ subjecit.

(*d*) Obiit in *Turonibus Christi* anno 1483. tertio *Calendas Septembres*, feriâ 7. (*e*) cùm priùs ad se *Franciscum Paulanum* accivisset ex *Italia*, virum sanctissimum, ac miraculis inclytum, à quo *Minimorum* institutus est Ordo. Tertium decimum agens annum *Carolus* VIII. *Ludovici* filius, (*f*) quippe natus anno 1470. prid. Idus *Julias* regnum suscepit sub *Annæ* sororis tutela, quam *Petrus Borbonius Bellojocensis* duxerat. (*g*) Eam sibi prælatam ægrè tulit

a Monstr. l. 3. Chron. Lud. XI. Comm. c. 8. Monstr. l. 3. p. 132. Olivar. l. 1. c. 37.

b Comm. Till. Æmil. Gaguin.

c Comm. c. 95. Æmil. Gaguin. Till. Append. Monstr. f 190.

d Comm. c. 136.

e Comm. c. 130. *Minimorum Ordo.*

f Chron. Lud. XI. Till.

g Gaguin. Æmil.

A 1422. Christi ad 1500.

sit *Aurelianensium* Dux *Ludovicus Caroli* filius, *Ludovici* nepos illius, quem *Joannis Burgundi* jussu *Lutetiæ* confossum esse demonstravimus. Igitur ad *Franciscum Britanniæ* Ducem fugiens, cùm in societatem plerique venissent procerum, commisso cum regiis ducibus prælio ad *Fanum Albini* in *Aremoricis*, victoriâ pariter ac libertate cecidit (*a*) anno 1488. (*b*) & triennali custodia detentus est. Supplici Duci pax eâ lege concessa, ut quod Regis armis quæsitum erat, id in illius potestate maneret. (*c*) Inter hæc Duce mortuo, *Annam* ejus filiam, *Maximiliano Romanorum* Regi pactam uxorem *Carolus* accepit, repudiatâ *Margaretâ Maximiliani* filiâ, quam sibi *Ludovico* patre auctore desponderat. (*d*) Bellum ob id inferente *Maximiliano*, pax denique secuta est, cùm ei Comitatus *Atrebatensium* de Regis voluntate cessisset.

(*e*) Pace in regno compositâ, longinqua bella *Carolus* expetiit, susceptâ in *Italiam* expeditione, ad *Neopolitanum* recuperandum regnum; quod ab *Renato Andegavensium* Duce in *Ludovicum* XI. translatum *Ferdinandus* habebat *Alphonsi* M. filius, *Alphonsi* pater alterius, cujus gener erat *Joannes Galeacius*, nihil ex *Mediolanensi* principatu præter nomen obtinens; cùm penes *Ludovicum Sfortiam* ejus patruum potestas omnis esset, quam tutelæ specie ad se traxerat. Ægrè id scilicet *Alphonsus* ferebat, ac pro genero parabat bellum. Hoc ut *Ludovicus* averteret, *Carolum* spe *Apuliæ* potiundæ in *Italiam* excivit. Ergo ut hostile nihil à tergo relinqueret, (*f*) *Ferdinando Hispaniæ* Regi *Ruscinonem*, ac *Perpinianum*, de quo inter ipsos certamen erat, permisit ultrò; tum (*g*) anno *Christi* 1494. superatis *Alpibus*, in *Italiam* descendit. Quam cùm repentino terrore complesset, expeditum per *Tusciam Romam* usque, & *Neapolim* deinceps, iter habuit (*h*) *Romæ* ab *Alexan-*

a Chron. Caroli VIII. ex Jalignio &c. excerpt. à Godef.

b Id. p. 166.

c Gaguin. Excerpt. Jalig. &c. Till.

d Gaguin. Excerpt Jalign. &c. Till.

e Comm. in Car. 8 Guicc. Append. Monstr. Gaguin. Jalign. Excerpt. &c. Ferron.

f Gaguin. Gillius. Ferron.

g Comm. Guicc. &c.

h Till.

Alexandro VI. *Constantinopolitani* imperii titulum accepit anno 1495. cum (*a*) superiore *Ferdinandus* excessisset *Januarii* 25. (*b*) Cujus filius *Alphonsus Caroli* adventu perterrefactus in *Siciliam* trajecit; ac regno se abdicans, id *Ferdinando* filio reliquit. (*c*) *Ferdinandus* metu *Francorum* in *Ischiam* insulam sese recepit. *Carolus Neapolim* ingressus (*d*) *Februarii* die 22. toto regno potitur. A. 1422. Christi ad 1500. *a* Guicc. *b* Comm. Guicc. *c* Guicc. *d* Append. Monstr.

Tam repentini *Francorum* successus invidiam apud *Italiæ* principes ac civitates habuere. (*e*) Ergo adjuncto sibi *Maximiliano* Imperatore, & *Ferdinando Hispaniæ* Rege, clam etiam *Alexandro* Pontifice favente, *Veneti*, ac *Ludovicus Sfortia*, cui (*f*) mortuo *Galeacio Mediolanensium* Ducis jus ac titulum *Maximilianus* Imperator concesserat, conjurationem faciunt, Regemque *Franciæ* ordinatis in *Apulia* rebus in *Galliam* redeuntem intercludere conantur. (*g*) Pugnatum est prid. Nonas *Julias* ad *Forum Novanorum*, haud procul *Parmâ*; & ab exigua *Francorum* manu (*h*) (septem haud amplius millia fuisse produntur) perrupta sunt hostium maximè *Venetorum*, millia quadraginta. *Carolus* (*i*) recepto *Ludovico Aurelianensium* Duce, qui ab *Ludovico Sfortia Novariæ* circumsessus in summas angustias venerat, decoris & gloriæ plenus rediit in *Franciam* anno eodem, quo *Romam* ac *Neapolim* adierat. (*k*) Vix eo digresso, *Neapolitani* ac reliqui omnes ad *Ferdinandum* defecere. *Franci*, *Gilberto Monpensierio* præfecto mortuo, paulò pòst omnes excessere. Hanc *Italiæ* cladem adventumque *Caroli* non semel prædixisse dicitur *Hieronymus Savanorola Dominicanus*, celebris ac *Florentinis* mirificè gratus Orator, (*l*) qui ob contumaciam seditiosasque conciones extremum supplicium luit postridie ejus diei, quo *Carolus* è vita discessit. (*m*) Qui apud *Ambasiam* in *Turonibus* repentè apoplexiâ periit, 7. Idus *Apriles*, anno 1498. regni decimo quinto. Gill. *e* Guicc. 2. Comm. *f* Guicc. 1. *g* Guicc. 2. Comm. c. 31. & seq. Gaguin. Append. Monstr. Excerpt. Jalign. &c. *h* Gaguin. *i* Excerpt. Jalign. &c. Comm. c. 38. Guicc. 2. *k* Comm. c. 38. Guicc. &c. Comm. in Car. c. 25. Append. Naucl. *m* Guicc. fine 1. Naucl.

A 1422. Christi ad 1500.

(*a*) *Ludovicus* ejus nominis XII. mortuo ſine hærede *Carolo*, ex lege ſucceſſit *Caroli* filius, *Aurelianenſium* Dux (*b*) qui ſe extemplo utriuſque *Siciliæ* & *Hieroſolymæ* Regem, ac *Mediolanenſium* Ducem appellari voluit; ac ſubinde totus in *Italicam* expeditionem incubuit, ductâ priùs *Annâ* vidua, *Aremicorum* Principe, *Caroli* quondam octavi conjuge, ac divortio cum *Joanna* facto, *Ludovici* XI. filiâ, quam invito illi pater induxerat: quæ quidem *Bituriges* concedens magna in ſanctitatis fama poſtmodum fuit. (*c*) *Mediolanum Ludovici Sfortiæ* fugâ in *Francorum* poteſtatem pervenit cum *Inſubribus* reliquis anno 1499.

a Comm. c. 53. Guicc. l. 3. Till. Gaguin. &c. *Ludovicus XII.*
b Guicc. 4. Comm. Till. Ferron. &c.
c Guicc. 4. Till. Ferron. Naucl.

CAP. XI.

Quæ anno Chriſti 1500. *ad* 1547. *toto orbe geſta ſunt, Imperatoribus* Maximiliano *&* Carolo *V. ac Regibus* Galliæ Ludovico *XII.* *&* Franciſco *I.*

M*Aximiliano* Imperatore, ac *Ludovico* XII. Rege *Franciæ*, atrox in *Italiam* inſtauratum eſt bellum.

Trivulcium, qui *Inſubres Ludovici* XII. nomine regebat, (*d*) quod *Guelficæ* factionis eſſet, *Mediolanenſes* oderant. Nam hæc civitas *Gibellinorum* parti ex antiquo favebat. Itaque *Ludovicum Sfortiam* apud *Maximilianum* degentem clam revocant, ſeque illi tradunt anno 1500. Verùm paulò pòſt captus à *Francis Ludovicus* cum *Aſcanio* Cardinali fratre, ad arcem *Lochienſem*, id oppidum in *Turonibus* ſitum eſt, in cuſtodiam mittitur; (*e*) in qua decem annos vixit.

(*f*) Secundum hæc fœdere cum *Ferdinando Hiſpaniæ* Rege facto, *Ludovicus Neapolitanum* occupat regnum, quod tum *Fridericus* legatum ſibi ab *Ferdinando Alphonſi* fratris filio tenebat

d Guicc. 4. & ſeq Till. Addit. ad Monſtr. Ferron. Velleji Append. ad Gaguin. Hiſtor. Bayard.
e Guicc. 4. *Ludovici XII geſta.*
f Guicc. Id. l. 5. Ferron.

bat. Atque hic ex pacto se abdicans, in *Andegavos*, attributam sibi ab Rege cum stipendiis annuis provinciam, concessit anno 1501. Diviso *Francos* inter & *Hispanos Neapolitano* regno, haud diuturna pax esse potuit. A. 1500. Christi ad 1547.

Consalvus Ferdinandi dux intra biennium *Francos* inde penitus expulit: ob idque *magni ducis* nomen est adeptus. (*a*) Decessere oppidis omnibus *Franci* anno 1504.

(*b*) Contra *Venetos* deinde præpotentem in *Italia* civitatem vicinisque formidabilem *Ludovicus* cum *Maximiliano* & *Julio* II. *Romano* Pontifice conspirat anno 1508. Sequente porrò, *Veneti* acie ab *Ludovico* superati, quidquid in continente habebant propemodum amittunt. Sed *Julius*, reconciliatis sibi *Venetis*, in *Ludovicum* arma convertit. Præerat *Francicis* rebus in *Italia Vasto Flustas* Dux *Nemorensis*: qui latè pervastatis omnibus, cum *Venetorum*, *Hispanorum*, ac *Julii* copiis ad *Ravennam* congressus est, partâque memorabili victoriâ, temerè in hostes invectus occubuit. *Ravenna* ab victoribus direpta. Huic prælio quod (*c*) anno 1512. contigit, ipso die Paschatis, *Bayardus* Eques *Allobrox* longè per id tempus fortissimus & clarissimus interfuit. Intento in res *Italicas* Rege *Ludovico* finitimi principes *Franciæ* bellum intulere. *Ferdinandus Hispanus Vasconum* regno, quod *Navarram* vocant, *Joannem Albretum* exuit. *Henricus* VIII. *Angliæ* Rex, qui patri cognomini successit anno 1509. *Picardiam* aggressus, *Morinos* ac *Nervios* occupat. Ita *Franci* tot circumsessi hostibus *Italiam* omittunt anno 1513. quo *Julius* Papa moritur. (*d*) *Ludovicus* verò *Franciæ* Rex, compositis cum *Anglo* rebus, & *Henrici* sorore *Mariâ* in matrimonium acceptâ, quippe *Anna* jam obierat, *Claudiâ* & *Renatâ* superstitibus liberis, dum novum in *Insubres* bellum apparat, vitâ functus est Calendis

a Guicc. 6.

b Guicc. 8. & seq. Ferron. Till. Chron. Histor. Bayard. &c.

Pugna ad Ravennam.

c Guicc. 10. Hist. Bayard. c. 54.

d Belaius. 1. Comm.

(*a*) i-

A 1500. Christi ad 1547. (*a*) ipsis *Januariis*, inventis anni 1515.

Julio Papæ *Leo* X. ex *Medicæorum* stirpe subrogatur. *Ludovico* Regi *Franciscus* Dux *Valesiorum* & *Ingolismensium* Comes illius gener. *Claudiam* enim ipsius & *Annæ* filiam, post matris obitum, duxerat, Pater huic erat *Carolus*, *Joannis Ingolismensis* filius viri sanctitate, ac miraculis post obitum, illustris; cujus pater *Ludovicus Aurelianensium* Dux fuit, à sicario apud *Lutetiam* interfectus.

a Bellaius. Till. Parad. 1. &c.

Franciscus, ut primùm Rex est factus, ad *Mediolanensem* expeditionem conversis viribus, *Helvetios*, qui se illi opposuerant, bidui pugnâ concidit ad *Marinianum* (*b*) anno 1515. *Septembris* 13. & 14. Qua ex victoria *Mediolanensis* principatus deditio secuta est. *Leo* tũ Papa *Romanæ* Ecclesiæ præerat, qui *Julio* II. ex anno 1513. successerat. Cum hoc *Bononiæ* colloquio habito *Franciscus* de abroganda Pragmatica Sanctione & Concordato recipiendo stipulatus est, (*c*) anno 1516. *Lateranense* deinde Concilio; quod ex anno 1512. celebrari cœptum fuerat, finis adhibitus est anno 1517. decretaque in *Turcas* expeditio.

Franciscus I. *b* Till. Bellaius. Guicc. l. 12. Parad. l. 1. *Concordatum.* *c* Iid.

Idem annus *Germaniæ* totique Ecclesiæ funestus accidit pestilentis hæresis exortu: cujus conditor *Lutherus*, (*d*) apud *Islebium* in *Saxonia* natus anno 1483. *Novembris* 10. anno isto 1517. contra Indulgentias declamare cœpit. Quo ex igniculo paulatim incendium exarsit; quo *Europa* tota conflagravit.

d Cochl. Till. Guicc. &c. *Lutherus.*

Interim *Maximiliani* Imperatoris obitu, *Carolus* ejus nepos, *Philippi Austriaci* & *Joannæ* *Ferdinando* & *Isabella* natæ filius, (*e*) anno *Christi* 1519. imperium accepit, ætatis anno 20. siquidem anno 1500. *Februarii* 24. editus est in lucem.. Cum hoc perpetuum ferè bellum *Franciscus* habuit, quod (*f*) anno 1521. denuntiatum est. Itaque eodem tempore potentissimis duobus Regibus, *Carolo* & *Henrico Anglo*,

Carolus V. Imperator. *e* Guicc. 13. Till. Bellai. Parad. 1. *f* Iid.

A 1500. Christi ad 1547.

Francisci & Caroli bella.

S. Ignatius.

glo, *Franciscum* oppugnantibus, tribus in locis bella sustinuit. In *Vasconibus* res initio prosperè cessit, captâ regni arce Pompejopoli; qua in obsidione *Ignatius Lojola Cantaber* contra *Francos* oppidum propugnans, ictu lapidis crure fracto, in extremum vitæ periculum venit: quod vulnus *Ignatio* salutem animi, & Ecclesiæ novum *Societatis Jesu* ordinem peperit. *Hispani* paulò pòst, ejectis *Francis*, amissa omnia recuperarunt. Par in *Italia Francisci* Regis infelicitas exstitit. Nam adversus *Odetum Flustatem Lautrecium* rebellantes *Insubres*, *Gallos* inde pepulerunt, anno ipso 1521.

Quo *Emmanuel Lusitaniæ* Rex, Princeps maximus, obiit *Decembris* 23. eique *Joannes* filius successit, ejus nominis tertius.

Rhodus capta.

a Parad. 1. c. 7. Guicc. l. 15. Anal. Turc.

b Parad. l. 3.

c Till. Bellaius l. 2. Parad. l. 1. c. 6. Guic. l. 15.

At verò *Leone* X. Calendis *Decembris* anni ejusdem repentina morte functo, *Hadrianus* VI. qui tum *Hispaniam* administrabat, ejus locum suscepit, *Januarii* 9. sequentis anni. Quem annum *Christianis* luctuosum clades *Rhodia* fecit. (*a*) Hanc enim insulam *Solimannus Turca*, post sex mensium obsidionem urbe captâ, in servitutem redegit anno 1522. *Decembris* 22. proditione *Andreæ Meralii Lusitani* Equitis. (*b*) Septimo pòst anno in *Melitam* insulam transportati Equites, hactenus ibi contra Barbaros *Christianæ* rei præsidio esse pergunt.

Franciscus capitur.

d Guicc. l. 16. Bellai. Till. Parad.

e Iid.

Roma capta.

In *Galliis Carolus Borbonius*, Magister utriusque militiæ, quem *Comitem stabuli* vocant, offensus Regi ad *Hispanum* defecit anno 1523. (*c*) Dehinc ineunte 1525. *Franciscus Mediolano* aliisque *Insubrum* oppidis receptis, in *Ticini* obsidione captus *Februarii* 24. in *Hispaniam* mittitur ad *Carolum*; à quo parùm honestis conditionibus (*d*) sequenti anno dimittitur, regiis liberis obsidibus datis. Qui (*e*) anno 1529. æquioribus legibus sancitâ pace, vicies centenis aureorum millibus redempti sunt.

At *Carolus Borbonius* contra *Clementem* VII. aliena-

A 1500. Christi ad 1547. alienatum à *Carolo* V. bellum movens, admotis ad Urbem copiis, dum inter primos murum conſcendit, glande ferreâ trajectus cecidit (*a*) anno 1527. cujus milites captam cum Pontifice *Romam* fœdè diripuerunt. *Franciſcus* ad liberandum Pontificem, *Lautrecium* cum armata manu miſit in *Italiam*. Is *Neapolim* obſidens vulgatâ per exercitum lue, anno 1528. periit.

a Till. Bellai. Guicc. l. 18 Parad. Till. Parad. l. 2, c. 7.

Inter hos armorum tumultus *Solimannus Pannoniam* ingreſſus, *Budam* expugnavit, ac *Ludovicum* Regem devicit. Is deinde per paludes admiſſo equo fugiens, in cœnoſam voraginem implicatus interiit *Auguſti* 29. anno 1526. Hujus in locum *Ferdinandus* Imperatoris frater eligitur.

In *Germania*, ſerpente *Lutheranâ* peſte, ſciſſa eſt in varias hæreſes *Chriſtiana* profeſſio: dum, ut quiſque linguâ & audaciâ promptus eſt, ſuæ auctor eſſe ſectæ, quàm alienæ mavult inſiſtere. Cujus contagio veneni in *Britanniam* denique pervaſit inſulam. (*b*) *Henricus* VIII. qui edito contra *Lutherum* luculento nuper opere *Defenſoris fidei* titulum meruerat anno 1521. *Anna* pellicis captus illecebris, cum *Catharina* conjuge *Caroli Auguſti* matertera divortium facit anno 1532. Ob id *Romani* Pontificis ſententiâ notatus, ſe cum omni regno ſuo ab ejus communione divulſit, principatumque ſibi illius Eccleſiæ ſumpſit. Tum ab nefariis iſtis conſiliis abhorrentes ſummos etiam illuſtreſque viros affecit ſupplicio. In his *Thomam Morum* regni Cancellarium, probum & eruditum hominem, ac *Joannem Fiſcherum Roffenſem* Epiſcopum, purpurâ ornatum à Pontifice anno 1535. gladio ſubjecit; (*c*) dum *Carolus* Imperator in *Africam* claſſe trajectâ, pulſo *Barbaroſſâ* inſigni prædone, qui *Algerum* nuper occuparat, & *Goleto* arce validiſſimâ, haud procul eo loco, ubi *Carthago* ſita fuit, ſubactâ, *Muleaſſum* in regnum reſtituit.

b Hiſtor. Schiſm. Anglic. Guicc. 28. Till.

Anglicanum Schiſma.

c Parad. 3. c. 8. Till.

(*a*) Idem

A. 1500. Christi ad 1547.

a Parad. l. 4. c. 8. Till.

(*a*) idem rebellantes in *Germania* Principes, quos *Lutheranum* virus afflaverat, & iteratis colloquiis frustrà sæpè ad concordiam invitatos, magno victos certamine ad officium coëgit anno 1546. (*b*) cùm biennio antè pacem cum *Francisco* Rege fecisset, inductus eo, quòd novissimam in *Gallias* expeditionem haudquaquam pari, ac sperabat, exitu susceperat. Quippe dum in expugnandis modicis aliquot oppidis moras agit, exercitum suum imminuit, ac majorem rerum occasionem amisit. Præcipua ad *Sandesiderianum* illius offensio fuit: quod in *Campania Gallicanæ* aditu perexiguum ac malè munitum totis adortus viribus sesquimensis obsidione expugnare non potuit; nec nisi æquissimis datis conditionibus in ditionem redegit anno 1544. Interim *Angliæ* Rex altera ex parte *Francos* aggressus bellum in *Morinis* impigrè gerebat, qui eodem tempore *Bononiam*, quod *Gessoriacum* Veteres dixere, deditione cepit. At anno sequente, qui fuit *Christi* 1545. pacem itidem cum *Francisco* composuit. Anno porrò 1547. ambo illi Reges, *Henricus Angliæ*, & *Franciscus Galliæ*, dissimilem vitæ sortiti sunt exitum, ille obfirmatus in schismate; hic sacramentis ritè omnibus acceptis, in Catholicæ fidei confessione diem obiit supremum, prid. Calendas *Apriles*, regni anno 33. cùm antecedente *Januario Henricus* obiisset.

b Bellai. Comm. 10. Till.

Sandesideriana urbis obsidio.

Viri literati & pii.

c Till.

Multum huic Principi debent *Gallicanæ* literæ. Nam illius liberalitate, accitis undique viris omni genere artium excultis, publicæ Scholæ honestis stipendiis *Lutetiæ* constitutæ sunt (*c*) anno 1530. Quam in rem hortatoribus est usus *Joanne Bellajo*, qui deinde Cardinalis fuit, & *Guillelmo Budæo* viro undecumque doctissimo: cùm eodem floreret tempore *Desiderius Erasmus Batavus*, qui anno 1536. septuagenarius obiisse fertur. *Budæus* anno

1540.

A 1547. Christi ad 1589. 1540. Celebre apud posteros nomen reliquerunt & alii complures; velut in *Germania* *Joannes Eckius*, & *Joannes Cochlæus*, *Albertus Pighius*, qui contra *Lutherum* pro Catholicis partibus acerrimè steterunt: in *Italia* *Thomas de Vio* Cardinalis *Cajetanus*; *Ambrosius Catharinus* è S. *Dominici* familia, Theologi. Politiore verò doctrinâ præstantes sunt habiti *Paulus Jovius Comensis* Episcopus, *Jacobus Sadoletus Carpentoractensis* Episcopus, *Petrus Bembus*, *Andreas Alciatus*, qui anno 1548. moritur: cùm anno antè *Franciscus Vatablus Hebraicæ* linguæ Professor (*a*) eodem, quo *Jacobus Tusanus*, die *Martis* 13. decessisset: *Paulus Æmilius*, *Guicciardinus*, Historici. Sanctitate ornarunt hanc ætatem (*b*) B. *Ignatius* Societatis *Jesu* conditor, quam anno 1540. *Paulus* III. Pontifex die 27. *Septembris* ratam esse jussit: & B. (*c*) *Franciscus Xaverius Cantaber*; qui anno 1541. primus ex *Ignatii* discipulis ultimum in Orientem profectus, magnis ibi gestis rebus ac miraculis *Indorum* dici *Apostolus* meruit.

a Till.

b Hist. Soc. Jesu. Ribad.

c Iidem, & Tursellin.

CAPUT XII.

De iis, quæ per orbem memoratu digna contigerunt ab anno 1547. *ad* 1589. *sub* Carolo *V.* Ferdinando, Maximiliano, Rodulpho *Imperatoribus*: & Henrico *II.* Francisco *II.* Carolo *IX.* Henrico *III.* Valesiis, *Regibus* Franciæ.

FRancisco *Valesio Galliæ* Regi superstes fuit *Carolus* V. Imperator annos ferè 12. quibus *Henricus* II. *Francisci* filius regnabat in *Galliis*. In *Germania*, *Luthero* turbarum omnium auctore sublato, qui (*d*) anno 1546. *Februarii* 18. subitam mortem obierat, non tamen civiles motus acquievere. (*e*) Nam qui per

d Cochl.

e Guicc. Comm. l. 2

per occasionem *Germanicæ* asserendæ libertatis, ac novi propugnandi dogmatis, *Carolo* bellum intulerant, ad *Albim* flumen ab eo funduntur anno 1547. Horum princeps erat *Fridericus Saxoniæ*, Dux, qui in victoris potestatem venit: ab eoque damnatus capitis, subinde rogatu procerum mitiorem pertulit pœnam, cum eoque captus & *Lantgravius Hessius Philippus*. Horum pœna *Germanici* tumultus paululum compressi.

A. 1547. Christi ad 1589.

(*a*) *Henricus* interim II. *Franciæ* Rex, ut Rempublicam constitueret, ab Religione orsus, *Lutheranos* occultè grassantes severissimis edictis compescuit, nec paucos ex illa secta comprehensos incendio puniit. *Lutheranos* tum cujuscumque hæresis homines appellare mos erat. Ac tum *Calvini* per *Gallias* novus increbrescebat error; &, qui illum spargebant, fictæ integritatis fuco ac specie haud paucos illexerant. Contra hos omnes *Tridenti* per id tempus Synodus habebatur ex anno cœpta 1545. *Paulo* III. *Romano* Pontifice. Sed ob civilia *Christianorum* dissidia in longum extracta, sub *Pio* denique IV. anno 1563. finem accepit.

a Annal. Franciæ Bellefor. Matth. Pleix. *Henrici II. regnum. Tridentina Synodus.*

Inter hæc bellum *Henricus* cum Imperatore *Carolo* resumpsit anno 1551. & utrinque captis oppidis, *Franci Mediomatricos* aliaque circumjecta suæ potestatis fecere anno 1552. *Carolus* centum armatorum millibus *Diviodurum Mediomatricorum*, quos *Metenses* vocant, caput obsedit. Sed *Francisco Guisio* propugnante, potiundi desperatione inde discessit.

Tum *Carolus* rerum humanarum tædio, & amore secessus, (*b*) anno 1555. apud *Bruxellas* regno se imperioque abdicans, illud in *Philippum* filium, hujus administrationem in *Ferdinandum* fratrem transtulit. Hoc velut onere levatus in *Hispaniam* navigavit, ibiq; se *S. Justi* Monasterio sepsit: ubi (*c*) anno 1558. *Ferdinando* per Septemviros renuntiato Imp., vivere desiit.

b Guicc. Comm. l. 24

c. Guicc l. 24

A 1547. Christi ad 1589. (*a*) In *Anglia* paululum respiravit Catholica fides anno 1553. cùm post *Eduardi* mortem *Maria Henrici* VIII. & *Catharinæ* filia regnare cœpit. Ea verò *Philippo Hispaniarum* Principi nupta anno 1554. accito *Reginaldo Polo* Cardinali propinquo suo totam insulam *Romanæ* fidei communionique restituit. Verùm sexto pòst anno, qui fuit *Christi* 1558. *Mariâ* mortuâ *Elizabetha Henrici* VIII. & *Annæ Bolenæ* filia pristinam revocavit perfidiam.

a Histor. Schism.

In Anglia fides restituta.

b Annal. Franc.

Guisii in Italiam expeditio.

(*b*) Interim *Franci* bellum, quod cum *Carolo* gesserant, cum *Philippo* ejus filio haud segniter urgebant. *Franciscus Guisius* in *Campaniam Neapolitanum*que regnum duxit exercitum anno 1557. Quo quidem ad *S. Quintini* oppidum in *Veromanduis* à *Philippo* cæsi sunt *Franci*, *Augusti* 10. die, cùm ad obsidionem solvendam accurrissent. Eo prælio plerique Nobiles capti. Oppidani deditionem fecere. Sed *Hispani* victoriâ uti nescierunt. Pax denique ab ambobus Regibus pari utriusque voto recepta, nuptialique adstricta fœdere, datâ *Philippo* in conjugium *Elizabethâ Henrici* filiâ (*c*) anno 1559. *Junii* 29.

c Bellef. &c.

Mor Henrici II.

Verùm, ut humanæ res sunt, tanta hilaritas brevi ingenti mœrore compensatur, *Henrici* Regis obitu; qui per ludicrum certamen equitum lethale in capite vulnus accepit, obiitque *Julii* 10. ætatis 43. regni 13.

d Annal. Franc.

Franciscus II.

(*d*) *Francisco* II. *Henrici* filio qui ætatis 17. anno patri subrogatus est, sesquianni ferè principatus fuit. Idque spatium *Calvinianorum*, quos *Hugonottos* vocant, seditionibus inquietum fecit; quanquam de iis severè quæstio est habita: & ex Senatorum ordine *Annas Burgius*, qui *Henrici* jussu in vincula conjectus erat, publicè in patibulum actus est, ejusque cadaver exustum, *Decembris* 23. anni 1559. His suppliciis irritati *Hugonotti* contra Regem conspirant: & *Ambasiâ*, ubi tunc erat, clam eum co-

conantur abducere. Re verò per centos indices cognitâ, *Ludovicus Borbonius* Princeps *Condæus* in suspicionem adductus custodiæ traditur, ac dum in eum capitis inquiritur, apud *Aureliam*, quò regni totius ordinum delecti convenerant, *Franciscus* Rex morbo interiit anno 1560. *Decembris* 5. A 1547. Christi ad 1589.

Carolus eum frater natu proximus secutus est. Sub quo *Hugonottorum* furor majore sumptâ fiduciâ, in apertam rebellionem erupit. Ad hos, si quâ ratione fieri posset, in concordiam adducendos *Pissiaci* conventus habetur anno 1561. in quo de fidei controversiis coram principibus Hæretici cum Catholicis Theologis in certamen venerunt. Cùm nihil profectum esset, res ad arma deducitur. Multis præliis victi potiùs, quàm domiti sunt rebelles: quorum tria fuere præcipua. Primùm ad oppidum *Drocas*: in quo Princeps *Condæus* ab *Francisco Guisio* Catholicarum partium duce captus est, anno 1561. Secundum ad *Jarnacum* in *Santonibus*: quo ducente Catholicos *Henrico Caroli* fratre, idem *Condæus* occubuit, anno 1569. Tertia in *Pictonibus* ad *Moncontorium* pugna eodem & anno & imperatore facta. Cæsi magno numero perduelles. *Carolus IX. Colloquium Pissiacense. Pugna Drocensis. Iarnacensis. Moncontoriensis. Cædes Hereticorum.*

Majore post biennium *Lutetiæ* trucidati sunt, cùm ad celebrandas *Henrici Borbonii Navarræ* Regis, qui tum illarum partium erat, cum *Margareta* sorore *Caroli* nuptias eò frequentes advenissent. Pari in plerisque *Galliæ* urbibus cæde mactati sunt Hæretici. Ea 9. Calendas *Septembres* anni 1572. inchoata *Lutetiæ* est, die *S. Bartholomæo* sacro, â quo deinceps nomen invenit.

Ante hæc, *Ferdinandi Cæsaris* morte *Maximilianus* II. ejus filius *Romani* Imperii titulum recepit anno 1564. qui annus ad rationem computandorum temporum insigne illud attulit, quòd *Caroli* edicto cautum est in *Galliis* ut *Maximilianus Imperator.*

A. 1547. Christi ad 1589.

Anni initium in Galliis à Paschate sumi desitum.

in publicis privatisque tabulis ab Calendis *Januariis* annorum repeterent exordium: quod hactenus à Paschate, vel Incarnatione, capi consueverat. Sed & anno eodem *Joannes Calvinus* Hæresiarcha tot motuum malorumque auctor exstinguitur *Maii* 27.

Belgici motus.

In *Belgio*, quod *Margareta Philippi* fratris nomine gubernabat, similiter ut in *Gallia* reliqua, infesta Hæreticorum armis erant omnia. Missus ad hanc pacandam provinciam *Ferdinandus Albanus* Dux anno 1567. asperitate animadversionis, ac præsertim duorum primariæ nobilitatis Comitum, *Egmondani*, & *Hornani*, supplicio *Flandros* irritavit anno 1568. Quo *Carolus Philippi* Regis *Hispani* filius ex *Maria Lusitana*, à patre in custodiam datus, ejus mandator neci traditur. *Batavi*, quos *Hollandos* vocant, & *Mattiacarum* insularum incolæ, *Zelandicas* vulgò nominant, primi anno 1572. signum libertatis sustulere, excusso *Hispanorum* imperio, quod immodicis exactionibus invisum reddiderat *Albanus*. Ad illorum fœdus accessere subinde civitates cæteræ; & in eam coaluere Rempublicam, quæ *Fœderatorum Ordinum* hodieque dicitur.

Batavorum ab Hispano defectio.

Scotia vicinæ *Angliæ* contagione pestilentem hausit hæresim. In quam *Maria Stuartia* Regina cùm se post *Francisci* II. conjugis sui *Francorum* Regis recepisset obitum, & *Henricum Stuartium* Ducem *Lenoxium* sibi virum optasset anno 1564. eo ab Hæreticis interfecto, ipsa è custodia, quâ illam *Jacobus* nothus sepserat, ad *Elizabetham Angliæ* Reginam dilapsa, ejus iniquissimâ sententiâ, post 20. annorum carcerem, capite mulctatur anno 1587.

a Bizarus in Histor. Cypr.

(*a*) Per hos *Christianorum* in *Europa* tumultus, *Turcica* res magnis auctibus excrevit. *Pialis Bassa* ab obsidione *Melitæ*, quæ anno 1565. accidit, re infectâ rediens, *Chion* insulam se-

ſequente anno *Genuenſibus* eripuit. *Venetis* exinde *Muſtapha Cyprum* ademit anno 1571. cùm *Salaminam* undecim menſium obſidione cinxiſſet. Quâ urbe potitus, contra pactam fidem *Chriſtianos* jugulavit omnes : præfectum verò *Bragadinum* naſo & auribus truncatum vivum cute nudavit. Eâ indignitate permotus *Pius* V. Pontifex ſanctiſſimus (hic cognomini quarto, anno 1565. vitâ functo, ſequente ſuffectus erat) ſacrum in illos inſtruit bellum. Igitur contractis in unam claſſem *Pontificiis*, *Hiſpanis*, *Veneti*ſque navibus pugna fit ad *Naupactum* in ſinu *Corinthiaco*, quâ victi Barbari ducentæ triremes partim captæ, partim depreſſæ; *Turcarum* cæſa, vel captiva fuere ad 25. millia: viginti *Chriſtianorum* libertati reddita.

A. 1547 Chriſti. ad 1589.

Pugna ad Naupactum.

Fœderata claſſis, ortâ inter principes altercatione, ſine ullo operæ pretio, quod eſſe maximum poterat, eſt dilapſa. Dies victoriæ fuit *Octobris* 7. anni 1571. Nec diu poſt hanc, cæteraſque benè geſtas in Pontificatu res, *Pius* Papa ſuperfuit: eo quippe, qui ſecutus eſt. 1572. Calend. *Maii* in cœlum abiit, ſeptimo menſe antequam noua in cœlo ſtella conſpiceretur: quæ quidem *Novembri* menſe in *Caſſiopea* videri cœpta, & ſinſim attenuata, *Chriſti* ineunte 1574. apparere deſiit. Eo, qui interjectus eſt, anno 1573. *Rupellam* in *Santonibus* prævalidam arcem ab *Hugonottis* occupatam *Henricus* obſedit *Caroli* frater. Sed cùm ſub idem tempus *Polonorum* Principum ſuffragiis ad illius gentis regnum expetitus eſſet, ab ea urbe diſceſſit, hujus expugnatæ decus *Ludovico* XIII. reſervans, à quo anno pòſt ſexto & quinquageſimo capta, rebellium Hæreticorum perfugium eſſe deſiit. *Henricus* in *Poloniam* pervenit *Januario* ſequentis anni 1574. Indèque rurſus, ſexto pòſt menſe, properavit in *Gallias*, ad regnum capiendum, quod rectore

A. 1547. Christi ad 1586. Henricus II. a Annal. Franc.

vacuum *Caroli* mors fecerat *Maji* 30. regni 14.

(*a*) *Henricus Valesius* nominis ejus tertius anno sæculi hujus 1574. auspicatus imperium, ad annos perduxit 15. superque menses duos; quod omne tempus perpetuis in angoribus ac periculis exegit, domesticis pariter & externis agitatus tumultibus. *Franciscus Alenconius* ejus frater Princeps defectionem fecit anno 1575. clam *Margaretæ* sororis industriâ custodibus elusis, à quibus ob suspiciones asservari jussus fuerat. Cum hoc *Henricus Borbonius Vasconum* Rex, & *Henricus* alter *Condæus* patruelis illius, cum haud exigua *Hugonottorum* manu, conjungitur, *Germanis* in auxilium conductis. Sed interventu *Catharinæ* matris reconciliatis inter se fratribus, *Blesis* ex omnibus ordinibus regni conventus agitur anno 1576. in quibus lata in Hæreticorum gratiam edicta revocantur; quæ res majores subinde turbas concivit.

b Annal. Franc. & Fland. Hist.

(*b*) Per *Belgium* interim Fœderatorum in *Hispanos* impetus ab *Joanne Austriaco* compressi. Qui cùm anno 1578. vivis abiisset, ad *Franciscum Alenconium* summa imperii defertur ab conjuratis ordinibus. Is ex *Anglia*, quò nuptiarum cum *Elizabetha* Regina conficiendarum spe navigarat, ad *Belgium* appulsus anno 1582. cupidèque ab omnibus acceptus, insequenti anno revertit in *Franciam* cùm mutata eorum, à quibus erat vocatus, in se studia repperisset. Jam illic pro *Hispanis* aderat *Alexander Farnesius* Dux *Parmensis*; qui fusis ejectisque rebellibus, paulatim civitates ad obsequium reduxit, anno maximè 1583. & 1584. Hoc posteriore, *Guillelmo Arausicano* interfecto, *Mauricius* ejus filius dux à Fœderatis adsciscitur annum agens 18.

c Histor. Afric. Expedit.

(*c*) Interea *Lusitani* magnam in *Africa* cladem à *Saracenis* accepere, cæso ibi, cum flore *Lusitanæ* nobilitatis, Rege *Sebastiano*. Qui anno ætatis 24. ad *Muleium* regno ejectum armis re-

reducendum gloriosam magis quàm utilem expeditionem susceperat anno 1578. Huic Cardinalis *Henricus* avi illius frater, grandis jam natu affectâque valetudine successit; & eo mortuo, caducam regni possessionem multis ad se trahentibus, *Philippus Hispaniæ* Rex adiit anno 1580. A. 1547. Christi ad 1589.

(*a*) At in *Anglia* Catholicos omni cruciatuum genere vexabat *Elizabetha*. Quos inter egregia fidei confessione claruit *Edesmundus Campianus* è Societate *Jesu* anno 1583. ut reliquos & numero & constantiâ memorabiles omittam. Hunc qui antecessit annus 1582. insignis fuit emendatione Calendarii Ecclesiastici, quam *Gregorius* XIII. Pontifex maxima cum laude & utilitate statuit. Triennio pòst, idem accepto trium *Iaponiæ* Principum per legatos illius gentis obsequio, 10. *Aprilis* exstinctus est: cui *Sixtus* V. sublectus est. Eodemque anno renovatis in *Gallia* civilibus procellis, occultum inter se fœdus de profligandis Hæreticis iniere Catholici principes, imprimis *Henricus Guisius*, & *Carolus Borbonius* Cardinalis, *Henrici Navarræi* patruus, quam conspirationem *Ligam* appellare consuevimus. *Sixtus* Pontifex, dicto in *Henricos*, *Vasconem*, & *Condæum* anathemate, utrumque successione regni pronuntiavit indignum, quod ad illos proximè pertinebat ex anno 1584. quo *Franciscus Alenconius* fato concesserat *Junii* 10. auud *Castrum Thedorici*. Hinc teterrimum latè bellum totâ *Gallia* dissipatum est. *Henricus Navarræorum* Rex *Germanum* militem conscripserat. Huic *Roberto Bullionio* duce subeunti dum it obviam, *Annam Jojeusium* cum exercitu sibi occurrentem ad *Curtrasium* in *Aquitania* devicit; qua in pugna dux ipse cecidit, anno 1583. *Germani* porrò multis ab *Henrico Guisio* lacessiti præliis, ad *Alnetum* deniq; in *Blesia* profligantur. Postero anno, qui sæculi fuit 88. *Henricus Condæus* obiit 5. *Martii*,

a Histor. Schism. Anglic. *Anglicana persecutio.*

Curtrasiensis pugna.

 hærede

A. 1547. Christi ad 1589. hærede posthumo relicto ejusdem nominis, *Septembri* mense in lucem edito: qui *Romanam* postea communionem secutus est, & paternam avitamque generositatem sinceræ pietatis laude cumulatam ad hunc diem obtinet.

Mors Guisiorum. Funestus ille idem annus exstitit *Henrici Guisii* nece, ac *Ludovici* Cardinalis ejus fratris: qui per *Blesensia* totius regni comitia jussu *Henrici* Regis interfecti sunt; ob id potissimùm infensi, quòd paulò antè *Lutetiæ* cùm esset *Majo* mense, *Guisii* adventu commotus repentè populus seditionem fecerat, ac metu consternatum Regem in fugam compulerat. *Henricus Guisius Decembris* 23. postridie frater ejus ab regio stipatu confossi sunt.

Classis Hispana dissipatu. Inter has *Galliæ* tempestates *Carolus Emmanuël Sabaudiæ* Dux *Salucianum* Principatum *Franciæ* ditionis in *Sulbalpina* regione occupat *Hispana* classis quanto nunquam apparatu in *Angliam* invecta, partim naufragio, partim *Draci Anglicani* ducis maritimæ rei scientissimi consilio & virtute periit.

Mors Henrici III. Ineuntem denique 89. sæculi istius annum funestavit *Catharinæ* Regum matris obitus 5. *Januarii*. Sed multò Regis ipsius indignissima cæde tristior evenit. Qui ex *Guisiorum* morte magnâ collectâ invidiâ, cùm civitates ab eo passim deficerent, ipsaque præ cæteris caput regni *Lutetia* rebellaret, hanc, accito in auxilium *Henrico Navarræo*, oppugnare instituit; & stativis ad eam positis, immani parricidio trucidatur, venenato cultro per ventrem adacto Calendis *Augusti*. Cujus morte *Valesiorum* stirps regno idonea defiit. Itaque *Borboniorum* in familiam, ut agnatione proximam, rerum summa deflexit, cujus origo ab *Roberto Claromontano* Comite, *S. Ludovici* secundo filio, deducitur.

Nunquam major aliàs, quàm his regnantibus, quos capite isto percensui, clarorum in-

ingeniorum per *Callias* cæterasque regiones proventus exstitit. Quos si omnes enumerare voluero, pleni voluminis res erit. Paucos ergo susceptà brevitate perstringam. A. 1547. Ch. isti ad 1589.

Viri eruditi.

In *Galliis* eminebat *Henrico* II. Rege *Joannes Fernelius Ambianus*, Medicus excellens *Andreas Tiraquellus*, Jurisconsultus: *Julius Cæsar Scaliger*. Sub *Carolo* IX. *Adrianus Turnebus*: *Rondeletus*, Medicus: *Joannes Auratus*: *Petrus Ronsardus*, *Callicanæ* per id tempus poëtices habitus princeps: *Jacobus Cujacius Tolosanus*, Jurisconsultus *M. Antonius Muretus Lemovix*: *Franciscus Balduinus*, Jurisconsultus: *Dyonisius Lambinus*: *Joannes Passeratius*: quorum plerique ad *Henrici* III. pervenere tempus, In aliis provinciis sub *Henrico* circiter II. & *Carolo* IX. *Stanislaus Hosius*: *Ruardus Tapperus*: *Guillelmus Lindanus*: *Corneliis Jansenius*: *Andreas Vega*: *Laurentius Surius Carthusianus*: *Jacobus Pamelius*: *Jacobus Lainez*, Societatis *Jesu* Præpositus generalis: *Joannes Maldonatus*, *Franciscus Turrianus*, ex eadem ambo Societate: *Arias Montanus*: *Martinus Azpicuelta Navarrus*: *Antonius Augustinus*, *Tarraconensis* Episcopus: *Petrus Victorius*, qui quidem postremi tres anno 1586. è vita disceſſerunt: *Paulus Manutius*: *Onuphrius Panvinius*: *Carolus Sigonius*: *Hieronymus Cardanus*, compluresque alii. Sanctitatem celebrem habuere S. *Ignatius*, qui anno 1556. prid. Calendas *Augusti* obiit, post S. *Franciscum Xaverium*; cui mors anno 1552. contigit *Decembris* 2. S. *Theresia* anno 1582. S. *Carolus Borromæus* biennio pòst cœlitum auxere numerum.

A 1589. Christi ad 1610.

CAPUT XIII.

Quæ Imperatore Rodulpho, *&* Henrico *IV.* Borbonio *Rege* Franciæ, *per orbem gesta sunt.*

Ab anno 1589. ad 1610.

Annal. Franc.

Henricus IV.

NOva post *Henrici III.* necem Regum familia auspicatò iniit anno 1589. *Henrico IV. Navarræorum* Rege ad *Francorum* regimen assumpto; contra quem fœderati, quòd nondum Catholicus esset bellum instaurant. Horum dux erat *Carolus Meduanus Henrici Guisii* ab *Henrico III.* interempti frater. Dira subinde totâ *Galliâ* rerum perturbatio secuta est: cùm certantibus internecino odio partibus, scissâque civitatum concordiâ, tam finitimæ inter se, quàm earumdem singuli invicem populi intestinis dissidiis arderent. *Carolus Borbonius* Regis patruus, qui in custodia adhuc habebatur, Rex per ludibrium decimus nominis illius salutatur anno 1590. Sub hæc ad *Andreæ* fanum nobili adeptâ victoriâ, per quam *Egmondanus* Comes *Hispanorum* auxiliorum ductor occubuit, quæque *Juriaca* dici solet, *Lutetiam* arctissimâ obsidione vallat *Henricus*; cùm interim *Carolus Borbonius* apud *Fontanajum* naturæ debitum solvit; & *Parmensi* Duce ad opem *Parisiensibus* ferendam à *Belgio* subeunte, Rex in eum, Urbe relictâ, ducit exercitum, pugnandique copiam facit. Ac *Lutetiæ*, post solutam obsidionem, de novo creando Rege ab fœderatis anno 1593. Comitia celebrantur. Ea verò per ambitionem principum ac dissensionem irrita fuere. *Henricus* Catholicam professus fidem *Julii* 25. *Romam* ad *Clementem* Pontificem, (qui superiore anno Pontificatum inierat *Januarii* 30.) impetrandæ veniæ caussâ lega-

Henricus IV. Catholicam fidem amplectitur.

legatum misit Nivernensem Ducem. Quod cùm differret Pontifex, *Henricus* interea *Autrici Carnutum Februarii* 27. anno 1594. sacro oleo perungitur; quòd *Durocottorum Remorum*, ubi id ex more peragi consuevit, in potestate erat hostium. *Lutetiam* deinde *Martii* 22. cum armato milite clam intromittitur. Tandem anno 1596. ab *Jacobo Perronio* Regis legato exoratus Pontifex, abolitâ damnationis sententiâ, Regem in integrum restituit. In quo præclaram illi navavit operam *Franciscus Toletus* è Societate *Jesu* Cardinalis, genere licèt *Hispanus*: eoque nomine multum se illi debere præ se Rex tulit. Tum verò certatim proceres civitatesque ad *Henrici* fidem rediere. A. 150. Christi ad 1610.

Tandem anno 1598. apud *Vervinos*, *Maij* 2. inter *Francos Hispanos*que pax est constituta, auctore Pontifice, & *Philippus Hispanus* quinto inde mense mortuus est *Septembris* 13. *Pax inter Francos, & Hispanos.*

(*a*) Dum in *Francia* res ita geruntur, in *Belgio* contra *Hispanos Mauricius* Fœderatorum dux Ordinum bellum haud cunctanter urgebat. Itaque per absentiam *Parmensis*, qui adversus *Henricum* identidem excurrebat in *Franciam* urbes aliquot vi aut deditione cepit. *Parmensis* anno 1592. apud *Atrebates* diem obiit, cujus loco primùm *Ernestus Austriacus Rodulphi* frater Imperatoris, tùm eo exstincto frater utriusque missus est *Albertus* Cardinalis; cui *Isabellâ Philippi* senioris filiâ in conjugium datâ, provinciarum illarum principatus obtigit anno 1598. Hic *Ostendam* maritimam *Flandriæ* urbem aggressus anno 1601. tertio pòst anno per *Ambrosium Spinolam Genuensem* in deditionem recepit; haud sane dignâ mercede tot impendiorum & capitum, quæ in eam obsidionem insumpsisse dicitur. (*b*) Medio tempore *Elizabetha Angliæ* Regina ætatis anno 70. regni 45. fato concessit, *Christi* 1602. successoremq; *Jacobum Scotiæ* Regem habuit, quod testamento ipsa

a Histor. Flandr. *Ostenda obsidio.* *b* Annal. Franc.

A. 1589. Christi ad 1610. ipsa jusserat, *Mariâ Stuartiâ* genitum, quam ab *Elizabetha* contra jus interfectam suprà memini. (*a*) In *Suecia* quoque per id tempus turbatum est, cùm *Carolus Sigismundi* Regis *Poloniæ* patruus commissum fidei suæ regnum intervertisset, exclusо *Sigismundo*: qui eò, recuperandi illius gratiâ, è *Poloniâ* contenderat anno 1599. Id Catholico ademptum Principi Hæretici deinde proceres in ejusdem participem sectæ *Carolum* anno 1604. publico transtulere decreto. Porrò *Sigismundus* iste *Joannis* III. *Sueciæ* Regis, qui anno 1592. obiit, unicus filius, eodem anno *Suecorum* appellatus Rex, ordinatis *Sueciæ* rebus, biennio pòst in *Poloniam* redierat. In *Hungaria* & *Transsilvania* similes ob Religionem motus exstiterunt.

a Spond. Chron.

Suecia regnum à Carolo usurpatum.

Hungarici tumultus.

Sigismundus Bathorius Transsilvaniæ Regulus præcipiti usus consilio anno 1598. principatu suo cesserat in gratiam *Maximiliani Austrii*. Id ægrè *Andreas Bathorius* Cardinalis patruelis illius tulit; ac subinde *Sigismundus* ipse mutatâ mente pacta rescidit. Ex eo bellum inter *Bathorios* & *Austriacos* geri cœptum: *Transsilvania* in horum potestate permansit: *Sigismundus* interventu *Clementis* Pontificis in gratiam cum Imperatore rediit: ac *Pragæ* 1613. demùm anno moritur. At Hæretici rursus, Imperatore spreto, *Stephanum Botskaium Hungarum Zuinglianis* imbutum erroribus ducem eligunt, qui *Turcarum* auxilio magnam *Daciæ* partem adjunxit sibi, & Catholicos miserè vexavit anno 1605. Idem sequente anno pacem cum Imperatore facit his conditionibus; ut sibi ac liberis, si quos mares relinqueret, *Transsilvaniam* haberet; quo tempore *Rodulfus* Imperator vicennales cum *Turcis* inducias iniit. In *Moschovia* verò anno eodem 1606. *Demetrius* Princeps, quòd propensiore in *Germanos Polonos*que esset animo, nec ab *Romano*-

Pon-

Pontifice abhorreret, ab suis crudelissimè trucidatur. *A. 1589. Christi ad 1610.*

Ut ad *Cisrenanas* res stylum referam, *Henricus Franciæ* Rex *Allobrogum* Duci *Carolo* bellum indixit anno 1600. ut *Salussiæ* Principatum, ab eo per civiles *Galliæ* motus occupatum armis reciperet. Convenit tandem inter ipsos: ex eoque *Salussiæ* tractus *Sebusianorum Cisalpinâ* provinciâ repensus est. Biennio postea *Carolus Gontaldus* Dux *Bironius Henrico* propter audaciam bellicam & intrepidum in periculis animum pergratus hactenus, cùm majores appeteret res, & in Regis caput occultè conspiraret, capite plexus est prid. Calendas *Augusti*, anno 1602.

Societas Iesu restituta. Societas *Jesu* ante annos novem *Lutetiâ* aliisque civitatibus Senatusconsulto jussa cedere, pristinas in sedes *Regis* edicto revocatur exeunte anno 1603, quod edictum Senatus *Parisiensis* 4. Nonas *Januarias* sequentis anni ratum habuit. Eadem Societas à plerisque regni civitatibus expetita, summâ Regis humanissimi voluntate passim Scholas aperire cepit.

Quarum optandarum populis exemplum ipse Rex dedit, qui suopte sumptu *Flexiæ Andegavorum* itidem Scholas Societati illi constituit, assignato ad eas *Vindocinensium* Ducum palatio, in quo primùm satus ferebatur; decretoque, ut post mortem cor ibi suum concederetur. Quod quidem citiùs factum, quàm & regni & Societatis interfuit, utrique doluerunt. *Mors Henrici. IV.* Hortet animus referre fortissimi clementissimique post hoc conditum imperium Regis acerbissimam necem, quem cùm omnes immortalem cuperent, *Lutetiæ Parisiorum* unius detestandi sicarii parricidium abstulit *Maji* 14. anni 1610. postridie quàm incredibili apparatu *Mariam* conjugem apud *S. Dionysii* oppidum, ut Reginis mos est, ungendam coronandamque curaverat. Ea *Francisci Medicæi* magni

A. 1589. Christi ad 1610. magni *Etruriæ* Ducis erat filia, quæ anno 1600. initis cum *Henrico* nuptiis, *Ludovicum* salutarem *Galliæ* Principem sequente anno 1601. peperit, *Septembris* 27.

Viri eruditi & sancti. Dum *Franciæ* regnaret *Henricus*, quà sanctitate, quà literis ornati insigniter obierunt, *Philippus Nerius Oratorii Romani* institutor, anno 1595. *Martii* 26. qui ab *Gregorio* XV. cum aliis quatuor, *Isidoro Hispano*, *Ignatio* Societatis *Jesu* conditore, *Francisco Xaverio Indorum Apostolo*, & *Teresia*, in Sanctorum numerum ritè est adscriptus *Martii* 12. anni 1622. *Franciscus Toletus* è Societate *Jesu* Cardinalis, anno 1596. *Cæsar Baronius* Cardinalis nobilis Annalium Ecclesiasticorum Scriptor anno 1607. prid. Calendas *Julias*: *Justus Lipsius* anno 1606. *Lovanii* moritur *Martii* 23. [a] *Benedictus Arias Montanus Hispalensis*: *Abraamus Ortelius*. *Thomas Stapletonus*, eodem tres anno 1598. Ex Hæreticis *Theodorus Beza*, 1605. *Octobris* 25. ætatis 87. *Josephus Scaliger* anno periit 1609. *Januarii* 20. ætatis 69.

CAPUT XIV.

De iis, quæ Imperatoribus Rodulpho, Matthiâ, *&* Ferdinando, Ludovico *verò* Franciæ *Rege, scitu digna contigerunt.*

[a] Ex Hist. Ludovic. XIII. & annuis Comm.

Ab anno 1610. ad 1632.

Turba Gallicana. POst *Henrici Magni* deplorandam sæculis omnibus necem, quietiores in *Gallia* res fuere, quàm spes omnium tulerat, sub *Ludovico* puero: cujus tutela cum regni procuratione matri extemplò permittitur. Initium tumultuandi fecere anno 1614. Principes aliquot, qui nimiam *Concini Florentini* potentiam exosam habebant.

Per

Per hos tumultus *Ludovicus* nihilominus in *Aquitanos* profectus est anno 1616. ut *Annam Philippi* II. Regis *Catholici* filiam, quam per legatum sibi ante desponderat, justum ad conjugium reciperet, eodemque tempore sororem *Elizabetham* paribus auspiciis cum *Philippo* Tertii filio conjungendam traheret. Sic potentissimi Principes, summo Christianæ rei commodo, pacis inter se fidem arctiùs hoc nuptiali commercio vinxerunt. Publicam hilaritatem sequente anno geminavit domestica concordia, *Henrico Condæo* Principe ac Fœderatis reliquis cum *Ludovico* reconciliatis. Verùm subitò, novis exortis suspicionibus, Calendis ipsis *Septembris* anni 1616. *Condæus* in custodiam mittitur. A. 1610. Christi ad 1632.

Principes, qui superiore bello cum eo societatem fecerant, ab comitatu discedunt. His bellum auctoritate Regis indicitur; quod anno insequente 1617. terminatum est, *Concino* regiis ab satellitibus in ipso aditu regiæ confosso die *Aprilis* 24. quòd ab Rege certis de caussis comprehendi jussus, armis se tentasset defendere. Ejus necem fœderatorum Procerum cum Rege pax & publica tranquillitas excepit. *Novi tumultus.*

Regina mater, dum turbæ istæ conquiescerent, tantisper in secessum rogata se *Blesas* recepit. Quo ex tempore *Ludovicus* Rex publicam rem suis auspiciis cœpit gerere. Cujus tractandæ ut ab Religione duceret initium, *Septembri* mense lege publicâ decrevit, ut in *Bearnensi* provincia, quæ ad radices *Pyrenæi* sita est, Catholicus cultus ubique restitueretur; tum ut Hæretici erepta ante annos circiter 50. Ecclesiis bona redderent.

Extra *Franciam* hæc ferè memoriâ digna per eosdem illos annos acciderunt. *Juliacum* oppidum inferioris *Germaniæ* à *Mauritio Nassovio Francicis* auxiliis adjuto, ineunte *Septembri* anni 1610. in deditionem acceptum est:

A. 1610. Christi ad 1632. de cujus possessione Principes aliquot inter se certabant, postquam *Joannes Guillelmus* Dux sine prole mortuus est.

Mauri ex Hispania pulsi. *Philippus Hispaniæ* Rex *Alarachiam* arcem validissimam ad fretum *Gaditanum* à *Mauris* exstructam corruptis pretio custodibus adeptus, *Mauros* omnes *Hispaniâ* jussit excedere. Ad nongenta capitum millia exiisse dicuntur eodem illo *Christi* anno 1610. & aliquot deinde consequentibus.

Sigismundus Poloniæ Rex *Smolenskum Roxolaniæ* seu *Moschoviæ* munitissimum oppidum post biennii obsidionem capit anno 1611. *Iulio* mense; cujus filium *Uladislaum Moschi* Ducem eligunt: etsi postea mutato consilio alterum optarunt. Ex quo atrox deinde bellum exstitit.

Carolo Sueciæ Regi mortuo succedit Gustavus. *Carolus Sueciæ* Rex illate ab Rege *Dano* mœrore cladis exstinctus *Novembri* mense anni 1611. *Gustavum* filium regni successorem nactus est nequicquam ad *Sigismondum Poloniæ* Regem transferre cupientibus aliis.

Rudolphus obiit. Matthias succedit. Ineunte verò 1612. *Januarii* 20. *Rudolphus* Imperator obiit, anno ab excessu *Maximiliani* patris tricesimo sexto: cui frater ejus *Matthias* eodem successit anno.

Veneti post hæc *Croatarum* excursionibus offensi, *Ferdinandum* Archiducem *Austriæ*, *Caroli* Archiducis, qui *Maximiliani* II. Imperatoris frater fuit filium, armis aggressi sunt anno 1615. Quod bellum per mutua utrimque damna triennio gestum, ineunte 1618. depositum est.

Bellum Sabaudiæ Ducis cum Mantuano. Gravius inter *Mantuanum Sabaudum*que Duces in eadem *Italia* coortum est bellum anno 1613. super *Monteferratensi* Principatu, cum *Francisco Mantuano* sine virili mortuo stirpe *Ferdinandus* ei frater ex Cardinali suffectus esset. Qui *Hispanorum* tectus opibus contra *Carolum Philibertum Sabaudiæ* Ducem aliquot

certavit

certavit annos, compressis ac resumptis identidem armis. Quippe tertio pòst anno, hoc est *Christi* 1615. pace compositâ, insequente reditum est ad bellum. *Vercellæ* porrò anno 1617. *Julii* 25. ab *Mediolanensi* Prorege captæ sunt: & anno ferè vertente, *Christianissimi* Regis operâ restitutæ anno 1618. *Junio* mense, atque ita bellandi finis est factus. A. 1610. Christi ad 1632.

In *Dacia Gabriel Bathorius* à *Bethleemo Gabore Turcarum* auxiliis instructo profligatus miserrimè periit. *Gabor* occupatam provinciam adversus Imperatorem deinceps armis ac perfidiâ vindicavit.

Longè omnium atrocissimum in *Germania* bellum excitatum est anno 1618. quo *Ferdinandus* Archidux *Austriæ*, ac *Boëmiæ* Rex, *Hungariæ* quoque regnum certis ab Imperatore *Matthia* conditionibus accepit. Tum verò *Pragæ* defectionem ab eo fecerunt Hæretici, *Turrensi* instigante Comite. Qui occisis Magistratibus, & in sua urbe jurare coactis civibus, *Boëmiam* omnem finitimasque provincias ad arma concivit. Ad hunc sese *Ernestus Mansfeldius* nothus adjunxit. *Germanicum bellum in Boëmia.*

Moritur inter hæc *Matthias* anno 1619. *Martii* 20. ætatis anno vertente 62. imperii 6. mensibusque 9. cui sublectus *Boëmiæ Hungariæ*que Rex *Ferdinandus* contra seditiosos bellum impigrè persequitur, *Buquojo* ac *Dampetrio* ducibus fortissimis contra illos oppositis. At rebelles *Fridericum Palatinum* Electorem, *Regis Angliæ* generum, *Boëmiæ* Regem constituunt: iisque anno eodem 1619. *Novembri* mense, cum uxore regni cupida fœmina, *Pragæ* solemni ritu coronam recepit. Verùm haud sanè diuturnam successus tanti lætitiam habuit. Siquidem eo, qui secutus est, anno 1620. *Novembris* 8. die, sub ipsius *Pragæ* mœnia, memorabili facto prælio, à *Buquojo*, Imperatorii exercitus duce, & *Bavaro*, *Palatinus* *Palatinus Boëmiæ Rex creatur.* *Vincitur & fugatur.*

A. 1610. Christi ad 1632. *latinus* funditur; in fugamque conjectus, ac proscriptus, sequente anno transfugit ad *Batavos:* ubi privatus deinde cum conjuge ac liberis ætatem traduxit. *Boëmia* confestim cum cæteris provinciis ad fidem Imperatoris rediit; qui Catholicam ubique professionem restituit; ac nominatim Societatis *Jesu* Patres, initio turbarum *Pragâ* pulsos, eodem honorificentissimè reduxit. Atque huic ipsi Societati, immortali *Ludovici* Regis in eam merito, Scholas aperire *Lutetiæ* concessum est eodem, quo *Pragâ* exsulavit, anno 1618.

Qui sextus fuit ab condito apud eamdem *Lutetiam* nòvo Clericorum cœtu sub *Oratorii* nomine, quem ab *Petro Berullo Parisiensi* Presbytero anno 1612. collectum *Paulus* V. sequente anno Pontificio edicto ratum esse decrevit. Auctorem porrò præclari hujus instituti pari doctrinæ ac pietatis eminentem laude *Urbanus* VIII. in Eminentissimorum Cardinalium adscripsit ordinem anno 1627. Qui biennio pòst magnis cumulatus meritis, & eximiâ prole inclytus, vivere desiit sexto Nonas *Octobres* anno 1629. ætatis quinto & quinquagesimo.

Bellum in Tellina valle. Per idem tempus, quo cum *Palatino* debellatum est, (is fuit annus 1620.) in *Tellina* valle, quæ *Rhætis*, sive *Canis*, quos *Grisones* vocant, contribuitur, civiles motus exarsere. Catholici Hæreticorum injuriis lacessiti, occultis inter se consiliis initis, *Calvinianos* omnes opprimunt: & Ducis *Feriæ Mediolanensis* Præfecti implorato præsidio, aliquot illi opportunis in locis imponendarum arcium potestatem faciunt. Ad hæc *Rhæticum* nomen omne commotum, cumque iis *Veneti*, qui hæc *Italiæ* claustra perpetuâ possessione teneri ab *Hispanis* haudquaquam è re esse sua crederent. Utrisque auxilium à se postulantibus *Ludovicus Franciæ* Rex non defuit; ac primùm anno 1620.

per

per legatos obtinuit ab *Hispaniæ* Rege, ut se in integrum restituturum omnia promitteret, dum Catholicis consuleretur. Quâ ab *Christianissimo* Rege cautione probatâ, cùm res nihilominus exitu careret, ad arma deducitur. Ea porrò vario successu, ad annos aliquot, *Hispanos* ac *Francos*, amborumque fœderatos, exercuerunt. A 1610. Christi ad 1632.

Interim civile per *Gallias* repetitum est bellum, conspirantibus adversus *Luinium*, cujus ad invidiam usque potentia creverat, Proceribus quibusdam, quos clandestinâ ex oppido *Blesensi* Reginæ matris fugâ, & in arcem *Andegavensem* transitus, ad res novas tentandas impulerat. *Civile bellum in Galliis.*

Quo in bello *Henrici Condæi*, qui anno 1619. *Octobri* mense custodiâ dimissus erat, fideli usus operâ consilioque *Ludovicus*, brevi otium *Francis* ac quietem reddidit, uno ad *Pontem Cæsaris* conflictu cæsis adversariorum copiis. Quæ victoria Reginam matrem ac cæteros earumdem partium cum Rege conciliavit anno 1620. *Pugna ad Pontem Cæsaris.*

Secuta est anno eodem expeditio *Benearnica*: quæ incredibili celeritate confecta voto omni potiorem attulit fructum. Quippe territis repentino adventu perduellibus, prona illic ad obsequium Rex invenit omnia. Igitur sacris ædibus bonisque Catholicorum in potestatem traditis, totum illum *Pyrenæis* subjectum collibus tractum, cujus ab reliquo regno separatum jus erat, eidem deinceps contributum esse decreto suo statuit: quod anno denique 1624. sancitum est. *Expeditio Benearnica.*

At triennio antè, *Christi* 1621. quamplurima *Santonum*, ac *Novempopuloniæ*, vicinarumque provinciarum oppida, quæ ad 60. numerantur, vi, aut terrore, maxima cum perduellium strage subacta sunt. Paululùm ad *Montem Albanum* victoriarum cursus institit: quam urbem *Montis Albani obsidio.*

A 1610. Christi ad 1632. urbem alienâ anni tempestate Rex aggressus, oppugnare desiit, multis ex prima Nobilitate insuper amissis; ipsoque, quod luctuosissimum accidit, *Henrico* Duce *Meduano Aquitaniæ* Præfecto. Nec longo pòst tempore *Luinius* Magister utriusque militiæ ex morbo decessit, *Decembris* 15. anni 1621. Qui idem annus *Paulo* V. summo Pontifici postremus fuit. Nam excessit *Januarii* 28. die, ætatis 69. Pontificatus decimo sexto. Insequenti mense, ejusque nono die, *Alexander Ludovisius Bononiensis* eligitur, qui *Gregorius* XV. appellari voluit. Atque hic biennio mensibusque circiter 5. transactis, anno 1623. *Julii* 8. locum dedit *Maphæo Barberino*; qui sub *Urbani* VIII. nomine, ex a. d. 7. Eid. *Augusti* anni ejusdem 1623. ad hoc tempus Ecclesiæ præsidet, eamque dignis tanto principatu virtutibus cum excellenti conjunctis scientia illustriorem hactenus facit.

Pauli V. obitum tertio pòst mense consecuta mors est *Philippi* III. *Hispaniæ* Regis, quæ prid. Calendas *Apriles* anni 1621. incidit, ætatis 43. regni 23. *Septembri* verò mense, 15. Calendas *Octobres Robertus Bellarminus* è Societate *Jesu* S. R. E. Cardinalis, in cœlum evolavit, quò illum eadem, quæ ad purpuram extulerat singularis doctrinæ comes vitæ integritas evexit.

Breda obsidi. Sub idem tempus & *Bredam* oppidum *Brabantiæ Spinola Hispanici* dux exercitus obsedit, & in *Aquitania*, *Narbonensique* provincia, *Rohannius* & *Subizius* Hæretici fratres contra *Ludovicum* Regem instauravere bellum. *Breda* anno 1624. *Augusto* mense circumsideri cœpta, *Junio* 13. sequentis anni commeatus inopiâ deditionem fecit. Cum rebellibus *Francis* terrâ marique certatum est, & iidem utrobique victi: hoc verò posteriore, quo dux erat *Guisius*, *Rupellanorum* prædonum classe domi-

domitâ, *Rea* insula *Ludovici* Regis in potestatem redacta. A. 1610. Christi ad 1632.

Quæ dum in *Gallia* geruntur, in *Italia* contra *Genuenses* & *Hispanos*, quorum in clientela isti sunt, *Francorum* exercitus, Duce *Lediguerio* Magistro equitum, pro *Sabaudiæ* Principe pugnabat. *Bellum Genuense.* *Germaniam* verò crebris excursionibus ac latrociniis infestam habebat *Mansfeldius*, tumultuariâ prædonum collectâ manu, qui ab *Tillio* fortissimo imperatore profligatus, ad *Gaborem Transsilvanum* profugit: indeque ad *Venetos* contendens, incredibili Catholicarum commodo partium & gaudio periit, anno 1626. *Mansfeldius.*

Rupellani juratæ paulò antè fidei & eodem illo anno acceptæ pacis immemores, clam adversus Regem *Anglos* evocant. *Rea insula ab Anglis capta.* Qui anno 1627. cum classe centum & viginti navium ad *Ream* insulam appulsi, duce *Buckingamo*, universam occupant, præter arcem, cui *Toirasius* præerat, strenuus vir, ac rei militaris apprimè callens. Hic recentibus, licet necdum absolutis operibus, acres & continuos hostium elusit impetus, donec laborantibus jam omnium rerum inopiâ fessisque subvenit *Ludovici* Regis industria. Hic enim *Ricolocio* Cardinali viro omni laude florenti adjutore usus & administro, *Schombergium* ducem inclytum cum militum haud sanè magno numero ad obsessorum subsidium transmisit. *Iisdem erepta.* Qui, adjuncto sibi *Toirasio*, cæsos fugatosque totâ insulâ proturbavit *Anglos*.

Nihil tot bellis & victoriis actum videbatur, quandiu comtemptrix illa Regum & dominatus omnis impatiens *Rupella* velut in medio regno regnum aliud erigeret. *Rupellæ obsidio.* Quæ urbs ad æstuaria Oceani sita, cum loci naturâ, tum manu & arte munita sic erat, vulgò ut inexpugnabilis haberetur. Hanc ingenti animo & spe, quam de Numinis ope tot rebus experta certissimam

 simam

A. 1610. Christi ad 1632. ſimam ſumpſerat, *Ludovicus* aggreditur anno 1627. & eodem conſiliorum participe *Ricolocio* Cardinali, operibus ac munitionibus, interque cætera ſtupendis per Oceanum actis molibus, intercluſam ita anno toto tenuit, ut fame enecti cives, extremaque perpeſſi omnia, Regi ſeſe permiſerint. Ergo illa, disjectis in planum mœnibus, penè in pagi redacta ſpeciem, terrori & exemplo reliquis fuit, ut invicti fidem Principis & clementiam potiùs, quàm arma experiri cuperent. Capta eſt *Rupella* ſæculi hujus anno octavo & viceſimo, *Octobris* 30. Exinde populatim rebelles ad officium rediere, neque quicquam inſequens annus in *Galliis* hoſtile reliquum vidit.

Caſalis obſidio. Occupato circum *Rupellam* & *Anglos Ludovico* Rege, *Sabaudiæ* Dux contra *Mantuanum*, quo cum de *Montisferrati* poſſeſſione vetus habebat certamen, *Hiſpanorum* arma concitarat. Ac jam & nonnullæ captæ erant urbes, & *Caſale* (oppidum id eſt, ut minimè antiquum, ſic provinciæ illius, &, ut fama eſt, totius *Italiæ* munitiſſimum) *Collaltus* obſederat. *Ludovicus*, pacatis in *Aquitania* rebus, victorem eò per *Alpes* egit exercitum, perruptiſque montium clauſtris, quæ & natura locorum aſperitate & firmiſſimis præſidiis hoſtis invia fecerat, *Seguſionem Subalpinam* urbem primo impetu devicit *Martii* 23. anni 1629. *Hiſpani* ab *Caſali* digreſſi, liberum militari ſupplemento & commeatibus intra oppidum importandis iter noſtris reliquere. Poſt *Francerum* abitum, confeſtim ad intermiſſum obſidium rediere, majori, quàm priùs, apparatu. Nam eodem tempore *Collaltus* Imperatorii dux exercitus *Mantuanum* agrum pervaſtabat, & *Hiſpanis* præfectus ab Catholico Rege *Spinola*, vir egregiâ militiæ famâ, *Caſale* totis oppugnabat viribus. Sed *Toiraſii*, qui id oppidum præſidio tenebat, invicta virtus omnes illo-

rum

rum conatus irritos fecit. Demùm *Franci*, *Ricolocio* Cardinali cum summa potestate bellum administrante, denuò trans *Alpes* ad opem ferendam advolant. Ibi pluribus oppidis devictis, dum ad *Casale* multis obstructum difficultatibus iter explicant, *Mantua* per acceptam intra mœnia pestilentiam oppidanis ac defensoribus exhausta, subitò ab *Germanis* invaditur *Julio* mense anni 1630. A 1610. Christi ad 1632.

Eâ partium calamitate nihil *Franci* perterriti, nequicquam exercitibus oppositis tribus, per iteratas de hostibus victorias, eò, quò intenderant, aditum sibi virtute pepererunt. Tum sub ipsum *Casalis Hispanorum*que conspectum positis castris, cùm in procinctu essent ad præliandum, intercurrente *Mazarino*, res ad pacis conditiones ab armis & cruore deducitur, summâ in utrosque, imò in *Christianos* omnes, providentiâ Numinis: ne vel ingenti cæde alterutris constaret victoria: vel neutris, mutuâ factâ internecione, cederet. Hic finis expeditionis *Italicæ* fuit, *Novembri* exeunte anni 1630. cùm jam *Spinolæ* morbum continuus obsidionis labor, exitum vitæ morbus attulisset.

Clarum post hæc per omnes populos *Ludovici* nomen exstitit, non armorum magis famâ, quàm æquitatis ac fidei in socios: quorum securitatem privatis suis commodis atque opibus antiquiorem duxerit. Admirationi quoque fuit Eminentissimi Cardinalis *Ricolocii* excellens animi vis ac virtus, & quamlibet magis gerendis negotiis par ingenii solertis industria.

Anno 1631. *Aprili* mense, convenientibus utrimque legatis, pax inter Imperatorem *Mantuæ*que Ducem æquis legibus constituta; tum huic Imperatorio decreto firmata *Mantuæ* ac *Montis-ferrati* possessio die *Julii* secundo. Ita, pacatis omnibus, pristinum *Italiæ* otium ac tranquillitas rediit.

A. 1610. Christi ad 1632.

Pacem *Italicam Francici* ac *Germanici* tumultus exceperunt. In *Galliis* Regina mater, in *Ricolocium* Cardinalem collectâ simultate, palam ei renuntiavit amicitiam; neque ut illum in gratiam reciperet, ullis ejus vel ipsius etiam *Ludovici* Regis filii precibus exorari potuit. Matris exemplum brevi pòst *Gasto* secutus est Regis frater, atque in *Aurelianos*, quæ civitas ditionis illius erat, alienato ab eodem Cardinalis animo discessit. Mox *Compendium* Rex cum omni comitatu eodemque mater Regina proficiscuntur. Quâ ibidem relictâ cùm subinde Rex abiisset, ea clam ex oppido evasit in *Flandriam*, *Julii* 19. die. *Aurelianensium* Dux jam ex *Martio* mense *Aurelianis* in *Burgundiam* digressus, inde Regem insequentem fugiens, in *Lotharingiam*, ac postremò in *Flandriam* & ipse concessit.

Regina matris, ac fratris Regis offensio.

Tum tumultuariâ collectâ manu in *Franciam* erumpens, *Narbonensem Galliam* anno insequente petiit, quam *Occitaniam* vulgò nominant. Præerat huic provinciæ *Montemorencius* Dux; qui ad illum *Julio* mense deficiens, magnum secum virium & animorum incrementum attulit: ut jam subeuntem *Schombergio* Duce Regis exercitum sustinere, & cum eo congredi auderet. Ergo Calendis ipsis *Septembribus* anni 1632. perbrevi, sed cruento prælio concurritur ad *Castelnaudarium*, quo victi rebelles, & haud pauci primarii viri cecidere. *Montemorencius*, aliquot acceptis vulneribus, in potestatem venit hostium; ac *Tolosam* perductus, capitali in eum ab Senatu dictâ sententiâ, ferro cervicem subdidit tertio Calendas *Novembres*. Quem ille supremum casum non solùm constanti, sed etiam piè religioseque, ut *Christianum* decebat, parato animo suscepit.

Civile bellum, in quo Regis victus est frater.

In *Germania Gustavus Sueciæ* Rex, qui ex anno 1630. suis progressus finibus, Imperatoris

Germanici motus, & Sueciæ Regis expeditio.

ratoris copias ex *Pomerania* aliisque finitimis provinciis ejecerat, sequente 1631. in interiora promovit, & innumeris expugnatis oppidis latè terrorem circumtulit; nequicquam ei Catholicarum partium opposito duce *Tillio*; qui & ipse *Magdeburgum* interim aggressus ex anno 1630. summâ vi perrupit, incenditque *Maji* 9. consequentis anni 1631. At *Lutherani* Principes apud *Lipsiam* conventu habito, contra Imperatorem conspirant, junctisque cum *Gustavo* viribus suis bellum capessunt. Contra hos *Tillius* objicitur, qui *Septembri* mense, adjuncto sibi altero duce *Papenheimio*, *Lipsiam* obsidet, ac deditionem cogit facere. Adsunt post paulò fœderati Principes, imprimisque *Sueciæ* Rex, cum Duce *Saxoniæ*. A. 1630. Christi ad 1632.

Fit ad *Lipsiam* acerrimum inter hos & *Tillianos* prælium; cujus exitus Catholicæ parti funestus accidit. Victus *Tillius* fugâ se eripuit, amissis decem, ut plurimum, millibus. *Lipsia Saxonis* in ditionem recepta. Hæc victoria *Sueciæ* Regi, quod *Germaniæ* reliquum erat, nullo obstante patefecit. *Franconiam*, captâ *Herbipoli*, subegit omnem, tum *Moguntiam*; aliasque deinceps post alias provincias erumpentis flammæ vel torrentis fluvii more pervasit: *Saxone* interim *Boëmiam* invadente, postquam caput ejus regni *Pragam* deditione cepit. Quidam è *Germaniæ* Principibus, ut ingruentem sibi tempestatem averterent, *Ludovici Franciæ* Regis imploravere fidem. Quos ille armis suis & auctoritate tutos ab injuria præstitit: præsertim *Trevirensem* Archiepiscopum. Quod anno 1632. sequente perfectum est. *Pugna Lipsiensis.*

Hoc ipso anno *Sueciæ* Rex eumdem victoriarum cursum sine offensione tenuit, atque *Alsatiam*, *Sueviam*, & *Bavariam* pervagatus, pleraque oppida suæ potestatis fecit. Trajecto *Danubio*, *Bavaros* fudit cum duce *Tillio*, qui paulò pòst *Ingolstadii* decessit ex vulnere,

 grandis

A. 1610. Christi ad 1632. grandis jam natu, & militari gloriâ præcellens, sed Religione & Catholicæ cultu pietatis illustrior. *Walstinius* exinde summæ rei Catholicæ præfectus contra *Saxonem* & *Suecum*, *Pragam* recuperat. Dehinc post multas velitationes, tandem ad *Lutzenium*, quod oppidum haud procul *Lipsiâ* distat, cum *Sueciæ* Rege *Walstinius* & *Papenheimius* biduo confligunt. Quo in prælio *Sueciæ* Rex *Gustavus* occubuit: nec longè postea *Papenheimius*. *Novembri* id mense gestum est. *Sueci*, occiso Rege suo, nihilo segniùs instauravere bellum; quod ad hanc diem prosequuntur.

Sueciæ Regis postrema pugna & obitus.

Idem annus 1632. novum *Poloniæ* Regem dedit *Vladislaum*: qui in locum *Sigismundi* patris solemnibus regni Comitiis de more suffectus est *Octobri* mense, cùm *Aprilis* antè nono & vicesimo die *Sigismundus* obiisset, regni quinto & quadragesimo.

Vesuvii montis conflagratio

Memorabilis hic annus insuper fuit *Vesuvii* montis incendio, quod *Februario* mense repetitum, maximam latè vastitatem, *Neapolitanis* verò ingentem terrorem attulit. Qui solemni ob id indictâ supplicatione, per quam *S. Januarii* patroni urbis circumlatum caput est, impendentem cladem avertere.

RA-

RATIONARII TEMPORUM PARTIS PRIMÆ APPENDIX.

In qua historiæ continentur ab anno 1632. ad nostra usque tempora.

Caput I.

Exhibens res gestas omnium populorum ab anno 1632. ad 1648.

Rege *Sueciæ Gustavo*, illustrissimo Heroe, atque etiam in ipso mortis articulo hostium victore exstincto, successit in regno *Christina*, tanto patre digna filia, sed vix sextum egressa annum; quare præcipuis Proceribus Regni, *Oxenstiernæ* autem belli *Germanici*, cura commissa fuit. Hujus ergo consiliis bellum felicissime geritur in *Germania* à *Suecis*, qui cum Fœderatis Protestantibus *Cæsarianos*, & qui ab iis stabant, fere ubique cædunt. Protestantes fœdus etiam *Heilbronnæ* inter se & cum *Suecis* renovant, anno 1633. Quo eodem anno *Vladislaus Poloniæ* Rex *Moscos*, ab *Smolenski* obsidione rejectos, impositam sibi pacem accipere coëgit, & *Isabella Philippi* II. *Hispaniæ* Regis filia, *Belgicæ* Gubernatrix, obiit, in cujus locum suffectus *Ferdinandus* Cardinalis, *Philippi* IV. frater, qui per *Italiam* & *Germaniam* tendens in *Belgicam*, in

A. 1632. Christi ad 1648.

Christina Sueciæ Regina.

A. 1632. Christi ad 1648.

Nordlingense prælium.

in itinere interfuit *Nordlingensi* prælio, quod commissum a. d. 5. Calendas *Septembres* anni 1634. & quo *Sueci* gravem cladem acceperunt, capto ipso *Suecorum* Duce *Hornio*, *Vinariensi* autem Principe in *Alsatiam*, paulo antè occupatam, vix elapso, ubi *Gallorum* ope res utcunque restituit. Dux eo prælio *Cæsarianorum* fuit *Ferdinandus*, Imperatoris filius, *Hungariæ* Rex, cum imperiosus ille plus æquo

Valsteinius occisus.

Valsteinius initio anni ob proditionis suspicionem *Egræ* esset interemptus, inconstantis fortunæ exemplum memorabile. Per idem tempus *Ludovicus* XIII. *Galliæ* Rex, reconciliato sibi fratre, *Aurelianensium* Duce, contra *Imperatorem* & *Hispanos*, cum *Suecis* primo, dein etiam cum Protestantibus in *Germania* fœdus percussit, iisque, ut diximus, post *Nordlingensem* cladem auxilia submisit. *Carolum* vero *Lotharingiæ* Ducem, jam antea *Aurelianensis* partes fovisse creditum, nunc quoque cum *Ludovici* inimicis conspirantem, Principatu suo exuit. *Rhenoberga* interim & *Trajecto ad Mosam* ab *Hispano* frustra tentatis, *Ferdinandus* Cardinalis cum exercitu suo *Belgicam* ingreditur, & *Limburgo* atque etiam *Schenkii* munimento per dolum potitur, anno 1635.

Saxo Suecos deserit.

quo ipso Elector *Saxoniæ* communem Protestantium causam *Suecos*que deseruit, pace cum Imperatore facta *Pragæ*, sibi quidem satis utili, sed qua Religionem & libertatem *Germanicam*, quantum in ipso fuit prodidit. Nec impune habuit. Commodum enim eodem tempore *Galli*, *Trevirorum*, qui in eorum

Pugna ad Avenium.

tutela erant, occupatione per *Hispanos* irritati, aperto Marte *Cæsarem* & *Hispanos* invadunt, & hos ad oppidum *Hannoniæ Avenium* mox gravi clade afficiunt; atque ita *Suecorum* partes, quæ ab plerisque *Germanorum* Principibus exemplo *Saxonis* desertæ, vix unico *Guillelmo Hasso* in partibus permanente, resti-

restituerunt. Hi ergo, septem *Saxonicis* legionibus prope *Dœmizam* in Ducatu *Megalopolitano* anno 1635. ad internecionem cæsis, sequenti anno ad *Vilstocum* (id *Marchia Brandenburgica* est oppidum) eundem *Saxonem*, qui jam cum *Cæsaris* copiis castra junxerat, gravissimo prælio, ductu *Bannerii*, vincunt. Porro autem simul *Guillelmus Hassus Hannoviam* obsidione exemit, & *Cæsarianos* in *Vestphalia* cædit. *Kniphusius Suecicarum* copiarum ductor, sed qui ipso in prælio Regis sui ad exemplum victoriam morte redemit. Nec in *Alsatia* segniter rem gerebant *Galli*, expulso inde *Hungariæ* Rege, quem postea ex *Burgundia* quoque magno suorum cum detrimento recedere coëgerunt. In cumulum accessit gloriæ Marchio *Forcæus*, *Gallus*, ejectis magna cum clade *Cæsarianis* ex *Lotharingia*, & capto ipso duce *Coloredo*; cum interim per illa loca ingens fames, &, ut solet, inde nata pestilentia immanem in modum grassaretur, adeo ut multi non pagi solum, verum & urbes incolis penitus ferme exhaustæ fuerint. In *Italia*, *Sabaudo* & *Parmensi* Ducibus cum *Gallo* facientibus, aliquoties, sed ambiguo Marte, certatum est; visus tamen prævalere istic *Hispanus*, qui certe *Parmensem* anno 1637. ad pacem secum ineundam adegit. Ceterum *Batavi* anno 1636. *Schenckii* munimentum, quod superiore amiserant, post diuturnam obsidionem receperunt, & sequenti anno, tentata prius incassum *Hulsta*, *Bredam* quoque; à cujus urbis obsidione eos avocaturus *Ferdinandus*, *Venloam* & *Ruremundam* invasit occupavitque, *Batavis* id damnum occupatione *Del Minæ* in *Africa* pensantibus, receptaque onusta magnis divitiis classe, quam ex *America Mauritius Nassavius*, re ex sententia gesta, in patriam remisit. Majori motu *Hispanos* inter & *Gallos* dein certatum est. Primum quidem *Dola*

A. 1632. Christi ad 1648.

Prælium ad Vilstocum.

Fames & pestilentia.

A 1632. Christi ad 1648.

Dola in *Burgundia*, ad incitas jam redacta per *Condæum*, obsidione ab *Hispanis* exempta est. Dein ex *Belgica* prorumpens *Ferdinandus*, totam *Picardiam* & quæ circa sunt Marte suo, quasi torrente quodam, inundavit, jamque regni caput *Lutetiam* terrore sui compleverat, cum, collectis subito copiis, & superveniente etiam cum Nobilibus ipso Rege, Cardinalis *Richelius* seu, ut eum *Petavius* vocat, *Ricolocius* hostes invasit, & ex *Gallia* sua recedere coëgit in *Belgicam*. Eadem fortuna *Gallassii* fuit, qui per *Burgundiam* volitans, in summam brevi annonæ penuriam adductus fuit, adeo ut inglorius, nec sine clade, ad *Rhenum* redire debuerit.

Ferdinandus Cardinalis Picardiam vastat.

Mors Ferdinandi II. Succedit Ferdinandus III.

In *Germania* Imperator *Ferdinandus* II. fatalem horam haud procul abesse sentiens, circa finem anni 1636. Electores convocavit, ut de creando novo *Romanorum* Rege Comitia haberentur, in quibus electus est illius filius, *Ferdinandus* III. & paulo post coronatus. Nec diu post superstes Imperator fuit. Anno quippe sequenti ineunte exstinguitur ætatis 59. imperii 19. Haud adeo lætæ in *Germania* hoc tempore res *Suecorum* erant. Mortuus enim *Guillelmus* est, *Hassiæ* Landgravius, in subjicienda sibi *Vestphalia* occupatus, non sine veneni suspicione. Inde de tutela impuberis filii contentiones exortæ *Hassiam* turbis & populationibus impleverunt, quæ mox tamen pactione, sed infida, ad tempus sublatæ. *Bannerius* quoque, oppressis licet aliquot *Saxonicis* legionibus, & occupata *Torga*, *Lipsiæ* obsidionem, imo totam *Saxoniam* relinquere coactus, multa præterea *Pomeraniæ*, quo se receperat, oppida amisit. Inter hæc *Bogislaus*, *Pomeraniæ* Ducum ultimus, mortem obiens anno 1637. de hæreditate sua acerrimarum litium causam reliquit *Suecis* & *Brandenburgico* Electori, hoc ex antiquo fœdere hereditariæ succes-

Mors Bogislai Pomerani.

succeſſionis, illis armorum jus prætexentibus, quæ diu poſt demum diviſione Ducatus ſunt ſopitæ. At in *Germania* ad *Rhenum* ambiguo certatum Marte. *Bavari* quippe, nequicquam obnitentibus *Haſſis*, poſt longam obſidionem *Hermanſteinio* in *Treviris* potiuntur. *Vinarienſis* contra *Burgundiones* & paulo poſt *Lotharingios* profligat, at mox eoſdem ad *Veſontionem*, ad quam urbem confœderant, fruſtra tentat; imo *Rhenum* tranſiturus à *Johanne Werthano Bavarorum* tunc, poſtea *Cæſarianorum*, magni nominis duce, cum aliqua clade repellitur. *Galli* interim, ſopitis civilibus turbis, quas ruſtici paſſim excitaverant, *Hiſpanos Aquitania* expulerunt, varia quoque in *Sequanis* & *Flandris* occuparunt oppida. Quo tempore *Sueci* injurias *Polonorum*, prorogatas paulo ante inducias turbantium, diſſimularunt, ne & hos in ſe concitarent, ſed mox iis ipſis rebellantes *Coſacci* tantum præbuerunt negotii, ut de laceſſendis *Suecis* non amplius cogitarint. Horum autem fortuna cœpit tandem in melius mutari: novis namque copiis aucti, anno 1638. *Cæſarianos*, à *Rugia* inſula repulſos, tota *Pomerania* excedere cogunt, & per *Saxoniam Marchiam*que in *Bohemiam* uſque perſequentes valde lacerant. Et quanquam *Palatini* fratres, *Caroli Angliæ* Regis, qui ipſorum avunculus erat, opibus adjuti, comparato ſibi in *Veſtphalia* exercitu fuerint ab *Hatzfeldio* victi, alter etiam captus, abunde tamen hæc ad *Rhenum* ſarſit *Vinarienſis*: is enim ex hibernis provolans, ad *Rheinfeldam Alſaticam*, quam obſidione cinxerat, profligatur quidem, ſed poſtridie victores palantes, & nihil ejuſmodi metuentes, invadit & ad internecionem cædit, captis omnibus ducibus & impedimentis. Victoriam ſecutæ *Rheinfelda*, *Friburgum*, & poſt laborioſiſſimam obſidionem *Briſacum*, cæſis aliquoties *Goetzio* & *Lotharingo*, qui ſuppe-

A 1632. Chriſti ad 1648.

Coſacci rebelles.

Vinarienſis victus, victor.

Briſacum occupat.

A. 1632. Christi ad 1638. suppetias urbi ferre omni modo nitebantur. Alibi tamen *Galli* haud satis æquum sibi habuere Martem, ab *Audomaro* in *Artesia*, & *Fontarabia* in *Hispania* cum clade rejecti. Nec satis clare liquet, utrum *Hispanis* an *Gallis* pugnæ navalis prope Genuam commissæ victoria adscribi debeat. Ceterum maximo *Galliæ* gaudio natus est anno 1638. *Ludovico* XIII. post 20. & amplius annorum sterile conjugium filius *Ludovicus* XIV. qui ob maximas res gestas celeberrimus postea Rex evasit. Eandem *Gallis* belli fortunam experti sunt *Batavi*; ex occupata quippe *Calloano* castro ejecti magna cum clade, haud minori damno ab *Geldræ* obsidione depelluntur. Verum hanc maculam sequenti anno 1639. duplici navali victoria de *Hispanis* parta eluerunt.

Natus Ludovicus XIV.

Victoria Bannerii.

Persequens *Gallassium Bannerius Marchiam* & *Saxoniam* fere totam occupavit, *Salisium*, *Cæsarianorum* ducem, sibi obvium gravi prælio fudit, nec multo post copias *Montecuculii*, itidem *Cæsariani* ducis, eadem felicitate superavit, illaque victoria viam sibi in ipsam *Bohemiam* aperuit. Eam ingressus pleraque quidem occupavit, *Praga* tamen potiri nequiit; quare vastatis late omnibus, *Palfium* insuper, *Hungaricis* militibus præfectum, in ipsa acie cæsum, oppressit. Verum tunc ab Imperatore oppositus illi est *Hatzfeldius* Comes, qui, collectis undique copiis, cursum victoriarum *Suecicarum* stitit, & sequenti anno 1640. ex *Bohemia* iterum excedere *Bannerium* coëgit. Qui dein, auctus licet *Gallicis*, *Hassiacis* & *Luneburgicis* copiis, (*Georgius* enim Dux *Luneburgicus* ad partes *Suecorum* redierat) vel sic tamen in *Misnia* & *Saxonia* haud satis recte se tueri potuit, conflictatus præcipue cum magna annonæ caritate. Ceterum manus cum hoste conserere semper detrectavit; quo effectum, ut si leviores excipias conflictus,

nihil

nihil magnæ rei fuerit gestum, nisi quod ille tamen hostes magna arte & dexteritate lautissimis, quæ animo præceperant, in *Brunsvicensi* agro hibernis exclusit. A 1632. Christi ad 1648.

At *Vinariensis* Princeps victorias superiori anno partas ulterius persequi cum statuisset, ineunte vere anni 1639. in *Burgundiam* impetum fecit, eamque sibi totam fere subjecit. Jamque magna animo volvebat Princeps, ad summa quæque natus, cum subito nec opina morte exstingueretur, anno ætatis 35. Haud exigua suspicio fuit, veneno interceptum, auctorque facinoris credebatur *Richelius*, quia is generosissimo Principi nec minis nec blanditiis *Brisacum* extorquere potuerat. Metuebat etiam, nec sine causa fortasse, ne *Vinariensis* proprium sibi in *Alsatia* & *Burgundia* compararet principatum, atque ita Protestantibus *Gallis*, quos ipse jam ad incitas redegerat, major auxilii spes accederet, si tam potens Princeps, Protestantium sacris addictus, in ipso regni limite & aditu hæreret, qui illis, si quando vehementius affligerentur, semper subsidio adesse posset. Ceterum, audita *Vinariensis* morte, Princeps *Palatinus* natu major in spem venit recuperandi *Palatinatus*, si exercitum *Vinariensis* sibi adjungere & *Brisaco* potiri posset. Ignarus iste artium *Richelii* iter ad exercitum hunc suscipit per *Galliam*. Verum ibi, cum nihil minus cogitaret, vano sub prætextu in custodiam datus est arctissimam; & in ea tamdiu detentus, quicquid etiam, admistis quoque minis, *Dani*, *Angli*, imo & *Sueci*, contra molirentur, donec exercitus *Vinariensis*, auro inductus *Gallico*, se suaque *Gallis* permisisset, atque ita *Palatinus* spe sua esset dejectus. *Vinariensi* exercitui summus à *Gallis* dux impositus est *Longavillæus*, qui anno 1640. insequenti pleraque ad *Rhenum* & *Hassiæ* loca, nequicquam resistentibus *Bavaris*, occupavit.

Mors Vinariensis.

Palatinus a Gallis captus.

A. 1632. Christi ad 1648.

Annus hic *Hispaniæ* fuit in felicissimus, nam ut amissam in *Belgica Atrebatum* urbem, & in *Italia Taurinum*, irritam item *Casalii* obsidionem taceam, afflixit vel maxime illud regnum duplex defectio, *Catalaunorum* & *Lusitanorum*. Isti *Olivarii* Comitis, qui tum temporis totius regni habenas tractabat, injuriis præcipue irritati, occiso Prorege suo, & occupata *Barcinone*, *Gallorum* se tutelæ tradiderunt. Hi, alienæ dominationis pertæsi, ea excussa, domesticum Regem sibi sumpserunt *Johannem*, *Brigantiæ* Ducem, atavis editum Regibus. In ejus verba miro animorum consensu omnes *Lusitanici* regni urbes & provinciæ *Indicæ* sine mora jurarunt. Natum hinc gravissimum bellum, quod per aliquot annos tenuit; irriti tamen fuere omnes *Hispanorum* conatus. Novus namque Rex, *Anglorum*, *Gallorum*, *Batavorum*que subnixus auxiliis, & suorum amore munitus, satis se contra *Hispanos* tueri potuit, adeo ut hi regnum illud tandem missum facere debuerint. Ita ergo in libertatem sese iterum vindicavit *Lusitania*, anno 60. post, quàm à *Philippo* II. in *Hispanorum* potestatem fuerat redacta. Haud parum quoque vexavit eosdem tunc *Monœcensium* Principis defectio, qui anno 1641. exacto ex arce sua *Hispanico* præsidio, *Gallicum* ejus loco recepit, & constantissimè postea ab horum partibus stetit. Et quasi ad defectionem conspirassent omnes, *Carolus*, *Lotharingiæ* Dux, qui tanto ardore *Cæsaris* & *Hispani* partes ad hæc usque tempora fuerat secutus, eas deseruit, &, pace cum *Gallis* facta, ab iis in Principatum suum est restitutus. Verum ille mox, mutato iterum animo, ad *Austriacos* rediit, *Cantacrucia*, cujus amore captus tenebatur, ægrum animum, quo collibitum esset, impellente.

Defectio Catalaunorum. *Lusitanorum.* *Caroli Lotharingi.*

Nec immunis civilium malorum per idem tempus *Gallia* fuit. *Suessionensis* siquidem Comes

Et Suessionensis Comitis.

mes in odium inciderat Cardinalis *Richelii*, quoniam hujus cognatam ducere uxorem constanter recusabat. Hinc nimium gravem sibi *Richelium* metuens, cùm ampliùs ferre non posset, anno 1641. ad arma confugit, & cum eo multi alii nobilissimi viri, atque ipse *Aurelianensis* Dux, Regis frater, quibus auxilium tulit legatus Imperatoris *Lambojus*. Pugnatum tunc est acerrimo prælio ad *Sedanum*, quo victæ quidem sunt Regis *Gallici* copiæ, sed quia cecidit quoque caput partium adversarum *Suessionensis*, penitus hæ, diffugientibus mox reliquis, sunt dissipatæ. Tum vero Rex *Ludovicus* arma magis in *Hispaniam* vertit, ut *Catalaunis* subveniret, qui in defectione acriter perstabant, & tunc *Gallorum* ope *Hispanos* aliquoties fuderunt. A. 1632. Christi ad 1648.

Novus *Lusitaniæ* Rex per idem tempus ingens periculum subiit, inita contra se à quibusdam Proceribus gravi conjuratione, sed quæ in ipsos vertit auctores. Detecta re pars perpetuis carceribus inclusa, pars scelus capite luerunt. Ceterum fatalis fuit hic annus (1641.) *Ferdinando* Cardinali, *Belgicæ* gubernatori, *Bruxellis* mense *Novembri* denato.

Mors Bannerii.

Bannerius quoque, *Suecorum* summus dux, ob restitutas post *Nordlingensem* cladem res *Suecicas* celeberrimus, cum se, pervastata priùs *Bavaria*, prudentissime, nec sine detrimento hostium, in *Saxoniam* recepisset, mortem invenit *Halberstadii* mense *Majo*. Itaque nihil magnæ rei hoc anno gestum est, si duas memorabiles excipias obsidiones, *Hohentvilæ*, quæ *Vurtenbergico* Principi parebat, & *Guelpherbytanæ* arcis; illam *Cæsariani*, hanc *Sueci* & *Luneburgici*, sed utrique irrito tentarunt successu. Interim *Bannerio* submissus est ex *Suecia* *Torstensohnius*, dignus omnino *Hercules*, qui tanto *Atlanti* succederet. Is, restituta, quæ ferme post mortem *Bannerii* conciderat,

Cui suffectus Torstensohnius.

A. 1632. Christi ad 1648. disciplina militari, in *Silesiam* movit anno 1642. in qua subigenda dum occupatus erat, obvium sibi habuit *Lauenburgicum* Principem cum *Cæsarianis* copiis, eumque victum cepit, gravissimo affectum vulnere, ex quo etiam mox periit. Subacta *Silesia*, regressus in *Misniam Torstensohnius*, dum *Lipsiam* oppugnat, advolantes ad auxilium *Cæsarianos*, haud incruenta quidem, nobilissima tamen victoria superavit. Nec feliciores in *Vestphalia* iidem *Cæsariani* fuere. *Hassi* quippe *Gallis* juncti eos prope *Ordingam* in *Coloniensi* agro ad internecionem cædunt, captis *Lambojo* & *Mercio*, præcipuis illorum ducibus, plurimisque aliis. Pensavit tamen has clades utcunque, cum *Lotharingiæ* Dux, deleto exercitu *Gallico*, qui *Mottam* in *Lotharingia* obsidebat, tum *Franciscus de Melo*, qui *Ferdinando* Cardinali in *Belgica* gubernatione successerat, fusis in *Picardia Gallicis* copiis. At in *Hispania Gallis* fortuna magis favit. Capto quippe *Perpiniano*, & pulsis, qui opem ferebant, cum clade *Hispanis*, Comitatum *Ruscinonensem* cum Regno suo in perpetuum conjunxerunt.

Mors Richelii. Ceterum sub finem anni fatis concessit Cardinalis *Richelius*, ætatis suæ anno 58. Dicitur Rex, audita morte ejus, à lacrymis non temperasse, quas utrum luctus, an gaudium expresserit, vulgo dubitatum est. Creditur enim à plerisque in tempore tunc decessisse, incipiente jam minui, quo hactenus abunde floruerat, Regis favore & amore. Nec tamen ipse Rex diu pòst superstes fuit.

Et Ludovici XIII. Anno quippe 1643. mense *Majo* decessit, expletis Regni 33. vitæ vero 42. annis, successorem sibi relinquens filium *Ludovicum* XIV. qui adhuc dum puer erat tenellus, diuturnior tamen patre Rex futurus. Mater interea pueri Regis, quæ tutelam regni gerebat, fœdus cum *Suecis* renovavit, bellumque acriter continuavit. *Enguinius* enim Principis *Condæi* filius *Rocrojum* in

Campa-

Campania ab *Hispanis* obsessum cum eorum magna clade liberavit, & *Theonis villam* post gravem obsidionem insuper subegit. In *Germania* tamen aliquam cladem passi sunt *Galli*, quos, *Guebriano* jam mortuo, nimium securos *Cæsariani Bavari*que invadunt, & cæsis haud ita multis, ad 5000. capiunt, reliquis matura fuga saluti suæ consulentibus. Interim in *Bohemia* & *Moravia* ex lubidine sua agebat omnia *Torstensohnius*, *Gallassio*, multis licet copiis aucto, *Suecos* tamen lacessere non audente. Respirandi aliquantulum locus tandem *Cæsarianis* est datus. *Torstensohnius* quippe sub finem anni 1643. ex improviso Regem *Daniæ* imparatum, & nil tale metuentem, invasit, transmissoque *Albi* totam fere occupavit *Holsatiam*, & in ea hiberna sumpsit. Relictus tamen in *Germania Konigsmarckius*, occupato *Halberstadio*, magnam pecuniæ vim *Misniæ*, *Thuringiæ*, & *Franconiæ* extorsit, *Hassis* per idem tempus *Vestphaliam* obtinentibus.

A. 1612. Christi ad 1648.

Sueci Danis bellum inferunt.

Ortum eodem anno in *Italia* bellum, Pontifice Ducatum *Castri* à *Parmensi* repetente. Verum hic, junctis cum *Venetis*, tum *Etruscorum* & *Mutinæ* Ducibus, armis, undique *Pontificem* invadebat, qui ideo sequenti anno pacem facere debuit, & *Parmensi Castrum* relinquere. Promptior ad pacem Pontifex fuit, quia ex corporis imbecillitate vitæ finem haud procul abesse sentiebat. Sed & paulo post perfectam pacem a. d. 3. Kalend. *Sextiles* anni 1644. exhaustis senio viribus obiit Pontificatus 21. ætatis 77. anno. Post multas Cardinalium lites sublectus ei est *Innocentius* X. ex illustri *Pamphiliorum* gente oriundus.

Turba Italica.

Ceterum bellum, quod *Danis* exeunte superiori anno intulerant *Sueci*, hoc (1644.) terra marique omnibus viribus est continuatum. *Torstensohnius* enim occupata *Holsatia* in ipsam jam penetrabat *Cimbricam Chersonesum*,

Bellum Danos inter & Suecos continuatur.

 cum

A. 1632. Christi ad 1648. cum Imperator, *Dano* auxilium esse ferendum ratus, *Gallaßium* adversus *Suecos* mitteret. Is, coacto ingenti eoque lectissimo exercitu, junctis insuper sibi *Bavaris*, *Torstensohnium Holsatiæ* velut caveæ includere, atque ita vel fame delere studebat. At hic per palustria elapsus ipsum *Gallassium* maxima afflixit rerum omnium penuria, adeo ut semper cum clade retro recedere debuerit, donec, præcipua exercitus parte amissa, in *Bohemiam*, quam cum *Moravia* & *Silesia* pleraque, dum in *Holsatiam* aberant *Sueci*, *Cæsariani* recuperaverant, vix evasit. Nec tamen eo tempore Regi *Daniæ* quies ab armis fuit. *Hornius* enim ab altera parte *Scaniam* insulam subegit; at *Flemmengius Norvegiam* classe infestam habuit. In *Holsatia* quidem occupato contra *Gallassium Torstensohnio*, *Dani* pleraque receperunt, mari tamen, classe *Batavica* ab *Suecorum* partibus stante, infelices valde fuerunt. Nam cum uno aut altero prælio ancipiti *Marte* decertassent, tertio haud procul *Fionia* insula ingenti clade affecti sunt, tota eorum classe dissipata. Auxit damnum amissio *Dioceseos Bremensis*, quam *Fridericus* Regis *Daniæ* filius Archiepiscopi nomine tenebat. Fractus ergo his malis *Danus* pacem unicè optabat, a qua nec alieni erant *Sueci*. Convenerunt itaque anno 1645. legati utriusque gentis, tum *Gallorum* & *Batavorum*, *Bromsebroam Gothiæ* oppidum, ubi pax facta est, sed *Dano* damnosa valde, qui varias a *Suecis* occupatas jam regiones iis relinquere, liberumque, insuper mare & mercaturam permittere coactus fuit.

Pax Suecos inter & Danos.

Gallorum res gestæ.

Pace istic restituta, *Sueci* arma sua majore vi adversus *Cæsarianos* vertere jam poterant, id quod & strenue fecerunt, ut videbimus postea. Nunc *Gallorum* arma respicienda sunt, quæ in superiore illi *Germania* satis fortiter & feliciter circumtulerunt. Missus eo erat *Enguinius*, qui

cum

cum *Turennio* castra *Bavarorum* prope *Friburgum*, quod hi occupaverant, nimium munita cum magna suorum & hostium strage aggressus est, sed & repulsus. Arma itaque alio vertit, nec *Bavari* prohibere potuerunt, quo minus multa oppida, & præcipuè *Philippi castrum*, quod annonæ ac apparatus bellici laborabat penuria, post undecim tantum dierum obsidionem expugnaret. Dux *Aurelianensis* eadem felicitate usus in *Belgica*, *Grevelingam*, munitissimum *Flandriæ* portum, subegit, adjutus *Batavorum* classe, qui interim, cæsis subinde *Hispanorum* auxiliis, *Sassum Gandavense* expugnarunt. Sola *Catalaunia* has victorias clade sua fœdavit, per *Hispanos* victoria de *Gallis* parta, quam *Ilerdæ* deditio secuta est. Eluit tamen hanc maculam sequenti anno (1645.) *Harcourtius*, novus *Catalauniæ* Prorex, qui, capta post longam obsidionem *Rosa*, *Hispanos* gravi prælio prostravit, cujus tamen victoriæ exiguum percepit fructum, capto vix tandem *Balaguerio*.

A 1632. Christi ad 1648.

Ad *Rhenum* isthoc anno vario *Marte* certarunt *Galli*. Dum enim ductu *Turennii* occupandis urbibus in *Franconia* operam dabant, ad *Mergentheimium* a *Bavaris* cæduntur & fugantur. Sed haud diu hostes de victoria gloriari passus est *Enguinius*. Nec enim multo post, junctis exercitui suo *Hassis*, ad *Allersheimium*, qui pagus haud procul *Nordlinga* est, eos adortus vicit & in fugam egit, cadente *Mercio*, *Bavarorum* duce, capto *Gelenio*, qui *Cæsarianis* præerat. Non omnino læta tamen *Gallis* hæc victoria fuit, nimio quippe propriorum militum sanguine parta. Dextrum enim cornu, quod *Galli* obtinebant, plane jam victum fusumque erat, & actum fuisset, ni *Hassi*, qui sinistrum cornu tutabantur, virtute sua prælium restituissent. Quo facto victi hostes ultra *Danubium* rejecti sunt.

Pugna ad Allersheimium.

A. 1632. Christi ad 1658. *Torstensohnius vincit Hatzfeldium.* *Torstensohnius*, repulso in *Bohemiam Gallassio* circa finem superioris anni, sub initium statim sequentis (1645.) in *Bohemiam* movit, ut *Cæsarianis*, priusquam se reficere possent, superveniret. Itaque ad *Jancoviam*, *Bohemiæ* oppidum, adortus sub *Hatzfeldio Cæsarianos*, post acerrimam plus quam octo horarum pugnam eos in fugam compulit, cæsis captisque quamplurimis Magna eo prælio fortitudinis & intrepidi animi indicia dedit *Carolus Gustavus Bipontinus* Princeps, non indignum se *Suecica* corona, quam postmodum accepit, ostendens. Secuta victoriam plurima *Bohemiæ* & *Moraviæ* oppida, donec *Brinna*, *Moraviæ* urbs munitissima, *Suecorum* arma stitit. Hac etiam victoria effectum, ut Elector *Saxoniæ* factis induciis & relicto *Cæsare*, arma sua ponere debuerit. Sub finem anni *Torstensohnius*, partis tot laureis decoratus, ob pedum ægritudinem, quâ jam ab aliquo tempore vexatus fuerat, summa belli præfectura se abdicavit, subeunte in provinciam istam *Vrangelio*, qui eam quoque ornavit abunde. Etenim initio sequentis anni (1646.) ex *Bohemia* erumpens, universam pene *Germaniam*, qua lubebat, pervagatus est, nequiquam *Cæsarianis* hic illic ipsi obsistentibus. *Succedit isti Vrangelius.* Sed præter vexationes & velitationes quasdam ac minorum aut minus munitarum urbium expugnationes nihil memorabile hoc anno in *Germania* gestum est.

Victi ad Ilerdam Galli. In *Hispania Gallis* adversa penitus *Bellona* fuit: *Ilerdam* illi obsidebant, diuturna oppugnatione ad incitas jam redegerant, cum *Leganezius Hispanorum* dux subito de nocte eorum castra aggressus, post gravem pugnam, relictis eos impedimentis & omni apparatu bellico in præcipitem fugam egit. Id damnum in *Belgica* sarsit *Enguinius* Princeps, qui cum alias urbes munitas, tum *Batavorum* classe adjutus,

tus, *Dunkerkam* commodissimum & permunitum *Flandriæ* portum expugnavit, Cardinale *Mazarinio*, *Richelii* quasi successore, omnia jam aulæ & regni negotia curante, non sine magna præcipuorum Principum indignatione, quorum conatibus omni modo vicissim obstabat. A. 1632. Christi ad 1648.

Cæterum soli hoc tempore omnem *Turcorum* potentiam sustinebant *Veneti*. Rerum apud illos potiebatur *Ibrahimus*, qui anno 1640. fratri suo *Amurathi* successerat. Is *Melitensibus* infestus, quod navem *Turcicam* cum una ex concubinis suis intercepissent, ingentem adornavit classem, quasi in eos moturus. Sed de improviso *Turci Cretam* insulam quæ in potestate *Venetorum* erat, ut receptaculum *Melitensium*, anno 1645. invaserunt, & occupata post operosam obsidionem *Canea* stabilem in ea pedem fixerunt. Utque *Venetorum* vires distraherent, *Dalmatiam* quam hi etiam tenebant, infestis incursionibus vexarunt, & anno 1646. in ea *Novigradum* ceperunt; quamvis etiam palantes eos & incautos sæpe rustici militibus juncti trucidarent magno numero, aut in captivitatem abducerent. Sed *Veneti*, licet mari bis vel ter classem hostium vicissent impedire tamen non potuerunt, quo minus *Turci* plura *Cretæ* loca cæso insuper insulæ præfecto, caperent, præsertim cum classis *Veneta* per tempestates valde tunc esset lacerata. Sequenti anno (1647.) vario *Marte* bellum ibi est continuatum, cæsis primo quidem *Venetis* in *Creta*, sed qui tamen postea *Turcos* ab obsidione *Candiæ* repulerunt, recuperato insuper *Mirabello*. *Bellum Venetorum cum Turcis.*

In *Germania Bavarus*, victricia *Suecorum* arma reveritus, anno 1647. inducias cum iis fecit; quare *Vrangelius* vim belli in *Bohemiam* convertit, &, cruenta licet obsidione, *Egram*, inspectante *Cæsariano* exercitu, cepit, quo tem- *Bavarus inducias fecit cum Suecis.*

A. 1632. Christi ad 1648. Sed mox induciæ violatæ.

pore ipse *Cæsar* in castris præsens in periculo fuit, ne caperetur ab legionibus quibusdam *Suecorum*, qui summo mane in castra *Cæsariana* irruperant. Evasit tamen, repulsis ab accurrente milite hostibus. Interim *Bavarus* ab induciis, quia eas ægerrime ferebat *Cæsar*, resiluit: quare *Vrangelius*, relicta *Bohemia*, ut perfidiam *Bavari* ulcisceretur, in *Germaniam* rediit, sed ob instantem hiemem in *Luneburgicum* agrum deflexit, dilata in sequentem annum ultione.

Seditio Neapolitana. Occiso illius auctore sedatur.

Haud felicior hujus, quàm superioris, anni adversus *Ilerdam Gallorum* expeditio fuit. *Hispani* enim *Enguinium*, qui jam post patris obitum *Condæus* dicebatur, ab ejus obsidione magna cum clade repulerunt. In *Flandria* quoque *Leopoldus Guillelmus*, *Ferdinandi* III. Imperatoris frater, *Belgicæ* gubernator, varia iterum *Gallis* oppida eripuit. Gravi tamen periculo per idem tempus implicita, & vix defuncta est res *Hispana*. In urbe siquidem *Neapolitana* immanis orta est seditio, quæ totum fere regnum corripuit. Plebs, gravissimis vexata tributis, duce *Thoma Agnello*, (*Masaniellum* vulgo vocabant) homine vilissimo, rebellavit, & ad nutum illius adeo graviter tumultuata est, ut Prorex se castello includere debuerit. Homo iste post paucos quidem dies est occisus, plebs tamen in furore suo perstitit: & *Gallos* ad auxilium vocavit, adscito sibi Principe *Guisio* duce. Sed mox prodita est a quibusdam ad id corruptis porta per quam intromissi milites *Hispani* omnia pristinæ tranquillitati restituerunt. In præcipuos tumultus auctores animadversum; *Gallica* classis, quæ post sedatas demum turbas aderat, re infecta domum recedere debuit. Similis paulo ante seditio *Siciliam* pene totam invaserat, sed & illa brevi composita.

Mors Frederici Principis Arausiaci

Mortuus hoc anno apud *Batavos Henricus Fredericus* Princeps *Arausiacus*, Reip. *Batavæ* gu-

gubernator feliciſſimus, in qua dignitate ſucceſſorem habuit filium *Guillelmum* II. A. 1632. Chriſti ad 1648.

Exoritur tandem annus 1648. qui optatam *Germaniæ* pacem reddidit: Sed ut morientium ferarum morſus letiferi eſſe perhibentur, ſic etiam extremi *Martis* conatus acerrimi & tantum non exitiales exſtitere. *Vrangelius* quippe ad inſtar fulminis *Cæſarianos* ex hibernis, quæ in *Haſſia* ceperant, & in quibus etiamnum ſtertebant, non ſine clade illata expulit, & in *Franconiam* uſque perſequens, caſtra cum *Turennio* junxit. Tum verò tranſmiſſo *Danubio*, victiſque hoſtibus, cadente etiam ipſorum duce *Melandro*, *Licum* trajecit, atque ita in *Bavariam* irrupit. In ea autem ob violatas inducias jus victoris acerbe exercuit, & reſiſtentes ſibi ubique fudit, donec fluvius *Oenus*, & venientes in auxilium *Cæſariani Suecorum* progreſſus utcunque inhibuerunt. *Vrangelius Bavariam vaſtat.*

De *Veſtphalia* eodem tempore *Haſſi* & *Cæſariani* certabant *Marte* vario. Victi primo *Haſſi* mox *Lambojum* (is *Cæſaris* copias ducebat) ab *Geiſeca Veſtphaliæ* oppidulo inſigni cum clade repellunt. Poſtea idem *Haſſorum* caſtra haud procul *Colonia Vbiorum* aggreſſus vincitur, amiſſo fere omni peditatu, ſed non incruenta tamen victoria. Ultimum *Bellonæ* opus *Bohemia* exhibuit. *Konigsmarckio Egræ* agenti *Odovalskius* quidam, qui ſub *Cæſare* olim ſtipendia meruerat, nunc autem privatus vivebat, conſilia ſuggeſſit, quo pacto partem aliquam urbis *Pragenſis* ſubito ſtratagemate poſſet intercipere. Dictum factum, intempeſta nocte ea pars, quæ *Parva Vrbis* nomen habet, cum arce regia invaditur, capitur & diripitur, parta ingenti præda, multiſque captivis, viris primariis. Jamque aderat majoribus cum copiis *Carolus Guſtavus*, cui hoc tempore ſumma in *Suecicum* exercitum poteſtas erat demandata, ut reliquas ur- *Haſſi Cæſarianos vincunt.* *Praga capta.*

A. 1632. Christi ad 1648. urbis partes etiam subigeret, cum ad confectæ pacis dulcissimum nuncium arma omnia ponerentur, quæ per triginta jam annos horrendum in modum universam *Germaniam* devastarant, usque adeo ut vix amplius *Germania* in ipsa *Germania* posset inveniri.

Scilicet ab aliquot jam annis de pace actum erat, sed ea nondum matura omnes hi conatus irriti fuerant. Anno tandem 1641. con-

Pax Vestphalica. venerunt utrinque, ut *Osnabrugæ* cum *Suecis*, *Monasterii* cum *Gallis* de pace ageretur. Cœptum autem de ea demum anno 1644. tractari sed post id tempus tam variam pro fortuna partium induit ea res faciem, ut plerique; quibus publica tranquillitas cordi erat, non sine causa vererentur, fore, ut penitus abrumperetur hæc pacificatio. Post multas tamen altercationes pax tandem sub finem *Octobris* primo cum *Suecis*, pauloque post cum *Gallis* est sancita, qua *Protestantibus* suæ Religionis libertas asserta, *Palatinus* Elector restitutus, *Suecis* ad resarciendos belli sumptus concessæ Diœceses *Bremensis* & *Verdensis*, *Rugia*, *Vismaria* & pars *Pomeraniæ*, pro qua *Brandenburgico* Electori *Magdeburgica*, *Halberstadiensis*, *Mindensis* & *Caminensis* Diœceses datæ, *Gallo Alsatia*, quantum *Austriaca* erat, cum *Brißaco* cessit. Paulo ante etiam, renitentibus nequicquam *Gallis*, diuturno bello *Hispanos* inter & *Batavos* finis est impositus, pace *Monasterii* facta, qua Rex *Hispaniæ Batavos* tandem in perpetuum liberos esse jussit, & juri suo in eos plane renunciavit.

Turba Gallica. Nondum tamen universa *Europa* in pacem convenire aut voluit aut potuit, durante *Hispanis* bello cum *Gallis*, tum etiam cum *Lusitanis*. Itaque inter illos quidem arma acriter adhuc moventur, quo *Hispani Cortraco*, *Galli* contra *Ipris* potiuntur. *Lusitani*, quando

per

per *Hispanos* licebat, languide & remisse bellum gerebant. Civilibus eodem tempore motibus *Gallia* turbabatur, *Mazarinio* Cardinale præter omnium animi sententiam regnum administrante. Factum ita, ut turbæ istæ anno sequenti in apertam eruperint seditionem, & Rex *Lutetia* fugere coactus fuerit. Sed paulò post, *Hispanis* frustra ignem istum fovere studentibus, omnia iterum in quietem sunt composita. A. 1631. Christi ad 1648.

Ceterum annus hic (1648.) duorum Regum morte insignis fuit, quorum alter *Daniæ*, *Christianus* IV. fuit, qui pridie Kalendas IV. *Apriles*, vitæ 71. regni 60. obiit; successorem nactus filium *Fredericum* III. qui Archiepiscopus antea *Bremensis* fuerat. Alter *Vladislaus* IV. *Poloniæ* Rex erat, denatus cum vixisset 53. fere annos, regnasset 16. Sublectus ei in regni Comitiis frater *Joannes Casimirus*, Cardinalis, qui, deposita Purpura, regnum anno eodem suscepit. Addendus est his *Turcorum* Sultanus, *Ibrahimus*, qui quod uxorum imperio nimis esset obnoxius, nec ex sententia civium ac præsertim militum rem gereret, infelici chorda ab *Janizariis* anno Imperii 9. est strangulatus, substituto ipsi filio *Mahumete*. Bellum tamen cum *Venetis* perduravit, quod his satis feliciter hoc anno cessit, si illud excipias damnum, quod classi ab furentibus ventis est inflictum. Ea tamen mox *Hellesponti* fauces tam arcte custodivit, ut *Turcica* in mare prodire haud potuerit. In *Dalmatia* quoque iidem plerumque superiores, *Clissa* insuper potiuntur.

Mors Christiani.

Vladislai IV.

Et Ibrahimi Turcorum Sultani.

CAP.

A. 1632.
Christi
ad 1648.

CAPUT II.

De civilibus in Anglia *turbis sub Rege* Carolo. *I.*

Turbæ Anglicæ. Tempus est, ut de *Anglicis* etiam turbis, de quibus hactenus siluimus, agamus: quæ in Regis tandem caput eruperunt. Mortuo *Jacobo* I. anno 1625. successit filius *Carolus* itidem primus, qui eodem anno uxorem duxit sororem *Ludovici* XIII. Regis *Galliæ*, ad quam legatos suos postea misit Papa, sicut ipsa vicissim ad Papam, quod quidem *Anglicæ* genti displicuit valde. Cœperunt dein tumultus à *Scotis*, quibus invitis jam olim *Jacobus* I. quatuordecim Episcopos imposuerat. Filius ejus *Carolus* ulterius progredi voluit, & ritus *Anglicanos* in universam *Scoticæ* gentis Ecclesiam, quæ ad exemplum *Genevensis* erat constituta, inducere. Hujus rei auctor Regi maxime fuit *Laudus* Archiepiscopus *Cantuariensis*. *Liturgia ab Laudo composita.* Is ergo novam *Liturgiam* aut ipse composuit, aut sub auspiciis certe suis ab alio componi curavit, diversam aliquantulum ab *Anglicana*, & magis, ut accusabatur, ad *Missale Romanum* accommodatam, quam Rex à *Scotis* omnino recipi volebat. Sed cum anno 1637. *Edimburgi* eam ex Mandato Regio publicè prælegeret Episcopus, tantus subito exortus est tumultus, ut Episcopus iste vix salvus inde evaserit. Deprecabantur tum eam *Scoti* enixissimis precibus, Rex contra id ipsum indignissime ferebat. *Conventantum Scoticum.* Itaque illi, ut rebus suis consulerent, fœdus inter se iniere pro tuenda Religione & libertate, quod *Convenantum* appellaverunt. At Regis animus ea re exacerbatus est multo magis, adeo ut rebellionem vocaret id fœdus, imo exercitum contra illos colligeret. Hi vero, habita Synodo, fœdus suum confirmarunt, abrogata etiam Episcopis

sua

sua dignitate. Ut vero contra vim, si inferretur, se tuerentur, colligendo exercitui ducem constituerunt *Alexandrum*, Comitem *Leslium*. Rex veritus, ut par iis esset, pacem proponebat, quam hi lubentes recipiebant; Parlamentum etiam *Scoticum* convocavit, ut in eo res componerentur. Verum id, cum ad arbitrium & voluntatem Regis omnia decernere nollet, mox dissolvit, incusans *Scotos* non ex pacto agere. Decrevit ergo illos vi armorum cogere, eumque in finem exercitum conscribere. Verum destitutus erat pecunia, quam ut impetraret, coactus fuit Parlamentum *Anglicum* convocare anno 1640. quod jam per 12. annos factum non erat. In eo. cum primum congregaretur, Rex invidiosam plane in *Scotos* orationem habuit, petiitque à Parlamento, ut sibi ad domandos istos rebelles, quantum satis esset pecuniæ, dare vellet. Sed responsum haud gratum sibi tulit. Volebat siquidem Parlamentum prius mederi intestinis turbis & populi querelis. Bellum illud præterea plane aversabatur, imo auctores ejus ad dignam deposcebat pœnam. Itaque haud diu post Rex, nihil se consecuturum cernens, instinctu *Laudi* & *Straffordii* Comitis, qui haud ex vano sibi metuebant, illud iterum sustulit. Bellum tamen, undecunque poterat, corrasa pecunia, contra *Scotos* movit, eique *Straffordium* illum præfecit, sed prævaluerunt hostes. Quare intervenientibus quibusdam *Angliæ* Proceribus, induciæ cum *Scotis* factæ sunt, his honestissimæ. Eorundem vero Procerum hortatu Rex in *Anglia* convocare Parlamentum promisit, & paulo post indixit, ut in eo omnes dissidiorum causæ tollerentur, & in pristinam quietem cuncta restituerentur. Consedit illud mense *Novembri* anni 1640. nec quievit prius, quàm extorsisset Regi promissionem, fore ut non dissolveretur, antequam omnia

A. 1632. Christi ad 1648.

Bellum cum Scotis.

Parlamentum in Anglia perpetuum

A. 1612. Christi ad 1648.

nia Regni mala essent composita. Verum ea re Rex se suaque omnia pessum dedit. Prævalebant enim in Parlamento ii, qui eandem, quam *Scoti*, sacrorum formulam sequebantur. Ii, simulac Rex jure suo in Parlamentum cessisset, *Convenantum*, seu fœdus illud *Scoticum*, statim suffragio suo comprobarunt, *Pontificios Londino* ejecerunt, &, omnia alia arbitratu suo agentes, insuper *Guillelmum Laudum*, Archiepiscopum *Cantuariensem*, ut & Comitem *Straffordiæ*, *Hiberniæ* tunc Proregem, à quorum maximè consiliis Rex pendebat, in carcerem duci jusserunt. Accusati illi sunt perduellionis crimine, & *Laudus* quidem in alia dilatus tempora, *Straffordiæ* Comes autem anno 1641. damnatus & securi percussus est publice, coacto prius Rege, multum licet reluctante, charissimi ministri sui damnationem manus suæ subscriptione confirmare.

Straffordiæ Comes securi percussus.

Ceterum miserat Parlamentum in *Hiberniam* acerrimum contra *Pontificios* edictum, qui eo irritati, & simul conditione temporum invitati, ausi sunt horrendum scelus, sed cum doctrina sua atque odio in Hæreticos apprime conveniens. Duce etenim quodam *Phelemone Neale*, de improviso *Protestantes* invaserunt, eorumque multa millia, nulla aut ætatis aut sexus ratione habita, interemerunt. Itaque hostes judicati, & bellum contra eos decretum, exercitus quoque eo missus, sed qui primo parum profecit, imo sequenti anno 1642. cæsus est. Tum vero discordiæ civiles in *Anglia* in apertum erupere bellum, quare utraque pars, quantum potuit, collegit militem; sed quia Rex pecuniæ inopia laborabat, facile plures Parlamento adhæserunt. Hos inter etiam præfectus *Hullæ* fuit, quod munitissimum & portu commodissimo instructum est oppidum *Northumbriæ*, qui illud Regi negavit, nec obsidione ad obsequium potuit retrahi.

Rebellio Hibernorum.

Bellum civile Anglicum.

trahi. Inde mense *Octobri* acie jam decertatum est in agro *Varvicensi*, dubio *Marte*, paulo tamen magis in Regias inclinante partes. Verum inde nihil animi sui abjecit Parlamentum, quin anno 1643. cum *Scotis* in fœdus eorum coiit, & solenniter juravit, atque ita etiam in *Anglia* Episcopis omnem dignitatem & auctoritatem abrogavit. Varias quidem urbes hoc anno cepit Rex, & *Hibernorum*, postquam inducias cum iis fecisset, auxiliis auctus est; sed fœdavit iterum hæc prospera gravis ad *Novum Castellum* accepta clades. Haud parum etiam momenti ad causam Parlamenti promovendam attulit *Alexander Leslius*, qui sub finem anni cum 20000. *Scotorum* in auxilium illarum partium advenit. Adjuti ergo his subsidiis *Angli* anno 1644. Regios cum alibi, tum ad *Eboracum*, quod hi ab obsidione liberare studebant, ingenti prælio superant, captis aut occisis omnibus ferme peditibus. Itaque *Eboracum*, haud amplius resistere ausum, deditionem facere debuit. Ex illo fluere ac retro sublapsæ referri res Regis magnis cœperunt passibus, cujus animum etiam haud leviter affecerunt matura nunc *Laudi* fata, qui damnatus à Parlamento, *Londini* anno 1645. publice fuit capite plexus. Accusatus est vel maxime, quod *Pontificiis* faveret, imo studeret eorum sacra quasi postliminio in *Angliam* reducere. Quicquid illius sit, id certum est, addictissimum fuisse Ecclesiæ *Anglicanæ* ritibus, & idcirco Regi violentorum in dissentientes consiliorum auctorem exstitisse. Majorem in toto Procerum consessu adversarium non habuit *Cromvello*. Dederat hic antea operam Theologiæ, & jam munus quoddam Ecclesiasticum petierat, sed à *Laudo Puritanus* esse arguebatur, atque ita ab tali munere exclusus fuit. Hinc acerrimum ille concepit odium in hunc *Laudum*, cui cum aliter noce-

A. 1632. Christi ad 1648.

Pugna ad Eboracum.

Laudus capite plexus.

Cromvellus.

A. 1612. Christi ad 1648.

re non posset, satyricis scriptis eum proscidit. Dein ejus instinctu incitati creduntur *Scoti*, ut *Liturgiam*, quam ipsis obtrudebat *Laudus*, publice in foro *Edimburgi* combusserint. Postea in Parlamentum missus, acerrimus Regiarum & Episcopalium partium oppugnator fuit. Ceterum infelicissimus eodem anno Rex etiam in bello fuit. Nec profuit ei initio anni per dolum occupata urbs *Leicestria*. *Fairfaxius* quippe, copiarum Parlamenti dux supremus, Regias primo ad istam urbem, dein sub *Roberto*, Principe *Palatino*, ad *Bristoliam*, atque alibi, magnis attrivit cladibus, captis etiam variis urbibus. Sed gravissimum damnum præsens in castris Rex ad *Vestchestriam* passus est, unde ipse, amisso fere omni exercitu, vix salvus effugit. Nec *Hiberni* rebelles, contra quos bellum quoque gerebat Parlamentum, efficere quicquam potuerunt, licet, adjuti per Papam pecunia, acriter lacertos moverent, adeo ut regni caput, *Dublinum*, fere suam in potestatem redegerint. Sed prævalens ubique Parlamenti fortuna etiam illos prorsus fregit, multisque cladibus illatis ad extrema compulit. Anno dein 1646. Regiorum in *Anglia* armorum finis est factus. Quæcunque enim Rex hic illic etiamnum obtinebat, ea omnia, & vel præcipue *Oxonium*, à *Fairfaxio* sunt capta, ut adeo nihil illi amplius esset reliquum. Actum quidem est de pace per idem tempus, & Rex jam *Londinum* properabat, data ipsi nomine Parlamenti publica securitate. Sed persuaderi sibi passus, fore ut à Parlamento fides sibi non servaretur; quare ex itinere rediit *Oxonium*; unde fugiens mox *Scotis* se suamque salutem credidit, à quibus etiam perhonorifice est exceptus & habitus. Parlamentum vero, simulac id accepit, statim à *Scotis* illum repetiit, sed qui negarunt diu supplicem tradere, unde

Pugna ad Vestchestriam.

Carolus I. Scotis se permittit.

de altercationes variæ & suspiciones exortæ, quæ tantum non in bellum eruperunt. Tandem anno 1647. *Anglorum* voluntati cesserunt *Scoti*, & Regem illis, acceptis 200000. librarum *Anglicarum*, dediderunt, ea tamen conditione, ut sarta tecta esset illius majestas & salus. Tum vero in splendidam quidem, sed arctam tamen datus est custodiam, ex qua postmodum protractus à militibus, multo ab his liberalius est habitus. Tractatum etiam denuo de pace, sed cum nimis duræ præscriberentur sibi leges, noluit eas recipere, præsertim cum ad id à quibusdam in exercitu incitaretur, inter quos & ipse dicitur fuisse *Cromvellus*, cui hoc tempore summum in milites delatum est imperium. Inter hæc Rex manibus militum elapsus in *Vectim* insulam se recepit: sed parum ex ea re commodi percepit, imo in graviores multo, quàm quas fugiebat, casses incidit. Nam præfectus istius insulæ *Hammondus*, qui cum Parlamento sentiebat & *Cromvello*, omnem sedulo dedit operam, ne tam opima sibi e manibus elaberetur præda. Interim dum istic agebat Rex, Parlamentum illi denuo leges, sed multo jam duriores præscripsit, quas cum statim approbare nollet, in arctiorem detrusus est custodiam, unde jam de capite Regis actum fore plerique prævidebant. Multi tamen erant, qui Parlamenti causam probaverant quidem antea, sed Regem supplicio affici nolebant, idque, ut detestandum quàm maxime facinus, abominabantur. Itaque plurimi tunc secesserunt in partes Regias, quæ etiam, collectis copiis, aliquoties victoria potitæ sunt. Quin etiam *Scoti*, quod non starent *Angli* promissis, quibus Regi salutem & majestatem salvam fore spoponderant, ingenti cum exercitu, duce *Hamiltonio*, in *Angliam* irruperunt. Sed nihil *Cromvello* invictum erat, qui statim cum exercitu suo in occursum

A. 1632. Christi ad 1648.

A quibus Anglis venditur.

Elabitur in Vectim insulam.

Sed victis Scotis retrahitur.

 Scotorum

A. 1632. Christi ad 1648. *Scotorum* properavit, eosque duobus prælliis ad internecionem cecidit capto ipso *Hamiltonio*, aliisque præcipuis ducibus, quo facto facile pax iterum utramque inter gentem convenit. Ita *Carolus* etiam hac spe orbatus, non habebat, unde aliquid auxilii ad tutandum caput suum sperare amplius posset. Omnia tunc ipsi in pejus ruere incipiebant. Nam ex *Vecti* insula retractus, castello *Horstio* primum est inclusus, dein *Londinum* ductus, apud Judices ad id delectos est accusatus. Isti tandem ipsum tyrannidis, perduellionis, & male administratæ Reip. reum judicarunt, & ob ista crimina publice securi percutiendum pronunciarunt. *Scoti*, tum *Francorum*, *Batavorum*que legati omni ope intercesserunt, ne tam dura sententia exsecutioni daretur, sed decretum erat Senatui *Anglicano* & *Cromvello*, ut Rex capitis sui jactura turbas exstingueret. Itaque pridie Kalendas *Februarias* anni 1649. ad locum supplicii deductus, & per larvatum hominem uno ictu capite truncatus est.

Damnatur.

Et securi percutitur.

Ceterum, occiso Rege, abolita etiam est omnis Regia potestas, perduellionis crimine & pœna capitis in eum constituta, qui posthac de ea restituenda consilia agitaret. Volebat enim *Anglia* omni ex parte libera jam esse Respublica, quæ à Parlamento suo regeretur. Verùm dum Regiam abolebat potestatem, in *Cromvelli* tyrannidem incidit, qui Protectoris titulo, *Dictator* quasi Reip. *Anglicanæ*, per milites suos, ad exemplum *Prætorianorum* olim in urbe *Roma*, omnia agebat. Nec Regis sanguine satiatus ille fuit. Post paucas enim ab ejus supplicio hebdomadas captivi *Scotorum* duces, qui Regem restituere voluerant, capitis damnati sunt & supplicio itidem affecti, inter quos & ipse Dux *Hamiltonius* fuit. Vel sic tamen non quieverunt *Scoti*, sed

Abolita potestas Regia in Anglia.

Carolus II. Rex Scotiæ renunciatur.

Carolum II. *Caroli* I. filium Regem renunciarunt. Is verò verò statim cum copiis eò misit Marchionem *Montis Rosarum*, hominem fortissimum, qui antea in castris Imperatoris meruerat, & multa summæ fortitudinis specimina ediderat. Sed simul ac appulit in *Scotiam*, victus est & profligatus plane, adeo ut ipse fugere & in paludibus per tres dies delitescere debuerit. Tandem ab milite quodam, cui se crediderat, proditus, suspendio pœnam luit, quam etiam summa cum constantia subiit, frustra exsecutioni obnitentibus Imperatore & *Galliæ* Rege.

A. 1632. Christi ad 1648.

Et Hibernia.

In *Hibernia Scotorum* exemplum secutus est *Ormondiæ* Dux, qui & ipse *Carolum* II. ibi publicè Regem renunciari curavit. Sed ipse eo profectus cum exercitu *Cromvellus*, Regias partes mox valde afflixit. Quapropter rediit inde paulo post in *Angliam*, & *Iretonum* generum suum summæ rerum in *Hibernia* præfecit, qui tandem eò adegit Regios, ut anno 1651. tota *Hibernia* sibi cedere debuerint.

Trajicit in Scotiam.

At in *Scotia* post interitum Marchionis *Montis Rosarum* quies necdum restituta fuit. Quin ipse *Carolus* II. eo profectus, & maximis populi applausibus exceptus, Regnum *Scotiæ*, sub certis tamen legibus, suscepit. *Lambertum* etiam, *Anglicarum* copiarum in *Scotia* ducem, victum gravi prælio, insuper cepit. Nec felicior *Cromvelli* gener *Iretonus* fuit, qui ex *Hibernia* in *Scotiam* trajicere cum exercitu jussus, victus est & magna cum clade rejectus. Trepidatum est valde eo tempore *Londini*, quare *Cromvellus*, ut Reipublicæ suæ consuleret, ipse cum exercitu in *Scotiam* tetendit, & aggredientem se cum *Scotis Leslium* maxima clade affecit. Nihilominus tamen *Carolus*, anno 1651. a. d. 3. Eidus *Januarias* Rex *Scotiæ* coronatus, cum exercitu in *Angliam* penetravit, ut sibi illos jungeret, qui in ea ab suis partibus stabant. Sed *Cromvellus*

A. 1649. Christi ad 1672. *vellus*, citato gradu eum secutus, ad *Vigorniam* ingentem ejus exercitui cladem inflixit, adeo ut ipse Rex, de rebus suis desperans, mentito habitu fugerit, & in *Galliam* trajecerit. *Cromvello* facile tum fuit, fugato *Carolo* reliquias belli sopire, quo peracto, parta ingenti gloria, *Londinum* est reversus. Quo pacto tyrannidem sibi istic confirmaverit, & exercitui summam potestatem asseruerit, videbimus postea.

Sedvictus aufugit.

CAPUT III.

De rebus toto orbe gestis ab anno 1649. *ad annum* 1672.

Exsecutio pacis.

SAncita quidem superiore anno pax *Germanica*, sed in exsequendis ejus conditionibus valde laborabatur. Restituendæ erant *Protestantibus* multæ Ecclesiæ, earumque reditus; sed Monachi omni modo tergiversabantur, & infinitos quærebant prætextus, ut restitutionem eluderent. Accedebat Papa, qui, sicuti superiore jam anno pacem pronunciarat irritam, ita nunc Principes *Pontificios* per Sacerdotes suos ab ejus exsecutione omnibus machinationibus deterrebat. Indictus erat constituendis rebus conventus Procerum seu Legatorum *Noribergam*, ubi altercationibus & litibus continuis eò fere deventum, ut arma jam posita tantum non resumpta fuerint. Sed enituit ibi *Caroli Gustavi Bipontini*, qui *Suecorum* res curabat, summa prudentia & moderatio, qui his artibus etiam perfecit, ut, ringentibus licet Monachis, anno hoc 1649. & sequenti omnia redacta fuerint in tranquillum. *Bipontinus* laborum hunc tulit fructum, ut, annitente ipsa Regina *Sueciæ*, *Christina*, post mortem ejus successio ipsi in Concilio Procerum decerneretur, licet haud pauci etiam essent, qui rem differri cuperent.

Bipontinus successor Christinæ decretus.

In

In *Polonia* hoc & ſequenti anno multum tumultuabantur *Coſacci*, *Polonorum* injuriis vexati, ſed poſt aliquot clades utrinque illatas anno 1651. pacem ſibi ſatis honeſtam & utilem confecerunt, quæ tamen ſtabilis & perpetua nondum fuit. A. 1649. Chriſti ad 1672. *Coſaccorum tumultus.*

Bellum interim *Veneti* & *Turci* ſumma cum alacritate utrinque continuabant. Memorabilis fuit ea clades, quam claſſis *Veneta* hoc anno *Turcis* intulit. Inſederat illa jamdudum *Helleſponti* fauces, ne *Turcorum* claſſi in *Mediterraneum* mare pateret aditus, quæ tamen ſubito, cuſtodias *Venetorum* latens, in portum *Foggianum* prope *Smyrnam* penetravit. Secuta illico eſt *Veneta*, & *Turcicam* ingenti clade in ipſo portu affecit, quamplurimis navibus captis aut combuſtis. *Bellum Turcicum.*

Gallia a civilibus motibus liberari nondum potuit. Gravis erat pleriſque *Mazarinius*, cujus potentiam Principes, imo & Parlamentum, ægerrime ferebant. Eruperunt illæ lites anno 1649. primum inter Regem & Parlamentum, quæ tamen mox compoſitæ ſunt, ſed perduravit Procerum odium adverſus *Mazarinium*, cujus potentia indies fere augebatur. Nec latuit ea res *Cardinalem*, qui proin præveniri conſultius ſibi ducebat. Eum igitur in finem anno 1650. tres Principes, a quibus maxime ſibi metuebat, *Condæum*, *Contium*, & *Longavillæum*, in carcerem compegit. *Turennius*, ne eandem ſortem ſubiret, fuga ſibi maluit conſulere, & ad *Hiſpanos* ſe recipere; qui hanc occaſionem haud negligendam rati ſumma vi bellum tunc contra *Gallos* urſerunt, & ita multas urbes iis ademerunt, aliquam tamen cladem ad *Rethelium Campaniæ Gallicæ* urbem paſſi. *Turba Gallica.*

Batavi per idem tempus, pacem ab externis hoſtibus nacti, domi ſtatim collidi cœperunt. Cupiebant Reipublicæ Proceres cives ſuos gra- *Turba Batavica.*

A 1649. Christi ad 1672. graviſſimis tributorum oneribus levari, ut ita reſpirarent aliquantulum & pacis fructum perciperent. Volebant itaque partem militum ſacramento ſolvi & dimitti. Sed *Arauſiacus* Princeps, *Bataviæ*, & proximarum civitatum gubernator, omni modo obſtabat, adeo ut reſiſtentes ſibi pertinacius Proceres quoſdam in carcerem rapuerit, atque adeo *Amſtelodamenſes* armis in ſententiam ſuam cogere meditaretur. Verum, detecta re, Senatus ampliſſimæ iſtius urbis illum cum ſuis militibus excluſit. Ea res tanto eum mœrore perculit, ut haud diu poſt, contracto morbo, obierit, relicta uxore gravida, quæ paulo poſt peperit *Henricum Guillelmum*, qui quum adoleviſſet, in paterna ſucceſſit munera, ſed & *Angliæ* regnum inſuper accepit, ultimus tamen ſuæ gentis futurus.

Mazarinius Galliis exulare juſſus. Turbatum adhuc in *Gallia*, ubi inviſam Proceribus *Mazarinii* ambitionem & arrogantiam Parlamentum etiam retundere hoc tempore decrevit. Itaque Principes, quos carceri mancipatos vidimus, ſub initium anni 1651. decreto ſuo in libertatem reſtituit, *Mazarinium* e contrario, ut turbarum omnium auctorem unicum, regno intra 15. dies excedere juſſit, cui etiam mandato ille paruit. *Sed mox revocatur* Sed *Condæus*, ſuſpecta habens omnia, in *Aquitaniam* ſeceſſit, ibique, conciliatis ſibi civium animis, arma in defenſionem ſui paravit. Nec falſus *Condæus* fuit. *Mazarinius* namque, inſtigante Regis Matre, ſub finem anni hujus revocatus eſt à Rege, &, quanquam *Condæus* & Parlamentum armata manu *Mazarinii* exſilium poſtularent, hic tamen, regio favore & armis nixus, facile ſe contra hoſtes tuebatur, adeo ut *Condæus*, impar viribus, anno 1654. relicta *Gallia*, ad *Hiſpanos* tranſire debuerit. Hi interim ſolerter his turbis in rem ſuam utebantur, & *Barcinonem*, *Dunkerkam*, aliaque oppida tunc receperunt.

Exarſit

Exarsit per idem tempus gravissimum *Anglos* inter & *Batavos* bellum. Potiebatur jam rerum in *Anglia Cromvellus*, qui felici armorum successu adversus *Carolum* II. in id fastigium adscenderat, ut etiam Parlamento potentia ejus evaderet suspecta, & coërcenda judicaretur. Sed is advolans cum exercitu istas deliberationes in herba oppressit, & exercitus ipsius jussu, cui supremam potestatem vindicabat, Parlamentum illud dissolvit. Tum vero, instituto, quod Remp. curaret, Consilio status, ut vocant, ipse pro lubitu omnia agebat. *Batavis* autem lites de halecum piscatu movit, & vel maxime indignabatur, quod liberos *Caroli* I. terris suis non exigerent. Accidit insuper forte fortuna anno 1652. ut naves quædam *Batavorum* *Anglicis* obviæ vela sua, ut antea factum, submittere nollent; novam esse Remp. *Anglorum* præfati, quæ istum honorem ab antiquiore jam *Batavorum* Rep. postulare non deberet. Hinc rixæ & pugna: & in ita res in apertum erupit bellum. Duravit id per aliquot annos, mutuis cladibus gestum. Magis tamen *Anglis* fortuna favit, quæ res *Cromvelli* gloriam adeo apud eos auxit, ut Regiam illi dignitatem offerrent, quam reipsa tamen jam obtinebat. Sed recusavit illam constantissime, nisi quod sub finem anni 1653. titulum *Protectoris trium regnorum* recepit. Tandem mense *Aprili* anni 1654. pax inter utramque gentem est restituta, *Anglis* tamen quàm *Batavis* utilior. Eodem anno *Carolus* II. denuo paternum regnum affectavit, sed *Cromvellus*, detecta conjuratione, ejus conatum elusit, in conjuratos autem acriter animadvertit.[1]

A. 1649. Christi ad 1672.

Bellum Anglos inter & Batavos.

Ejus caussa

Cessabant jam civiles in *Gallia* motus, *Condæo*, qui Majestatis idcirco reus est declaratus, apud *Hispanos* agente, & Parlamento non amplius Regi resistere auso. Itaque *Ludovicus* XIV. arma tunc in hostes convertit, & an-

Pax Anglorum cum Batavis.

A 1649. Christi ad 1672. no 1654. *Hispanos* magna cum clade ab *Atrebati* obsidione rejecit. Ipse *Remis* coronatus est & inunctus anno ætatis 17. Eodem tempore *Veneti* de *Turcis* retulerunt, *Delphinii*, Civis sui & Senatoris nobilissimi, ductu, egregiam navali bello victoriam. Quin etiam in *Creta* & *Dalmatia* illorum vires novis subinde cladibus attriverunt.

Christina regno Sueciæ se abdicat. Ceterum memorabile hoc ipso anno in *Suecia* facinus accidit. Regnabat ibi *Christina*, *Gustavi Adolphi* filia, quæ in ipso ætatis flore a. d. 8. Eidus *Junias* in publico Procerum concilio regno sese ultro abdicavit, illudque in *Succedit Carolus Gustavus.* amitinum suum *Carolum Gustavum*, cui jam antea successio suffragiis Procerum erat decreta, transtulit, qui etiam sequenti die Rex publice est renuntiatus. Ipsa, certos si reditus annuos pacta, regno ac tota mox *Suecia* *Eadem Romana sacra amplectitur.* cessit, & *Oeniponte* anno 1655. ejuratis Protestantium sacris, quæ tamen asserturus pater ejus, ne sanguinem quidem suum effundere recusaverat, *Romanas* cerimonias est amplexa. Quoque magis se Pontifici mancipatam *Bellum Sueco-Polonicum.* exinde declararet, nomen suum mutavit vel auxit potius, & in posterum *Christina Maria Alexandra* vocari voluit; *Maria* quidem ab Diva *Lauretana*, cui sceptrum suum & coronam consecravit; *Alexandra* vero ex nomine Papæ *Alexandri* VII. qui hoc ipso anno in locum *Innocentii* X. sublectus fuerat. Interim novus *Sueciæ* Rex haud diu in otio egit. Fuerant ab longo jam tempore inter *Polonos* & *Suecos* simultates, quæ, cum vix annum regnasset unum, in bellum eruperunt. Neque tamen *Poloni* illud tunc agitabant, satis quippe contra *Moscos* occupati. Sed *Sueci* commodum exsequendis rebus suis hoc tempus rati, nec opinanti *Poloniæ* supervenerunt, eamque, cæsis ubique hostibus, totam ferme subjugarunt, adeo ut pleræque regiones, quum etiam

etiam *Cosacci* ad partes *Suecorum* transissent, submittere se debuerint. Quin etiam *Fredericus Guillelmus Brandenburgicus* Elector, sequenti anno (1656.) arma sua *Suecicis* junxit, quando ad *Varsaviam* ardore tanto & pertinacia pugnatum est, ut tertio demum die vix tandem *Sueci* victoria fuerint potiti. A. 1649. Christi ad 1672.

Nec segnius bellum contra *Hispanos* urgebat *Ludovicus* XIV. qui ipse in castris cum matre præsens anno 1655. *Landrecium* & multa alia *Belgicæ* oppida subjugavit, mari etiam haud procul *Barcinone* victor. Verum hanc jacturam duplici victoria anno 1656. in *Belgica* pensarunt *Condæus* & *Johannes Austriacus*, *Philippi* IV. nothus, qui ab hoc tempore *Belgicæ* gubernator est renunciatus. Segniter interim bellum adversus *Lusitanos* gerebatur, quorum Rex *Johannes* IV. hoc ipso anno mense *Novembri* vivere desiit, cum se regnumque suum per 17. circiter annos ab *Hispanorum* armis defendisset. Successit ipsi filius *Alphonsus* VI. sed quia per ætatem (vix enim annum ætatis 13. egressus erat) rebus gerendis nondum erat idoneus, ideo mater ejus interim regni negotia administravit. *Moritur Iohannes IV. Rex Lusitaniæ cui succedit Alphonsus VI.*

Ceterum secundissimi *Suecorum* in *Polonia* successus *Ragotzium* quoque, *Transsilvaniæ* Principem, in partes pertraxerunt. Actum jam videbatur de *Polonia*, nisi commodum Rex *Daniæ*, cui suspecta erat tanta novi & vicini Regis felicitas bellum illi intulisset, & *Bremensem* invasisset Ducatum. Ita *Carolus Gustavus*, relictis in *Borussia* sub fratre suo exiguis copiis, ad propria tuenda accurrere debuit, quod etiam haud cunctanter exsecutus est, pulsis ex *Bremensi* agro *Danis*, & *Holsatiæ* magna parte occupata. Quin cum *Balticum* mare frigoribus jaceret constrictum, suo cum exercitu illud transiit, & *Danici* regni caput *Hafniam* obsidione cinxit. Itaque coactus *Daniæ* Rex cum *Suecis* incunte anno 1658. *Rotschildi* pacem facere, eis- *Danus Suecis bellum infert.*

que

A. 1649. Christi ad 1672. que varias concedere regiones. Sed haud diuturna pax fuit. Caussatus quippe *Carolus Gustavus*, haud stari pactis à *Dano*, bellum mense *Augusto* ejusdem anni repetiit, & *Hafniam* sub initium sequentis denuo obsedit. Verum non cessit illi ex sententia hoc bellum, *Batavis* cum classe in auxilium *Danorum* accurrentibus. Ita factum, ut postquam sæpius cum clade ab oppugnatione urbis esset rejectus, & mari etiam à *Batavis* victus, obsidionem solvere debuerit. Nec diu post in *Fionia* quoque gravem accepit cladem, amisso insuper *Neoburgo*, munito ejus insulæ oppido, quò se victi receperant. Ea res tanta consternatione *Caroli Gustavi* affecit animum, cum præsertim etiam *Cæsar* & *Brandenburgicus* se *Dano* jam junxissent, ut, febri correptus, a. d. 6. Kalendas *Martias Gothenburgi* obierit, regni 6. vitæ 38. anno, succedente filio *Carolo* XI. sed adhuc minorenni. Pax tamen paulo post est composita, qua *Sueci* pleraque *Rothschildi* nuper sibi concessa retinuerunt, cum paucos ante dies iidem cum *Polonis* quoque in *Olivensi* cœnobio pacem sanxissent, quâ redditis, quæ in *Polonia* aut *Borussia* tenebant, vicissim impetrarunt, ut *Poloni* omni suo juri in *Sueciam* & *Livoniam* renunciarent. Ceterum *Daniæ* Rex infelicis hujus belli felicissimum habuit eventum & effectum. Cum enim cives suos variis artibus & alacritate mira in defendenda urbe sibi conciliasset, hi vicissim cum Proceribus regni litigantes, coëgerunt eos, ut regnum *Daniæ* hereditarium decernerent, adeo ut deficiente mascula prole etiam ad feminas devenire illud posset, quin imo, ut Regi absolutissimam nullisque legibus adstrictam potestatem conferrent. *Fredericus* quoque *Guillelmus* Elector *Brandenburgicus* à *Polonis* tunc solutus est nexu Feudi, quo ipsis ratione *Borussiæ* erat obstrictus, quia, relictis *Suecis*,

Pax Rothschildi facta.

Mors Caroli Gustavi; succeßit. Carolus XI.

Polo-

Polonorum armis sua junxerat, atque ita in causa quodammodo fuerat, ut *Poloni* eo honestiorem à *Suecis* pacem impetraverint. A 1649. Christi ad 1672.

In *Germania* mortalitatis fatum subiit Imperator *Ferdinandus* III. a. d. 4. Nonas *Aprilis*, anno 1657. imperii 21. ætatis 49. Quia filium suum natu majorem, quem successorem sibi curaverat designari, vivus jam extulerat, Imperium per 15. menses vacavit, post quod tempus, habitis Comitiis, a. d. 8. Eidus *Julias*, electus est Imperator, alter filius *Ferdinandi* III. *Leopoldus* I. & paulo post solenniter inauguratus. *Ferdinandus III. obit; succedente Leopoldo.*

Hoc eodem anno *Cromvellus*, qui jam pridem *Hispanis* erat infensus, cum *Gallis* contra eos fœdus pepigit & bellum paravit, quod sequenti anno magnis utrinque animis est gestum, capta conjunctis viribus *Dunkerka*, cui adjecerunt *Galli Ipram*, *Gravelingam*, & varia alia oppida, cæsis etiam aliquoties *Hispanis*. Hi ergo, tantis se viribus quum impares esse cernerent, de pace serio cogitabant, quæ etiam cum *Gallo* in *Pyrenæis* montibus tandem coiit sub finem anni 1659. novaque affinitate insuper est confirmata, quâ *Ludovicus* XIV. matrimonio sibi junxit filiam *Philippi* IV. *Mariam Theresiam*. Nec *Anglia* huic paci multum intercedere poterat, intestinis Reip. suæ turbis interim satis vexata. *Cromvellus* namque, Reip. *Anglicanæ* Protector, parta ingenti gloria & potentia, qualem inter *Anglos* vix unquam Rex quispiam habuit, & cum maxime in summo ejus apice constitutus, a. d. 3. Eidus *Septembris* anni 1658. diem obierat supremum. Successorem ille in eadem dignitate habuit filium suum *Richardum Cromvellum*, sed qui ne per annum quidem eam tueri potuit. Primum enim *Fleedvoodus* ab exercitu in ejus locum summus copiarum dux est constitutus; dein Parlamentum quoque eo ipsum adegit, *Pax Pyrenæa.* *Cromvellus obit.*

ut

A. 1649. Christi ad 1679. *Turbæ hinc ortæ.* ut titulo *Protectoris* & regimine *Angliæ* se abdicaret, ejusque fratrem porro ex *Hibernia*, quam gubernabat, revocavit. Laborabat ita quietem sibi asserere *Anglia*, solidam tamen eam acquirere non potuit. Miles enim dominabatur etiamnum, cujus jussu Parlamentum est dissolutum, suffecto in ejus locum *Consilio status*, ut vocant, quod interim Remp. administraret. Ceterum cum omnia sic in incerto fluctuarent, coiit magna hominum multitudo, quæ pro restitutione *Caroli* II. arma cepit. Sed hic levis tantum conatus fuit. Verum anno sequenti (1660.) *Monkius*, *Scoticarum* copiarum dux, & assecla olim *Cromvelli*, cum exercitu suo *Londinum* venit, præsidio, ut ajebat, futurus novo & liberrimo Parlamento. Sed id jam congregatum coëgit postea decreto suo Reipublicæ formam abolere, regni restituere, imo *Carolum* II. Regem *Carolus II. ad regnum revocatur.* renunciare, & legatos mittere, qui eum reducerent. Missi illi *Carolum Bredæ* invenerunt, eique mandata sua exposuerunt. Hic vero mox in *Angliam* trajecit, paternum regnum aditurus, *Batavis*que, magno cum honore eum deducentibus, amicitiam suam & favorem prolixe promisit quidem, sed promissis non diu stetit. In *Angliam* ut appulit, magnifice ubique exceptus & in regnum solenniter immissus est. Assertores autem contrariæ partis, & maxime ii, qui *Caroli* I. judicio præfuerant, magno numero mox ad supplicium rapti, adeo ut ne à mortuis quidem ultio abstinuerit, *Cromvello*, ejusque genero *Iretono*, item *Bradshavo*, dicti judicii quondam præside, ex sepulchro suo protractis & sub cruce sepultis, capitibus insuper palo infixis. Interim novus *Bellum Lusitanicum.* Rex inducias cum *Hispanis* fecit, qui proin, undique nunc otiosi, adversus *Lusitanos* omnes suas vires converterunt, cum antea contra eos satis languide per aliquot annos bellassent.

Lusi-

Lusitani tamen primi movere se cœperunt, *Pacem Augustam*, vulgo *Badajox*, obsidentes, sed à qua urbe satis magna cum clade per *Hispanos* fuerunt depulsi. At hi è contrario, cum *Elvam* obsidione premerent, prælio victi cessere, multis suorum desideratis. Rependerunt tamen hoc damnum *Lusitanis* anno 1659. cæsis eorum amplius 4000. multisque captis, atque ita bellum satis feliciter etiam sequenti anno continuarunt. Itaque *Lusitani*, ut *Batavos*, cum quibus ab aliquo jam tempore de possessionibus *Indicis* certaverant, amolirentur, pacem cum iis fecere. Sed vel sic, quum anno 1662. duplici exercitu *Hispani* eos invasissent, & quamplurimas ipsis urbes ademissent, actum de *Lusitanis* videbatur, nisi ipsis *Schombergius* contigisset, qui fortitudine & prudentia sua rem restituit, & anno 1663. nobilissimam de *Hispanis* victoriam reportavit, adeo ut hi *Eboram* urbem, quam paulo ante ceperant, relinquere iterum debuerint. Ceterum respirandi mox moram nacti sunt, tanto æstu & fervore solis sequenti anno terrarum orbem amburente, ut vix quisquam eum perferre valuerit.

A 1649. Christi ad 1672.

Schombergius res Lusitanorum restituit.

Europa quidem maximam partem pace gaudebat, sed quo minus illud gaudium solidum esset, *Turci* obstiterunt. Bello, nuperrime in *Polonia* gesto, *Ragotzius*, *Transilvaniæ* Princeps, sese immiscuerat, & cum *Carolo Gustavo* arma junxerat. Verum hoc in *Daniam* abeunte, cæsus à *Polonis* pacem, sed ab his præscriptam, accipere debuit. *Turci* autem indignissime illud *Ragotzii* factum tulerunt, & *Transilvanos*, qui tum in clientela fere *Turcorum* erant, *Ragotzio* rejecto alium Principem sufficere jusserunt. Hi vero, cum *Turcis* non satisfacerent, bello ab eis petiti sunt anno 1660. in quo mox *Ragotzius* victus occubuit. Substitutus ei per *Turcos Bartschajus*, sed

Turba Transilvanica.

A 1649. Christi ad 1672.

Transilvani Kemynium ei oppoſuerunt. Utrique mox occiſo datus iterum à *Turcis* ſucceſſor *Abaſſius*. Imperator tandem his turbis quoque eſt implicitus, & res anno 1663. in apertum erupit bellum, quo *Turci*, fuſis *Cæſarianis*, *Neuhuſelium*, aliaque ceperunt oppida, ſed quorum quædam ſequenti anno ſunt recuperata, victis ſæpius *Turcis* cum alibi, tum præcipue ad *S. Gothardi fanum*, quo prælio ingentem illi acceperunt cladem. Sic factum, ut paucos poſt dies induciæ in 20. annos fuerint compoſitæ indignantibus valde *Hungaris*, quia tam felici armorum ſucceſſu *Neuhuſelium* tamen iſtis pactis *Turco* relinquebatur.

Pugna ad S. Gothardi fanum.

Mors Mazarinii.

In *Gallia* anno 1661. fatis & invidiæ tandem ceſſit Cardinalis *Mazarinius*, ipſo Eiduum *Martiarum* die denatus. Ex eo tempore regni curam, quod hactenus Cardinalis iſte adminiſtraverat, ipſe ſuſcepit *Ludovicus* XIV. Hunc autem ſequenti anno graviſſime offendit Papa, violata *Crequii* legati *Gallici*, dignitate, qui idcirca *Roma* diſceſſit, & ad Regem ſuum rediit. Ille vero, ut ulciſceretur iſtam injuriam, *Avenionenſem* urbem & Comitatum invaſit & Papæ ademit. Imo, quo magis ei ægre faceret, tutelam *Parmenſis* Ducis ſuſcepit, qui *Caſtrenſem* Ducatum repetebat, quem ille ſibi dudum vindicaverat. Sed anno 1664. coactus fuit Papa legatum in *Galliam* mittere, qui ſuo nomine injuriam illatam ſubmiſſiſſimis precibus deprecaretur. Sic pax reſtituta eſt, redditaque Pontifici *Avenio*, ſed qui è contrario promittere debuit reſtituturum ſe *Parmenſi Caſtri* Ducatum, quod tamen nunquam præſtitit.

Turba Galli cum Papa.

Bellum Batavorum cum Monaſterienſi.

Nec *Batavis* ſolida pax erat per idem tempus, turbante eos Epiſcopo *Monaſterienſi*, *Bernardo Chriſtophoro Galenio*, inquietiſſimi ingenii homine. *Borkeloam* is repetebat à *Batavis*,

vis, &, qui sub eorum tutela eam tenebant, Comitibus de *Styrum*, cumque verbis nihil proficeret, anno 1665. vim & arma iis intentabat. Et profecto magnum proprio jumento malum arcessivisset sibi importunus Sacerdos, nisi eodem tempore *Angliæ* Rex *Batavos* adortus fuisset. Itaque audaciam ejus dignis modis retundere haud ita facile potuerunt. Sequenti tamen anno metuere sibi cœpit, &, pace facta, omnia, quæ rapuerat, reddidit. Ceterum, ut dixi, simultates, quæ doloso cineri suppositæ, quieverant hactenus utcunque anno 1665. in apertam belli inter *Carolum* II. & *Batavos* flammam eruperant. Mox etiam pugnatum est, ex quo prælio *Angli*, duce Regis fratre *Jacobo*, qui postea Rex evasit, superiores discessere. Sed paulo post, classem *Batavorum* ex *India* redeuntem in nobilissimo *Norvegiæ* portu *Bergensi* invadentes, magna cum clade repulsi sunt. Quin etiam accessit gravissima, sed manu Dei inflicta, clades, pestilentia, quæ brevi spatio ad 100000. hominum in *Anglia* abripuit. Hoc tamen non obstante, bellum sequenti anno acriter repetitum est, & mense *Junio* per quatriduum magnis animis viribusque concursum, sed ingenti *Anglorum* cum damno. Unde audaciores facti jam *Batavi* anno, qui sequebatur, (1667.) duce fortissimo illo *Ruterio*, in ipsa regni *Anglici* viscera per *Tamesin* fluvium penetrarunt, &, incensis quamplurimis navibus, incredibile damnum hostibus intulerunt. Id vero urbem *Londinensem*, atque adeo totum regnum, tanto terrore perculit, ut Rex cum illis pacem facere fuerit coactus, quæ, conciliantibus *Suecis*, brevi post *Bredæ* sancita fuit. Memorabile est incendium, quod durante bello, anno 1666. *Londinum* corripuit, quo ad tredecim ædificiorum millia absumpta traduntur. Sed ea urbs sequenti tempore ex cineribus suis

A. 1649. Christi ad 1672.

Et Anglis.

Varia prælia.

Pax Bredæ restituta.

A. 1649. Christi ad 1672. multo, quam fuerat ante, pulchrior & nitidior resurrexit.

Hispani anno 1665. cum *Lusitanis* bellum etiamnum gerebant, sed haud satis favente fortuna. Licet enim *Lusitani* agros rapinis & incendiis exhausissent, duas tamen & gravissimas mox clades ad *Villam Vitiosam*, quam obsidebant, acceperunt. Mortuus præterea est a. d. 17. Kalendas *Octobres* ipse Rex *Hispaniæ*, *Philippus* IV. vitæ circiter 60. regni 45. anno, successorem relinquens filium vix quadrimum, *Carolum* II. cujus sororem *Margaretham Theresiam* anno sequenti (1666.) matrimonio sibi junxit *Leopoldus* Imperator. Ceterum novo Regi bellica fortuna neutiquam arrisit, *Lusitanis Hispaniam* hoc ipso & sequenti anno ferro flammaque miserandum in modum devastantibus. Accessit & aliud malum. *Ludovicus* XIV. uxoris nomine post excessum *Philippi Belgicas* regiones sibi, contra, quam solennissime juraverat, postulabat dedi; quod quum recusarent *Hispani*, vi eas subjicere sibi statuit. Itaque anno 1667. ingentes in *Flandriam* copias misit, & imparatis quippe ad resistendum *Hispanis*, quamplurimas occupavit urbes. Dein, sub initium sequentis, totum etiam *Burgundiæ* Comitatum in suam potestatem redegit. Quocirca Regina *Hispaniæ*, quæ impuberis filii nomine regnum gubernabat, pacem tandem cum *Lusitanis* fecit mense *Februario* anni 1668. & jure suo in eos cessit. Paulo post etiam cum *Gallis*, quibus *Hispani* pleraque, quæ in *Flandria* occuparant, reliquere, *Burgundicum* tamen Comitatum receperunt. Ferociores futuri haud dubie *Galli* fuissent, nisi *Angli*, *Sueci*, & *Batavi* ad defendendam communibus viribus *Belgicam* fœdus iniissent, quod sub nomine *Triplicis Fœderis* est notissimum. Scilicet prævidebant facile *Batavi*, *Ulyssis* se sortem subituros, ut, subacta, quæ *Hispanis*

Mors Philippi IV.

Ludovicus XIV. Belgicam invadit.

Pacem Hispani faciunt cum Lusitanis & Gallis.

Hispanis paret, *Belgica*, ipsi devorarentur extremi. Itaque mature ambitioni *Gallicæ* occurrendum censebant, quo salva sibi constaret tantis sumptibus & sanguine parta libertas. Sed quam ægre id tulerit, & alta reposuerit mente, *Ludovicus* XIV. videbimus postea. A. 1649: Christi ad 1672. *Triplex Fœdus.*

At *Romana* sedes mortibus Paparum per idem tempus mutatam subinde vidit aulam. Anno enim 1667. Pontificatus 12. mortuus *Alexander* VII. successorem habuit *Clementem* IX. sed qui vix per biennium sedem obtinuit. Mortuo suffectus est anno 1670. sed decessore diuturnior futurus, *Clemens* X. Annus autem 1668. abdicatione duorum Regum, *Lusitaniæ*, & *Poloniæ*, insignis est. Iste erat *Alphonsus* VI. qui regno gerendo inidoneus plane, à Proceribus Monasterio primùm est inclusus, deinde vero, ne turbulenti homines eum inde eriperent, & in regnum restituere conarentur, in *Flandricarum*, ut vocant, Insularum præcipuam, quæ *Tertiaria* dicitur, deportatus. Regnum simul & uxor ejus data sunt *Alphonsi* fratri *Petro*, qui tamen, dum vixit ille, non *Regem* se, sed *Regentem Portugalliæ* Principem dici voluit. Rex *Poloniæ* erat *Johannes Casimirus*, ex *Suecorum* stirpe ultimus, qui, cum intestinis turbis nec finem nec modum aliquem se Rege futurum cerneret, regno se abdicare maluit, quàm cum istis diutius confictari. Electus est in ejus locum anno 1669. *Michaël Visniovicius*, à *Koributo*, *Jagellonis* quondam fratre oriundus, qui & ipse vexatum multis turbis regnum deinceps tenuit. *Johannes Casimirus* vero, relicta penitus *Polonia*, in *Galliam* habitatum concessit, ubi anno 1672. in Monasterio *S. Germani* vitam finivit. *Alphonsus VI. regno exuitur.* *Johannes Casimirus ipse regno se abdicat.*

Hoc ipso anno (1669.) *Turci* post operosissimam multorum annorum obsidionem tandem urbe *Candia* in *Creta* potiti sunt, *Venetis* adempta, quo perpetrato pax confestim inter *Turci Candia potiuntur.*

A 1649. Christi ad 1672.

utrosque facta est, relicta *Turcis* maxima istius insulæ parte.

Sequenti (1670) a. d. 5. Eidus *Februarias* obiit *Daniæ* Rex *Fredericus* III. cum annos regnasset 22. vixisset 61. adjunxisset etiam ante triennium regno *Oldenburgensem* & *Delmenhorstanum* Comitatum, qui jure hæreditatis post mortem ultimi Comitum *Antonii Guntheri* ad eum reciderat. Successorem habuit filium *Christianum* V.

Fredericus III. obit eique succedit Christianus V.

CAPUT IV.

De rebus toto orbe gestis ab anno 1672. *usque ad annum* 1688.

DEvenimus ita ad tempora, quibus universa ferme *Europa* bellis continuis cœpit permisceri. Ægerrime, ut vidimus, ferebat Rex *Galliæ*, ambitioni suæ repagula *Triplicis* istius *Fœderis* esse objecta, atque idcirco non prius quievit, quàm nexum eum dissolvisset Omnes imprimis intendit vires, ut *Angliæ* Regem à *Batavorum* societate averteret, quod & feliciter ei cessit. Tum vero ut hos majore cum vi jam adoriretur, in partes suas pertraxit non modo illum Regem, sed & Præsules *Coloniensem* æque ac *Monasteriensem*, Facem & Turbonem sui seculi. His sociis, & innumerabilibus penè copiis, instructus, bellum intulit *Batavis*, tantum non exitiale futurum. Primam ejus vim varia ad *Rhenum* oppida *Germanico* in solo sensere, *Batavorum* præsidiis munita, quæ ineunte *Junio* cœpta invadi, momento capta sunt. Inde in ipsam Rempublicam arma convertit. Longum foret, urbes occupatas enumerare, nec enim stetit damnum in paucis, universæ imo regiones subigebantur. Vix fidem apud posteros inveniet, sesquimensis spatio *Cliviam*, *Goldriam*, *Transisalaniam*, *Ultrajectum*,

Galli Anglique bellum Batavis inferunt.

Hi pleraque amittunt.

jectum, magno munitarum urbium numero refertas partem denique *Groningani* & *Hollandici* agri in potestatem hostium concessisse. Jamque trepidabat ipsum Reipublicæ caput *Amstelodamum*, sub cujus fere mœnia devenerant, cum immissæ agris aquæ progressus hostiles stiterunt. Unicum rebus trepidis solamen fuit parta de *Gallorum* & *Anglorum* classibus nobilis victoria a. d. 7. Eidus *Junias*, ductu fortissimi *Ruterii*. Ceterum haud parum *Hollandia* & ipsa ab interitu abfuit. Plebs siquidem, tanto hostium successu consternata, culpam rei malè gestæ Magistratibus imputabat. Hinc furere ubique cœpit, & tumultibus omnia permiscere, adeo ut haud exigua hosti data fuerit occasio, istis turbis in rem suam abutendi & totam pene evertendi Rempublicam. Tandem ergo Magistratus *Arausiacum* Principem, bellicæ rei jam præfectum, etiam, sed abrogata prius lege, qua id prohibebantur, Gubernatorem Reip. constituerunt, qui etiam mox, suscepta provincia, minus faventes sibi, aut plebi invisos, Proceres loco & dignitate movit. Sed vero necdum vel sic satiatus fuit plebis furor: victima publicæ tranquillitati, an invidiæ, debebatur illustrissimum par fratrum, *Cornelius* & *Johannes Vittii*, qui a. d. 20. *Augusti* diris modis *Hagæ* sunt obtruncati. Interim hostis ex propinquo imminebat, quem tamen repelli posse & vinci, primus docuit fortissimus *Rabenhauptius*. Curæ ejus & fidei concredita erat urbs *Groningana*, quam omnibus viribus suscepit defendendam. Itaque cum reliqua *Groningani* agri loca jam essent occupata, ab Episcopo *Monasteriensi* obsessus est summa opum vi. Sed cum hostes prohibere nullo modo possent, quin subinde & milites & commeatus obsessis submitterentur, post sex circiter hebdomadarum obsidionem irritam, turpiter eam coacti sunt relinquere. Nec ur-

A. 1672. Christi ad 1688.

Arausiacus Gubernator Reip. Batavicæ factus.

Vittii occisi.

Groningana obsidio.

 bem

A. 1672. Christi ad 1688.

Covordia recepta.

bem eam defendisse contentus *Rabenhauptius*, sub finem anni novas meditabatur palmas, quas & feliciter retulit, recepta per subitam impressionem *Covordia*, arce in mediis paludibus sita, quæ ideo inexpugnabilis ferme olim fuit habita.

Exinde mutari quodammodo rerum facies cœpit. *Hispani* bellum quidem nondum gerebant cum *Gallo*, satis tamen, quo ista vergerent, perspicientes, militaribus mox copiis præsto fuerunt *Batavis*. Imperator etiam & *Brandenburgicus* Elector justum in *Germania* exercitum colligebant, quo etsi nihil magnæ rei præstiterint, distraxerunt tamen *Gallicas* vires, profecto contra eos ex *Belgica* cum parte copiarum *Turennio*. Per idem tempus de pace cœptum est agi, cui componendæ arbitros se offerebant *Sueci*; legati etiam sub initium sequentis anni *Coloniam* utrinque missi. Sed irritus iste conatus fuit, discedentibus tandem ob captum a *Cæsarianis Furstenbergium* legatis anno 1674.

Obsidio Trajecti ad Mosam.

Interim belli vis à *Batavis* aliquantulum aversa fuit. Scilicet intactum reliquerant *Galli Trajectum ad Mosam*, urbem, ut munitissimam, ita quoque instructissimam, quæ valde lacessebat & turbabat istic res *Gallicas*. Dignam itaque judicavit *Ludovicus* XIV. quam suo ipse ductu obsideret. Cœpta oppugnari ea urbs ineunte *Junio* 1673. acerrimos hostium insultus fortissime sustinuit, sed sub initium *Julii* debuit se, honestissimis tamen conditionibus, dedere. Æquior *Batavis Neptunus* denuo fuit.

Batavi ost:s mari vincunt.

Occupaverant mare amplissimæ classes, hinc *Batava*, inde conjuncta cum *Gallis Anglica*, quæ a. d. 7. Eidus *Junias* acerrimo prælio decertarunt, cujus victoriam ancipitem fuisse liquet, quia utraque pars sibi eam vindicavit, quod tamen potiori jure fecerunt *Batavi*. Sed mox collisis iterum a. d. 18. Kalendas *Sextiles* classibus, *Batavi*, sine controversia tum quidem pulchram sibi victoriam pepererunt.

Nec

Nec mora; reparant claſſem valde laceram *Angli*, immittunt in mare, confligunt denuo a. d. 13. Kalendas *Septembris*, ſed & denuo victi diſceſſerunt. Ita cœpit in melius mutari res *Batava* magnis paſſibus. At *Gallicus* in *Germania* ſub *Turennio* exercitus, occupata *Alſatia*, *Franconiam* ferro & igne pervaſtavit; quare Imperator, icto cum variis Principibus fœdere, ut hoſtibus reſiſteret, exercitum miſit, ſed qui hoc anno nihildum geſſit, niſi quod eo jam exeunte *Batavis* junctus oppugnationem *Bonnæ* reddiderit expeditiorem. Aderant tum cum ſuis quoque copiis *Hiſpani*, qui per idem tempus & ipſi palam contra *Gallos* arma ſumpſerunt. Nutare inſuper incipiebant Fœderati *Gallorum Anglus* ac *Epiſcopi Germanici*. Itaque metuens copiis ſuis, quæ *Batavicis* incubabant urbibus, cœpit illas ſub finem anni hujus (1673.) relinquere, cum prius rapinis & tributis graviſſimis exhauſiſſet & munimenta quarundam disjeciſſet. Munitiora tamen *Geldriæ* & *Tranſiſalaniæ* loca aduſque anni ſequentis menſem *Aprilem* retinuit.

A. 1672. Chriſti ad 1688.

Obſidio Bonnæ.

Galli Bataviam relinquunt.

Priuſquam progrediamur, reſpicienda eſt *Polonia*, quæ graviſſimis turbis per hæc tempora fuit implicita. Auctores earum præcipui erant Clerici, interque eos Archiepiſcopus *Gneſenſis*, qui urgebat quam maxime, ut Rex ſe & regno abdicaret & uxore, atque hæc novo Regi eligendo nuberet. Id tamen per Nobiles impeditum eſt, & Rex ſe utcunque tuebatur. Nec ab externo hoſte interim quies erat; inſtabant enim grandi cum exercitu *Turci*, qui *Caminicia Podoliæ* occupata, *Poloniam* late populabantur. Quin ob inteſtinos tumultus, anno 1672. pacem cum *Turcis* Rex coactus fuerat facere, ſibi regnoque ſuo inhoneſtiſſimam, quæ & idcirco conſtans minime fuit. Anno ſiquidem ſequenti iterum ad arma eſt itum, & ipſe Rex, luſtrato exercitu, in *Turcos* ducebat,

Turba Polonica.

A. 1672. Christi ad 1688

cebat, sed subito tanta vi morbi est correptus, ut exercitum debuerit relinquere. Haud levis suspicio fuit, datum ei à malevolis venenum, unde morbus originem traxerit, quem brevi mors secuta est, a. d. 4. Eidus *Novembres*, vitæ 33. regni 5. seculi 73. anno. Postridie *Johannes Sobieskius*, summus belli præfectus, cum *Turcis* signa contulit, & de iis nobilissimam reportavit victoriam, quæ ipsi viam dein ad regnum munivit. Namque anno sequenti (1674.) a. d. 3. Kalendas *Junias* in locum *Michaëlis* Rex electus est, regnoque per longum satis tempus summa cum gloria præfuit. Hoc anno autem *Turcos Ukrainam* vastantes repulit, & ex ea regione plane ejecit.

Michaël Poloniæ Rex moritur

Sed ad *Batavos* revertendum est, quorum res quotidie, ut sic dicam, meliorem induebat faciem. *Angliæ* enim Rex, quia ex bello cum illis nil nisi clades sibi & civium suorum odia reportabat, maluit cum iis pacisci, relictis *Gallis*, factaque pax sub initium anni 1674. Secutus hoc exemplum Episcopus *Monasteriensis*, qui cum à *Gallis Bataviam* relinquentibus etiam se destitui videret, metuere sibi cœpit, atq ue ideo lubentissime ad pacis conditiones confugit, quæ mense *Aprili* anni hujus (1674.) coiit, quamque simul amplexus est Archiepiscopus *Coloniensis*. Ita tribus his hostibus liberati *Batavi*, accessione insuper Electoris *Brandenburgici* in fœdus contra *Gallos* confirmati sunt. Scilicet invasione nupera in *Franconiam Galli Brandenburgicorum* ibi degentium terras quoque violaverant. Id ægre ferens Elector suas tum denique cum *Cæsaris* & Imperii copiis conjunxit, præsertim cum hæ jam ad *Sinzhemium* & *Ladenburgum*, utrumque in *Palatinatu* situm, quem ferro & igne cum maxime vastabant hostes, haud satis æquo *Marte* pugnassent. Vel sic tamen à *Brisaci* oppugnatione rejecti *Germani*, ad *Ensishemium* etiam *Alsatiæ*, cedere *Turennio* debuerunt. In *Belgica* vero cum

Pax Batavorum cum Anglis.

Monasteriensi.

Et Coloniensi.

Gallis

Gallis a. d. 3. Eidus *Sextiles* cruentissimum ad *Seneffiam*, *Brabantiæ* vicum, dubio fere *Marte* commissum est prælium, nocte demum interveniente diremptum. *Batavi* inde ad *Graviæ* obsidionem conversi, eam post operosam satis oppugnationem tandem in suam redegerunt ditionem. Sed pensarunt satis hoc damnum *Galli*, subacto *Burgundiæ* Comitatu, & recepta in deditionem *Sicilia*, quæ rebellis contra suum & *Hispanorum* Regem ultro cervices *Gallico* submisit jugo. Erexit etiam haud leviter eorum animos Rex *Sueciæ*. Is se induci ab illis erat passus, ut Electoris *Brandenburgici* terras invaderet, idque jam, sed malis profecto avibus, faciebat. Nam cum sub finem anni hujus (1674.) *Marcam Brandenburgicam* intrasset ejus exercitus, & secure in ea, tanquam victor, ageret, absentibus quippe ad *Rhenum* Electoris copiis, tum vero maximus hic heros haud passus se impune lacessi, nec opinantibus hostibus subito supervenit, eosque anno 1675. mense *Junio* ad *Rattenaviam*, moxque graviori etiam clade ad *Fehrbellinum* victos, præcipites *Marca* sua exegit penitus. Nec sua liberasse contentus, percusso cum *Danis* & *Luneburgicis* fœdere, victis undique instabat. Ipse *Pomeraniam Suecicam* sibi sumebat domandam, inque illa, capta *Volgasto*, victricia circumtulit arma. *Danus Visvariam* cepit, *Luneburgicus* autem cum *Monasteriensi* Episcopo, qui nunc hostis etiam *Galli* sociorumque ejus erat, *Bremensem* Ducatum infestis armis vexabant; Imperator præterea & *Batavi Suecis*, *Gallorum* partes jam dudum sequentibus, bellum quoque denunciarunt. Illi interim simul in *Belgica Limburgum* ceperunt, & victos prius *Germanos* tota pene *Alsatia* ejecerunt; sed reperito mox prælio, victoria penes hosce vicissim stetit, quum fortissimus *Gallorum* dux, *Turennius*, in ipso con-

A. 1672. Christi ad 1688.

Prælium ad Seneffiam.

Sueci à Brandenburgicis victi.

Galli à Germanis victi.

A. 1672. Christi ad 1688.

ﬂictu fuiſſet cæſus. Inde *Auguſta Trevirorum* oppugnata quam dum liberare ſtudet *Crequius*, victus fugatuſque ejus eſt exercitus. Ipſe tamen in urbem perrupit, eam defenſurus, ſed reſiſtere diu non valuit, quin a. d. 15. Kalendas *Octobres* & ſe & illam arbitrio victorum permitteret. Idem fatum ſequenti anno (1676.) ſubiit *Philippi caſtrum*. Sed in *Belgica Hiſpani* & *Batavi Trajectum ad Moſam* ſubigere non potuerunt, diutinam ejus urbis, pace demum recipiendæ, obſidionem ſolvere coacti. Feliciora Fœderatorum arma adverſus *Suecos* fuere. *Brandenburgicus* pleraque *Pomeraniæ* occupavit; *Luneburgici*, ut alia taceam, *Stadam* longa ſatis oppugnatione domuerunt; *Dani* primo *Gothiam* inſulam ſubegere, poſtea, juncta ſibi *Batavorum* claſſe, *Sueciam* aggreſſi, eam idonea ſatis clade profligarunt, quam victoriam plerarumque *Scaniæ* urbium ſecuta eſt deditio. Inde *Decembri* menſe etiam terreſtri, ſed ancipiti ad *Lundam* decertatum eſt prælio. Eodem anno cum *Gallis* in *Mediterraneo* mari conflixit *Batavorum* claſſis, cujus præfectus fortiſſimus ille *Ruterius*, globo tormenti ictus glorioſa iſtic morte occubuit. Sequenti vero anno (1677.) *Galli* arma ſua feliciter ſatis in *Belgica* circumtulerunt, captis *Valentianis*, *Cameraco*, & aliis oppidis. In *Germania* vero *Crequius*, victis hoſtibus, ſub finem anni *Friburgum*, *Briſgoviæ* oppidum, proditione præfecti in poteſtatem redegit. Sed *Rheinfeldam*, quam anno 1678. obſidebat, rejecto licet, qui obſeſſis volebat opem ferre, *Germanico* exercitu, occupare non potuit. At in *Belgica* hoc anno *Gandavum* & *Ipram* ad deditionem adegerunt. *Siciliam* tamen coacti penitus relinquere. Ceterum *Batavi* eodem anno pacem, de qua *Neomagi* agebatur, ſibi cum *Gallis* confecerunt. Priuſquam tamen illa promulgaretur, Princeps *Arauſiacus Gallos*, nihil minus

Dani claſſem Suecorum profligant.

Ruterii mors.

Pax Neomagenſis.

nus cogitantes, ex improviso prope *Montes* *Hannoniæ* adortus vicit, sed, superveniente pacis nuncio posita mox sunt arma. Secuti paulo post *Batavorum* exemplum *Hispani* eam quoque, relicto *Gallis Burgundico* Comitatu & quibusdam *Belgicis* urbibus, acceperunt; *Imperator* item & *Monasteriensis* Episcopus atque *Luneburgici*. Soli ergo restabant *Dani* & *Brandenburgici*, qui bellum hactenus felicissime continuaverant. Anno quippe 1677. Elector *Stetinum*, oppidum vulgo inexpugnabile habitum, ab *Luneburgicis* adjutus, arctissima obsidione cinxit, & post quintum mensem armis suis submittere se coëgit. Per idem tempus *Dani*, depulsis ab *Christianstadii* in *Scania* oppugnatione *Suecis*, irrito & ipsi quidem successu *Malmoam* tentarunt, quin mox prope *Coroniam*, in eadem insula cum *Suecis* ancipiti *Marte* pugnarunt. At in *Norvagia*, fusis ibi *Suecis*, *Bahusianæ* præfecturæ oppida fere cuncta subegerunt. Nec mari quies. *Majo* jam mense, *Danis* pro gloria, *Suecis* pro salute pugnantibus, acerrimo prælio classes concurrerunt, donec tandem fortuna *Danorum* iterum prævaluit, fugatis maxima cum clade *Suecis*. Nec felicior prælii, mense *Julio* repetiti, eventus, quin imò tot cladibus fracta adeo & debilitata est *Suecorum* res navalis, ut justam classem post id tempus vix unquam portubus suis emittere potuerint. Accessit *Danis* ad tot victoriarum palmas sub finem anni expugnatio *Rugiæ* insulæ auspiciis ipsius Regis perpetrata. Et quanquam solertissimi *Konigsmarkii* ductu sub initium anni sequentis (1678.) eam *Sueci* recuperaverint, interceptis etiam 6000. *Danicorum* militum, cum omni apparatu bellico, vel sic tamen haud ita diu post *Danis* iterum facile cessit, præsertim cum à *Brandenburgico* illi Electore adjuvarentur, qui hoc ipso anno munitissimas urbes *Stralsondam* & *Gripsval-*

A. 1672. Christi ad 1681.

Brandenburgici res gestæ.

Et Daniæ Regis.

A. 1672. Christi ad 1688.

Gripſvaldam, atque ita univerſam *Pomeraniam* in poteſtatem ſuam redegit. Vindicaturi hæc damna *Sueci* ſub finem anni, duce *Hornio*, ex *Livonia* in *Boruſſiam Brandenburgicam* irruperunt, eamque infeſto igne & ferro populabantur. Sed invictus ille *Fredericus Guilielmus*, non obſtante nive aut glacie, imo, ut hoſtibus ſuperveniret eo celerius, adjuvante, maxima eos clade proſtratos *Boruſſia* pene prius ejecit, quàm ſe advenire ſenſiſſent.

Sueci ex Pomerania exacti

Caeduntur in Boruſſia.

Ceterum, dura res erat, quam poſtulabant *Sueci*, &, quorum precibus inducti arma ceperant, *Galli*, cuncta ut victores victis reſtituerent, atque ideo omni illi ope & modo reluctabantur. Sed *Gallis Cliviam*, *Mindam*, *Marcanum* Comitatum, itemque *Oldenburgicum* invadentibus, coacti ſunt *Brandenburgicus* & paulo poſt *Danus* tanto ſanguine laboreque parta dimittere, ac *Suecis* omnia reddere, pace tandem anno 1679. *Saxone* arbitro facta, quæ ita tunc toti orbi *Chriſtiano*, ſed infida tamen, obtigit. Inter *Danos* & *Suecos* ea etiam arctiore vinculo eſt confirmata, Regis *Danici* ſorore *Ulrica Eleonora Suecorum* Regi anno 1680. in conjugium data. Eodem anno defunctus eſt *Auguſtus Saxonicus*, Adminiſtrator Archiepiſcopatus *Magdeburgenſis*, cujus morte illa regio vi pacis *Veſtphalicæ* ad Electorem *Brandenburgicum* devenit.

Pax facta cum Sueeis & Gallis.

Perſecutio Hugonotarum.

Sequitur Evangelicorum in *Hungaria* & *Gallia* perſecutio. Fruebantur *Hugonotæ*, ut dicebantur, in hoc regno vi *Nannetenſis Edicti* juſta religionis ſuæ libertate, ſed quæ tamen labefactata jam variis erat modis. At cœpta hoc tempore gravior perſecutio, ademptæ Reformatis ſcholæ, deſtructa templa, relegati concionatores, quin abrogatum tandem penitus, ut videbimus, *Nannetenſe* illud edictum. In *Hungaria* quoque ab longo jam tempore durius in Proteſtantes conſultum fuerat; quam-

quamobrem arma illi tandem anno 1678. pro Religione & libertate avita, duce *Emerico Tekelio* Comite, corripuerunt. Itaque Imperator, ut animos *Hungarorum* rursus deliniret, concilium Procerum anno 1681. convocavit *Sempronii*, in quo de communi Republica ageretur, & causæ horum malorum tollerentur. Multa istic quidem iis promissa sunt, etiam in Religionis negotio, sed ne quid præstaretur, sedulo curaverunt Clerici, e quorum id re non erat, quippe qui Ecclesiastica Protestantium ad se rapuerant bona. Indignis ergo vexati modis, malebant hosti potius *Christiani* nominis se submittere, quàm tam iniqua a *Christianis* pati. Hinc ortum tandem gravissimum cum *Turcis* bellum, de quo agemus postea. Per idem tempus dira pestilentia ex *Hungaria* in *Austriam* delata, mox per *Bohemiam*, *Saxoniam*, & quæ circa sunt, sese explicuit, & multa hominum millia absumpsit.

A. 1672. Christi ad 1588. *Turba Hungarica.* *Pestilentia.*

In *Polonia* anno 1675. novus Rex *Johannes III.* nobilissimam de *Turcis* retulit victoriam, cæsis eorum aliquot millibus, quam alia etiam cumulavit, de *Tartaris* sub initium autumni anno sequente parta. Sic adacti ad pacem *Turci*, quæ paulo post coiit, *Polonis* sic satis decora.

Pax itaque per totum terrarum orbem florere incipiebat, sed obstabat Regis *Gallici* infinita dominandi libido, quominus ea integra & inviolata perstaret. Instituerat is *Brisaci* & *Metis* Judicia, quæ, sub futili prætextu *Dependentiarum* & *Reunionis*, ut vocabant, multa *Alemanniæ* loca Regno & Regi *Galliæ* adjudicabant, cujus tum copiæ ea statim, neglecta pace publica, occupabant. Hinc multæ querelæ & turbæ, quibus componendis anno 1680. convenerunt *Germanici* & *Gallici* legati, sed dum de pace ab iis agebatur, *Galli* interim nihil pensi habentes, subito ingenti cum

Galli pacem turbant.

con-

A. 1672. Christi ad 1688. *Germaniæ* consternatione anno 1681. *Argentoratum*, amplissimam & liberam *Alsatiæ* ad *Rhenum* urbem occuparunt. Quocirca ad bellum denuo omnia vergebant, atque ad mutuam pacisque *Neomagensis* defensionem Imperator, *Hispanus*, *Suecus*, *Batavi*que fœdus inierunt. At *Galli*, nihil eo retardati, *Luxemburgum*, quod laxa hactenus obsidione clausum tenuerant, obsederunt & infestis ignibus terruerunt, sequentique anno (1684.) in suam redegerunt potestatem. Sed quia ob *Turcicum* bellum *Germani* sua arma in illos vertere non audebant, nec *Batavi* volebant illis bellum facere soli, sic ergo hi, cum pacem non possent, inducias vicennales anno eodem (1684.) *Gallos* inter & *Hispanos Germanos*que conciliarunt. Quia vero *Genuenses* suas naves *Hispanicæ* classi adjunxerant, irritatus ea re *Ludovicus* XIV. classem misit, quæ injectis ignibus eorum urbem gravissimis afflixit ruinis. Quin & jussi insuper Ducem suum cum quatuor Senatoribus in *Galliam* mittere, & per eos delicti veniam supplices petere, quod licet durum præstare Regi debuerunt, viribus ejus impares.

Induciæ cum Gallis.

Turcicum bellum.

Nunc ad *Turcicum* bellum, quod verbo suprà attigimus, temporum nos successio ducit. Scilicet *Tekelius* & *Hungari*, excusso *Cæsaris* jugo, *Turcis* se submiserant, eorumque auxilio *Caßoviam* aliaque oppida anno 1682. ceperant. Hinc metus gravissimi belli Imperatoris animo obortus, qui ut id averteret, omnia sedulo apud *Turcos* tentavit. Sed illis fixum jam sedebat occasione uti. Quod ubi animadvertit Imperator, omnia egit & circumspexit, ut auxilia sibi compararet, & ita distraheret hostium vires. Proximus erat *Poloniæ* Rex, qui cùm maxime bello contra *Turcos* erat implicitus. Accesserunt fœderi *Bavarus*, *Saxo*, *Luneburgici*, & *Veneti*. Neque diu cuncta-

ctabantur *Turci*, quin anno 1683. collecto numerosissimo exercitu ex *Hungaria* in *Austriam* ingressi, & ipsam Imperatoris sedem *Viennam* adorti, arctissima eam obsidione cingebant. Sed illa constantissime acerrimos hostium insultus sustinuit, donec post toleratam duorum mensium & quod excurrit gravissimam oppugnationem adventarent auxilio ipse Rex *Poloniæ*, tum Electores *Bavarus* & *Saxo*, ac Dux *Lotharingiæ* cum exercitu *Cæsariano*, denique ab circulis *Germanicis* missæ ductu *Valdeccensis* Principis copiæ. Hi, junctis castris animisque, pridie Eidus *Septembres* castra *Turcorum* aggressi ab obsidione eos ingenti cum clade rejecerunt & ex *Germania* exegerunt. Persequentes victoriam, mox eosdem in *Hungaria* ad oppidum *Barcanum* denuo superarunt, secutaque victoriam cum *Barcano* & *Novigrado Strigonii*, munitissimæ ad *Danubium* civitatis, deditio. Cœpto tam felicibus auspiciis bello, Imperator, Rex *Poloniæ*, & *Veneta* Respublica, quod factum antea nunquam fuerat, arctissimum inter se fœdus ineunt adversus *Turcos*, quod vulgo *Liga sacra* nuncupatum. Papa etiam, quo magis Principes istos excitaret, laudabili exemplo magnas iis pecuniæ summas ad sustinenda belli onera submisit. Hinc Fœderati pro se quisque niti, ut, partis de hoste laureis, legibus initi fœderis satisfacerent. Imperator, ut *Hungaros* a *Turcis* abduceret, anno 1684. promulgata amnestia, quam & complures receperunt, eos sibi conciliare studuit. Duce interim *Lotharingo* in *Hungaria*, *Vicegradum*, *Vaciam*, & *Pestum* e regione *Budæ* subegit, ipsam tamen *Budam*, consumptis in irrita obsidione quatuor mensibus, multisque militibus amissis, expugnare non potuit. Similiter *Poloniæ* Rex, qui *Caminiciam Podoliæ* obsidebat, & ipse ab ea recessit. Feliciores *Veneti* fuere, qui *Leucadiam* insulam, vulgo *S. Mauræ* dictam, solitum piratarum receptaculum, in potestatem suam redegerunt, mox

A. 1672 Christi ad 1688.

Vienna obsidio.

Liga sacra.

dein

A. 1672. Christi ad 1683. dein *Prevesam*, quod *Epiri* ad os *Ambraciі* sinus oppidum est munitissimum.

Turba Holsatica. Per idem tempus in Septentrione novas turbas ciebat Rex *Daniæ*. Simultates enim inter ipsum & *Holsatiæ* Principem eousque anno 1684. processerunt, ut hic fortunis omnibus exutus, per quinquennium suis sedibus extorris egerit. Sed tandem an. 1689. vi pactorum *Altenaviensium*, *Holsato* cuncta tamen cum summa potestate restituere debuit.

Mors Alphonsi Lusitani. Tandem etiam *Alphonsus* VI. *Lusitaniæ* quondam Rex, anno 1683. post 15. captivitatis annos ipsis Eidibus *Septembris* fatis cessit. Corpus ejus in *Lusitaniam* delatum est, regioque Mausoleo illatum. Ex eo tempore frater ejus *Petrus* II. qui hactenus *Principis Regentis* titulo usus fuerat, Regium nomen assumpsit, Vix mense post prioris mariti obitum exacto, secuta est eum *Portugalliæ* Regina, relicta unica filia, quæ & ipsa paucos post annos decessit.

Res gestæ contra Turcos. In *Hungaria* Imperator anno 1685. contra *Turcos* bellum feliciter continuabat, jamque *Neuhuselium* obsidebat; *Turci* igitur, ut eum inde averterent, *Strigonium* & ipsi oppugnarunt. Sed expugnato *Neuhuselio Turcos* ille à *Strigonio* facile, nec tamen sine illata clade, depulit. Postea *Esperiesium* aliæque urbes subactæ, sed & maximi nominis & operis Pons *Essekius* exustus. Per idem tempus *Veneti Peloponnesum* victricibus armis, quà lubebat, pervaserunt, redacta etiam in potestatem *Corona* urbe. At *Poloni Turcos Tartaros*que variis præliis fuderunt, sequentique anno 1686. percusso cum *Moscis* fœdere, *Valachiam* subegere, cæsis denuo, qui ejectum Principem restituere volebant, *Tartaris*. Eodem hoc anno *Veneti* in *Peloponneso* sibi subjicienda feliciter pergebant, captis *Novarino*, *Methone*, & quæ præcipua erat, *Nauplia*, vulgo *Neapolis Romaniæ* dicta.

Acces-

Accessere anno 1687. *Naupactus*, *Corinthus*, *Athenæ*, & in *Dalmatia Novum Castellum*, aliaque. Nec interim in *Hungaria* cessabant *Cæsariani*, qui superiore anno *Budam*, infeliciter tentatam nuper, sub ipso *Turcici* exercitus conspectu vi subegerunt. Inde, ut alia prætermittam, *Segedinum* & *Quinque Ecclesias* expugnarunt. Hoc vero (1687.) victis ductu *Bavari* ad *Mohatzium* ingenti clade *Turcis*, *Claudiopolim*, *Essekium*, *Agriam* occuparunt. Procedente tam feliciter bello, & recuperata *Hungaria*, Imperator filium suum natu maximum, *Josephum*, successorem sibi dari & coronari curavit. At *Constantinopoli* alia longe rerum facies fuit. Infelicitas quippe temporum & tot accepta damna ipsi Sultano *Mahomethi* IV. vel maxime adscribebantur, qui idcirco militari tumultu in carcerem detrusus est, substituto ejus in locum fratre *Solimanno* III.

A. 1672. Christi ad 1688.

Pugna ad Mohatzium.

Mahomethi substituitur Solimannus III.

Ne gaudium hoc *Christianis* aut Imperatori solidum esset & perpetuum, *Galli* culpa fuit, cum quo quidem factæ erant nuper induciæ in annos viginti, sed eas haud diu duraturas esse facile quivis perspiciebat. Commoda litibus occasio dabatur morte *Caroli Palatini* Electoris, qui anno 1685. fatis erat functus. Electoratus cum *Palatinatu* ad *Philippum Guillelmum Neoburgicum* redibat, cetera heres defuncti erat soror, fratri *Gallorum* Regis, *Aurelianensium* Duci, nupta, cujus nomine tanta postulabantur, ut exsolvendis iis vix tota sufficeret regio. Omnem quidem dedit operam novus Elector, ut transigeret cum *Gallis*, sed irrita, ut sequenti capite videbimus, fuere cuncta. Interim in *Gallia* Edictum tandem *Nannetense* an. 1685. penitus ab Rege est abolitum, & Protestantes sua sacra dimittere jussi. Verum hi, quum, si vis inferretur, quam impares ad resistendum essent, satis exploratum haberent,

Turbæ Palatinæ.

Edictum Nannetense sublatum.

A. 1672. Christi ad 1688. berent certatim diffugere incipiebant. Sed Rex solitudinem regni metuens, ne quis discederet, sub gravissima pœna prohibuit. Vel sic tamen multa hominum millia se subduxerunt, qui ab Protestantibus exteris summa cum humanitate excepti & adjuti sunt. Sed quibus fugiendi facultas præclusa, in eos milites immissi, qui plus quàm barbara crudelitate miseros magno numero ad Missam compulerunt. Idem fere periculum per idem etiam tempus in *Anglia* Protestantium Religio subiit, sed quod in ipsos vertit auctores. Regnabat in ea *Carolus* II. segnis Princeps, qui etiam sub finem vitæ omnem regni curam fratri suo, *Jacobo*, Principi *Eboracensi*, quem impense amabat, commiserat. Is vero jam dudum in exsilio ad Pontificias partes transierat, iisque immane quantum erat addictus. Itaque non sine causa Religioni & libertati etiam suæ metuebant *Anglorum* Proceres, atque ideo acerrimas in Pontificios leges condebant, & ipsum *Eboracensem* à successione excludere parabant. Hæc causa fuit, quare *Carolus* II. dissolvere identidem gentis concilium debuerit, quippe quod eam in rem unice incumbebat. Rebus ita constitutis, sub initium anni 1685. exspiravit *Carolus* II. Quo facto, statim se *Londini* Regem publice renunciari curavit *Jacobus* II. id quod paulo post etiam in *Scotia*, *Hibernia*, & *Indicis* possessionibus factum. At *Monmuthius* Princeps, *Caroli* II. filius, sed, ut ipse pater publice professus fuerat, nothus, legitimum se ferens, reluctabatur, quin, ut bellum excitaret, ipse cum *Argilio* Duce sedulo laborabat. Sed *Jacobus*, benigna omnia suis civibus pollicitus, eos ita delinivit, ut quiescerent, atque ideo *Monmuthius* facile superatus, imo prodente eum *Grajo*, etiam captus fuit, & paulo post *Londini* publice securi percussus. Idem fatum subiit *Argilius* in *Scotia*. Inde in conjuratos magno

Carolo II. succedit Iacobus II.

Monmuthius.

gno numero sævitum. Sublato competitore, *Jacobus* fidem populo datam haud diu servavit. Namque, ut primo statim regni sui anno ostenderet, quid agitaret animo, vetuit, ne horrendæ illius in Regem & Parlamentum conjurationis, tempore *Jacobi* I. factæ & detectæ, oppressio celebraretur amplius. Idem sequenti anno edixit in solenne festum, quo grata posteritas *Elizabethæ*, laudatissimæ quondam Reginæ, memoriam summa cum festivitate recolebat. Ceterum conatibus Regis nihil magis obstabat, quàm *jusjurandum suprematus*, ut vocant, & *Leges Pœnales*, per quas ab omnibus publicis muneribus excludebantur Pontificii. Abrogationem earum respuebant penitus Proceres. Itaque primo sibi potestatem Rex sumpsit solvere illos legibus & jurandi necessitate, atque ita eos passim publicis muneribus præfecit. Hinc infinitæ in regno turbæ, sed quæ in damnum Protestantium plerumque desinebant. Imo quo immodestius Pontificiis suis faveret, omnibus ab Ecclesia *Anglicana* dissentientibus liberrimum Religionis usum concessit. Sed & legatum anno 1687. *Romam* misit, qui se regnumque suum in clientelam Sedis *Romanæ* dederet. Ceterum in *Anglia* atque etiam in *Scotia* artibus agebat, quò facilius eas, sub jugum prius missas, deinceps domare posset. At in *Hibernia* vi & armis omnia palam agebantur, dejiciebantur muneribus plerique omnes Protestantes, eorumque in locum Pontificii substituebantur, rerum licet imperitissimi, & vilissimæ originis. Istis templa, scholæ, concionatores adimebantur, omnibusque modis vexabantur, adeo ut in litibus etiam civilibus ad damnationem sufficeret, si quis publicis istic sacris esset addictus, & adversarium haberet Pontificis deditum. Quis exitus fuerit harum rerum, sequens declarabit caput.

A. 1672. Christi ad 1688.

Iacobus II. restituere studet Pontificios.

A. 1583. Christi ad 1699.

CAPUT V.

De iis, quæ memoratu digna per orbem contigerunt, ab anno 1688. *ad* 1699.

Bellum Turcicum. FElicem *Cæsari* successum belli *Turcici* ad hoc usque tempus retulimus antea, nunc illud eadem felicitate propagatum porro videbimus. Ante triennium jam *Tekelii* munitissima arx, *Mongatsium*, cœperat obsideri, sed defendente eam fortiter istius uxore, hoc demum anno fame fatigata sese dedidit. Expugnatæ præterea, fusis prælio *Turcis*, *Alba Regalis* & *Græca*, ac *Petrovaradinum*. *Veneti* vero, oppugnata licet incassum *Chalcide*, quam nunc *Negroponte* vocant, *Kninum* tamen *Dalmatiæ* armis suis se submittere coëgerunt.

Bellum Gallicum. Ceterum nimis commodum *Gallo* videbatur hoc tempus, quàm ut nihil in *Cæsarem* tentaret. Itaque, percusso etiam cum *Turcis* fœdere, magno invasit *Germaniam* exercitu, & vix trium mensium spatio, quippe nullo resistente, *Heilbronnam*, *Moguntiacum*, *Philippiburgum*, *Spiram*, *Vormatiam*, ut alia taceam quamplurima, occupavit. Mortuus est præterea eodem tempore Archiepiscopus *Coloniensis*, cui succedere cum non posset *Furstenbergius*, Archiepiscopatum hunc *Gallo* tradidit, qui hoc pacto *Bonna*, *Rhenoberga*, *Cæsarisverda*, aliisque oppidis potitus est, magno dein labore & sanguine repetendis. Eodem

Turba Anglica. tempore *Hispanis* & sub finem anni *Batavis* quoque bellum indixit, in gratiam scilicet Regis *Angliæ*, cujus conatibus hi obstituri videbantur, quod nihilominus fecerunt. Pergebat nempe Rex iste Religioni in suo regno mutandæ incumbere, & cum Episcopi aliquot constantius illi resisterent, vel potius, ne ita miscere vellet omnia, obnixe deprecarentur,

tur, tanta in eos exarsit ira, ut, fremente licet multum & indignante universa *Anglia* in *Londinensem* eos Turrim compegerit. Subierat per idem tempus ejus animum hæc cura, frustra se de reducenda in *Angliam* Pontificia Religione laborare, nisi masculam haberet sobolem, quæ ipsi succederet, filiasque ejus, priori ex conjugio natas, & Protestantium sacris addictas, a successione excluderet. Quapropter quamvis eam ab longissimo jam tempore nullam genuisset, puerum tamen tam opportuno sibi rerum articulo, prout volebat, facile reperit, undecumque conceptum ac editum, eumque pro suo agnoscere haud recusavit. Tum vero de excutiendo cœperunt jugo *Angli* seriò tandem cogitare, & idonea eam in rem circumspicere auxilia. Nec defuit vel justis eorum precibus, vel etiam sibi & conjugi suæ *Guillelmus Arausiacus*, qui edicto tandem significavit, paratum se esse ad jus suum & leges ac Religionem *Anglorum* tuenda, eamque in rem prompta sibi esse *Batavorum* auxilia, qui & ipsi publice edicto suo id affirmarunt. Tum vero metuere sibi *Jacobus* impense cœpit, Procerum fidem imploravit, & cuncta in integrum se restituturum promisit. Sed quum fidem ejus suspectam Protestantes haberent pene omnes, certatim non urbes solum & regiones, sed & ipsi milites ad *Arausiacum*, qui sub initium *Novembris* in *Angliam* appulerat, transierunt. Quare, desperatis rebus, primum uxorem cum puero, quem *Valliæ* Principem dixerat, a. d. 5. Eidus *Decembres* in *Galliam* misit, quos ipse a. d. 4. Nonas *Januarias* anni 1689. piscatorio lombo, qui tot navium bellicarum paulo ante dominus fuerat, secutus est. Ejecto eo, statim *Arausiaco* & serenissimæ *Mariæ*, ejus conjugi, à Proceribus delatum est regnum *Angliæ*, qui illud etiam receperunt, à Parlamento mox confirmati in ea dignitate &

A. 1688. Christi, ad 1699

Valliæ Princeps.

Arausiacus Angliam petit.

Jacobus II. fugit in Galliam.

A. 1688. Christi ad 1699. paulo post coronati. *Anglorum* exemplum, excusso *Jacobi* jugo, secuta est etiam *Scotia*, recepto & solenniter ibi quoque renunciato Rege *Arausiaco*. Sed non tam commode in *Hibernia* res successit. Gubernaverat eam hactenus pro Rege Comes *Tyrconellus*, *Jacobo* II. carissimum caput, & acerrimus *Romanarum* partium sectator. *Turbæ Hibernicæ.* Deformaverat is *Hiberniam* miserandum in modum, adeo ut vix ampliùs sibi constaret. Ceterum quia Magistratus ferè omnes ab ipso constituti & magna incolarum pars erant Pontificii, hinc in fide *Jacobi* II. facilius & diutius potuit retineri, qui proin in eam cum copiis auxiliaribus ex *Gallia* eodem anno rediit, & vario *Marte* pugnavit primum. Sed adventante *Guillelmo* III. & Duce *Schombergio*, victi & repressi sunt *Galli Hibernique*. Sequenti anno, licet auxilia ipsi denuo submiteret *Ludovicus* XIV. & *Tourvillius Gallus Anglicæ Batavicæ*que classi aliquantum damni intulisset, magnis tamen passibus in *Hibernia* retro labebatur *Jacobi* fortuna. Aucto namque *Danicis* subsidiis *Guillelmi* exercitu, ad *Boynam* fluvium acerrimo concursum est prælio, & affecti tanta clade hostes, ut *Jacobus* & istic de rebus suis desperans, in *Galliam* denuo se receperit. *Hibernia pacata.* Hinc *Guillelmo* prona fuerunt omnia, captæ sunt urbes, & anno 1691. adventantia subinde *Gallorum* auxilia deleta. Itaque *Galli*, quum jam occupatum tandem esset etiam præcipuum ipsorum receptaculum *Limericum*, sub finem anni, & cum iis aliquot incolarum Pontificiorum millia *Hiberniam* relinquentes, in perpetuum victori cesserunt.

Interim has clades illi in continenti satis crudeliter ulti sunt. Occupaverant, ut vidimus, anno 1688. *Palatinatum* & vicina pleraque. In ea vero, cum tueri se non possint, adventante anno 1689. *Germanorum* exercitu, plus quàm barbara feritate ferro & igne adeo sævierunt,

runt, ut vix veſtigia florentiſſimarum urbium reliquerint. Inde ad liberandam ab crudeliſſimis his hoſtibus patriam converſi tandem *Germani*, *Rhenobergam*, *Cæſarisverdam*, *Maguntiacum*, & *Bonnam* receperunt, imo inferiore *Germania* eos prorſus exegerunt. Verum ſequens annus (1690.) Fœderatis infelix valde exſtitit. Nam *Valdeccenſis* Princeps ad *Floriacum*, *Namurcenſis* Comitus vicum, cum *Luxemburgico* Duce, qui *Gallicorum* armorum hoc tempore ſummus in *Belgica* erat præfectus, acie decernens, gravi clade affectus eſt; & *Sabaudiæ* Dux, qui fœderi contra *Gallos* acceſſerat, ab iiſdem ad *Staffardiam* victus univerſam *Sabaudiam* amiſit. At *Badenſis* Princeps, qui copias *Cæſaris* ducebat anno 1689. in *Servia* quidem *Turcos* bis profligavit, & varias iis urbes iſthic ademit, ſed corruperunt hæc proſpera anno ſequenti cum *Hannoveranus* Princeps ſub ipſum anni initium cum aliquot legionibus cæſus, tum etiam *Heuſlerus*, victus & ipſe cum copiis, quas ducebat, imo & captus. Hinc ſubactæ ſuperiori anno in *Servia* urbes iterum amiſſæ, quin & *Alba Græca*, parte munitionum per incenſum ſive caſu, ſive per incendiarios, pulverem pyrium dejecta, in poteſtatem hoſtium rediit. Penſatum tamen quodammodo hoc damnum *Caniſchæ* occupatione. Sed & *Veneti*, ne nimis alte animos tollerent *Turci*, obſtiterunt, qui, victa prius hoſtium claſſe, *Malvaſiam* ſibi ſubjecerunt, atque iſtoc pacto univerſa tandem *Peloponneſo* ſunt potiti.

A. 1688. Chriſti ad 1699.

Pugna ad Floriacum

Infelicia cum Turcis prælia.

Ceterum Imperator, ut filio ſuo ſucceſſionem in Imperium conciliaret, ſub initium anni 1690. Electores ad habenda Comitia convocavit, in quibus mox iſte filius ejus, *Joſephus*, Rex *Romanorum* eſt deſignatus, & a. d. 17. Kalendas *Februarias* coronatus.

Joſephus Rex Rom. electus.

Mortuus eſt a, d, 17. Kalendas *Octobres* anni

 1689.

A. 1688. Christi ad 1699. 1689. *Julius Franciscus*, Dux *Saxo Lauenburgicus*, in quo gentis istius mascula proles omnino defecit. Hinc, ut solet, de hæreditate acerrimæ varios inter Principes lites sunt ortæ, nam, ut defuncti filias prætercam, & *Saxones*, & *Anhaltini*, & *Megalopolitani* successionem postulabant. Præcipui tamen omnium erant *Luneburgici*, qui illius hereditatem ut patrimonium Majorum suorum repetebant, jura sua usque ab *Henrico Leone*, qui tempore *Frederici Barbarossæ* vixit, deducentes; quin facto ipso possessionem arripuerunt, & in ea se tuentur. Lis tamen cum maxime adhuc sub judice pendet.

Stirps Lauenburgica deficit.

Mors Christinæ. Tandem etiam mense *Aprili* anni 1689. *Christina Suecorum* quondam Regina vivere desiit *Romæ* ætatis 63. anno 35. postquam regno se abdicaverat. Secutus est paulo post Papa *Innocentius* XI. qui anno 1676. in locum *Clementis* X. fuerat suffectus. Successor illi datus *Alexander* VIII. sed qui post sedecim circiter Pontificatus sui menses anno 1691. & ipse diem obiit. Istius excepit vices *Innocentius* XII. ex *Neapolitana Pignatellorum* gente oriundus.

Pergebant in bello per idem tempus *Galli* satis feliciter. *Sabaudo* siquidem *Nicæam*, *Carmaniolam*, *Montemmelianum*, aliaque oppida ademerunt. In *Belgica* verò *Montes* per proditionem accepisse creduntur; equestri mox etiam prælio ductu *Luxemburgici*, sed levi aut nullo cum fructu, ad *Leusam* in *Hannonia* victores. Ceterum quia Gubernatores *Belgicæ* identidem rem male gesserant, hinc *Carolus* II. in omnes vitæ dies ei præfecit *Maximilianum Emmanuelem*, Electorem *Bavaricum*, spectatæ fortitudinis Principem. Feliciora Imperatoris arma contra *Turcos* fuerunt. Namque reparato exercitu, cui *Ludovicus Badensis* præfectus erat, magno ardore ad *Salankemen* concursum

Prælium ad Leusam.

Pugna ad Salankemen.

cursum est mense *Augusto*, sed *Turci* tandem, accepta ingenti clade, *Christianis* cedere debuerunt. Secutæ victoriam variæ istius tractus urbes, *Lippa*, *Viminiacum*, *Gradisca*. *Varadinum* vero cœptum obsideri, anni demum sequentis *Majo* èxeunte subactum. Mortuus quoque a. d. 9. Kalendas *Julii* anno 1691. quarto, postquam ad Imperium pervenerat, *Turcorum* Sultanus *Solimannus* III. successorem habuit fratrem *Achmetem* II. Hic non solum in bello adversus *Christianos* infelix fuit, sed & præfectorum suorum in *Asia* defectione immane quantum vexatus. *Luxemburgicus* vero in *Belgica* anno 1692. primo *Namurcum*, inspectante frustra ingentibus cum copiis *Guillelmo Angliæ* Rege, subegit; dein prope *Steenkerkam*, *Hannoniæ* vicum, a. d. 13. Kalendas *Septembres* cum Fœderatis signa contulit, & victoria quidem potitus est, sed quam ingenti suorum militum strage redimere debuit. Simile fuit, aut paulo felicius *Gallis* in *Germania* prælium, quod ad *Pforzheimium* Marchionatus *Badensis* oppidum est commissum. Sed & in *Italia Oneliam*, *Liguriæ*, sed *Sabaudici* juris portum, in potestatem redactam crudeliter tractarunt itidem *Galli*. At alibi hæc damna satis superque pensarunt Fœderati. Nam ut taceam rejectos per *Haßum* à *Rheinfelsa* hostes, *Sabaudus* cum sociis, recepta *Eporedia*, impetum in *Provinciam* & *Delphinatum* fecit, captaque *Ebroduno* aliisque urbibus, regiones eas tributis exhausit: nam quæ negabant tributum oppida, in cineres sunt redacta. Ceterum, quia munitas istic urbes *Sabaudus* non tenebat, exercitum tandem ad sua reduxit integrum. His adde relatam de hostili classe victoriam pulcherrimam, cujus pleræque tunc naves captæ aut submersæ, fractaque adeo est hac clade res navalis *Gallorum*, ut toto hoc bello deinceps justam classem adornare vix potuerint. Tantum

A 1688. Christi ad 1699.

Pugna ad Steenkerkam.

Sabaudi irruptio in Galliam.

Gallica classis victa.

A. 1687. Christi ad 1699. etiam eadem *Gallorum* Regi terrorem incussit, ut ad tuenda littora Nobiles suos evocaverit, ne exscensionem facerent *Britanni Batavi*que, quæ tamen hoc anno tentata non fuit. Memorabilis est hic ipse annus (1692.) nova dignitate, qua *Hannoveranus* Princeps ornatus, est, quippe quem Imperator in Electorum adscivit collegium, sed cujus constitutioni plurimi *Germaniæ* Principes obnitebantur, effectumque est ea re, ut longissimo dein tempore ad Electorale suffragium non fuerit admissus.

Novus Elector constitutus.

Galli vero clades superiori anno acceptas, hoc (1693.) satis feliciter rependerunt Fœderatis. Fusis enim hostibus, *Hojam* &, quod jam priore anno infestis tentaverant ignibus, *Caroloregium* subegerunt. Eadem fortuna usi in *Catalaunia*, munitissimam istius tractus urbem, *Rosam*, ad deditionem adegerunt. Sed & *Sabaudos* eorumque socios pariter victos à *Pinarolii* oppugnatione rejecerunt. At in *Germania* *Heidelbergam*, sedem olim *Palatinorum* elegantissimam, proditione præfecti *Heidersdorfii*, sed qui idcirco dignitate motus, cumque ignominia dimissus est, in potestatem redegerunt, ac crudelitatem suam, quasi haud satis tristia ejus documenta jam exstarent, omnibus in ea modis exseruerunt, adeo ut (nefas!) ne à mortuis quidem impias manus cohibuerint, erutis à furenti milite cadaveribus, & per plateas disjectis. Leve damnum erat præ tot victoriis, quod in *America* insula *Martinicia* acceperunt, deprædantibus eam sed mox iterum relinquentibus *Anglis*. Rex *Ludovicus* tamen, non obstantibus tot successibus, deficiente pecunia, præcipuo rerum gerendarum nervo, ne *Turci* pacem facerent, valde metuebat. Itaque, ut id impediret, arctius multo fœdus, quàm antea cum iis iniit. Hinc anno 1694. bellum acriter quidem, nec tamen pari ubi-

Heidelberga direpta.

Galli cum Turcis fœdus.

ubique felicitate continuavit. In *Catalaunia* quidem res satis prospere cessit. Victis enim ad *Sambrocam* fluvium, quem nunc *El Ter* vocant, *Hispanis*, primo *Palamus*, dein *Gerunda*, aliæque minores *Catalauniæ* urbes subactæ. At in *Belgica* ipse aliquam cladem passus, *Hojam* nuperrime captam Fœderatis iterum relinquere debuit. Quin etiam *Anglica* & *Batavica* classes, littora *Gallica* circumvectæ, præcipuos istic portus, *Deppam*, *Portum Gratiæ*, *Caletum*, *Fanum S. Maclovii*, aliosque, infestis ignibus pene absumpserunt, naves etiam mercatorum, & vel maxime annonam vehentes, magno numero interceperunt. In *Sabaudia* quidem Fœderati nec *Pinarolium* nec *Casale* hoc anno subigere potuerunt, incolæ tamen vallium *Alpinarum* militibus juncti palantes *Gallos* magno numero aut trucidarunt aut in captivitatem abduxerunt. A. 1688. Christi ad 1699.

Nec *Turcorum* Sultanus felicior. Nam per *Cæsarianos* à *Petrovaradino* in *Sclavonia* non sine clade rejectus, *Juliam* quoque *Hungariæ* cedere iisdem debuit. Dein *Veneti Chion* insulam, sed quam post biennium amiserunt iterum, & in *Dalmatia Ciclutum*, aliaque munitissima propugnacula, rejectis, qui amissa recuperatum venerant, hostibus, occuparunt. *Poloni* etiam hoc ipso anno nobilem de *Turcis Tartarisque*, qui *Camniecio* subveniebant, victoriam retulerunt. Sub finem anni serenissima *Angliæ* Regina *Maria*, *Guillelmi* III. conjux, mortem obiit, magno sui desiderio civibus bonis relicto. *Maria Angliæ Regina obit.*

Interea Imperator anno 1695. summum belli contra *Turcos* ducem constituit Electorem *Saxoniæ Fredericum Augustum*, fortissimum omnino Heroëm, qui *Cæsariano* exercitui magnam copiarum suarum partem adjunxit. Impedire tamen ob loci iniquitatem non potuit, quo minus Comes *Veteranius* ad *Lugosium*, supe-

A. 1688. Christi ad 1699. superioris *Hungariæ* oppidum edita prius fortissima pugna, & cæsis ingenti numero *Turcis* tandem succumberet. Inde *Lippam* hi ejusdem tractus urbem subegerunt, sed direptam iterum reliquerunt, eandemque mox fortunam urbs *Titula* experta est. At *Veneti* ad *Chion* insulam de illorum classe egregiam reportarunt victoriam. Hoc ipso quoque anno 1695. ineunte, fato suo functus *Turcorum* Sultanus *Achmetes* II. successorem nactus est *Mustapham* II. filium *Mahometis* IV. istius, quem solio dejectum & in carcerem, in quo superiori anno decessit, detrusum suprà vidimus.

Mors Achmetis II. cui succedit Mustapha II.

Ceterum expeditionis contra *Gallos* hoc anno sic satis felix eventus fuit. Namque *Sabaudus Casale* tandem armis suis dedere se subegit, & Fœderati in *Belgica*, inspectante licet vicissim ingenti hostium exercitu, *Namurcum*, quam urbem inexpugnabilem venditarant *Galli*, ad deditionem compulerunt. Iidem tamen hanc jacturam pensarunt utcunque, redacta in potestatem, proditione præfecti, *Flandriæ* urbe *Dixmuda*, & *Bruxellarum* per injectos ignes vastatione. Sed classis *Anglo-Batavica* ignibus ignes reposuit, dum varias denuo in *Galliæ* littore urbes flammis deformavit. Interim grande nefas parabant in *Anglia Galli* profugusque *Jacobus*. Corruperant isti aliquot homines in id, ut *Gullielmum* in venatione occiderent. Quin, ut confirmaret istos & patrato facinore caput se gerendis rebus præberet, transmiserat quoque in *Angliam*, *Jacobi* nothus, Dux *Bervicius*. Ipse *Jacobus Caletum* se contulerat, ad primum rei ex sententia gestæ nuncium in *Angliam* cum classe & copiis trajecturus, sed detecta conjuratione in locum venationi simul & parricidio destinatum milites missi, qui percussorum maximam partem ceperunt, reliquis, inter quos ipse *Bervicius*, saluti suæ matura & præcipiti fuga consulentibus.

Namurcum captum.

Conspiratio in Anglia.

In

In *Sabaudia* tamen *Ludovico*, quod jam dudum meditatus fuerat, cessit ex sententia. Laboraverat diu jam in eo, ut *Sabaudum* à Fœderatis peculiari pace abstraheret, quod anno hoc (1696.) feliciter perfecit. Itaque honestissimas ei pacis conditiones concessit, secundum quas etiam filia illius natu major in matrimonium Duci *Burgundiæ*, Regis *Galliæ* nepoti, est data. Ceterum *Sabaudus*, ut quietem sibi à bello conciliaret, finem ejus in *Italia* quærebat, atque ideo *Hispani* simul & Imperatoris consensum flagitabat in perpetuas istic inducias. Sed cum illi cunctarentur, adjutus à *Gallis* *Valentiam* in *Mediolanensi* agro obsedit, atque ita consensum iis tandem expressit. At quas tentare voluerat in *Belgica* urbes, *Namurcum* & *Gandavum* *Villaregius*, qui *Luxemburgici* nuper demortui vices exceperat, de successu desperans, omittere debuit. Feliciores anno, qui sequebatur, (1697.) *Galli* fuerunt. Nam captum quidem in superiori *Germania* a *Badensi* Principe *Ebernburgum*, sed ipsi vicissim in *Belgica* *Athum*, & in *Catalaunia*, post cruentam tamen demum obsidionem, *Barcinonem* subegerunt. Quin & mari haud infelices fuerunt: nam interceptis quamplurimis hostium navibus, *Pointius* etiam, *Carthagine* nova in *America* potitus, ingentes inde divitias reportavit. Verum hæc damna a Fœderatis *Jamaicæ* insulæ direptione sic satis sunt pensata.

A. 1688. Christi ad 1699.

Sabaudus pacem facit cum Gallo.

Ceterum pacem quæsiverat ab aliquo jam tempore *Ludovicus* XIV. qua hoc ipso anno (1697.) *Rysvici* conclusa cum Fœderatis, omnia post pacem *Neomagensem* erepta restituit, excepta *Argentina*, sed pro qua *Friburgum* reddidit & *Brisacum*, quod jam inde à morte *Bernardi Vinariensis* in potestate *Gallorum* fuerat. *Guillelmum* quoque III. legitimum *Britannicarum* insularum Regem professus,

Pax Rysvicensis.

Jaco-

A. 1688. Christi ad 1699.

Jacobo II. insuper nec clam nec palam auxilia se subministraturum promisit. Arbiter pacis Rex *Succorum* erat, *Carolus* XI. sed qui, dum de pace agebatur, ipsis Nonis *Aprilibus* fatis concessit. Filius ejus & successor, sed minorennis adhuc, sub aviæ & Procerum quorundam tutela regnum suscepit. Sed & nomine ejus, legati *Suecici* negotium pacis, ut arbitri, ad finem perduxere.

Mors Caroli XI.

Mors Iohannis IV. Poloniæ Regis cui suffectus Augustus II.

At in *Polonia* superiori jam anno a. d. 15. Kal. *Quinctil.* Rex *Johannes* IV. *Sobieskius* fatalem horam obierat; post quam de successione acres continuo lites exortæ. Præcipui diadematis istius Candidati erant *Contius* Princeps, ex regia *Gallorum* cognatione,& *Fredericus Augustus*, *Saxoniæ* Elector. Scindebatur hinc in partes *Polonia*, sed post anni & quod excurrit interregnum, potioribus Procerum & Nobilium suffragiis posterior ad regnum vocatus est, qui illud etiam confestim adiit. Neque tamen adversa factio se submisit statim, sed evocato ex *Gallia Contio*, civile bellum excitatura videbatur. Appulit is quidem cum classe ad *Gedanensem* urbem, sed exclusus ea, & effusa incassum pecuniæ ingenti summa domum se mox recipere debuit, quo facto prævaluit facile *Saxonicus* Elector, qui exinde, *Augustus* II. appellatus, variis statim turbis implicitum gessit regnum. Ceterum præfuerat is superiori anno (1696. *Cæsariano* contra *Turcos* exercitui, quando *Temesvarium* quidem expugnare non potuit, hostes tamen egregia, licet haud incruenta, victoria superavit. Post ejus vero discessum dux belli contra *Turcos* constitutus est *Eugenius Sabaudiæ* Princeps, qui varia virtutis & prudentiæ militaris specimina cum in *Sabaudia*, tum etiam in *Hungaria* jam ediderat. Nec defuit, ubi fortitudinem ostenderet, occasio. Anno 1697. ipse *Turcorum* Sultanus cum universis fere imperii sui viribus in *Hun-*

ga-

gariam movebat. *Eugenius* igitur, quanta potuit celeritate hosti occurrit, ad *Zentham*, haud procul a *Tibisco* flumine, manus cum eo conferens, mense *Septembri*, nobilissimam reportavit victoriam, cæsis ingenti clade *Turcis*. A. 1683. Christi ad 1699. *Pugna ad Zentham.*

Per idem tempus *Mosci* quoque *Turcis* bellum intulerunt, & cœptam jam obsideri anno 1695. *Asovam*, munitissimam ad ostium fere *Tanais* urbem, sequenti ad deditionem compulerunt. Et cum dein anno 1697. *Tartaros* irruentes, prædæque magis quàm prælio intentos, magna cum clade rejecissent, sequenti *Precopensem* urbem obsederunt, accurrentesque ad auxilium *Tartaros* ac *Turcos* ingenti strage repulerunt.

Fracti tot malis *Turci* de pace & ipsi serio cogitarunt, quæ etiam *Carlovitii* anno 1699. ipsos inter & Imperatorem, tum *Polonos*, quibus *Caminiecium* restituere debuerunt, ac *Venetos* est sancita. Difficiles hi se præbebant primo, quia *Naupactum* reddere & castella quædam diruere jubebantur; sed ipsi quoque paulo post tamen in pacis leges consenserunt. At vero magis etiam cunctabantur *Mosci*, quin proin hoc quidem tempore cum *Turcis* inducias tantum in biennium fecerunt, quæ tamen anno 1700. in pacem sunt conversæ. *Pax cum Turcis.*

Per idem tempus Elector *Brandenburgicus* pecuniam, quam ipsi debebant *Poloni*, repetebat, cumque verbis nihil proficeret, armis eam extorquere constituit, redacta in potestatem *Elbinga*, *Borussiæ* urbe, sed quam, compositis mox litibus, *Polonis* reddidit.

Ceterum quia *Europam* turbabat valde diversus Fastorum usus, Pontificiis *Gregorianam*, Protestantibus vero plerisque antiquam seu *Julianam* computationem sequentibus, datum idcirco viris quibusdam in eo genere eruditionis illustribus id negotii, ut Fastos sedulo corri- *Fasti emendati.*

A. 1688. Christi ad 1699.

corrigerent, qui sic emendati dein à plerisque populis sunt recepti.

Iter M. - g i Moscorum Ducis.

Eodem tempore Magnus *Moscorum* Dux, *Petrus*, elegantioris, quàm pro indole gentis, ingenii Princeps, cives suos barbariei & inscitiæ, cui hactenus immersi penitus fuerant, eximere cupiens, contra consuetudinem fere istius populi anno 1697. iter in exteras suscepit oras, & per *Poloniam* in *Borussiam* veniens ab Electore *Brandenburgico* per aliquot hebdomadas magnifice exceptus est & cultus. Dein per *Germaniam* in *Bataviam* perrexit, & *Amstelodami* aliquamdiu substitit, ubi, quò magis cives suos ad artes & præcipue ad navigationem excitaret, ipse exstruendis navibus operam dedit, multis quoque omnis generis artificibus, ut in *Moscoviam* migrarent, magna promittendo præmia, persuasit. Sed & bellicos omnis ordinis duces quamplurimos ad idem faciendum pellexit, qui indigenas milites in arte & disciplina militari exercerent, cujus sapientissimi instituti cum maxime uberrimos percipit fructus. Visa inde *Anglia*, *Viennam* regressus anno 1698. & ab Imperatore magnifice habitus est. Sed cum in *Italiam* iter meditaretur, audiit rebellionem domi contra se ab sororibus concitatam, quare subito in patriam recurrens, præsentia sua & suppliciorum severitate tumultum istum facile compescuit.

CAPUT VI.

Continens historiam omnium populorum ab anno 1700. ad annum 1709.

Bellum Dani cum Holsato

PAcem universo quidem terrarum orbi restitutam superiori capite vidimus, sed annus hic 1700. gravissimorum deinde bellorum dedit initium. Prolusio fuit, & quasi præparatio quædam ad sequentia illud bellum, quòd

quod *Daniæ* Rex contra *Holsatiæ* Ducem movit. Erat iste *Fredericus* IV. qui patri *Christiano* V. anno superiore (1699.) a. d. 8. Kalendas *Septembres* denato, successerat. Is pacta *Altenaviensia* aliter, quàm *Holsatiæ* Duci consultum erat, explicabat. Hinc lites & bellum, in quo, quia ab *Holsatis* stabant *Luneburgici*, in horum terras subitò irruperunt *Dani*, &, qui cum iis faciebant, *Saxones*, populabundi & prædas passim agentes; verum milites cum rusticis supervenientes & prædam receperunt, & in præcipitem hostes egerunt fugam. Ceterum Rex *Daniæ*, quia hinc cum classe *Angli* & *Batavi Balticum* mare invadebant, inde Rex *Sueciæ Carolus* XII. cum exercitu in ipsam penetrabat *Zelandiam Danicam*, atque etiam *Holsatiæ* Dux cum suis sociorumque copiis imminebat, coactus fuit pacem facere, quæ a. d. 18. Kalendas *Septembres Traventhalii* sancita est.

A. 1700. Christi ad 1709.

Pax Traventhaliensis.

Traxit ex hoc bello originem suam aliud multo acrius, quodque ad hunc usque diem etiamdum durat. Scilicet socius *Dani* fuerat *Augustus* II. *Poloniæ* Rex, qui, ut *Suecorum* vires distraheret, & simul, quod promiserat Reip. *Polonicæ*, adempta olim recuperaret, *Livoniam* subitò invasit, subactisque aliquot arcibus, ipsum regionis caput *Rigam* gravi obsidione premebat. Accedebat etiam *Moscorum* Monarcha, qui munitissimam *Livoniæ* urbem *Narvam* ingenti cum exercitu circumsidebat. Sed non passus est *Suecorum* Rex *Livonos* suos auxilium diu exspectare. Appulit ipse cum haud ita magno quidem, lectissimo tamen exercitu, &, rejecto à *Riga Augusto* II. sub finem *Novembris* munitissima *Moscorum* aggressus est castra, eosque, numero licet immane quantum superiores, ingenti tamen cum clade à *Narvæ* obsidione depulit.

Victi à Suecis Mosci.

Interim in Occidente haud vanus futuri belli timor erat ob adversam plerumque valetudi-

A. 1700. Christi ad 1709. nem Regis *Hispaniæ Caroli* II. improlis. Justus heres futurus erat Imperator, ejusque filii, sed inhiabat etiam *Ludovicus* XIV. tantis opibus. Itaque *Angli Batavi*que, à *Gallis* ultro inducti, securitati publicæ divisione regnorum *Hispanicorum* sic satis caveri posse crediderunt. Ea ratione *Ludovicus* XIV. *Neapolitanum* & *Siciliæ* regnum cum *Lotharingia*, cujus Duci pro eo *Mediolanum* destinabatur, accepturus erat, reliqua ditionis *Hispanicæ* Imperatoris filio natu minori *Carolo* decernebantur. Sed renusabat ea Imperator, quin ipse Rex *Hispaniæ* ægerrime ferebat, vivo sibi ab alienis heredes scribi. Dum hæc geruntur, Rex iste *Carolus* II. ipsis Kalendis *Novembris* anno 1700. *Mors Caroli II.* ætatis 39. regni 36. ineunte, vitam cum morte commutavit, relicto testamento, (sed cujus verus auctor dicitur crediturque Cardinalis *Portocarrerus*, Regi *Carolo* à confessionibus) quo sororis suæ & Regis *Gallici* nepotem *Philippum*, Ducem *Andegavensem*, ex asse sibi heredem scripsit, quem etiam *Ludovicus* XIV. accepto *Succedit Philippus V.* hoc mortis nuncio, eam hereditatem adire jussit, neglecta, quam prius *Anglis* & *Batavis* ultro suaserat divisione. Ea res universum *Europæ* orbem ingenti, nec sine causa, consternatione perculit: quippe facile videbatur nunc fore *Gallo*, ut quam dudum meditatus fuerat, universam Monarchiam sibi compararet. Itaque nimias ejus vires retundere, & jus *Austriacæ* gentis asserere decreverunt cum Imperatore *Angli*, *Batavi*, & plerique *Germaniæ* Principes. Quia vero imparati erant, ideo arma statim quidem arripere tunc non potuerunt, sed aliquanto post demum ea, verum ingenti cum *Galliæ* malo, ceperunt. Ceterum finem vitæ hoc anno quoque a. d. 5. Kalendas *Octobris* invenit Pontificiæ Ecclesiæ caput. *Innocentius* XII. cui suffragiis Cardinalium sublectus est *Clemens* XI. ex *Albanorum* familia, qui Pontificatum

tum difficillimo hoc ſibi tempore, multis moleſtiis implicitum, cum maxime gerit. A. 1700. Chriſti ad 1709.

Novum Boruſſiæ regnum. Initium ſeculi XVIII. novum *Europæ* Regem dedit *Fredericum*, Electorem hactenus *Brandenburgicum*, qui ab Imperatore Rex *Boruſſiæ*, *Vandaliæ*, & *Caſſubiæ* renunciatus, a. d. 16. Kalendas *Februarias Regiomonti* cum ſereniſſima thori ſocia eſt coronatus, quam dignitatem etiam pleraque *Europa*, ſi Papam & hoſtes cum maxime *Gallum* & *Hiſpanum* excipias, ſua gratulatione ratam habuit.

Bellum in Italia. Parabatur interim utrinque ſumma vi bellum, cujus primam vim ſenſit *Italia*. Nam, ut reliqua regni *Hiſpanici*, ſic *Mediolanum* quoque *Philippi* V. nomine occupaverant *Galli*. Pertraxerunt etiam iidem in partes ſuas cum *Sabaudum*, cujus filiam ille duxit uxorem, & qui ſummus militum præfectus in *Italia* eſt conſtitutus, tum quoque *Mantuanum* Ducem, qui omnibus Principatus ſui munimentis *Gallorum* præſidia paſſus eſt imponi. Ergo, ut ſua ſibi in *Italia* aſſereret Imperator, lectiſſimum eo miſit anno 1701. exercitum, cui ſummum ducem dedit fortiſſimum Heroëm, *Eugenium Sabaudum*, qui *Spartam* iſtam ornavit abunde. Nam licet hoſtes eum *Italia* excludere omni opere laborarent, prohibere tamen non potuerunt, quin per invios montes, quaſi alter *Hannibal*, irruperit, & ipſos retro recedere coëgerit. Mox etiam a. d. 7. Eidus *Julias* ad *Carpum* in *Mutinenſi* Principatu hoſtes aggreſſus vicit & caſtris exuit. *Pugna ad Carpum.* Dux *Gallorum* iſto in prælio fuit *Catinatus*, qui ſuperiori contra *Sabaudum* bello rem egregie geſſerat, verum hac clade Regis gratia excidit fere, certe ſubſtitutus in ejus locum *Villaregius*, qui haud ita diu poſt cum auxiliis in caſtra ſuorum pervenit. Is, ut maculam ſuperioris cladis elueret, exercitum *Cæſarianum* in *Brixiano* agro prope vicum *Chiarum* ſumma vi adortus, *Pugna ad Chiarum.*

A. 1700. Christi ad 1709. magna suorum strage repellitur. Post hanc victoriam *Eugenius* varias urbes & castella *Mantuani* maxime agri sibi subjecit, minoribusque aliquot præliis victor, tandem digressis in hiberna hostibus, *Mantuam* laxa per hiemem obsidione cinxit.

At *Belgicæ* urbibus, paratis necdum ad resistendum *Batavis*, *Galli* præsidia sua imposuerunt, & illorum milites, qui *Hispanorum* nomine & propriæ securitatis causa eas tenuerant hactenus, inde migrare jusserunt. Bellum tamen in sequentem dilatum est annum.

Turbæ Neapolitanæ. Ceterum receperant ubique regni *Hispanici* provinciæ *Andegavensem*, seu jugum potius *Gallicum*, nec ulli usquam, nisi soli *Neapolitani*, reluctabantur, qui, excitato tumultu, *Carolum*, Imperatoris filium, Regem renunciarunt. Sed quia auxilium iis submittere necdum poterat Imperator, facili negotio à Prorege, Duce *Medinacælio*, in ordinem redacti sunt, qui etiam immani tunc in eos crudelitate detonuit.

Mors Guillelmi III. Haud levi interea consternatione communi Fœderatorum causæ faventes perculit inopina mors *Gullelmi* III. *Angliæ* Regis, qui, fatali Principibus casu, cum equo collapsus, paulo post a. d. 14. Kalendas *Apriles* anni 1702. tranquillo fine solutus est. Successit ipsi in *Angliæ* regno *Anna Jacobi* II. altera filia, *Succedit Anna.* *Georgio* Principi *Daniæ* nupta, quæ sceptrum auspicato acceptum summa cum gloria & gratia populari, totoque orbe applaudente, adhucdum felicissime gerit. Ceterum, quia nec ea prolem jam habet ullam, ut tamen spes omnis præcideretur Pontificiis propiore gradu junctis, Procerum consensu & publica lege successio decreta est *Sophiæ*, matri Electoris *Hannoverani* ejusque hæredibus, quippe quæ avum habuit maternum *Jacobum* I. *Angliæ* Regem. Hujus enim filia *Elizabetha Frederici* V.

Palati-

Palatini & Regis *Bohemiæ* uxor fuit, ex quo matrimonio nata est hæc *Sophia*, sola reliquis fratribus & sororibus superstes. Quocirca stomachum *Anglicæ* genti vehementissime movit *Ludovicus* XIV. cum post mortem profugi *Jacobi*, quæ a. d. 16. Kalendas *Octobres* anni 1702. contigit, filium ejus, ut fertur, *Valliæ* hactenus Principem vulgo dictum, sine populi suffragio *Britanniæ* Regem declaravit. Sed pensarunt satis hanc injuriam *Angli* inflictis *Gallo* multis cladibus, quas habebimus postea. Conjuravisse interim in *Cæsarem* jactabatur *Hungaricos* aliquot Proceres, quorum caput esset *Ragotzius*, atavis ortus *Transilvaniæ* Principibus; qui idcirco in carcerem datus est cum quibusdam aliis *Hungaris*, quorum tamen aliqui plane innocentes deprehensi, iterum dimissi sunt. Inter hos fuit illustrissimus *Syrmayus*, cujus postmodum fideli & diligenti opera in componendis *Hungariæ* turbis usus est Imperator. Ipse *Ragotzius*, corrupto centurione, qui eum custodiebat, carcere elapsus tamdiu latuit, donec, adjutore *Berezinio* Comite, qui, & ipse inter conjuratos habitus, persequentium manus evaserat, *Hungariam* pene universam ad corripienda arma concitavit; qui tumultus ad hunc usque diem componi neutiquam potuit.

A 1700. Christi ad 1709.

Mors Iacobi II.

Ragotzius captus evadit.

Ceterum *Sueci* hoc anno (1701.) bellum contra *Polonos* magna cum alacritate & felicitate continuarunt. *Riga* enim movens *Carolus* XII. *Polonos* & *Saxones* a. d. 7. Eidus *Sextiles* aggressus profligavit adeo, ut castris etiam exueret. Inde occupata jam *Curonia*, seu *Curlandia*, à gente *Sapiebarum*, quæ cum *Oginskiis* civile bellum in *Lithuania* gerebat, in auxilium vocatus, hos etiam penitus ferme debellavit. Ceterum *Polonos* pacem tunc orantes superbe rejecit, non concessurus eam, nisi dejecto Regi suo *Augusto* alium

A. 1700. Christi ad 1709. substituerent. Hinc multæ in isto regno turbæ, & quia *Polonorum* aliqui, ut mos est genti, ad *Suecum* transibant, ita factum, ut hic persequens anno 1702. victorias suas, & a. d. 4. Nonas *Sextiles* ad *Clissoviam* haud ita procul à *Cracovia* cum *Polonis* & *Saxonibus* denuo confligens, ingenti eos clade affecerit, ac secuta victoriam *Cracovia Sueco* sese dediderit. Stetit tamen eidem hæc victoria sat magno pretio; nam ut taceam magnum cecidisse militum numerum, affinis etiam Regis, Dux *Holsatiæ*, ipso in prælio, fortissime dimicans, occubuit.

Pugna ad Clissoviam.

Slippenbachius cæsus.

At *Mosci*, quorum *Magnus* Dux hoc ipso tempore cum *Augusto* II. arctissimam contra *Suecos* societatem inierat, ex fœdere subitam irruptionem in *Livoniam* facientes, *Slippenbachium*, *Suecorum* istic ducem multitudine sua oppresserunt potius quam vicerunt, licet ille tamen cum quibusdam suorum ferro sibi viam & salutem invenerit. Sed iidem dein *Dorpatum* etiam tentantes, proficere nihil in eam hoc quidem tempore potuerunt, *Noteburgum* tamen *Ingriæ*, & alia quædam castella submittere se coëgerunt.

Coloniensis Elector.

Sed ad *Gallicum* bellum revertimur, quod impeditius fecit *Coloniensis* Archiepiscopi perfidia, qui vano sub prætextu, quasi metueret sibi à *Palatino*, *Gallicas* copias, auxiliarium circuli *Burgundici* titulo larvatas, in terras suas immisit, & urbes earum præsidio firmavit. Itaque hostis una cum *Gallis* judicatus est, & *Batavi*, cum & ipsi & *Angli* quoque iisdem bellum indixissent, auxilio *Borussorum* aliorumque *Germaniæ* Principum Diœcesin *Coloniensem* invadentes sub initium anni 1702. *Cæsarisverdam* post difficilem satis obsidionem occuparunt. Frater *Coloniensis*, Elector *Bavariæ* & ipse quidem nutabat jam, ac fratrem suum, sed verbis hactenus defendebat, interim copias ingentes conscribens; sed erupit demum

Cæsarisverda occupata.

demum mense *Septembri* ejus quoque cum *Gallis* conspiratio, quando *Ulmam* & *Memmingam*, amplissimas & liberas Imperii civitates, subito oppressit, & istam quidem insidiis, hanc autem aperto *Marte*. Antequam vero ista fierent, *Landavia* ab exercitu *Germanico* auspiciis & ductu ipsius *Romanorum* Regis obsessa est, & quam *nemini cessuram* portis superbe inscripserant *Galli*, ea, cum prius arx ubi imminens vi esset capta, victas *Cæsari* manus porrigere debuit. Haud ita diu post non procul ab *Hagenoa* cum *Gallis*, quos *Catinatus* ex *Italia* revocatus ducebat, acerrimo sed & ancipiti prælio pugnavit *Ludovicus Badensis*.

A. 1700. Christi ad 1709.

Ulma & Memminga oppressa à Bavaro.

Landavia capta à Germanis.

Pugna prope Hagenoam

In *Italia* maximus Heroum *Eugenius* sub initium hujus anni (1702.) pulcherrimum nec ulla unquam exstinguendum oblivione facinus edidit. Secure scilicet hibernis *Cremonæ* fruebatur *Villaregius*. At *Eugenius*, subito de nocte ad d. 4. Nonas *Februarii* ad istam urbem veniens, & per cloacam milites aliquot in eam immittens, porta potitus est, per quam irruens urbem ipsam cum toto præsidio procul dubio intercepisset, si *Vaudemontius* junior ad constitutum potuisset adesse, quod iste ob impeditius iter exsequi non valuit. Itaque contentus ea gloria fuit, irrupisse se munitam in urbem, multis hostium millibus infessam, idque paucioribus longe copiis, & tamen summum hostium ducem, ipsum *Villaregium*, eduxisse inde captivum, suos denique incolumes reduxisse. At vero hosti ea res tantum incussit terroris, ut varias mox urbes reliquerit. Et *Galliæ* Rex, cum quanto sibi isthic hoste res esset, satis jam perspiciens, quem cum eo compararet, hæsitabat valde, donec tandem *Vendocinum*, sed ingentibus auctum copiis, in *Italiam* destinavit. Omnes hic statim intendit nervos, ut rem decessoribus corruptam emendaret, & feliciter mox *Mantuam*, ad extrema

Cremona fere intercepta.

Villaregius captus.

Succedit Vendocinus.

A. 1700 Christi ad 1709.

ferme annonæ penuriâ redactam, copiis & alimentis in urbem immissis confirmavit. Hinc tres *Cæsarianorum* equitum legiones haud procul *Bersello* adortus cum 15000. suorum, militum fudit quidem, sed tamen *Visconitus*, qui illis præerat, ferro sibi & hostium strage viam aperuit, qua cum plerisque salvus evasit. Haud ita diu post *Vendocinus* cum ingenti exercitu castris *Cæsarianorum* appropinquabat, quasi ea aggressurus. Sed non expectavit eum fortissimus Princeps *Eugenius*, quippe qui ipse, quanquam viribus impar, *Gallos* ad *Luzzarum* in *Mantuano* agro invasit, & post cruentam pugnam loco tandem cedere coëgit. Sed quia ob prævalentum hostium numerum effectus victoriæ nullus fuit, ideo & *Galli* superiores in prælio sibi partes vindicabant, sed qua re ludibrio se & risui aliorum exposuere.

Cæsariani aliquot fundit.

Prælium ad Luzzaram.

Gravius fuit damnum, quod *Anglo-Batavica* classis *Gallicæ* inflixit. Tentaverat ista, sed incassum, *Gades*, jamque *Lusitaniæ* littora legebat reditura domum, quando classem hostilem, quæ divitias *Indicas* advexerat, simulque bellicam, quæ istam deduxerat, in *Vigum*, *Galliciæ* portum, appulisse cognovit. Itaque rei bene gerendæ occasionem haud segniter sibi elabi passa, hostesque in ipso portu aggressa, perruptis claustris, partem navium corrupit, partem cum ingentibus divitiis captam abduxit.

Classis Indica direpta.

Nec in continenti eodem anno (1702.) *Batavi* cum sociis cunctanter lacertos movebant. Nam præter *Cæsarisverdam* nuper captam, & rejectos feliciter a *Neomagensi* urbe, *Athlonii* solertia & civium virtute, *Gallos*, *Venloam* quoque, *Ruremundam*, *Stephaniverdam*, & *Leodocum* e *Gallorum* faucibus eripuerunt: in quibus subigendis *Cohornii*, peritissimi Poliorcetæ, ars & dexteritas mirifice enituit. Secutæ proximo anno 1703. *Bonna*, *Trarbachi*

Urbes multa a Fœderatis capta.

bachia, *Hoja*, *Limburgum*, *Rhenoberga*, & *Geldra*. At in *Germania* & *Italia* haud ita lætus armorum successus fuit, turbante res Fœderatorum *Bavaro*. Equidem *Styrumius* Comes *Palatinatum* superiorem, captis aliquot urbibus, onerabat tributis, *Bavarus* contra *Sueviam*. Hic *Schlikium* etiam prope *Schardingam*, & ipsum *Styrumium* haud procul *Donaverda*, cruento licet prælio, fudit, ac *Neoburgum* intercepit. Quin *Galli*, capta prius *Kehla*, munitissimo e regione *Argentinæ* castro, ductore *Villarsio*, ad *Bavarum* perrumpere omnibus viribus contendebant; id quod etiam rejecti licet a vallo *Stolhofiensi*, per *Hercynii* saltus reliquias, quæ *Silva nigra* isthic vocatur, feliciter perfecerunt. Tanto auctus subsidio *Bavarus* ingentia moliebatur, & tantum non universam suis subjugandam armis *Germaniam* animo præcipiebat. Nec cunctantius rem aggressus, cum *Gallis* primum, qui *Italiam* obtinebant, castra jungere nitebatur, & idcirco, *Kuffsteinio* intercepto, *Tirolensem* Comitatum ad *Oenipontem* usque & ultra occupavit. Sed dum *Gallos Tridentum* moratur nequicquam oppugnatum, interim insurgunt in *Bavaros* rustici, qui ex montibus suis arbores saxaque demolientes & impune hostibus insultantes, in tantas eos rederunt angustias, ut, quo se verterent, vix haberent, ipseque Elector ægre periculum evaserit, retento tantum ex omnibus, quæ occupaverat, *Kuffsteinio* Rustici mox hostem terris his ejecisse non contenti, damna sua insuper resarcire cupiebant, atque ideo in ipsam irruperunt *Bavariam*, eamqueferro, igne & rapinis depopulati sunt.

A. 1700. Christi ad 1709.

Res gestæ Bavari.

Qui Tirolem invadit.

Sed cum clade ejicitur a rusticis.

Qui Bavariam depopulantur.

At alibi *Bavarus* & *Gallus* arma felicius tractarunt. Nam ut *Ratisbonam*, *Augustam Vindelicorum*, *Campodunum*, *Paßavium* denique ab

Oppida varia a Bavaro & Gallo capta.

A 1700. Christi ad 1709.

ab illo captas urbes prætercam, *Gallus* quoque occupatam nuper *Landaviam*, victi prius ad amnem *Spirensem*, qui ad auxilium accurrebant, *Germanis*, in suam redegit potestatem. In *Italia* etiam *Bersellum*, *Mutinensis* agri munitissimam urbem, tamen & diuturna obsidione demum victam occupavit. Sed *Starenbergium*, qui absente *Eugenio*, supremus *Cæsarianorum* dux erat, in castris suis adorientes, cum aliqua clade repelluntur. Interim Rex *Lusitaniæ*, & *Sabaudicus* Princeps, missis *Gallis*, in Fœderatorum societatem venerunt. Isti id metuentes, *Sabaudi* milites, in castris suis adhuc agentes, subito oppresserunt, & in custodiam dederunt. Hic contra, ut par pari referret, quos in terris suis deprehendere poterat *Gallos*, captivos invicem habuit, & ita hostem se eorum professus est. Satius quippe existimabat, dignitatis, suæ & securitatis, quam filiarum habere rationem, idque agere, ne *Galli* semper esset obnoxius. Hi ergo iram in eum ob id conceptam evomere parabant, sed quo minus id pro arbitrio suo facerent, operam sedulo dederunt Fœderati, qui *Sabaudo* cum antea jam tum præcipue sub fortissimo *Starrenbergio* satis magna submiserunt auxilia. Sit vero etiam *Lusitaniæ* Rex ab nimium aucta *Gallorum* potentia sibi jam metuens, quasi ad corruptorum cuncta incendium, conjunctis viribus restinguendum, accurrit & ipse, indicto *Galli Hispanisque* bello. Accessit ad hæc mala *Ludovico* orta superiori anno ob gravissimas exactiones, & prohibitum Reformatæ Religionis usum, in *Gebennæ* montibus seditio, quæ mox latius serpens, magnam *Occitaniæ* partem invasit; licet *Montrevellus*, ad comprimendam eam missus, crudelissime in captos animadverteret victus tamen plerumque proficere nil potuit, nec nisi anno demum sequenti (1704.) pactione, sed quæ dolosa fuit, rebellantes ad obsequium reducti.

Bersellum a Gallis captum.

Sabaudus Gallos deserit.

Et Lusitaniæ Rex.

Turba Gallica.

Idem

Idem etiam malum *Hungariam* valde afflixit, quam *Rogotzius* Princeps universam fere suis partibus adjunxit, concitatis civibus ad arma, ut vexillis inscripserat, *Pro Deo, Patria, & Libertate* corripienda, & nequicquam cum *Eugenius*, tum alii duces in domandis iis operam sumserunt; immo vero confirmati etiam *Caroli* Comitis & aliorum ad ipsos defectione, eo illi processerunt audaciæ, ut ipsam *Austriam* & *Moraviam* excursionibus suis infestam habuerint. Nec exiguus erat metus, fore, ut *Turci* a *Gallis* etiam incitati, occasione hac in rem suam uterentur, & amissa superiori bello recuperare conarentur. Sed nolebant illi fœdus nuperum violare, neque adeo per civiles licebat turbas. Namque *Janitzarii* diutinam aulæ absentiam ægre ferentes agmine facto *Adrianopolim*, ubi agebat Sultanus pergebant, solio eum dejecturi. Missi tunc contra illos ex aula rebellibus se junxerunt, & ita castris animisque junctis mox redierunt *Mustaphæ*, qui ab anno 1695. diadema gesserat, in carcerem compacto Imperium abrogantes, idque ejus fratri natu minori, *Achmeti* III. permittentes, qui & persoluto militi stipendio, confirmataque jurejurando *Carlovicensi* pace, lubens illud suscepit.

A. 1700. Christi ad 1709.

Et Hungaricæ.

Mustapha dejectio succedit Achmetes III.

Turbæ Polonicæ.

In *Polonia* felici armorum successu *Suecus* ubique fere fruebatur, intestinis turbis facilem ei victoriam præbentibus. Cardinalis siquidem *Radziouskius*, Regni *Polonici* Primas, factionem sibi jam dudum comparaverat, atque hoc tempore Nobiles ad se *Varsoviam* evocavit, ut ibi de summa Republica ageretur. *Augustus* contra irritum pronunciavit ejus ejus edictum, & eosdem ad se *Mariæburgum* convocavit. Habitum quidem dein gentis concilium *Lublini*, ubi etiam pleriq; Proceres summa sua studia *Augusto* detulerunt, sed interim *Poloniam* impune pergavabatur *Carolus* XII. & in *Lithuania* quidem per duces suos fudit *Oginskia-*

Carolus XII. Suecie Rex Poloniam impune pervagatur.

A 1703. Christi ad 1709. *kianos* & *Moscos*; at in *Masovia* ad *Poloscum* ipsis Kalendis *Maii Saxones* per se ipse profligavit penitus. Inde *Borussiam* versus tendens, *Posnam* urbem in itinere occupavit, tributisque exhausit. Idem dein fatum expertæ cum aliæ urbes, tum præcipue, sed post gravem demum & cruentissimam obsidionem, *Thorunum* in *Borussia*, *Gedanensibus* etiam ad solvendam grandem pecuniæ summam adactis. Soli *Mosci* fortunam *Suecorum* remorati, *Cronhiortum* illorum in *Finnia* ducem, gravi clade affecerunt.

Carolus III. Rex Hispaniæ renunciatur. Hoc ipso etiam anno 1703. Imperator filiusque ejus *Josephus* jus suum omne in *Hispanicam* Monarchiam transtulerunt in natu minorem filium, eumque sub nomine *Caroli III. Hispaniæ* Regem renunciarunt. Is ergo, ut regnum adiret, in viam sese dedit, & magnifice exceptus ubique, per *Germaniam* in *Belgicam* venit, dein classe in *Britanniam* & *Lusitaniam* trajecit, inde postea in *Catalauniam*, ut videbimus, transfretaturus.

Bavarus Germaniam hactenus armis suis sic satis felicibus turbaverat, & magna cum maxime animo meditabatur. Quin actum de ea videbatur, nisi contigissent sæculo huic maximi Heroës *Eugenius* & *Malborougius*. Itaque, ut viscera *Germaniæ* tandem aliquando ab hoste liberarentur, accurrit in ejus auxilium fortissimus pariter & felicissimus iste *Anglorum* Dux, qui istic cum *Badensi* Principe, qui *Cæsarianos* ducebat, castra conjunxit. Prona hinc fuere omnia. Viam sibi vi faciunt, profligatis feliciter a. d. 6. Kalendas *Sextiles* in *Schellembergio* monte hostibus, captaque eodem tumultu *Donaverda*. Inde in ipsam *Bavariam* impetus factus, adactusque fuisset continuo ad accipiendam pacem *Bavarus*, nisi *Tallardus* cum flore & robore *Gallici* sanguinis in ejus auxilium advenisset. Hinc ille animos iterum in immensum tollere, nec detrectare am-

Eugenius & Malborougius in auxilium Germaniæ accurrunt.

Bavari in Schellenbergio victi.

amplius pugnam, cujus ei mox copiam quoque fecere Fœderati. Concurritur ergo ipsis Eidibus *Sextilibus* ad *Hochstettam* in *Neoburgico* tractu, ingentibus animis viribusque, & licet fortissime dimicaret hostis, prævaluit tamen Fœderatorum causa, affectique sunt hostes tanta clade, quanta, nostra certe memoria, nunquam antea contigerat. Nam, ut taceam, numerari cæsorum captivorumque, inter quos ipse fuit exercitus *Gallici* ductor *Tallardus*, ad 30000. ipse *Bavarus*, vix fuga se persequentium manibus eripiens, adeo consternatus animi tunc fuit, ut omnia sua penitus relinquere & in *Galliam* facessere debuerit. Itaque victas tota *Bavaria* porrigebat manus, & gloriosissimi victores arma inde rursus ultra *Rhenum* proferentes, *Landaviam*, præsente ipso *Romanorum* Rege *Josepho*, *Augustam Trevirorum*, *Trarbachum*, aliasque urbes in potestatem redegerunt. Auxit gaudium classis *Anglo-Batavica*, quæ de hostibus haud procul *Malaca* in *Hispanico* littore, adulta jam æstate, insignem retulit victoriam. Ceterum *Angli Batavi*que in reditu subito *Columnam Herculis Europæam*, quam cum maxime *Gibraltarium* vocant, aggressi, paucarum horarum oppugnatione ad deditionem compulerunt, nec potuerunt eam dein *Hispani* ac *Galli*, licet terra marique omnibus premerent viribus, sibi iterum subjicere. *Lusitani* etiam, sociorum auxiliis adjuti, quæ occupaverant *Hispani*, cæso eorum duce *Ronquillo*, recuperarunt. At in *Italia* per majorem longe copiarum numerum prævaluere *Galli*, *Sabaudo*que *Vercellas* & *Segusionem* eripuerunt.

A 1700. Christi ad 1709.

Pugna ad Hochstettam.

Bavarus in Galliam aufugit.

Pugna navalis prope Malacam.

Gibraltarium captum.

Ceterum *Malborougius* pretium liberatæ *Germaniæ* tulit, dum ab Imperatore *Princeps Imperii Romano Germanici* renunciatus, & *Mundelheimensi* Dynastia donatus fuit.

Malborougius renunciatus Princeps.

Interim in *Polonia Carolus* XII. eo tandem

rem

A. 1700. Christi ad 1709.

rem perduxit, ut Comitia, quibus novus crearetur Rex, abdicato *Augusto*, haberentur. Sed &, licet pars Procerum ad ea convenerit tantum, & illi ipsi insuper diffiderent, electus tamen est commendatione maxime *Sueci*, *Posnanus Palatinus*, postea *Stanislaus* I. dictus; cum se interim *Augustus* utcunque tueretur. Nam lætis *Suecorum* successibus tristes immiscuit casus subinde fortuna, dum *Mosci* in *Livonia Dorpatum* & *Narvam* in potestatem suam redegerunt, mari etiam anno sequenti 1705. victores; Sed & in *Curlandia*, licet *Moscorum* aliquot millia fuerint cæsa, prævaluerunt tamen eorum partes. At vicissim anno 1706. *Rheinschildius*, *Suecorum* post ipsum Regem dux præcipuæ dignitatis, *Saxones Moscos*que ad *Fravenstadium* ipsis Eidibus *Februariis* gravi clade prostravit. Tandem *Carolus* XII. ipsam *Saxoniam* adulta jam æstate ingressus, pleraque ejus oppida occupavit. Quocirca defuit *Augustus* durissimas accipere pacis conditiones, quas ferebat *Suecia*, Rex, & *Polonico* se abdicare regno. Priusquam tamen illa sanciretur, vicerat *Augustus Suecos* sub *Mardefeldo* ad *Kalischam*, quod tamen non impediit, quo minus pax in pago *Alt-Ranstadio* prorsus concluderetur.

Stanislaus Rex Poloniæ electus.

Pugna ad Fravenstadium.

Sueci Saxoniam invadunt.

Prælium ad Kalischam.

Catalaunia Carolo III. se submittit

Sed redeundum est ad bellum Fœderatorum um *Gallis*. Ex petebant *Catalauni* justum sibi Regem, atque ideo in *Philippum* V. arma sumserunt. Nec destituerunt eos vel Fœderati, vel, cujus potissimum causa agitur, ipse *Carolus* III. qui cum classe *Anglo-Batavica Olissipone* profectus in *Hispaniam* appulit, & *Barcinonem* a. d. 6, Nonas *Octobris* sibi subjecit. Hinc suo se Regi universa ferme *Catalaunia*, & magna etiam *Arragonia Valentia*que in magno cum gaudio submisit. At in *Belgica Galli*, & *Bavarus*, qui istam *Philippi* V. nomine gubernabat, *Hojam*, & *Leodicum*, dum ad *Mosel-*

Hoja & Leodicum capta a Gallis, & mox recuperata.

Mosellam aberat *Malborougius*, in ipsa *Galliæ* viscera aditum quærens, subito occuparunt. At iste redux ex *Germania* facile eas recuperavit, & mox munitiones etiam hostium in *Brabantia* superavit. In *Germania Ludovicus Badensis* quoque munimentis suis hostes ejecit, ac *Hagenoam* in eas redegit angustias, ut præsidiarii eam tacite noctu deseruerint.

A. 1700. Christi ad 1709.

Obsidio & expugnatio Veruca.

In *Italia* tamen adhuc superiores erant *Galli*, sed quod sat magno illis pretio stetit. Supremum istic in milites ducatum gerebat cum fratre *Vendocinus*, qui *Verucam*, *Astensis* Comitatûs munitissimam urbem, cunctis obsedit viribus etiam per hiemem, Sed præfectus urbis mira ipsi restitit fortitudine, adeo ut ea sexto demum mense potitus, victo quam victori fuerit similior. Eandem tamen quam *Veruca* sortem cum aliæ subierunt urbes tum etiam *Monsmelianus*, qui, cetera inexpugnabilis, fame vix post biennium expugnatus. Quinimo parabant jam *Galli* obsidere ipsam *Taurinorum Augustam* aut certe injectis ignibus *Vulcano* consecrare. At *Eugenius* ut id impediret recta in *Vendocinum* movit, & cum eo, numero licet militum superiore, ad *Cassanum* a. d. 19. Kalendas *Septembres* conflixit pari fere *Marte*. Vel sic tamen iste ab *Eugenii* virtute sibi impense metuens, *Feuilladum*, qui dictam urbem oppugnaturus erat, plures sibi copias submittere jussit. Ita vero quod destiverat, exsequi non potuit; *Eugenius* contra, quod sibi proposuerat, perfecit. Ceterum turbavit valde domum *Cæsaream* mors Imperatoris *Leopoldi* qui hydrope confectus a. d. 3, Nonas *Maji* obiit, vitæ quidem 65. Imperii autem 47.

Monsmelianus fame expugnatus.

Pugna ad Cassanum.

Mors Imperatoris Leopoldi

Tandem anno 1706, *Eugenius* in *Italia Gallos* penitus debellavit, qua re eo majorem sibi peperit laudem & gloriam, quia illo ipso tempore

ad

A. 1700. Christi ad 1709. ad summum fortunæ fastigium *Galli* isthic res suas perduxerant. Ad extremas redactus jam erat angustias Dux *Sabaudiæ*, & præter *Augustam Taurinorum* vix quicquam ei supererat amplius. Sed & hanc *Galli*, quia vel sic ille ad multas eorum pollicitationes surdas prebebat constanter aures, hoc anno sibi subjicere statuerunt. Itaque *Angli Batavique* justam constantiæ *Sabaudi* rationem esse habendam censuerunt, eamque in finem *Eugenium* armis nummisque instruxerunt abunde, ut succurrere illi posset. Interim aliud accedebat malum. *Vendocinus* enim, priusquam in castra veniret *Eugenius*, collectis subito majoribus multo copiis, *Reventlaum*, qui tunc *Germanicis* præerat militibus, aggressus est, & vicit. Sed accurrens opportune *Eugenius* virtute sua res utcunque restituit. Interim *Feuilladus* demandatam sibi *Augustæ Taurinorum* obsidionem alacriter cœperat; sed sumittebat identidem urbi novas copias & commeatum *Sabaudus*. Verum etiam illud impedivere tandem *Galli*. Ceterum, qui defendebat urbem, Comes *Thaunius* fortissime tamen restitit, donec ad liberandam accurrere posset *Eugenius*. Is vero, ut id efficeret, nec opinantibus stupentibusque *Gallis*, quibus tunc *Aurelianensis* præerat, *Vendocino* in *Belgicam* evocato, ipsis Nonis *Quinctilibus Athesin*, & dein *Padum* trajecit, per hostium terras incolumen traduxit exercitum, ipsisque Kalendis *Septembribus* cum *Sabaudo* castra conjunxit. Inde a. d. 7. Eidus *Septembris Aurelianensem* & *Feuilladum* aggressus, tantam reportavit victoriam, ut illi cum reliquiis exercitus trans *Alpes* in *Galliam* aufugere debuerint, relictis omnibus impedimentis, tormentis & apparatu bellico. Secutæ victoriam innumeræ urbes, &, ut verbo absolvam, universa ferme, ut vocant, *Longobardia*, exceptis paucissimis urbibus, quas

Reventlaus victus.

Augusta Taurinorum obsessa.

Sed ab Eugenio liberata.

Et Galli tota Italia pulsi.

quas *Medavius* Comes tuebatur, victas victoribus ultro manus dedit. Quin & *Ludovicus* XIV. satis perspiciens, se res suas isthic nullo pacto posse restituere, descendit tandem ad conditiones, quibus concessit Imperatori omnia, quæ in superiori *Italia* etiamnum tenebat, sed vicissim pactus, ut copiis suis liber in *Galliam* permitteretur abitus; id quod anni sequentis (1707.) *Martio* mense est factum.

A. 1700. Christi ad 1709.

At in *Belgica* anno isto, in quo versamur (1706.) haud minus gloriosam de iisdem hostibus victoriam retulere Fœderati, qui ad *Ramilliacum Brabantiæ* eos sub *Villaregio* & *Bavaro* a. d. 10. Kalendas *Junias*, ipso *Pentecostes* festo ingenti clade profligaverunt, adeo ut præcipiti fuga se proripientes universam *Brabantiam* & magnam *Flandriæ* partem victoris arbitrio permiserint. Inde *Ostenda*, quæ ante seculum & quod excurrit vix quarto anno *Hispanis* cesserat, post paucissimos obsidionis dies capta est. Subiere mox eandem sortem urbes munitissimæ *Teneramunda*, *Athum*, *Menena*. Nec segniùs in *Hispania* res gesta. Parabat istic *Philippus* V. competitorem suum ex *Hispania* iterum ejicere, ideoque suo ipsius ductu *Barcinonem* obsidebat, quod ut feliciùs procederet, *Galli* cum classe aderant, qui urbem mari premebant. Jamque ad ultima fere redacta erat ea civitas, quum commodùm appellebat Fœderatorum classis, cujus adventu perterrita *Gallica* pridie jam aufugerat. Hinc confirmati civium pariter & militum jam vacillantes animi, è contrario *Galli* tanta consternatione perculsi, ut ante diem 4. Eidus *Majas* de nocte urbis obsidionem reliquerint, & *Philippus* vix exiguas laceri exercitus reliquias reduxerit. Sed ad *Rhenum* haud satis prosper belli successus *Germanis* fuit, *Gallis* numero multum prævalentibus, ideoque *Villarsius*, qui hos duce-

Pugna ad Ramilliacum.

Ostenda & Menena captæ.

Barcino a Philippo V. obsessa.

Sed mox relicta.

A. 1700. Christi ad 1709. bat, istos à munimento *Ludoviciano*, quod per hiemem fame presserant, recedere coëgit, ipse verò *Drusenheimium* & *Hagenoam*, adempta nuper oppida, recuperavit. Majora molientem nuncius *Brabantinæ* cladis inhibuit, namque per auxilia eò missa debilitatus adeo ipsius est exercitus, ut sua servasse contentus alieno abstinuerit.

Petrus Rex Lusitaniæ obiit. Sub finem anni hujus (1706.) mortalitatem explevit *Petrus II. Lusitaniæ* Rex, anno 38. postquam, abdicato fratre, regno præesse cœperat, vitæ 58. Successit ei filius *Joannes* V. qui in Fœderatorum societate, renitentibus nequicquam *Gallis*, perstat, matrimonio etiam cum Imperatoris sorore inito, istis partibus adstrictus.

Magna Britannia. In *Britannia* per idem tempus serenissima *Anna* feliciter tandem duo regna *Angliæ* & *Scotiæ* in unum *Magnæ Britanniæ* conjunxit, superatis prudentissimè innumeris difficultatibus, atque ita istud negotium, publica lege in gentis concilio sancitum, ad finem perduxit, in quo inde à *Jacobo* I. frustra desudaverant ejus decessores.

Ceterùm expeditiones bellicæ anni 1707. haud satis ex voto cesserunt Fœderatis. Nam quia *Galli* detrectabant in *Belgica* pugnam, & cunctabantur perpetuo, extractus est nihil agendo annus, quoniam nec castra hostium munitissima aggredi poterant Fœderati, nec urbis alicujus obsidionem tentare ob eosdem vestigiis continuo hæsuros. At in *Germania* numero *Galli* superiores, eo in rem suam usi sunt, perruptisque hostium munimentis universam *Sueviam*, duce *Villarsio*, pervagantes, ingentem isti regioni pecuniæ vim extorserunt, donec *Hannoveranus* Elector, provinciam *Ludovici Badensis*, ineunte anno defuncti, suspiciens, res restituit, atque illos per *Mercium* Comitem etiam clade affecit. Quia

Galli Sueviam pervagantur.

verò

verò iidem *Italiam* ex pacto jam reliquerant, hinc *Sabaudus* arma sua in *Galliam* ipsam convertit. Constituerant Fœderati ipsum navale *Gallorum Telonem Martium* occupare, & idcirco *Eugenius* & *Sabaudus* per *Provinciam*, obstantibus nequicquam hostibus, cum exercitu ad eam urbem perruperunt. Sed & aderant magna cum classe *Angli Batavi*que, mari eam oppugnaturi. Verùm, quia resistebant fortiter obsessi, & deficiebat interim Fœderatis annona ac apparatus bellicus, accedebant etiam innumeræ hostium copiæ, debuerunt tandem canere receptui. Reduxit tamen *Eugenius* solerti cura & virtute incolumem per *Alpes* exercitum, mirante & vix credente factum terrarum orbe. Sed nec impedire *Galli* tunc potuerunt, quô minus *Segusionem*, munitissimam in radicibus *Alpium* urbem, & abse nuper occupatam, recuperaret *Sabaudus*.

A. 1700. Christi ad 1709.

Obsidio Telonis Martii irrita.

Segusio recuperata.

At infelicior etiam hujus anni expeditio Fœderatis in *Hispania* fuit. *Gallovidio* enim a. d. 7. Kalendas *Maij* ad *Almanzam* cum *Gallis* signa conferente, acerrimè quidem pugnatum est, sed cessit ille tandem loco, & in *Catalauniam* se subduxit, amissa exercitus magna parte. Redierunt tunc ad *Philippum* universa *Arragonia* & magna *Valentiæ* pars; quin *Ilerda* quoque in *Catalaunico* agro, sed post cruentissimam demum obsidionem, sese dedidit.

Prælium ad Almanzam.

Pensata tamen quodammodo sunt hæc damna in *Italia Neapolitani* regni occupatione. Exploratum satis erat, plerosque istius regni cives *Gallorum* dominationem ægriùs ferre, & nihil magis quàm mutationem circumspicere. Itaque fortissimus *Thaunius* per Pontificis agros exercitum eò duxit, ac festis plausibus exceptus utique, & vel maximè in *Neapolitana* urbe, omnia ad obsequium pro-

Neapolitani regni occupatio.

A. 1700. Christi ad 1709. na reperit. Dux *Escalonius*, qui *Philippi* V. auspiciis regnum administraverat, *Cajetam* se contulit, sed, capta per vim ea urbe, ipse cum suis in potestatem hostium venit.

Irrita Gallorum in Scotiam expeditio. Non cessavit interea *Ludovicus* XIV. omnem movere lapidem & cuncta tentare, unde rebus suis labefactatis levamen aliquod sperare posset, & idcirco civile in *Britannia* bellum moliebatur. Credebat scilicet esse isthic quamplurimos, qui mitissimum licet & exoptatissimum serenissimæ *Annæ* imperium, vel sic tamen inviti, paterentur. Itaque classem qualemcunque adornavit, quæ cum *Jacobo* III. ut eum appellari voluit, ineunte vere anni 1708. *Dunkerka* movit, & versus *Scoticum* littus vela convertit, sed cum illuc pervenisset, contra quàm exspectaverat, nullos invenit rebus novandis incumbentes. Quieta è contrario erant isthic omnia, nec nutabat vel minimum Reginæ regnoque debita fides. Sed & aderat mox classis *Britannica*, quæ hostilem statim in fugam præcipitem compulit cum istoc suo *Regulo*. Quin, ne quid illa in aliis *Scotiæ* partibus tentaret, ipsæ obstiterunt tempestates & procellæ, adeo ut vix lacera in portum, unde venerat, redierit.

In campum eodem anno prodierunt utrinque exercitus numerosissimi, qui dum castra sibi habebant opposita, accessit insuper à *Mosella* Fœderatis *Eugenius*, *Gallis* contra *Bervicius*. Ast interea temporis, subito belli furto hi *Gandavum* & *Brugas* occupaverant. Verum dedit ea res prælio, quod Fœderati vel maximè quærebant, commodam occasionem. Nam dum *Galli* *Aldenardam* quoque tentabant, supervenit subito illorum exercitus, & hostilem, volentem nolentem, ad pugnam adegit, victumque mox in fugam conjecit, captis & occisis magno numero hostibus. Hinc *Insulanæ* urbis cœpta obsidio, cui vix parem annales referunt.

Gandavum & Brugæ occupata.

Pugna ad Aldenardam.

Obsidio & expugnatio Insulæ.

referunt. Namque & obsessi fortissimè se defendebant, & exercitus *Gallicus*, ne Fœderatis vel annona vel rerum bellicarum copia submitteretur, omnibus modis & viribus impedire studuit. Verùm, repulso jam *La Mothio*, qui, *Gandavo* accurrens, commeatum, cum in castra Fœderatorum, *Ostenda* duceretur, intercipere voluerat, coacti & tandem obsessi ad deditionem, sed urbis tantum, a. d. 11. Kalendas *Novembres* factam. Restabat arx munitissima, sed quæ & ipsa *Eugenio* se submisit, quum Fœderati prius, superato *Scaldi*, *Bavarum* a *Bruxellis*, acerrimè ab ipso oppugnatis, sola adventus sui fama depulissent. Deinde obsessa *Gandavensis* urbs, quam *La Mothius* multis cum copiis defendebat. Verùm iste, quod tamen timebatur, victricia non diu remoratus est arma, sed salvum sibi pactus abitum, *Gandavum* & *Brugas* Fœderatis reddidit. In tempore sanè, vix enim in potestatem eorum redactæ erant istæ urbes, cum subito tantum frigus exortum est, quantum, ut de nostra taceam, vix patrum aut avorum etiam memoriâ contigit.

A. 1700. Christi ad 1709.

La Mothius repulsus.

Obsidio & expugnatio Gandavi.

Ceterum *Dertosam* quidem ceperunt hoc anno in *Catalaunia Galli* & *Hispani*. Sed pensata est satis superque hæc jactura occupatione *Sardiniæ* & *Minoris Balearium*, tam levi aut nullo dispendio, ut hanc quidem cum commodissimo *Magonis* portu veniens *Stanhopius* eodem fere momento ceperit.

Dertosa capta.

Sardinia & Minor Balearium occupata.

Mortuus est sub finem anni a. d. 4. Eidus *Novembris* in *Britannia Georgius*, *Daniæ* Princeps, serenissimæ *Annæ* maritus, 56. vitæ anno.

Mors Georgii Dani.

In *Belgica* anno 1709. Fœderati *Tornacensem* urbem & arcem facile omnium isthic munitissimam subito obsidione cinxerunt, quæ ob immensam cuniculorum subterraneorum multitudinem cruenta satis fuit. Vel sic ta-

Obsidio & expugnatio Tornaci.

A. 1700. Christi ad 1709.

men urbs primum a. d. 4. Kalendas *Augusti*, arx verò sub initium *Septembris* deditionem facere, totumque præsidium arbitrio victorum se permittere debuit. Postea *Montium* in *Hannonia* decreta obsidio: sed priusquam illa inciperet, ventum est prope istam urbem a. d. 3. Eidus *Septembres* ad pugnam, in qua supra fidem & exspectationem fortissimè dimicatum utrinque. Vicerunt tamen post acerrimam pugnam Fœderati, & hostes castris exutos cedere suos in fines coëgerunt. Impetrata victoria, *Montium* obsidio a. d. 7. Kalendas *Octobres* felicibus cœpit auspiciis, &, redacta in potestatem urbe a. d. 10. Kalendas *Novembris*, finita.

Pugna prope Montes.

Obsidio & expugnatio Montium.

In *Germania* hoc anno *Hannoveranus* Elector *Mercium* Comitem misit, qui trajecto *Rheno*, hostilem agrum cum aliquot legionibus sub finem *Augusti* ingressus, terrore sui omnia isthic implevit. Sed mox à *Gallis*, vel duplo pluribus, ductu Comitis *Bourgii*, victus recessit. At in *Hispania* amissa quidem est post diuturnam obsidionem *Alona*, quam nunc *Alicantam* dicimus. *Starenbergius* tamen vel sic invadendæ *Arragoniæ* consilium cepit; itaque subito *Sicorim* transiit, & *Balaguerium* cum duabus, quæ præsidio erant, legionibus intercepit. Nec potuit inde postea depelli, licet ad nuncium gestæ rei accucurrerit ipse *Philippus*. Is tamen damnum hoc pensavit ea victoria, quam de *Lusitanis* retulit, sed cujus nullum percepit fructum, nisi quòd partem aliquam *Lusitanici* agri populationibus suis infestam habuerint *Hispani*.

Mercius victus.

Alicanta amissa.

Starenbergius Arragoniam invadit.

Superest, ut de rebus in Septentrione gestis, quæ sanè sunt maximæ, etiam aliquid dicamus. Scilicet quo pacto inter *Augustum* II. & *Carolum* XII. post irruptionem hujus in *Saxoniam* pax fuerit facta; isteque *Polonico* regno decedere debuerit, jam antea vidimus. Ceterum

Res Polonica.

Ceterum reditus *Suecorum* in *Poloniam* dilatus est in adultam usque æstatem anni 1707. quando tandem post annuam ferme mansionem *Poloniam* repetiverunt. In ea civilibus motibus finem non fecerat *Augusti* abdicatio. Respuebant plerique datum sibi à *Suecis* Regem *Stanislaum*; quin *Augustum* ad regnum revocabant. Sed *Sueciæ* Rex, relictis *Polonis*, in *Moscos* ibat. Hi verò confligere nondum audentes, vastatis priùs omnibus, retro semper recedebant, & ista tergiversatione sua instructissimum illius exercitum imminuere & consumere studebant. Superavit tamen utcunque has difficultates *Carolus* XII. *Moscosque* perpetuo sequebatur prælium detrectantes, donec tandem pridie Eidus *Sextiles* anni 1708. haud procul *Mobilova*, urbe ad *Borysthenem*, concursum est acerrima pugna, sed de cujus exitu diversissimæ sunt partium utrarumque narrationes. Aliud accidit dein a. d. 4. Eidus *Septembris* in *Lithuania* prælium, sed & de eo diversissima referunt, utraque gente victoriam sibi vindicante. Certior est, & simul gravissima, ea clades, quam *Suecis*, *Mosci* haud ita diu post intulerunt. Properabat ad Regem suum cum aliquot militum millibus & magna annonæ copia *Lœvenhauptius*. Hanc ut impediret conjunctionem, ipse *Moscorum* Monarcha contra ducem istum profectus est, & a. d. 7. Eidus *Octobris* cum eo conflixit tam feliciter, ut cæso fere universo ejus exercitu, ipse dux cum paucis equitum legionibus ad Regem suum ægre evaserit. Ista clades *Suecorum* res in extremas fere redegit angustias, ex quibus tamen se fortissimus Rex ad tempus utcunque explicuit. Perrupit tandem cum exercitu in *Roxolanorum* regionem, quam nunc *Ukrainam* vocant, & sub *Moscorum* clientela incolunt *Cosacci*. Hos ipsos ferè in partes suas pertraxisset, & si res ex voto successisset, mirifice

A. 1700. Christi ad 1709.

Pugna ad Mobilovam.

Lœvenhauptius victus.

Rex Sueciæ

A. 1700. Christi ad 1709. mirificè omnino rebus suis consuluisset. Verum, detecta re, frustra fuit, & in majores identidem incidit difficultates, præsertim cum *Mosci*, qui jam fortes esse solerti cura Monarchæ sui & ipso belli usu didicerant, levioribus ex præliis plerumque victores discederent. Decrevit tunc *Carolus* XII. *Pultavam* urbem subigere, eamque omnibus viribus aggressus est. Sed dedit ea res occasionem acerrimo prælio, quo *Mosci*, ductu ipsius Principis sui cum *Suecis* a. d. 8. Eidus *Quinctilis* anni 1709. decernentes, ingenti eos clade prostraverunt, reliquis præcipiti se fuga proripere tentantibus. Sed persequens hostes *Menzikovius*, eos sub duce *Lövenhauptio* ad *Borysthenem* deprehendit, & victricibus armis sese permittere coëgit. Ita universus *Suecorum* exercitus vel cæsus est, vel in potestatem victoris redactus. Ipse Rex eorum *Carolus*, tranato cum paucis equitibus *Borysthene*, in extremas *Tartariæ* oras elapsus, *Turcorum* se credidisse fidei fertur. Ceterum clades hæc labantes jam *Stanislai* in *Polonia* opes penitus afflixit, plerisque Procerum ad contrarias partes jam desciscentibus. Sed & *Augustus* continuis *Polonorum* precibus repetitus, cessit tandem eorum voluntati, & ad ipsos rediit, resumturus coronam, quam iniqua pace coactus alteri antea cesserat. At *Stanislaus* cum *Crassavio*, qui *Suecicis* in *Polonia* copiis præfuit, in *Pomeraniam* recessit, atque ita cum *Suecis* simul vacuum communibus inimicis regnum reliquit.

perrumpit in Vkrainam.

Prælium ad Pultavam.

Augustus in Poloniam redit.

Hungaria eodem in statu perstat, dum æquo fere *Marte* bellum isthic continuatur. Actum equidem sæpissime de concordia & pace restituenda, sed ea hactenus reduci non potuit, irritæque fuerunt omnes de ea deliberationes. Nec armis etiam domari difficillimo hoc tempore potuit: nam licet sæpe à *Cæsarianis* fusi

Res Hungaricæ.

fusi dicantur *Hungari*, tuentur tamen se, & in gerendo acriter bello adhuc perseverant. A. 1710. Christi ad 1719.

CAPUT VII.

Quæ, variis in locis, ab anno 1710. *ad* 1719. *memoriâ digna, contigerunt.*

Hoc anno 1710. de pace, inter Galliæ Hispaniæque Reges & Fœderatos, agi cœpit, habito, in hunc finem, apud Gertruydenbergam, in Hollandiâ, Legatorum congressu, qui tamen successu caruit; Itaque continuatum est bellum vario successu. In Belgica, (1) Duacum à Fœderatis expugnatum est, tum Bethunia aliaque minoris momenti, oppida (2) quædam capta sunt. In Hispaniâ Augusto mense, Starembergius illustrem ad (3) Cæsaraugustam victoriam reportavit, ex quâ maximâ regni parte potitus est; Philippo versus Pyrenæos pulso: at 5. Id. Decembr. capto ad Brihuegam Stanhopio, cum Anglis suis, die sequenti Starembergius ad Villaviciosam à Philippi V. copiis fusus est; sicque Philippi ferè perditæ res brevi sunt restitutæ. In septentrione Moschi Suecorum regis absentiâ utentes Rigam obsident & expugnant.

1 *Douay* 2 *Bethune* 3 *Sarragosse*

Anno sequenti à Noaillio, Gallici exercitus Duce, expugnata est in Catalauniâ (4) Gerunda & à Fœderatis in Belgio (5) Bochanium. At præcipue duorum Principum funeribus illustris fuit hic annus. Ludovici nimirum Delphini, Ludovici 14. filii unici, & Josephi I. Imperatoris, qui ambo, mense Aprili è vitâ migrarunt. Josepho sub anni finem successor in Comitiis Electoralibus Francofurti datus est Carolus Frater hujus nominis VI. 1711

4 *Girone* 5 *Bouchain*

Interea Britanniæ Regina, mutatis præcipuis eorum qui interius ejus consilium hucusque composuerant, & pro Marlburgio, Duci

A. 1700. Christi ad 1712. Ormondio, dato exercitus in Belgio ductu, apertiora pacis consilia cum Galliarum Rege agitare cœpit. Indicitur itaque initio anni 1712.

1712. 1 Utrecht (1) Ultrajecti legatorum ad hoc conventus, nondum tamen interruptis belli expeditionibus ad Julium usque mensem. Ideo sub Martii finem (2) Slusa à Gallis vi capitur, & ineunte Julio, Eugenius (3) Quercetum in (4) Hannoniâ expugnat & (5) Landrecium obsidione cingit. At dum in obsidione illâ versatur Ormondo cum Anglorum exercitu reliquas Fœderatorum copias deserente illas ad (6) Denaniam non procul Bochanio in Hannoniâ fundit Villarsius a. d. IX. Cal. Augusti: Quam victoriam secuta est (7) Fani S. Amandi & (8) Marchianæ à Gallis expugnatio tum Landrecianæ obsidionis solutio; Pauloque pòst Duacum, Quercetum, & Bochanium, victricibus Gallorum armis cessere.

2 l'Ecluse 3 Le Quesnoy 4 Le Hainaut, 5 Landrecy 6 Denain 7 St. Amand 8 Marchiennes.

Mortuus erat initio anni, medio scil. Februario mense Ludovicus Delphinus, Ludovici XIV. Nepos, Mariâ Adeleide Sabaudiæ illius uxore paucis ante diebus similiter fato functâ, & initio Martii sequentis ejusdem filius Britanniæ seu Armoricæ dux dictus obiit.

Sueci duce Steinbokio egregiam de Danis & Saxonibus victoriam apud Gadebuschi oppidum reportant die 20. Decemb.

Helvetiæ quoque turbata fuerat pax, hujus anni initio occasione incolarum (9) Toggenburgii qui à Principe suo Sangallensi Abbate, se opprimi querentes ad Helvetios Evangelicos confugerant: Catholicis contra Abbatis partes suscipientibus; At quum Evangelici de hostibus victoriam ad Vilmergam reportassent, brevi resarcita est inter illos pax, ineunte scilicet Augusto mense.

9 Toggenburg

1713. Anno sequenti pax etiam Ultrajecti inita est inter Gallos & Britanniæ Reginam, Lusi-

taniæ

taniæ, Boruſſiæque Reges & Sabaudiæ ducem Idib. April. Quibus ſequenti die ſeſe adjunxerunt & paci ſubſcripſerunt Fœderati Belgii ordines. A. 1713. Chriſti ad 1709.

Poſtea Ibid. Jul. inter Philippum V. Hiſpaniæ Regem & Anglos, Sabaudumque pax etiam compoſita eſt. Tuncque Sabaudo conceſſa eſt Sicilia Inſula; Ex eoque tempore Siciliæ Regis titulum ſumpſit.

Bello tamen inter Cæſarem & Galliæ Regem perſeverante à Gallis expugnatur Landavia, (1) tum (2) Friburgum Briſgoiæ. Tandem inter eos etiam pax inita eſt XVII. Cal. April. anni 1714. apud Caſtellum Raſtad quæ deinde Sept. menſe ſolennius ad Thermas (3) ſuriores in Helvetâ ſancita eſt.

1 Landau. 2 Friburg en Briſgau. 3 Baden en Suiſſe.

Multi autem Principes duobus his annis obierunt. Fridericus I. Boruſſiæ Rex. a. d. V. Kal. Martias anni 1713. mortuus erat, relicto filio & regni hærede Friderico Gulielmo. Anno 1714. XVI. Kal. Mart. vitam deſeruit Maria Ludovica Gabriella Sabaudiæ, uxor Philippi V. Hiſpaniarum regis, qui eodem anno menſe Octobri Elizabetham Farneſiam Parmenſis Ducis filiam duxit. Menſe Maio mortuus eſt Carolus Dux Biturigum Ludovici XIV. nepos. Tandem IV. Id. Auguſti diem clauſit Anna, Magnæ Britanniæ Regina. EtGeorgius Dux Brunſvvicenſis Hanoveranus Elector Rex ſtatim proclamatus brevique adveniens coronatus eſt.

Interea è Turcicâ ditione in quam poſt infelix ad Pultavvam prælium confugerat & in quâ ad 6. uſque annum remanſerat, poſt varios exantlatos labores in propriam ditionem rediit Carolus XII. Suecorum Rex & 10. Kal. Decemb. anni hujus 1714 Stralſundam appulit, nec tamen belli finem hinc videre potuit; in eum enim cum cæteris hoſtibus hoc anno arma movit Boruſſus, & junctis cum

Dano

A. 1710. Christi ad 1719. Dano copiis Stralſundam occupavit & paulò poſt provinciis omnibus quas in Germaniæ continenti occupabant pulſi ſunt Sueci.

Mortuus eſt hoc anno Kal. Septembr. Ludovicus XIV. Galliarum rex Anno Æt. 77. regni 73. quo longius non habet Francorum Hiſtoria. Succeſſit illi Ludovicus XV. pronepos annum agens ætatis ſextum, ſub Philippi Aurelianenſis tutelâ.

At dum firmando novo regimini tum in Britanniâ tum in Galliâ intenti ſunt novi Principes & alibi conſtituendæ aut confirmandæ paci in Europâ incumbitur; novum Turcas inter & Venetos ob veteres tum de Peloponneſo tum de navigatione rixas oritur bellum, quod fruſtra componere conatus Cæ-
1716 ſar, tandem pro Venetis adverſus Turcas bellum ſuſcipere coactus fuit, quod feliciſſimè per biennium aut circiter geſſit, reportatâ duplici illuſtri victoriâ & expugnatis poſt primam quidem anno 1716. Temeſvvariâ &
1717 anno ſequenti poſt alteram Belgrado. Hoc etiam anno 1717. novum aut ſaltem quaſi ſopitum bellum acriter in Italiæ maritimis actum eſt Hiſpaniæ rege Philippo V. qui ſub auxilii Religioni adverſus Turcas ferendi prætextu ingentem claſſem conſtruxerat, Inſulas Sardiniam & Siciliam invadente, quâ occaſione novum etiam inter Cæſarem, Gallos, Anglos, Batavoſque initum eſt fœdus ad pacem Italiæ firmandam. In illud fœdus poſtea pulſus Siciliâ Sabaudus ingreſſus eſt copiaſque cum Cæſarianis in eâ inſulâ conjunxit. Anglus quoque quum Hiſpanum ad pacem trahere non potuiſſet, claſſem in mare mediterraneum miſit quæ Hiſpanæ circa Siciliam occurrens illi ingentem intulit cladem.

1718 Dum hoc inter Chriſtianos ardet bellum pax Cæſarem inter & Turcas inita eſt in oppido Paſſarovvitza eâque non tantum arces Temeſ-

Temesvaria & Belgradum, sed etiam provinciarum vicinarum maximi tractus Cæsari cessere. A. 1710. Christi ad 1719.

In septentrione cum expeditionem in Norvegiam suscepisset Suecorum rex apud Fridérickshallum quod obsidebat sclopeti ex arce explosi globo interfectus est 3. Id. Decemb. Illique in regno successit soror Ulrica Eleonora Principis Hereditarii Hasso-Cassellani uxor. Dum hæc inter Principes geruntur duoque acerrima in Europâ geruntur bella primum in septentrione inter Suecos & Fœderatos eorum hostes, alterum ad Meridiem de Siciliæ imprimis possessione, in Ecclesiâ Pontificiâ vehementer agitantur animi occasione Bullæ seu Constitutionis Pontificiæ 6. Id. Sept. anni 1713. editæ, quâ 101. propositiones ex Quesnelli notis in N. T. extractæ damnantur, quâ bullâ quum veram Ecclesiæ doctrinam proscribi existiment in Galliâ præsertim plurimi & maximi quidem nominis Antistites ipseque Parisiensis Præsul Noaillius ad futurum Concilium œcumenicum variis temporibus ab iis provocatum est.

INDEX

INDEX

RERUM MEMORABILIUM,

Quæ in prima parte Rationarii continentur.

A.

Bar-

Boni

E.

F.

Falisci

Gre-

H.

Hosius

Iphiclus

Lucilius

M.

ejus

Megacles,

P.

Pons

S.

Senef-

V.

FINIS.